İVAN ALEKSANDROVİÇ
GONÇAROV

OBLOMOV

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÇEVİRENLER: SABAHATTİN EYÜBOĞLU - EROL GÜNEY

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

XIX. BASIM

Genel Yayın: 446

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İVAN ALEKSANDROVİÇ GONÇAROV
OBLOMOV

ÖZGÜN ADI
Обломов

ÇEVİRENLER
SABAHATTİN EYÜBOĞLU-EROL GÜNEY

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2000
Sertifika No: 29619

REDAKSİYON
FULYA YILMAZ

DÜZELTİ
ALEV ÖZGÜNER
BELGİN SUNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

BU KİTABIN 1. BASIMI 3 CİLT HALİNDE M. E. B. KLASİKLERİ ARASINDA
YAYIMLANMIŞTIR (1945, 46, 48)
2. BASIM 1967, KÖK YAYINLARI, 3. BASIM 1982, SOSYAL YAYINLAR

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
1. BASIM ŞUBAT 2000, İSTANBUL
VI. BASIM EKİM 2016, İSTANBUL

ISBN 978-975-458-720-3 (CİLTLİ)

BASKI
MİMOZA MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ
MERKEZ EFENDİ MAH. DAVUTPAŞA CAD. NO: 123 KAT: 1-3
ZEYTİNBURNU / İSTANBUL
(0212) 482 99 10
Sertifika No: 33198

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

İVAN ALEKSANDROVİÇ GONÇAROV

OBLOMOV

ÇEVİRENLER:
SABAHATTİN EYÜBOĞLU-EROL GÜNEY

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Önsöz

Bu kitapta önemli olan
Oblomov değil, Oblomovluktur.
Dobrolyubov

Rus edebiyatının hiçbir kahramanı, ne Raskolnikov, ne Mişkin, ne Prens Andrey, eski Rus insanını, hatta bütün Doğuluları Oblomov kadar açıklıkla, en özlü yanıyla temsil etmez. Doğu, belki de ilk defa olarak Gonçarov'un bu büyük eserinde kendi kendini tanımaya, Batı'dan farkını anlamaya başlamıştır.

Oblomov klasik kahramanlar gibi genel bir tip, Don Kişot gibi, Tartuffe gibi insanlığın bir halini göstermekle birlikte, zamanına, çevresine sıkı sıkıya bağlı bir insandır.

Oblomov, yıkılmakta olan bir toplum düzeninin, Rus derebeyi sınıfının çocuğudur. Çiftliği vardır, köleleri vardır; ama kendisi, bütün köklerinden kopmuş derebeyleri gibi, onları bir kâhyaya bırakıp büyük şehre, devlet kapısına sığınmıştır.

Oblomovka, yaşayışı, gelenekleri, inanışları, aile kuruluşu, çalışma düzeniyle eski Rusya'dır. Oblomov'un rüyasında gördüğü bu çiftliği anlatırken, Gonçarov, eski Rusya'nın, yeni bir görüşle, destanını yazmıştır. Ama 1850'de Oblomov-

ka o kadar sönmüş, o kadar cılızlaşmıştır ki, Oblomov bile orada barınamamış, Rus şehirlerinde yeni başlayan, fakat Oblomovka'da yetişen bir adamın kavrayamayacağı, benimseyemeyeceği bir hayata doğru sürüklenmiştir. İşte, bu iki dünya arasında açıkta kalan bir insan, Rusya'da o tarihte yaşayan sayısız insanın temsilcisidir. Oblomovka'da köylülerin hazırlayacağı ekmeği yemek için büyütülmüş Oblomov, ekmeğini kendi kazanan insanlar arasında ne yapacağını şaşırır; böyle bir hayat için ta küçükten hazırlanmamış olan iradesi yavaş yavaş söner, hayatla arası her gün biraz daha açılarak, sonunda toplumdışı bir insan, kendini taşıyamayan bir yük olur.

Toplumsal bir kaderin Oblomov'u içine düşürdüğü bu kaçınılmaz uyuşmayı rasgele bir tembellikle karıştırmamak gerekir. Tembel, işten kaçan ve işsizlikte mutluluğu bulan adamdır. Oblomov'sa hiçbir zaman işe giremeyen, işsizlikten de zevk alamayan bir adamdır. Zaman zaman kendi durumunu açıkça gören Oblomov, üstüne çöken, hayatını bir bataklığa çeviren bu durgunluğa acı acı isyan bile eder: "Yarım kalmış bir adam olduğunu, ruh güçlerinin gelişmeden kaldığını, hayatına bir ağırlığın çöktüğünü düşündükçe içi parçalanıyordu. Başkalarının zengin ve hareketli hayatını kıskanıyor; kendi hayatının yolunu ağır bir kaya parçasıyla tıkanmış, daracık zavallı bir patika gibi görüyordu. İçinde hiç uyanmadan kalmış, biraz kurcalanmış, fakat hiçbiri sonuna kadar işlenmemiş birçok imkânlar olduğunu acı acı seziyordu..."

Çok eskiden atalarının kazandığı mülke ve isme hiçbir şey eklemeden rahatça yaşamak imkânını bulan derebeyleri için mutluluk çalışmakta değil, işsizlikte; değer, çalışanda değil, çalışmayanda idi. Toplumun yeni gelişmesinde hiçbir rolü kalmayan derebeyleri, çocuklarını yeni hayata, Rusya'ya yeni giren endüstrinin yarattığı çalışma yollarına sokamıyorlardı. Avrupa'dan gelen bilgilerin, yeni hayatta gittikçe artan gereğini duyuyor, hatta çocuklarını Alman öğretmenlere

göndermeye razı oluyorlardı. Ama gene de bunun için eski rahatlıklarından bir şey feda edemiyorlardı. Oblomov işte bu değişen hayat koşullarının ve bu kararsız aile eğitiminin kurbanıdır; annesinin rüyalarına büyük bir devlet adamı olarak giren Oblomov, küçük bir memur bile olamamıştır.

Oblomovka'nın ve eski Rusya'nın yıkıntıları üzerine kurulmaya başlayan yeni hayatın mümessili Ştolts'dur. Oblomov'un ruh zenginliği yanında pek kuru, basit bir kukla gibi kalan Ştolts, derebeyi, hatta Rus bile değildir. Yeni hayata çocukluğundan beri hazırlanmış olduğu için, doğmaya başlayan bir hayat görüşünün, Rusya'yı Avrupalılaşma yoluna götürecek insanların temsilcisi olduğu içindir ki, Oblomov'un kendi ülkesinde kazanamadığı mevkii, mutluluğu, refahı kolayca elde ediyor. Oblomov ölüme benzeyen uyuşukluğa gömüldükçe, Ştolts'un yıldızı her gün biraz daha fazla parlıyor.

Oblomov'un ruhu Ştolts'unkinden daha zengin, daha derindir. Gonçarov bunu bilmiyor değil; fakat Gonçarov şimdilik bu derinlikten, bu ruh soyluluğundan vazgeçmeye hazırdır. Rusya'nın Ştolts gibi biraz bayağı, ama güçlü, çalışkan insanlara ihtiyacı vardır.

Büyük Petro'dan beri Rusya'da devam eden büyük Rusya-Avrupa kavgasında, Gonçarov hiç gözünü kırpmadan Avrupa'nın tarafını tutuyor. Diğer büyük Rus romancıları bu yolda o kadar ileriye gidemiyorlar. Gogol, Dostoyevski, Tolstoy Avrupa'dan çekiniyorlar, Rusya'nın manevi büyüklüğünü kuran değerleri korumaya çalışıyorlar. Zenginleşen, büyük bir işadamı olan Ştolts, Dostoyevski'nin, hele Tolstoy'un nefret ettiği insanlardan biridir.

Gonçarov, Ştolts-Oblomov karşıtlığında eski ve yeni Rusya'yı, Doğu'yla Batı'yı karşı karşıya koymuştur. Kardeş gibi sevişen bu iki çocukluk arkadaşı hiçbir zaman birbirini anlayamayacak, Ştolts Oblomov'a, Oblomov Ştolts'a her zaman şaşarak bakacaktır.

İşte bütün durgunluğuna rağmen Oblomov'un romanını bir dram haline getiren, bu iki ayrı insan, iki ayrı dünya karşılaşmasıdır. Gonçarov kendinin ve ülkesinin yaşadığı bu dramı anlatırken bir iç dökme acılığına, bir kötüleme ya da öğüt verme tatsızlığına düşebilirdi; fakat gözlemci olduğu kadar da sanatçı olduğu için, romanın en acı yerlerinde bile sakin, hatta babacan bir hikâyeci gülümsemesini yitirmiyor. Ancak Cervantes, Rabelais, Gogol gibi büyük romancılarda görülen bu *dram karşısında gülümseme*, bu *humor* olmasaydı, Oblomov bütün önemine rağmen okunamayacak kadar sıkıcı bir kitap olabilirdi. Gonçarov sık sık konusunu, kahramanını unutarak, bir sahneyi, bir konuşmayı hatırda tutulamayacak kadar ince, önemsiz ayrıntılarıyla anlatmak zevkine kapılıyor. Bu yüzden düştüğü tekrarlar, uzunluklar, Fransız çevirmeninin amansız sansürüne uğramış olmakla birlikte, kanımızca romanın en değerli tarafları arasındadır. Özellikle "Oblomov'un Rüyası"nda marazi denebilecek bir incelemeye varan bu ikinci plan tasvirlerinde realist edebiyatın her zaman veremediği doyulmaz tablolar vardır. Geçmiş zamanı, adeta beş duyunun birden yardımıyla dirilten bu "Rüya"yı Marcel Proust okumuş olsaydı, Gonçarov'u kendine en yakın romancılardan sayabilirdi. Proust da onun gibi anlattığı âlemden hiçbir şeyin kaybolmasına razı olmuyor, ilk bakışta tekrar gibi görünen belirsiz renkleri biriktirerek canlı bir bütün yaratıyor.

Tıpkı Ştolts gibi Avrupalı okuyucu da Oblomov'un hikâyesini hiçbir zaman hakkıyla anlayamayacaktır. Gerçi Oblomov'u ancak Avrupalı bir kafa, Gonçarov'un Avrupalılaşmış kafası edebiyata sokabilmişti. Ama Avrupa edebiyatında bu tipin benzerine bile rastlamak imkânsızdır. Ona benzese benzese Don Kişot, Hamlet, Werther, Adolphe, René gibi hasta kahramanlar, işsiz beyzadeler benzeyebilirdi. Ama onlar işsizlikten bile iş çıkarmanın, hayallerini şu ya da bu şekilde yaşamanın, hatta hayalleri uğrunda ölmenin yolunu bulu-

yorlar. Avrupa, hayallerini gerçekleştirmek için kuran insanların ülkesidir. Orada gerçekleşemeyen hayal bir acı kaynağı, bir tragedya konusudur. Doğu'da ise hayal bir keyif, bir gerçekten kaçma vesilesidir. Doğulu, geviş getirir gibi, kendi içinde başlayıp kendi içinde biten, hedefsiz, başıboş hayaller kurar. Oblomov'da gerçeğin yerini tutan hayal, Ştolts'da bir teşebbüsün hazırlığı, ilk adımıdır.

Rusya'da en çok okunmuş, anlaşılmış, günlük konuşmalara karışmış olan bu romanın, Avrupa'da en aydın okuyucular tarafından bile anlayışsızlıkla karşılanması mukadderdi. Bizde ise Oblomov'un büyük bir anlayış bulması beklenebilir; çünkü Oblomov'u yaratmış olan koşullar bizde de pek yakın zamanlara kadar vardı. Hatta Türk okuyucusu tanıdıkları arasında Oblomov'a benzeyen insanlar görebilecektir. Konya'daki çiftliğinin geliriyle Beyoğlu'nda, bir türlü gerçekleşmeyen hayaller içinde yaşayan işsiz yarı aydınlar ve memurlar az değildir. Kaldı ki hepimizde, iş hayatına karışanlarımızda bile, Oblomovluk vardır. Avrupalılaşma yolunu tutan her Doğu milletinde Oblomovluk kolay kolay ruhlardan çıkmayacaktır. Oblomovluktan kurtulmak için onun tam zıddını örnek tutmuş olan, dünya görüşünü iş üzerine kurmuş olan yeni Rusya'da bile Oblomov'lar kuşağının büsbütün kuruduğu ileri sürülemez. Nitekim Lenin diyor ki: "Rusya üç devrim geçirdi, ama gene de Oblomov'lar kaldı; çünkü Oblomov'lar yalnız derebeyler, köylüler, aydınlar arasında değil, işçiler, komünistler arasında da vardır. Toplantılarda, komisyonlarda nasıl çalıştığımıza bakarsanız, eski Oblomov'un içimizde olduğunu görürsünüz. Onu adam etmek için daha çok zaman yıkamak, temizlemek, sarsmak, dövmek gerekecektir."

Bu çeviriyi Rusça, İngilizce ve Fransızca metinleri karşılaştırarak yaptık. Asıl metinden başka en çok başvurduğumuz metin İngilizce çevirisi oldu. Fransızca çevirisi Oblomov'un Fransa'da ne kadar az anlaşıldığını gösteren bir la-

ubalilikle yapılmıştır. Eserin yarısından fazlası ve belki de en renkli parçaları atılmıştır.

Bu çeviride metinden hiçbir parça çıkarılmış değildir. Rusça metinden uzaklaşmış görünecek cümleler genel olarak rahat okunmak kaygısından doğmuştur.

İvan Aleksandroviç Gonçarov (1812-1891)

Simbirsk'te doğmuştur. Zengin bir tüccar ailesinin çocuğu olan Gonçarov, Oblomov'unkine benzeyen bir çocukluk geçirmiş; asilzadelerle, geleceğin Oblomov'larıyla birlikte özel bir pansiyonda okumuştur.

Moskova Üniversitesi'ni bitirdikten sonra Gonçarov, Petersburg'da otuz üç yıl sürecek ve kendisini yüksek bir göreve kadar getirecek memurluk hayatına başlıyor.

Gonçarov, 1847'de ilk eserini, *Alelade Bir Hikâye*'yi çıkarıyor. 1849'da da "Oblomov'un Rüyası" bir dergide basılıyor. Ama *Oblomov* son şekliyle ancak 1857'de, Marienbad'da bir aylık sürekli bir çalışma içinde yazılmıştır. "Bu büyük romanın bir ay içinde yazılması belki de imkânsız görünür. Ama unutmayın ki, bu eseri yıllarca kafamda taşıdım ve onu ancak kâğıda geçirmek kalmıştı."

Roman Rusya'da bir bomba gibi patladı. Zaten zaman da pek elverişliydi. Köleliğin kaldırılmasına üç yıl kalmış, bütün edebiyatta, uyuşukluğa, hareketsizliğe, şaşkınlığa karşı bir savaş açılmıştı. Bunun içindir ki, bir çağdaşın yazdığı gibi, "Bütün okuma yazma bilenler Oblomov'u heyecanla okuyorlar. Hiç mübalağa etmeden denilebilir ki bu anda Rusya'da en küçük, en kenarda kalmış bir kasaba yoktur ki orada Oblomov okunmasın, üzerinde tartışılmasın. Oblo-

mov ve Oblomovluk kelimeleri bütün Rusya'ya yayılmış, ebedi olarak dilimize girmiştir."

Bu eserden başka, Gonçarov'un, 1856'da çıkan ve üç yıllık bir dünya yolculuğunu anlatan *Fregat Pallada* isimli bir eseriyle birkaç eleştirisi ve hikâyesi vardır. Oblomov'dan sonra yazdığı *Uçurum* adlı büyük romanı 1869'da çıkmış ve Gonçarov'u on yıl uğraştırmıştır.

Birinci Bölüm

I

İlya İlyiç Oblomov, bir sabah Gorohovaya Caddesi'nde bütün bir kasaba halkı kadar kiracısı olan büyük evlerin birinde yatağına uzanmıştı.

Otuz iki, otuz üç yaşlarında bir adamdı bu. Orta boylu, düzgün yapılı, hoş görünüşlü, koyu gri gözlü idi; fakat yüzünde, düşünce gayretinin, açık seçik hiçbir kaygının belirtisi yoktu. Düşünce bu çehrede serseri bir kuş gibi dolaşıyor, gözlerinden şöyle bir gelip geçiyor, yarıaçık dudaklarında biraz duraklıyor, alnının kıvrımlarında saklanıyor, sonra iyice silinip gidiyordu. O zaman bütün çehreyi kayıtsızlığın tek renkli ışığı kaplıyordu. Sonra bu kayıtsızlık bütün vücuduna geçiyor, hırkasının kıvrımlarına kadar yayılıyordu. Zaman zaman gözleri sıkıntıya, yorgunluğa benzer bir şeyle bulanıyordu; ama yalnız çehresinin değil, bütün varlığının hâkim ve devamlı ifadesi olan rehaveti, ne yorgunluk, ne de sıkıntı bir an olsun bozabiliyordu. Gözlerinde, gülüşünde, başının, ellerinin her hareketinde rahat, açık, temiz bir ruhun ifadesi parlıyordu. Kayıtsız ve sathi bir göz Oblomov'a şöyle bir bakar ve "İyi yürekli, kuzu gibi bir adamcağız olsa gerek." derdi. Ona daha yakından, daha anlayışlı bir gözle bakan biriyse yüzünü bir müddet süzer, sonra garip bir tereddüt içinde gülümser geçerdi.

İlya İlyiç'in teni ne pembe, ne esmer, ne de soluktu; rengi yok gibiydi ya da yüz adaleleri yaşına uygun olmayan bir gevşeklik yüzünden renksiz görünüyordu. Bu hali belki de havasızlıktan, hareketsizlikten ya da her ikisinden ileri geliyordu. Boynunun dümdüz ve bembeyaz derisi, küçük, yumuşak elleri, düşük omuzları bir erkekte az görülür incelikteydi. Hareketleri çekingen ve nazikti; telaşlı anlarında bile zarif bir tembelliği vardı. Bir kaygısı olursa gözleri bulanır, alnı buruşur, yüzünde tereddüt, sıkıntı ve korku birbirine karışırdı; fakat bu kaygı binde bir belli bir fikir halini alır, çok daha nadir olarak da bir niyete kadar varırdı. Sadece içini çekmekle kalır ve tam bir durgunluğa, bir uyuklama haline düşerdi.

Oblomov'un ev kıyafeti rahat çehresine ve yumuşak vücuduna ne kadar da yaraşıyordu. Acem işi bir hırkası vardı; bu hırka her bakımdan Doğuluydu, hiçbir bakımdan Avrupalı izi yoktu: Ne püskülü, ne kadifesi, ne beli vardı; o kadar da genişti ki Oblomov'u iki defa sarabilirdi. Tam Asya biçimi kolları, bileklerinden omuzlarına doğru genişliyordu. Hırkası ilk tazeliğini kaybetmiş olmasına, kendi parlaklığı ile değil de zamanın kazandırdığı bir cila ile parlamasına rağmen yine de göz alıcı Doğu renklerini koruyor, kumaş hâlâ eskisi kadar sağlam duruyordu.

Oblomov için bu hırkanın paha biçilmez sayısız değeri vardı; yumuşaktı, uysaldı, vücut onu hiç duymuyordu, efendisinin en küçük hareketine uysal bir köle gibi boyun eğiyordu.

Oblomov evinde hiç yelek giymez, kravat takmazdı; rahat, serbest olmak isterdi. Uzun, yumuşak, geniş terlikleri vardı: Yatağından kalkar kalkmaz ayaklarını içine sokardı.

Uzanmak İlya İlyiç için ne hastalarda ya da uykusu gelmiş insanlarda olduğu gibi bir zaruret, ne yorgun bir kimsedeki gibi geçici bir ihtiyaç, ne de uyuşuk bir insandaki gibi bir zevkti; bu onun tabii hali idi. Evde olduğu zamanlar –evde olmadığı zaman da yok gibiydi– hep uzanırdı; hem de hep aynı odada. Kendisini ilk defa içinde gördüğümüz bu oda

onun hem yatak, hem çalışma, hem de konuk odası idi. Üç odası daha vardı. Ama onları yalnız sabahları, hizmetçi çalışma odasını temizlerken –ki bu da her gün olmazdı– şöyle bir görürdü. Bu odalarda eşyalar örtülü, perdeler inikti.

İlya İlyiç'in yattığı oda ilk bakışta pek zengin görünüyordu: Maun bir yazıhane, ipek örtülü iki sedir, üzeri görülmedik meyveler, çiçekler işlenmiş güzel bir paravana, ipek perdeler, halılar, birkaç resim, tunç heykeller, Çin porselenleri ve birçok güzel tablo. Ama zevkli, görgülü bir adamın gözü daha ilk bakışta bütün bunların sırf âdet yerini bulsun diye öteye beriye konmuş olduğunu fark edebilirdi. Oblomov çalışma odasını döşerken başka bir şey düşünmemişti. Ağır, kaba akaju sandalyeler, bu iğreti etajer, ince bir zevki tatmin edebilecek şeyler değildi. Sedirlerden birinin arkası içine göçmüş, yer yer tahtalar birbirinden ayrılmıştı.

Resimler, vazolar, ve diğer ıvır zıvır da aynı halde idi. Şunu da söyleyelim ki Oblomov'un kendisi bile bu odanın eşyasına kayıtsız ve yabancı gözlerle bakar, bütün bu ıvır zıvırı buraya kimin getirdiğini merak eder gibi görünürdü. Oblomov'un kendi eşyasına karşı kayıtsızlığı ya da hizmetçisi Zahar'ın efendisininkini de aşan kayıtsızlığı yüzünden oda o kadar karışık bir halde idi ki, insan, biraz dikkat edince hayrete düşerdi. Duvarlardaki resimlerin dört yanından püskül püskül örümcek ağları sarkıyordu. Aynalar, eşyayı yansıtmaktan çok üzerlerindeki toza öteberi yazmaya yarayabilirdi. Halılar leke içindeydi. Divanın üstünde bir peşkir unutulmuştu. Hemen her sabah, ekmek kırıntılarıyla dolu masanın üstünde bir önceki akşam yemeğinden kalmış bulaşık bir tabak, bir tuzluk, bir de kemik parçası görülürdü.

Bu tabak, şu yatağın kenarında dumanı hâlâ tüten pipo ve yatakta uzanan adam olmasa insan burayı çoktan terk edilmiş sanırdı: O kadar tozlu, o kadar soluk, o kadar insan izinden yoksundu her şey. Gerçi etajerin üstünde iki üç açık kitap, bir gazete, yazı masasında hokka kalem vardı; fakat

çevrilmiş yaprak sararmış, tozla kaplanmıştı; kim bilir ne zaman açılıp bırakılmıştı. Gazete geçen yılındı. Hokkaya bir kalem batıracak olsanız içinden mürekkep yerine ürkmüş bir sinek vızıldayarak kaçardı.

O sabah, İlya İlyiç, her zamankinin aksine erken uyanmıştı: Saat sekiz buçuktu. Düşünceli görünüyordu. Yüzünde kâh bir endişe, kâh bir keder ve sıkıntı ifadesi vardı. İçinde bir kavga olduğu belliydi; ama zihni henüz bu kavgaya karışmıyordu.

Evvelki sabah Oblomov, çiftliğinin kâhyasından keyif kaçıran bir mektup almıştı. Bir kâhyanın mektubunda keyif kaçıracak neler bulunabileceğini herkes bilir: Ürünün kötülüğü, alacakların geri kalması, gelirin azalması gibi şeyler. Geçen yıl da, daha önceki yıl da kâhya tıpkı bunun gibi mektuplar yazmıştı; ama bu yılki mektup Oblomov'u büsbütün şaşırtmış, ürkütmüştü.

Bu işler kolay halledilecek cinsten değildi. Ciddi tedbirler almak gerekiyordu. Bu arada işleriyle ilgilenmesi bakımından İlya İlyiç'e haksızlık etmeyelim: Birkaç yıl önce kâhyanın ilk mektubunu aldığı zaman, çiftliğinde bazı değişiklikler, yenilikler yapmayı düşünmeye başlamıştı.

İdare, iktisat ve daha başka bakımlardan yeni bir düzen tasarlamıştı; ama bu tasarı henüz kafasında olgunlaşmamıştı. Kâhyanın mektupları her yıl onu yeniden düşünmeye zorluyor, rahatını kaçırıyordu. Oblomov tasarısının olgunlaşmasından önce kesin tedbirler almak gerektiğini anlıyordu.

Uyanır uyanmaz, hemen kalkıp yüzünü yıkamaya, çayını içtikten sonra her şeyi inceden inceye düşünmeye, bir şeyler tasarlamaya, düşüncelerini yazmaya niyet etmişti. Yarım saat kadar bu niyetle savaşarak yatağında kaldı; sonra da kahvaltısını her günkü gibi yatağında yapmaya, hemen ardından işlerini uzun uzun düşünmeye karar verdi: İnsan yatakta da pekâlâ düşünebilirdi.

Öyle de yaptı. Çayını içtikten sonra yatağında doğruldu; kalkacak gibi oldu; terliklerine baktı; hatta bir ayağını yataktan aşağıya sarkıtmaya yeltendi ve hemen geri çekti. Saat dokuz buçuğu çalıyordu. İlya İlyiç telaşlandı. Yüksek sesle, sıkıntıyla, "Nedir bu yaptığım," dedi; "bu kadar da olmaz; kalkıp işe başlamalı. Kendimi bırakırsam sonra bir daha..."

— Zahar! diye bağırdı.

İlya İlyiç'in odasından küçük bir koridorla geçilen bitişik odadan ilkönce bir çoban köpeğinin homurdanmasına benzer bir gürültü, sonra döşemeye yüksekten düşen iki ayağın sesi geldi. Zahar, her zaman uzanıp uyukladığı yerden, sobanın üstünden* atlamıştı. Yaşlıca bir adam odaya girdi. Koltukaltlarındaki yırtıklardan kirli bir gömlek görünen uzun bir gri ceket, sarı bakır düğmeli gri bir yelek giyinmişti. Kafası damdazlaktı; ama kulaklarının önünde, her birinden üç sakal çıkabilecek, kırlaşmış, upuzun, gür iki favori sarkıyordu.

Zahar ne üstünü başını, ne de Tanrının kendisine verdiği çehreyi değiştirmeye hiç yeltenmemişti, aynı köyden geldiği gibiydi. Elbiseleri, Oblomovlar çiftliğinden getirdiği örneğe göre yapılmıştı. Uzun, gri ceket ve gri yelek giyiyordu; çünkü bu yarı askeri elbise, vaktiyle efendilerinin ardından kiliseye ya da konukluğa giderken giydiği livreyi** hatırlattığı için hoşuna gidiyordu. Bu livre Zahar'ın hatıraları arasında Oblomovların büyüklüğünü temsil ediyordu.

Bir zamanlar efendilerinin çiftliğinin sessizliği içinde sürdükleri rahat ve zengin hayattan ihtiyarın hafızasında yalnız bu kalmıştı. İhtiyar efendileri ölmüştü; aile resimleri de çiftlikte, kim bilir hangi çatı arasında sürünüyordu; bu eski hayatın, bu şanlı ailenin efsanesi de çoktan kaybolmaya yüz tutmuştu; ya da yalnız birkaç ihtiyar köylünün hafızasında kalmıştı. İşte Zahar bunun için uzun gri ceketten ayrılmıyor-

---

* Rus sobalarının üstünde, uzanılacak kadar geniş bir yer yapılır. (ç.r..)

** Livre: Uşak üniforması. (ç.n.)

du. Onda geçmiş günleri hayal meyal görüyordu; bu hayatın izlerini genç efendisinin eski efendilerini hatırlatan çehresinde, hareketlerinde, geçici heveslerinde görüyordu. Zahar bu geçici heveslere karşı kâh içinden, kâh açıkça homurdandığı halde, onlara, efendi hakkının ve iradesinin belirtisi olarak saygı duyuyordu.

Bu geçici hevesler olmasa Zahar genç efendisinin üstünlüğünü nasıl duyabilirdi? Onlar olmasa Zahar'ın gençliğini, çoktan ayrıldığı köyünü, ihtiyar uşakların, dadıların, hizmetçilerin kuşaktan kuşağa tarihini naklettikleri bu eski aileyi hatırlatacak ne kalırdı?

Bir zamanlar Oblomov ailesinin büyük servetleri ve bulundukları yerde şöhretleri vardı. Fakat her nasılsa, bu aile gittikçe fakirleşmiş, dağılmış, nihayet yeni zenginler arasında kayboluvermişti. Yalnız ak saçlı uşaklar kutsal bir hatıra gibi bu uzak geçmişi saklıyor ve birbirine aktarıyordu.

İşte Zahar, bunun için uzun gri ceketinden ayrılamıyordu. Favorilerine bu kadar bağlı olması da belki çocukluğunda bu aristokrat süsünü taşıyan bir sürü uşak gördüğü içindi.

Düşüncelere dalmış olan İlya İlyiç uzun zaman Zahar'ın geldiğini fark etmemişti. Önünde sessizce duran Zahar nihayet öksürdü. İlya İlyiç:

— Ne var? diye sordu.

— Çağırdınız ya beni!

— Çağırdım mı? Ne zaman? Hatırlamıyorum. Git yerine; elbet hatırlarım.

Zahar gitti. İlya İlyiç olduğu yerde uğursuz mektubu düşünmeye devam etti.

Böylece bir çeyrek saat geçti.

— Ee, yeter bu kadar yatmak! Kalkmalı artık... Ama dur, şu kâhyanın mektubunu bir daha dikkatle okuyayım da sonra kalkarım. Zahar!

Tekrar aynı sıçrama, daha kuvvetli bir homurdanma. Zahar gene geldi; Oblomov yeniden düşüncelerine dalmıştı. Zahar bir iki dakika efendisine yan gözle, kötü kötü baktıktan sonra kapıya doğruldu. Oblomov birdenbire:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu. Zahar bir hırıltıya benzeyen boğuk sesiyle:

— Bir şey söylediğiniz yok, ne diye durayım? dedi.

Zahar'ın sesi hep böyleydi. Anlattığına göre, ihtiyar efendisiyle sürek avına gittiği bir gün boğazına yel kaçmıştı.

Zahar odanın ortasında yarı dönmüş, Oblomov'a yan gözle bakıyordu.

— Bacakların mı kurudu senin? Ayakta duramıyor musun? Görüyorsun ki meşgulüm; sabretsene biraz! Uykunu mu alamadın? Dün kâhyadan gelen mektubu bulsana bana! Nereye koydun?

— Hangi mektup? Ben mektup falan görmedim.

— Postacı sana vermişti ya. Kirli bir zarf, canım!

Zahar masanın üstündeki kâğıtları, ıvır zıvırı karıştırarak:

— Nereye koydunuz, ben ne bileyim! dedi.

— Senin zaten bir şeyden haberin olmaz ki? Kâğıt sepetine bir bak! Belki kanepenin arkasına düşmüştür. Hani kanepenin arkası tamir edilecekti? Gidip marangozu getirmek pek mi zor geliyor sana? Üstelik kıran da sensin. Hiçbir şeyi düşündüğün yok.

— Ben kırmadım; kendi kendine kırıldı. Eşya bu, yüz yıl durmaz ya, elbette günün birinde kırılacak.

İlya İlyiç cevap vermeye lüzum görmedi. Yalnız:

— Hani, buldun mu? diye sordu.

— İşte bir sürü mektup.

— Bunlar değil.

— Başka da yok.

İlya İlyiç sabırsızlıkla:

— Peki git, dedi. Ben kalkar mektubu kendim bulurum.

Zahar yerine gitti fakat sobanın üstüne atlamak için hız aldığı sırada efendisi tekrar bağırdı:

— Zahar, Zahar!

Zahar efendisinin odasına gelirken mırıldanıyordu:

— Ah, yarabbi! Ne işkencedir bu! Tanrı canımı alsa da kurtulsam...

Zahar bir eliyle kapının tokmağını tutuyor, kızdığını anlatmak için de efendisine o kadar yan bakıyordu ki onu ancak gözucuyla görebiliyordu. Oblomov'sa kocaman bir favoriden başka bir şey göremiyordu. Neredeyse favoriden birkaç kuş havalanacaktı.

İlya İlyiç sertçe:

— Çabuk mendilimi getir. Kendiliğinden düşünebilirdin bunu. Görmüyor musun burnumu? dedi.

Zahar bu emir ve sitem karşısında ne memnuniyetsizlik, ne de şaşkınlık gösterdi, herhalde bunları pek olağan buluyordu.

— Peki ama ben ne bileyim mendilinizin nerede olduğunu? diyerek odanın içinde dolaşıyor ve üzerlerinde hiçbir şey olmadığı açıkça görülen sandalyeleri birer birer yokluyordu. Mendili salonda aramaya giderken kapıdan:

— Her şeyinizi kaybediyorsunuz, dedi.

— Nereye gidiyorsun? Burada ara. Üç gündür salona gitmedim. Haydi çabuk ol.

— Nerede mendil? Yok mendil! diyerek Zahar elini kolunu sallıyor, dört tarafa bakınıyordu. Birdenbire:

— Hah, işte körolası! dedi. Altınızda, nah, ucu görünüyor. Üstüne yatmışsınız, bir de bana soruyorsunuz!

Zahar, cevap beklemeden kapıya doğru yürüdü. Oblomov biraz utandı. Hemen Zahar'ı kabahatli çıkarmak için başka bir bahane buldu.

— Nedir bu pislik, nedir bu toz? Aman yarabbi! Bak, bak şu köşe bucağa. Hiçbir iş yaptığın yok.

Zahar, kırgın:

— Ben mi bir şey yapmıyorum?.. diye sordu. İşten mi kaçıyorum? Daha ne yapayım? Gücümün yettiği kadar çalışıyorum. Tozu alıyorum, ortalığı hemen her gün süpürüyorum...

Zahar döşemenin ortasını ve Oblomov'un yemek yediği masayı gösterdi.

— Bakın, işte, dedi. Her şey süpürülmüş, derlenmiş toplanmış; düğün varmış gibi... Daha ne istiyorsunuz?

İlya İlyiç sözünü kesti ve parmağıyla duvarı, tavanı göstererek:

— Ya bu! Bu ne? Şuna bak! Şuraya da bak, diyerek dünden unutulmuş peşkiri, tabağı, ekmek parçasını gösteriyordu. Zahar, tabağı kaldırarak:

— Eh! Bu kadar da olur. Düzeltirim, dedi.

Oblomov duvarları gösterdi:

— Yalnızca bu kadar mı? Ya duvarların tozu, ya örümcek ağları?..

— Onlar bayrama: O zaman tasvirleri temizlerim, örümcek ağlarını alırım...

— Ya kitaplar, resimler?..

— Kitaplar, resimler Noel bayramına. O zaman Anisya ile dolapları düzelteceğiz. Hem şimdi nasıl düzeltelim? Hiç evden çıktığınız yok ki!

— Bazen tiyatroya, konukluğa gidiyorum ya!

— Hiç gece temizlik olur mu?

Oblomov Zahar'a küskün bir gözle baktı, başını salladı ve içini çekti. Kayıtsızca pencereye bakan Zahar da içini çekti. Efendisi galiba içinden, "Ah dostum, sen benden de Oblomov'sun." diye düşünüyordu. Zahar'sa şöyle bir şeyler düşünüyordu: "Atıyorsun! Sen yalnız büyük ve acı sözler söylemekte ustasın. Yoksa, tozmuş, örümcek ağıymış, senin öyle şeyler hiç umurumda değil."

İlya İlyiç bağırdı:

— Tozdan güve çıkıyor, anlamıyor musun? Duvarda tahtakurusu bile gördüğüm oluyor.

Zahar kayıtsızca:

— Benim odamda da pire var, dedi.

Oblomov:

— Eh! Peki hoşuna mı gidiyor? İğrenç şeyler bunlar! diye bağırdı.

Zahar gülümsedi; kocaman gülümsemesi yüzüne yayıldı, kaşlarına uzadı, oradan favorilerine girdi, favoriler kabardı, yüzünü alnına kadar bir kırmızılık sardı. Masum bir şaşkınlıkla söylendi:

— Dünyada tahtakurusu varsa, ben ne yapayım. İcat eden ben değilim ya bunları.

— Pislikten oluyor, pislikten. Saçmalayıp durma.

— Pisliği de ben icat etmedim.

— Senin odanda sıçanlar da var. Bütün gece koşuşup duruyorlar, işitiyorum.

— Sıçanları da ben yaratmadım. Bütün bu hayvanlar, kediler, tahtakuruları her yerde bol bol var.

— Hiç de öyle değil! Başkalarının evinde yok.

Zahar inanmamış gibi, daha doğrusu böyle bir şeyin olmayacağına inanmıyormuş gibi baktı ve ısrarla:

— Benim odamda her çeşidinden var. Ayrı ayrı her tahtakurusunun peşinden koşamam ya! Saklandıkları yere giremem ya! dedi.

Zahar herhalde içinden, "Tahtakurusuz da uyku olur mu?" diyordu.

Oblomov ders verir gibi:

— Köşeyi bucağı siler süpürürsen bir şey kalmaz, dedi.

— Evet, kalmaz, ama yarın gene çıkar.

— Hayır çıkmaz, çıkmaması gerek.

— Çıkmaz olur mu? Siz bana sorun.

— Çıkarsa gene temizlersin.

— Ne?.. Tanrının günü temizlik mi? Ben dünyaya bunun için mi geldim? Ölürüm daha iyi.

— Peki, niçin başkalarının evi tertemiz oluyor? Bak şu karşıdaki akortçunun evine, baktıkça insanın içi açılıyor. Bütün işleri çeviren bir tek hizmetçi kız.

Zahar kızarak:

— Almanların evinde ne diye çerçöp olsun? dedi. Baksanıza hallerine. Bir kemik parçasını bir hafta kemiriyorlar. Redingot babadan oğula, oğuldan babaya gidip geliyor. Karıları kızları kısa kısa entariler giyip, bacaklarını kaz gibi eteklerinin altına çekiyorlar... Çerçöpü nereden bulsunlar? Bizim gibi yaşamıyorlar ki onlar. Dolaplarında yığın yığın eski elbiseleri, bütün kış birikmiş ekmek kabukları yok ki... Onların evinde şu kadarcık bir ekmek kırıntısı bile işe yarıyor. Galeta yapıp bira ile yiyorlar. Tüh! Böyle hayat mı olur?

— Haydi, yeter. Dırlayıp duracağına temizlik yaparsan daha iyi edersin.

— Bazen temizlik yapmak istiyorum, ama bırakmıyorsunuz ki...

— Ya! Benim yüzümden demek?

— Elbette ya! Sizin yüzünüzden. Evden çıktığınız yok. Siz varken nasıl temizlik yapayım. Bir gün olsun çıkın, bakın nasıl temizlerim.

— İşte buna diyecek yok. Çıkayım, gideyim, ha? Böyle saçma şeyler söyleyeceğine haydi git odana.

— Sahi söylüyorum, sahi söylüyorum. Mesela bugün çıkıverseniz, Anisya ile beraber eve bir süpürge vururuz. Ama ikimiz de yetmeyiz bu işe. Gündelikçi kadınlar tutup her tarafı yıkamak gerek.

— Bir de bu çıktı: Gündelikçi kadınlar! Haydi git başımdan.

Oblomov, Zahar'la konuştuğuna çoktan pişman olmuştu. Bu nazik konuya daha dokunur dokunmaz karşısına bin türlü zorluk çıkıyordu.

Oblomov evinin temiz pak, dayalı döşeli olmasını istiyordu, ama bütün bunların, Tanrı bilir nasıl, hiç farkına varılmadan olup bitmesi gerekti. Bir temizlik, çekidüzen isteyecek olursa Zahar'ın istekleri bitip tükenmek bilmiyordu. Bütün evi altüst etmeyi şart koşuyordu; çok iyi biliyordu ki daha bunu söyler söylemez efendisi telaşa düşüp istediğine isteyeceğine pişman olacak.

Zahar dışarı çıktı; Oblomov da tekrar düşüncelere daldı. Böylece birkaç dakika geçti. Saat on buçuğu vurdu. Oblomov adeta dehşete düşerek:

— Ne, o kadar oldu mu? diye haykırdı. Nerede ise on bir olacak. Hâlâ ne kalktım, ne yüzümü yıkadım...

— Zahar, Zahar!

Yandaki odada her zamanki gürültü ve bir iç çekişi:

— Aman yarabbi!

— Suyumu hazırladın mı?

— Çoktan. Niçin kalkmıyorsunuz?

— Gelip vaktiyle haber verseydin ben de çoktan kalkmış olurdum. Haydi git, ben şimdi geliyorum. Çalışacağım... Yazı yazacağım.

Zahar gitti; az sonra tekrar geldi. Elinde yazıdan kapkara olmuş yağlı bir defter ve kâğıt parçaları vardı.

— Yazı yazmak niyetinde iseniz bari şu benim hesaplara bakıverin. Borçlarımız var.

İlya İlyiç canı sıkılarak:

— Hangi hesaplara? Ne borcu? dedi.

— Kasabı, manavı, çamaşırcısı, fırıncısı para istiyor.

Oblomov:

— İşleri güçleri para, diye homurdandı. Ne diye bu hesapları bana teker teker vermiyorsun da böyle toptan getiriyorsun?

— Baktığınız yok ki; her seferinde, yarın, yarın deyip atlatıyorsunuz.

— E peki, bugün de yarına kalamaz mıydı?

— Kalamaz. Adamlar fazla sıkıştırıyor; peşin para istiyorlar artık; bugün ayın biri.

— Aman, bu ıvır zıvır işler. Peki, peki, ne duruyorsun orada? Bırak defterini masanın üstüne. Hemen kalkıyorum; yüzümü yıkar, hesaplara bakarım. Su hazır değil mi?

— Hazır.

— Eh, haydi bakalım.

Oblomov öksüre öksüre, içini çeke çeke yatağında doğruldu.

Zahar:

— Ha, dedi, az daha unutuyordum, siz uyurken ev sahibinin vekili geldi, mutlaka çıkacaksınız, dedi. Kendilerine gerekmiş.

— Anlaşıldı. Mademki çıkılacak, çıkacağız. Üç oldu hep aynı hikâye ile başımı ağrıtıyorsun.

— Ama beni sıkıştırıyorlar.

— Çıkacağız desene sen de.

— Diyorlar ki, bir aydır hep böyle söylüyorsunuz, ama gitmiyorsunuz. Karakola bildireceklermiş.

— Bırak, bildirsinler. Havalar biraz ısınsın, gideriz. İki üç haftayı geçmez.

— Üç hafta mı dediniz? Vekil on beş gün sonra işçiler girecek diyor. Duvarı yıkacaklarmış. Yarın, en geç öbür gün çıkmalıymışız.

— Vay, vay! Amına da aceleci herifler! Yarın! Lafa bak! Neredeyse hemen çık diyecekler. Sen bana baksana, bir daha bu ev işinden söz açmayacaksın. Kaçtır söylüyorum sana bunu, hâlâ üstüme varıyorsun. Kendine gel.

— Ama ben ne yapayım? Ben ne yapayım?

— Ne biçim konuşuyorsun benimle! Sorduğu şeye bak. Benim işim mi bu? Başımı ağrıtma da ne istersen yap. Nasıl halledersen et. Beni kapı dışarı edilmekten kurtar. Ama sen efendin için hiç zahmete girmezsin ki.

— Peki ama, İlya İlyiç, efendiciğim, ben nasıl halledeyim? Ev benim değil ki. Kovarlarsa ne yapayım? Ah, keşke ev benim olsaydı! O zaman seve seve...

— Peki bunlara laf anlatmanın bir çaresi yok mu? Eski kiracılarıyız. Kiralarını tıkır tıkır veriyoruz.

— Ben de öyle söyledim.

— Peki ne dediler?

— Ne diyecekler, hep aynı nakarat: "Taşının da taşının." Bizim oturduğumuz odaları hekiminki ile birleştirip büyük bir daire yapacaklarmış; mal sahibinin oğlu evleniyormuş da...

Oblomov, "Ah yarabbi! Ne budala insanlar var! Evleniyorlar." diye içini çekti ve sırtüstü yattı.

— Efendim, mal sahibine bir şey yazsanız, belki bize dokunmaz, söyler de ilkin hekimin evini yıkarlar.

Zahar bunu söylerken elini sağa doğru kaldırmıştı.

— Peki, öyle olsun. Kalkınca bir mektup yazarım. Şimdi yalnız bırak beni de rahat rahat düşüneyim. Senin elinden hiçbir şey gelmiyor. Bütün bu ıvır zıvırı benim düşünmem gerek.

Zahar çıktı. Oblomov yeniden düşüncelere daldı. Artık hangisini önce düşüneceğini bilmiyordu. Kâhyanın mektubunu mu? Ev işini mi? Dükkâncıların hesaplarını mı? Bir sürü düşünce içinde kendini kaybediyor, kâh bir yana, kâh öte yana dönerek, oflayıp pufluyordu:

— Ah yarabbi, hayat bir türlü yakamı bırakmıyor, nereye gitsem peşimde!

Kim bilir daha ne kadar, bu kararsızlıklar içinde bocaladı durdu. O sırada kapının çıngırakları çalındı. Oblomov hırkasına sarınarak:

— İşte bir konuk, dedi. Bense hâlâ yataktayım. Ne ayıp şey; kim olabilir bu kadar erken?

Yerinde hiç kımıldamadan, merakla kapıya doğru baktı...

II

İçeriye yirmi beş yaşlarında, yüzünden sağlık fışkıran bir delikanlı girdi. Yanaklarına, dudaklarına, içi gülen gözlerine baktıkça kıskanıyordu insan. Kılığı kıyafeti, saçı başı kusursuzdu. Yüzünün tazeliği, gömleğinin, eldivenlerinin, elbisesinin yeniliği adamın gözünü kamaştırıyordu. Yeleğine cicili bicili bir saat zinciri takmıştı. Cebinden Doğu'ya özgü kokular saçan ince, keten bir mendil çıkardı, kokladı; sonra layakıt bir tavırla, yüzünde, parlak şapkasında, yeni boyanmış ayakkabılarının üzerinde gezdirdi. İlya İlyiç:

— Merhaba Volkov, dedi.

Parlak delikanlı:

— Merhaba Oblomov, diye cevap verdi.

— Aman yaklaşma, dışarının bütün soğuğunu içeriye dolduruyorsun.

Volkov şapkasını koyacak bir yer arıyor, bulamıyordu, her yer toz içindeydi.

— Amma nanemollasın, dedi.

Oturmaya yeltendi. Eteklerini kaldırdı, ama koltuğu bir muayene edince vazgeçti, ayakta kaldı. Oblomov'a çıkıştı:

— Hâlâ kalkmadın mı? Hem bu sabahlık nedir böyle? Bunların modası çoktan geçti.

Oblomov hırkasının geniş kıvrımlarına sarınarak:

— Sabahlık değil ki bu. Bir hırka, dedi.

Volkov:

— Nasılsın, iyi misin? diye sordu.

Oblomov esnedi:

— Ah, bana sağlığımdan söz etme, iyi değilim. Bu soğuk algınlığı berbat ediyor. Ya sen nasılsın dostum?

— Hiç de fena değilim. Teşekkür ederim. Neşeliyim, çok neşeli.

— Nereden böyle, bu kadar erken?

— Terzimdeydim. Elbisemi nasıl buldun?

— Fevkalade. Zevkine diyecek yok. Yalnız şu sırtındaki yırtmaç ne oluyor?

— Bu, at gezintilerinde giyilecek bir frak.

— Ya, sahi mi, ata mı biniyorsun?

— Elbette. Bu elbiseyi de sırf bugün giymek için ısmarladım. Bugün mayısın biri ya. Goryunov'la beraber Yekateringof'a gideceğim. Ay, senin olup bitenlerden haberin yok mu? Mişa Goryunov subay oldu. Bugün tam kendimizi göstereceğimiz gün. Delikanlı heyecan içinde.

— Sahi mi?

— Onun atı doru; alayının bütün atları gibi. Benimki yağız. Sen nasıl gidiyorsun? Yayan mı, arabayla mı?

— Ben mi? Ne yayan, ne de arabayla.

— Ne? Bir mayısta Yekateringof'a gitmiyorsun ha? Ne oluyor sana Tanrı aşkına, İlya İlyiç? Herkes orada olacak.

Oblomov tembel tembel:

— Herkes mi? Yok canım, dedi.

— Mutlaka git, azizim. Sofia Nikolayevna ile Lidya arabada yalnız olacaklar. Arabanın ön tarafı boş. Onlarla gidebilirsin.

— Ben önde oturmam; hem orada ne işim var canım?

— Arabada gitmezsen Mişa sana bir at verir.

Oblomov, "Bakalım daha neler yumurtlayacak!" diye düşündü ve:

— Goryunovlarla neden bu kadar ilgileniyorsun? diye sordu.

Volkov kızardı:

— Ah, anlatayım mı?

— Anlat tabii.

Volkov yatakta Oblomov'un yanına oturdu:

— Ama kimseye söylemeyeceksin, söz mü?

— Elbette.

— Lidya'ya âşığım.

— Bravo! Ne zamandan beri?.. Hoş bir kıza benziyor.

Volkov derin derin içini çekti:

— Üç hafta kadar oluyor. Mişa da Daşenka'ya âşık.

— Daşenka da kim?

— Sen hangi âlemdesin, Oblomov? Daşenka'yı tanımıyor musun? Bütün şehir bu dansöze bitiyor. Bu akşam baleye gidiyoruz. Mişa sahneye bir demet çiçek atacak. Ne yapıp yapıp onunla tanışması gerek; kendisi sıkılgan, tecrübesiz... Şimdi çiçekçiye gidip kamelya almam gerek...

— Ne? Daha dolaşacak mısın? Gel birlikte yemek yiyelim, konuşuruz. Başıma iki felaket geldi ki...

— İmkânı yok! Bu akşam Prens Tyumenevlerde yemeğe gidiyorum. Bütün Goryunovlar orada olacak. Alçak sesle: O da, Lidya da, diye ilave etti. Sen prensi pek ihmal ediyorsun. Ne güzel ev! Ne yaşayış! Ya yazlık köşkü? Çiçekler içinde... Gothique bir galeri de yapmışlar. Yazın orada dans edilecekmiş, canlı tablolar olacakmış... Gideceksin değil mi?

— Sanmıyorum.

— Aman ne ev, ne ev! Bu kış, çarşambaları en az elli kişi, hatta yüz kişi oluyorduk.

— Öf, öf! Kim bilir ne sıkıntılı olmuştur.

— Sıkıntılı mı? Olur mu hiç! Ne kadar kalabalık olursa insan o kadar iyi eğlenir. Lidya da sık sık geliyordu; ilkin pek dikkatimi çekmiyordu, ama bir gün...

Volkov durdu ve bir şarkıya başladı:

Ne mümkün ah! Ne mümkün unutmak
Ne mümkün aşkı akılla yenmek...

Boş bulunarak bir koltuğa oturdu; fakat sıçrayıp kalktı, mendiliyle elbisesini süpürdü.

— Bu ne toz her tarafta...

Oblomov içini çekerek:

— Ah bu Zahar, dedi.

Volkov:

— Eh, artık kaçmalı, dedi. Çiçekçiye gidiyorum, *au revoir.**

— Balodan sonra bana çaya gel. Olanı biteni anlatırsın.

— Gelemem; Mussinskilere söz verdim. Bugün kabul günleri; gelsene, hem seni onunla tanıştırırım.

— Yok canım, ne işim var orada?

— Mussinskilerde mi? Azizim, oraya gitmeyen yok. Gidilmez olur mu oraya? Her şeyden söz edilen bir yer.

— İşte asıl beni sıkacak olan da bu ya!

Volkov sözünü kesti:

— Öyle ise Mezdrovalara gel. Orada yalnız bir şeyden, sanatlardan söz edilir: Venedik resmi, Beethoven, Bach, Leonardo da Vinci...

Oblomov esnedi:

— Hep aynı laflar, felaket! Bir sürü ukala desene.

— Aman, birader, sana da bir şey beğendirmek mümkün değil. Ama gidilecek yer çok. Şimdi herkesin kabul günü var. Perşembeleri Savinovlarda, cumaları Maklaşinlerde, pazarları Viaznikovlarda, çarşambaları Prens Tyumenev'de.

Ve mağrur bir eda ile ekledi:

— Bütün günlerim dolu.

— Böyle salon salon dolaşmaya nasıl da katlanıyorsun?

---

* Fransızca: "Yine görüşürüz." (ç.n.)

— Katlanmak da söz mü? Bundan daha eğlenceli ne olabilir? Sabahları okuyorum: Olanı biteni bilmem gerek, Tanrıya şükür öyle bir işim var ki daireye hiç uğramasam da oluyor. Haftada iki defa uğrarım, genel müdürle yemek yerim, sonra da uzun zaman görmediğim birkaç kişiyi ziyaret ederim. Rus veya Fransız tiyatrosuna yeni bir aktris gelir... Nihayet opera mevsimi başlar, abone olurum. Şimdi ise âşığım... Yaz geldi; Mişa'ya izin verecekler. Değişiklik olsun diye onların köyüne gideceğiz. Av var, pek hoş komşuları var, kır baloları var. Lidya ile ormanlarda gezeceğiz, sandala bineceğiz, çiçekler toplayacağız...

Volkov, "Ah!" diye bağırarak, fırıl fırıl döndü.

— Haydi, şimdilik allahaısmarladık, kaçıyorum.

Bunu söylerken tozlu aynada boyunu bosunu görmeye çalışıyor, bir türlü göremiyordu.

Oblomov:

— Dur, dur, diye bağırdı. Seninle biraz benim işlerden konuşmak istiyorum.

— Pardon, kaybedecek bir dakikam yok. Başka bir zaman. Benimle istiridye yemeye gel. Rahat rahat konuşuruz. Gel sahi, paralar Mişa'dan.

— Hayır, hayır, bırak.

— Öyle ise, allahaısmarladık.

Kapıya yollandı, sonra tekrar döndü. Giydiği pürüzsüz, buruşuksuz eldiveni göstererek:

— Şuna bak, dedi.

Oblomov şaşırarak:

— Neymiş o? diye sordu.

— Yeni bağlar eldiveni ne kadar güzel bağlıyor, bak. Artık iki saat düğme ile uğraşmaya gerek yok. Şöyle bir çektin mi, tamam. Paris'ten geliyor. İstersen sana bir çift getireyim de dene.

— Olur.

— Bir de şuna bak, diyerek saat zincirindeki süslerden birini çıkardı.

— Kenarı kıvrık minimini bir ziyaret kartı.

— Yazıyı okuyamıyorum.

— Pr... Prens, M... Mişel. Soyadı Tyumenev sığmamış. Onu bana kendisi paskalyada hediye etti. Paskalya yumurtası yerine. Haydi allahaısmarladık, *au revoir*, daha gidilecek on yerim var. Ah, Tanrım yaşamak ne güzel şey!

Sonra çıktı gitti.

Oblomov düşündü: "Bir günde on yer, vah zavallı! Bu da hayat mı?" Omuzlarını silkti. "Bütün bunlar arasında insanda hal mi kalır? Böyle bin parça olmanın anlamı var mı? Lidya'ya kur yapılır... Hoş kız. Onunla köyde çiçek toplamak, gezmek, hiç de fena değil! Ama bir günde on yere gitmek! Vah zavallı!" Oblomov bunları düşünerek sırtüstü yattı. Onun böyle boş düşünceleri, istekleri olmadığına, yok yere sokaklarda dolaşmadığına, odasında uzanıp insanlık onurunu ve rahatını kaybetmediğine şükrediyordu.

Kapının çıngırağı yine düşüncelerini kesti.

Başka bir konuk geldi.

Nefti frak giymiş bir adam; armalı düğmeler; özene bezene kesilmiş siyah favoriler; sinekkaydı tıraşlı bir yüz; yorgun fakat sakin, düşünceli gözler, yıpranmış bir çehre, hülyalı bir gülümseme.

Oblomov neşeli neşeli:

— Merhaba Sudbinskiy, dedi. Nihayet eski meslektaşını görmeye geldin. Yaklaşma, yaklaşma! Dışarının soğuğu üstünde.

— Merhaba İlya İlyiç. Çoktandır seni görmek istiyordum. Ama biliyorsun şu kör olası işler. Bu çanta ağzına kadar rapor dolu. Bakanlıkta hademeye söyledim, ararlarsa buraya gelip haber verecek. Bir dakika bile serbest değilim.

— Nasıl? Bu saate kadar dairede kalıyor musun? Eskiden saat onda...

— Evet eskiden öyle idi; şimdi işler değişti. Daireye on ikide gidiyorum. Araba ile.

— Ha anlıyorum! Şube müdürü oldun! Ne zamandan beri?

Sudbinskiy başını anlamlı anlamlı sallayarak:

— Paskalyadan beri, dedi. Ama ne iş, ne iş! Sekizden on ikiye kadar evde çalışıyorum. On ikiden beşe kadar Bakanlık'ta, akşam da evde çalışıyorum. İnsan yüzü gördüğüm yok.

— Ya, demek şube müdürü oldun! Kutlarım. Yolunu tuttun artık. Küçük memurluğa ikimiz beraber başlamıştık! Sen bir yıla kalmaz müşavir olursun.

— O da bir şey mi? Müşavirliği bu yıl alabilirim; asillik unvanı bir defa garanti. Takdirname için de adaylığımı koymayı düşünüyorum; ama yeni bir görev aldım. İki yıl arka arkaya terfi olmuyor yoksa...

— Bu akşam bana yemeğe gelsene; terfin şerefine bir iki kadeh içeriz.

— İmkânı yok. Bu akşam genel müdür yardımcısına davetliyim. Raporumun perşembeye kadar hazır olması gerek. Taşra haberlerine güvenilmiyor, bütün listeleri kendim gözden geçiriyorum. Foma Fomiç öyle ince eleyip sık dokuyor ki... Her şeyi kendi görmek istiyor. Yemekten sonra oturup çalışacağız.

Oblomov inanmadı:

— Ne, yemekten sonra ha?

— Ne sandın ya... Hatta erken çıkıp Yekateringof'a gidebilirsem ne mutlu bana! Sana da onun için geldim zaten. Benimle gel diyecektim. Gelirsen sana uğrarım...

Oblomov yüzünü buruşturarak:

— Biraz rahatsızım, gelemem, dedi. Üstelik işim de var. Hayır gelemeyeceğim!

— Vah, vah! Hava da ne kadar güzel! Benim serbest olabildiğim günler o kadar az ki...

— Dairede daha ne var ne yok?

— Bir hayli değişiklik var; artık mektuplarda, "Arzı tazimat ederim." denmiyor, "Saygılarımı sunarım." deniyor. Sicil dosyaları da iki nüsha yapılmıyor. Kadro genişledi. Bize üç masa ve iki ücretli memur eklendi. Komisyonu dağıttılar... Velhasıl çok şey değişti.

— Arkadaşlar ne âlemde?

— Bildiğin gibi. Ah, Svinkin bir dosya kaybetti!

Oblomov eski günlerin korkularını yeniden duyarak, titrek bir sesle sordu:

— Yok canım! Müdür ne yaptı?

— Dosya bulunmadıkça ikramiyesini vermeyeceğini söyledi. İş önemli: Vergi meselesi.

Sudbinskiy sesini alçalttı:

— Müdürün düşüncesine göre, dosyayı mahsus kaybetmiş...

— Olur mu öyle şey?

Sudbinskiy, yukarıdan ve arkadaşını koruyormuş gibi:

— Hayır, hayır, olamaz elbet, dedi. Ama işin doğrusu Svinkin de dalgacının biri. Yaptığı bilançolar yenir yutulur gibi değil; her şeyi karmakarışık ediyor. Çok çektim ondan. Ama işin doğrusu ondan böyle şeyler umulmaz. Hayır, hayır, bunu yapmamıştır. Dosya bir yere tıkılmış olacak; günün birinde bulunur.

— Eh, demek sabahtan akşama kadar hep işler içindesin; durmadan çalışıyorsun.

— Sorma kardeşim, sorma! Ama Foma Fomiç gibi bir adamla çalışmak iyi şey. Kimseyi mükâfatsız bırakmıyor; çalışmayanları bile. Terfi zamanı gelenlerin hemen inhasını yapıyor; terfi zamanı gelmeyenlere de ya takdirname çıkarıyor, ya bir yerden para uyduruyor.

— Senin eline ne geçiyor?

— Fazla bir şey değil. Bin iki yüz ruble maaş, yedi yüz elli ruble tayin bedeli; beş yüz ruble ödenek; beş yüz ruble konut parası; bin ruble kadar da ikramiye.

Oblomov yatağından fırladı:

— Vay canına, güzel sesin mi var, nedir?

— Hiç de fazla değil, yemin ederim, Peresvetov'un maaşını artırdılar; oysa benden daha az çalışıyor. Ama tabii benim kadar itibarı yok. (Alçakgönüllülükle gözlerini indirerek) Bakan geçen gün dairenin gözbebeği olduğumu söyledi.

— Yaşa be! Ama sekizden öğleye, öğleden beşe kadar mesai, akşam da evde çalışmak. Vay babam vay!

— Dairede iş olmazsa ne yapacaktım sanki?

— Ne bileyim ben, insan bir şeyler okur, yazar.

— Bütün yaptığım iş de bu zaten.

— Öylesi değil canım, yazı yayımlardın demek istiyorum.

— Herkes yazar olamaz ya. Senin de bir şey yazdığın yok.

Oblomov içini çekti:

— Ben çiftlikle uğraşıyorum. Birçok yenilikler tasarladım; çiftliğe yeni bir düzen vereceğim. İşlerim bitip tükenmek bilmiyor... Neler çekiyorum. Ama sen başkaları için çalışıyorsun.

— Eh, ne yaparsın. Aldığımız parayı hak etmek gerek. Yazın dinleneceğim. Foma Fomiç söz verdi; beni işle bir yere gönderecek, saat ve verst üzerinden yolluk alacağım; üç ruble gündelik; tabii ikramiye de verecekler.

Oblomov kıskançlıkla:

— Sokağa atacak paraları var, dedi; sonra içini çekerek düşünceye daldı.

— Paraya ihtiyacım var; sonbahara evleniyorum.

Oblomov dostça sordu:

— Sahi mi? Kiminle?

— Yemin ederim Muraşinlerin kızıyla. Geçen yaz tatilinde komşuyduk. Hatırlıyor musun bana çaya geldiğin zaman görmüştün?..

— Hatırlamıyorum. Güzel mi bari?

— Eh, hoş kız. Yemeğe birlikte gidelim istersen.

Oblomov bocaladı:

— Peki... Olur... Ama...

— Haftaya.

Oblomov ferahlayarak:

— Evet, evet, haftaya, dedi. Elbiselerim hazır değil. Kızın hali vakti nasıl, zengin mi?

— Evet, babası general; bize on bin ruble veriyor. Evin kirası devletten. On iki odanın yarısı bizim olacak; mobilyaları, sobaları, lambaları hepsi içinde... Fena değil.

Oblomov imrenerek:

— Fena olur mu hiç, dedi. Yaşadın, desene.

— Nikâhta sağdıcım olacaksın, unutma.

— Elbette, unutur muyum hiç! Kuznetsov, Vasiliyev, Mahov ne âlemdeler?

— Kuznetsov çoktan evlendi. Mahov benim eski yerimde. Vasiliyev'i Polonya'ya gönderdiler. İvan Petroviç Sen Vladimir nişanı aldı. Oleşkin'e artık ekselans deniliyor.

— İyi adamdır.

— Evet, iyidir; layıktı doğrusu.

— İyi huylu, nazik, sakin.

— İnsan adamdır. Hiç kendini öne sürmez. Hiçbir arkadaşa zarar verdiği, başkasının işine engel olduğu görülmemiştir... Herkes için elinden geleni yapar.

— Bulunmaz adamdır. Hata işlersin, bir şey unutursun, tarihi, yönetmeliği şaşırırsın, hiç ağzını açmaz. Sadece raporu bir arkadaşa yeniden yazdırır. Eşi yoktur doğrusu.

— Bizim Semyon Semyoniç'e gelince, adam olacağı yok. İşgüzarlık etmeden duramıyor. Yine ne yaptı, biliyor musun? Hükümet bize ait binalara birer köpek kulübesi yaptıracak oldu. Hırsızlığı önlemek için. Bizim mimar, aklı başında, işini bilir, namuslu bir adamdır. Kulübeler için makul bir masraf gösterdi. Seninki bunu fazla bulmuş, sormuş soruşturmuş; bir müteahhide fiyatı kırdırmış; bula bula otuz kapik fark bulmuş ve oturup bir rapor döşenmiş.

Kapının çıngırağı çaldı.

Sudbinskiy:

— Hoşça kal, dedi; gevezeliğe dalıp saati unuttum. Dairede ararlar.

— Dur biraz; sana bazı şeyler danışmak istiyorum: Başımda iki bela var...

— Hayır, hayır; başka zaman uğrarım.

Ziyaretçi bu sözlerden sonra odadan çıktı. Arkasından bakan Oblomov kendi kendine konuştu:

— Zavallı dostum, batmışsın sen, boğazına kadar batmışsın batağa, gidiyorsun. Biçare, işinden başka hiçbir şey göremez, duyamaz, konuşamaz olmuş. Ama böylesinin yolu açıktır, yakında büyük işler başarır, en yüksek mevkilere yükselir... Bizde buna meslek sahibi olmak diyorlar. Bunun için zekâya, iradeye, ruha gerek yok; bütün bunlar lüks. Bu adamın hayatı böyle geçip gidecek ve ruhunun birçok yanı hiçbir zaman açılmayacak... On ikiden beşe kadar dairede iş, sekizden on ikiye kadar da evde, vah zavallı!

Oblomov, bütün gün uzanıp yatabileceğini düşünerek ferahlık duyuyordu. Rapor hazırlamaya, evrak yazmaya mecbur olmadığı, duygularını, hayallerini serbest bırakabildiği için de gurur duyuyordu.

Oblomov öyle dalmıştı ki, yatağının başucuna kadar gelip duran ince, uzun, esmerce bir adamın farkına varmamıştı. Bu ziyaretçinin yüzü, favorileri, bıyığı ve keçi sakalı ile kaplı idi. Üstünde başında yapmacık bir ihmal görünüyordu.

— Merhaba İlya İlyiç.

— Merhaba Penkin; aman yaklaşma, dışarının soğuğunu getiriyorsun...

— Hep aynı garip adam. Hep eskisi gibi tembel, gamsız...

— Ben mi gamsız? Dur sana kâhyadan aldığım mektubu göstereyim. Durmadan kafa patlatıyorum, sen gelmiş bana gamsız diyorsun? Nereden böyle?

— Kitapçıdan geliyorum. Dergiler çıktı mı diye bakmaya gittim. Yazımı okudun mu?

— Hayır.

— Sana göndereyim de oku.

Oblomov bir karış esneyerek:

— Ne üstüne? diye sordu.

— Ticaret, kadının özgürlüğü, bu canım nisan havası ve yangın söndüren yeni bir buluş üstüne. Nasıl olur da gazete, dergi okumazsın. Bütün hayatımız onlarda. Ben artık edebiyatta realizm yolunda çalışıyorum.

— İşin çok mu?

— Eh, epeyce. Her hafta gazete için iki makale, kitap eleştirisi; şimdi de bir hikâye yazdım.

— Konusu ne?

— Bir kasabada kaymakamın bir esnafa dayak atması...

— İşte edebiyatta realizm buna derler.

Edebiyatçı memnun:

— Değil mi ya? dedi. Sana bu hikâyenin ana fikrini anlatayım. Yeni ve cüretli bir fikir doğrusu. Yolcunun biri kasabadan geçerken dayak olayını görmüş ve valiye şikâyet etmiş. Vali kasabaya resmi görevle giden bir memura bu işi de incelemesini ve ayrıca kaymakamın kişiliği ve davranışları üstüne bilgi toplamasını emretmiş. Memur ticaretten konuşmak bahanesiyle esnafı çağırmış, söz arasında bu meseleyi de sormuş. Esnaf ne yapsa beğenirsin? Gerdan kırıp gülmüşler. Kaymakamı övmüşler, göklere çıkarmışlar. Memur başka yerlerde de soruşturma yapmış. Esnafın korkunç birer hırsız olduğunu, bozuk mal sattıklarını, eksik ölçüp tarttıklarını, hükümeti bile aldattıklarını, hiçbirinde namus olmadığını ve yedikleri dayağı hak ettiklerini öğrenmiş.

— Sözün kısası kaymakamın attığı dayak eski trajedilerdeki *fatum*'a benzer bir şey oluyor.

— İyi buldun. Çok ince bir zekân var. İlya İlyiç; keşke yazı yazsaydın sen de! Böylece hem kaymakamın zorbalığını, hem de halkın ahlak bozukluğunu göstermiş, küçük memurların kullandıkları usullerin kötülüğünü, sert fakat yasal tedbirlerin gerekliliğini belirtmiş oluyorum. Oldukça yeni bir fikir değil mi?

— Evet, özellikle benim için; o kadar az okuyorum ki...

— Sahi öyle; odanda hiç kitap göründüğü yok. Ama yalvarırım sana, yakında çıkacak bir eser var, onu mutlaka oku. Muazzam bir destan denebilir: Rüşvet yiyen bir adamın düşmüş bir kadına aşkı. Yazanın kim olduğunu söyleyemem, şimdilik gizli.

— Ne var içinde?

— Toplum düzenimizin işleyişini olduğu gibi ortaya koyuyor, hem de şiirli bir biçim içinde. Toplumun bütün güçlerine değiniyor. Toplumsal merdivenin bütün basamaklarını ele alıyor. Yazar bu eserde zayıf, kötü ruhlu devlet adamını, çevresindeki dalkavuk rüşvetçileri, ahlaksızlığa düşmüş Fransız, Alman, Fin ve daha başka uluslardan kadınları sanki bir mahkeme önüne çıkarıyor. Her şeyi öyle yaman, öyle yürek paralayan bir gerekçilikle anlatmış ki... Bazı parçalarını dinledim. Büyük yazar: Kâh Dante'yi, kâh Shakespeare'i andırıyor...

Oblomov hayretle doğrularak:

— Amma da yaptın ha! dedi.

Penkin hemen, gerçekten çok ileri gittiğini anlayarak durdu, daha az taşkınlıkla:

— Oku da bak, dedi; değerini kendin daha iyi anlarsın.

— Hayır, Penkin, okuyamam.

— Peki ama niçin? Olay yaratacak bir eser; daha şimdiden herkes ondan söz ediyor.

— Bırak söz etsinler! Birtakım adamların işi gücü bu!

— Merak edip okuyuver canım.

— Nesini merak edeyim? Ne diye yazı yazar bu adamlar? Gönül eğlendirmek için herhalde.

— Haksızlık ediyorsun. Hayata o kadar yakın ki, o kadar yaşıyor ki bunlar. Portreler canlı gibi. Tüccar, memur, subay, jandarma, hepsi. Tıpkı yaşayan insanlar gibi.

— Evet, bütün yaptıkları bu kadar. Bir insan alıp kopyasını çıkarıyorlar. Gerçeğe uygun oluyor diye övünüyorlar. Ama, hayat ne oluyor? Eserlerinde o yok işte, dünyayı kav-

rayış, insanlığı gerçekten anlayış yok. Boş şeylerle övünüyorlar. Hırsızları, düşkün kızları, yolda yakalayıp hapse atar gibi edebiyata sokuyorlar! Nerede sanatkârın "gizli gözyaşları";* sadece kaba, zalim, alaycı bir gülüş!

— Ya ne olacaktı başka? Sen de ne güzel söyledin işte. Bu coşup taşan öfke, bu kötülüklere amansızca saldırış, alçalmış insanları kepaze ediş, işte asıl edebiyat budur.

Oblomov birden parladı:

— Hayır, hiç de değil! Hırsızı, düşmüş kadını, aldatılmış bir budalayı anlatın, anlatın ama insanı da unutmayın. Sizin için insan diye bir şey yok mu? Yalnız kafanızla yazmak istiyorsunuz. Düşünmek için kalpsiz olmak gerekir, sanıyorsunuz. Hayır, düşünmeyi besleyen sevgidir. Düşen adama el uzatın, mahvolan bir adamın haline ağlayın, onunla alay etmeyin. Sevin onu! Onda kendinizi görün ve ona kendinizmiş gibi bakın.

Oblomov, tekrar kanepeye sakin sakin uzandı:

— İşte o zaman yazdıklarınızı okurum, önünüzde eğilirim. Hırsızı, düşmüş kadını anlatıyorlar da insanı unutuyor veya anlatmıyorlar. Bu mudur sanat, bu mudur bulduğunuz büyük edebiyat? Kötülüğü, çamuru gösterin ama, rica ederim, buna edebiyat demeyin.

— Ya! Demek hatırınız için tabiat tasvirleri yapalım, gülden, bülbülden, bir kış sabahının güzelliğinden söz edelim öyle mi? Çevremizde uğuldayan, kaynaşan hayatı görmeyelim... Biz yalnız toplumun fizyolojisini arıyoruz; şiirle, şarkı ile işimiz yok...

— İnsanı, yalnız insanı anlatın bana, insanı sevin.

Penkin coştu:

— Faizciyi sevelim, softayı sevelim, budala veya hırsız memuru sevelim, değil mi? Laf mı bu? Edebiyatla uğraşmadığın belli! Hayır, bu adamları cezalandırmalı, toplumdan kovmalı...

---

* Gogol, *Ölü Canlar*, cilt I, bölüm VII. (ç.n.)

Penkin'in önünde ayağa kalkan Oblomov birdenbire bir peygamber tavrıyla:

— Toplumdan kovmalı ha? dedi. Bu bozulmuş çamurda yüksek bir prensip olduğunu, bu düşmüş insanın gene de insan, yani kendin olduğunu, unutuyor musun? Onu kovmalı mı dedin? Ama ne yapsan, onu insanlıktan, tabiattan, Tanrının rahmetinden dışarı kovabilir misin?

Oblomov bu sözleri söylerken gözleri parlıyordu.

Şaşıran Penkin:

— Amma da coştun! dedi.

Oblomov gerçekten pek ileri gittiğini gördü. Birdenbire sustu, bir dakika kadar ayakta durdu, esnedi ve yavaş yavaş kanepeye uzandı.

İkisi de bir süre sustular, Penkin:

— Sen neler okuyorsun? diye sordu.

— Ben mi... Daha çok yolculuk üstüne yazılmış kitapları.

Tekrar sustular. Penkin:

— Dediğim kitap çıkınca okuyacaksın değil mi? İstersen getireyim sana, dedi.

Oblomov başıyla istemem der gibi bir işaret yaptı.

— Öyle ise sana hikâyemi göndereyim...

Oblomov başıyla peki, dedi.

— Matbaaya gidiyorum, geç kaldım. Bak sana niçin geldiğimi söylemeyi unuttum. Yekateringof'a gidelim diyecektim. Arabam var. Bugünkü şenlik için bir makale yazmam gerekiyor. Birlikte bakarız. Benim görmediğim şeyleri sen görür bana söylersin, iyi olur, gidelim...

Oblomov yüzünü buruşturup üstüne örtüleri çekerek:

— Hayır, biraz rahatsızım, dedi. Rutubet dokunuyor, güneş henüz etrafı iyice kızdırmadı. Ama sen bana yemeğe gel; konuşuruz; öyle iki dert var ki başımda...

— Hayır, bizim yazar arkadaşlarla Sen-Georgi lokantasında toplanıyoruz; oradan gezmeye gideceğiz. Bütün gece

de çalışacağım; gün doğarken makalem matbaada olmalı. Hoşça kal.

— Güle güle, Penkin.

Oblomov yine düşünmeye daldı:

"Bütün gece çalışacak! Hiç uyumayacak! Herhalde yılda en az beş bin ruble kazanır. Fena para değil; ama yazı yazmak, boşuna kafamızı, ruhumuzu harcamak, hayallerimizi, düşüncelerimizi satmak, tabiatımızı zorlamak, durup dinlenmeden hareket içinde olmak, hep bir amaç peşinde koşmak... Sonra da yazmak, yazmak, dönen bir tekerlek gibi, bir makine gibi yazmak! Yarın, öbür gün, daha öbür gün hep yazmak! Tatil yok! Bayram yok! Ne zaman duracak, ne zaman dinlenecek bu adam? Vah zavallı!"

Oblomov boş masanın üstüne, kalemsiz, mürekkepsiz hokkaya baktı ve yine kendisinin, yeni doğmuş bir çocuk gibi gamsız, kaygısız uzanıp yatabildiğine, yüz parça olmadığına, ruhun ve vücudun güçlerini ötede beride harcamadığına şükretti!

Birdenbire:

— Ya kâhyanın mektubu? Ya apartman işi? dedi ve düşünceye daldı.

Çıngırak yine çaldı.

Oblomov yeni ziyaretçiyi beklerken:

— Nedir bu? Kabul gününe döndü bugün! dedi.

Odaya yaşı ve yüzü belirsiz bir adam girdi. Ne güzel, ne çirkin, ne büyük, ne küçük, ne sarışın, ne esmerdi bu adam. Tabiat ona ne iyi, ne kötü, göze çarpan hiçbir özellik vermemişti. Kimi ona İvan İvaniç derdi, kimi İvan Vasilyiç, kimi de İvan Mihayliç.

Soyadı üzerinde de anlaşma yoktu: Bazıları için İvanov veya Andreyev, bazıları için de Alekseyev'di. İsmini ilk defa duyan adam hemen unutuverirdi. Adıyla birlikte yüzü de, sözleri de hatırdan çıkardı. Geldiği yerde bir şey değişmez, gittiği yerden bir şey eksilmezdi. Görünüşü gibi zekâsının da

hiç rengi, özelliği, kişiliği yoktu. Çevresindekileri gördüğü ve işittiği şeylerle de eğlendiremiyordu, çünkü Petersburg'da doğmuş ve bir yere gitmemişti; bu yüzden başkalarının gördüğü ve işittiği, bildiği şeylerden başka bir şey bilmiyordu.

Böyle bir insan sevilir mi, sever mi, nefret eder mi, acı çeker mi? Herhalde sever de, nefret de eder, acı da çeker; çünkü hiç kimse bunlarsız edemez. Fakat nasıl oluyor da bu adam herkesi sevmenin kolayını buluyor? Böyleleri insanlarda bir tür düşmanlık ve öç alma duyguları uyandırır. Onlara ne kötülük etseniz gene gelir size sokulurlar. Ama şu da var ki, duydukları sevgiyi sıcak, soğuk diye ölçmeye kalkarsak, bunlarınki hiçbir zaman ortayı aşmaz. Herkesi sevdikleri için iyi insan sayılırlar; oysa kimseyi sevmezler ve kötü olmadıkları için iyidirler. Böyle bir adamın önünde bir fakire sadaka verirseniz o da verir; ama küfredin, alay edin, o da aynı şeyi yapar. Ona zengin denemez; çünkü zengin değil, fakirdir; ama tam fakir de denemez, çünkü ondan daha fakirleri çoktur.

Yıllık küçük bir geliri vardır; üç yüz ruble kadar. Bir küçük memurluktan da beş on ruble alır. Ama darlık çekmez, kimseden borç almaz, ondan borç almak da kimsenin aklından geçmez.

Çalıştığı dairede sürekli ve belli bir görevi yoktur; çünkü ne arkadaşları, ne amirleri, hangi işi daha iyi, hangisini daha kötü yaptığını görüp neye istidadı olduğunu kestirememişlerdir. Kendisine şu ya da bu iş verildiği zaman onu o şekilde yapar ki, amiri ne söyleyeceğini bilemez; bakar, bakar, okur, okur, sonunda der ki: "Bırakın bana, sonra bakarım... Aşağı yukarı buydu istediğim."

Yüzünde hiçbir zaman bir tasa, bir düşünce belirtisi görünmez; içinde bir hayat var mı, yok mu anlayamazsınız. Gözleri hiçbir şey üzerinde dikkatle durmaz, hiçbir şey onda bir merak uyandırmaz.

Sokakta bir arkadaşı ona rastlar da nereye gittiğini sorarsa, "Daireye, çarşıya veya birisini geçirmeye." der. Arkadaşı, "Bırak canım, benimle postaneye, terziye veya gezmeye gel." derse, hemen kabul eder, terziye, postaneye girer ve gittiği yerlerin tam tersine bir tarafa gezmeye gider.

Doğduğunu herhalde annesinden başka kimse fark etmemiştir; yaşadığını da pek az kimse bilir; fakat ölümünü kimse fark etmeyecek, öldüğüne kimse sevinmeyecek, kimse acımayacaktır. Onun düşmanı, dostu yoktur. Yalnızca birçok tanıdığı vardır. Belki bu silik kişinin yalnız cenazesi bir ilgi uyandıracak, yolda adamın biri saygı ile durup selamlayacak, belki başka bir meraklı da cenazenin önüne koşacak, ölenin adını soracak ve hemen unutacak.

Bu Alekseyev, Vasilyev, Andreyev ya da ne derseniz deyin, insanoğlunun yarım, donuk, bulanık bir hayali, bir gölgesiydi.

Zahar evin kapısı önünde ya da köşedeki bakkalda ahbaplarıyla konuşurken, efendisinin konuklarını anlatmaktan hoşlanırdı; ama sıra ona –Alekseyev'e diyelim– gelince ne söyleyeceğini bilemezdi. Uzun uzun düşünür, vücudunda, hareketlerinde onu başkalarından ayıran yanları arar, bir türlü bulamazdı. Elini, "Adam sen de..." der gibi sallayarak:

— Ne eti var, ne kemiği. Bir adam işte, derdi.

Oblomov:

— A, siz misiniz, Alekseyev? dedi. Merhaba. Nereden çıktınız? Aman yaklaşmayın, ellerinizi sıkmayacağım, soğuktan geliyorsunuz.

— Amma da yaptınız, soğuk yok ki!.. Bugün bu taraflara gelmek niyetinde değildim. Ovçinin'e rastladım da o zorla evine getirdi. Sizi almaya geldim, İlya İlyiç.

— Ne yapacaksınız beni?

— Ovçinin'e gidelim. Matvey Andreyiç Alyanov, Kazimir Albertiç Phaylo, Vasiliy Sevastyaniç Kolimyagin oradalar.

— Ne yapıyorlar orada, benden ne istiyorlar?

— Ovçinin sizi yemeğe çağırıyor.

Oblomov, hiç aldırmadan:

— Hım. Yemeğe çağırıyor, diye tekrarladı.

— Sonra da hep birlikte Yekateringof'a gidilecek; sizin de bir araba kiralamanızı istiyorlar.

— Peki ne yapacağız orada?

— Ne mi yapacağız? Bugün herkes oraya gidiyor. Bugün bir mayıs, bilmiyor musunuz?

— Hele bir oturun; düşünürüz.

— Aman kalkın! Daha üstünüzü bile giymemişsiniz.

— Durun biraz canım, daha erken.

— Erken olur mu? Sizi on ikide bekliyorlar; erken yemek yiyeceğiz, ikide. Ondan sonra gezintiye. Haydi çabuk olun, gidelim. Söyleyeyim de elbiselerinizi getirsinler.

— Nasıl giyineyim? Daha yüzümü yıkamadım ki...

— Haydi, yıkanın öyle ise.

Alekseyev odada dolaşmaya başladı; belki bin defa gördüğü bir resmin önünde durdu, pencereden şöyle bir baktı, raftan küçük bir şey aldı, her yanına göz gezdirdi, tekrar yerine koydu, sonra ıslık çalarak öteye beriye gitti, geldi. Ama ne yapsa boşuna. Oblomov bir türlü kalkıp yıkanmaya gitmiyordu. Böylece on dakika kadar geçti.

Birdenbire Alekseyev sordu:

— E?

— Ne var?

— Hâlâ yatıyor musunuz?

— Kalkmak mı gerek?

— Tabii ya! Bekliyorlar sizi. Gidecektiniz ya!

— Nereye gidecektim? Benim bir yere gitmeye niyetim yok...

— Aman, yapmayın, İlya İlyiç! Az önce Ovçinin'e, oradan da Yekateringof'a gideceğiz dememiş miydik?

— Hiç olacak şey mi bu rutubetli havada? Görülecek ne var sanki orada? Zaten yağmur yağacağa benziyor, hava kapalı.

— Gökte bir tek bulut yok, yağmuru da nereden çıkardınız. Hava size kapalı görünüyor. Çünkü pencereleriniz aylardır yıkanmamış. Üstlerindeki toza bak! Tanrının ışığı içeri giremez, üstelik perdenin biri de inik.

— Ne yapayım; Zahar'a söylesem, hem kadınlar getirmeye, hem de beni de bütün bir gün dışarı atmaya kalkar.

Oblomov düşüncelere daldı. Alekseyev ise masanın başına oturmuş, parmaklarını tıkırdatıyor, dalgın dalgın duvarlara, tavana bakıyordu. Birkaç dakika sonra tekrar sordu:

— Ne oluyor? Gidecek miyiz, gitmeyecek miyiz? Giyinecek misiniz, giyinmeyecek misiniz?

— Ne olacak giyinirsem?

— Yekateringof'a gideceğiz.

— Amma da uzattınız, bırakın şu Yekateringof'u! Oturursanıza oturduğunuz yerde; nedir bu aceleniz? Kokusu mu çıktı buranın, oda soğuk mu yoksa?

— Hayır, burası çok hoşuma gidiyor; çok rahatım.

— Burada rahatsanız, ne diye başka yere gitmek istiyorsunuz? Benimle kalın, birlikte yemek yeriz, sonra akşama istediğiniz yere gidersiniz! Bakın, az kalsın unutuyordum. Ben zaten gidemem. Tarantyev yemeğe gelecek; bugün cumartesi.

— Ha, öyle ise... pekâlâ... öyle yapalım...

— Ben size işlerimden söz ettim mi?

Alekseyev, gözlerini dört açarak:

— Hangi işler? Bilmiyorum, dedi.

— Kaç zamandır ne diye yerimden kalkmıyorum, düşünmediniz mi? Ben burada işin içinden nasıl çıkacağım diye yatmış düşünüyorum.

Alekseyev telaşlı görünmeye çalışarak:

— Nedir mesele? diye sordu.

— İki felaket. Ne yapacağımı şaşırdım.

— Nedir bu felaketler?

— Beni evden kapı dışarı ediyorlar. Düşünün bir kere: Çıkıp gidecekmişim buradan. Gürültü patırtı, bir sürü iş. Düşünmeye bile cesaretim yok! Sekiz yıldır burada oturuyorum, biliyorsunuz. Ev sahibi bana öyle bir oyun oynadı ki. "Bir an önce, çıkın." diyor.

— Bir an önce, ha! Demek ki eve ihtiyacı var. Taşınmak bir beladır; öyle işler çıkar ki... Kırılan, kaybolan... Sıkıntılı şeydir. Eviniz de güzel doğrusu... Kirası ne kadar?

— Bir daha böyle ev nerede bulurum, hem de çabucak? Odalar sıcak, rutubetsiz; sonra emniyetli ev de. Topu topu bir hırsızlık oldu. Tavan da pek sağlam görünmüyor, sıvaları nerede ise dökülecek gibi ama bir şey olduğu yok.

Alekseyev, başını sallayarak:

— Olur şey değil, dedi.

— Ne yapmalı da evden çıkmamalı?

Alekseyev bütün odayı gözden geçirerek:

— Kontratınız var mı? diye sordu.

— Evet, ama süresi bitti; bilmem ne kadar zamandır kirayı aydan aya veriyorum.

Kısa bir sessizlikten sonra Alekseyev sordu:

— Peki, neye karar verdiniz, çıkacak mısınız, kalacak mısınız?

— Hiçbir kararım yok. Düşünmek bile istemiyorum. Zahar bir çaresine baksın.

— Biliyor musunuz, öyleleri vardır ki taşınmaya bayılırlar. Tek zevkleri ev değiştirmektir...

— Onlar taşınadursunlar. Benim hiçbir değişikliğe tahammülüm yoktur. Ama asıl kötüsü ev meselesi değil. Bakın kâhyam bana ne yazıyor. Size mektubu göstereyim... Nerede acaba? Zahar! Zahar!

Zahar sobanın üstünden sıçradı:

— Öf, aman yarabbi! Tanrı ne zaman canımı alacak?.. İçeri girdi ve alık alık efendisine baktı:

— Hani o mektup... Bulamadın mı?

— Nasıl bulayım? Okuma bilmiyorum ki...

— Zararı yok, sen gene ara.

— Dün akşam bir mektup okuyordunuz; ondan sonra görmedim.

İlya İlyiç kızarak:

— Nerede öyle ise? diye sordu. Yutmadım ya! Çok iyi hatırlıyorum, elimden aldın, şurada bir yere koydun. Nah işte, burada, bak!

Yorganı salladı, mektup arasından yere düştü.

İkisi birden konuştu:

— Hep de ben kabahatli çıkarım!..

— Haydi, haydi, çek git!

Zahar çıktı. Oblomov mektubu okumaya başladı. Mektup koyu kırmızı balmumu ile mühürlenmiş boz bir kâğıt üzerine kvasla* yazılmış gibi idi. İri, solgun harfler birbirine dokunmadan, bir zafer alayı halinde, kâğıdın sol üst kenarından sağ alt kenarına doğru yürüyordu. Yer yer iri, soluk bir mürekkep lekesi alayı durduruyordu:

"Muhterem efendimiz, babamız, velinimetimiz, İlya İlyiç..."

Burada Oblomov birçok sağlık ve esenlik dileklerini atladı ve ortalarından devam etti:

"Yüksek zatınıza haber vereyim ki, çiftliğinizde her şey yolundadır. Beş haftadır yağmur yağmadı: Yüce Tanrı bize kızmış olsa gerek. İhtiyarlar bile, böyle kuraklık görmedik, diyorlar. Bahar ekinleri yandı, kavruldu. Kış ekinlerinin de bir kısmını kurtlar yedi, bir kısmını da vakitsiz don mahvetti. Tekrar kazıp ektik ama ne çıkacak bilinmez. Yüce Tanrının zatınızı korumasına dua ediyoruz.

Kendimizi düşündüğümüz yok; ölsek bile ne çıkar... İvan yortusunda üç köylü daha kaçtı! Laptev, Baloçov ve Vaska, demircinin oğlu. Karılarını arkalarından gönderdim

* Kvas: Arpadan yapılan bir tür içki. (ç.n.)

ama bir daha dönmediler; duyduğuma göre Çolki'de yerleşmişler. Çolki'ye de Verhliov'daki hemşerim gitti. Oranın baş kâhyası onu yabancı ülkelerden Çolki'ye gelen bir sabanı görmek için Çolki'ye göndermişti. Ona, kaçan köylülerin yerlerini aramasını söyledim. Gitmiş, komiserle konuşmuş, komiser, 'Bir dilekçe ver,' demiş; 'kaçan köylülerin iadesi için gereğini yaparız.' Ben gittim; komiserin ayaklarına kapandım, ama komiser Nuh dedi, peygamber demedi; var gücüyle bağırdı: 'Def ol git, dedim ya sana, bir dilekçe yaz, icabına bakarız.' Ben de dilekçe yazmadım. Burada aylıkçı bulamıyorum: Herkes Volga'da, mavnalarda çalışmaya gitti. Burada millet pek budalalaştı, babamız İlya İlyiç. Bu yıl pazara keten gönderemeyeceğiz; kurutma, temizleme makinelerini kapayıp kilitledim. Sıçug'u gece gündüz kapıda bekletiyorum: Ağzına içki koymaz, ama gene de, efendilerimin malını çalmasın diye gece gündüz ben de onu gözetliyorum. Öteki köylüler ha bire içiyorlar, sizin için çalışmak istemiyorlar; para verelim diyorlar ama para da veremiyorlar; bu yıl eğer kuraklık bütün ürünü harap etmezse efendimiz velinimetimize geçen yıldan iki bin ruble kadar eksik para göndereceğiz. Kuraklık olmazsa bu parayı zatınıza ulaştıracağız."

Bundan sonra bağlılık yeminleri ve imza geliyordu: "Kâhyanız ve sadık köleniz Prokofiy Vitiyaguşkin kendi eliyle imza etti." Okuryazar olmadığı için mektubun altına bir haç çizmişti. "İşbu mektubu, mezkûr kâhyanın kayınbiraderi, Diomka Krivoy yazmıştır."

Oblomov mektubun sonuna bir göz attı.

— Ne ay var, ne yıl, dedi. Bu mektup herhalde kâhyanın elinde bir yıl sürünmüştür. İvan yortusundan söz ediyor, sonra da kuraklık diyor. Kim bilir ne zaman aklına geldi de gönderdi...

Oblomov düşünceye daldı.

— İki bin ruble eksik gönderecekmiş. Ne dersiniz buna? Geriye ne kalıyor? Geçen yıl ne kadar almıştım?

Oblomov, Alekseyev'e bakarak sordu:

— O zaman size söylememiş miydim?

Alekseyev gözlerini tavana dikti ve düşünmeye başladı. Oblomov:

—Ştolts gelsin de ona sorayım, dedi; yedi bin mi, sekiz bin mi ne idi... Bir tarafa yazmamak ne fena! Demek şimdi beni altı bine indirecek. Aç kalırım; yaşanır mı bu parayla?

— Ne diye telaş ediyorsunuz, İlya İlyiç? Hiçbir şeyden umudu kesmemeli. İnsan kendini bir bıraktı mı yandı!

— Ama işittiniz mi ne diyor? Bana para göndereceği, beni teselli edeceği yerde, benimle alay ediyormuş gibi hep kötü haberler veriyor. Her yıl böyle; şaşırdım artık. "İki bin ruble kadar eksik."

— Evet, büyük bir zarar. Şaka değil, iki bin, Aleksey Login de bu yıl on yedi bin yerine on iki bin almış diyorlar.

— Hiç olmazsa on iki bin, altı bin değil. Bu kâhya beni allak bullak etti. Gerçekten kuraklık varsa, ürün kötü ise vaktinden önce insanı üzmenin anlamı var mı?

— Evet, doğru... Gerçekten anlamı yok. Ama bir köylüden öyle incelikler de beklenemez. Bu adamlar hiçbir şeyden anlamazlar.

Oblomov, belki yüreğine ferahlık verecek bir şeyler bulur umuduyla Alekseyev'e bakarak sordu:

— Peki, siz benim yerimde olsanız ne yapardınız?

— Düşünmeliyim İlya İlyiç, hemen karar veremem.

Oblomov derin derin düşünerek:

— Acaba valiye mi yazsam? diye mırıldandı.

— Valiniz kim?

İlya İlyiç cevap vermeden düşünmeye daldı. Alekseyev de sustu; o da bir şeyler düşünüyordu.

Oblomov, mektubu buruşturdu; başı ellerinde, dirsekleri dizlerinde, bir süre üzüntülü düşünceler içinde kaldı.

— Ah,Ştolts bari çabuk gelse! Yakında geleceğini yazdı; ama Tanrı bilir nerelerde dolaşıyor… Bir gelse, her şeyi hallederdi…

Tekrar kederli bir hal aldı. Uzun süre sustular. Nihayet Oblomov kendine geldi. Kesin bir karar vermiş, yatağından çıkacakmış gibi konuştu:

— Yapılacak şey şudur: Hemen harekete geçmeli, boşuna vakit kaybetmemeli… İlkönce…

Tam o sırada kapının çıngırağı var gücüyle çaldı. Oblomov'la Alekseyev irkildiler. Zahar da birden sobasından atladı.

III

Dışardan yüksek, kaba bir ses:

— Evde mi? diye sordu.

Zahar, daha büyük bir kabalıkla:

— Nerede olabilir bu saatte, diye cevap verdi.

Odaya giren adam kırk yaşlarında vardı. İriyarı, göğsü ve omuzları geniş, koca kafalı, geniş çehreli, kısa ve kalın boyunlu, patlak iri gözlü, kalın dudaklı idi. Şöyle bir bakışta insan kaba ve derbeder bir adam olduğunu anlıyordu. Üstüne başına bakmadığı belli idi. Onu temiz, tıraş olmuş görmek güçtü. Ama onun umurunda değildi. Üstünden başından utanmak şöyle dursun, bu haliyle övünüyor gibiydi. Mihey Andreyeviç Tarantyev'di bu, Oblomov'un çiftlik komşusu.

Tarantyev dünyaya kötümser ve küçümser bir gözle bakıyor, çevresindekilere açıkça kin besliyordu. Her şeye ve herkese çatmaya hazırdı; sanki bir felakete uğramış, değeri bilinmemiş, talihine küsmüş güçlü bir kişiymiş gibi.

Hareketleri cüretli ve kaba sabaydı. Hep yüksek sesle, çabuk çabuk, öfke ile konuşurdu. Uzaktan sesi geldiği zaman bir köprüden geçen üç boş arabanın gürültüsüne benzerdi. Hiç kimseden sıkılmaz, hazırcevaptı; herkese, hatta dostlarına bile kaba davranırdı. Konuştuğu, hatta yemeğini yediği bir kimseye şeref veriyormuş gibi tavırlar takınırdı.

Tarantyev cin fikirli, kurnaz bir adamdı. Günlük bir meseleyi ya da karışık bir mahkeme işini kimse onun kadar ustalıkla halledemezdi. Şu ya da bu halde neler yapılacağını hemen söyler, ince ince kanıtlar getirir, sonunda da hemen her zaman, öğüt verdiği adama kötü sözler sarf ederdi.

Böyle olmasına rağmen Tarantyev yirmi beş yıl önce bir daireye kâtip girmiş, saçları ağarıncaya kadar aynı memurlukta kalmıştı. Ne kendisi ne de başkaları onun daha yüksek bir mevki sahibi olabileceğini düşünmüştü.

Doğrusu şu ki, Tarantyev'in gücü laflarında kalıyordu. Konuşurken bilhassa başkalarının işlerini kolayca hallederdi; fakat elini kolunu kımıldatmaya, harekete geçmeye, yani teorisini uygulamaya, işi ele alıp yürütmeye gelince Tarantyev başka bir adam oluveriyordu. İşi karşısında küçülüyor, ansızın bir ağırlık, bir halsizlik duyuyor, ya başka bir işe girişiyor, onu da bir türlü ele alamıyor ya da başaramıyor, başarmaya kalksa büsbütün berbat ediyordu; bir çocuk oluveriyordu. Küçük şeyleri unutur, savsaklar, söz verdiği yere geç kalır, sonunda ya işi yarı yolda bırakır, ya da öyle kötü bir yerinden başlar ki her şey altüst olur, bir daha da kimse altından çıkamazdı. Ama Tarantyev gene de âleme sövmekten geri kalmazdı.

Babası, eski bir taşra adliye memuru, oğluna iş takibindeki ince maharetini ve tecrübesini vermek, adliyede kendisinin yükseldiği şerefli mevkii kazandırmak istemişti; ama kader öyle istemedi. Vaktiyle derme çatma bir öğrenim görmüş olan bu adam, oğlunun akranlarından geri kalmamasını istemiş, ona Rusçadan, iş takibinden, bu önemli sanattan başka şeyler de öğretmek gereğini duymuştu. Onu üç yıl bir rahibe Latince öğrenmeye gönderdi.

Yaradılıştan kabiliyetli olan çocuk, üç yıl içinde Latin gramerini ve sentaksını sökmüş, hatta Cornelius Nepos'u okumaya başlamıştı. Ama babası bu kadarının yeterli olduğuna, oğlunun eski kuşağı fersah fersah aştığına, daha fazla öğrenimin belki de adliye işlerine zarar vereceğine inanmıştı.

Mihey on altı yaşında evinde Latinceyi ne yapacağını bilmiyor, yavaş yavaş unutuyordu. İlçe veya il mahkemelerinde bulunmak şerefine ereceği günleri beklerken, babasının içki meclislerini kaçırmıyor, her şeyin konuşulduğu bu yeni okulda delikanlının zekâsı hızla gelişiyordu.

Genç ruhun bütün merakıyla babasının ve ahbaplarının anlattıkları çeşitli, ilginç hikâyeleri, bu eski adliye kurtlarının ellerinden geçen türlü davaları dinliyordu.

Fakat bütün bunlar bir işe yaramadı. Babasının bütün çabalarına rağmen Mihey ne adliyeci, ne de işadamı olabildi. Talih ihtiyarın emellerini suya düşürdü. Mihey babasından sanatın bütün teorik tarafını almış, iş sadece uygulamaya kalmıştı. Fakat mahkemeye bir defa olsun girmeden babasını kaybetti; bir baba dostu onu Petersburg'a götürdü, bir bakanlığa kâtip olarak yerleştirdi ve orada unuttu.

Böylece Tarantyev bütün hayatı boyunca bir teorisyen kaldı. Petersburg'daki memuriyetinde ne Latincesi, ne de haklı haksız davaları istediği gibi çevirmek sanatındaki ince fikirleri işe yarıyordu. Halbuki kendisi, içinde uyuklayan, elverişsiz şartlar altında hiç meydana çıkmayan bir güç duyuyordu. Bu güç, masallarda sihirli duvarlar arasına kapatılarak kötülük etmelerine meydan verilmeyen habis ruhlara benziyordu. İşte, içindeki gizli güçleri kullanamayan Tarantyev, belki bunun için kaba, nobran, sinirli, küfürcü bir adam olmuştu.

Yaptığı iş, yazı temize çekmek, dosya tutmak vs. pek ağırına gidiyordu. Ona çok uzaktan gülümseyen son bir umudu kalmıştı: Tekel müdürlüğüne geçmek. Yalnız bu iş, babasının ona hazırlayıp da kendisinin ulaşamadığı mevkinin yerini tutabilirdi. Bu iş bekleyedursun, şimdilik babasının hayat ve iş felsefesini, rüşvet ve dalavere sistemini taşrada kendisine layık bir alanda kullanamadığı için, Petersburg'daki zavallı hayatının kıyısında bucağında, resmi işler yerine dostluk ilişkilerinde harcıyordu.

Rüşvetçilik Tarantyev'in kafasına, kanına işlemişti. Ne davası, ne de müşterisi olduğu için, akıl erdirilemeyecek yollardan eşini dostunu kafese koyuyordu. Her fırsatı kollayarak kendini kurnazlıkla ya da ısrarla davet ettirir; herkesten layık olmadığı bir saygı bekler, kimseyi rahat bırakmazdı. Eski püskü elbiselerinden hiç sıkılmazdı, ama günün programında mükellef bir yemek, bol votka ve şarap olmadı mı bir türlü rahat edemezdi.

Ahbapları arasında büyük bir bekçi köpeği rolünü oynar, herkese havlar, kimseyi korkutmaz, fakat nasıl atılırsa atılsın, hiçbir et parçasını kaçırmaz, yere düşmeden yakalardı.

Bunlar Oblomov'a en sık gelen konuklardı. Bu iki Rus proleteri niçin ona giderlerdi? Anlarsınız: Yemek, içmek, puro tellendirmek için. Burada sıcak, rahat bir köşe buluyorlar, pek sıcak değilse de her zaman kayıtsız bir yüzle karşılanıyorlardı.

Oblomov'a da onları niçin kabul ettiği sorulsa kolay kolay cevap veremezdi. Ülkenin Oblomovka gibi uzak çiftliklerinde, bütün hali vakti yerinde kimselerin evinde parasız, işsiz güçsüz, mesleksiz olmakla beraber mideleri mükemmel işleyen kadın erkek bir sürü hazırcı vardı. Tıpkı onlar gibi, Alekseyev'le Tarantyev de Oblomov'un evinden ayrılmıyorlardı.

Keyiflerine düşkün insanlar böyle takıntılar edinmeden yaşayamazlar; çevrelerinde gereksiz kimseler olmadan rahat edemezler. Tabakayı kim arayıp bulacak? Yere düşmüş bir mendili kim kaldırıp verecek? Derdimizi kime anlatıp kendimizi acındıracağız? Kötü rüyalarımızı kime anlatıp yorumlatacağız? Kim bize, yatarken bir şeyler okuyup uykumuzu getirecek? Hazırcı, bazen öteberi almak için en yakın kasabaya gönderilir, ev işlerine de yardım eder. Bu işleri ev sahibi yapacak değil ya!

Tarantyev gürültü patırtı eder, Oblomov'un durgunluğunu, can sıkıntısını giderirdi. Bağırır, çağırır, münakaşa eder, böylece tembel ev sahibini konuşmak, bir iş görmek mecbu-

riyetinden kurtarırdı. Uykunun ve rahatın hüküm sürdüğü bu odaya, Tarantyev, hayat, hareket, bazen de havadis getirirdi. Oblomov kılını bile kıpırdatmadan önünde kımıldayan, konuşan canlı bir varlığı görmek ve dinlemek fırsatını bulurdu. Üstelik Oblomov Tarantyev'in kendisine yararlı öğütler verebileceğine inanacak kadar da saftı.

Oblomov'un Alekseyev'in ziyaretlerini hoş görmesinin başka, ama daha az önemli olmayan bir sebebi vardı. Oblomov istediği gibi vakit geçirmek, yani uzanıp sessizliğe ve hayale dalmak, odada dolaşmak isterse, Alekseyev varlığını hissettirmez, o da susar, uyuklar, kitap karıştırır, tembel tembel, gözlerinden yaş gelecek kadar esneyerek, resimlere, şuna buna bakardı. Üç gün bu halde kalabilirdi. Ama Oblomov kendi kendine kalmaktan bezer de konuşmak, okumak, tartışmak, heyecanlanmak isterse, karşısında her zaman dinlemeye hazır, susuşunu, konuşmasını, heyecanını paylaşacak, düşüncelerini kabul edecek uysal bir dinleyici bulurdu.

Öteki konuklar, ilk üç konuk gibi az gelir, çok kalmazlardı; zaten Oblomov'un onlarla olan ilişkileri gittikçe tavsıyordu. Oblomov bazen bir havadise takılır, beş dakika konuşur, sonra bu kadar ilgiyi yeter görerek susardı. Oysa kendisinin de konuklarına bir şeyler söylemesi, onlarla ilgilenmesi gerekirdi. Onlar insanlar içinde haşır neşir oluyorlardı. Her biri hayatı bir türlü anlıyordu; hiçbiri Oblomov gibi anlayamıyordu, ama gene de onu kendi hayatlarına karıştırmak istiyorlardı. Bütün bunlar Oblomov'un hoşuna gitmiyor, onu tiksindiriyordu.

Bir tek adam hoşuna gidiyordu; o da Oblomov'u rahat bırakmıyor, o da havadisleri, kalabalığı, bilimi, hayatı seviyordu; ama onun sevişi daha derin, daha canlıydı. Oblomov herkese karşı iyi idi. Fakat yalnız bu adamı gerçekten sever, yalnız buna güvenirdi; belki birlikte büyüdükleri, okudukları, yaşadıkları için. Bu adam Andrey İvanoviç Ştolts idi; yolculuğa çıkmıştı. Oblomov onun bir an önce dönmesini bekliyordu.

IV

Tarantyev, kirli elini Oblomov'a uzatarak, kabaca:

— Merhaba komşum, dedi. Bu saate kadar da ölü gibi yatıyorsun be!

Oblomov, battaniyeyi üstüne çekerek:

— Yaklaşma, yaklaşma, soğuktan geliyorsun! dedi.

Tarantyev bağırdı:

— Bu da ne demek? Soğuktan geliyormuşum! Elimi uzatıyorum sana, sıksana! Neredeyse saat on iki olacak, seninki hâlâ yataklarda.

Oblomov'u yataktan çekip çıkarmak istedi ama Oblomov meydan vermedi, hemen ayaklarıyla terliklerini buldu. Esneye esneye:

— Tam kalkmak üzereydim, dedi.

— Ben bilirim senin nasıl kalktığını; yemeğe kadar yataktan çıkmazsın sen. Hey, Zahar, neredesin? Bunak herif! Çabuk gel de efendini giydir.

Zahar içeri girdi. Tarantyev'e yan yan baktı:

— Önce kendinize bir Zahar bulun da ondan sonra küfür edin, dedi. Ortalığı nasıl da berbat etmişsiniz; sanki odaya bir satıcı girmiş.

Tarantyev:

— Hâlâ konuşuyor, sersem herif! diyerek Zahar'a geçerken bir tekme atmaya kalktı; ama Zahar durdu, döndü ve kapıya doğru yollanırken öfkeyle:

— Daha neler, hele bir dokunun, dedi. Ben gidiyorum.

Oblomov:

— Yeter yeter, Mihey Andreyeviç, amma da kavgacı adamsın, dedi. Ne diye adamı rahat bırakmazsın? Haydi Zahar, getir şu elbiseleri.

Zahar arkasını döndü, Tarantyev'e yan yan bakarak önünden hızla geçti.

Oblomov, Zahar'a dayanarak istemeye istemeye kalktı, sürüklene sürüklene büyük koltuğa geçti, içine gömülüp hareketsiz kaldı.

Zahar küçük masadan pomat, tarak, saç fırçası aldı; Oblomov'un başına pomat sürdü; saçlarını ayırıp fırça ile yatırdı.

— Yıkanacak mısınız şimdi? diye sordu.

— Biraz sonra, sen istersen odana git artık.

Zahar Oblomov'un saçlarını tararken Tarantyev Alekseyev'e dönüp, birdenbire:

— A, sen de burada mısın? dedi. Ben seni görmemiştim. Ne yapıyorsun burada? Şu senin akraban amma da domuz herifmiş. Kaç zamandır söylemek istiyordum sana...

Alekseyev, şaşırmış bir halde gözlerini Tarantyev'e dikerek, çekingen bir sesle:

— Hangi akrabam, benim akrabam yok ki, dedi.

— Canım, burada memur olan, neydi adı? Şey... Afanasyev akraban olmaz olur mu! Akraban işte!

— Benim adım Afanasyev değil ki, Alekseyev. Hiç akrabam filan da yok.

— Nasıl akraban değil? Senin gibi mendeburun biri; adı da seninki gibi Vasiliy Nikolayeviç.

— Yemin ederim benimle ilgisi yok! Hem benim adım İvan Alekseyeviç.

— Her ne ise, sana benziyor ya! Ama, domuzun biri; gördüğün zaman kendisine söyle.

Alekseyev tabakasını açarak:

— Tanımıyorum ki, hiç görmüşlüğüm yok, dedi.

— Biraz tütün versene bana... A! Fransız tütünü değilmiş, adi tütün. Tütünü alıp kokladıktan sonra: Evet, öyleymiş, dedi ve Alekseyev'i adeta azarlayarak: Ne diye Fransız tütünü kullanmıyorsun? diye sordu, cevap beklemeden devam etti: Şu senin akraban kadar domuzunu görmedim. İki yıl önce kendisinden elli ruble almıştım. Elli rublenin lafı mı olur? İnsanın hatırında bile kalmaz, değil mi? Hayır, herif hatırlıyor: Aradan bir ay geçmedi, her rastladığı yerde bana, "Ne oldu bizim alacak?" diye tutturur. Bıktım usandım. Bu kadar sıktığı yetmiyormuş gibi dün daireye geliyor, diyor ki: "Maaşı almış olacaksınız, şu borcunuzu verseniz." Maaşımı verdim ama onu öyle utandırdım ki kapıyı zor buldu. Yoksul bir adammış, paraya ihtiyacı varmış! Sanki benim yokmuş gibi! Ben ona birden elli ruble verecek kadar zengin miyim? Hey, komşu, versene bir puro.

Oblomov rafı göstererek:

— Purolar şurada, kutunun içinde, dedi.

Oblomov, her zamanki zarif, tembel haliyle koltuğunda oturmuştu; çevresinde olup biteni fark etmiyor, konuşmaları dinlemiyordu.

Küçük, beyaz ellerini hazla seyrediyor, okşuyordu. Tarantyev, kutudan aldığı bir puroya bakarak Oblomov'a sert sert:

— E? Bunlar hep eski purolar, dedi.

Oblomov, hiç düşünmeden:

— Evet öyle, dedi.

— Ama ben sana başka purolar al demiştim, ecnebi puroları. Böyle mi aklında tutuyorsun sana söylediklerimi? Gelecek cumartesiye mutlaka isterim, yoksa gelmem ha! İçilir şey değil bu.

Puroyu yaktı, dumanın yarısını savurdu, yarısını içine çekti.

Oblomov, esneyerek:

— Bugün erken geldin, Mihey Andreyeviç, dedi.

— Ne oluyor, bıktın mı benden?

— Yoo, laf olsun diye söyledim; sen hep yemek vakti gelirsin de onun için. Saat daha on iki.

— Mahsus erken geldim ki ne yemek var öğreneyim. Hep kötü şeyler yediriyorsun bize. Bakalım bugün ne yaptırdın.

— Mutfağa git de sor.

Tarantyev dışarı çıktı. Az sonra döndü ve haykırdı:

— Aman yarabbi! Sığırla dana!.. Ah, Oblomov, kardeşim, sen yaşamasını bilmiyorsun. Bir de çiftlik sahibi olacaksın! Bu bir kişizade hayatı değil, bir esnaf hayatı. Bir dostuna doğru dürüst yemek yediremiyorsun. Bari Madeira şarabı aldın mı?

Oblomov pek kulak asmadan:

— Bilmiyorum, Zahar'a sor, dedi. Belki kalmıştır.

— Şu Almandan aldığın şarap mı? Bırak canım, şarabı İngiliz mağazasından alacaksın.

— Nesi var canım? Şimdi sana şarap mı aldıralım?

— Sen parayı bana ver, ben bir iki yere daha uğrayacağım: Mağazanın önünden geçerken bir şişe alırım.

Oblomov çekmeceyi karıştırdı, kırmızı bir on rublelik çıkardı.

— Madeira yedi ruble, bozuk yok.

— Hepsini ver işte; üstünü verirler korkma.

Oblomov'un elinden parayı çekip aldı, cebine indirdi. Şapkasını giydi:

— Eh, ben gidiyorum, dedi. Beşe doğru gelirim. Görülecek bir işim var; Tekelde bir yer vaat ettiler, gidip ona bakacağım. Ha, İlya İlyiç, bugün Yekateringof'a gitmek için bir araba tutacak mısın? Beni de götürebilirdin.

Oblomov başını salladı.

— Tembelliğinden mi, yoksa cimriliğinden mi? Bu ne lapacılık. Haydi, şimdilik allahaısmarladık.

— Dursana biraz, Mihey Andreyeviç, sana bir şeyler danışacağım.

— Nedir? Çabuk ol, geç kalacağım.

— Başıma iki dert birden geldi. Beni bu evden kovuyorlar.

— Herhalde kirayı vermedin; oh olsun!

Tarantyev kapıya doğru yürüdü.

— Hayır, canım. Ben kirayı hep peşin veririm. Hayır, burasını bir daire yapmak istiyorlarmış... Dur yahu, ne kaçıyorsun! Söylesene ne yapmalı? Sıkıştırıyorlar, bir hafta içinde çıkmalıymışım.

— Ben senin avukatın mıyım?.. Sanma ki...

— Bir şey sandığım yok... Bağırıp çağıracağına ne yapacağımı söyle. Sen işleri bilirsin...

Tarantyev onu dinlemiyor, bir şeyler düşünüyordu. Şapkasını çıkarıp oturdu:

— Eh, öyle olsun, dedi. Haydi bana dua et gene, yemeğe de şampanya aldır. İşin oldu demektir.

— Nasıl?

— Şampanya aldıracak mısın?

— Vereceğin akıl işe yararsa...

— İşe yaramayan sensin. Sana bedava mı akıl öğreteceğim? Alekseyev'i göstererek: Ona sor istersen ya da akrabasına, dedi.

— Haydi, yeter artık, söyle bakalım.

— Söyleyeceğim şu: Yarın taşınabilirsin.

— Amma da akıl! Bunu ben de bilirim senin kadar.

Tarantyev bağırdı:

— Dur, sözümü kesme! Yarın Viborg tarafında bildiğim bir eve taşınacaksın...

— Daha da neler? Viborg tarafında! Kışın oraya kurtlar geliyormuş.

— Evet, kışın bazen inerler. Ama sana ne?..

— Orası sönük, ölü, sıkıntılı bir yer. Kim yaşar orada?

— Yalan! Orada tanıdık bir kadın oturuyor: Kendi evi var, büyük bir sebze bahçesi içinde. Namuslu bir kadındır, dul, iki çocuğu var, bekâr kardeşi ile beraber oturuyor. Çok akıllı bir adam.

Alekseyev'i gösterdi:

— Şu köşede oturan gibi değil. Senden benden daha akıllı!

Oblomov sabırsızlandı:

— Bütün bunlardan bana ne? Gitmem oraya.

— Öyle bir gidersin ki... Madem akıl danışıyorsun, söz de dinleyeceksin.

— Gitmem dedim ya, gitmem.

Tarantyev şapkasını başına koydu, kapıya doğru yürürken:

— Ne halin varsa gör, dedi.

Giderken tekrar geri döndü:

— Ne biçim adamsın! Ne var seni burada tutan?

— Ne mi var? Burası her yere yakın, mağazalara, tiyatroya, ahbaplara... Merkezi bir yer... Her tarafa...

Tarantyev onun sözünü kesti:

— Ne dedin? Senin bir yere gittiğin var mı ki?.. Son defa tiyatroya gideli ne kadar oldu? Hangi ahbaplara gidiyorsun? Merkezde oturmak ne işine yarıyor, rica ederim?

— Ne işime mi yarıyor? Çok! Ne bileyim...

— Bak, gördün mü? Sen de bilmiyorsun; her ne ise, düşün taşın: Orada benim ahbabım olan namuslu bir kadınla rahat rahat yaşayacaksın. Kimse seni tedirgin etmeyecek, gürültü patırtı yok, her şey tertemiz. Baksana, nedir bu hal? Bir handa yaşıyor gibisin. Bir de beyzade, çiftlik sahibi olacaksın. Orada her şey çiçek gibi sakin; canın sıkıldığı zaman da konuşacak biri var. Benden başka hiç kimse gelip seni rahatsız etmeyecek. İki çocuk da var; istediğin kadar oynarsın. Daha ne istiyorsun? Sonra kârını da düşün. Burada ne kadar kira veriyorsun?..

— Bin beş yüz.

— Orada aşağı yukarı bütün ev için bin ruble vereceksin. Üstelik ne güzel, ne ışıklı odalar! Kadıncağız öteden beri sessiz, düzenli bir kiracı arıyordu; ben seni uygun görüyorum.

Oblomov dalgın dalgın başını iki yana salladı.

Tarantyev:

— Saçmalıyorsun, dedi; taşınacaksın! Bir düşünsene. Masrafların yarıya inecek; bir defa kiradan beş yüz ruble kazanıyorsun. Yemeklerin de iki kat daha iyi, daha temiz olacak; ne aşçı kadın, ne de Zahar bir şey çalamayacak...

Yandaki odadan bir homurtu geldi.

— Hayatın da düzene girecek. Şimdi sende yemek yemek hiç de hoş bir şey değil. Biber istersin yok; sirke istersin, almamışlar; bıçaklar temizlenmemiş. Çamaşırlarının kaybolduğunu kendin söylüyorsun. Her şey toz içinde, insan iğreniyor. Halbuki orada her şeye bir kadın bakacak; ne sen, ne de o aptal Zahar...

İçerideki homurtu arttı.

— O bunak eşek artık bir şeye karışmayacak; her şeyine bakılacak. Bunda düşünecek ne var? Taşın, bu iş de bitsin...

— Peki ama, böyle durup dururken insan kalkıp ne diye Viborg semtine gitsin.

Tarantyev yüzündeki terleri sildi:

— Bak yediği naneye! Mevsim yaz: Yazlığa gitmiş gibi olacaksın. Gorohovaya Caddesi'nde pineklemenin anlamı var mı? Orada Bezborodkin bağları var, Ohta yanı başında, Neva iki adım ötede. Kendi sebze bahçen var, toz yok, sıcak yok; hiç düşünme: Ben yemekten önce oraya giderim, bana araba parasını verirsin, yarın da taşınırsın...

— Ne adam yarabbi! Birdenbire Viborg Mahallesi diye tutturdu... Nereden de çıkardı bunu... Evet söylemesi kolay. Sen zekânı göster de bana kalmak için bir çare bul. Sekiz yıldır burada yaşıyorum, kolay kolay değiştirmek istemem...

— Bu iş bitti, taşınıyorsun. Ben hemen oraya gidiyorum, işimi bir başka güne bırakırım.

Tarantyev kapıya yürüdü:

— Dur, canım, dur. Nereye gidiyorsun? Bir şey daha var, çok daha önemli. Al şu kâhyamdan gelen mektubu, oku da bana ne yapacağımı söyle.

— Ne tuhaf adamsın? Kendi kendine hiçbir iş yapamaz mısın sen? Hep ben, hep ben. Neye yararsın bilmem? İnsan değilsin sen: Pelte gibi bir şeysin.

— Mektup nerede? Zahar, Zahar! Gene soktu bir yere. Alekseyev buruşmuş mektubu yerden alarak:

— İşte, dedi.

Oblomov:

— İşte bu mektup, diyerek, yüksek sesle okudu. Bitirdiği zaman: E, ne dersin? diye sordu, Ne yapayım ben şimdi? Kuraklık, toplanmamış paralar…

— Sen iyiden iyiye hapı yutmuşsun.

— Ne diye hapı yutmuş oluyorum?

— Yutmuşsun, yutmuş…

— Peki, yutmuşsam, yapılacak şeyi söyle.

— Söylersem, ne vereceksin?

— Şampanya vaat ettik ya! Daha ne istiyorsun?

— Şampanya ev içindi; sana iyilik ediyoruz, anlamıyorsun, üstelik tartışıyorsun, amma da nankörsün! Kendin bir ev bul bakalım! Hem, ev bir şey değil. Asıl kazancın, sakin bir hayat olacak. Kız kardeşinin evindeymişsin gibi yaşayacaksın. İki çocuk, bir bekâr kardeş, ben de her gün uğrayacağım.

— İyi, iyi, anlaşıldı. Şimdi söyle bakalım, kâhyamla ne yapacağım?

— Hayır, sen önce yemek için biraz İngiliz birası aldır, o zaman söylerim.

— Şimdi de bira istiyor. Yetmedi mi?

Tarantyev tekrar şapkasını başına koyarak:

— Eh, öyle ise allahaısmarladık, dedi.

— Aman yarabbi! Kâhyam iki bin ruble eksik göndereceğini söylüyor, bu da tutmuş benden bira istiyor. Haydi, peki, birayı da aldık.

— Biraz daha para ver öyleyse.

— On rublenin üstünü alacaksın ya!

— Ya Viborg'a gitmek için araba parası.

Oblomov bir ruble daha çıkardı ve istemeye istemeye verdi. Tarantyev rubleyi cebine yerleştirerek:

— Senin kâhya hırsızın biri; sana diyeceğim bu, dedi. Sen de enayi gibi her dediğine inanıyorsun. Baksana neler yutturuyor. Kuraklık, kötü ürün, toplanmamış para, kaçmış köylüler. Hepsi yalan! Ben bizim taraflardan, Şumilovo'dan öğrendim: Ürün geçen yılki kadar iyiymiş, bütün borçlar verilmiş; halbuki senin tarafta kuraklık olmuş, ürün yetişmemiş, Şumilovo sizden bilemedin elli kilometre; ne diye orada ürün yanmamış? Bir de alacaklar uydurmuş. Kendisinin orada işi neymiş? Ne diye alacakları vaktinde toplamamış? Ne diye alacaklı olsun? Ülkemizde iş mi yok, pazar mı yok? Ah, haydut! Ben gösteririm ona! Köylülere gelince, onlardan bir şeyler alıp bırakmıştır. Komisere filan da şikâyet etmemiştir.

— İmkânı yok. Mektubunda komiserin verdiği cevabı aynen söylüyor. O kadar tabii ki...

— Haydi canım sen de! Bir şeyden anladığın yok. Bütün hırsızlar gayet tabii yazarlar. İnan bana. Bak mesela şu Alekseyev'e. Namuslu adam, kuzu gibi oturuyor... Fakat yazı yazsın da bak. Hiç tabii olmaz. Ama akrabası, domuzun, belalı herifin biri; o yazar. Sen de tabii yazamazsın. Demek ki, sadece akıllıca ve tabii mektup yazması senin kâhyanın bir hırsız olduğunu göstermeye yeter. Görmüyor musun ne kadar iyi, her kelimeyi yerine oturtmuş: "Kaçan köylülerin yerlerine iadesi".

— Peki ne yapayım bu adama?

— Hemen değiştir.

— Yerine kimi bulayım? Ben köylüleri ne bilirim? Başka biri daha kötü olabilir. On iki yıldır oralardan uzakta yaşıyorum.

— Kendin git köye. Başka çare yok. Yazı orada geçir. Sonbaharda da yeni eve gel. Ben sana evi hazırlarım.

— Yeni bir eve taşınmak, çiftliğe gitmek! Bana ne olmayacak şeyler teklif ediyorsun! Böyle aşırılıklara gideceğine ikisinin ortası bir yol...

— Kardeşim, bu böyle yürümez. Ben senin yerinde olsam çoktan bu çiftliği rehine vermiş, başka birini almıştım ya da da şehrin iyi bir yerinde bir ev sahibi olmuştum. Bu bir kere senin çiftliğe değer. Sonra evi de rehine koyar, başka bir ev alırdım... Ver bana çiftliğini de gör bak, ne adam oluyorum.

— Bırak şu palavraları da bana çare bul. Evden çıkmayayım, köye gitmeyeyim, işler yoluna girsin...

— Sen hiç kımıldamayacak mısın? Şu haline bak: Ne işe yararsın sen? Vatana ne faydan var senin? Çiftliğe gidemezmiş!

— Dur bakalım. Daha çiftliğe gitmenin zamanı değil. Çiftlikte yapacağım yeniliklerin planını bir bitireyim... Baksana Mihey Andreyeviç! Sen gitsene benim yerime. İşi biliyorsun, o tarafları da tanırsın; yol masraflarını bol bol veririm.

— Ben senin vekilharcın mıyım? Hem zaten benim epeydir köylülerle uğraştığım yok.

— Ne yapacağım bilmem ki...

— Peki öyleyse, komisere yaz. Sor bakalım, kâhya kaçan köylülerden ona söz etmiş mi? Çiftliğine gitmesini rica et, ayrıca valiye de yaz. Komisere kâhyanın hareketleri hakkında rapor vermesini emretsin. Şöyle yaz: "Efendim hazretleri, beni oğlunuz sayıp, düştüğüm korkunç felakete merhamet nazarlarınızı çeviriniz. Kâhyanın hıyaneti yüzünden feci bir duruma, tam bir sefalete düşmüş bulunuyorum. Karımla küçük yaşta on iki çocuğum ekmeksiz sokaklarda kalacaklar..."

Oblomov güldü:

— Hani çocukların derlerse, nereden bulup göstereyim?

— Saçmalama! On iki çocuk de; kimse dikkat etmez, soruşturma yapmaz, ama mektubun "tabii" olur. Vali mektubu kâtibine verir, ayrıca kâtibe yazarsın, tabii bir şeyler de eklersin. Kâtip gerekeni yapar. Komşularından da yardım iste. Kim var orada?

— Dobrinin yakında oturur, burada onu sık sık görürdüm. Şimdi köyde.

— Ona da yaz; ricalarda, istirhamlarda bulun; de ki: "Bana büyük bir iyilik edeceksiniz; gerek bir Hıristiyan, gerek bir dost, gerek bir komşu olarak size minnettar kalacağım." Mektupla Petersburg'dan bir hediye gönder... Mesela bir kutu puro. Yapılacak şey işte bunlar. Ama senin aklın bir şeylere ermiyor ki... Mahvolmuş bir adamsın. Ben olsam gösterirdim o kâhyaya. Kaçacak delik arardı. Posta ne zaman gidiyor?

— Öbür gün.

— Haydi, otur hemen yaz.

— Öbür gün gidiyor dedim ya. Ne diye şimdi yazayım. Yarın da yazabilirim. Ya da dur Mihey Andreyeviç, bir iyilik ettin, bari sonunu getir. Ben de yemeğe sana balık ya da tavuk aldırayım.

— O da neymiş bakalım?

— Otur da şu mektupları yaz. Senin için üç mektup bir dakikalık iş. Oblomov gülümsemesini zor tutarak: Sen her şeyi çok tabii anlatırsın. İvan Alekseyeviç de temize çeker, dedi.

— Daha da neler! Bana yazı yazdırmaya kalkıyor. İki gündür dairede yazı yazamıyorum. Daha masaya oturur oturmaz sol gözüm yaşarmaya başlıyor; üşüttüm herhalde, eğilince başım dönüyor... Ah seni tembel, bu gidişle senin işin harap, İlya İlyiç...

— Ah, Andrey bir yerden çıksa da gelse! Her şeyi hallederdi...

— Tam buldun iyiliksever adamı. Elin Almanı... Serseri herif!

Tarantyev'in yabancılara karşı içten bir nefreti vardı. Onun için İngiliz, Fransız, Alman isimleri dalavereci, yalancı, dolandırıcı veya haydut kelimeleriyle birdi. Milletler arasında ayırım yapmazdı: Onca hepsi aynı soydandı.

Oblomov sertçe:

— Sen bana baksana, Mihey Andreyeviç, dedi; sana kaç defa söyledim, sözlerine biraz dikkat et diye, hele yakın ahbaplarımdan bahsederken.

— Yakın mı, dedin? Akraban değil herhalde. Alman olmadığını biliyoruz.

— O bana akrabamdan daha yakın: Birlikte büyüdük, okuduk, kimsenin ona dil uzatmasını...

— Ya! Eğer bana bir Almanı tercih ediyorsan, bir daha evine ayak basmam.

Şapkasını başına koydu, kapıya yürüdü. Oblomov hemen yumuşadı:

— Ona dostum diye saygı göster ve sözlerini kolla. Senden istediğim bu kadar. Fazla bir şey olmasa gerek.

Tarantyev büyük bir küçümsemeyle:

— Bir Almana saygı göstermek ha! dedi. Ne diye gösterecek mişim?

— Dedim ya, birlikte büyüdük, okula gittik. Sadece bunun için.

— Amma da gerekçe! Kim kiminle okumamış ki.

— Ama işte şimdi burada olsaydı ne bira, ne şampanya istemeden beni bütün bu sıkıntılardan kurtarırdı.

— Ya! Bunu da başıma mı kakıyorsun? Senin birana da, şampanyana da lanet olsun. Nah, al paranı... Nereye koydum şu parayı? Allah Allah, nereye koydum!

Cebinden yağlı, üstü yazılı bir kâğıt parçası çıkardı.

— Hayır, bu değil. Nereye koydum acaba?

Tekrar ceplerini aramaya başladı.

Oblomov:

— Arama canım, yorma kendini, dedi. Sana sitem etmiyorum. Yalnız bana bunca iyilikler etmiş, yakınım olan bir insan hakkında daha nazikçe konuşmanı rica ediyorum.

— Bunca iyilikler! Sen dur hele, daha neler yapacak sana. Onun dediğinden çıkma sen.

— Ne diye böyle konuşuyorsun?

— Bu Alman seni kafese koyduğu zaman bir Rus'u bir serseriye feda etmenin ne demek olduğunu anlarsın...

— Dinle, Mihey Andreyeviç...

— Ne dinleyeyim artık, yeterince dinledim. Az mı derdini çektim senin. Ne hakaretlere katlandım, ben bilirim. Eminim, bu herifin babası Saksonya'da ekmek yüzü görmemiştir; gelmiş bize çalım satıyor.

— Ölüleri rahat bırak bari. Babasının ne kabahati var?

— Babasının da, oğlunun da Tanrı belasını versin. Boşuna değil, babam bana, "Bu Almanlardan sakın!" derdi. İnsan sarrafıymış babam.

— Peki Ştolts'un babasına ne diye kızıyorsun?

— Şunun için kızıyorum: Bu adam bizim ülkeye geldiği zaman üstünde başında bir şey yoktu. Eylül ayında paltosuz geziyordu. Sonra ölümünde oğluna para bıraktı. Bu ne demektir?

— Babası ona yalnızca kırk bin ruble bıraktı. Bu paranın bir kısmı karısının çeyizi idi; bir kısmını da çocuklara ders vererek, çiftlik idare ederek kazandı. İyi bir maaşı vardı. Görüyorsun ki babasının bir kabahati yok. Çocuğun kabahati ne imiş? Onu söyle bakalım.

— Amma da çocuk! Babasının kırk binini bir hamlede üç yüz bine çıkardı. Yüksek bir memur oldu. Okumuş bir adam oldu. Şimdi de gezip tozuyor. İpini satmış bir kurt. Özbeöz bir Rus yapar mı bunları? Rus dediğin, öyle pek üstüne düşmeden bir iş bulur, sonra bu işi sakin sakin, rahat rahat yapar. Pek fazla da yükselmez. Bir de ona bak. İç-

ki işinden zengin olsaydı anlardım. Herifin sermayesi laf, dalavere. Ben olsam böylelerini mahkemeye verirdim. Şimdi de hep yabancı ülkelerde. Tanrı bilir ne yapıyor! Ne arıyor oralarda?

— Okumak, görmek, bilmek istiyor.

— Okumak mı? Hâlâ bitiremedi mi okumayı? Ne öğrenecekmiş orada? Bunlar hep laf, inanmam. Seni bir çocuk gibi aldatıyor. Yüksek bir memur okumaya gider mi? Amma da yutturmuş!.. Sen de okula gittin. Artık okuyor musun? Alekseyev okuyor mu? Akrabaları okuyor mu? Doğru dürüst adamlar arasında var mı okuyan? Orada bir Alman okuluna gitmiş, ders mi dinliyor? Uydurma hepsi, uydurma! Ben haberini aldım: Bir makine görmeye gitmiş, sipariş edecekmiş. Herhalde Rus parası bastıracak. Hapse atmalı keratayı... Kim bilir, esham çıkarıyordur belki de. Ah şu eshamlar! Öyle içerliyorum ki...

Oblomov güldü:

— Ne gülüyorsun? İnanmıyor musun söylediklerime?

— Peki, peki bu konuyu kapayalım. Sen gene kendi işine git. Ben mektupları İvan Alekseyeviç'le yazarım. Şu planı da çabucak karalayıveririm; ikisini bir arada çıkarırım.

Tarantyev çıktı, fakat hemen geri döndü.

— Az kalsın unutuyordum. Tatlı bir sesle ekledi: Sana bir iş için gelmiştim. Yarın bir düğüne davetliyim. Rokotov evleniyor. Bana frakını versene, benimki biraz eski de...

Bu yeni istek karşısında Oblomov kaşlarını çattı:

— Nasıl olur? Benim frak sana gelmez ki!

— Gelir, gelir. Hatırlıyor musun geçenlerde senin bir ceketini giymiştim. Tam bana göreydi. Zahar! Zahar! Gelsene buraya, bunak herif!

Zahar içerden, bir ayı gibi homurdandı, fakat gelmedi.

— Çağır şunu İlya İlyiç. Ne kötü alıştırdın bu herifi.

Oblomov Zahar'ı çağırdı. Sıçrayış gürültüsü ile beraber Zahar'ın sesi işitildi.

— Hay Tanrı müstahakınızı versin.

Odaya girince Tarantyev'e dönerek:

— Söyleyin, ne istiyorsunuz? diye sordu.

İlya İlyiç:

— Siyah frakımı getir, dedi. Mihey Andreyeviç giyip bakacak; yarın düğüne gidecekmiş…

Zahar:

— Frakı vermem, diye kesip attı.

Tarantyev bağırdı:

— Nasıl vermezmişsin, efendin emrediyor sana? İlya İlyiç, ne diye bu adamı ıslahevine göndermiyorsun?

— Amma da yaptın! Böyle bir ihtiyar ıslahevine gönderilir mi? Haydi Zahar, inadı bırak, getir şu frakı.

Zahar diretti:

— Getirmem. Önce yeleğinizi ve gömleğinizi geri getirsinler; beş aydır kendilerinde konuk kalıyor. Gene öyle, birisinin isim gününe gideceğim diye almışlardı, o gün bugündür yüzlerini görmedik. Yelek kadifeden, gömlek de ince Hollanda malı, yirmi beş rublelik. Frakı vermem.

Tarantyev kızdı. Çıkarken Zahar'a yumruğunu uzattı:

— Peki, ben gidiyorum. Canınız cehenneme! Unutmak yok, İlya İlyiç, evi tutacağım, işitiyor musun?

Oblomov yakasını kurtarmak için sabırsızlıkla:

— Peki, peki, dedi.

— Mektupları da yaz. Valiye de birbirinden küçük on iki çocuğun olduğunu yazmayı unutma. Beşte de sofra hazır olsun. Niçin börek yaptırmadın?

Oblomov bir şey söylemedi. Artık dinlemiyordu; çoktan gözlerini kapamış, başka şeyler düşünmeye dalmıştı.

Tarantyev gidince, odada on dakika kadar tam bir sessizlik oldu. Oblomov'u kâhyanın mektubu ve taşınma kaygısı bir hayli üzmüş, Tarantyev'in gevezelikleri de yormuştu. Nihayet içini çekti. Alekseyev sakin sakin:

— Yazmayacak mısınız? diye sordu. Size bir kalem yontayım.

— Haydi yontun, siz de gidin. Ben yalnız çalışırım. Siz gelir, yemekten sonra temize çekersiniz.

— Çok iyi... Size engel olurum, doğru... Gideyim de Yekateringof'a gelmeyeceğimizi söyleyeyim. Hoşça kal, İlya İlyiç.

İlya İlyiç'in onu dinlediği yoktu. Ayağını altına almış, başı ellerinde, koltukta adeta yatmış, düşüncelere dalmış, belki de uyuyakalmıştı.

V

Katipliğe kadar yükselmiş, doğuştan soylu Oblomov on iki yıldan beri hiçbir yere kımıldamadan Petersburg'da yaşıyordu.

İlk zamanlar, anası babası sağken, daha mütevazı yaşıyor, iki odalı bir daire ile çiftlikten getirdiği uşağı Zahar ona yetiyordu. Anası babası ölünce, Asya sınırlarına yakın bir ilde üç yüz elli kölenin sahibi olmuştu. Yıllık geliri beş binden sekiz, on bin rubleye çıkmış, hayatı da ona göre değişmişti. Oblomov daha geniş bir daireye geçmiş, bir aşçı tutmuş, hatta iki de at satın almıştı.

Oblomov henüz gençti. O sıralarda da kendisine hareketli bir adam denemezdi ama, ne de olsa bugünkünden daha hareketli sayılırdı.

Geleceğe ait düşünceleri, umutları vardı; talihine ve kendine güveniyordu. Bir mesleğe, esaslı bir memuriyete girmeye, mesela bakanlıklarda bir iş bulmaya hazırlanıyordu. Petersburg'a da bu amaçla gelmişti. Niyetleri arasında salon hayatına girmek bile vardı; daha sonraları için de –olgunluk çağına girerken– mutlu bir aile hayatı tasarlıyordu.

Fakat günler geçti, yıllar geçti; yüzündeki tüyler sertleşti; gözleri iki donuk noktacığa dönüştü; vücudu irileşti; saçları dökülmeye başladı. Yaş otuza varmış, hâlâ on yıl önce düşündüğü mesleğin eşiğinde duruyordu; hiçbir yönde tek adım atmamıştı.

Hep hayata başlamaya hazırlanıyor, kafasında geleceğin planını çiziyor; fakat her yıl bu plandan bir şeyler atıyordu.

Ona göre hayat iki bölümdü: Bunların birinde iş ve sıkıntı vardı –ki Oblomov için bu iki kelimenin anlamı birdi–, ötekinde ise sakin, rahat, sessiz günler, bu alanlardan önemli olanı, yani memurluk hayatı daha baştan ona pek kötü geldi.

Oblomov çiftlikte, taşra hayatının rahat ve yumuşak âdetleri içinde büyümüş, yirmi beş yıl ailesinin, dostlarının kucağında yaşamıştı. Aile mutluluğuyla o kadar yoğrulmuştu ki memuriyet hayatının, aile hayatının bir devamı olacağını, orada olsa olsa, babasının tembel tembel hesap defterleri tutmasına benzer bir iş göreceğini sanıyordu. Aynı dairedeki memurlar bir ailenin fertleri gibi birbirinin rahatını, mutluluğunu düşünen insanlar olacak, dairenin işleri bütün günlerini almayacaktı. Fena havalarda, sıcaklarda ya da sadece insanın canı çalışmak istemediği günlerde işi asabilecekti. Bunlar meşru, yasal nedenler olacaktı.

Sağlığı yerinde bir memurun bir deprem falan olmadıkça işe gelmemezlik edemeyeceğini gördüğü zaman Oblomov'un fena halde canı sıkıldı. Aksi gibi Petersburg'da da hiç deprem olduğu yoktu. Sel de bir özür sayılabilirdi, ama o da kırk yılda bir olurdu. Oblomov dosyalarda, "acele", "çok acele" kayıtlarını görünce, amirlerinden şunu yap, bunu yap, bilgi topla, rapor yaz emirlerini almaya başlayınca, rapor adı altında cilt cilt defterler tutunca, büsbütün afalladı. En kötüsü, her şeyin çabuk çabuk yapılması, herkesin telaş içinde, durup dinlenmeden öteye beriye gidip gelmesiydi. Bir iş biter bitmez bir başkasına sarılıyorlar, o da bitince, hiçbir şey yapmamış gibi bir üçüncüsüne başlıyorlardı. İşler bitip tükenmek bilmiyordu! İki defa onu gece yataktan kaldırmışlar, rapor yazdırmışlar, çok defa bir arkadaşının evinden çağırtmışlardı. Bütün bu gürültü patırtı onu ürkütmüş, canından bezdirmişti. Umutsuzluk içinde, "Ne zaman yaşayacağım ben?" deyip duruyordu.

Ülkesinde müdürlerin memurlarına bir baba gibi davrandıklarını duymuştu. Düşüncesinde bu müdürler aile ocağının tatlı havasından ayrılmıyordu. Onları memurların rahatını, zevkini, eğlencesini düşünen ve yaptıklarına bakmadan her birinin ayrı ayrı mükâfatlarını veren, sağlıklarını, gece iyi uyuyup uyumadıklarını, başlarının ağrıyıp ağrımadığını, gözlerinin niçin bulanık olduğunu soran baba gibi insanlar sanıyordu.

Fakat daha ilk gün acı bir umut kırıklığına uğramıştı. Müdür gelir gelmez dairede bir koşuşmadır, bir telaştır başladı. Herkes endişe içinde birbirini itiyor, üstlerinin başlarının düzgün olup olmadığını soruşturuyordu.

Oblomov sonradan anladı ki, bazı müdürler koşa koşa önlerine gelen memurların yüzündeki şaşkınlığa varan korkuda hem kendilerine saygı, hem de ödeve bağlılık, hatta yetenek görüyorlardı.

İlya İlyiç'in müdürden korkması için hiçbir neden yoktu: Sevimli, iyi bir adamdı. Kimseye bir kötülük etmemişti. Memurları ondan çok memnundular: Daha iyisi bulunmaz, diyorlardı. Ağzından kötü bir söz, bir azarlama, bir bağırma işitilmemişti; hiçbir şeyi buyurmaz, rica ederdi. Bir iş yaptırmak için rica eder, evine çağırırken rica eder, memurlarını hapse attırırken rica ederdi. Memurlarına hiçbir zaman, "sen" dememişti.

Ama nedense memurlar onun karşısında süt dökmüş kediye dönüyorlardı; nazik sorularına her zamanki sesleriyle değil, değişik bir sesle cevap veriyorlardı.

Müdür odaya girdiği zaman İlya İlyiç de nedenini bilmeksizin ürkerdi; o da her zamanki sesini kaybeder, müdür onunla konuştu mu ağzından incecik, bozuk sesler çıkardı.

İlya İlyiç böyle iyi yürekli, geçimli bir müdürün maiyetinde bile korkudan, sıkıntıdan çok çekmişti. Sert, mızmız bir müdürün eline düşseydi, Tanrı bilir ne hale gelirdi.

Oblomov iki yıl işi idare etti, bir yıl daha katlansa belki bir kıdem alabilirdi, fakat bir olay onu istifaya mecbur etti. Bir gün önemli bir yazıyı Astrahan'a gönderecek yerde Arhangelsk'e gönderdi. İş anlaşıldı; sorumluyu aramaya başladılar.

Herkes merakla bekliyordu: Müdür, Oblomov'u nasıl çağıracak, soğuk ve sakin bir eda ile nasıl, "Kâğıdı Arhangelsk'e siz mi gönderdiniz?" diye soracak, Oblomov nasıl bir sesle cevap verecek. Hep birbirlerine bunları soruyorlardı. Bazıları, hiç cevap vermez diyorlardı.

Herkesin hali İlya İlyiç'i de korkutmuştu; halbuki memurlar da, kendi de pek iyi biliyordu ki, müdür bir ihtarla yetinecekti. Fakat Oblomov için vicdan azabı ihtardan çok daha korkunçtu.

Verilecek cezayı beklemedi, izinsiz eve gitti, bir doktor raporu gönderdi.

Bu raporda şunlar vardı:

"Tarafımdan muayene edilen kâtip İlya İlyiç Oblomov dahamei kalp ve buteyni eyser tevessüü ile iltihabı kebete merbut müzmin hemevi evcadan muzdarip olup hastalığı kendisinin sağlık ve hayatını tehdit etmekte ve her gün vazifeye devamı bu hacmelerin teşeddüdüne neden olmaktadır. Binaenaleyh bu müvecca hacmelerin tekerrürü ve tekâmüllerine mâni olmak için İlya İlyiç Oblomov'un daireye gitmekten, zihni mesai ile iştigalden meni ve her türlü bedeni yorgunluktan tevakki etmesi icap ettiğini mübeyyin işbu rapor tarafımdan tanzim kılındı."

Fakat bu, geçici bir tedbirdi. Sonunda bir gün iyileşip daireye gitmek gerekecekti. Oblomov'un artık bu hayata tahammülü kalmamıştı. İstifasını verdi ve böylece memurluk hayatı sona erdi.

Oblomov'un dışarı hayatı başlangıçta daha umutlu görünüyordu. Petersburg'daki ilk yıllarında durgun çehresi sık sık canlanıyor, gözlerinde zaman zaman hayat, umut ve kudret ışığı parlıyordu. O da herkes gibi coşabiliyor, ufak tefek şeylerde sevinç ya da keder bulabiliyordu.

Ama bunların hepsi çok önceydi; gençliğin bu çağında insan her gördüğü adama candan bağlanır, her rastladığı kadına âşık olur, hemen evlenmeye kalkar, bazen de evlenip ömrü boyunca pişmanlık çeker. O mutlu yıllarda Oblomov da güzel kadınlardan içli, tatlı, hatta arzulu bakışlar, vaatli gülümsemeler, ucuz birkaç öpücük elde etmiş, gözyaşlarına varan bir coşkunlukla sıktığı eller olmuştu. Ama İlya İlyiç hiçbir zaman güzel kadınlara tutulmamış, sürekli olarak hiçbir kadının esiri ya da hayranı olmamıştı. Bunun nedeni de, daha çok, böyle bir bağlanmanın doğuracağı zahmetler, külfetlerdi. Oblomov kadınları uzaktan sevmekle yetinirdi. Bir tanışıklığı birkaç gün sürdürüp de kendini âşık sandığı zamanlar pek azdı; aşk serüvenleri hiçbir zaman tutku haline gelmiyordu. Sevgisi daha başlarken bitiyor ve bir okul çocuğunun aşkı gibi, masum, temiz ve basit bir halde kalıyordu.

Oblomov'un en çok korktuğu, kara gözlü, soluk ve mahzun yüzlü kızlardı. İnsana "heyecanlı günler ve ihtiraslı geceler" düşündüren bu meşum güzellerin bir halleri bir hallerine uymaz, dostlarına hep içlerini dökmek, bir şeyler anlatmak isterler, anlatırken de birden gözleri yaş dolar, kollarını boynunuza dolayıp kâh gözlerinizin içine, kâh göklere bakar, yaşamlarının lanetlendiğinden bahseder, bazen de düşüp bayılırlardı. Böyle kızlardan müthiş çekinirdi İlya İlyiç'in temiz ve bakir kalan ruhu belki de daha derin, daha özlü bir aşkı bekliyordu; fakat zamanla artık bir şey beklemez olmuştu.

İlya İlyiç dostlarından üzüntüsüz, kedersiz ayrıldı. Kâhyasından ilk fena haberleri aldığı zaman mutfağına bakan adama yol verip bir kadın hizmetçi tuttu, atlarını sattı ve nihayet ahbaplar âlemini de dağıttı.

Oblomov'un artık dışarıyla ilgisi kalmamış, gün geçtikçe evine kök salmaya başlamıştı.

İlk zamanlar evde bütün gün elbisesiyle oturmaktan bezdi; daha sonra dışarıya, yemeğe gitmeye de üşenir oldu. Yalnız evlerinde, kravatını çıkarıp yeleğinin düğmelerini çözebi-

leceği, hatta uzanıp bir saat kestirebileceği bekâr ahbaplarına zaman zaman gidebiliyordu. Akşam toplantılarına gitmekten çabuk usandı: İnsanın her gün tıraş olup frak giymesi gerekiyordu.

Bir yerlerde sabah neminin yararlı akşamınkinin zararlı olduğunu okuyunca nemden de korkmaya başladı.

Bütün bunlara rağmen dostu Ştolts onu zaman zaman insan içine çıkarıyordu; ama o da sık sık Petersburg'dan ayrılıyor; Moskova'ya, Nijni'ye, Kırım'a, yabancı ülkelere gidiyordu. O gidince Oblomov evine ve kendi içine öyle kapanıyordu ki, ancak günlük hayatının dışında büyük olaylar onu yerinden oynatabilirdi: Böyle olayların da ne olduğu, ne olacağı vardı.

Zaten Oblomov yaşlandıkça, kendisine bir çocuk utangaçlığı geliyordu. Dışarı ile bağlantısı azala azala kendi hayatının dışında kalan her şeyden ürküyor, çekiniyordu. Ama odasının tavanındaki çatırtılardan korkmuyordu; onlara alışmıştı. Odasındaki kapanık havanın, bütün gün dört duvar arasında oturmanın sağlığına gece rutubetinden daha zararlı olacağını, durduğu yerde yemek üstüne yemek yemenin insanı yavaş yavaş çökerteceğini düşünmüyordu; çünkü bunlara alışmıştı; alıştığı şeylerden korkmuyordu. Alışmadığı şey, hareket etmek, hayata karışmak, adam görmek, öteye beriye koşmaktı. Fazla kalabalıkta boğulur gibi oluyordu; bir kayığa binse, bir daha karaya ayak basamayacağı kuruntusuna kapılıyordu; arabaya binse atlar gemi azıya alıp kaçacaklar sanıyordu. Bazen delice korkulara düşüyor, çevresindeki sessizlikten ürküyor, şaşırıp kalıyor, vücudunu soğuk ürpermeler sarıyordu. Gözleri karanlık bir köşeye saplanıyor, oradan bir hayalet çıkıverecek sanıyordu.

İşte Oblomov'un dışarı hayatı da böylece sona erdi. Yavaş yavaş bütün gençlik hülyaları dağılıp gitti; ihtiyarken bile düşünüp coştuğumuz o içli, hüzünlü, tatlı serüvenlerden elini çekti.

VI

Oblomov böyle eve kapanıp ne yapıyordu? Okuyor mu, çalışıyor mu, yazı mı yazıyordu? Evet, eline bir kitap, bir gazete geçerse okurdu. Önemli bir eser çıktığını duyunca da okumaya heveslenirdi; kitabı elde etmeye çalışır, ondan bundan ister, çabuk getirirlerse okumaya koyulurdu. Konuyu şöyle böyle anladı mı, zihni işlemeye başlardı; biraz daha gayret etse eseri kavrayabilirdi; ama sabrı tükenir, yatağa uzanır, gözlerini tavana diker, öyle bakakalırdı. Kitap da yanında bitirilmemiş, anlaşılmamış dururdu. Çabuk uyanan hevesi hemen geçiverirdi. Bir defa kapadığı kitabı da bir daha açtığı olmazdı.

Oysa İlya İlyiç de herkesin çocuğu gibi büyümüştü. On beş yaşına kadar yatılı bir okulda kalmış, sonra da babası onu, bir hayli duraksamadan sonra öğrenimini bitirmek üzere, Moskova'ya göndermişti. Oblomov'un utangaç ve durgun huyu, okulda, aile farkları gözetilmeyen çocuklar arasında, tembelliğinin ve şımarık heveslerinin açıkça ortaya çıkmasını önlemişti. Sınıfta öğretmenin dediklerini uslu uslu dinlerdi; çünkü bundan başka yapabileceği şey yoktu. Derslerini ter dökerek, uflaya puflaya, güçbela öğreniyordu. Zaten bütün bunları Tanrının insanları cezalandırmak için icat ettiğine inanırdı.

Öğretmenin tırnağı ile işaret ettiği yerden fazlasını öğrenmek, bir şeyler sormak, Oblomov'un aklından bile geçmezdi. Sınıfta tuttuğu notları şöyle bir okur geçer, iyice anlamadığı yerleri anlamak merakına düşmezdi. İstatistik, tarih ya da iktisat adını taşıyan kitaplardan bazı parçaları harfi harfine ezberlediği zaman pek keyiflenirdi. Ama Ştolts onu derslerin dışında bir kitap okumaya zorlayınca içini çekerek, "Sen de mi Brutus?" derdi. Bu kadar kitap okumak ona tabiata aykırı bir işkence geliyordu. "Bunca kâğıt, vakit, mürekkep harcanarak doldurulan bu yapraklar ne işe yarayacak? Bütün bu ders kitaplarından ne çıkacak? Ne diye altı yedi yıl bir yere kapanıp programlar, azarlar, dersler içinde ölesiye didinmeli? Ne diye koşmaktan, oynamaktan, eğlenmekten zorla kendini yoksun etmeli? Bunun sonu yok ki... Ne zaman yaşayacağım ben? Bunlardan çoğu hayatta hiçbir işe yaramayacak. Çiftlikte iktisadın, cebirin, geometrinin bana ne yararı olacak?" Tarih ona yalnızca insanlığın ne kadar zavallı olduğunu öğretmişti: Bir dönemde insanlık felaketlere uğruyor, mutluluğunu yitiriyordu; sonra bütün gücüyle çalışıp çabalamaya koyuluyor, iyi günlere kavuşmak için türlü cefalara katlanıyordu. Nihayet tarihin bir döneminde insanlık rahata kavuşacak gibi oluyor; artık tarihin kendisi de rahat edecek, diyorsunuz. Nerede? Tekrar işler bozuluyor; her şeyin altı üstüne geliyor; insanoğlu yeniden çalışıp çabalamaya başlıyordu... Güzel günler bir türlü sürmüyor; hayat değişiyor, her şey durmadan bitip yeniden başlıyordu.

Ciddi eserler Oblomov'u usandırmıştı. Feylesoflar ona gerçeği aramak sevgisini bir türlü vermemişlerdi; ama şairler bütün gençler gibi onu da sarmıştı. O da bütün gençler gibi şairlerle coşmuş, iyi bir insan olmak, çalışmak, dünyada bir iz bırakmak isteğini duymuş, kalbinin hızlı attığı günlerde o da coşkun sözler söylemiş, mutlu gözyaşları dökmüştü. Zekâsıyla duygularının birleştiği zamanlar olmuş, uyuşukluktan kurtulup var gücüyle yaşamak sevdasına kapılmıştı.

Ştolts Oblomov'un bu hayat hamlelerini elden geldiği kadar sürdürmeye çalışırdı. Oblomov'un şiire olan sevgisini bu yolda kullanmış, bir buçuk yıl kadar onu düşünce ve bilgi sevgisiyle yaşatmıştı. Dostunun gençlik coşkunluğunu şiir dünyasından daha olumlu çabalara çevirmek istemiş, gelecek için onu daha olumlu, daha verimli bir hayat tasarlamaya çağırmıştı. İkisi birlikte coşmuş, ağlamış, aklın ve gerçeğin gösterdiği yoldan ayrılmamaya yemin etmişlerdi. Ştolts'un delikanlı taşkınlığı Oblomov'a da geçmiş, ona çalışmak, pek uzak bir ülkü uğrunda didinmek isteğini aşılamıştı. Ne yazık ki bu hayat çiçeği açılıp döküldü ve meyve vermedi. Oblomov'un ruhu yavaş yavaş soğudu. Artık Ştolts'un verdiği kitapları eskisi gibi sabırsızlıkla, heyecanla okumuyor, tembel tembel karıştırıp duruyordu. Okuduğu sayfalar ne kadar çekici olursa olsun, yemek ya da yatmak zamanı gelince Oblomov kitabı hemen kapayıp bırakıyordu. Bir kitabın ilk cildini almışsa, bitirdiği zaman, ikinci cildini istemiyor; verilirse de zorla okuyordu. Zamanla birinci cildi okumak da ona güç gelmeye başladı; Ştolts'un ona zorla okutmak istediği bir kitap üzerinde, dirseği masada, başı kolunun üstünde uyuyakaldığı zamanlar çok oldu.

Oblomov'un okul hayatı da böyle bitmişti. Son dersi dinlediği gün, öğrenim hayatının da son günü oldu. Tıpkı ilkokulda öğretmeninin, okuyacağı yere koyduğu tırnak işareti gibi, kolej müdürünün diplomasına koyduğu imza da öğrenimine sınırı çizmişti. Artık alacağını almıştı. Dimağı, birçok tozlu dosyanın, rakamın, eski dinlerin ve bilimlerin, birbirini tutmayan bir yığın belgenin toplandığı bir ambar durumuna gelmişti. İlya İlyiç'in kafası bir kitaplıktı; ama ayrı ayrı ve hiçbiri tamam olmayan ciltlerle dolu bir kitaplık.

Öğrenim hayatı İlya İlyiç'i garip bir düşünüşe götürmüştü: Onca hayatla bilgi arasında bir uçurum vardı; bu uçurumu kapamaya girişmek bile istemiyordu: Kafasında hayat ayrı şey, bilgi ayrı şeydi.

İlya İlyiç, zamanımızın ve geçmiş zamanların kanunlarını okumuş, pratik adliyeciliği öğrenmiş ama, bir gün önceki bir hırsızlık dolayısıyla polise bir dilekçe yazmak gerekince, kalemi eline almış, düşünmüş, düşünmüş, en sonunda bir yazıcı çağırıp yazdırmıştı.

Çiftliğin hesaplarını kâhya tutuyordu. "Gördüğüm öğrenimin bununla ne ilgisi olabilir?" diye düşünür dururdu.

Başıboş, tembel, hülyalı düşüncelerine bir yön verebilecek hiçbir bilgi edinmeden eski yalnız hayatına dönmüştü.

Ne mi yapıyordu? Boyuna hayatına bir yol çizmeye çalışıyordu. Bu hayat, haklı olarak, ona okuduğu kitaplardan, edindiği bilgilerden çok daha zengin bir bilgelik ve şiir kaynağı gibi görünüyordu.

İşini ve dışarı hayatını bırakınca Oblomov hayatın anlamını başka yerde aramaya başladı. Ömrünü nasıl harcayacağını uzun uzun düşündü; sonunda kendi kendine yaşamakla yeterince iş göreceği kanısına vardı.

Anladı ki, alın yazısı bir aile içinde mutlu olmak ve çiftlikle uğraşmaktı. O zamana kadar çiftlik işlerini hiç bilmiyordu. Onun yerine bu işlere Ştolts, zaman zaman bakardı. Ne gelirinden haberi vardı, ne giderinden; hiçbir zaman bir bütçesi olmamıştı.

İhtiyar Oblomov çiftliği babasından nasıl almışsa oğluna öyle bırakmıştı. Ömrünü çiftlikte geçirmiş ama bugünün çiftlik sahipleri gibi zekâsını işletmeye, yeni yeni deneylere başvurmaya yeltenmemişti. Toprağın verimini artırmak, yeni gelir kaynakları bulmak gibi tedbirler aramamıştı. Tarlaları tıpkı büyükbabasının zamanındaki gibi ekiliyordu; ürünü satma yolu eskisinin aynı kalmıştı.

Ürün bir yıl öncekinden fazla oldu mu, fiyatlar yükselip gelir biraz arttı mı, ihtiyarın keyfine diyecek yoktu: Bunu Tanrının bir lütfu sayardı. Ama para kazanmak için başka yollar aramaktan, çaba harcamaktan hoşlanmazdı. Kendine akıl öğretenlere hep şöyle derdi:

— Babalarımız, dedelerimiz bizden budala değillerdi ya! Pekâlâ yaşadılar; biz de yaşarız. Tanrı ne verdiyse yer, karnımızı doyururuz.

Hiç kendini yormaz, geliriyle, ailesi ve dostları arasında bol bol yiyip içer; Tanrısına şükürler eder, zenginleşmek dileğini bir günah sayardı.

Çiftliğin kâhyası ona iki bin ruble getirir, binini cebine atar, gözleri yaşararak doludan, kuraklıktan, ürünün kötülüğünden söz ederdi; ihtiyar Oblomov da içini çekerek haç çıkarır ve:

— Tanrının dediği olur, elimizden ne gelir; Tanrı ne verdiyse şükredip oturalım, derdi.

Oblomov'un anası babası öldükten sonra işler düzelmemiş, hatta –kâhyanın mektubundan da anlaşıldığı gibi– daha da kötüleşmişti. İlya İlyiç'in çoktan çiftliğine gidip gelirinin her yıl biraz daha azalmasının nedenlerini araması gerekirdi. Bunu düşünmemiş de değildi; ama bugün, yarın derken yola çıkamamıştı. Bu yolculuk ona yepyeni, karanlık bir serüven gibi geliyordu.

Hayatında bir tek yolculuk yapmıştı; o da posta arabasıyla değil, kendi arabasıyla; yastıklar, yataklar, bavullar, sandıklar, beyaz ekmekler, kızarmış ve haşlanmış tavuklar, etler, birçok hizmetçi arasında.

İşte Moskova'ya böyle gelmişti; yolculuk deyince o ancak böylesini düşünebiliyordu. Oysa, dediklerine göre, artık böyle yolculuk yapılmıyormuş; her tehlike göze alınıp dörtnala gidiliyormuş.

İlya İlyiç'in yolculuğunu geri bırakmasına başka bir neden daha vardı: Kendini henüz işlere yeteri kadar hazırlanmış bulmuyordu.

İlya İlyiç dedesine, babasına benzemiyordu. Öğrenimi vardı, dünya görmüştü: Onların aklına bile gelmeyen birçok düşünce edinmişti. Anlamıştı ki, zenginleşmek günah olmak şöyle dursun, her yurttaşın görevi idi. Namusuyla çalışarak para kazanan, ulusunun rahatını da artırmış oluyordu.

Onun için Oblomov'un kendi kendine kurduğu yaşama planında, çiftliğinin yönetimine yeni bir düzen vermek, köylüleri zamanın gereklerine göre kullanmak büyük bir yer tutuyordu.

Planın özü, ana çizgileri kafasında çoktan beri hazırdı. Geriye ayrıntılar kalıyordu; masraflar, rakamlar falan.

Yıllarca durup dinlenmeden bu plana çalışmış, yatarken, yürürken, başkalarıyla konuşurken hep onu düşünmüştü. Birçok noktayı tamamlıyor, değiştiriyor, dün kurduğu ve gece unuttuğu şeyleri yeniden kuruyordu. Bazen de yeni, beklenmedik bir düşünce kafasında şimşek gibi çakıyor, zihnini sarsıp harıl harıl işletiyordu.

Oblomov, başkalarının hazır, basmakalıp düşüncelerinin uşağı olamazdı; düşüncelerini kendi yaratacak, kendi gerçekleştirecekti.

Sabahleyin yataktan kalkıp, kahvaltı edip divanına uzanınca başını ellerine alır, gücünü kuvvetini esirgemeden düşünceye dalardı. Sonunda kafası bu sıkı çalışmadan yorulur ve rahat bir vicdanla kendi kendine, "Eh, bugün insanlık için yeterince çalıştım." derdi. O zaman Oblomov biraz dinlenmeye karar verir, çalışma yatışını değiştirerek daha rahat, hülyalara daha elverişli bir yatışla uzanırdı. Ciddi işleri bir yana bırakarak içine kapanmak, kendi yarattığı bir hayal dünyasında yaşamak Oblomov'un en büyük zevki idi.

Yüksek düşüncelerin zevkine varmıştı; insanlığın dertlerine ortak olmuştu. Zaman zaman yüreği derinden derine sızlayarak insanlığın çektiklerini düşünür, üzülürdü; bazen de içine garip, nedensiz bir kasvet çöker, uzak bir âlemin, belki Ştolts'un bir zamanlar ruhunu sürüklediği âlemin özlemini duyar, gözlerinden tatlı gözyaşları akardı. Başka bir gün insanların ahlaksızlıklarına, sahteliklerine, iftiralarına, dünyayı saran kötülüğe karşı bir isyan duyar, insanlara çürük yanlarını göstermek dileğiyle yanardı. İçinde bir yığın düşünce, denizin dalgaları gibi birbirini kovalar, niyet haline gelir, kanını coşturur; damarları şişer; bedeni esrarlı bir güçle gerilir,

niyetler taşkın birer tutku halini alırdı. İçinden gelen bir itkiyle dakikada yüz kere yerini değiştirir; gözleri parlayarak yatağında doğrulur, elini uzatır, bir peygamber haliyle çevresine bakardı... Birazcık daha gayret etse, istekler hareket haline geçebilirdi ve işte o zaman insanlık görürdü İlya İlyiç'in neler yapacağını! Ah yarabbi, bu kadar coşkun bir atılış ne mucizeler, ne hayırlı eserler yaratabilirdi...

Ama sabah gelir geçer, gün bitmeye yüz tutar; Oblomov'un yıpranmış iradesi yorgun akşam saatleri gibi sessizliği ve rahatı arar; ruhunda fırtınalar, heyecanlar diner, düşünceleri durulur, kanının akışı yavaşlardı. Oblomov ağır ağır, dertli dertli sırtüstü döner, gözlerini pencereye diker, dört katlı bir evin ardına doğru ihtişam içinde batan güneşi hüzünle seyrederdi.

Kaç kez, kaç kez batan güneşin ardından böyle bakakalmıştı.

Sabah olur, hayat yeniden gelir; heyecanlar, hayaller dirilirdi. İlya İlyiç bazen kendini, değil Napolyon'un, Yeruslan Lazareviç'in bile eline su dökemeyeceği yenilmez bir cihangir olarak görmekten hoşlanırdı. Bir savaş tasarlar; bir neden icat ederek Afrikalılara Avrupa'yı istila ettirir; yeni bir Haçlı Seferi kurar, kendisi de savaşa katılır; ulusların kaderini değiştirir; şehirleri yağma eder; canlar bağışlar, öç alır, iyilik, mertlik mucizeleri yaratırdı. Bazen de bir fikir adamı ya da büyük bir sanatçı olurdu: Herkes ona tapar, göründüğü yerde alkışlar kopar, halk çevresini sararak, "Bakın, bakın Oblomov geçiyor! Ünlü İlya İlyiçimiz geçiyor!" diye bağrışırdı. İçine kasvet çöktüğü, acılar içinde kıvrandığı zamanlar da olurdu; sağa sola döner, yüzükoyun yatardı. Bazen bu acılar büsbütün artar, içini fenalık basardı. O zaman yataktan kalkar, diz çöküp, masum ve coşkun bir ruhla dua eder, içindeki fırtınanın geçmesi için Tanrıya yalvarırdı. Kendini Tanrıya emanet ettikten sonra içindeki fırtına yatışır ve artık her şeyi oluruna bırakırdı.

İşte İlya İlyiç manevi gücünü böyle harcıyordu. Çok kez bütün günü derin bir heyecan içinde geçiyordu. Akşama doğru güneş karşıki dört katlı evin damında batarken ya güzel bir rüyadan ya bir kâbustan uyanıyordu. Her defasında güneşe hülyalı gözlerle, hüzünlü bir gülümsemeyle bakar, ruhundaki fırtına yavaş yavaş dinerdi.

Oblomov'un içinde olup bitenlerden kimselerin haberi yoktu. Eşi dostu sanıyordu ki onun bütün derdi yemek içmekten ve uyumaktan ibaret. Ne bilsinler? Herkes onu akıllı uslu bir insan diye tanıyordu.

Oblomov'un içinden geçenleri birŞtolts bilirdi. Yalnız o İlya İlyiç'in yeteneklerinin, coşkun ruhundaki atışların farkındaydı; fakat Štolts Petersburg'da pek fazla durmazdı. Bütün hayatını efendisinin yanında geçiren Zahar'a gelince, Oblomov'un içyüzünü en iyi bilen o idi. Ama Zahar'a göre efendisinin ve kendisinin hayatlarında olağanüstü hiçbir şey yoktu, her şey yolundaydı.

VII

Ellisini geçkin olan Zahar eski Caleb'lerden* değildi. Onlar, efendilerine canla başla bağlanan, *korkusuz ve kusursuz* fedakâr uşaklardı.

Zahar'sa korkak ve kusurlu bir uşaktı. O, iki çağın birden adamıydı; ruhunda her iki çağın da izleri vardı. Bu çağların birinden ona miras olarak Oblomov ailesine kayıtsız şartsız bir bağlılık kalmıştı; daha yeni olan ötekindense bir çeşit kurnazlık ve ahlak düşkünlüğü almıştı.

Efendisine canla başla bağlıydı ama ona hemen her gün bir yalan söylemekten çekinmezdi. Eski zaman uşakları efendilerini taşkınlıktan, israftan alıkoyarlardı; oysa Zahar, efendisinin kesesinden ahbaplarıyla içki içmeye bayılırdı; eski zaman uşakları birer haremağası gibi namusluydular; oysa Zahar oldukça kötü şöhretli bir karıyı sık sık görmeye gidiyordu. Eski zaman uşağı efendisinin parasını herhangi bir kasadan daha iyi saklar; Zahar'sa her fırsattan yararlanıp efendisinden beş on kapik çırpar, masada unutulmuş bozuk paraları mutlak cebine atardı. İlya İlyiç verdiği paranın üstünü istemeyi unutmuşsa Zahar kendiliğinden dünyada vermezdi.

Çaldığı paralar pek önemli değildi; ama bu da Zahar'ın namusundan değil, sadece ufak paraların bütün ihtiyaçlarına yetmesinden ya da yakalanmak korkusundandı.

---

* Caleb: Walter Scott'un bir romanında sadık bir uşak tipi. (ç.n.)

Eski zaman uşağı, iyi yetiştirilmiş bir av köpeği gibi kendisine emniyet edilen yiyeceklerin yanında açlıktan ölürdü; Zahar'sa efendisinin yiyecek içeceklerini bir fırsat bulup atıştırmaya can atardı. Eski zaman uşağı efendisinin yiyebildiği kadar yemesini ister, yemediği zamanlar da üzülürdü; Zahar'sa efendisinin önündeki yemeği sonuna kadar yemesine kızardı.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Zahar'ın dedikoduculuğu da vardı. Mutfakta, bakkalda, kapı komşularında her gün hayatından şikâyet eder, efendisinin dünyanın en kötü efendisi olduğunu söylerdi. Oblomov huysuz, pinti, kavgacı, titizdi; ona hizmet etmektense ölmek daha iyiydi.

Zahar bunları kötülüğünden ya da Oblomov'a zarar vermek isteğiyle değil, sadece babasından, dedesinden böyle gördüğü için söylerdi. Efendisine her fırsatta sövmek ihtiyacı kanında vardı.

Bazen can sıkıntısından, konuşulacak sözü olmayışından ya da dinleyicilerinde merak uyandırmak hevesinden, durup dururken efendisi hakkında olmayacak şeyler anlatırdı.

Ahbaplarına gizli gizli:

— Bizimki boyuna o dul kadına gidiyor; daha dün mektup götürdüm, derdi. Bazen de efendisinin eşi benzeri görülmemiş bir ayyaş, bir kumarbaz olduğunu, gece gündüz kumardan, içkiden ayrılmadığını söylerdi.

Bu anlattıklarının bir kelimesi bile doğru değildi: İlya İlyiç'in dul kadına filan gittiği yoktu, gecelerini rahat rahat uyumakla geçirir, eline kâğıt almazdı.

Zahar pisti. Pek seyrek tıraş olur, elini yüzünü de yalnız iş olsun diye yıkardı; zaten pislikleri hangi sabunla temizlenebilirdi? Hamama gittiği zaman simsiyah elleri bir iki saat için kızarır, sonra tekrar siyaha dönerdi.

Çok beceriksizdi. Açmak istediği kapının bir kanadını açınca öteki kapanır; yere düşmüş bir mendili almak için dört beş kere eğilir, alamaz; alsa da tekrar düşürürdü.

Odadan tabak mabak götürecek olursa daha ilk adımda üsttekiler kaymaya başlardı. Önce biri düşer; Zahar tutayım derken iki tane daha kaçırır, afallar, tuttuklarını unutur, düşürdüklerine ağzı açık bakarken, eğilen tepsiden ötekiler de birer birer düşmeye başlar, böylece Zahar odanın bir başından öteki başına gelinceye kadar elinde bir kadeh ya da bir tabaktan başka bir şey kalmazdı. O zaman Zahar küfrü basar, elinde kalanı da yere atardı.

Odanın içinde dolaşırken ayağıyla, başka bir tarafıyla masaya, iskemleye çarpmadan yürüyemezdi. Kapıdan geçerken de çok defa omzu kapının bir kanadına çarpar, bu vesile ile kapıya da, ev sahibine de, marangoza da küfürler savururdu.

Oblomov'un çalışma odasındaki eşya, özellikle dikkat isteyen kırılacak eşya, Zahar'ın sayesinde kırık döküktü. Zahar büyük küçük her şeyi, aralarında hiçbir fark gözetmeksizin aynı kol gücüyle kullanırdı. Demir bir şamdanı temizlemek ya da bir bardağı doldurmak için bir kapı açıyormuş gibi kuvvet harcardı.

Zahar ansızın aşka gelip efendisini memnun etmek için her şeyi çarçabuk temizleyip düzeltmeye karar verdi mi, maazallah kırılmadık, dökülmedik şey kalmazdı; bir düşman askeri eve girse bu kadar zarar veremezdi. Tabak, çanak ne varsa düşer, sandalyeler devrilir; sonunda Zahar'ı odadan kovmak gerekir ya da kendisi bağıra çağıra lanetler okuyarak çıkar giderdi. Bereket versin, Zahar'ın her zaman böyle çalışkanlığı üstünde olmazdı.

Bütün bu felaketler başka bir hayat çevresinde yetişmiş olmasından geliyordu: Böyle süslü fakat dar, mobilyalar, biblolarla dolu dairelere alışkın değildi. O, kırlarda, açık havada büyümüştü. Ağır, kocaman aletler, kazmalar, kürekler, demirler, yerinden kımıldamayan ağır iskemleler arasında sağına soluna bakmadan iş görmeye alışmıştı. Yıllarca dayanmış bir şamdanı, bir lambayı, bir bibloyu bir dokunuşta parçalıyordu. Şaşkın şaşkın Oblomov'a:

— Ah baksanıza efendim, ne tuhaf, diyordu; elime almamla kırılması bir oldu!

Bazen hiçbir şey söylemeden kırık eşyayı yerine koyar, sonra da efendisinin kırdığına yeminler ederdi. Bazen de, hikâyemizin başında gördüğümüz gibi, "Eşya bu, demirden yapılmış olsa bile yüz yıl durmaz ya, elbette günün birinde kırılacak." diyerek kendini temize çıkarırdı. İlk iki durumda ona karşı çıkmak mümkün olsa da, bu son kanıtı kullandı mı artık tartışılmaz, mesele ister istemez kapanırdı.

Zahar iş programını hiç değiştirmemek üzere çizmiş bitirmişti. Bu programdan bir adım dışarıya çıkmak niyetinde değildi.

Sabahleyin semaveri yakar, ayakkabıları boyar, efendisinin giyeceği elbiseyi fırçalar, dolaptakilere, on yıl asılı kalsa, dokunmazdı.

Sonra, bazı günler, odanın ortasını süpürür; ama kıyılara dokunmaz; eşya kaldırmak zorunda kalmamak için yalnız boş duran masayı silerdi.

Bunları yaptıktan sonra geniş yürekle gidip sobanın üstünde yatmak, mutfakta Anisya ile ya da kapının önünde hizmetçilerle çene çalmak hakkını kazanırdı.

Kendisine başka bir iş söylenince bunun gereksiz ve imkânsız olduğunu uzun uzadıya ispat etmeye çalışır; istemeye istemeye yapardı.

Ona günlük işlerine yeni bir şey katmayı benimsetmek imkânsızdı. Görülecek, getirilecek, yıkanacak, temizlenecek şeyleri, bir defalık olunca, homurdana homurdana yapar, fakat bunların her gün yapılması istenilirse dünyada razı olmazdı. Her gün aynı şeyi tekrar tekrar söylemek, tartışmalara girişmek gerekirdi.

Zahar, içki içmesine, dedikodu yapmasına, Oblomov'un ufak paralarını aşırmasına, eşyayı kırıp dökmesine, tembel olmasına rağmen gene de efendisine candan bağlı bir uşaktı.

Oblomov için gözünü kırpmadan kendini ateşe atabilir ve bunu düşünmeden, hiçbir karşılık beklemeden, içgüdüsüyle yapardı.

Bunun neden böyle olduğunu kendisi de bilmezdi. İlya İlyiç'e karşı duyduklarını çözümlemek aklına bile gelmemişti. Bu duygular anasından, babasından, kardeşlerinden, yaşadığı çevreden kanına geçmiş, iliklerine işlemişti.

Zahar ormanda vahşi bir hayvanın üstüne atılan köpek gibi, nedenini sormadan, tartışmadan efendisi için ölüme atılır, bu işi ne diye efendisinin yapmayıp kendisinin yaptığını düşünmezdi.

Ama Oblomov'un sağlığı, hayatı için bütün gece yanı başında uyumadan kalmak gerekse Zahar mutlaka uyuyakalırdı, o da başka.

Dışardan bakınca Zahar hiç de efendisine karşı derin bir saygı göstermiyor, tersine onunla senli benli, hatta kaba konuşuyor, küçük şeyler üzerinde ona bayağı kızıyor, kapının önünde aleyhinde atıp tutuyordu. Fakat bütün bu saygısızlıkların altında Zahar'ın İlya İlyiç'e, daha doğrusu Oblomov adını taşıyan ve kendisine yakın olan herkese, her şeye karşı duyduğu derin, candan bağlılığı saklıydı.

Belki bu duygu Zahar'ın Oblomov hakkındaki düşüncesine aykırı idi, efendisini pek yakından tanıması kanılarını değiştirmiş olabilirdi; ona çok bağlı olduğunu söyleseler Zahar belki de itiraz ederdi.

Zahar, Oblomovka'yı, bir kedinin tavan arasını, bir atın ahırını, bir köpeğin doğup büyüdüğü kulübesini sevdiği gibi seviyordu. Gönlünü dolduran bu çiftlikte birçok şeye bağlanmıştı.

Mesela Oblomovka'da arabacıyı aşçıdan, hayvanlara bakan Varvara'yı her ikisinden daha çok, İlya İlyiç'i ise hepsinden daha az severdi; bununla birlikte Oblomovka'daki aşçı onca dünyanın en iyi aşçısı, İlya İlyiç'se bütün efendilerin en iyisi idi.

Uşak Taraska'dan tiksinirdi. Ama Oblomovka'dan olduğu için onu da kimselere değişmezdi.

Bir Şaman putunu nasıl saygısızca severse, Zahar da Oblomov'u öyle seviyordu. Şaman da onun gibi putunu kirletir, yerlere düşürür, bazen de öfkesinden döver. Ama gene de onun kendisine üstünlüğünü hiçbir zaman aklından çıkarmaz.

Zahar, ruhunun derinliklerinden fışkıran bir hayranlık duygusuyla efendisinin önünde eğilir, gözyaşları içinde ona bağlılığını gösterirdi. Zahar başka birisini efendisinden üstün görmek şöyle dursun onunla bir saymaya bile razı olmazdı. Başka bir kimsenin de Oblomov'u küçük görmesine dünyada dayanamazdı.

Oblomov'a gelen bütün konuklara Zahar biraz yukardan bakar, onlara çay filan verirken efendisinin davetlileri olmanın bir şeref olduğunu hissettirirdi. Konuklara kapıyı açarken bazen kaba muamele eder, geleni tepeden tırnağa süzerek, "Efendim uyuyor." derdi.

Zahar, bazen bakkalda, kapı önü konuşmalarında dedikodu ve iftiralarını bırakarak efendisini övmeye başlar ve o zaman taşkınlığı sınır bilmezdi. Efendisinin erdemlerini, zekâsını, iyiliğini, cömertliğini sayıp döker, övülecek yanları az gelirse hiç aslı olmayan birçok değer daha eklerdi: Şöhret, zenginlik, üstünlük, büyüklük.

Kapıcıyı, ev sahibinin vekilini, ev sahibini bile korkutmak gerekirse Zahar efendisini ileri sürer, "Sen dur, efendime bir söyleyeyim de görürsün." derdi. Dünyada efendisinden daha üstün bir güç tanımıyordu.

Bu böyle iken görünüşte Oblomov'la Zahar'ın araları her zaman açıktı. Bir arada yaşadıkları için birbirlerinden bezmişlerdi. Her gün yan yana, baş başa oturmak kolay iş değildir. Birbirinin iyi yanlarından zevk alıp kötü yanlarına kızmamak için büyük bir yaşama deneyi, akıl olgunluğu ve insan sevgisi gereklidir.

İlya İlyiç'in Zahar'da gördüğü erdem, kendisine bağlılığı idi. Ama buna çoktan alışmıştı; o da, Zahar gibi, bunun başka türlü olabileceğini düşünemezdi. Bu erdemi artık görmez, ondan zevk almaz olmuştu. Buna karşılık Zahar'ın sayısız küçük kusurlarına, bütün aldırışsızlığına rağmen, dayanamıyordu.

Nasıl Zahar içinin derinliklerinde eski uşakların bağlılığını duyduğu halde yeni birtakım kusurlarla onlardan ayrılıyorsa, bu bağlılığa değer veren Oblomov da uşağına karşı eski efendilerin dostça sevgisini, yakınlığını duymuyordu. Zaman zaman Zahar'a iyiden iyiye çatıyordu.

Zahar da efendisinden bıkmış usanmıştı artık. Gençliğinde konağın ayak hizmetlerinde çalışmış olan Zahar, yükselerek genç efendisinin lalası olmuştu. O günden beri kendisini işe yarar bir adam olarak değil, bir süs, ailenin şanını, şerefini temsil eden bir üniforma olarak görüyordu. Bunun için de küçükbeyin elbiselerini sabahleyin giydirip, akşamleyin çıkardıktan sonra yapacak bir işi kalmıyordu.

Doğuştan tembel olan Zahar, aldığı yetkili uşak eğitimiyle büsbütün tembelleşmişti. Öteki hizmetçilere yukardan bakar ve hiçbir zaman semaveri yakmak, odaları süpürmek zahmetine katlanmazdı. Ya sofada uyuklar ya hizmetçilerle mutfakta gevezelik eder ya da kapının önünde kollarını kavuşturup saatlerce durur, uykulu gözlerle dalgın dalgın çevresine bakardı.

İşte böyle bir hayattan sonra birdenbire evin bütün işleri Zahar'a yüklenmişti. Efendisine o bakacak, ortalığı o süpürecek, öteye beriye o koşacaktı. Bütün bunlar onu canından bezdirmiş, huyunu tersleştirmiş, kabalaştırmıştı. İşte bunun için efendisinin sesi onu sobanın üstünden zıplatınca homurdanır dururdu.

Zahar bütün bu tersliklerine rağmen oldukça iyi yürekli, yumuşak bir insandı. Çocuklarla vakit geçirmekten hoşlanırdı. Çok defa kapının önünde çocuklar etrafını alırdı. On-

ların kavgalarını yatıştırır, onlara takılır, oyunlar bulur ya da iki dizine iki çocuk oturturdu; başka bir yumurcak da sırtına asılır, favorileriyle oynardı.

Oblomov, Zahar'ın hayatını, bitip tükenmeyen işleriyle, her zaman işe hazır olmasını istemesiyle zehirliyordu. Zahar'ın yüreği, gevezelik ve tembellik sevgisi, durmadan ağzında bir şeyler gevelemek isteği onu ya kadın dostuna ya mutfağa ya bakkala ya da kapıya çekiyordu.

Zahar'la Oblomov yıllardır birlikte yaşayıp içlidışlı olmuşlardı. Zahar efendisini kollarında büyütmüştü. Oblomov da onu doymaz iştahlı, çevik ve kurnaz bir delikanlı olarak hatırlıyordu.

Aralarındaki eski bağ çözülemeyecek kadar güçlüydü. İlya İlyiç Zahar'ı çağırmadan yatamaz, yataktan kalkamaz, saçını tarayamaz, yemeğini yiyemezdi; Zahar da giydirecek, yedirecek, tersleyecek, aldatacak, yine de bir Tanrı gibi sevip sayacak başka bir efendi düşünemezdi.

VIII

Zahar, Tarantyev'le Alekseyev'in arkalarından kapıyı kapadıktan sonra, sobanın üstüne çıkmakta tereddüt etti: Yazı yazmaktan filan söz eden efendisi her an kendisini çağırabilirdi. Fakat Oblomov'un odasında bir mezar sessizliği vardı. Zahar kapıdaki yarık yerden içeriye bir göz attı. Ne görse beğenirsiniz? İlya İlyiç, çenesi avcunda, yanı başında da açık bir kitap, sedire uzanmış yatıyor.

Zahar kapıyı açıp sordu:

— Niçin yattınız yine?

Oblomov, sert bir sesle:

— Beni rahat bırak, dedi; kitap okuyorum, görmüyor musun?

— Vakit geçiyor, kalkıp yazınızı yazmanız gerek.

Oblomov irkildi:

— Hakkın var; haydi sen git de ben biraz düşüneyim, diye mırıldandı.

Zahar sobasının üstüne çıkarken içinden söyleniyordu:

— Ne çabuk da gitmiş yatmış; olur şey değil; bu ne çeviklik?

Oblomov, bir aydan beri açık durmaktan sararmış sayfayı okudu bitirdi. Kitabı kapadı, esnedi, sonra "iki büyük derdini" düşünmeye daldı.

Ayaklarını kâh uzatıp, kâh altına alarak:

— Aman ne sıkıntı, diye mırıldandı. Düşlere, tatlı hayallere dalmak ihtiyacını duyuyordu. Pencereden baktı, sevgili güneşini aradı. Baktı öğle olmuş, güneş çoktan yükselmiş; Oblomov'un akşamları batan güneşi seyrettiği karşı evin beyaz duvarı göz kamaştırıcı bir ışıkla parlıyor. Oblomov, kendi kendine:

— Önce iş, dedi, sonra...

Sabah hayatı kırlardan çoktan çekilmiş, Petersburg'dan da çekilmek üzere idi. Sokaktan karmakarışık sesler geliyordu. Bir sürü panayır oyuncusu, köpek sesleri arasında, şarkılar söyleyerek halka bir deniz canavarı gösteriyorlardı. İşportacılar binbir çeşit eşya satıyordu.

İlya İlyiç, sırtüstü döndü, ellerini ensesinde kenetleyerek, kafasında, çiftliğini yeni bir düzene sokacak planlarını tasarlamaya başladı. Kendi kendine birçok esaslı noktayı ölçtü biçti: İşleri, borçları, köylüleri, verecekleri kirayı, tembelliklerine, kaçıp gitmelerine karşı alınacak sert önlemleri, hepsini birer birer aklından geçirdi; sonra çiftlikte nasıl yaşayacağını düşünmeye başladı. Hayalinde bir ev kurdu. Odaların biçimini, yemek odasıyla bilardo salonunun genişliklerini kararlaştırdı; çalışma odasının pencerelerinin ne yana bakacağını düşündü, hatta içine koyacağı eşyaları, halıları beğendi. Ondan sonra ek binaları nereye yaptıracağını, kaç kişi konuk edeceğini, ahırların, ambarların, hizmetçi odalarının nerede bulunacağını tasarladı.

Oradan bahçeye geçti; meşelerle ıhlamur olduğu gibi kalacaktı, yalnız elmalarla armutları kestirecek, yerlerine akasya dikecekti. Bir de park düşünmeye başlamıştı, ama masraflı olur diye çabuk caydı. Bunu başka bir zamana bıraktı, limonluklarla uğraştı. Meyveler üzerinde o kadar istekle durdu ki birdenbire birkaç yıl ileriye atlayarak, kendini, planına göre kurmuş ve içine iyice yerleşmiş olduğu çiftliğinde buldu.

Derken, kendini, bir akşamüstü, taraçaya kurulmuş gördü; önünde bir çay masası, başının üstünde gün ışığını geçirmeyen dallardan bir kubbe, ağzında uzun bir pipo vardı; gözlerinin önünde serilen manzarayı hayran hayran seyrediyor, sessizliğin hazzını tadıyordu. Uzakta sararmış bir buğday tarlası görünüyordu. Bir kayın ormanının arkasından batan güneş, gölün uykuya dalmış, durgun sularını tutuşturuyordu. Çayırları hafif bir sis kaplıyordu. Serinlik çıkmaya başlamıştı. Karanlık her yanı sarıyor, köylüler alay alay köye dönüyorlardı.

Evin adamları kapıların önünde tembel tembel oturuyorlardı. Şarkıları, kahkahaları, uzaklarda balalayka seslerine karışıyordu. Genç kızlar saklambaç oynuyorlardı. Çevresini saran minimini yavruları, dizlerine tırmanıyor, boynuna atılıyorlardı. Semaverin yanında bütün çiftliğin kraliçesi, tanrıçası bir kadın, kendi karısı oturuyordu. O sırada yemek odasında da ışıklar yanmıştı. Sade bir zarafetle döşenmiş olan bu odada büyük bir yuvarlak masa kuruluyordu. Majordomluk katına yükselmiş olan Zahar'ın favorileri iyice beyazlaşmış; masanın örtüsünü seriyor, gümüş ve billur takımları hoş sesler çıkartarak masanın üstüne yerleştiriyor; boyuna çatalları, bardakları düşürüyordu. Mükellef bir akşam yemeğine oturuyorlardı; Oblomov'un çocukluk arkadaşı, sadık dostu Ştolts ve daha başka tanıdık çehreler de oradaydılar. Sonra hep birlikte kalkıp yatmaya gidiyorlardı...

Oblomov'un çehresinden birdenbire mutluluk fışkırdı; hülyası ona o kadar canlı, o kadar renkli, o kadar şiirli geldi ki, yüzünü yastığa çevirdi. İçinde ansızın aşka, sakin bir mutluluğa, doğduğu yerin kırlarına, tepelerine, evine, karısına, kendi çocuklarına karşı derin ve belirsiz bir özlem duydu...

Beş dakika kadar başı yastıkta kaldı, sonra yeniden sırtüstü döndü. Yüzünde tatlı şefkat duyguları parlıyordu: Mutluydu.

Ayaklarını yavaş yavaş, haz duyarak uzattı ve pantolonun paçalarının yukarıya doğru çekilmesine aldırış etmedi. Uysal muhayyilesi, onu uçurur gibi geleceğin uzak dünyasına götürmüştü.

En çok sevdiği hayale kendini bırakmıştı. Çiftliğin, on beş, yirmi fersah civarında bir çiftlik ve köylerde oturan küçük bir dostlar ülkesi... Her gün bir başkasını ziyaret, yemekler, danslar...

Parlak günler, sıkıntısız, tasasız, gülen yüzler, kat kat çeneli, doymak bilmez iştahlı, ablak yüzlü insanlar; bitmeyen bir yaz mevsimi, sonsuz eğlenceler, doyulmaz yemekler. Tatlı bir uyuşukluk... Mutluluğun son katına yükselerek:

— Ah yarabbi, dedi ve kendine geldi.

O sırada sokaktan beş ayrı ses yükseldi: "Patates! Kum isteyen! Kömür!.. Kömür! Hayır sahibi bayanlar, baylar, yapılacak bir kilise için para!" Yanındaki yeni yapılan evden, balta ve işçi sesleri geliyordu.

İlya İlyiç acı acı içini çekti:

— Ah! Ne hayattır bu! Şehrin gürültüsü ne berbat şey! Özlediğim cennete ne zaman kavuşacağım? Ne zaman doğduğum kırlara, ormanlara kavuşacağım? Bir ağacın altında otlar üstünde yatıp, yaprakların arasından güneşe bakmak, dallara konan kuşları saymak isteği içine doldu. Pembe yanaklı, güneşten yanmış boyunlu, çıplak dolgun kollu bir hizmetçi kız yemeğini getiriyor, çapkın gözlerini utangaç utangaç önüne dikerek gülümsüyordu... Ah, bütün bunlara ne zaman kavuşacaktı?

Birdenbire hatırlayarak içinden bağırdı: "Hani plan? Kâhyaya ne yazacağım? Ev işi ne olacak?"

İlya İlyiç, kendi kendine, çabuk çabuk:

— Peki, peki, İlya İlyiç, şimdi, dedi.

Hemen doğruldu, kanepeye oturdu, sonra ayaklarını indirdi, hiç aramadan terliklerini ayaklarına geçirdi, bu durumda bir süre oturdu, ayağa kalktı, bir iki dakika düşündü, masaya ve hokkaya bakarak:

— Zahar, Zahar! diye bağırdı.

Zahar'ın sesi, atlayışıyla birlikte duyuldu:

— Ne var gene? Bilmem artık ayaklarım tutacak mı?

İlya İlyiç dalgın gözleri hâlâ masaya dikili:

— Zahar, diye seslendi; bana baksana kardeş...

Oblomov hokkayı gösterdi, cümlesini bitirmeden, tekrar düşünmeye daldı. Kolları yukarı, dizleri aşağı gitti, gerinip esnemeye başladı... Kesik kesik:

— Peynirimiz kalmıştı... dedi. Biraz da Madeira şarabı getir; yemeğe daha çok var, biraz kahvaltı edeyim...

— Peynir mi kalmış? Hiçbir şeyin kaldığı yok.

— Kalmıştı elbet, çok iyi hatırlıyorum; şöyle bir parça idi.

— Hayır, hayır; hiçbir parça kalmadı.

— Kaldı!

— Kalmadı.

— Peki, git al öyleyse.

— Para verin lütfen.

— Şurada bozuk para var, al.

— Burada bir ruble kırk kapik var. Peynir için bir ruble altmış kapik lazım.

— Orada ufak paralar da vardı.

Zahar ayak değiştirerek:

— Görmedim, dedi. Gümüş para vardı, o da işte burada. Ufak para yoktu.

— Vardı, dün işportacıdan elimle aldım.

— Ben de oradaydım; size gümüş para verdi, ufaklık görmedim...

İlya İlyiç şüpheye düştü, acaba Tarantyev mi aldı diye düşündü. "Yok, yok, alsaydı gümüş parayı da alırdı."

— Peki, yiyecek hiçbir şey kalmamış mı?

— Hiçbir şey. Belki dünden bir parça jambon kalmıştır, Anisya'ya sorayım. Varsa getireyim mi?

— Ne varsa getir. Ama nasıl oluyor da hiç peynir kalmıyor, anlayamıyorum?

— Ne yapalım, kalmamış işte.

Zahar çıktı. Oblomov ağır adımlarla, düşüne düşüne odanın içinde dolaştı. Kendi kendine sükûnetle:

— Evet, yapılacak çok şey var, diyordu. Mesela planı düşün; daha çok tarafları eksik... Ama mutlaka biraz peynir kalmış olacaktı canım... Zahar yemiştir, yalan söylüyor!

Oblomov masanın üstünü karıştırarak:

— Bozuk paralar buradan nereye gidebilir? dedi.

On beş dakika sonra Zahar, iki eliyle tuttuğu bir tepsi ile kapıyı iterek içeri girdi; arkasından kapıyı ayağıyla kapamak isterken ayağı boşa gitti; bir şarap bardağı, sürahinin kapağı ve bir çörek yere düştü.

Oblomov bağırdı:

— Her adımda bir zararın olacak! Haydi topla şunları bari! Alık alık ne bakıyorsun?

Zahar elinde tepsiyle, yerden çöreği almaya yeltendi, ama iki elinin de dolu olduğunu fark ederek durdu.

İlya İlyiç alay etti:

— Haydi alsana, ne duruyorsun?

Zahar düşürdüğü şeylere bakarak öfkeyle homurdandı:

— Hay yere batasıcalar!.. Ama, canım, yemek vakti kahvaltı etmek de olur mu?

Tepsiyi yere koyarak düşenleri topladı. Çöreğin tozlarını üfleyip masanın üstüne koydu. İlya İlyiç kahvaltıya başladı.

Zahar biraz uzağında durmuş, yan yan efendisine bakıyordu. Herhalde söyleyecek bir şeyi vardı. Ama Oblomov hiç aldırış etmeden yemeğe devam ediyordu. Zahar bir iki defa öksürdü; para etmedi. Nihayet çekine çekine:

— Ev sahibinin vekili gene haber gönderdi, dedi. Müteahhit geldi. Daireye bakacakmış. Biliyorsunuz ya, gene o yıkmak meselesi...

İlya İlyiç hiç cevap vermeden yemek yiyordu.

Zahar biraz sustu, sonra daha hafif bir sesle:

— İlya İlyiç, dedi.

İlya İlyiç duymazlıktan geldi.

— Gelecek hafta çıkmamızı söylüyorlar.

Oblomov bir bardak şarap içti, bir şey söylemedi. Zahar, geveleyerek:

— Ne yapacağız İlya İlyiç? diye mırıldandı.

İlya İlyiç kalkıp Zahar'a doğru yürüyerek sert sert:

— Bana bundan söz etmeyeceksin demiştim sana, dedi.

Zahar geriledi. Oblomov içten bir üzüntüyle:

— Zahar, sen ne zehirli bir adamsın, dedi.

Zahar alındı:

— Zehirliymişim! Ne diye zehirli olayım? Kimi öldürdüm?

— Zehirlisin ya. Benim hayatımı zehirliyorsun.

— Ben zehirli değilim.

— Öyleyse ne diye bu ev meselesini başıma kakıp duruyorsun?

— E, ne yapayım ki?

— Ya ben ne yapayım?

— Ev sahibine yazacağım dememiş miydiniz?

— Evet, evet, yazacağım; dur bakalım. Her şey birden olmaz ki.

— İşte şimdi yazabilirsiniz.

— Şimdi, şimdi mi? Yapılacak çok önemli işlerim var. Sen bu işleri odun kesmek gibi mi sanıyorsun yahu? Bir vuruşta olsun bitsin! Oblomov kalemi, kurumuş hokkanın içinde çevirerek:

— Bak, işte bak! Mürekkep de yok. Nasıl yazayım? dedi.

Zahar:

— Durun, içine biraz kvas koyayım, diyerek hokkayı aldı; Oblomov kâğıt ararken çabucak odadan çıktı.

Oblomov masanın üstünü, çekmecelerini araştırdı.

— Eyvah, kâğıt da yok!.. Evet, yok. Ah, şu Zahar! Nedir bu adamdan çektiğim?

Zahar odaya girince:

— Elbette, zehirli bir adamsın! dedi. Hiçbir şeye baktığın yok ki. Bak, evde hiç kâğıt yok...

— Biraz insaf edin, İlya İlyiç. Ben de Tanrı kuluyum. Bir zehirli lafı tutturdunuz. Ben ihtiyar efendimin zamanında doğdum, büyüdüm. O bana köpek yavrusu derdi, kulaklarımı çekerdi. Fakat hiçbir zaman böyle sözler söylemezdi. Günahtır böyle kelime kullanmak. İşte kâğıt, buyurun.

Raftan yarım sayfalık gri bir kâğıt alıp Oblomov'a uzattı.

Oblomov, kâğıdı yere attı:

— Bu kâğıda nasıl yazayım? Dün gece onunla bardağımı kapadım; içine... zehirli bir şey düşmesin diye.

Zahar geri döndü ve duvara baktı.

— Peki, haydi neyse; ver bana; bir karalama yapayım da akşam Alekseyev temize çeker.

İlya İlyiç masaya oturdu. Çarçabuk yazmaya başladı: "Sayın bay..."

— Ne pis mürekkep, dedi. Bir daha aklını başına topla da işini temiz yap.

Biraz düşündü, sonra yeniden yazmaya koyuldu:

"Evinizin ikinci katında işgal etmekte bulunduğum ve sizin, içinde bazı tadilatlar yapmak niyetinde bulunduğunuz daire, benim yaşayış tarzıma ve uzun zaman bu evde oturmakla edindiğim alışkanlırlara uygundur. Uşağım Zahar Trofimiç'ten öğrendim ki, siz kendisine söylemişsiniz ki, işgal ettiğim daire..."

Oblomov durdu ve yazdığını okudu:

— Olmadı, dedi. İki defa "bulunmak", iki defa da üst üste "ki" kullanmışım.

Biraz mırıldanıp kelimelerin yerini değiştirdi: İşgal ettiğim eve aitmiş gibi oldu... Gene olmadı... Oblomov onu bir şekle soktu, sonra "ki"leri bire indirmenin çaresini aradı. Bir kelimeyi sildi, tekrar koydu. "Ki"nin yerini üç defa değiştirdi. Bu sefer de cümlenin anlamı bozuluyor ya da karşısına başka bir "ki" daha çıkıyordu.

Oblomov sabırsızladı:

— Bu "ki"lerden kurtulmak imkânı yok. Tanrı kahretsin bu mektubu; böyle saçma şeylerle kafamı patlatacak değilim ya. Ben resmi mektup yazmaya alışığım. Bak saat üçe gelmiş, al mektubunu Zahar.

Oblomov mektubu dört parça ederek yere attı:

— Gördün mü? diye sordu.

Zahar parçaları toplayarak:

— Gördüm, dedi.

— Gör de bir daha bana evden bahsetme. Nedir o elindekiler?

— Bunlar mı? Hesap pusulaları.

— Ah, Tanrı müstahakını versin! Sen beni öldüreceksin. Nedir bunlar çabuk söyle?

— Kasabın hesabı: Seksen altı ruble elli dört kapik.

İlya İlyiç hayretle ellerini çarptı.

— Aklını mı kaybettin? Yalnız kasaba bu kadar borç olur mu?

— Tabii, üç ay para vermezseniz, borç birikir. Her şey burada yazılı. Yalan yok.

— Zehirlisin, zehirli. Ne kadar da sığır eti almışsın! Bir işine yarasa bari. Şişmanladığın da yok.

— Ben yemedim ya!

— Yoo! Hiç yer misin?

— Yediğimi de çok görüyorsunuz, değil mi? İşte alın, kendiniz bakın.

Zahar hesapları Oblomov'a uzattı.

İlya İlyiç yağlı defterleri eliyle iterek, can sıkıntısıyla:

— Daha ne borcumuz var? diye sordu.

— Ekmekçi ile manava yüz yirmi bir ruble on sekiz kapik.

Oblomov, aklı başından giderek:

— Mahvolduk! dedi. Rezalet! Öküz müsün nesin! Bu kadar sebze yenir mi?

Zahar iyice sırtını çevirerek acı acı:

— Hayır, ben zehirli bir insanım. Mihey Andreyeviç'i bu kadar konuk etmeseydiniz, masrafınız daha az olurdu, diye cevap verdi.

— Peki ne ediyor hepsi? Hesapla.

İlya İlyiç kendisi de hesaplamaya başladı. Zahar hesabı parmaklarıyla yapıyordu.

Oblomov:

— Ne oluyor bu hesaba? dedi. Her sefer başka bir şey çıkıyor. Sen ne buldun? İki yüz değil mi?

Zahar:

— Durun, bekleyin biraz, diyerek gözlerini kapadı ve mırıldanmaya başladı: Sekiz onumuzla on onumuz, on sekizle iki onumuz...

— Senin dünyada bitireceğin yok. Haydi git de bana hesapları yarın getirirsin. Kâğıdı, mürekkebi de unutma... Bu ne kadar borç? Kaç defa söyledim, borçları sık sık ödeyelim diye, illa da hepsini birden verecek. Ne adam!

Zahar, hesaplarını bitirdi:

— İki yüz beş ruble yetmiş iki kapik. Lütfen parayı verin.

— Baş üstüne, derhal! Beklesin biraz be! Yarın veririm.

— Aman İlya İlyiç, istiyorlar.

— Haydi, haydi, git başımdan. Yarın dedim, yarın alırsın. Git yerine otur, çalışacağım. Yapacak daha önemli işlerim var.

İlya İlyiç, koltukta, ayaklarını altına alıp oturdu. Tam düşünceye dalmak üzereyken, kapının çıngırağı çaldı. İçeriye kısa boylu, göbekli, sarı benizli, tepesi ayaz, fakat ensesi sık siyah saçlarla kaplı bir adam girdi. Yuvarlak, tertemiz başı fildişi gibi parlıyordu. Gözlerinde çekingen bir ifade, gülüşünde anlamlı bir incelik vardı. Her şeye alçakgönüllü bir resmilik ve derin bir dikkatle bakıyordu. Bir dokunuşta bir cümle kapısı gibi açılan rahat, geniş ve yepyeni bir elbise giymişti.

Çamaşırları da başı gibi, pırıl pırıldı. Sağ elinde siyah taşlı, iri bir yüzük vardı. Oblomov bir elini konuğa uzattı, öbür eliyle de bir iskemle çekip:

— Buyurun doktor, sizi böyle hangi rüzgâr attı? dedi.

Doktor, alaylı alaylı:

— Baktım ki hep iyisiniz, beni çağıracağınız falan da yok, kalktım kendim geldim, dedi. Yok, yok, mahsus söylüyorum. Sizin üst kattaki komşuya gelmiştim; geçerken uğradım.

— Teşekkür ederim. Komşum nasıl?

— Eh, dört beş hafta dayanabilir, belki de sonbahara kadar. Ciğerler bitmiş, sonu belli. Siz nasılsınız?

İlya İlyiç, mazlum mazlum boynunu büküp:

— Çok fenayım doktorcuğum, diye cevap verdi. Ben de sizi çağırmak niyetinde idim. Ne yapacağımı bilmiyorum... Midemde bir ağırlık hissediyorum, yanmalar duyuyorum; zor nefes alıyorum.

Oblomov sızlandı durdu. Doktor nabzını tutarak:

— Verin bakayım elinizi, dedi. Sonra bir an gözlerini kapadı:

— Öksürüyor musunuz?

— Geceleri, özellikle yemekten sonra.

— Hım... Çarpıntı, baş ağrısı falan hissediyor musunuz?

Buna benzer birtakım sorular daha sorduktan sonra, doktor başını yere eğdi ve derin bir düşünceye daldı. Birkaç dakika sonra başını kaldırarak kesin bir ifade ile:

— Eğer bu şartlar içinde iki üç yıl daha yaşayacak olursanız, bu iklimde, böyle boyuna yatarak, bu yağlı, ağır yemekleri yemekte devam edecek olursanız, çok sürmez, kalp sektesinden ölürsünüz, dedi. Oblomov ürperdi:

— Ne yapayım öyleyse? Söyleyin Tanrı aşkına!

— Herkes ne yapıyorsa onu... Yabancı ülkelere yolculuğa çıkın.

Oblomov şaşkınlıkla:

— Yolculuğa mı? diye bağırdı.

— Öyle ya, ne var?

— İnsaf doktor, yolculuk yapmama imkân var mı?

Oblomov, "Yolculuğa, yolculuğa!" diyerek çevresine bakındı.

— Ne gibi bir engel var?

— Ne gibi mi? Her türlüsü var.

— Paranız mı yetmiyor?

Oblomov bu kadar güzel bir bahaneyi dünyada bulamazdı; hemen üstüne atıldı:

— Elbette, diye haykırdı, baksanıza şu kâhyanın yazdıklarına... Mektup nerede? Hey, Zahar!..

Doktor sözünü kesti:

— O beni ilgilendirmez... Benim ödevim, size gerekli olan hava değişimini salık vermek.

— Güzel, çok güzel öğüt. Ama beni nereye göndermek istiyorsunuz? Ne yapacağım orada?

— Ya Kıssıngen'e ya Ems'e, içmelere gidin. Haziranla temmuzu orada geçirin; sonra yukarılara doğru çıkarsınız. Mesela İsviçre'ye ya da Tyrol'e; üzüm kürü için. Orada eylülü, ekimi geçirin...

İlya İlyiç, yavaşça:

— Tyrol'e, diye tekrarladı.

— Ondan sonra artık kurak bir iklime gidebilirsiniz. Mesela Mısır'a.

Oblomov içinden, "Daha da neler!" dedi.

— Sıkılmak, üzülmek yok...

— Evet, dile kolay. Sizin kâhyanızdan mektup aldığınız yok.

— Fazla düşünmek yok...

— Düşünmek de mi yasak? Ya çiftliğin düzenlenme planı ne olacak? Odun muyum ben?

— Ben orasına karışmam. Görevim yalnızca sizi uyarmaktır. Kendinizi hiçbir şeye fazla vermemelisiniz. İyileşme-

niz gecikir. At gezintileri, dans, açık havada yormayacak beden hareketleri, hoş konuşmalar, özellikle bayanlarla... Kalbiniz yalnız tatlı, hafif duygularla çarpmalı.

Oblomov, başını eğmiş dinliyordu:

— Daha, daha? diye sordu.

— Sonra, okumadan, yazmadan vazgeçmelisiniz. Güneye karşı bir köşk kiralayın, çevrenizde bol bol çiçek, müzik, kadın olsun.

— Yemeklerim nasıl olacak?

— Et yemeklerinden, hamur işlerinden kaçınmalısınız. Hafif çorbalar, sebzeler. Yalnız dikkat etmelisiniz; kolera var... Günde sekiz saat yürüyebilirsiniz. Bir tüfek alın...

Oblomov:

— Aman Tanrım! diye haykırdı.

— Sonra kışın Paris'e gidin; oranın çılgın hayatına karışıp eğlenin; hiçbir şey düşünmeyin; tiyatrolara, danslara, maskeli balolara gidin; şehir dışına çıkın; çevrenizde dostlar, gürültüler, kahkahalar eksik olmasın...

Oblomov, öfkesini zor tutarak:

— Başka emriniz? dedi.

Doktor biraz düşündü:

— Deniz havasını da deneseniz fena olmaz; İngiltere'den bir gemiye binerek Amerika'ya gidersiniz...

Doktor ayağa kalktı, gitmeye hazırlandı.

— Bütün bu dediklerimi harfi harfine yaparsanız...

Oblomov onu uğurlarken, alaycı bir eda ile:

— Oo, hiç şüpheniz olmasın, mutlaka yapacağım, dedi.

Doktor gidince Oblomov pek acınacak bir hale düştü. Gözlerini kapadı, ellerini yüzüne götürerek, sandalyesinde büzüldü; hiçbir şey görmeden, hiçbir şey duymadan böylece oturdu kaldı.

Arkasından ürkek bir ses çağırdı:

— İlya İlyiç.

— Ne var?

— Ev sahibinin vekiline ne söyleyeceğim?

— Ne hakkında?

— Taşınma meselesi canım!

Oblomov hayretle:

— Yine mi tutturdun, dedi.

— Peki ama ben ne yapayım, İlya İlyiç. İnsaf edin. Zaten yaşamam yaşamak değil; bu sıkıntılar beni öldürecek...

— Hayır, sen bu taşınmaktan bahsetmeye devam edersen asıl ölecek benim. Duymadın mı doktorun söylediklerini?

Zahar söyleyecek bir şey bulamadı, ama öyle bir of çekti ki, göğsündeki atkının uçları havalandı.

Oblomov tekrarladı:

— Maksadın beni öldürmek, değil mi? Benden bezdin artık değil mi? Söylesene?

Konuşmanın aldığı bu acıklı durumdan şaşıran Zahar:

— Tanrı saklasın! dedi. Doyasıya yaşarsınız umarım! Sizin kötülüğünüzü isteyen kim?

— Sen! Ben sana taşınmaktan bahsetmeyeceksin demiştim; oysa sen günde beş defa bunu bana hatırlatıyorsun. Anlamıyor musun? Sağlığımı bozuyorsun. Zaten berbat bir durumdayım.

Zahar heyecandan titreyen bir sesle:

— Hayır, efendim, benim demek istediğim, yani... ne diye taşınmayalım? dedi.

Oblomov koltuğu Zahar'a doğru çevirdi:

— Ne diye mi taşınmayalım? Senin dünyadan haberin yok. Taşınmanın ne demek olduğunu acaba hiç düşündün mü? İmkânı yok düşünmemişsindir.

Zahar bu konuşmanın acı sahnelere dökülmesinden çekinerek efendisinin her söylediğini kabul etmeye razı idi. Yumuşak bir sesle:

— Hayır, herhalde düşünmemişimdir, dedi.

— Düşünmedinse dinle; o zaman taşınabilir miyiz, taşınamaz mıyız anlarsın. Taşınmak ne demektir, biliyor musun? Taşınmak demek, efendinin bütün gün sokaklarda dolaşması; sabahtan akşama kadar elbisesini sırtında taşıması...

— Peki ne olur çıkarsanız? Niçin bütün gün dışarıda kalamazmışsınız? Evde oturmak sağlığa zararlı bir şey. Durumunuza baksanıza! Evvelce bir salatalık gibi taze iken şimdi evde otura otura neye döndünüz! Biraz sokaklarda dolaşsanız, insanlara, öteye beriye bir baksanız...

— Haydi, bırak bu saçmaları da ben sana ne söylüyorsam onu dinle. Sokaklarda dolaşacağım... Söylediği söze bak!

Zahar ateşlenerek devam etti:

— Tabii ya! Sahi söylüyorum. Korkunç bir canavar gelmiş diyorlar. Gidip onu görebilirsiniz. Tiyatroya, bir maskeli baloya gidebilirsiniz. Biz de siz yokken evi taşırız...

— Bırak bu budalaca lafları. Demek ki sen efendinin rahatını böyle düşünüyorsun? Bütün gün sokaklarda dolaşacakmışım! Nerede yemek yiyeceğim? Yemekten sonra nerede uzanıp kestireceğim? Bunları düşündüğün yok... Bensiz taşınabilirlermiş. Ben bakmayacak olursam her şeyin altı üstüne gelir. Ben bilirim taşınma ne demektir. (Oblomov gittikçe artan bir coşkunlukla konuşuyordu.) Taşınmak demek gürültü patırtı demektir; bütün eşya döşemenin üstüne yığılır: Bavullar, pipolar, resimler, kitaplar, hiç ortada yokken meydana çıkmış şişeler, kanepe arkalığı, daha neler... Aman şu kırılmasın, aman bu kaybolmasın diye her şeyin üstüne titreyeceksin... Eşyanın yarısı burada, yarısı arabada veya yeni evde. Tütün içmek istersin, pipoyu eline alırsın, bakarsın tütün gitmiş... Oturmak istersin, oturacak yer bulamazsın; her şey toz içindedir, neye dokunsan üstün başın berbat olur. Yıkanmak istersin, yıkanamazsın; senin gibi elleri kirli dolaşırsın...

Zahar, köseleye dönmüş ellerini uzatarak:

— Ellerim temiz benim, dedi.

Oblomov yüzünü çevirdi:

— Dur, gösterme bari şunları. İnsan susayacak olur, sürahiyi bulur, bardak bulamaz...

Zahar sakin sakin:

— Sürahiden de pekâlâ içilebilir, dedi.

— Evet, sana göre hava hoş: Ortalığı süpürmesen de olur; her şeyi toz içinde bıraksan da olur; halıları silkmesen de olur. Taşınacağımız evde en aşağı üç gün perişanlık devam edecek; hiçbir şey yerinde olmayacak; resimler yerde sürünecek; lastikler yatağın üstünde; ayakkabılar, çay kutusu, krem kutusu bir arada. Koltuğun biri parçalanmış, bir tablonun camı kırılmış, kanepe lekeler içinde... Aradığın hiçbir şeyi bulamazsın, kimse nerede olduğunu bilmez; ya kaybolmuştur ya da öteki evde kalmıştır; haydi bakalım, git orada ara...

— Evet beş on defa gidip gelmek gerek, doğru.

— Ya, bak, sen de biliyorsun. Yeni evde sabahleyin kalkmak bir felakettir; su yoktur; kömür yoktur; kışın donarsın; odalar hep buz gibidir, yakacak odun bulamazsın, gidip ötekinden berikinden odun istersin.

— O da komşusuna bağlı, Tanrı kötüsüne düşürürse, insana bir bardak su bile vermezler; nerede kaldı ki odun verecekler...

— Gördün mü ya! Sana kalsa taşınma bir günde olur biter; hayır, bunun sıkıntısı en az on beş gün sürer. Her şey yerleşti bitti sanırsın, bir de bakarsın gene iş çıkar: Perdeler takılacak, resimler asılacak... Öldürür insanı bunlar; hayatını zehir eder. Ya masraflar?

— Sekiz yıl önce taşınmak için iki yüz ruble harcamıştık; bugünmüş gibi hatırlıyorum.

— Çocuk oyuncağı değil bu iş, sen ne söylüyorsun! Sonra yeni evde insan kendini ne kadar yabancı bulur; alışıncaya kadar bir hayli zaman geçer. Yeni bir yerde en az beş gün

uyku uyuyamam ben. Kalktığım zaman karşıdaki marangoz dükkânının yerinde başka bir şey görünce ne fena olurum, kim bilir! Yemekten önce bizim kesik saçlı ihtiyar kadın penceresinde görünmezse içimde bir eksiklik duyarım... Anladın mı şimdi efendini ne hallere düşürmek istediğini?

— Anladım, anladım.

— Ne diye açtın bu konuyu öyleyse? Hiç kimse dayanamaz bu sıkıntıya.

— Başkalarının canı da bizimki gibi can değil mi canım? Onlar nasıl taşınıyorsa biz de öyle taşınırız.

İlya İlyiç sandalyesinden fırlayıp hayretle bağırdı:

— Ne? Ne? Ne dedin?

Zahar efendisinin niçin bu kadar afalladığını anlamayarak utandı, sustu.

İlya İlyiç dehşet içinde tekrarladı:

— Başkalarının canı da bizimki gibi canmış! Şunun söylediği lafa bak. Demek sen beni başkalarından hiç ayırt etmiyorsun, öyle mi?

Kendini hakarete uğramış sayan Oblomov, bunu söylerken Zahar'ın önünde alaylı alaylı eğiliyordu.

— Aman, İlya İlyiç, ben başkalarından farkınız yok demedim ki...

Oblomov kapıyı göstererek:

— Def ol karşımdan, diye bağırdı. Gözüm görmesin seni! Başkaları ha?

Zahar derin bir ah çekerek çıktı. Odasına çekilip yerine otururken, "Ne hayat yarabbi!" diye homurdandı. Oblomov da kendi kendine söyleniyordu:

— Ah Tanrım! Sabahımı yararlı bir işe vereyim dedim; bütün günümden hayır kalmadı. Kimin yüzünden? Kendi uşağımın yüzünden. Sadık emektar uşağımın yüzünden. Söylediği söze bak. Nasıl söyler bunu?

Oblomov'un öfkesi bir türlü yatışmıyordu. Yattı, kalktı, odanın içinde gitti geldi, tekrar yattı. Zahar'ın onu başkala-

rıyla bir tutmasını bir türlü hazmedemiyordu. "Başkaları" sözünü evirdi çevirdi; kendisini başkalarıyla karşılaştırdı ve Zahar'ın sözündeki hakaretin ağırlığını tarttı. Acaba Zahar bu sözü bile bile mi söylemişti? Gerçekten efendisini başkalarından farklı görmüyor muydu? Yoksa bu sözü düşünmeden mi söylemişti? Evet, olabilir; ama, ne olursa olsun bu söz onuruna dokunuyordu. Zahar'a başkalarıyla kendi arasındaki farkı göstermeye, ona söylediği sözün ağırlığını anlatmaya karar verdi. Vakarlı bir sesle, "Zahar!" diye bağırdı. Zahar sesi işitince yerinden her zamanki gibi gürültüyle atlamadı. Öteye beriye sürtünerek yavaşça indi. Kabahati keşfedilmiş bir köpek gibi azar işitmeye hazırlanarak, istemeye istemeye kapıya yürüdü. Kapıyı yarı açtı, içeriye girmeyi bir türlü göze alamıyordu.

İlya İlyiç:

— Gir! dedi.

Kapı kolayca açılabilirdi; ama Zahar içeriye giremiyormuş gibi haller takınarak kapı aralığında durdu.

Oblomov yatağın kenarına oturmuştu. Tekrar çağırdı:

— Buraya gel!

Zahar güçlükle ilerledi; arkasından kapıyı hemen kapadı, sırtını dayayıp durdu.

İlya İlyiç yanında bir yer göstererek:

— Buraya! diye bağırdı.

Zahar yarım adım daha atarak efendisinin gösterdiği yerden beş altı adım uzakta durdu.

Oblomov:

— Daha yakına gel, dedi.

Zahar adım atar gibi yaparak vücudunu oynattı, ayağı ile yere vurdu, yine olduğu yerde kaldı.

İlya İlyiç Zahar'ı daha yakına getiremeyeceğini anlayınca sustu; bir süre ona sitem dolu gözlerle baktı.

Bu sessiz bakıştan sıkılan Zahar, efendisini görmezlikten geliyordu. Yüzünü her zamankinden daha fazla yana çevir-

miş, efendisine gözucuyla bile bakmıyordu. Sol tarafta bir yere gözlerini dikmişti. Orada, çoktandır tanıdığı bir şey gördü: Resimlerin çevresinde bir örümcek, ağının içinden ona canlı bir sitem halinde bakıyordu. İlya İlyiç sakin, vakur bir eda ile:

— Zahar, dedi.

Zahar cevap vermedi. "Peki ne istiyorsun? Başka bir Zahar'ı mı çağırıyorsun? İşte ben buradayım!" der gibi bir hali vardı. Efendisine bakmadan gözlerini soldan sağa çevirdi. Orada, toz içinde bir aynada kendini gördü. Somurtkan ve çirkin bir yüz, sanki sisler arasından kendisine sert sert bakıyordu.

Çok gördüğü bu kasvetli manzaradan gözlerini çekti; bir an efendisine bakmaya karar verdi. Gözleri karşılaştı; Zahar efendisinin gözlerindeki siteme dayanamadı, önüne baktı; önünde de toz ve leke içindeki halıda efendisinin hizmetine gösterdiği çabanın hüzünlü bir eserini daha gördü.

İlya İlyiç içten gelen bir sesle:

— Zahar, diye tekrarladı.

Zahar, yarı duyulur bir sesle:

— Buyurun efendim, dedi ve dokunaklı bir söylevin başlayacağını sezerek ürperdi.

İlya İlyiç:

— Bana biraz kvas getir, dedi.

Zahar geniş bir soluk aldı. Bir çocuk sevinciyle büfeye atıldı, kvas getirdi. İlya İlyiç kvası içtikten sonra bardağı elinde tutarak, tatlılıkla:

— Ne düşünüyorsun bakalım? dedi. Yaptığını beğenmedin, değil mi?

Zahar'ın yüzündeki somurtkanlık bir an çözüldü; yüzünü bir pişmanlık ifadesi aydınlattı. İçinde efendisine karşı iyi duygular uyanmaya başladı ve birdenbire gözlerinin içine baktı. İlya İlyiç sordu:

— İşlediğin kusurun farkında mısın?

Zahar, "Ne yaptım acaba? Herhalde kalbini kıracak bir şey. Böyle konuşmaya başladı mı insanın ağlayacağı geliyor!" diye düşünerek en alçak sesiyle:

— Yemin ederim, İlya İlyiç, dedi; ben bir şey söylemedim; sadece...

Oblomov, sözünü keserek:

— Dur, dedi. Yaptığını gerçekten anlamıyor musun? Al, şu bardağı masaya koy da cevap ver.

Ne yaptığını anlamayan Zahar, bir türlü cevap veremedi, ama efendisine saygıyla baktı; hatta hatasını anlamış gibi başını önüne eğdi.

— Zehirli bir adam olduğunu artık nasıl inkâr edebilirsin?

Zahar yine bir şey söylemedi, yalnız gözlerini iki üç defa kırptı.

İlya İlyiç Zahar'ın perişan halinden zevk duyarak ona dik dik baktı ve yavaş yavaş:

— Efendinin kalbini kırdın, Zahar, dedi.

Zahar, üzüntü içinde, ne yapacağını bilmiyordu.

— Kırdın, değil mi? Kırdın...

Bu dokunaklı sözle büsbütün şaşkına gönen Zahar:

— Evet, kırdım, diye mırıldandı. Kaçacak bir delik arar gibi, sağına soluna bakındı; yine örümcek ağlarını, tozları, aynadaki aksini ve efendisinin yüzünü gördü. Bu dram sahnesinden kurtuluş olmadığını anlayınca içinden, "Ah, yerin dibine girsem! Ölsem de kurtulsam!" diyordu. Gözlerini gittikçe daha çok kırpıyordu, neredeyse gözyaşları boşanıverecekti. Sonunda efendisine:

— Sizi nasıl kırdım İlya İlyiç? diyebildi.

Oblomov:

— Nasıl olacak, dedi; *başkaları* sözünün ne demek olduğunu düşünmedin mi sanki?

Durdu, Zahar'a bir süre baktı:

— Söyleyeyim mi sana bu sözün ne demek olduğunu?

Zahar, ininde dolaşan bir ayı gibi döndü ve derin bir ah çekti.

— Başkaları dediğin, tavan aralarında pislik ve sefalet içinde yaşayan kaba, cahil, allahlık insanlardır. Bu gibileri yol kıyısında bir kilimin üstünde rahat rahat uyurlar. Hiçbir şey umurlarında değildir. Tuzlu balıkla, patatesle karınlarını doyururlar. Fakirlik belası, oradan oraya gider, bütün gün dolaşır dururlar. Onlar için yeni bir eve taşınmak işten değildir. Lagayev mesela; cetvelini koltuğunun altına aldı mı, iki gömleğini de bir mendile sardı mı, çeker gider... Nereye gidiyorsun? Taşınıyorum! İşte başkaları bu türlü adamlardır. Sen beni onlar gibi mi görüyorsun?

Zahar efendisine bir göz attı, ayak değiştirdi ve bir şey söylemedi. Oblomov devam etti:

— Anladın mı neymiş başkaları? Onlar ayakkabılarını kendileri giyerler; bazen efendiye benzerler ama sadece gösteriştir. Uşak nedir bilmezler; dışarıya gönderecek kimseleri yoksa kendileri giderler. Sobaya odun atmaktan, hatta bazen toz almaktan çekinmezler...

Zahar surat astı:

— Almanların birçoğu böyledir.

— İyi buldun. Ya ben? Ben öyle miyim?

Zahar, hâlâ efendisinin ne demek istediğini pek anlamadan acıklı bir eda ile:

— Siz çok başkasınız elbet, dedi. Ah yarabbim, ne oldu size, bilmem ki!

— Ben çok başkayım, değil mi ya? Biraz dur da düşün ne söylediğimi? Başkalarının nasıl yaşadığına bir bak? Durup dinlenmeden çalışırlar, konuşurlar; çalışmadılar mı yemek yiyemezler. Herkesin önünde eğilir, alçalırlar... Ya ben? Bir düşün de söyle bakalım, ben onlar gibi miyim?

Zahar yalvardı:

— Ah, efendiciğim, bu acıklı sözlerle yüreğimi parçalamayın, ne olursunuz?

— Beni başkalarına benzetmek ha! Benim çalıştığım, didindiğim var mı? Az mı yemek yiyorum? Cılız, perişan bir halde miyim? Bir şeyim mi eksik? Bana bakacak, işlerimi gördürecek adamlarım var sanıyorum, Tanrıya şükür, hayatımda hiçbir zaman çoraplarımı kendim giymedim. Ne diye kendimi derde sokacakmışım? Ne diye? Bu sözleri kime söylüyorum? Çocukluğumdan beri bana sen bakmadın mı? Bütün bunları biliyorsun; beni nasıl büyüttüler, soğuktan, sıcaktan nasıl korudular, biliyorsun. Beni ekmek parası kazanmaya mı gönderdiler? Kaba işler mi yaptırdılar bana? Nasıl olur da beni başkalarına benzetebilirsin? Benim sağlığım onlarınki gibi mi? Onların yaptıkları işleri yapabilir miyim ben? Onların katlandıkları sıkıntılara katlanabilir miyim?

Zahar artık Oblomov'un sözlerini anlamak gücünü iyice yitirmişti. Ama dudakları heyecandan titriyordu. Kafasında bu dokunaklı sahne bir fırtına gibi kabarıyordu.

Bir şey söyleyemedi.

— Zahar!

İşitilmez bir sesle:

— Buyurun efendim, dedi.

— Bana biraz kvas getir.

Zahar kvası getirdi; İlya İlyiç içti, bardağı geri verdi. Zahar hemen odasına kaçmaya hazırlandı.

— Dur, dur, gitme. Sana soru sordum: Efendine bu kadar acı bir sözü nasıl söylersin? Sen ki onu bebekken kollarında taşıdın, sen ki ona ömrün boyunca hizmet ettin, sen ki, onun ekmeğini yedin!

Zahar dayanamadı; bu son söz artık pek fazla gelmişti. Göz kırpmaları arttı. İlya İlyiç'in heyecanlı sözlerinden bir şey anlamamak üzüntüsünü büsbütün artırıyordu.

Pişmanlık duydu:

— Bağışlayın, İlya İlyiç, bir aptallık ettim, sizi...

Zahar ne yaptığını bilmediği için cümlesini nasıl bitireceğini kestiremedi. Oblomov, kırılmış, değeri bilinmemiş bir adam edasıyla:

— Ben burada bütün gün, bütün gece çalışıyorum, bazen baş ağrılarıyla uyanıyorum, kalbim durur gibi oluyor, sağa dönüyorum, işleri nasıl düzelteceğim diye kafa patlatıyorum, dedi. Bütün bunlar kimin için? Kimin için olacak? Hep köylüler için, yani sizin için, senin için. Şurada battaniyeyi başıma çekip bir kütük gibi yattığım zaman beni uyuyor mu sanıyorsun? Hayır, uyumuyorum, düşünüyorum: Nasıl edeyim de köylülerim yoksulluk çekmesin, gözleri başkalarında olmasın, kimseyi kıskanmasınlar, kıyamet gününde Tanrıya benden şikâyet etmesinler, hayır dualarını alayım?.. İşte benim arpacı kumrusu gibi düşündüğüm bu.

Oblomov sözlerini bitirirken acı acı:

— Nankör insanlar! dedi.

Zahar bu son dokunaklı sözlerle büsbütün perişan oldu. Hıçkırmaya başladı. Kısık nefesleri, boğuk sesi birbirine karışıyor, göğsünden Çinlilerin gongunu, Hintlilerin tamtamını hatırlatan sesler çıkıyordu:

— İlya İlyiç, sevgili efendim, etmeyin böyle; etmeyin Tanrı rızası için, etmeyin! Neler söylüyorsunuz? Ah, ulu Tanrım, nedir durup dururken başıma gelenler?..

Oblomov, onu hiç dinlemeden sözlerine devam etti:

— Hele sen, senin böyle bir şey söylemeye nasıl dilin vardı? Meğer koynumda bir yılan beslemişim!

Zahar ellerini çırparak hüngür hüngür ağlamaya, odaya sanki yirmi mayısböceği birden girip vızlamaya başlamış gibi zırlamaya başladı ve haykırdı:

— Yılan! Ben ne zaman yılan, dedim? Ben bu uğursuz hayvanı rüyamda bile görmedim.

Artık birbirlerini de, kendilerini de anlamaz olmuşlardı. İlya İlyiç devam etti:

— Böyle bir sözü söylemeye dilin nasıl varır? Bense hazırladığım tasarıda sana bir ev, bir sebze bahçesi, aylık erzak

ve maaş düşünüyordum: Kâhyam, baş uşağım, vekilim olacaktın. Köylüler sana yerlere kadar eğilip selam verecek, herkes seni Zahar Trofimiç diye çağıracaktı. Ama ne yapsam boşuna. İyilik bilmiyorsun, beni başkalarına benzetiyorsun. Bu mu benim mükâfatım? Bu mu efendisine saygı ve şükran?

Zahar hıçkırmaya devam etti. İlya İlyiç de artık kendi sözleriyle heyecana gelmişti. Zahar'ı azarlarken köylülere ettiği iyiliklere kendisi de inanmış, sonra acı sitemlerini gözlerinde yaşlarla, titrek bir sesle söylemişti. Nihayet gönül alıcı bir sesle:

— Haydi git, Tanrı taksiratını affetsin, dedi. Ha, baksana, biraz daha kvas getir bana. Boğazım kurudu. Kendiliğinden düşünmezsin: Efendinin sesi kısıldı, işitiyor musun? Gör beni ne hallere soktuğunu...

Zahar kvası getirince İlya İlyiç:

— Umarım ki, yaptığını anladın, dedi. Bir daha beni başkalarına benzetmeyeceksin. Suçunu bağışlatmak için ev sahibiyle bir yolunu bulup anlaş da rahat bıraksın beni. Efendinin rahatını sen böyle mi düşünürsün? Beni öyle bir hale soktun ki, yeni, yararlı hiçbir şey düşünemez oldum. Bundan zarar görecek kim? Sizler. Ben bütün hayatımı size verdim, sizin için işimden ayrılıp bu dört duvar arasına kapandım... Neyse, bir iştir oldu. Bak, saat üçe geldi. Yemeğe iki saat kaldı. İki saatte ne yapılabilir? Hiç. Oysa yapılacak ne kadar iş var. Ne yapalım, mektubu gelecek postaya bırakırım artık; planı da yarın yaparım. Şimdi biraz uzanayım; bitkin bir haldeyim. İndir şu perdeleri, kapıyı da kapat, kimse gelip rahatsız etmesin. Belki bir saat kadar uyurum; beni dört buçukta kaldır.

Zahar efendisini iyice sardı sarmaladı, üstüne bir battaniye örttü, kenarlarını altına soktu; sonra perdeleri çekti, kapıları sıkı sıkı kapadı, odasına çekildi. Gözyaşlarını silerek sobanın üstündeki yerine çıkarken:

— Geberirsin umarım, şeytan! diye mırıldandı. Şeytan gerçekten! Ev verecekmiş, sebze bahçesi verecekmiş, maaş bağlayacakmış. İnsana bıçak gibi batan sözler söylemekte eşi yok... Nah işte benim evim, sebze bahçem; son nefesimi de burada vereceğim.

Zahar öfkesinden yattığı yeri tekmeledi.

— Maaş verecekmiş! Vaktinde birkaç kapik biriktirmemiş olsaydım, tütün içmeye, eşe dosta bir şey ısmarlamaya param olmazdı. Tanrı canımı alsın benim! Ölüp de kurtulamıyorum ki!

İlya İlyiç sırtüstü uzandı. Ama hemen uyuyamadı. Düşündükçe düşündü, canı sıkıldı. Battaniyeyi kafasına çekti:

— İki bela birden! İnsan nasıl kalkabilir altından?..

Aslında bu iki bela, yani kâhyanın o uğursuz mektubu ile ev taşınması Oblomov'u artık üzmüyordu. Bunlar yalnızca birer sıkıcı hatıra olmaya başlamıştı. Kâhyanın, gözünü korkutmak için ileriye sürdüğü tehlikeleri henüz pek uzak sayıyordu. O zamana kadar kim bilir neler olurdu. Belki yağmur yağar, ekin kurtulurdu; kâhya açıkları kapar, kaçan köylüler, yazdığı gibi, yurtlarına dönerlerdi. Nereye gidebilirdi bu köylüler? Bu son meseleyi hikâyeleştirerek düşünüyordu: "Herhalde geceleyin, yağmurda, yanlarına ekmek bile almadan kaçıp gitmişlerdir. Nerede uyuyorlardır kim bilir? Herhalde ormanda? Ne garip insanlar, evlerinde duramıyorlar. Evet, evleri kötü kokabilir, ama ne de olsa sıcaktır. Hem ne diye üzülüyorum sanki. Planım yakında hazır olacak... Önceden telaş etmeye ne gerek var? Budalalık!.."

Taşınma işi onu daha çok üzüyordu. Bu en yeni, en yakın felaketti; ama Oblomov'un uzlaştırıcı düşüncesi onu da bir hikâye şekline sokmuştu. Taşınmaktan kurtulamayacağını için için seziyordu, hele Tarantyev işe karıştıktan sonra... Ama bu belalı işi düşüncesinden en az bir hafta ileriye atmış, böylece bir haftalık rahatını sağlamıştı. "Belki Zahar taşınmamanın bir çaresini bulur; belki de beni çıkarmazlar; işi gelecek yaza bırakırlar ya da büsbütün vazgeçerler. Ney-

se, bir çare bulunur elbet. Olacak şey mi canım... Taşınmak da ne oluyor?.."

İşte böyle kâh sıkılarak, kâh ferahlayarak sonunda her zamanki gibi, Oblomov, "umarım, belki, herhalde" gibi yumuşak, ferahlatıcı kelimelerle türlü türlü avuntular, umutlar buldu; atalarının yadigârı olan bu sözler başındaki iki belayı birden def etti. Üstüne hafif, tatlı bir rehavet çöktü; uyku bütün duygularını bir bulut gibi sardı; tıpkı sabah kırağısının suları hafifçe kaplaması gibi... Az sonra düşüncesi kim bilir nerede yüzecekti? Ama birdenbire İlya İlyiç kendine geldi, gözlerini açtı.

— Olur şey değil! Daha yüzümü bile yıkamadım; hiçbir şey yapmadım! Planı yazacaktım, yazmadım; polis müdürüne, valiye mektup gönderecektim; ev sahibine başladığım mektubu bitirmedim; hesaplara bakmadım, paraları vermedim, bütün sabah boşa gitti.

Durdu, düşündü: "Nedir bu hal? Başkaları olsa bütün bunları yapardı, değil mi? Başkaları... Kimdir bu başkaları?"

İlya İlyiç kendisini "başkaları" ile karşılaştırdı. Düşündü, düşündü; Zahar'a söylediğinden çok başka bir düşünce zihninde gelişti. Kabul etmek zorunda kaldı ki, başkaları bütün mektupları yazmaya, "ki"leri ve "ne"leri birbirine karıştırmadan cümle yapmaya vakit bulabilirler. Başkaları yeni bir eve taşınabilir, planı gerçekleştirebilir, çiftliğe gidebilirdi... "Ben ne diye yapmayayım bunları?" diye düşündü. "Ben de pekâlâ mektup yazabilirim; mektuptan çok daha zor şeyler yazdım. Ne oldu bana? Taşınmak da ne imiş; istemekten ibaret. Başkaları hiç hırka giymez... Onlar... (burada Oblomov esnedi) uyumak nedir bilmezler... Hayatın tadını çıkarır, her yere gider, görülecek her şeyi görürler, her şeyi merak ederler. Ya ben? Ben... başkaları değilim." Bu son sözü hüzünle söylemişti. Yeniden düşüncelere daldı, hatta bir aralık başını battaniyenin altından çıkardı.

O an Oblomov'un hayatındaki en aydın, en bilinçli anlardan biri oldu.

Kendi hayatı yanında insan hayatının nelerle dolu olduğu düşüncesi bütün çıplaklığıyla karşısına dikilince, içinde birikmiş meseleler uyanıp, karanlık bir harabeye giren gün ışığının ansızın ürküttüğü kuşlar gibi uçuşmaya başlayınca, İlya İlyiç'i bir korku sardı.

Yarım kalmış bir adam olduğunu, ruh güçlerinin gelişmeden kaldığını, hayatına bir ağırlığın çöktüğünü düşündükçe içi parçalanıyordu. Başkalarının zengin, hareketli hayatını kıskanıyor; kendi hayatının yolunu ağır bir kaya parçasıyla tıkanmış, daracık, zavallı bir keçiyolu gibi görüyordu.

İçinde, hiç uyanmadan kalmış, biraz kurcalanmış, fakat hiçbiri sonuna kadar işlenmemiş birçok yetenek olduğunu acı acı seziyordu. İçi yanarak anlıyordu ki onda gömülü kalmış iyi ve güzel bir şeyler vardı; belki çoktan ölmüş ya da bir dağın derinliklerindeki altın gibi saklı kalmış olan bu hazine çoktan meydana çıkmış olmalıydı. Ama öyle derinlerde kalmış, üzerine öyle pislikler yığılmıştı ki... Sanki dünyanın ve hayatın ona verdiği nimetleri birisi çalmış ve yine kendi ruhunun derinliklerinde bir yere gömüp bırakmıştı. Sanki bir güç onu hayat meydanına atılmaktan, iradesini ve zekâsını alabildiğine açılıp harcanmaktan alıkoyuyordu. Sanki gizli bir düşman daha yola çıkarken onu ağır eliyle yakalamış, insanlığın doğru yolundan uzaklara fırlatmıştı...

Düştüğü ıssız ve vahşi ormandan kurtulup da doğru yola çıkması imkânsız görünüyor; çevresindeki ve gönlündeki orman gittikçe sıklaşıyor, karanlıklaşıyor; dar geçitler kapandıkça kapanıyordu; zekâsındaki uyanıklık gittikçe azalıyor ve artık içindeki sönmüş güçleri bir an için uyandırabiliyordu. Düşünme ve isteme gücü çoktan ve belki de umutsuz olarak felce uğramıştı.

Hayatındaki işler küçüldükçe küçülmüştü. Ama Oblomov bu küçük işlerin de hakkından gelemiyordu: Birinden

ötekine geçemiyor, dalgalar gibi ondan buna, bundan ona gidip geliyordu. Onlara ne iradesiyle karşı koyabiliyor, ne de aklıyla bir yol açabiliyordu.

Bütün bunları kendisine itiraf etmesi pek acı oldu. Geçmişine ait boş pişmanlıklar, yakıcı vicdan azapları ona iğne gibi batıyor; bütün gücüyle bu işkenceden kurtulmaya uğraşıyor, suçu yükleyecek kendisinden başka birini bulmaya çalışıyordu. Ama bu kim olabilirdi?

— Hep Zahar yüzünden, diye mırıldandı.

Deminki sahneyi bütün ayrıntılarıyla hatırladı ve utancından yüzü kızardı. "Ya birisi bizi dinlediyse!.." diye düşündü ve korktu. "Çok şükür, Zahar gidip bunları kimseye söyleyemez; zaten kimse de inanmaz ki! Tanrıya şükür!"

İçini çekti, kendine sövdü, bir sağa, bir sola döndü, çatacak başka birini aradı, bulamadı. Ahları ofları Zahar'ın kulağına kadar gitti. Zahar öfkeyle:

— Bu kadar kvası kaldıramaz elbet, dedi...

Oblomov nerede ise ağlayarak kendi kendine, "Ben niçin böyleyim?" diye soruyor, başını yeniden battaniyenin altına saklıyordu. "Niçin?" Kendini başkaları gibi yaşamaktan alıkoyan kötü kuvvetin ne olduğunu boşuna aradıktan sonra içini çekti, gözlerini kapadı; birkaç dakika sonra uyuşukluk yeniden vücudunu sarmaya başladı. Ağırlaşan gözlerini açmaya çalışarak:

— Ben de... istedim... güzel şeyler... Tabiat bana pek mi cimri davrandı?.. Yo!.. Tanrıya şükür, şikâyet etmeye de hakkım yok.

Sonunda tevekkülle içini çekti. Bütün bu heyecanlardan sonra her zamanki durgun ve rahat haline dönüyordu.

— Demek ki kaderim böyle imiş, ne yapabilirim?

Uyku artık iyice bastırıyordu. Birdenbire rüyasında konuştu: "Geçen yıldan iki bin ruble daha az..." Yarı uyanarak, "Dur, dur, bekle... Evet ama... merak ediyorum... nasıl oluyor da... ben böyleyim?.." dedi. Kirpikleri iyice ka-

pandı. "Evet niçin? Belki ben... bunun nedenini..." Daha fazla bir şey söyleyemedi. Nedenini artık bulamadı; dili ve dudakları bir kelimenin ortasında durdu, ağzı yarıaçık kaldı. Kelime yerine bir "Ah!" daha işitildi, sonra rahat bir uykunun horultusu başladı.

Uyku, düşüncelerinin ağır ve tembel akışını durdurdu ve İlya İlyiç'i ansızın başka bir zamana, başka insanlar arasına, başka bir diyara götürdü. Okuyucularla gelecek bölümde onun gittiği yere gideceğiz...

Oblomov'un Rüyası

Neredeyiz? Oblomov'un rüyası bizi dünyanın hangi mutlu köşesine getirdi? Ne canım ülke burası.

Ne deniz var, ne yüksek dağlar, ne kayalar, ne derin uçurumlar, ne kapkara ormanlar... Heybetli, vahşi, kasvetli hiçbir şey yok.

Zaten tabiatın vahşisini, heybetlisini ne diye severler bilinmez. Vahşilikten, heybetten ne çıkar? Mesela deniz. Tanrı eksik etmesin ama bizden uzak olsun daha iyi! İnsana hüzün vermekten başka şeye yaramaz. Baktıkça ağlayacağınız gelir. Bu uçsuz bucaksız su kitlesi önünde ruh ezilip büzülür; hiç değişmeden, alabildiğine uzayıp giden bu güzel manzarada yorulan göz, dinlenecek bir yer bulamaz.

Dalgaların azgın atılışları, vahşi gürleyişleri insanın zayıf kulaklarını incitir; dünyanın ilk gününden başladıkları esrarlı, hüzünlü şarkılarını tekrarlayıp dururlar; hep aynı inilti, hep aynı şikâyetler; işkence edilen bir ejderin şikâyetleri; bir de bunlara katılan keskin, uğursuz, kimin olduğu bilinmeyen bağrışmalar. Etrafta kuş cıvıltılarından eser yoktur; yalnızca sessiz martılar, birer mahkûm gibi kâh kıyıda, kâh sular üstünde dertli dertli uçuşurlar.

Vahşi bir hayvanın kükremesi, tabiatın bu acı haykırışları yanında hiç kalır. İnsan sesi duyulmaz olur; bu geniş tab-

lonun kıvrımları arasında insanın kendisi de küçüldükçe küçülür, kaybolur gider. Denizi seyretmenin insanı sıkması belki de bu yüzdendir.

İstemem denizi, eksik olsun; onun sakinliği, hareketsizliği bile insanı rahatsız eder. Suyun ince, belirsiz ürperişleri içinde insan, hep aynı sınırsız gücü görür; o anda uyuklayan bu güç, bazen insanın mağrur iradesiyle ne insafsızca eğlenir, onun en sevgili umutlarını, çabalarını, eserlerini ne dipsiz derinliklere gömer.

Dağlar ve uçurumlar da insanın gönlüne ferahlık veren şeyler değildir. Onlar da üstümüze yürüyen bir vahşi hayvanın dişleri ve pençeleri gibi korkulu, belalıdır; aczimizi öyle yüzümüze vururlar ki, hep ölüm tasası içinde yaşarız. Kayalıklar ve uçurumlar üzerindeki gök de sanki insanları bırakıp uzaklara gitmiş, erişilmez bir ülkedir.

Kahramanımızın birdenbire içine düştüğü sakin yer bambaşkaydı.

Orada gök, tersine, toprağın üstüne abanmış gibiydi; ama yakıp kavurmak için değil, onu daha büyük, daha yakın bir sevgiyle kucaklamak için. Bu gök, bir baba ocağının damı gibi, sevdiği bir yurdu her türlü felaketten korumak ister gibi alçaklara inmişti.

Güneş orayı yılda altı ay kadar parlatıp ısıtır, sonra oradan sanki, istemeye istemeye uzaklaşır; giderken, bu sevdiği yeri bir iki defa daha görmek için dönüp bakar, yağmurlu ve kapalı sonbahar ortasında ona ılık, aydınlık bir gün daha bağışlar.

Tepeler orada insan düşüncesini ürperten uzak ve korkunç dağların ancak küçük birer kopyası gibidirler. Tatlı yamaçlarla yükselirler; üstlerinden aşağıya doğru sırtüstü yatıp kaymak ya da oturup günün batışını hayal içinde seyretmek ne hoştur.

Irmak sevinç içinde hoplaya zıplaya koşar; kâh bir göl halini alır, kâh ince bir şerit gibi hızla akar, kâh düşünceye

dalar gibi duraklar, çakıllar üstünde yavaş yavaş sürünür, her tarafına oynak küçük kollar uzatır; bu kolların cıvıltıları içinde kestirmek ne tatlıdır.

Bu topraklara, on beş, yirmi fersah ötelere kadar, pırıl pırıl gülümseyen neşeli görüntüler serpilmiştir. Duru ırmağın kumlu, hafif meyilli kıyıları, tepeden suya doğru inen küçük fundalıklar, kıvrım kıvrım uzanan derin su yatağı, kayın ağaçları, bütün bunlar sanki birbirine yakıştırılmış, usta bir elle çizilmiş gibidir.

Dertlerle yıpranmış ya da dert nedir bilmeyen bir gönül; kimsenin bilmediği bu köşede saklanıp mutluluk içinde yaşamak dileğine kapılır. Orada her şey, saçlar ağarıncaya kadar uzayan bir ömür ve uykuya benzeyen sakin bir ölüm vaat eder.

Orada hiçbir şey yılın düzenli akışını bozmaz. Bahar, takvimdeki gibi, martta gelir; tepelerden çamurlu sular akar, toprak çözülüp yumuşar, yerden ılık bir buğu duman halinde yükselir; köylü sırtından postunu çıkarır, açık havaya gömlekle çıkar, eliyle gözlerini ışıktan koruyarak güneşe doya doya bakar, omuzlarını hazla silker, günlük çalışmalarına hazırlanır: Sırtüstü yatan arabayı, bir taraftan bir tarafa çeker, dam altında tembel tembel yatan sabanına bir tekme atar.

İlkbaharda ani fırtınalar olmaz, kar tarlaları kaplayıp ağaçları kırmaz.

Kış, yanına yaklaşılmaz, soğuk bir güzel kadın gibi huyunu hiç değiştirmeden sıcakların geleceği belli günlere kadar uzar; ne umulmadık güneşli havalarla insanları şaşırtır, ne de görülmemiş soğuklarla bellerini büker. Her şey tabiatın çizdiği yolda, düzenli düzenli yürür gider.

Kasımda kar ve don başlar; yılbaşında soğuk öyle şiddetlenir ki, köylü izbesinden biraz çıkacak olsa mutlaka sakalında buzlarla döner; şubatta ise hassas bir burun havada, yaklaşan ilkbaharın tatlı kokusunu alır.

Ama buralarda en tatlı mevsim yazdır. Hava serin, kuru ve kokuludur; ama bu koku limon ve defne kokusu değil, pelin, akdiken ve çam kokusudur. Günler aydınlık, yakan fakat kavurmayan bir güneşle dolu, gök hemen üç ay bulutsuzdur.

Güzel günler bir geldi mi üç dört hafta aralıksız sürüp gider, akşamlar ılık, geceler sıcaktır. Yıldızlar gökten birer dost gibi sevgiyle göz kırparlar. Bereketli yaz yağmuru yağdı mı, çabuk ve bol yağar, yerde sevinçle zıplar, ansızın sevinmiş bir insanın iri ve ılık gözyaşlarına benzer. Durur durmaz da güneş yine ışıklı ve tatlı sevgisiyle tarlaları, tepeleri kucaklayıp kurutur, bütün ülke mutlulukla gülümseyerek ona kollarını açar.

Köylü yağmuru sevinçle karşılar: "Yağmur ıslatır, güneş kurutur." der ve ılık yağmur suyuna yüzünü, omuzlarını, sırtını seve seve verir.

Orada fırtınalar korkunç değil, yararlıdır. Hep belli günlerde olur, hemen hiçbir yıl İlya gününü geçirmez; köylülerin bugüne olan inancını güçlendirmek ister gibi, göklerin hazinesinden bu ülkeye belli bir elektrik payı veriliyormuş gibi, gök gürültülerinin sayısı ve gücü her yıl aynıdır.

Bu ülkede korkunç yıkıcı kasırgalar olduğu işitilmemiştir. Tanrının gözdesi olan bu ülkede afete benzer şeyler olduğunu gazetelerde kimse okumamıştır. Marina Kulkova adında yirmi sekiz yaşında bir dul köylü kadın dört çocuk birden doğurmamış olsaydı burası hakkında hiçbir şey duyulmamış, yazılmamış olacaktı. Böyle bir havadisi gizlemek de olmazdı.

Tanrı oralara, Mısır falan gibi ülkelere gönderdiği musibetlerden hiçbirini göndermemişti. Oralılardan hiçbiri, gökten ateş parçaları geçmesi, ansızın karanlık çökmesi kabilinden gök afetleri olduğunu bilmez. Oralarda zehirli yılanlardan, çekirgelerden eser yoktur. Orman olmadığı için ne böğüren aslan, ne bağıran kaplan, ne ayı, ne kurt vardır. Tarla-

larda, köyde yalnız geviş getiren inekler, meleyen koyunlar, gıdaklıyan tavuklar dolaşır.

Bu sessizlik ülkesindeki tabiatı bir şair, bir hayal adamı elbette sevemezdi. Herkesin bildiği gibi bu baylar dalgın dalgın aya bakmaktan, bülbüllerin dem çekmesini dinlemekten hoşlanırlar. Sarı bulutlar arasına giren, dağların üstünden esrarlı bir görünüşle süzülen ya da gümüş ışıklarla hayranlarının gözlerine dolan nazlı mehtabı severler.

Bu ülkede mehtabın ne olduğunu kimse bilmezdi. Herkes aya, düpedüz ay derdi. Orada ay kırlara ve köylere iri, babacan bir gözle bakar, kalaylı bir bakır tasa çok benzerdi.

Şairin ona hayran gözlerle bakması boşuna olurdu: Yuvarlak yüzlü bir köy güzeli, bir şehirli Don Juan'ın ateşli ve anlamlı bakışlarına nasıl saf saf kırıtırsa, o da şaire öyle bakardı.

Belki etrafta fundalıklar ve güller bol olmadığı için hiç bülbül de yoktu; ama bıldırcın istediğiniz kadar. Yazın, hasat zamanında çocuklar elle tutarlardı onları.

Ama sanmayın ki, bıldırcın orada güzel bir yemek diye sofraya konur. Hayır, oralıların ahlakı böyle bir sefihliğe izin vermezdi. Orada bıldırcın eti yemek âdet değildir. Bıldırcının işi, insan kulağını şarkılarıyla okşamaktır. İşte onun için hemen her evde saçakların altında kendirden bir kafeste bıldırcın vardır.

Şair ve hayalci, bu alçakgönüllü, gösterişsiz toprakların genel görünümünden bile memnun kalmaz. Burada tüm doğanın, ormanın, derenin, kulübe duvarlarının, kumlu tepelerin, her şeyin gurubun kızıllığında ateş gibi yandığı, bu kızıl fonun kumlu, dolambaçlı bir yoldan hüzünlü harabeleri gezmeye giden bir leydiye eşlik eden ya da atalarının anlattığı iki Gül Savaşı'ndan bir sahnenin kendilerini beklediği, akşam yemeklerinde dağ keçisi yenen, bir küçükhanımın lavta ezgileriyle bir balad söylediği sağlam kaleye dörtnala ilerleyen atlıların keskin figürleriyle gölgelendiği, hayalimize Walter

Scott'un kalemiyle öylesine zengin nakşedilmiş tablolarla dolu o İsviçre ya da İskoçya tadında akşamları göremezler.

Hayır, buralarda öyle şeyler olmaz.

Bu ülkenin üç-dört küçük köyünde her şey ne kadar durgun, ne kadar uyuşuktur. Birbirine yakın köyler orada bir devin eliyle serpilmiş ve oldukları yerde hiç kıpırdamadan öylece kalmış gibidirler.

Uçurumun kenarına düşmüş bu izbe, Nuh zamanından beri üç direk üstünde yarısı havada durakalmış, içinde üç-dört kuşak sakin ve mutlu bir ömür geçirmiştir. Belki bir tavuk bile içine girmekten korkar, ama gene de Onisim Suslov, odasına sığmayacak kadar uzun boylu, iriyarı bir adam orada karısıyla birlikte yaşamaktadır.

Onisim'in izbesine nasıl girileceğini herkes bilemez. Yabancı bir ziyaretçinin oraya girebilmesi için izbeyi, sırtını ormana, yüzünü de kendisine çevirmeye razı etmesi gerekir...

Kapı uçurum üstüne açılır; içeri girmek için bir elle otlar, öteki elle de izbenin direği tutulur, sonra içeriye ayak atılabilir.

Başka bir izbe, tepeye bir kırlangıç yuvası gibi yapışmıştı; üç tanesi nasılsa yan yana gelmiş, iki tanesi de derenin ta dibinde kalmıştı.

Köyde her şey uyku içinde: Sessiz izbelerin kapıları ağızlarına kadar açık, içlerinde in cin yok. Yalnız sinekler, karabulut gibi, boğucu havanın içinde uçuşup vızıldıyor.

İzbeye girip de bağıracak olursanız bir ölüm sessizliği ile karşılaşırsınız. Binde bir, sobanın başında son yıllarını yaşayan bir ihtiyar kadın, hastalıklı bir hırıltıyla boğuk boğuk öksürerek karşılık verir ya da, bölmenin arkasından yalınayak, uzun saçlı, yalnız bir gömlek giymiş üç yaşında bir çocuk görünür, yabancıya alık alık bakar, sonra utanarak saklanır.

Kırlarda aynı durgunluk, aynı derin sessizlik. Yalnız, ötede beride, kan ter içinde bir köylü, eli sabanında, yakıcı güneş altında bir karınca gibi kara toprağı sürer. Halkın yaşayışında da hep o rahatlık, hep o değişmez durgunluk. Haydut-

luk, katillik gibi olaylar olmaz. Hiçbir güçlü tutkunun, hiçbir korkusuz teşebbüsün oradaki insanları bir yana çekip götürdüğü görülmemiştir. Zaten onların gönlünde hangi tutku, hangi girişim barınabilirdi? Orada herkes haddini bilirdi.

Bu ülkede oturanlar öteki insanlardan ayrı yaşarlar. En yakın köyler ve ilçe merkezi yirmi beş, otuz fersah uzaktadır.

Yılın belli zamanlarında köylüler buğdaylarını Volga'nın en yakın iskelesine taşırlar; bu iskele onlar için Kafdağı, Herakles sütunlarıdır. Yılda bir defa da bazıları panayıra gider; dünya ile alışverişleri bundan ibarettir.

Kendi işlerinden başka tasaları yoktur; çıkarları başkalarının çıkarlarıyla hiç çatışmaz.

İl merkezinin seksen fersah ötede olduğunu bilirler. Ama oraya pek azı gitmiştir. Saratov'la Nijni'nin de oralarda bir yerde olduğunu da bilmez değillerdir; bir Moskova, bir Petersburg, daha ötelerde Fransızlar ya da Almanlar olduğunu duymuşlardır, ama daha ötelerde artık ilkçağ insanları gibi onlar için de esrarlı bir âlem, ejderhaların, iki kafalı insanların, devlerin oturduğu bilinmez ülkeler başlar; daha ötede zifiri karanlıklar ve nihayet dünyayı sırtında taşıyan balık gelir.

Kendi köşelerine hemen hiç gelip giden de olmadığı için yeryüzünde olup bitenden haberleri olmaz. Tahtadan kap kacak satıcıları onlardan yirmi fersah uzakta otururlar ve dünyayı onlardan fazla bilmezler. Yaşayışlarını karşılaştıracak başka insanlar olmadığı için iyi mi, kötü mü yaşadıklarını, zengin mi, fakir mi olduklarını bilmezler; kendilerinde olmayıp da başkalarında olan şeylerde gözleri yoktur.

Bu mutlu insanların inancına göre hayat olduğundan başka türlü olamaz, olmamalıdır; zaten herkes de onlar gibi yaşıyordur, başka biçimde yaşamak günahtır.

Birisi gelse de onlara, başka biçimde çift sürmek, tohum ekmek, hasat yapmak, buğday satmak vardır, dese dünyada inanmazlar. Böyle insanlarda ne diye tutku, heyecan olsun.

Herkesin olduğu gibi onların da dertleri, tasaları ve kusurları var: Vergi, çiftlik sahibine verilecek pay, tembellik, uyku düşkünlüğü. Ama bütün bunlar onlara ağır gelmez, heyecan vermez. Şu son beş yıl içinde birkaç yüz kişi arasında kaza ile değil, eceliyle bile ölen olmamıştı. Kazara birisi ihtiyarlıktan ya da müzmin bir hastalıktan ebedi uykuya yatacak olursa, herkes bu kadar garip bir olay karşısında şaşkına döner. Bununla beraber demirci Taras'ın hamamda kendi üstüne döktüğü sıcak sudan haşlanıp ölüm haline gelmesine ve soğuk sularla güçbela ayılmasına hiç kimse hayret etmemişti.

Yalnız bir çeşit suç; bezelye, havuç ve turp hırsızlığı, köyde sık sık işlenir. Bir gün iki domuz yavrusu ile bir tavuk kayboldu; bu olay bütün çevre halkını küplere bindirdi. Ama bu cüretli hırsızlığı herkes, bir gün önce oradan geçmiş, tahta kap kacak satıcılarına yükledi. Başka bir gün de köprü başında bir hendeğin içinde bir adamı yatar buldular. Herhalde şehre giden işçi kafilelerinden ayrılmış kalmıştı.

Onu ilkin çocuklar gördü, korku içinde köye koştular. Hendekte korkunç bir yılan, bir canavar yatıyor diye bir yaygaradır kopardılar; sözde arkalarına takılmış, az kalsın küçük Kuska'yı yiyecekmiş.

Köyün en kabadayıları ellerine yaba, balta alıp cümbür cemaat hendeğe gittiler. Yaşlılar:

— Nereye gidiyorsunuz? diyorlardı; Çıldırdınız mı? Kendinizi o kadar güçlü mü sanıyorsunuz. Bırakın, dokunmayın, zorunuz ne?

Ama köylüler gene gidiyorlar ve canavarın yattığı yere yüz elli adım kala türlü seslerle bağırmaya başlıyorlar; hiçbir cevap alamayınca duraklıyor, tekrar yürüyorlar.

Başını hendeğin kenarına dayayıp yatmış bir mujik görüyorlar. Yanı başında bir çanta, bir değnek, değneğe takılı çarıklar.

Köylüler ne dokunmaya, ne de yaklaşmaya cesaret edebiliyorlar. Kimi sırtını, kimi ensesini kaşıyor:

— Hey! Baksana! Kimsin sen? Adın sanın nedir? Ne istiyorsun?

Adamcağız başını kaldırmaya çalışıyor, çok yorgun ya da hasta olduğu belli. Köylülerden biri onu yabasıyla dürtmeye kalkışıyor. Arkadaşları:

— Dokunma! diye bağırıyorlar. Tanrı bilir neyin nesidir? Bir şey söylemiyor. Belki de bir... Aman dokunmayın çocuklar.

Birçoğu da:

— Bırakın gidelim, diyor. Bu adam bizlerden değil. Ne olur ne olmaz; başımıza bir bela getirir.

Köye dönüyorlar, ihtiyarlara hendeğin içinde uzanıp yatmış, ağzından laf çıkmayan bir yabancı gördüklerini anlatıyorlar; ne yaptığını Tanrı bilir diyorlar.

Kulübenin önünde dirseklerini dizlerine dayayıp oturmuş ihtiyarlar, son hükmü veriyorlar:

— Mademki buralı değil, dokunmamalı. Ne yaparsa yapsın. Zaten gitmemeliydiniz.

İşte Oblomov'un rüyasında birdenbire kendini bulduğu yer böyle bir ülkeydi.

Oradaki üç dört köyden biri Sosnovka, öteki Vavılovka idi; bu köyler arasında bir fersah uzaklık vardı. Bu iki köy Oblomov ailesinin babadan kalma çiftliği idi; ikisine birden Oblomovka deniliyordu. Oblomovların asıl çiftlikleri ve konakları Sosnovka'da idi. Oradan beş fersah ötede küçük Verhliyovo köyü ve ona bağlı birkaç kulübe vardı. Bu köy önceleri Oblomovlarındı; ama çoktan beri başkalarının eline geçmişti.

Orasını zengin bir çiftlik sahibi satın almıştı; hiç gelip görmediği toprakları bir Alman kâhyaya bırakmıştı.

İşte birkaç kelime ile bu ülkenin bütün coğrafyası.

İlya İlyiç sabahleyin küçücük yatağında uyanıyor. Daha yedi yaşında. Kuş gibi hafif; keyfi yerinde. Ne sevimli şey! Pembe, tombul tombul yanakları öyle toparlak ki, haşarı bir

çocuk mahsus ağzını şişirse o kadar olmaz. Dadısı başucunda uyanmasını beklemişti. Şimdi ayağına çoraplarını geçirmeye çalışıyor; çocuk bırakmıyor, türlü maskaralıklar ediyor, ayaklarını oynatıyor; dadı yakalamaya çalışıyor, sonra ikisi birden katıla katıla gülüyorlar. Nihayet dadı çocuğu ayağa kaldırabildi, yüzünü yıkadı, saçlarını taradı, annesinin yanına götürdü.

Oblomov rüyasında, çoktan ölmüş annesini görünce, sevinç ve sevgiyle ürperdi; uykuda olmasına rağmen kirpiklerinin arasından iki damla sıcak yaş süzüldü ve yanaklarının üstünde kaldı.

Annesi onu sıcak öpüşlere boğdu, sonra gözlerinde donukluk var mı, yok mu diye çocuğuna dikkatli, endişeli gözlerle baktı; dadıya, "Rahat uyudu mu, gece hiç uyanmadı mı, ateşi var mıydı?" diye sordu. Sonra elinden tutup, onu Meryem'in önüne götürdü. Diz çöktü; oğlunu kolunun altına aldı, duanın sözlerini fısıldadı. Çocuk sözleri dalgın dalgın tekrarlarken açık pencereden bakıyor, odanın içine serin bir hava ile leylak kokusu doluyordu. Çocuk duanın ortasında ansızın:

— Anne bugün gezmeye gidecek miyiz? diye soruyor. Annesi başını Meryem'den çevirmeksizin duasını bitirmeye çalışırken çabuk çabuk:

— Evet cicim, diyor. Çocuk duayı istemeye istemeye kekeliyor, ama annesi kendini bütün yüreğiyle duasına veriyor. Sonra babasına gidiyorlar; daha sonra da çay içiyorlar.

Kahvaltı masasında Oblomov, onlarda oturan seksenlik ihtiyar teyzesini görüyor; teyze iskemlesinin arkasında duran ve başı yaşlılıktan sallanan kocamış hizmetçi kızı durmadan tersliyor. Masada başkaları da var; babasının uzak akrabasından üç yaşlı kız. Onlarda konuk kalan annesinin kayınbiraderi, Çekmenev; yarı deli, züğürt bir beyzade. Daha birçok ihtiyar konuk.

Oblomovların evini dolduran bütün bu kalabalık İlya İlyiç'e saldırıyor; onu okşamalara, pohpohlara boğuyor. Çocuk, zorla öptükleri yeri silmeye zor vakit buluyor.

Bu törenden sonra küçük beyzadeyi beyaz ekmeklerle, bisküvilerle, kaymaklarla tıka basa doyuruyorlar.

Sonra annesi onu bir defa daha kucaklıyor, bahçeye, avluya, çayıra gezmeye götürüyor. Sert bir yüzle dadıya çocuğu yalnız bırakmamasını, atlardan, köpeklerden, tekeden korumasını, evden fazla uzaklaşmamasını, hele büyük hendeğe hiç gitmemesini birer birer tembihliyor. Bu büyük hendek o tarafın en korkunç yeri idi ve çok kötü bir ünü vardı.

Bir gün orada bir köpek bulmuşlar; yabalarla, baltalarla üstüne giden köylülerden kaçtığı ve dağlarda kaybolduğu için kuduz olduğuna hükmetmişlerdi. Leşleri bu hendeğe atarlardı; orası haydutların, kurtların, ne orada ne de dünyanın başka bir yerinde görülmüş garip mahlukların yaşadığı sanılan yerdi.

Çocuk annesinin sözlerini sonuna kadar dinlememiş, çoktan avluya fırlamıştı.

Sevinç dolu bir şaşkınlık içinde, hayatında ilk defa görüyormuş gibi, baba evini seyrediyor, dört yanında koşuyordu. Evin birçok eklentileri vardı. Giriş kapısı bir yana doğru göçmüş, dam ortasından çökmüş, ince bir yosunla örtülmüştü. Merdivenin tahta sahanlığı iyice gevşemiş; bahçe kendi haline bırakılmıştı.

İlya İlyiç evini saran ahşap balkona çıkmaya can atıyor; oradan dereye bakacak. Fakat balkon o kadar köhne ki yalnız hizmetçilerin çıkmasına izin veriliyor, ev sahipleri hiç ayak basmıyordu.

Annesini dinlemeyerek balkonun büyülü basamaklarına atılıyor; fakat dadısı sahanlıktan koşup yakalıyor.

O zaman çocuk yulaf ambarına kaçıyor, dik merdivene tırmanmaya kalkışıyor; dadı gene karşısına çıkıyor, güvercinliğe çıkmasına, ahıra girmesine ve hele, Tanrı esirgesin, hendeğe inmesine engel oluyor.

— Ah yarabbi, ne çocuk! Ne yaramaz şey. Rahat duramaz mısın sen, küçükbey? Ne ayıp!

Dadının hayatı her gün, her gece telaşlı koşuşmalarla geçerdi. Büyük sevinçlerden büyük sıkıntılara düşer, bazen çocuk düşecek, burnunu kıracak diye ödü kopar, bazen çocuğun candan sarılışlarıyla içi açılır, bazen de, "Büyüyünce bu çocuk ne olacak?" diye üzüntülere düşerdi. İhtiyarın yüreği hep bunlarla çarpardı. Kanını coşturan ve uyuşuk ömrünü uzatan bu heyecanlardı; onlar olmasa belki çoktan söner giderdi.

Ama çocuk her zaman böyle yaramaz değildi; bazen birdenbire durgunlaşır, dadının yanında oturup küçücük kafasıyla olup bitenleri anlamaya çalışırdı. Gördükleri, duydukları gönlünün derinliklerine girer, onunla birlikte büyür, gelişirdi.

Güzel bir sabah; hava serin, güneş daha yükselmemiş. Evin, ağaçların, balkonun, güvercinliğin gölgeleri daha pek uzun. Bahçede, avluda insanı hülyaya, uykuya çeken serin köşeler var. Yalnız uzakta arpa tarlaları pırıl pırıl yanıyor. Güneşin parlattığı dere de gözleri kamaştırıyor. Çocuk soruyor:

— Niçin burası böyle karanlık da, orası o kadar aydınlık dadıcığım? Sonra niçin burası da aydınlık oluyor?

— Çünkü yavrum, güneş ayı arıyor, bulamayınca kederlenip somurtuyor; uzaktan bir gördü mü hemen yüzü gülüyor.

Çocuk düşünceli düşünceli çevresine bakıyor, su çekmeye giden Antip'i görüyor, yanı başında, yerdeyse gölgesi ondan on kat büyük; fıçının gölgesi, ev kadar büyük; atınki ise bütün çayırı kaplıyor. Antip daha avludan çıkmadan gölge iki adımda tarlayı aşıp tepenin ardında kayboluyor.

Çocuk da kalkıp iki adım atıyor, bir adım daha atsa o da dağın arkasında kaybolacak. Dağa koşmak, araba ne oldu diye bakmak istiyor. Kapıya kadar gelmişken pencereden annesinin sesi işitiliyor:

— Dadı, dadı! Çocuk güneşe çıktı, görmüyor musun? Sıcak başına vuracak, midesi bulanacak, iştahı kapanacak. Gölgeye götür onu. Böyle bırakırsan hendeğe kadar gidecek.

Dadı çocuğu sahanlığa çekerek:

— Ah, seni yumurcak! diye mırıldanıyor.

Bu arada küçük İlya büyüklerin neler yaptığını, sabahları nasıl geçirdiklerini hiç gözden kaçırmıyor. En küçük şeylere dikkatle bakıyor, ev hayatının türlü gelenekleri hafızasına silinmeyecek gibi yerleşiyor; taze zekâsı gördüğü canlı örneklerle besleniyor ve için için çevresindeki insanların hayatına benzer bir hayat hülyası kurmaya başlıyor.

Oblomovların evinde sabah saatlerinin boş geçtiği söylenemez. Mutfakta et ve sebze doğrayan satırların sesi köye kadar gider.

Hizmetçilerin odasından bir köylü kadının ince sesi çıkrığın hafif gürültüsüne karışır; yanık bir türkü mü söylüyor, ağlıyor mu, belli olmaz.

Antip, su dolu fıçısıyla avluya döner dönmez köylü kadınlar ve arabacılar ellerinde kovalar, testiler, leğenlerle dört yandan üstüne üşüşürler.

Yaşlı bir kadın un dolu bir leğen ve bir yumurta sepetiyle ambardan mutfağa geçer; aşçı pencereden ansızın Arapka'nın sırtına su atar. Zavallı Arapka ise bütün sabah mutfağın altında, gözleri pencerede, ağzını yayıp kuyruğunu keyifli keyifli sallayarak yiyecek beklemişti.

İhtiyar Oblomov da işsiz durmaz. Bütün sabah pencerenin önünde oturup avluda olup biteni inceden inceye gözetler. Avludan geçen bir köylüye bağırır:

— Hey İgnaşka! Nedir o götürdüğün, sersem?

Köylü efendisine bakmadan cevap verir:

— Bilenecek bıçakları içeriye götürüyorum.

— Peki, peki. Dikkat et de iyi bilesinler.

Sonra bir köylü kadına seslenir:

— Hey, bana bak! Nereye gidiyorsun?

Kadıncağız durur, elini gözlerinin üstüne götürüp pencereye bakar:

— Mahzene gidiyorum, beyefendi; öğle yemeği için süt getireceğim.

— Peki, peki. Dikkat et de dökülmesin.

— Ya sen Zaharka? Pis yumurcak, nereye koşuyorsun öyle? Üçtür görüyorum koştuğunu. Gir bakalım içeriye.

Zaharka içeriye girip tekrar holde uykuya dalar. İnekler otlaktan dönünce su içip içmediklerine ilk bakan ihtiyardır. Pencereden bir köpeğin tavuklara saldırdığını gördü mü hemen bu kargaşalığın yatıştırılması için sert emirler verir.

Karısı da hiç işsiz durmaz. 3 saat boyunca terzi Averka'ya, küçük İlya'ya babasının eski gömleğinden nasıl bir ceket çıkaracağını anlatır. Tebeşirlerle modeli çizer ve Averka'nın kumaştan parça çalmamasına dikkat eder. Sonra hizmetçiler tarafına geçer; her hizmetçi kızın o gün ne kadar dantela yapacağını gösterir. Bu iş bitince, Nastasya İvanovna'yı, Stepanida Agapovna'yı ya da başka bir yaverini peşine takarak bahçede bir iş için dolaşmaya çıkar. Falan elmalar bakalım oldu mu? Dünkü olgun elmalar bakalım düştü mü? Şu ağacı aşılamak, bu ağacı budamak gerek, vesaire. Ama onun asıl işi, büyük derdi, yemeğin hazırlanmasıdır. Bütün ev halkı, ihtiyar teyze de dahil, bu önemli meseleyi görüşürdü. Herkes bir yemek teklif eder: Sakatat, şehriye ya da işkembe çorbası, kırmızı salça, beyaz salça vs. Her teklif üzerinde uzun boylu konuşulur, düşünülür; nihayet büyükhanım son sözü söyler ve karar verilir. Nastasya İvanovna ve Stepanida Agapovna sık sık mutfağa gönderilir, emirler hatırlatılır, yeni emir götürülür; şu ilave edilsin, şu kaldırılsın. Aşçıbaşıya şeker, bal, şarap verirler, verilen her şeyin tam olarak kullanılıp kullanılmadığını da kontrol ederler.

Oblomovka'da yemek meselesi her şeyin üstündeydi. Yortular için semirtilen bir sürü dana, çeşit çeşit kümes hayvanları. Her birini beslemek için ne hesaplar, tedbirler! İsim

günlerine ve diğer aile törenlerine ayrılan hindiler ve tavuklar fındıkla beslenir; kazlar kesilmeden birkaç gün önce torbalar içinde asılıp dinlenmeye bırakılır. Ne yiyecekler, ne reçeller, ne pastalar, ne turşular, ne içkiler yapılmazdı! Oblomovka'da öğleye kadar bütün ev halkı durmadan çalışırdı; karınca yuvasındaki gibi, hareketli, hummalı bir hayat.

Pazar ve yortu günleri bu çalışkan karıncalara tatil yoktur. Mutfakta bıçak sesleri büsbütün artar, köylü kadın ambardan mutfağa daha sık gider gelir; yumurta ve un miktarı iki katına çıkar. Kümeste her zamankinden fazla çığlıklar duyulur, kan dökülür. Mutfakta kocaman bir pasta hazırlanır; ev sahipleri bu pastayı ertesi güne kadar bitiremezler; üçüncü, dördüncü günler pastanın artıkları hizmetçilere gönderilir. Cuma günü bayatlamış, kaymağı kalmamış son parça, Antip'e iltimas olarak ikram edilir. Antip istavroz çıkararak, bu garip, kaskatı hediyeyi kıtır kıtır yer bitirir. Nasıl bazı arkeologlar bin yıllık bir kap içinde buldukları bir kötü şarabı kokusuna falan bakmadan zevkle içerlerse o da pastanın tadına madına aldırış etmez, efendilerinin elinden gelmesine değer verir.

İlya İlyiç, bütün bunları, hiçbir şeyi kaçırmayan çocuk bakışlarıyla seyreder; gayretli, düzenli sabah saatleri gözleri önünden geçer; nihayet öğle olur.

Yakıcı bir güneş; gökte bir tek bulut yok. Tam tepede hareketsiz gibi duran güneş kuru otları kavuruyor. Kımıldayan hiçbir şey yok. Hava olduğu yerde duruyor. Ne suda, ne ağaçlarda hiçbir kımıltı yok; kırların ve köyün üzerine derin bir sessizlik çökmüş, her şey ölü gibi. İnsan sesi bu boşluk içinde çok uzaklara gidebilir, her yerden aynı kuvvetle işitilebilir. Kırk elli metre uzaktan bir mayısböceği vızıltısı duyuluyor. Sık otların arasından, bir adam rahat rahat uyuyormuş gibi bir horultu geliyor.

Evin içinde de aynı ölüm sessizliği var. Öğle uykusu zamanı.

Çocuk babasının, annesinin, ihtiyar teyzesinin ve bütün ev halkının birer birer köşelerine çekildiklerini görür. Çekilecek yeri olmayanlar samanlığa, bahçeye gider, kimi sofada serinlemeye çalışır, kimi de, tıka basa yediği yemekten ve sıcaktan, düştüğü yerde kalarak, sineklere karşı yüzüne bir mendil örtüp uyur. Bahçıvan bahçesinde, fundalıkların gölgesinde, gürgenin yanında uzanır, arabacı da ahırda kestirir.

İlya İlyiç hizmetçi odasına bir göz atar; herkes, rasgele yere, sıralar üstüne uzanmış; küçük sofada da yatanlar var. Başıboş kalan çocuklar avluda yerlerde sürünüp kumlarla oynuyorlar. Köpekler de yerlerine büzülüp yatmışlar; nasıl olsa hiçbir yabancının geleceği yok.

Kimsenin ruhu duymadan evin bir ucundan öteki ucuna gidilebilir; bir hırsız gelse her şeyi toplar, bir arabaya doldurup götürebilir, ama Oblomovka'da hırsız yoktur.

Tıpkı ölüme benzeyen dayanılmaz bir uyku evi sarmış. Hiçbir yerde hayat izi yok. Yalnız her köşeden binbir çeşit horultu yükseliyor.

Bazen uyananlardan biri başını kaldırıyor, çevresine alık alık bakındıktan sonra öbür yanına dönüyor; ya da uykusu içinde gözlerini açmadan tükürüyor, ağzını şapırdatıyor, burnundan bir şeyler mırıldanarak horlamaya devam ediyor.

Bir başkası sanki değerli dakikalar kaybetmek korkusuyla durup dururken yattığı yerden fırlıyor, kvas testisine sarılıyor, içinde yüzen sinekleri kenara doğru üflüyor, içkinin üstünde o zamana kadar kımıldanmadan duran sinekler, durumları iyileşiyor umuduyla çabalamaya başlıyorlar. Adam bir yudum içiyor, sonra yeniden kurşunla vurulmuş gibi yatağına yıkılıyor.

Çocuksa bütün bunları izler durur. Yemekten sonra dadısıyla dışarı çıkma izni vardır. Hanımının sıkı tembihlerine ve kendi isteğine rağmen dadı uykuya dayanamazdı. O da Oblomovka'yı kaplayan bu salgına yakalanırdı.

İlkin çocuğu dikkatli gözlerle kollar, yanından ayırmaz, haylazlıklarına kızar; sonra hastalığın ilk alametleri belirince, çocuğa kapıdan dışarıya çıkmaması, tekeye dokunmaması, güvercinliğe, balkona çıkmaması için yalvarmaya başlar.

Kendi gölgede, sahanlığın, mahzenin eşiğinde ya da çayırda oturmuş, çorap dokuyup çocuğu kolluyormuş gibi durur. Fakat azarlamaları gittikçe yumuşar, uykusu arasında başını sallayarak, "Çıkacak, mutlaka balkona çıkacak; ya hendeğe de giderse!.." diye mırıldanır.

Sonra ihtiyarın başı önüne düşer, örgüsü elinden kayar, çocuğu görmez olur. Yarıaçık ağızdan bir hırıltı duyulur.

Çocuk bu anı sabırsızlıkla beklemiştir, artık her istediğini yapabilir.

Dünyada kendi başınadır; hemen ayaklarının ucuna basarak kaçar, uyuyanların önüne giderek uyanmalarını, tükürmelerini, rüyalarında konuşmalarını seyreder, sonra yüreği güm güm ederek balkona çıkar. Çatırdayan tahtaların üstünde koşar, güvercinliğe tırmanır, bahçenin dibine kadar gider, peygamber böceklerinin vızıltısını dinler, uçuşlarına bakakalır. Otlar arasına gizlenen böceklerin seslerine kulak verir, sessizliği bozan bu yaramazları arar, bulur; bir peygamber böceğini tutar, kanatlarını koparır, ne hale geldiğini seyreder ya da hayvanı bir saman çöpüyle ortasından deler, çöple birlikte nasıl uçtuğuna bakar. İşte bir örümcek! Bir sineğin kanını emiyor... Çocuk, nefesi kesilerek, düşmanın kolları arasında çırpınan, vızlayan sineğe bakar, bakar nihayet zalimi de, mazlumu da gebertir.

Sonra bir çukura girer, orada yetişen bazı kökleri kazıp çıkarır, soyar ve iştahla yer. Bu kökler ona annesinin verdiği elmalardan ve reçellerden daha tatlı gelir.

Kapıdan dışarı koşar; biraz uzaktaki küçük kayın ormanına kadar gitmeye can atar; büyük yoldan gidecek yerde hendeği, çiti, çukurları aşacak olsa beş dakikada orada; ama korkuyor. Orası cinlerin, haydutların, korkunç hayvanların yatağıdır.

Ah bu hendek! Oraya da bir gidebilse. Bahçeden yüz metre ötecikte. Çocuk hendeğin kenarına kadar gelir, korka korka içine doğru bir bakmak ister... Ama hendek hakkındaki türlü söylentiler birden hatırına gelir, korkuyla irkilerek kaçar ve titreye titreye dadının kollarına atılır, ihtiyar kadıncağızı uyandırır.

İrkilerek kendine gelen dadı, başındaki örtüyü düzeltir, kır saçlarını altına sokar ve sanki hiç uyumamış gibi yaparak bir İlyuşa'ya, bir efendisinin, hanımının pencerelerine ürkek gözlerle bakar, sonra titreyen elleriyle şişlerini dizleri üstündeki çoraba sokmaya başlar.

O sırada sıcak yavaş yavaş azalmaktadır; tabiatta her şey diriliyor gibidir; güneş ormana doğru inmiştir.

Ev de yavaş yavaş canlanmaya başlar; bir kapı gıcırdar; avluda ayak sesleri işitilir; samanlıkta birisi hapşırır.

Çok geçmeden mutfaktan bir hizmetçi çıkar; iki büklüm, büyük bir semaveri taşımaktadır. Ev halkı yavaş yavaş çaya toplanır. Kiminin yüzü şişmiş, gözleri yaşarmış, kiminin yanağı ve şakağı, üzerine yatmaktan kızarmış. Bir başkasının sesi de bir tuhaf olmuş. Herkes oflar, puflar, esner, kaşınır, gerinir, kendine gelmeye çalışır.

Yemekle uyku boğazlarını kurutmuştur. Bir düzine çay içerler, gene de susuzlukları gitmez. Oflamalar, puflamalar devam eder; kızılcık şurupları, armut suları, kvaslar, türlü türlü içkiler içerler. Bazıları susuzluklarını gidermek için ilaçlara başvurur; hastalıktan beter bir beladır bu susuzluk! Arabistan çöllerinde kaybolmuş bir kervanın susuz yolcuları gibi herkes öteye beriye koşuşur.

Çocuk, annesinin yanında, göz kulak kesilir: Çevresini saran garip çehrelere bakar; uykulu, uyuşuk konuşmaları dinler. Gördüğü anlamsız şeylerin, duyduğu budalaca sözlerin hepsi ona hoş gelir.

Çaydan sonra herkes işine gider. Çocuk dere kıyısında gezer, ayağıyla küçük taşları suya iter. Bazen pencere kıyısında

oturup dışarıyı seyreder: Bir kedinin avludan koşa koşa geçmesine, bir karganın uçmasına başını sağa sola çevirerek, burnunu ileri uzatarak bakakalır. Tıpkı köpeklerin bazen pencereden, başlarını güneşe verip bütün gün geleni geçeni dikkatle süzmeleri gibi.

Annesi İlyuşa'nın başını dizlerine koyar; yavaş yavaş saçlarını tarar; yumuşaklıklarına hayran olur; Nastasya İvanovna'yı Stepanida Agapovna'yı da hayran olmaya zorlar; onlarla İlyuşa'nın geleceği üstüne konuşur, onu kendi uydurduğu parlak bir destanın kahramanı yapar ve kadınlar İlyuşa'nın geleceğinde çuval çuval altın görürler.

Karanlık çökmeye başlar. Mutfakta yeniden ateş yanmaya, bıçaklar işlemeye başlar: Akşam yemeğine hazırlık.

Hizmetçiler büyük kapıda toplanır; balalayka sesleri ve gülüşmeler işitilir. Köşe kapmaca oynanır.

Güneş ormanın arkasına süzülür; son ılık ışınları bir ateş şeridi gibi bütün ormandan geçer, çamların tepesini yaldızlar. Sonra ışınlar birbiri ardından söner; son ışın biraz duraklar, sık dalları iğne gibi deler; sonunda o da kaybolur.

Şekiller silinmeye başlar; her şey ilkin boz, sonra siyah bir leke haline gelir. Kuşlar birer birer ötmekten kalır; çok geçmeden hiç sesleri çıkmaz olur. Yalnız birisi inat eder; dünyayı kaplayan sessizlik içinde zaman zaman tekdüze bir sesle öter; fakat bu ötüşün de arası gittikçe açılır, nihayet zayıf bir ötüşten sonra o da susar, yapraklar arasında bir silkinir ve uykuya dalar.

Ses seda kesilir. Yalnız cırcırın sesi her zamankinden daha fazla çıkar. Topraktan beyaz bir sis yükselir; çayırların, derenin üstünü kaplar. Derenin sesi yumuşar; biraz sonra o da son bir defa çalkanır ve kımıldamaz olur.

Havaya ıslak bir koku yayılır. Gökler kararkça kararır. Ağaç kümeleri birer dev şeklini alır. Orman bir korku diyarı olur: Ansızın bir çatırtı duyulur, kuru dallar yerini

değiştiren devin ayakları altında eziliyordur sanki. Gökyüzünde, canlı bir göze benzeyen ilk yıldız parıldar ve o anda evin pencerelerinde ışıklar belirir.

Şimdi artık tabiat ruhani bir sessizlik içindedir; insanın yaratıcı düşüncesi hızlanır; şiir dünyası zenginleşir, gönülde sevgiler daha ateşli, dertler daha acı olur. Kötü ruhlarda günahkâr düşünceler daha çabuk gelişir. Oblomovka ise bu saatte derin bir uykuya gömülür.

İlyuşa:

— Anne, haydi çıkıp gezelim, der.

— Çıldırdın mı sen? Bu saatte hiç gezmeye gidilir mi? Bu ıslak havada. Ayakların üşür. Hem nasıl gideriz? Ormanda cinler cirit oynuyor şimdi; küçük çocukları alıp götürürler.

— Nereye götürürler? Nasıl şey bu cinler? Nerede otururlar?

O zaman annesi hayal çıkrığını alabildiğine işletir. Çocuk, gözlerini açа kapaya dinler, dinler ve uyuyakalır. Dadı gelir, onu annesinin dizinden alır, başını omzundan arkaya sarkıtarak yatağına götürür.

Oblomovka halkı yatağa girerken dualar, niyazlar başlar:

— Bugün de bitti; Tanrıya şükürler olsun. Rahat bir gün yaşadık. Umarım yarın da bugün gibi geçer. Tanrım çok şükür! Tanrım çok şükür!

Rüya Oblomov'u çocukluğun başka bir devresine götürüyor:

Uzun bir kış gecesi... İhtiyar dadı İlya'ya masal anlatıyor: "Uzak, çok uzak, meçhul bir ülke varmış; orada ne karanlık geceler, ne de dondurucu soğuklar olurmuş. Her gün türlü mucizeler görülür; derelerden ballar, sütler akarmış. Bütün yıl hiç kimse bir şeycikler yapmazmış; İlya İlyiç gibi zarif beyzadelerle dünya güzeli hanımlar bütün gün gönül eğlendirir dururlarmış. Orada her dilediğini yapan iyi yürekli bir peri otururmuş. Bu peri, herkesin alay ettiği saf, uysal, biraz kafadan sakat bir delikanlıyı korur; ona

binbir hediye verirmiş. Delikanlı hiçbir iş görmez; doyasıya yer içer, güzel elbiseler giyermiş. Nihayet dünya güzeli Militrisa Kirbityevna* ile evlenmiş..." Çocuk kulak kesilmiş, masalı heyecanla dinliyor.

Dadı, daha doğrusu masal geleneği, insanı hayattan ne büyük bir ustalıkla uzaklaştırıyordu! İlya İlyiç'in düşüncesi ve hayali ömrü boyunca bu uydurma dünyaların kölesi kalmıştır. Dadı ona saf Yemelya'nın masalını, atalarımıza ve belki de bize karşı düşünülmüş olan bu acı ve kurnazca taşlamayı öyle rahat bir yürekle anlatırdı ki...

İlya İlyiç büyüyüp de bal ve süt akan ırmakların, iyi yürekli perilerin var olmadığını öğrendikten sonra dadısının masallarını gülümseyerek dinler, fakat candan olmayan bu gülümseme gizli bir iç çekişiyle karışırdı. Peri masalları onun kafasında gerçekle öyle karışmıştı ki, bazen farkına varmadan niçin masalın hayat, hayatın da masal olmadığına üzülürdü.

Militrisa Kirbityevna'yı düşünmekten kendini alamazdı; insanların gamsız, kasvetsiz, eğlenmekten başka bir şey yapmadıkları masal ülkesini özlerdi; bütün hayatınca içinde ocak üstünde yatmak, alın teriyle kazanılmamış elbiseler giymek, iyi yürekli perinin kesesinden yiyip içmek arzusu kalmıştı. Oblomov'un babası da, büyükbabası da hep bu, yüzyıllar boyunca dadıların, lalaların kuşaktan kuşağa hiç değiştirmeden taşıdıkları masalları dinlemişlerdi.

Dadı çocuğun hayaline başka bir resim çizmeye başlıyor. Ona bizim Akhilleus'larla Odysseus'ların maceralarını, İlya Muromets'lerin, Dobrini Nikiticin'lerin, Alyoşa Popoviç'lerin, pehlivan Polkane'lerin, gezginlerin kahramanlıklarını, Rusya'yı nasıl dolaştıklarını, kâfirlerin sayısız ordularını nasıl darmadağın ettiklerini, bir dikişte bir testi şarap içerek nasıl içki yarışı yaptıklarını anlatıyor. Zalim haydutlar, uyuyan çar kızları, taş kesilmiş şehirler ve insanlar; nihayet bizim şeytanlar, cinler, periler, ruhlar, ejderhalar...

---

* Militrisa Kirbityevna: Eski bir halk masalının kahramanı. (ç.n.)

Dadı bir Homeros sadeliği ve tatlılığı ile, her anlattığı şeye bir canlılık vererek, çocuğun hafızasını ve hayalini Rus hayatının İlyada'sıyla dolduruyor; o İlyada ki, insanın, tabiatın ve hayatın tehlike ve sırlarıyla uyuşamadığı, orman şeytanlarının, hayvanlaşan insanların korkusuyla titrediği, etrafındaki tehlikeler karşısında Alyoşa Popoviç'e sığındığı, havada, suda, ormanda, çayırlarda her yerde mucizeler görüldüğü zamanlar, bizim destancılarımızın kafasından yoğrulmuştur.

O zamanlar insan hayatı güvensizlik ve korku içinde geçerdi. Kapısının eşiğini aşmak bile tehlikeli idi. Vahşi bir hayvan üzerinize saldırabilir, bir haydut sizi öldürebilir, insafsız bir Tatar her şeyi alıp götürebilirdi; ya da insan hiçbir iz bırakmadan ortadan kayboluverirdi.

Ansızın göklerde bir şeyler olur, alev sütunları, ateş gülleri görülür; yeni bir mezarın üstüne nur iner ya da ormanda, elinde garip bir fenerle, gözleri pırıl pırıl parlayan bir adam karanlıkta, korkunç bir sesle gülerek dolaşırdı.

O zaman insanların da garip halleri varmış; bir adam yıllarca mutluluk içinde yaşar, sonra birdenbire tuhaf şeyler söylemeye, vahşi bir sesle bağırmaya, uykusunda gezinmeye başlarmış. Bir başkası hiç nedensiz, kıvrana kıvrana yere düşermiş. Bu olaydan biraz önce de bir tavuk horoz gibi bağırır, damda bir karga ötermiş.

Âciz insanoğlu dehşet ve hayret içinde çevresine bakar, hayalinde tabiatın ve kendi varlığının sırlarını açacak anahtarı ararmış.

Belki uykulu ve uyuşuk bir hayatın sonsuz sessizliği, hareketsizliği, maceraların, tehlikelerin, korkuların yokluğu, insanı gerçek hayatın ortasında bir hayal dünyası yaratmaya götürüyor ve aylak düşüncesi bu hayal dünyasında istediği gibi at oynatıyor ya da olanın bitenin nedenini onun dışında arayarak en tabii olayları, onlarla hiç ilgisi olmayan nedenlere bağlıyor.

Zavallı atalarımız hayatta yollarını el yordamıyla arıyorlardı; iradelerine ne büsbütün hâkim olabiliyorlar, ne de onu büsbütün serbest bırakıyorlardı. Ama gene de hayatın zorlukları ve tehlikeleri karşısında safça bir hayrete düşüyorlar ve bunların izahını tabiatın dilsiz ve belirsiz hiyerogliflerinde arıyorlardı.

Bir ölümün nedeni onlarca, bundan önceki ölünün evin kapısından çıkarken başının ayaklarından önce çıkmasıydı; bir yangının nedeni, bir köpeğin üç gece pencerenin altında uluması idi. Bu yüzden ölülerin evden daima ayakları önde çıkmasına dikkat ederler; ama aynı yemekleri aynı oburlukla yerler; eskisi gibi ot üstünde uluyan köpeği döverler veya kovarlar ama gene de çıranın kıvılcımlarını çürümüş döşemenin aralıklarına kaçırmaktan geri kalmazlardı.

Rus halkı bugün bile çevresindeki sert ve açık gerçeğe rağmen eski zamanların sihirli masallarına inanmayı sever. Belki daha çok zaman bu inançtan kurtulamayacaktır.

Dadının anlattığı Altın Yaprağı, Ateş Kuşu hikâyelerini, esrarlı sarayın tehlikelerini ve gizli oda efsanelerini dinlerken çocuk kendisini kahramanın yerine koyar; kanı kaynar ya da tüyleri ürperir ya da kahramanın felaketleriyle derde düşerdi. Hikâye ardından hikâye. Anlattıklarına biraz da inanan dadı kendi masallarının heyecanına kapılır, bazı parçaları bir sanatçı gücüyle canlandırarak anlatırdı. O zaman gözleri parlar, başı heyecandan yerinde durmaz olur, sesi her zamankinden fazla yükselirdi.

Derin bir korkuya düşen çocuk, gözlerinde yaşlarla dadısına sarılırdı.

Gece yarısı mezarlarından çıkan ölüler, devlerin zindanlarında çürüyen insanlar, kesilen ayağını diyar diyar aramaya çıkan tahta ayaklı ayı... Çocuk bunları dinlerken saçları dimdik olur, hayal gücü kâh donar kalır, kâh alabildiğine işlemeye başlardı; içine hem acı, hem tatlı duygular dolar, sinirleri birer tel gibi gerilirdi.

Dadı, ayının sözlerini heybetli bir eda ile tekrarlardı:

"Gıcırda, gıcırda, odun bacağım; kasabalardan geçtim, köylerden geçtim; bütün kadınlar uykuda, bir tek kadın uyumuyor, benim postumun üstünde oturuyor, benim etimi pişiriyor, benim yünümü eğiriyor." Nihayet ayı kulübeye girip de ayağını çalanı yakalamaya çalışırken, çocuk artık dayanamaz, titreye titreye çığlıklar koparark dadısının kollarına atılır, korkudan ağlar, sonra ayının pençelerinde değil, dadısının yanında olduğu için sevincinden gülerdi.

Çocuğun düşüncesi garip hayaletlerle doluydu. Korku ve hüzün, ruhuna yıllarca, hatta belki de ömrü boyunca hâkim oldu. Çevresine hep küskün küskün bakar, hayattaki her şeyi sıkıntılı, eziyetli görürdü. Aklı fikri hep o Militrisa Kirbityevna'nın yaşadığı, bedava yiyip içmenin, giyinip kuşanmanın mümkün olduğu tehlikesiz, dertsiz, kaygısız masal ülkesindeydi.

Oblomovka'da masallar yalnız çocuklar için değildi; büyükler de ömürleri boyunca onların etkisi altındaydılar. Evde ve köyde, efendisinden, hanımından iriyarı demirci Taras'a kadar herkes karanlık gecelerde belirsiz bir korkuya düşerdi. Her ağaç bir dev olur, her çalının arkasına bir haydut saklanırdı. Kapanan bir panjurun sesini, bacada rüzgârın ulumasını işitince kadın erkek, çoluk çocuk hep birden sapsarı kesilirdi. Yortuda hiç kimse akşam saat ondan sonra kapıdan dışarı çıkmazdı, paskalya gecesi, cin korkusundan kimse ahıra gidemezdi.

Oblomovka'da hortlaklara, çarpılmalara inanmayan yoktu. Bir yulaf demeti tarlada oynamaya başladı deseler, hepsi birden inanıverirdi. Koçlardan birinin koç değil, başka bir şey olduğu, Marfa'nın ya da Stepanida'nın cadı olduğu söylense herkes koçtan da, Marfa'dan da korkardı. Kazara biri çıksa da koç ne diye başka bir şey olsun ya da Marfa niçin cadı olacakmış, diye sorsa, Oblomovka'nın mucizelere inancı o kadar sağlamdı ki, herkes bu şüpheciye düşman kesilirdi.

Oblomov sonraları dünyada her şeyin pek basit olduğunu, ölülerin mezarlarından çıkmadıklarını, dev cüsseli insanların eninde sonunda panayırlarda halka gösterildiğini, haydutların hapse atıldığını gördü; ama hortlaklara inanmaz olduktan sonra bile içinde bir korku ve kasvet perdesi kaldı. İlya İlyiç canavarlardan hiçbir kötülük görmediği gibi dünyada hiç de öyle büyük dertler, sıkıntılar geçirmedi; ama yine de her an korkunç bir şeyler olacak kuruntusuna kapılır ve korkuya düşerdi. Hâlâ bugün bile karanlıkta ruhuna işlemiş olan korku canlanıverirdi; ertesi sabah gerçi bu korkusuna gülerdi; ama gece olunca yine ürpermekten kendini alamazdı.

Oblomov rüyada kendini on üç, on dört yaşlarındaki halinde gördü. Oblomovka'dan dört-beş fersah uzakta, Verhliyovo köyünde okuyordu. Okulun müdürü Ştolts, çiftliğe bakan bir Almandı; o bölgenin zengin çocuklarını okutmak için küçük bir yatılı okul açmıştı. Oğlu Andrey, Oblomov'la hemen bir yaştaydı. Bir başka çocuk daha vardı; bu çocuk hemen her zaman hastaydı, pek iyi okuyamıyordu. Bütün çocukluğunu gözleri kulakları sargılı geçirmişti; hep büyükannesinden ayrıldığı, yabancılar, katı yürekli insanlar arasında yaşadığı, kimse onu okşamadığı, sevdiği çörekleri yapmadığı için gizli gizli ağlardı. Okulda bunlardan başka çocuk yoktu.

Oblomov'un anası babası, istemeye istemeye sevgili yavrularını okutmaya karar vermişlerdi. Tabii ağlayıp sızlamalar, bağırıp çağırmalar oldu. Ama İlya İlyiç sonunda Ştolts'un eline düştü. Ştolts, Almanların çoğu gibi düzenli, işsever ve sert bir adamdı.

Oblomovka Verhliyovo'dan ancak beş fersah uzakta olmasaydı İlyuşa bu Almandan birçok şey öğrenebilirdi; ama Oblomovka'nın çekiciliği, gelenekleri, yaşayış tarzı, vaktiyle Oblomovların çiftliği olan Verhliyovo'ya kadar uzanıyordu. Orada Ştolts'un evinden başka her şeye aynı ezeli tembellik,

saflık, sessizlik ve durgunluk işlemişti. Çocuğun yüreği ve kafası, kitap okumaya başlamazdan önce o hayatın etkisiyle yoğrulmuştu. Kim bilir, çocuk ruhu ne kadar erken gelişmeye başlıyor? Kim bilir bir çocuğun kafasında ilk düşünceler, ilk kavrayışlar ne zaman doğuyor?

Belki de bir bebek; daha konuşmayı ve yürümeyi bilmezden önce, büyüklere boş gibi görünen sabit gözlerle çevresine alık alık bakarken, olup bitenlerin anlamını seziyor, bunlar arasında anlamadığı ve anlatamadığı birçok ilişki görüyor. Belki İlyuşa çevresinde olup bitenleri çoktan anlamıştı; babasının kadife pantolonunu, pamuklu kahverengi ceketini giyerek, elleri arkasında, işsiz güçsüz bütün gün odanın içinde dolaştığını, enfiye çekip burnunu temizlemekten başka bir şey yapmadığını, annesinin kahveden çaya, çaydan kahveye koşmaktan başka işi olmadığını, yulafın, buğdayın hesabına bakmayan, tembel işçileri işe sürmeyen babasının, mendilini hemen bulamadılar diye evin altını üstüne getirdiğini görmüştü. Çocuğun düşüncesi belki de pek erkenden, çevresindeki büyüklerin, dünyanın en iyi hayatını yaşadıkları yargısına varmıştı; varmayıp da ne yapacaktı?

Oblomovka'da büyükler nasıl yaşıyordu? Acaba niçin yaşadıklarını bir an olsun düşünmüşler miydi? Tanrı bilir. Düşünseler de bu soruya ne karşılık verirlerdi? Herhalde hiç karşılık vermezlerdi. Her şey o kadar basit, o kadar açıktı ki! Yaşamanın güç olacağı, bazı insanların dertten, kaygıdan bunalacağı, ömürlerinin bitmez tükenmez çalışmalar içinde geçeceği hatırlarına bile gelmezdi.

Oblomovkalılar gönül acılarına da pek inanmazlardı; hayatın uzak bir amaç peşinde koşmakla geçebileceğine akıl erdiremezlerdi; taşkın duygulardan nefret ederlerdi; başkalarının vücutları içlerini kemiren ruh ateşiyle hızla yanadursun, Oblomovka'da oturanların ruhları rahat vücutlar içinde durgun ve sakin bir hayat sürüyordu.

Hayat onları başkaları gibi vakitsiz alın kırışıklıkları ile, sıkıntılarla, insanı altüst eden ruh bunalımlarıyla sarsmıyordu.

Bu iyi insanlar hayatı zaman zaman hastalık, para kaybı, kavga, bazen de iş gibi tatsız olaylarla bozulan bir dinlenme ve uyuşukluk ülkesi olarak görüyorlardı.

İşe, atalarımızın günahlarının bir cezası diye katlanıyor, onu bir türlü sevemiyor, ondan elden geldiği kadar kaçınıyorlardı; düşüncelerine göre doğrusu da bu idi. Gam, kasavet nedir bilmiyorlar, zihinlerini derin fikir ve ahlak sorunlarıyla yormuyorlardı. Onun için sağlıkları, keyifleri her zaman yerinde idi ve uzun yaşıyorlardı. Kırk yaşında erkekler hâlâ birer delikanlı gibiydi. İhtiyarlar güç, acılı bir ölümle pençeleşmiyor, uzun uzun yaşadıktan sonra farkına bile varmadan yavaş yavaş sönüyor, rahat bir son nefesle ölüyorlardı. Tevekkeli değil, eski insanların daha sağlam olduğunu söylerler. Gerçekten de sağlamdırlar. Eskiden bir çocuğa hayatın ne olduğu erkenden anlatılmaz, yaşamanın çileli, çetin bir iş olduğu düşüncesi verilmezdi; çocuğu kitaplarla yormazlardı. Çünkü kitaplar türlü sorunlar çıkarır, bunlar da insanın yüreğini, kafasını kemirir, hayatı kısaltırdı. Yaşama düzeni çoktan ve herkes için kurulmuş bitmişti; bu düzeni insana anası babası öğretirdi; onlar da bunu büyükbabalarından, büyükbabaları da büyükbabalarından hazır olarak almışlar, onu Vesta ateşi gibi hiç değiştirmeden, kutsallığına leke sürmeden korumaya ant içmişlerdi. İlya İlyiç'in babasının zamanında Oblomovka'da yapılan şeyler çok eskilerde neyse gene oydu, belki hâlâ da odur.

Böyle olunca ne diye sıkılsın, eziyet çeksinler? Öğrenilecek, peşine düşülecek ne vardı? Hiçbir şeye ihtiyaçları yoktu. Hayat uslu bir ırmak gibi akıp gidiyordu: Yapılacak şey kıyıda oturup, birer birer herkesin başına gelen kaçınılmaz olayları seyretmekti.

Oblomovların ve yakınlarının hayatlarında olay denebilecek başlıca üç şey vardı: Doğum, evlenme, ölüm. Uyuyan

İlya İlyiç'in hayalinden bu üç olay birer resim gibi geçti. Bunların arkasından kimi sevinçli, kimi kasvetli, alaca bulaca küçük törenler; vaftizler, isim günleri, aile toplantıları, ziyaretler, tebrikler, taziyeler, gözyaşları, gülümsemeler. Bütün bunlar ince bir dikkat, vakar ve ağırbaşlılıkla yerine getiriliyordu. Türlü hallerde aile çehrelerinin aldığı ifade, herkesi saran telaş Oblomov'un gözü önüne geldi. En nazik görücülük işlerinde, en parlak düğünlerde, isim günlerinde her şey geleneğe uygun biçimde, içinde hiçbir aksama olmadan başarılırdı. Oblomovka'da hiç kimse hiçbir zaman konukların oturacakları yer, verilecek yemek, bayramlarda yapılacak ziyaretler, gözetilecek âdetler bakımından en küçük bir hataya düşmemişti.

Çocuk büyütmede neler neler bilmezler? Burada anaların kucaklarında taşıdıkları veya elinden tutup gezdirdikleri tostoparlak, kıpkırmızı çocuklara bakmak yeter. Çocukların tombul, gürbüz, gül gibi olmaları Oblomovkalıların başlıca kaygıları idi.

Dokuz martta kuş şeklinde pasta yapmadıkça ilkbaharı gelmiş saymazlardı. Böyle bir şeyin ihmal edilmesi mümkün müydü?

Bütün hayatları, bilgileri, sevinçleri ve kederleri bu türlü şeylere bağlıydı. Bunların dışında her türlü kaygıdan, dertten uzaktılar; başka sevinçleri yoktu; hayatlarını, yüreklerini ve kafalarını durmadan besleyen bu olaylar bütün hayatlarını dolduruyordu.

Heyecandan nefesleri kesilerek bir töreni, bir şöleni beklerler; sonra vaftiz ettikleri, evlendikleri ya da gömdükleri insanı ve hayatını toptan unuturlar, tekrar her zamanki uyuşukluğa dalarlardı. Bu uyuşukluktan da onları ancak yeni bir isim günü, yeni bir düğün kurtarırdı.

Bir çocuk doğar doğmaz ananın babanın ilk işi, geleneğin istediği bütün törenleri hiçbir şey ihmal etmeden yerine getirmek ve vaftizden sonra bir ziyafet vermekti; ondan sonra

ancak bebeğe özenle bakmaya başlarlardı. Anne ve çocuğun dadısı işe girişirler, gürbüz bir çocuk yetiştirmek, onu soğuktan, nazardan ve daha başka kötülüklerden korumak tek amaçları olurdu. Çocuğun her zaman güler yüzlü olmasına, bol bol yemesine çok dikkat ederlerdi.

Çocuk erginliğe ayak basıp da dadısından ayrıldı mı hemen annesi kendisine kıpkırmızı, tostoparlak bir eş aramak hevesine düşerdi.

Tekrar törenler, ziyafetler ve sonunda düğün günleri gelir çatardı; hayatlarının bütün heyecanı işte bundan ibaretti.

Sonra tekrar aynı terane. Yeni doğan çocuklar, yeni törenler, yeni şölenler ve dekoru biraz değiştiren cenaze töreni. Ama bu değişme uzun sürmezdi: Gidenlerin yerini gelenler tutar, çocuklar büyür, nişanlanır, evlenir, kendilerine benzeyen çocukları olur ve böylece hayat hep aynı minval üzerine sürer gider ve hiç farkına varılmadan mezarın tam yanı başında biterdi.

Gerçi zaman zaman daha başka kaygıları da olurdu, fakat Oblomovka halkı bunları çok defa kahramanca bir uyuşuklukla karşılardı; dertler, başları üzerinde biraz dolaştıktan sonra, tıpkı bir duvarda konacak yer bulamayan, boşuna kanat çarptıktan sonra uzaklaşan kuşlar gibi uçup giderlerdi. Mesela bir gün evin bir tarafındaki balkon ansızın çökü vermiş ve bir tavuk civcivleriyle birlikte yıkıntı altında kalmıştı. Antip'in karısı Aksinya da örtüsü ile balkonun altında bulunuyordu, ama bereket versin o sırada biraz yün almaya gitmişti. Evde kıyametler koptu, büyük küçük herkes o yana koşuştu. Dehşet içinde idiler; ya kazara, tavuklarla civcivlerin yerine hanımefendiyle İlya İlyiç balkonun altında gezinselerdi?

Nasıl oldu da bunu önceden düşünmediler diye birbirlerini azarlıyorlardı: "Sen ne diye bana hatırlatmadın?" "Sen niçin gereken emirleri vermedin?" "Ya sen niçin tamir etmedin?"

Herkes bir gün evvel balkonun bu kadar zaman nasıl dayandığına hayret ederken, bugün de nasıl olup da çöktüğüne şaşıyordu.

Tamir işleri üzerinde uzun uzun görüşüldü, konuşuldu; kuluçka ile civcivlere vahlanıldı, sonunda yavaş yavaş herkes geldiği yere döndü ve İlya İlyiç'in balkona yaklaşmaması için sıkı emirler verildi.

Üç dört hafta sonra, Andriuşka'ya, Petruşka'ya ve Vaska'ya, düşmüş keresteleri, kütükleri yoldan kaldırıp ambara götürmeleri söylendi. Keresteler, kütükler ilkbahara kadar oldukları yerde kaldı.

İhtiyar Oblomov, pencereden onları her gördükçe tamir işini düşünmeye başlardı. Doğramacıyı çağırır, acaba balkonu yeniden mi yapsak, yoksa kalan kısmı da yıksak mı diye sorardı. Sonunda marangozu evine göndererek:

— Haydi sen git de ben bir düşüneyim, derdi.

Bu hep böyle sürdü gitti. Bir gün ya Vaska ya Motka efendisine geldi, bir haber verdi. O sabah balkonun sağlam tarafına çıkmış, bakmış ki köşeler duvardan iyice ayrılmış, ha çöktü, ha çökecek.

O zaman doğramacı son bir konuşmaya çağrıldı ve konuşmanın sonucunda balkonun yıkılmamış tarafının çöken tarafın keresteleriyle desteklenmesine karar verildi ve bu karar ayın sonlarına doğru yerine getirildi.

İhtiyar Oblomov karısına:

— Bak, gördün mü, balkon yepyeni oldu, diyordu. Fedot kütükleri öyle güzel koymuş ki, tıpkı saray sütunları gibi mükemmel oldu; daha çok zaman dayanır.

Bu arada, ihtiyara, büyük kapıyı ve merdiveni de fırsat gelmişken tamir edelim, derlerdi. Basamakların arası öyle açılmıştı ki, değil kediler, domuzlar bile aralarından geçip mahzene gidebiliyordu.

İlya İvanoviç bu işi ciddiye almış gibi:

— Evet, evet, doğrudur, bu iş yapılmalı, der ve hemen basamaklara bir göz atmaya giderdi.

Merdivenleri ayağıyla bir beşik gibi sallardı:

— Sahi öyle, baksanıza, ne kadar gevşemiş.

Oradakilerden biri:

— Evet, ama yapıldığı zaman da böyleydi, deyince, Oblomov:

— Doğru, sallanıp da ne olacak! derdi. Tevekkeli değil, on altı yıldır tamir görmeden dayanıyor. Luka ne güzel de yapmış... Ah! İşte doğramacı o idi... Öldü. Tanrı rahmet eylesin. Nerede eski doğramacılar, şimdikilerin elinden böyle iş çıkar mı!.

İhtiyar Oblomov bırakır giderdi, dediklerine göre merdivenler hâlâ sallanır ve bir türlü çökmezmiş. Doğrusu, bu Luka gerçekten iyi doğramacıymış!

Oblomovlara o kadar da haksızlık etmeyelim: İşlerin bozuk gittiği zamanlar telaşa düştükleri, kızdıkları, kımıldadıkları olurdu. Nasıl olur da bu iş bu kadar ihmal edilirdi? Hemen tedbir almak gerekti. Bazen her şeyi bırakır sebze bahçesindeki küçük köprünün tamirinden, yıkılan bir çitten giren hayvanların ağaçlara zarar vermemesi için bahçenin bir tarafına yapılacak engelden söz ederlerdi. Hatta İlya İlyiç'in babası bir gün bahçede dolaşırken o kadar ileri gitti ki, ahlaya oflaya kendi elleriyle topraktan çiti kaldırdı ve bahçıvana, bunu iki tarafından desteklemesini emretti. Beyefendinin bu işgüzarlığı sayesinde çit bütün yaz dayandı, kışın kardan yıkılmasaydı daha da dayanacaktı. Antip atı ve fıçısıyla sebze bahçesine yuvarlandıktan sonra köprüye üç yeni kereste çakacak kadar gayrete geldiler. Daha Antip'in yaraları iyileşmeden köprü yepyeni gibi olmuştu. İneklerle keçiler bahçeye yapılan çitin çökmesinden pek fazla yararlanamamışlardı. Frenküzümlerini iyice budamaya ve onuncu ıhlamur ağacının kabuğunu kemirmeye vakit bulamadan çitin doğru dürüst yapılması ve bir hendek kazılması emredilmişti. Bu sayede elma ağaçlarına kadar varamadılar. Suçüstü yakalanan iki inekle bir keçiye de esaslı bir dayak attılar.

Oblomov rüyasında baba evinin karanlık büyük salonunu, üstleri örtülü eski koltukları, geniş ve katı divanı, gök mavisi sediri ve büyük meşin koltuğu gördü.

Uzun bir kış akşamı başlıyor. Annesi sedirde, bir ayağını kıvırıp üstüne oturmuş, sakin sakin bir çocuk çorabı örüyor; kâh esniyor, kâh şişiyle başını kaşıyor. Nastasya İvanovna'yla Pelagea İgnatyevna da yanı başında oturmuş, İlyuşa'ya, babasına ya da kendilerine bayramlık bir şeyler dikmeye dalmışlar. Babası, keyfi yerinde, elleri arkasında odayı bir aşağı bir yukarı arşınlıyor; zaman zaman meşin koltuğa çöküyor, sonra yeniden kendi ayak seslerine kulak kabartarak dolaşmaya başlıyor. Ara sıra enfiye çekiyor, burnunu temizliyor, tekrar çekiyor. Odayı tek bir büyük mum aydınlatıyor: Bu tek mum bile yalnız sonbahar ve kış akşamları içindir. Yaz akşamları herkes gün ışığıyla birlikte yatmanın ve kalkmanın kolayını arardı: Hem âdet yerini bulsun, hem de iktisat olsun diye. Oblomovlar çiftlikte yapılmayan, dışardan alınan nesneler üzerinde son derece cimriydiler. Bir konuğu ağırlamak için kocaman bir hindiye, bir düzine pilice kıydıkları halde çöreğe biraz fazla üzüm koymaya razı olmazlar; konuk, bardağına kendi kendine şarap dökmeye kalkınca sapsarı kesilirlerdi. Böyle bir israf zaten pek az görülürdü, ancak ahlakı bozulmuş, itibarını kaybetmiş bir adam böyle bir günah işleyebilirdi; böyle bir konuğa da kimse kapısını açmazdı. Yooo, orada bu çeşit gelenekler yoktu; bir konuk üç kez ısrar edilmeden bir şeyi nasıl kabul edebilirdi? Bir yiyecek ya da bir içki bir defa ikram edildi mi konuğun kabul etmemesi beklenirdi.

Her konuk için iki mum yakılmazdı: Mum şehirden para ile satın alınır ve her satın alınan eşya gibi evin hanımı tarafından kilit altında saklanırdı. Mum dipleri dikkatle sayılır ve bir tarafa konurdu. Oblomovka'da kimse para harcamayı sevmezdi, zaruri masraflar için gerekli olan para bile istemeye istemeye çıkarılır, aşırı bir para ise dünyada verilmez-

di. Her büyük masraf iniltiler, homurtular, küfürlerle karşılanırdı. Oblomovlar para harcanmaktansa birçok tatsız şeye katlanmaya, hatta onları hoş görmeye razı olurlardı.

İşte onun için salondaki divan yıllardır leke içinde, İlya İvanoviç'in meşin koltuğu da yalnızca sözde meşindi. Gerçekte koltuktan kalan ipler ve örgülerdi. Yalnız arkasında bir parça meşin kalmış, üst tarafı aşınıp gideli beş yıl olmuştu. Belki gene aynı nedenden büyük kapı yana yatmış, merdivenler yerinden oynamıştı. Ne kadar zaruri olursa olsun herhangi bir şey için iki yüz, üç yüz, beş yüz rubleyi birden vermek onlara bir çeşit intihar gibi gelirdi.

Genç bir komşularının Moskova'da düğünü için üç yüz rubleye bir düzine gömlek, yirmi beş rubleye bir çift ayakkabı, kırk rubleye bir yelek aldığını duyunca, İlya İlyiç'in babası haç çıkarmış ve dehşet içinde, "Böyle bir hovardayı hapse tıkmalı." demişti. Oblomovlar sermayenin çabuk devir yapması, verimin artması ve ürünlerin mübadelesi gibi ekonomik olaylara tamamen kapalı idiler. Bu temiz yürekli insanlar sermaye kullanmakta tek bir yol biliyor ve uyguluyorlardı: Sermayeyi sandıkta saklamak.

Ev halkı ve gedikli konukların salondaki koltuklarda türlü türlü oturuşları vardı. Aralarında derin bir sessizlik hüküm sürerdi; birbirlerini görmedikleri gün yoktu; fikir hazineleri çoktan bitmiş tükenmişti. Dışardan havadis geldiği de pek olmazdı.

Ses seda işitilmezdi; yalnız İlya İvanoviç'in ağır, yerli pabuçlarının gürültüsü, kılıfının içindeki duvar saatinin sağır tıktakı, Pelagea İgnatyevna'nın ya da Nastasya İvanovna'nın dişleri veya elleriyle kopardığı ipliğin sesi derin sessizliği bozardı...

Böylece yarım saat geçer, sonra biri haykırır gibi esner ve ağzı üstünde haç çıkararak, "Yarabbi, çok şükür!" der. Sonra yanındaki de esner, sonra bir başkası sanki bir buyruğa uyar gibi, ağzını yavaş yavaş açar, böylece bu salgın nefes

oyunu herkese geçer, gözlerinden yaş gelinceye kadar esneyenler olur.

İlya İvanoviç bazen pencereye gider, dışarıya bakar ve hayretle:

— Saat daha beş, her taraf kararmış! der.

Birisi söze karışır:

— Evet, bu mevsimde hep böyle karanlıktır; geceler uzamaya başlıyor.

Baharda günler uzayınca gene herkes şaşar ve sevinir. Ama bu uzun günlerin ne işlerine yaradığını sorarsanız kimse cevap veremez.

Yeniden bir sessizlik.

Birisi kalkar, mumu temizleyeyim derken söndürüverir; herkeste bir ürperme. Birisi mutlaka:

— Vakitsiz bir konuk gelecek, der.

Bu da bazen bir konuşma konusu olur. Evin hanımı:

— Kim olabilir? der; Nastasya Faddeyevna olmasın? Keşke o olsa; ama olamaz ki. Bayramdan önce gelmez. Öyle göreceğim geldi ki... Ne güzel kucaklaşır, ağlaşırdık; sabah duasına, öğlen duasına beraber giderdik. Ama ben onunla nasıl yarış ederdim? Ben daha gencim ama onun kadar dayanamam.

İlya İvanoviç:

— Dur bakalım, ne zaman gitmişti? diye sorar. İlya gününden sonra galiba.

— Hiç olur mu, İlya İvanoviç. Hep böyle karıştırıyorsunuz. Gül yortusuna bile kalmamıştı.

— Piyotr bayramında buradaydı gibi geliyor bana.

— Sen hep böylesin. İşte; bir tartışmaya girdin mi, rezil olursun.

— Piyotr bayramında buradaydı elbette. Sever diye mantarlı börekler yapmıştık.

— Canım, o Marya Onisimovna idi: Mantarlı böreği seven odur. Nasıl hatırlamıyorsun, hayret ediyorum! Hem

Marya Onisimovna da İlya gününe kadar değil, Prohor-Nikanor gününe kadar kalmıştı.

Oblomovlar zamanı hiç günlerle aylarla ölçmez, bayramlara, mevsimlere, aile ve ev olaylarına başvururlardı. Bu belki, Oblomov'dan başka herkesin ayları ve günleri karıştırmasından ileri geliyordu.

Bozulan İlya İvanoviç susar ve herkes tekrar uyuklamaya dalar. Annesinin arkasına yaslanan İlyuşa'nın gözleri kapanır, bazen de uyuyakalır.

Bir süre sonra konuklardan biri derin bir ah çekerek:

— Evet, Marya Onisimovna'nın kocası Vasiliy Fomiç ne kadar sağlam bir adamdı. Toprağı bol olsun, gene de öldü. Altmış yaşına bile varmadı. Oysa yüz yıl yaşayacak, derdiniz.

Pelagea İgnatyevna içini çeker:

— Vademiz yetince hepimiz öleceğiz, Tanrının emri. Ölen ölüyor; ama Hlopovlar çocukları vaftiz etmeye vakit bulamıyorlar. Anna Andreyevna bir tane daha doğurmuş; altıncısı.

Evin hanımı:

— Böylesi yalnız Anna Andreyevna'ya mahsus değil ya, der. Hele bir kardeşi evlensin, çocukları olmaya başlasın da sen o zaman gör. Çocuklar da bir yandan büyüyor, neredeyse evlenecek çağa gelecekler. Kızlar koca bekliyor, nerede bulacaklar? Zamanımızda herkes drahoma istiyor, hem de peşin para...

İlya İvanoviç konuşanlara yaklaşarak:

— Neden söz ediyorsunuz? diye sorar.

— Diyorduk ki...

Ve her şey yeniden anlatılır. İlya İvanoviç, ciddi bir eda ile:

— Hayat bu, hayat, der; kimi ölür, kimi doğar, kimi evlenir. Biz de boyuna yaşlanıyoruz. Değil yıllar, günler bile birbirine benzemiyor. Ne iştir bu. Keşke bugün tıpkı dün gibi, dün de tıpkı yarın olsa, ne güzel olurdu... İnsan düşündükçe kötü oluyor...

Odanın köşesinden biri uykulu bir sesle:

— İhtiyarlar yaşlanıyor, gençler büyüyor, der.

Evin hanımı ciddi ciddi:

— İnsan Tanrısına dua edip oturmalı, başka şey de düşünmemeli, der.

İlya İvanoviç daha fazla felsefe yürütmekten çekinerek:

— Doğru, doğru, der.

Tekrar odada aşağı yukarı gezinmeye başlar.

Tekrar uzun bir sessizlik; yalnız gidip gelen iğnenin çektiği ipliğin sesi işitilir. Zaman zaman evin hanımı sessizliği bozar:

— Evet, dışarısı karanlık, der. Umarım yılbaşında bizimkiler gelir de ev şenlenir; akşamların nasıl geçtiğini fark etmeyiz. Hele Malanya Petrovna da gelse ne eğleniriz! Neler yapmaz o! Fala bakarken ne diller döker... Bizim kızların akıllarını başlarından alır. Ne oyunlar da bulur... Eşi yoktur doğrusu.

— Hem tam bir salon kadını. Hatırlıyor musunuz, iki yıl önce dağdan kayalım diye tutturmuştu? Luka Saviç'in başı yarılmıştı?

Birden herkes canlanır; Luka Saviç'e bakar, kahkahalarla gülerler.

İlya İvanoviç gülmekten katılarak:

— Nasıl oldu bu iş, Luka Saviç? diye sorar. Anlatsana bize.

Gülüşmeler uzar, uyanan İlyuşa da kahkahayı basar. Luka Saviç utanarak:

— Ne anlatayım canım, der; hep Aleksey Naumıç'ın uydurmaları. Hiçbir şey olmadı.

Hepsi bir ağızdan:

— Ne? derler. Nasıl bir şey olmadı? Hepimiz orada idik, gözlerimizle gördük. Alnında hâlâ izi duruyor...

Gülüşmeler uzar; Luka Saviç arada bir şeyler söylemeye çalışır.

— Ne gülüyorsunuz? Ben... hiç düşer miydim... O Vaskar hınzırı... Bana verdiği kızak çok eski idi... Altımda parça parça oluverdi... Ben de...

Herkesi saran kahkahalar sözünü keser. Düşme hikâyesini bitirmeye boşuna çalışır. Kahkahalar azdıkça azar, ta sofaya, hizmetçi kızların odasına kadar yayılır, bütün evi kaplar. Herkes bu eğlenceli olayı hatırlar ve bütün ev halkı Olympos tanrıları gibi, uzun uzun ve hep birden gülerler. Gülmeler tam biterken birisi tekrar başlar ve kahkahalar yeniden alabildiğine yükselir. Nihayet güçbela dururlar. Biraz sonra İlya İvanoviç:

— E, Luka Saviç, bu yılbaşı kayacak mısın yine? diye sorar.

Tekrar on dakika kadar süren topluca bir gülüşme.

İhtiyar Oblomov:

— Antipka'ya söylesek de yılbaşından önce kayılacak bir yer hazırlasa, der. Luka Saviç kaymayı çok sever, beklemeye de hiç gelmez.

Kahkahalar tekrar bastırır. Gülmekten konuşamayacak hale gelen biri sorar:

— Ama, kızağın... tutar yeri kaldı mı acaba?

Tekrar gülüşmeler...

Nihayet gülme salgını derece derece diner: Kimi gözyaşlarını, kimi burnunu siler, bir başkası öksüre öksüre, gırtlağını temizleye temizleye konuşur:

— Ah yarabbim! Öksürük beni öldürecek. Tanrı müstahakını versin, amma da güldürdün bizi. Ne düşmeydi ama: Bacaklar havada, paltonun bir eteği bir tarafta, öbürü bir tarafta...

Son bir gülüşme daha. Hepsinden daha uzun sürer ve nihayet ses seda kesilir. İçlerinden biri içini çeker, bir başkası bir şeyler mırıldanarak gürültüyle esner ve odaya tam bir sessizlik çöker.

Gene deminki gibi duvar saatinin tiktakından, Oblomov'un ayakkabılarının gürültüsünden ve dişle koparılan ipliğin sesinden başka bir şey işitilmez olur.

Ansızın İlya İvanoviç odanın ortasında durur ve burnunun ucunu telaşla tutarak:

— Felaket! der. Burnumun ucu kaşınıyor. Mutlaka birisi ölecek...

Karısı, ellerini çırparak:

— Aman yarabbi, der. Hiç burun ucunun kaşınması ölüm demek olur mu? Burnun kemeri kaşınınca ölüm vardır. Olur şey değilsiniz, İlya İvanoviç! Hiçbir şey hatırınızda kalmıyor. Günün birinde yabancıların yanında böyle bir söz söyleyip kepaze olacaksınız.

İlya İvanoviç utanarak sorar:

— Peki ama, ya burnun ucu kaşınırsa ne demektir?

— Bir şarap bardağının dibini göreceksiniz! Ölüm olur mu hiç; daha da neler...

İlya İvanoviç:

— Hep birbirine karıştırıyorum, der. Nasıl hatırlayayım: Burnun yanı kaşınırsa başka şey, ucu kaşınırsa başka şey, kaş kaşınırsa başka şey, nasıl aklımda tutayım canım!

Pelagea İgnatyevna söze başlar:

— Burnun yanı kaşınırsa, haber; kaşlar kaşınırsa, gözyaşı; alın kaşınırsa, birini göreceksiniz; sağ taraf kaşınırsa erkek, sol taraf kaşınırsa kadın; kulak kaşındı mı yağmur var; dudaklar, öpüşme; bıyık kaşınırsa hediye alacaksınız, dirsek kaşınırsa yer değiştireceksiniz; ayak altı kaşınırsa yolculuk...

İlya İvanoviç:

— Aferin sana Pelagea İgnatyevna, der. Yağ ucuzlayınca insanın ensesi kaşınır değil mi?

Bayanlar gülüşüp birbirlerine bir şeyler söylerler; erkeklerin bazısı gülümser, yeni bir gülüşme tufanı başlamak üzere; fakat o sırada kedi ile köpeğin karşılaştıkları zaman çıkardıkları seslere benzer bir gürültü işitilir: Saat çalacak. İlya İvanoviç sevinç dolu bir hayretle:

— Ne, saat dokuz mu oldu? der. Olur şey değil! Zaman ne çabuk geçmiş. Hey, Vaska! Vanka! Motka!

Üç uykulu çehre kapı aralığından gözükür. Oblomov sinirli sinirli:

— Sofrayı niçin kurmuyorsunuz? diye sorar. Hiç efendilerinizi düşündüğünüz yok. Ne duruyorsunuz? Haydi, çabuk votka getirin.

Pelagea İgnatyevna atılarak:

— Ha, işte bunun için burnunuzun ucu kaşınıyordu. Votkayı içip bardağın dibini göreceksiniz, der.

Yemek yenir. Öpüşmelerden, haç çıkarmalardan sonra herkes yatağına gider ve rahat başlarına uyku hemen iniverir.

İlya İlyiç'in gördüğü rüya bir akşamın rüyası değil, haftalar, aylar, yıllarca hep böyle geçmiş akşamların rüyası idi.

Zamanın tekdüzeliğini hiçbir şey bozmuyordu. Oblomovka halkı bu hayattan bezmiyordu; çünkü başka türlü bir hayat düşünemezlerdi. Düşünseler bile ürpererek başlarını çevirirlerdi.

Başka bir hayatı ne isteyebilirler, ne de sevebilirlerdi. Yaşayışlarını herhangi bir rastlantı değiştirecek olsa keyifleri kaçardı. Yarın bugüne, öbür gün de yarına benzemezse derde düşerlerdi.

Başkalarının aradığı değişiklikler, serüvenler onların ne işine yarayabilirdi? Başkaları ne isterse yapsın, Oblomovka halkının bir şey yapmaya niyeti yoktu: Herkes istediği gibi yaşasın.

Yeni girişimler hayırlı da olabilir, ama insanın rahatını kaçırır; hayatı altüst eder, kaygılar getirir. Öteye beriye koş, satın al, sat, yaz, yaz, yani durmadan hareket... Hayatla bu kadar oynamaya gelmez.

Onlar yılları esneyerek, uyuklayarak, köy şarkılarıyla, katıla katıla gülerek, oturup birbirlerine gördükleri rüyaları anlatarak geçirirlerdi.

Korkulu rüya görmüşlerse, herkesi bir düşüncedir alır; rüyadan geleceğe ait bir anlam çıkıyorsa, bu anlama göre gerçekten kederlenir ya da sevinirlerdi. Rüya bazı tedbirler

almayı gerektiriyorsa derhal bu tedbirler alınırdı. Başka bir işleri de kâğıt oynamaktı. Sıradan günler basit oyunlar, bayram günleri konuklarla Boston oynanır, pasyans açılır, kupa papazı ya da maça kızıyla fala bakılırdı. Bazen de Nastasya Faddeyevna bir hafta, on beş gün için Oblomovka'ya gelirdi. O zaman bayanlar oturup komşularını çekiştirirler, nasıl vakit geçirdiklerini, nasıl yaşadıklarını gözden geçirirlerdi. Aile hayatlarını, dışarı hayatlarını ortaya dökmekle kalmaz, gizli düşüncelerini, maksatlarını, duygularını bulup çıkarırlardı. Değersiz erkekleri ve hele karılarını aldatan kocaları ayıplar, kötülerlerdi. Türlü toplantılar, doğum, vaftiz, bayram günleri üstüne söz açılır, kimlerin çağrıldığı, kimlerin unutulduğu, ne yemekler yendiği hatırlanırdı. Bunlardan bezince herkes birbirine elbiselerini, mantolarını, gömleklerini, hatta çoraplarını, çamaşırlarını gösterirdi. Evin hanımı Oblomovka'da yapılmış kumaşlar, dantelalar, ipliklerle övünürdü. Bu konu da tükenince çay, kahve, reçel faslı başlardı. Nihayet odaya bir sessizlik çöker, arada bir, derin derin içlerini çekerek, saatlerce birbirlerine bakar dururlardı. Derken birisi ağlamaya başlardı. "Neniz var iki gözüm?" diye sorulur ve konuk derdini dökerdi: "Ah, içim rahat değil, kardeş. Tanrının öfkesi üzerimizde. Biz günahkâr kullarız. İşlerin sonu kötüye varacak..." Evin hanımı sözünü keserdi: "Aman iki gözüm, korkutma beni!" Öteki devam ederdi: "Evet, evet; kıyamet günü yaklaşıyor. Uluslar uluslara, krallar krallara saldıracak. Kıyamet günü geliyor." Nastasya Faddeyevna böylece kesip attı mı kadıncağızlar hep birden ağlaşmaya başlarlardı. Nastasya Faddeyevna'nın böyle bir düşünceye varmasına hiçbir neden yoktu; çünkü o yıl hiçbir ulus ayaklanmamış, bir kuyruklu yıldız bile görülmemişti; ama bu ihtiyar kadınların zaman zaman böyle esrarlı bir duyguları vardır.

Oblomovka'nın bu rahatlığı beklenilmedik bazı olaylarla bozulurdu: Mesela bütün ev halkı günün birinde sobala-

rın tütmesi yüzünden baş ağrısına tutulurdu. Ne evde, ne de köyde başka çeşit hastalık olduğu da yoktu zaten. Belki bazen köylünün biri karanlıkta bir direğe çarpar, yuvarlanır ya da damdan kafasına bir mertek düşerdi. Bu çeşit kazalara uğrayanlar hemen kocakarı ilaçlarıyla iyi edilirdi: Ezik yerler dere süngeriyle ovuşturulur; yaralıya okunmuş su içirilir, yara okunur, üflenir ve bir şeycikler kalmazdı. Ama soba dumanından baş ağrısına tutulmak pek sık olurdu. O zaman herkes yatağa düşer; ahlamalar, inlemeler başlardı. Kimi alnına hıyar turşusu sarar, kimi kulaklarına otlar koyar, ruhlar koklar, kimi tek bir gömlekle soğuğa çıkar, kimi de baygın baygın yerde yatardı. Ayda bir iki defa bu belaya katlanırlardı. Çünkü Oblomovka halkı sıcaklığın havaya gitmesine razı olmaz, sobanın içinde, "Şeytan Robert"teki mavi alevler oynaşırken bile anahtarını kaparlardı.

Yalnız bir defa Oblomovların sakin hayatını gerçekten beklenmedik bir olay allak bullak etmişti. Bir gün ev halkı mükellef bir yemekten sonra, âdetleri üzere, biraz kestirdikten sonra çay masasının başına toplanmışlardı. Şehirden dönen Oblomovkalı bir köylü ansızın odaya girdi; kaputunun cebinden İlya İvanoviç Oblomov'a yazılmış buruşuk bir mektubu güçbela çıkardı. Herkes şaşırıp kalmış, hanımefendi sapsarı kesilmişti. Mektubun çevresine üşüşüp gözlerini diktiler.

Hanımefendi sonunda kendine gelerek:

— Garip şey! Kimden olabilir? dedi.

Kocası mektubu aldı, evirdi çevirdi, ne yapacağını şaşırdı. Köylüye sordu:

— Nereden aldın bunu? Kim verdi sana?

Köylü:

— Bakın, nasıl oldu, dedi. İndiğim hana postaneden bir adam iki defa geldi: "Oblomovka köylüsü var mı burada? Efendilerine bir mektup var." dedi.

— Sonra ne oldu?

— Ne olacak, ilkin sesimi çıkarmadım, posta memuru da mektupla geri gitti. Ama Verhliyovo'nun papazı beni gördü, haber verdi. Bir daha geldiler, bu defa bana küfürler edip mektubu elime tutuşturdular; üstelik benden beş kapik de aldılar. Ne yapacağım bunu, kime vereceğim dedim, zatınıza vermemi söylediler.

Bayan Oblomov kızarak:

— Ne diye alırsın? dedi.

— Ne yapayım, ben almak istemedim. Biz ne yapalım bunu; istemiyoruz, dedim; bize mektup getirin demediler, almaktan korkarız, alın gidin mektubunuzu, dedim. Ama memur fena küfretmeye başladı; idareye şikâyet edeceğim dedi, ben de aldım, ne yapayım!...

— Ahmak!

Oblomov düşünceli düşünceli adrese bakarak:

— Kimden olabilir? diyordu. Yazı bana yabancı gelmiyor.

Mektup elden ele geçti. Mektubun ne olacağı, kimden gelebileceği üzerinde herkes bir fikir yürüttü. Kimse işin içinden çıkamıyordu.

İlya İvanoviç gözlüklerini istedi; bir buçuk saat aradılar. Nihayet gözlüklerini taktı ve mektubu açmaya davrandı. Karısı onu telaşla durdurdu:

— İlya İvanoviç, sakın açma! Kim bilir neyin nesidir bu mektup. Belki de korkunç bir şey, bir felaket haberidir. İnsanlar çok değişti, biliyorsun. Vakit var, yarın ya da öbür gün okursun; mektup elinden kaçacak değil ya...

Mektup gözlüklerle beraber dolaba kilitlendi; herkes de çaya oturdu. Bu kadar beklenmedik bir olayla herkesin zihni allak bullak olmasaydı mektup dolapta yıllarca bekleyebilirdi. Çayda ve bütün ertesi gün yalnız mektuptan söz edildi.

En sonunda dayanamadılar, dördüncü gün bir araya gelerek mektubu heyecanla açtılar. Oblomov derhal imzaya bir göz attı, okudu:

— Radişçev... Allah Allah! Filip Matveyiç'ten.

Her taraftan sesler işitildi.

— Ya! Demek ondan! Hâlâ yaşıyor demek? Olur şey değil, hâlâ ölmemiş. Maşallah! Ne diyor?

Oblomov yüksek sesle mektubu okudu. Anlaşıldı ki Filip Matveyiç, Oblomovka'da pek iyi yapılan bir biranın tarifini istiyormuş. Hep birden:

— Gönderelim, gönderelim, dediler; hemen mektup yazalım.

İki hafta geçti. İlya İvanoviç ikide bir karısına:

— Şu mektubu yazayım, artık yazayım, diyordu. Ama reçete nerede?

— Nerede olabilir? Ne bileyim ben? Arasam bulurum, ama acelesi ne? Hele şu perhiz geçsin, bayram gelsin, Tanrı izin verirse yazarsın, bol bol vakit var...

— Sahi, bayramda yazmak daha iyi.

Bayramda bu konu tekrar açıldı. İlya İvanoviç artık yazmaya iyice karar vermişti. Çalışma odasına çekildi, masasının başına geçti ve gözlüklerini taktı.

Evi derin bir sessizlik kapladı; hizmetçilere hiç gürültü etmemeleri tembih edilmişti. Evde bir ölü varmış gibi herkes çekingen, saygılı bir sesle, "Beyefendi mektup yazıyor!" diyordu.

Beyefendi tehlikeli bir işe girişmiş gibi ağır ve ihtiyatlı, titrek, eğri büğrü bir yazı ile, "Sayın bayım," kelimelerini yazdığı sırada, karısı odaya girdi.

— Reçeteyi her tarafta aradım, bulamadım, dedi. Yatak odasındaki dolaba da bir bakayım. Peki ama mektubu nasıl göndereceksin?

— Postayla.

— Posta ücreti ne tutar?

Oblomov eski bir takvime baktı.

— Kırk kapik, dedi.

— Boşuna masraf. Bekleyelim de şehirden birisi o tarafa giderken göndeririz. Köylülere söyle, baksınlar.

— Evet, elden göndermek daha iyi olur.

İlya İvanoviç kalemini masada kurulayarak hokkaya koydu ve gözlüklerini çıkardı:

— Elbette daha iyi olur, diye tekrarladı. Acelesi yok, ne vakit göndersek olur.

Filip Matveyiç reçeteyi aldı mı, almadı mı, orasını Tanrı bilir.

İlya İvanoviç bazen eline bir kitap alırdı, ama ne kitabı olursa olsun. Okumanın esaslı bir ihtiyaç olabileceği aklından bile geçmemişti. Bu işi bir lüks sayıyordu: Olsa da olur, olmasa da. Nasıl ki insan, duvarına bir resim assa da olur, asmasa da; gezintiye çıksa da olur, çıkmasa da. Böyle olunca hangi kitabı okuyacağı mesele değildi: Maksat gönül eğlendirmek. Canı sıkıldığı zaman yapacak daha iyi bir şey bulamayınca kitaba başvururdu.

— Çoktandır kitap okumadım, derdi. Bazen bu cümleyi değiştirerek: Bir kitap okusam, derdi. Bazen de kardeşinden kalmış birkaç kitap gözüne ilişir, hiçbir şey söylemeden bir tanesini çekiverirdi. Artık Golikov* mu olur, rüya yorumları kitabı mı olur, Heraskov'un** *Rossiyada*'sı mı olur, Sumarokov'un*** bir tragedyası mı olur, iki yıllık gazete mi olur, ne çıkarsa bahtına; hepsini aynı zevkle okur ve zaman zaman:

— Bak, neler de düşünmüşler. Vay köpoğlu! Hay Tanrı layığını versin, derdi.

Oblomov yazarlara böyle hitap ederdi. Onlara karşı hiçbir saygı beslemezdi. Hatta eski zaman adamları gibi o da yazarları küçük görürdü. Onca bir yazar mutlaka hovardanın, serserinin, sarhoşun, soytarının biriydi.

Bazen iki yıllık gazetelerden yüksek sesle bir yazı okur ya da birtakım havadisler bulup çıkarırdı.

---

* Golikov (1735 - 1801): Rus tarihçisi. (ç.n.)

** Heraskov (1733 - 1807): *Rosiyada* adlı destanıyla ün kazanmış bir Rus şairi. (ç.n.)

*** Sumarokov (1718 - 1777) : XVIII. yüzyılın büyük Rus şairi. Birçok tragedya yazmıştır. (ç.n.)

— Lahey'den bildiriliyor: Kral hazretleri kısa bir yolculuktan sonra sağ salim saraya dönmüş.

Bunu söylerken de gözlüklerinin altından dinleyicilerine bakardı: "Filan ülkenin elçisi Viyana'ya itimat mektuplarını sunmuş. Bayan Genlis'in* eserleri Rusçaya çevrilmiş..."

Küçük bir mülk sahibi:

— Bana kalırsa bu çevirileri bizim asiller takımından para çekmek için yapıyorlar, der.

Bu arada zavallı İlyuşa Ştolts'un okuluna gider gelirdi. Pazartesi sabahları uyanır uyanmaz içine bir hüzün çökerdi. Kapıdan bağıran Vaska'nın keskin sesini işitirdi:

— Antipka, kır atı arabaya koş da küçükbeyi Alman'a götür.

Yüreği burkulur, kederli kederli annesine giderdi. Annesi derdini anlar ve oğlundan bir hafta ayrılacağına için için hayıflanmasına rağmen durumu idare etmeye çalışırdı.

Giderken ona ne yiyecekler vereceğini bilmez olurdu: Çörekler, bisküviler, kurabiyeler, reçeller, peynirler, türlü türlü tatlılar, yemişler...

Bütün bunlar Almanın ona iyi yemek vermediği düşüncesiyle hazırlanırdı. Oblomovka halkı:

— Orada yiyecek kıt, derdi. Öğleyin çorba, kızarmış et, patates, çayda ekmekle tereyağ verirler. Akşam da *morgenfri*** ile karın doyururlar.

Ama İlya İlyiç rüyasında daha çok Vaska'nın, "Kır at koşulsun!" diye bağıran sesini duymadığı pazartesi günlerini görüyordu. O sabahlar annesi onu kahvaltıda gülümseyerek karşılar ve müjdelerdi:

— Bugün gitmeyeceksin. Perşembe günü bayram. Üç gün için gidip gelmeye değmez.

Bazen de:

---

* Bayan Genlis (1716 - 1830) : Fransız yazar. Birçok ahlaki hikâyeler ve romanlar yazmıştır. (ç.n.)

** Aslı Almanca *Morgen Frühstück*: Sabah kahvaltısı. (ç.n.)

— Bugün ders mers yok, derdi; kabristana gideceğiz; börek var.

Böyler şeyler olmadı mı annesi pazartesi sabahı ona dikkatli dikkatli bakar ve başını sallayarak şöyle derdi:

— Bu sabah gözlerinde bir ağırlık var senin. Bir şeyin mi var?

Kurnaz çocuk sapasağlamdı ama gene de sesini çıkarmazdı.

Annesi:

— Bu hafta gitmesen daha iyi olur, derdi. Gelecek hafta düşünürüz.

Evde herkes derslerle kabristanı ziyaret günlerinin bir araya gelemeyeceği ve perşembe günü bayram olunca, bütün hafta ders yapılamayacağı kanısındaydı. Yalnız bazen küçükbey yüzünden papara yiyen bir uşak veya bir hizmetçi kız homurdanırdı:

— Öf, amma da şımarık çocuk! Alman'ına gitse de kurtulsak...

Bazen de Antip, o mahut kır atıyla haftanın başında veya ortasında Alman'ın evine İlya İlyiç'i almaya giderdi.

— Marya Savyişna ya da Nastasya Faddeyevna ya da Kuzovkinler çocuklarıyla konukluğa geldiler, eve geleceksiniz.

İlyuşa böylece üç hafta evde kalır; sonra zaten paskalya da gelmek üzeredir. Paskalya gelir. Aileden birisi, paskalyadan sonraki hafta çalışılmaz, diye ortaya bir söz atar; derken yaza iki hafta kalır, artık gitmeye değmez. Yazınsa Alman bile dinlenir. Böylece dersler sonbahara kadar kesilir.

İlya bu altı ay içinde toplanırdı. Boyu uzar, gürbüzleşir ve çok güzel uyurdu. Ailesi, Alman'dan geldiği cumartesilerdeki sararmış ve incelmiş halini düşünerek Tanrıya şükrederdi.

Anası derdi ki:

— Ortaklıkta bin türlü bela dolaşıyor; ders her zaman olur, ama sağlık para ile satın alınmaz. Hayatta en değerli

şey sağlıktır. Baksanıza, okuldan dönerken hastaneden dönmüşe benziyor; bet beniz kalmıyor, süzülüyor. Üstelik ahlakı da bozuluyor. Bütün gün koşmadan duramıyor. Bütün bilgileri ve sanatları öğrendiğini gösteren bir diploma elde etsin, yeter.

Oblomovların bu öğretim sistemi Ştolts yönünden sert bir mukavemetle karşılaştı. İki cephe arasında çetin bir savaş oldu. Ştolts hasımlarına açıktan açığa ve inatla saldırıyor, karşı tarafsa yukarda anlattığımız cinsten ve daha başka hilelerle yan çizmeye çalışıyordu.

Hiçbir taraf zafere ulaşmıyordu. Alman'ın direnişi Oblomovların inadını ve dar kafalılığını belki yenerdi. Ama Ştolts kendi tarafında bir düşman daha buldu ve böylece zafer sallantıda kaldı. Ştolts'un oğlu, Oblomov'u koruyor, ona kopya veriyor, çevirilerini kendi yapıyordu.

Rüyada, evdeki ve Ştolts'daki yaşayış İlya İlyiç'in gözlerinin önünden geçiyordu.

Sabahleyin uyanır uyanmaz başucunda Zaharka'yı, sonradan Zahar Trofimiç olacak ünlü uşağını görüyor.

Zahar, eskiden dadısının yaptığını yapar, ona çoraplarını, ayakkabılarını giydirirdi. On dört yaşına basmış olan İlyuşa, ona ayaklarını birer birer uzatmaktan başka bir zahmete girmezdi. Bir şeye canı sıkılınca da ayağıyla Zahar'ın burnuna vururdu.

Zahar kızıp dert yanmaya kalkarsa büyüklerden dayak yerdi.

Yataktan çıkınca Zahar, İlya İlyiç'in saçlarını tarar, ceketini giydirir, giydirirken de efendisinin kollarını incitmemeye dikkat ederdi. Ancak o zaman ona sabahleyin yapılması gerekli işleri hatırlatırdı; yıkanmak, silinmek falan gibi...

İlya İlyiç'in bir şeye ihtiyacı oldu mu bir işaret eder, üçdört hizmetçi birden istediklerini yapmaya koşardı. Bir şey düşürdüğü, almak istediği bir şeye uzanamadığı ya da bir yere kadar gidip bir şey getirmesi gerektiği zaman İlya İlyiç bazen her gürbüz çocuk gibi işini kendi yapmak, istediğini ken-

di kendine başarmak isterdi; ama annesi babası, üç teyzesi, beş kişilik bir koro halinde bağırmaya başlarlardı:

— Niçin? Nereye? Ne var? Vaska, Vanka, Zaharka ne işe yarayacaklar? Hey! Vaska, Vanka, Zaharka! Ne bakıyorsunuz öyle alık alık? Gösteririm ben size!

Böylece İlya İlyiç hiçbir şeyi kendi kendine yapmak fırsatını bulamazdı. Sonraları kendisi de böyle daha rahat olduğunu anladı. O da büyükleri gibi bağırmayı öğrendi.

— Hey! Vaska, Vanka! Ver bana şunu, getir bana şunu. Bunu değil, ötekini istiyorum, haydi koş getir.

Zaman zaman ailesinin bu kadar üstüne düşmesi canını sıkardı. Merdivenlerde, avluda koşmaya kalksa hemen on ses birden telaşla bağırırdı: "Aman, aman! Tutun kolundan, durdurun. Düşüp bir yerini incitecek. Dur, dur!"

Kışın aklına sahanlığa çıkmak, bir pencereyi açmak esti mi yine bir bağrışmadır kopardı.

— Aman, aman, nereye çıkıyorsun? Olmaz, koşma. Gitme oraya. Açma pencereyi: Hasta olursun, soğuk alırsın.

İlyuşa somurta somurta evin içinde, kış bahçesinde büyütülen bir sıcak ülke çiçeği gibi kalıyor ve onun gibi ağır ağır, cansız cansız büyüyordu. Harcanmak isteyen güçleri harcanamayınca içinde kalıyor ve yavaş yavaş körleniyordu.

Bazen ne kadar sevinçli, canlı ve taze uyanırdı. İçinde bir şeyler oynuyor, kaynıyor, bir şeytan dürtüyor gibi olurdu. Şeytan derdi ki ona:

— Çık şu dama; bin arabaya da sür şu çayır biçilen yerlere, atla şu çitin üzerinden; köyün köpeklerini kızıştır...

Bazen de durup dururken köyün yolundan aşağı koşmak, kırlara gitmek, kayın ormanından geçmek, üç sıçrayışta hendeğin dibine varmak ya da köy çocuklarıyla kartopunda boy ölçüşmek isterdi.

Şeytan onu böyle dürter durur, İlya İlyiç karşı koyabildiği kadar koyar; sonunda dayanamayarak kış ortasında pal-

tosunu bile giymeden avluya atılır; iki elinde kartopu, büyük kapıdan çıkar, çocuklara doğru koşardı.

Soğuk rüzgâr yüzünü kamçılar, kırağı kulaklarını dişler, soğuk hava ağzına, boğazına dolar, yüreğini bir sevinçtir kaplardı. Alabildiğine koşar, bağırır, gülerdi.

İşte çocuklar; bir kartopu atar, vuramaz; alışmamış ki... Bir kartopu daha yapayım derken suratına müthiş bir tane yer, yuvarlanır. Hiç böyle bir acı tattığı olmamıştır. Ama yine de sevinç içinde; gözleri yaşla dolu, kahkaha ile güler.

O sırada evde müthiş bir velvele kopar: "İlyuşa ortalarda yok!" Bağrışmalar, çağrışmalar... Zahar'ın peşinden Vaska, Mitka, Vanka avluya sıçrar, şaşkın şaşkın öteye beriye koşuşurlar. İki köpek arkalarına düşer paçalarını dişler; malum ya köpekler kimseyi koşar görmeye tahammül edemezler.

Uşaklar bağıra bağıra, köpekler havlaya havlaya köyden geçerler.

Nihayet çocukları bulurlar ve ceza faslı başlar. Kiminin saçları, kiminin kulakları çekilir, kimi tokat yer; hepsinin babalarına tehditler yağdırılır.

Sonunda küçükbeyi yakalar, yanlarında getirdikleri kaputa, babasının kürküne, battaniyelere sarıp sarmalayarak kollar üstünde, bir zafer kazanmışçasına eve getirirler.

Evdekiler kaybolduğuna karar vermiş, bir daha yüzünü görmekten umutlarını kesmişlerdir. Onu sağ salim gördükleri zaman nasıl sevinirler, anlatılamaz. Tanrıya şükürler ederler, İlyuşa'ya nane ruhları, ıhlamurlar içirirler; akşam sıcak şerbetler verirler, üç gün yataktan çıkarmazlar. Oysa ona iyi gelecek bir tek şey vardır: Yeniden kartopu oynamak...

X

İlya İlyiç'in horultusu kulağına gelir gelmez, Zahar usulcacık sobanın üstünden atladı, koridorda ayaklarının ucuna basarak yürüdü; efendisinin kapısını anahtarladı; evin kapısına indi.

Kapıda arabacılar, uşaklar, kadınlar, çocuklar Zahar'ı türlü seslerle karşıladılar:

— Vay, Zahar Trofimiç, hoş geldin! Kaç zamandır seni göremez olduk!

— Efendin ne âlemde? Dışarı mı gitti?

Zahar asık suratla, dertli dertli cevap verdi:

— Küp gibi uyuyor.

Bir arabacı:

— Yok canım! dedi. Pek de erken yatmış doğrusu; günün bu saatinde... Rahatsız mı yoksa?

Zahar sanki buna kendi de inanıyormuş gibi:

— Ne rahatsızı! dedi. Sızdı. İnanır mısınız tek başına bir buçuk şişe Madeira şarabı, iki şişe kvas içti! Sızmasın da ne yapsın?..

Arabacı bir ıslık çaldı:

— Vay! dedi.

Kadınlardan biri sordu:

— Nereden esmiş bu hovardalık?

Zahar kadını yan gözle süzdü:

— Yalnız bugün değil ki, Tatyana İvanovna. Artık bir işe yaramaz oldu; sözünü bile etmek istemiyorum.

Kadın içini çekti:

— Bizim hanım gibi desene!

Arabacı sordu:

— Hanım bugün bir yere çıkıyor mu, Tatyana İvanovna? Şurada bir yere gitmek istiyordum.

Tatyana:

— Ne cehenneme gidecek? dedi. Sevgilisi ile oturmuşlar, gözlerini birbirlerinden ayırmıyorlar.

Kapıcı:

— Bu adam pek sık gelmeye başladı, dedi. Geceleri bir baş belası, Tanrı kahretsin. Herkes evine gelir, konuklar çıkar gider. O hep sona kalır, bir de kapı kapalı diye sövmeye kalkar... Beyefendi için kapıda nöbet bekleyecek değilim ya!

Tatyana:

— Aman kardeş, böyle budalasını görmedim, dedi. Aramakla bulunmaz. Hanıma neler getiriyor, neler! O da tavus gibi kabarıyor, görseniz ne haller takınıyor! Ama siz bir de iç çamaşırlarına, çoraplarına bakın. Boynunu on beş gün yıkamaz. Yüzüne sürer sürüştürür. Tanrı taksiratını affetsin. Bazen kendi kendime düşünüyorum da diyorum ki: "Hay körolası kadın! Başına bir atkı atsan da dua için bir manastıra gitsen bari."

Zahar'dan başka herkes güldü.

— Ah şu Tatyana İvanovna, hiç şakası yoktur. Tanrı kimseyi onun ağzına düşürmesin.

Tatyana devam etti:

— Ama doğru söylüyorum. Efendiler bu kadınla nasıl konuşuyorlar şaşıyorum.

Birisi:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu. Nedir o zembil?

— Terziye bir elbise götürüyorum. Bizim rüküş, götür dedi. Çok bolmuş. Oysa Dunyaşa ile birlikte bu elbiseyi bizim devanasına giydirmeye çalıştık mı üç gün elimiz kolumuz tutmaz olur. Neyse, gideyim artık, geç kaldım. Şimdilik allahaısmarladık.

— Haydi güle güle.

Arabacı:

— Güle güle Tatyana İvanovna. Akşama uğra, dedi.

— Bilmem gelebilir miyim, belki. Ama gelemem... Haydi allahaısmarladık.

Hepsi birden:

— Güle güle, dediler.

Tatyana İvanovna uzaklaşırken:

— Hoşça kalın, hoşça kalın, dedi.

Arabacı peşinden bir daha:

— Güle güle Tatyana İvanovna, diye bağırdı.

Tatyana'nın uzaktan sesi geldi:

— Hoşça kalın.

O gittikten sonra Zahar konuşmak fırsatını kollar gibiydi. Kapının önündeki demirin üstüne oturdu; ayaklarını sallayarak dalgın dalgın, yoldan geçenlere bakıyordu.

Kapıcı sordu:

— Eee, efendin ne yapıyor bugün, Zahar Trofimiç?

— Hep aynı hikâye, rahatlıktan rahatsız. Ne olduysa hep sizin yüzünüzden; evden çıkma işiyle başımı belaya soktunuz. Kesti attı: Çıkmam, diyor.

Kapıcı:

— Benim ne suçum var? dedi. Bana göre hava hoş, ömrünün sonuna kadar otursun. Ev sahibi değilim ki ben. Ne derlerse onu yapıyorum. Ev benim olsaydı başka; ama değil, ne yaparsın...

Arabacılardan biri Zahar'a sordu:

— Ne yapıyor? Küfür mü ediyor sana?

— Öyle kötü söylüyor ki, nasıl katlanıyorum, Tanrı bilir.

Uşaklardan biri yavaş yavaş, gıcırdayan enfiye kutusunu açarak:

— O bir şey değil canım, efendinin küfredeni makbuldür, dedi.

Zahar'dan başka hepsi birer tutam enfiye çektiler. Hapşırmalar, sümkürmeler, tükürmeler... Uşak sözlerine devam etti:

— Küfretmesi hepsinden iyi. Ne kadar küfrederse o kadar iyi. Küfrettikleri zaman dövmezler. Ama benim bir efendim var, insan daha kusurunu anlamadan saçlarını yakalar, çeker.

Zahar küçümser bir tavırla, uşağın sözünü bitirmesini bekledi, sonra arabacıya dönerek:

— Hiç neden yokken insanı öyle inafsızca kırıyor ki, dedi.

Kapıcı sordu:

— Memnun edilmesi güç, değil mi?

Zahar gözlerini kapayarak, anlamlı anlamlı:

— Evet, gerçekten çok güç, dedi. Şunu yaparsın yanlış, bunu yaparsın kötü. Yürümesini bilmem, yemek getirmesini bilmem, her şeyi kırarım. Ortalığı temizlemem, çalarım. Peynirini yerim. Böyle belalı görülmemiştir. Bugün yine öyle çattı ki, dayanılır gibi değil. Nedeni de ne? Geçen haftadan bir parça peyniri kalmışmış! Gerçekten köpeğe atsan yemez. Ama olmaz; hizmetçi dokunmayacak. "Nerede peynir?" dedi. Peynir meynir yok, deyince açtı ağzını, yumdu gözünü. "Asmalı seni." dedi. "Kaynar katrana atmalı seni, didik didik etmeli seni, şişe geçirmeli seni." dedi. Sonra üstüme yürüdü. Bana tekme atmaya kalktı. Aman birader, geçen gün nasıl oldu bilmem, sıcak su ile ayağını yakmışım, öyle bir yaygara kopardı ki kendimi güç geriye attım. Az kalsın göğsüme yumruk atacaktı... Atar mı atar, niyeti oydu.

Arabacı başını salladı. Kapıcı:

— Sinirli bir adam olmalı, soluk aldırmıyor sana demek, dedi.

Deminki uşak tecrübeli, soğukkanlı bir adam haliyle:

— Dedim ya, sövdüğüne göre iyi bir adam olacak, dedi. Sövmeyeni çok daha berbat: Sana şöyle iyilikle bakar bakar, sonra birden saçına sarılır, neye uğradığını bilmezsin.

Zahar söylenene hiç aldırmadan devam etti:

— Ama ne oldu sanki? Ayağı bir türlü iyileşmedi, hâlâ merhem sürüp duruyor. Bırak Tanrı aşkına!

Kapıcı:

— Geçimsiz bir adam, dedi.

— Sorma. Bir gün adam öldürecek, gerçekten, öldürecek. Yoktan yere bana kel kafalı... Tekrarlamaya dilim varmıyor söylediği lafı. Bugün de yeni bir şey çıkardı: "Zehirli yılan," diyor bana. İnsanın dili varır mı böyle şey söylemeye?

Uşak yine söze karıştı:

— Canım bu da bir şey mi? Küfür eder, olur biter; sağlık olsun, ama ağzını açmadı mı, yanından geçerken şöyle bir bakar, birden dalar insanın saçına. Benim böyle bir efendim vardı... Küfürden bir şey çıkmaz...

Zahar, söze karışmasına kızarak:

— Sana ne yapsalar hakları var; efendinin yerinde olsam daha kötüsünü yapardım sana, dedi.

On beş yaşlarında bir uşak sordu:

— Zahar Trofimiç, ne dedi sana? Kel kafalı mı? Şeytan mı?

Zahar ağır ağır başını çevirdi ve çocuğa dik dik baktı; sert bir sesle:

— Bana baksana, oğlum, dedi; bu yaşta bu kadar akıl sana çok fazla. General yanında çalışabilirsin; ama yolarım senin saçlarını sonra. Haydi git işine.

Uşak bir iki adım geriledi, durdu ve gülümseyerek Zahar'a baktı.

Zahar öfkeyle bağırdı:

— Ne sırıtıyorsun. Şimdi yakalar kulaklarını çekersem, anlarsın sırıtmayı.

O sırada çizmeler giymiş iriyarı bir uşak, iliklenmemiş ceketiyle karşı kapıdan dışarı fırladı. Çocuğa doğru koştu: "Eşek seni!" diye bağırarak suratına bir şamar attı. Çocuk şaşkın ve mahcup, yanağını tutarak, afallamış gözlerle:

— Ne oldu, Matvey Moseiç, ben ne yaptım? diye sızlandı.

— Bir de karşılık veriyorsun ha? Ben evin dört bucağında seni arıyorum, sen çıkmış burada duruyorsun.

Çocuğu saçlarından yakaladı, başını aşağı eğdi ve ensesine üç defa ağır ağır, sindire sindire vurdu. Sonra ahlak dersi olarak ekledi:

— Beyefendi beş defa çağırdı. Senin yüzünden beni azarlıyorlar, sersem. Haydi, def ol!

Bir komutan tavrıyla çocuğa merdiveni gösterdi. Çocuk bir süre şaşkın şaşkın uşağa baktı; sonra, ondan dayaktan başka bir şey elde edemeyeceğini kestirerek, saçlarını düzeltti ve merdivene koştu.

Zahar'ın keyfine diyecek yoktu. Bir hınç alma sevinciyle bağırıyordu:

— Vur, Matvey Moseiç, vur! Bir tane daha! Yaşa, Matvey Moseiç. Eline sağlık! Haddini bilmez kerata. Gördün mü şimdi? Kel kafalı şeytan diye yine alay et bakalım herkesle.

Çocuğun dayak yemesi, Zahar'ın hınçla sevinmesi pek hoşlarına giden uşaklar, gülmekten katıldılar. Çocuğa acıyan yoktu.

Demin Zahar'ın sözünü kesen uşak gene atıldı:

— İşte, eski efendim tam böyle yapardı. Şöyle biraz oturup keyfime bakayım dersin; herif sanki aklından geçeni anlar, gelir saçlarına yapışır. Tıpkı Matvey Moseiç'in Andryuşka'ya yaptığı gibi. Bir efendinin küfretmesinde bir kötülük yoktur. "Kel kafalı şeytan," derse ne çıkarmış sanki.

Arabacı Zahar'ı göstererek:

— Onun efendisi de senin saçlarını pekâlâ çekebilir, dedi. Öyle bir çekilecek saçların var ki. Zahar Trofimiç'in nesini tutsun. Kafası damdazlak... Olsa olsa yan sakallarından tutar; bir orada tutulacak yer var.

Herkes güldü, yalnız Zahar, o zamana kadar dostça konuştuğu arabacının sözlerine fena halde içerledi. Öfkeyle başını salladı.

— Efendime söylersem görürsün; bulur senin tutulacak bir yerini. O kıvırcık sakallarını dümdüz eder senin.

— Başkalarının arabacısına çatacak kadar aptal mı senin efendin? Hele bir arabacınız olsun da sonra sakallarını çekersiniz. Şimdilik acele etmeyin.

— Senin gibisini tutmayız, merak etme. Benim efendim seni at yerine bile kullanmaz.

— Tanrı efendini sana bağışlasın. Nereden bulup çıkardın bu yaman efendiyi?

Arabacı güldü. Kapıcı da, berber de, uşak da, küfür usulünü savunan adam da güldüler. Zahar homurdandı:

— Siz gülün bakalım. Ben bilirim efendime söyleyeceğimi. Kapıcıya dönerek: Siz de orada gülecek yerde bu haydutları sustursanıza. İşin ne senin burada? Evdekileri korumak değil mi? Seninse yaptığına bak? Şimdi gidip söyleyeceğim efendime. Görürsün sen!

Kapıcı Zahar'ı yatıştırmaya çalışarak:

— Yeter artık canım, Zahar Trofimiç, dedi. Ne yaptı sana bu adam?

— Ne cesaretle efendimden böyle söz ediyor? Biliyor mu benim efendimin kim olduğunu? Sen rüyanda bile göremezsin böyle efendiyi be! İyi yürekli, akıllı, yakışıklı. Seninki cılız bir beygire benziyor. O kır kısrakla dilenciler gibi gezmeye çıkmaktan insan utanır. Turpla kvastan başka yiyip içeceğiniz yok. Şu üstündeki kaputa bak hele; delik deşik olmuş.

Doğrusunu ararsanız arabacının kaputunda hiçbir delik yoktu.

Arabacı hemen Zahar'ın kolunun altındaki yırtıktan görünen gömleği dışarı çekti:

— Ama herhalde bunun kadar değil.

Kapıcı aralarına girerek:

— Haydi, haydi vazgeçin artık, dedi.

Zahar gömleğini büsbütün dışarıya çekti:

— Vay, elbiselerimi yırtıyorsun ha! Dur göstereyim efendime. Bakın dostlar, bakın ne yaptı, ceketimi parçaladı!..

Arabacı biraz korkmaktan kendini alamayarak:

— Ben mi yaptım bunu, dedi. Herhalde efendin kolundan çekerken yırtmıştır.

Zahar bağırdı:

— Efendim yapar mı böyle şey ulan? Var mı onun kadar iyi adam? Efendilerin şahıdır benim efendim. Tanrı nazardan saklasın. Onun yanında yaşamak cennette yaşamak demektir. Hiçbir şikâyetim yok. Bana hiçbir zaman aptal bile dememiştir. Gamsız, kasavetsiz yaşıyorum, onun yediği yemeği yiyorum, istediğim zaman dışarıya çıkıyorum. Daha ne olacak?.. Köyde de ayrı bir evim, ayrı bir sebze bahçem var; has ekmek yiyorum. Köylüler önümde eğilir; ben hem kâhya, hem garsoncu başıyım, ben. Ya sen, efendinin yanında...

Öfkesinden sesi kesilerek hasmını iyice yere seremedi. Kuvvet almak, acı bir kelime bulmak için durakladı, ama o kadar öfkelenmişti ki, bir şey bulamadı.

Sonunda şunları söyleyebildi:

— Sen dur, elbisemi yırtmanın ne olduğunu anlarsın; gösterirler sana...

Zahar'ın efendisine çatmak da Zahar'a çatmak demektir; onuruna, kibrine dokunuyordu bu. Efendisine bağlılığı uyanmış, bütün gücüyle kendini göstermişti. Yalnız hasmına değil, hasmının efendisine, varsa da yoksa da, akrabalarına, dostlarına saldırmaya hazırdı. Daha önce arabacıyla efendisi hakkında yaptıkları dedikoduları bir bir sıraladı:

— Sen de, efendin de, Alman'dan beter birer çıfıt, birer baldırı çıplaksınız. Senin efendinin büyükbabasının ne olduğunu bilirim. Dükkânın birinde satıcı imiş. Dün akşam sizin evden çıkan konuklara baktım da, acaba eve hırsızlar mı girdi dedim. Ne perişan haldi o. Anası, çalınmış ya da bitpazarından alınmış elbise satarmış.

Kapıcı yeniden araya girerek:

— Haydi, yeter, yeter artık, dedi.

Zahar devam etti:

— Tanrıya şükür benim efendim halis bir soyludur. Arkadaşları arasında generaller, kontlar, prensler vardır. Hem öyle her konta da yüz vermez. Bazıları gelir de sofada beklerler... Boyuna edebiyatçılar gelir bize...

Kapıcı tartışmayı durdurmak umuduyla:

— Bu edebiyatçılar da kimmiş, kardeş? diye sordu Memur mu nedir bunlar?

— Hayır, bunlar yüksek efendiler; canları ne isterse onu düşünür yazarlar.

— Peki sizde ne arıyorlar?

— Ne mi arıyorlar? Kimi likör, kimi tütün... Zahar hemen hemen herkesin alaylı alaylı gülümsediğini görünce sustu. Hepsini şöyle bir yandan süzerek:

— Siz hepiniz aşağılık heriflersiniz, dedi.

Sonra hızlı hızlı yürüyüp eve giderken:

— Gösterirler sana âlemin elbisesini yırtmayı, dedi. Doğru gidip efendime söyleyeceğim.

Kapıcı:

— Dur canım, yeter artık, diye bağırdı. Gel Tanrı aşkına Zahar Trofimiç, gel şurada bir iki kadeh içelim.

Zahar yarı yolda durdu, birden geri döndü ve uşaklara bakmaksızın sokağa fırladı. Hiç arkasına dönmeden karşıdaki meyhanenin kapısına kadar yürüdü; orada geriye döndü, kapıdakilere ciddi ciddi bir göz attı ve daha ciddi bir eda ile onları bir el işareti yapıp çağırarak kapıdan içeri girdi.

Toplantı dağıldı. Kimi meyhaneye, kimi evine gitti. Yalnız küfür taraftarı uşak kaldı. Ağır ağır enfiye kutusunu açarken düşünceli düşünceli mırıldandı:

— Peki, ne olurmuş efendisine söylerse sanki?.. Besbelli ki efendisi iyi bir adam. Olsa olsa küfür eder. Ederse ne olur? Öyleleri var ki şöyle bakar, bakar da insanın saçlarına bir sarılıverir...

XI

Saat dördü biraz geçmişti. Zahar evin kapısını gürültü etmemeye çalışarak açtı ve ayaklarının ucuna basa basa odasına gitti. Dönüp efendisinin kapısına geldi, önce kulağını kapıya dayadı, sonra anahtar deliğinden içeriye bir göz attı.

İçerden, düzenli bir şekilde horultu sesleri geliyordu.

— Uyuyor, diye mırıldandı. Uyandırayım bari; saat dört buçuğa geliyor.

Öksürerek odadan içeriye girdi. Oblomov'un yatağına yaklaşarak yavaşça:

— İlya İlyiç, İlya İlyiç, hişt, diye seslendi. Horlama devam etti.

— Amma da uyuyor yahu; uyanacağı yok. İlya İlyiç!

Zahar, Oblomov'u kolundan çekti:

— Kalksanıza. Saat dört buçuk.

İlya İlyiç anlaşılmaz sesler çıkardı, ama gene uyanmadı. Zahar, sesini yükseltti:

— Haydi, kalkın, İlya İlyiç, ayıp doğrusu! Gene cevap yok.

Zahar tekrar kolunu çekerek, "İlya İlyiç!" diye bağırdı.

Oblomov başını biraz çevirdi, Zahar'a tek gözle baktı. Bu donuk gözde hiçbir hayat eseri yoktu. Boğuk bir sesle:

— Kim o? dedi.

— Benim, kalkın.

İlya İlyiç'in, "Def ol!" demesiyle tekrar uyuması bir oldu. Bu sefer horlamıyor, burnundan ince sesler çıkarıyordu. Zahar tekrar hırkasının kolundan çekti.

Oblomov iki gözünü birden açarak, sert sert:

— Ne istiyorsun? dedi.

— Beni uyandır, demiştiniz.

— Evet, dedim. İyi ettin, haydi şimdi git. Karışma artık.

Zahar, gene kolundan çekerek:

— Gitmem, dedi.

İlya İlyiç yumuşayarak:

— Peki, peki, bırak beni; şimdi kalkarım, diye sızlandı ve yüzünü yastığa sürerek tekrar horlamaya başladı.

Zahar inat etti:

— Olmaz, İlya İlyiç, kalkın. Rahatınızı bozmak istemezdim ama imkânı yok.

Oblomov gözlerini açarak yalvarır gibi:

— Haydi ne olur, bırak beni, dedi.

— Ya, evet, sizi bırakayım, sonra niye beni uyandırmadın diye bağırın!..

Oblomov bağırdı:

— Aman ne adam, yarabbi! Bırak bir dakika uyuyayım yahu. Bir dakikadan ne çıkar? Ben de biliyorum...

Uyku İlya İlyiç'in sözünü kesti.

Zahar efendisinin artık işitmeyeceğinden emin olarak söylendi:

— Bu ne uyku be! Leş gibi yatmış aşağı. Böyle bir insan ne diye dünyaya gelir, bilmem ki.

Oblomov ansızın başını kaldırdı:

— Ne dedin? Ne dedin?

Zahar yumuşak bir sesle cevap verdi:

— Niçin kalkmıyorsunuz diyordum.

— Evet ama ne biçim söyledin? Bu cüret nereden geliyor sana be?

— Hangi cüret?

— Böyle kaba konuşmak cüreti.

— Herhalde rüya gördünüz... Rüya görmüşsünüzdür.

— Sen beni uyuyor mu sandın? Uyumuyorum ben; her şeyi işitiyorum...

Tekrar uyku bastırdı. Zahar ne yapacağını bilmeyerek sızlandı:

— Ah yarabbim, ne yapsam? İnsan nasıl böyle yatar leş gibi? Bakmak bile insana tiksinti veriyor. Bakın şuna Tanrı rızası için... Tüh!

Birden telaşlı bir haykırışla:

— Kalkın İlya İlyiç, bakın ne oldu? dedi. Bakın ne oluyor burada?

Oblomov birden başını kaldırdı, çevresine bakındı, sonra derin derin içini çekerek yeniden yattı ve vakarlı bir sesle:

— Beni rahat bırak, dedi. Sana beni uyandır demiştim, şimdi emri geri alıyorum. İşittin mi? Canım ne zaman isterse o zaman uyanırım.

Bazen Zahar:

— Peki, zıbar! Tanrı belanı versin! diyerek bırakır giderdi.

Ama bazen de inat ederdi. Bugün de inadı tutmuştu. Oblomov'u eliyle kolundan ve hırkasından çekerek var gücüyle tekrar bağırdı:

— Kalkın, kalkın diyorum size!

Oblomov ansızın yerinden sıçradı ve Zahar'ın üstüne yürüdü.

— Dur ben sana göstereyim. Efendini zorla rahatsız etmek ne demektir öğrenirsin.

Zahar tabanları kaldırdı, ama daha üçüncü adımda Oblomov'un uyku sersemliği geçti; esnemeye, gerinmeye başladı. İki esneme arasında, Zahar'a:

— Kvas... getir bana, dedi.

Tam o sırada Zahar'ın arkasında duran birisi kahkahayı kopardı. İkisi de birden etraflarına bakındılar.

Oblomov sevinçle:

— Ştolts, Ştolts! diyerek dostuna doğru koştu.

Zahar sırıtarak:

— Andrey İvanoviç! dedi.

Ştolts hâlâ gülmekten katılıyordu. Bütün sahneyi görmüştü.

İkinci Bölüm

I

Ştolts yalnız baba tarafından Almandı; annesi Rus; dini Ortodokstu. Ana dili Rusçaydı; onu anasından, kitaplardan, üniversiteden, köylü çocuklarıyla babalarından ve Moskova pazarlarından öğrenmişti. Almancayı da babasından ve kitaplardan.

Ştolts, babasının çiftlik müdürü olduğu Verhliyovo köyünde büyüdü. Sekiz yaşından sonra babasıyla haritalar önünde oturmuş, Herder'den, Wieland'dan, Kutsal Kitap'tan beyitler hecelemiş; köylülerin, dükkâncıların, işçilerin getirdiği yalan yanlış rakamları toplamış, annesiyle din kitapları okumuş, Krilov'un masallarını ezberlemiş, Telemakhos'u gevelemişti. Dersleri bitince köylü çocuklarıyla kuş yuvası bozmaya gider, derslerde, dualarda sık sık cebinden kuş yavrusu cıvıltıları işitilirdi.

Bazen öğleden sonraları, babası bahçede bir ağacın dibinde oturmuş piposunu içerken, annesi örgüleriyle, nakışlarıyla uğraşırken, dışarıda bir gürültüdür kopar, bir sürü insan evin içine dolardı. Annesi telaşla:

— Ne oluyor? diye sorar; babası soğukkanlılıkla:

— Yine Andrey'i getiriyorlar herhalde, diye cevap verirdi.

Derken kapılar iki yana açılır; kadın, çoluk çocuk, bir köylü kalabalığı bahçeye dolardı. Gerçekten Andrey'i geti-

rirlerdi; ama ne halde; yalınayak, elbiseler yırtılmış, kendinin veya başka bir çocuğun ağzı burnu kan içinde...

Andryuşa yarım gün için dışarı gitti mi annesinin ödü kopar, kocasının açık emri olmadıkça oğlunu hiç yanından ayırmazdı.

Oğlunu yıkar, üstünü başını değiştirir, Andryuşa yarımgün için tertemiz bir küçükbey oluverirdi. Ama akşam, bazen de sabaha doğru gene onu toz toprak içinde, saçları karmakarışık, tanınmaz bir halde eve getirirlerdi. Bir yulaf arabasında, bir balıkçı kayığında uyuyakalmış olarak getirildiği de olurdu. Annesi ağlar, babasının kılı kıpırdamaz, hatta gülerdi. Bazen:

— Yaman bir oğlan olacak, derdi.

Annesi:

— Ne söylüyorsunuz İvan Bogdanoviç, diye sızlanırdı. Her gün yara bere içinde, geçen hafta burnunu ezdi.

Kocası gülerek:

— Burnu kanamayan, burun kanatmayan çocuklardan ne hayır gelir? derdi.

Kadıncağız ağlar, ağlar, sonra piyanoya oturur, Herz'in müziğinde derdini unutur, ama gene de gözyaşları damla damla piyanosunun tuşları üzerine düşerdi. Andryuşa eve geldiği ya da getirildiği zaman yaptıklarını annesine o kadar güzel, o kadar canlı anlatırdı ki kadın gülmekten kendini alamazdı. Ne akıllı çocuktu! Ne kadar kısa zamanda Telemakhos'u kendisi gibi okumaya, onunla dört elle piyano çalmaya başlamıştı! Bir defa bütün bir hafta kayboldu: Annesi iki gözü iki çeşme ağlarken babası gene de istifini bozmadan bahçede piposunu tüttürüp gerinmiş; karısının, git Andrey'i ara, demesine karşılık:

— Oblomov'un oğlu kaybolsaydı bütün köyü ve hükümeti ayağı kaldırırdım; ama Andrey kendisi çıkar gelir; Andrey iyi bir oğlandır, demişti.

Ertesi gün Andrey'i yatağında rahat rahat uyur buldular. Yatağında bir tüfek, bir torba da barut vardı.

Annesi çocuğu sorulara boğdu:

— Nerelerdeydin? Bu tüfek nereden çıktı? Niçin konuşmuyorsun?

Bütün cevap şuydu:

— Bilmem.

Babası Cornelius Nepos'tan Almancaya çeviri ödevini yapıp yapmadığını sordu.

— Hayır.

O zaman babası yakasına yapıştı, kapının dışına sürükledi, başına kasketi geçirdi, arkasına bir tekme atıp yere yuvarladı:

— Nereden geldiysen oraya git; ama bir parça yerine iki parçanın çevirisiyle dön. Annenin verdiği Fransızca komedideki rolü de öğren; bunları yapmadan gözüme görünme.

Andrey bir hafta sonra döndü; çeviri yapılmış, rol öğrenilmişti.

Büyüdüğü zaman babası onu yaylı arabasında yanına alır, dizginleri eline verir, fabrikaya, kırlara, şehre, tüccarlara, resmi dairelere sürdürürdü. Başka bir gün killi toprakları görmeye giderler; parmağına biraz kil sürer, koklar, diliyle tadar, oğluna da tattırır, ne biçim kil olduğunu, neye yaradığını anlatırdı. Başka bir gün, potasla, katranla uğraşan, domuz yağı kaynatan işçileri görmeye giderlerdi.

On dört, on beş yaşına gelince çocuk çok defa tek başına arabaya, ata biner, yanına bir heybe alarak şehirde babasının işlerini görmeye giderdi. Hiçbir zaman bir şeyi unuttuğu, kötü yaptığı, savsakladığı olmazdı.

Babası yaptığı işleri dinledikten sonra, geniş eliyle sırtını okşayarak:

— *Recht gut, mein liber Junge*,* der, siparişlerin önemine göre oğluna iki ya da üç ruble verirdi. O zaman...

---

* Almanca: Çok iyi, sevgili oğlum. (ç.n.)

O zaman Andryuşa'nın üstündeki yağları, killeri, çamurları, pisliği temizlemek için annesi saatlerce uğraşırdı. Annesi oğlunun gördüğü bu pratik iş eğitiminden hoşlanmıyordu; onun da babası gibi bir Alman burjuvası olmasından korkuyordu. Onca bütün Alman milleti kökünden küçük burjuva idi. Yüzyıllar önce kazandıkları hakları ilan etmekle Alman halkının gösterdiği kabalığı, böbürlenmeyi sevmez, onları boynuzlarını saklayamayan birer inek gibi görürdü.

Ona sorarsanız bütün Alman milleti içinde bir tek kibar adam yoktu ve olamazdı. Alman karakterinde yumuşaklık, incelik, uysallık gibi toplum hayatını tatlılaştıran değerlerden hiçbirini görmüyor, ayrıca, onları bir kuralın dışına çıkmaktan, bir âdeti bozmaktan da âciz sayıyordu.

Hayır, bu yaratıklar her şeyin üstünde inatla dururlar, tuttuklarını koparmaya çalışırlar, düzene uygun hareket etmiş olmak için körü körüne, kafalarıyla bir duvarı delmeye bile kalkarlardı.

Bayan Ştolts zengin bir aile yanına mürebbiye olarak girmiş, böylece yabancı ülkeleri ve bütün Almanya'yı gezmek fırsatını bulmuştu. Almanları kısa pipolar içen, dişleri arasından tüküren dükkâncılar, zanaatçılar, tüccarlar, sopa gibi dimdik subaylar, bayağı suratlı memurlar olarak görmüştü.

Bütün bu sert davranışlı, kocaman elli, kaba sözlü, kanlı canlı, bayağı suratlı küçük burjuvalar, ona göre ancak aşağılık işler görebilir, hayatlarını kazanmak için esir gibi çalışabilir, ödevlerini ukalaca bir düzen, sıkıntılı bir gelenek içinde yerine getirirlerdi.

Kendi kendine şöyle düşünürdü: "Bir Alman'a istediğin kadar beyaz, ince gömlekler, güzel ayakkabılar, hatta sarı eldivenler giydir, hepsi onun üstünde köseleden yapılmış gibi görünür; beyaz manşetlerden kaba, kıpkırmızı eller çıkar, zarif bir elbisenin altında ya bir fırıncı ya bir lokantacı vardır. Bu kaba eller sanki çekecek bir ip ya da çok çok, bir çalgı yayı arıyor gibidirler."

Oysa oğlunu bir kibarlık örneği olarak yetiştirmeyi tasarlıyordu; babası her ne kadar halktan bir adamsa da annesi bir Rus soylusuydu. Oğlu beyaz tenli, güzel endamlı, küçük elli, küçük ayaklı, temiz yüzlü, berrak gözlü bir çocuktu. Böyleleri ancak zengin Rus ailelerinde ya da Almanya'dan başka yabancı ülkelerde bulunurdu.

Böyleyken, oğlunun babası gibi değirmenden, dükkânlardan, kırlardan, toz toprak, yağ ve gübre içinde, kızıl, pis, kaba ellerle ve bir kurt açlığıyla eve dönmesi ne felaketti!

Hemen oturur, Andryuşa'nın tırnaklarını keser, saçlarını tarar, ona güzel yakalar, gömlekler diker, şehirden ceketler ısmarlardı. Onu hülyalı müzik parçaları dinlemeye alıştırır; çiçekler üstüne, hayatın şiirli yanları üstüne şarkılar söyler; subayların, yazarların parlak hayatından söz eder, oğlu için de böyle, az insana nasip olan şerefler hayal ederdi...

Köylülerin yağlı ellerinden çıkan hesap pusulaları, işçilerle düşüp kalkmalar, alışverişler bu güzel hayalleri yıkacak mıydı? Andryuşa'yı şehre götüren yaylı arabaya, babasının ona hediye ettiği muşambaya, meşin eldivenlere, iş hayatının bu kaba sembollerine tiksintiyle bakardı.

İşin kötüsü Andryuşa iyi çalışıyordu. Babası onu küçük pansiyonunda kendine yardımcı yapmıştı. O kadarla da kalmamış, ona, Alman usulüne uyarak, bir aylık bağlamıştı: Ayda eline on ruble verir ve makbuz imzalatırdı.

Üzülme, iyi yürekli anne; oğlun Rus topraklarında büyüdü, değirmen çeviren ellerle, inek boynuzlarıyla çalışan insanlar arasında değil. Oblomovka yakın; orada her gün bayram. Orada iş omuzdan bir yük gibi atılır; orada çiftliğin sahibi şafakla beraber kalkmaz, tekerlekler, yağlar arasında işyerlerini gezmez.

Verhliyovo'da yılın birçok ayı boş duran büyük bir ev var; yaramaz Andryuşa oraya sık sık girer; uzun salonlar, sofalar, duvarlarda kara portreler görür. Yüzlerinde Almanların o kaba canlılığı yoktur; elleri büyük ve sert değildir. Ma-

vi, baygın gözler, pudralı saçlar, beyaz, nazik yüzler, dolgun göğüsler, bembeyaz manşetler arasından çıkıp kılıcın kabzası üzerinde mağrur duran ince damarlı zarif eller... Çocuk, orada lüks, kadife, dantela içinde güzel yaşamış ama hiçbir işe yaramamış birçok kuşağın portrelerini görür.

Bu çehreler ona şanlı günlerin, savaşların, kahramanların efsanelerini söylüyordu; orada okuduğu eski zaman hikâyesi babasının pipo içip yere tükürerek yüz defa anlattığı hayata, Saksonya'da patatesler, turplar içinde, pazaryeriyle sebze bahçesi arasında geçen hayata hiç benzemiyordu...

Üç yılda bir, köşk birdenbire insanlarla dolardı; şölenler, balolar verilir, gece olunca uzun sofalar ışıklarla donanırdı.

Prens ve prenses maiyetleriyle beraber gelir yerleşirlerdi. Prens seyrek, kır saçlı, meşin yüzlü, donuk, patlak gözlü idi; göğsünde yıldız biçiminde üç madalya parlardı. Kadife çizmeleri, altın bir tabakası, zümrüt kabzalı bir bastonu vardı. Prenses güzelliği, boyu bosu ile göz kamaştıran bir kadındı. İnsana öyle gelirdi ki, beş çocuk anası olmasına rağmen hiç kimse, hatta prens bile onun yanına yaklaşamaz, hiç kimse onu kucaklayamaz, öpemezdi. Sanki üç yılda bir indiği dünyadan çok yukarlarda bir yerde yaşıyordu. Kimseyle konuşmaz, hiçbir yere gitmezdi. Bütün günlerini yeşil oturma odasında, üç ihtiyar kadınla birlikte geçirirdi. Dışarıya yalnız kiliseye gitmek için çıkar, oraya da bahçeden geçerek gider, bir paravanın arkasına oturur ibadetini yapardı.

Ama köşkte, prens ve prensesten başka herkes neşeliydi, hayat doluydu. Andryuşa yeşil çocuk gözleriyle türlü türlü insanlara bakıyor, çevik zekâsıyla kendisi de farkına varmadan sanki bir maskeli baloda imiş gibi çeşitli tipleri zihnine yerleştiriyordu.

Bunlar arasında prensin çocukları Piyer'le Mişel vardı. Piyer Andryuşa'ya hemen süvaride ve piyadede kalk borusunun nasıl çalındığını göstermiş, dragonlarla husar alaylarının kılıçları ve mahmuzları arasında ne farklar olduğunu anlat-

mış, her alayda at renklerinin nasıl değiştiğini öğretmiş, okulu bitirince hayatta başarılı olmak için hangi mesleğe girmesi gerektiğini söylemişti.

Mişel de Andryuşa'yı tanır tanımaz karşısına geçmiş ve yumruklarıyla müthiş oyunlar göstermeye girişmiş, Andryuşa'nın burnuna, midesine yumruklar indirmiş; sonunda, "Buna İngiliz usulü dövüşme derler." demişti.

Üç gün sonra Andrey, hiç ders de almadan sırf bilek gücü ve köylü gürbüzlüğüyle Mişel'in, hem İngiliz, hem de Rus usulleriyle burnunu ezmiş, iki küçük prensin de saygısını kazanmıştı.

Köşkte, biri on bir, biri on iki yaşında iki prenses vardı; bu uzun boylu güzel kızlar süslü elbiseler giyinir, hiç kimseyle konuşmaz, kimseye selam vermez ve mujiklerden korkarlardı. Mürebbiyeleri Matmazel Ernestine, Andryuşa'nın annesine kahve içmeye gider ve ona Andryuşa'nın saçlarını nasıl kıvıracağını öğretirdi. Bazen çocuğun başını dizlerine koyar, saçlarını kâğıtlarla acıtıncaya kadar kıvırırdı, sonra beyaz elleriyle iki yanağını tutar ve onu sevgiyle öperdi.

Bir de Alman hoca vardı; bütün gün tornada enfiye kutusu ve düğme yapardı. Musiki hocası pazardan pazara sarhoş olan bir adamdı. Bunlardan başka bir alay hizmetçi, irili ufaklı bir sürü köpek vardı.

Bu kalabalık, köşkü ve köyü gürültüye, patırtıya, çığlıklara ve müziğe boğardı.

Bir yandan Oblomovka, bir yandan da köşkün lüks hayatı, Andryuşa'nın Almanlığıyla birleşmiş ve onun tam anlamıyla dar kafalı bir Alman burjuvası olmasına engel olmuştu.

Andryuşa'nın babası bir ziraatçı, bir teknisyen, bir öğretmendi. Kendi babasının çiftliğinde ziraatı pratik olarak öğrenmiş, Saksonya fabrikasında teknoloji bilgileri edinmişti. Kırk profesörü olan yakın bir üniversitede bu kırk bilginden şöyle böyle edindiği bilgileri öğretmek hevesini kazanmıştı.

Bu kadar yeter diye çiftliğine dönmüş ve iş hayatına girmeye karar vermişti. Babası ona yüz taler ve yeni bir yol çantası vermiş, istediği yere gitmekte serbest bırakmıştı.

O gün bugün İvan Bogdanoviç ne babasını, ne de doğduğu yeri bir daha görmüştü. Altı yıl İsviçre'de ve Avusturya'da dolaşmıştı; yirmi yıldan beri de talihine şükrederek Rusya'da yaşıyordu.

Üniversitede okumuş olduğu için kendisi gibi oğlunun da üniversitede okumasını istemişti. Ama Rus üniversitesinin Alman üniversitesi olmadığını, oğlunun hayatını altüst edeceğini, onu kendi çizdiği yoldan çıkaracağını düşünmemişti.

Kendi çizdiği yolsa basitti. Dedesinden kendisine gelen çizgiyi torununa kadar dümdüz uzatıyor ve başka bir şey düşünmüyordu. Fransız bestecisi Herz'in parçaları, annesinin masalları ve hülyaları, köşkün salon ve sofaları bu dar Alman yolunu ne dedesinin, ne babasının, ne de kendisinin düşünebildiği geniş bir yola çevirecekti.

Babasının buna bir diyeceği yoktu, kendi çizdiği yolda ısrar edecek değildi; ama onun kafası, bildiğinden başka bir yolu almıyordu. Zaten Andrey'in geleceğiyle pek fazla da ilgilenmiyordu. Oğlu üniversiteden dönünce evde iki üç ay geçirdikten sonra ona, artık Verhliyovo'da işi kalmadığını, Oblomov'un Petersburg'a gittiğini, kendisi için de oraya gitme zamanının geldiğini söyledi.

İhtiyar adam, Andrey'in Petersburg'a niçin gitmesi gerektiğini, niçin Verhliyovo'da kalıp çiftliğin yönetimine yardım etmeyeceğini kendi kendine sormamıştı bile: Sadece kendisi öğrenimini bitirdiği zaman babasının onu dışarıya gönderdiğini hatırlamıştı.

O da öyle yaptı; Alman âdeti böyle idi. Karısı da öldüğü için hiç kimse gitmesine engel olmamıştı. Andrey'in gideceği gün İvan Bogdanoviç ona yüz kâğıt ruble vermiş ve şunları söylemişti:

— İl merkezine kadar atla gidersin, orada Kalinnikov'dan otuz beş ruble alır ve atını ona bırakırsın. Kendisi

yoksa atı satarsın. Panayır neredeyse kurulur; su içinde dört yüz ruble eder. Moskova'ya kadar kırk, oradan Petersburg'a kadar yetmiş beş ruble yeter; elinde bir miktar para kalır. Sonra ne istersen yaparsın. Benimle birçok işler yaptın, elimde şöyle böyle bir sermaye olduğunu biliyorsun. Ama ben ölmeden buna güvenme; başıma bir taş düşmezse, daha yirmi yıl yaşamaya niyetliyim. Kandilin ışığı parlak! İçinde daha bol bol yağ var. Sen iyi bir öğrenim gördün; önünde bütün yollar açık; ister hükümet hizmetine girersin, ister iş yaparsın, istersen yazar bile olursun; neyi seçeceksin, neye hevesin var, bilmem...

Andrey:

— Bakalım, belki hepsini birden yaparım, dedi.

Babası kahkahayla güldü ve oğlunun omuzlarına öyle vurdu ki bir at olsa dayanamazdı. Andrey'in kılı kıpırdamadı.

— Yok, eğer aklın az gelirse, kendi yolunu birdenbire bulamazsan, birisine akıl danışmak istersen, Reinhold'a başvur, o sana yol gösterir. (Ellerini kaldırıp başını sallayarak) Bu adam bir... bir... (Övmek için aradığı parlak kelimeyi bulamadı.) Onunla Saksonya'dan beraber geldik. Şimdi dört katlı bir evi var. Sana adresini veririm.

Andrey:

— İstemez, bırak, dedi. Benim de dört katlı bir evim olunca gider kendisini görürüm, şimdilik onunla işim yok.

Babası tekrar oğlunun omzuna vurdu.

Andrey ata bindi. Eyere iki yol çantası bağlamıştı: Birinde babasının ısrarıyla aldığı muşamba, altı çivili çizmeler, Verhliyovo dokuması birkaç gömlek vardı; ötekinde annesinin öğütlerini hatırlayarak aldığı ince kumaştan zarif bir frak, tüylü bir palto, Moskova'dan ısmarlanıp getirilmiş bir düzine ince gömlek ve bir çift potin vardı.

— Ee?

— Ee?

— Tamam mı?

— Tamam.

Sessizce bakıştılar, sanki gözleriyle birbirlerinin içini anlamak istiyorlardı.

O sırada bir alay meraklı komşu toplanmış, kâhyanın oğlunu gurbete yollamasını ağızları açık, seyrediyorlardı.

Baba oğul el sıkıştılar, Andrey hızlı hızlı uzaklaşmaya başladı. Komşular:

— Bak şu köpek yavrusuna, gözünden bir damla yaş çıkmadı, dediler Ama yolun üstünde kargalar bağrışıyor, hayra alamet değil. Aklını başına alsın...

— Haydi canım, kargalar ona vız gelir, İvan Kupala gecesinde ormanda yalnız başına gezmeye gider. Rus olsaydı başına mutlaka bir bela gelirdi.

Bir kadın:

— İhtiyar gâvur da öyle, dedi. Sanki bir kedi yavrusunu sokağa atıyor. Ağlamak şöyle dursun oğlunu kucaklamadı bile.

İhtiyar birdenbire bağırdı:

— Andrey, dur, dur!..

Andrey atını durdurdu. Seyirciler, memnunlukla:

— Bakın, bakın, dayanamadı! dediler.

Andrey:

— Ne var? diye sordu.

— Kayışları sıksaydın, gevşek duruyorlar.

— Şaşmevka'da sıkarım. Şimdi vakit kaybetmeye gelmez. Karanlık basmadan orada olmalıyım.

Babası elini sallayarak:

— Haydi hayırlısı! dedi.

Oğlu:

— Haydi hayırlısı! diye tekrarladı ve biraz öne eğilerek atı mahmuzlamaya hazırlandı.

Komşular:

— Bakın şu domuzlara! dedi. Sanki birbirlerine yabancıymışlar gibi!

Birden, kalabalık arasından bir hıçkırık sesi yükseldi. Bir kadın dayanamamış, mendiliyle gözlerini silerek ağlıyordu:

— Vah, yavrum! diyordu. Zavallı öksüzcük! Anacığın öldü gitti; arkandan dua edecek kimse yok. Bari ben sana dua edeyim yavrum!

Andrey atını ona doğru sürdü, yere atladı; ihtiyar kadının boynuna sarıldı ve kadın istavroz çıkarıp onu öperken o da birdenbire ağlamaya başladı. Kadının sevgi dolu sözlerini işitince, annesinin sesini duymuş gibi oldu; annesinin hayali gözlerinin önüne geliverdi...

Kadını tekrar kucakladı, gözyaşlarını çabuk çabuk sildi, eyere sıçradı, atını mahmuzlayıp bir toz bulutu içinde kayboldu. Yolun iki yanından üç köpek umutsuzca havlaya havlaya arkasından koştu.

II

Ştolts, Oblomov'la bir yaştaydı; o da otuzunu geçmişti. Memur olmuş, çekilmiş, işe girişmiş, gerçekten bir ev, bir de sermaye sahibi olmuştu... Dışarıya mal gönderen bir ticaret şirketinde hissedardı.

Hep yolculuktaydı; şirket Belçika ve İngiltere'ye birisini gönderecek olsa o giderdi; yeni bir plan hazırlamak ve uygulamak gerekse ona başvurulurdu. Ama Ştolts gene de salonlara devam etmeye, bir de okumaya vakit bulurdu; nasıl bulurdu Tanrı bilir...

Safkan bir İngiliz atı gibi baştan ayağa kemik, adale ve sinirdi. Zayıfçaydı; yanakları yok gibiydi; yüzünde yağdan, şişmanlıktan eser yoktu. Teni düz, hafif esmerdi, hiçbir yerinde kırmızılık görünmüyordu; gözleri yeşile çalıyordu ama gene de anlamlıydı.

Fazla hareket etmezdi. Oturduğu zaman rahat oturur, iş yaparken de ne kadar hareket gerekiyorsa o kadar hareket ederdi.

Vücudunda fazla hiçbir şey yoktu; hayatında manevi taraflarla pratik taraf arasında bir denge kurmaya çalışırdı. İki tarafı birbirine paralel yürür, bazen birbirine karışır, fakat hiçbir zaman bir kördüğüm haline gelmezdi.

Yolunda sebatla, şevkle yürürdü; parasına göre yaşar, dakikalarının da, rublelerinin de hesabını bilir, harcadığı heyecanı, ruh gücünü dikkatle ölçüp biçerdi.

Sevinçlerini, kederlerini ellerinin, ayaklarının hareketleri gibi kontrol eder ya da onları iyi hava, kötü hava gibi görürdü.

Derdi olduğu zaman duyduğu üzüntü yağmurda şemsiye açmak kabilindendi. Üzülmesi de uyuşuk bir tevekkülden ziyade bir öfkeye benzerdi.

Istırabına sabırla katlanırdı, çünkü nedenini başkalarında değil, kendinde arardı. Sevinçleri de yoldan çiçek toplar gibi koparır ve daha solmadan atardı; böylece her zevkin dibindeki acı tortuyu tatmazdı.

Onun istediği, hayatı basit görmek ve olduğu gibi almaktı. Hayat sorunlarını çöze çöze zorluklarını daha iyi takdir ediyor ve yolunun yanlış yönde gittiğini görüp de doğru yolu bulunca içinden bununla övünüyor ve mutlu oluyordu.

Kendi kendine çok defa, "Basit yaşamak çok zor, çok karışık bir iş." diyordu. Hayat yolunun nerede düğümlendiğini, işin nerede bozulduğunu çabucak görürdü.

En çok korktuğu şey hayaldi. Bu ikiyüzlü yol arkadaşı, bir bakıma dost, bir bakıma düşman; inanmadığın zaman dost, tatlı akışına kapılıp gittiğin zaman düşman.

Hülyadan kaçardı; kaçmadığı zaman da üstünde, "*Ma solitude, mon hermitage, mon repos*"* yazılı bir mağaraya girdiğini, içinden saat kaçı kaç geçe çıkacağını bilirdi.

Ruhunda rüyalara, muammalara, sırlara yer yoktu. Deneyimin süzgecinden geçmeyen her şey onun için yanlış görme, bir göz boyanması ya da henüz kanıtlanmamış bir gerçekti.

Mucizeler dünyasında dolaşmak merakı ya da bin yıl sonra yapılacak keşifler için varsayımlar kurmak Donkişot-

* Yalnızlığım, inzivam, huzurum. (ç.n.)

luğu yoktu. Ne çocukça bir inanç, ne de gereksiz bir şüphe göstererek esrarlı şeylerin eşiğinde inatla durur ve bu esrarı açacak olan anahtarın bulunmasını, yeni bir kanunun ortaya konmasını beklerdi.

Kalbini de hayal gücü gibi dikkatle kullanırdı. Fakat kalp işlerinde sık sık faka bastığından duygular âleminin kendisi için bir *terra incognita** olduğunu itiraf etmek zorunda kalırdı. Bu alışamadığı ülkede süslü yalanı soluk gerçekten ayırt edebildiği zaman Tanrısına şükürler ederdi; süslü yalanlara aldandığı zamanlar, hiç değilse sendelemekle kalıp düşmediğine, kalbinin çarpmakla kalıp kanla dolmadığına, alnına soğuk terler çıkmadığına ve birkaç yılının berbat olmadığına sevinirdi.

Belirli bir düzeyde kalabildiği zaman kendini mutlu sayardı. Hiçbir zaman gerçek heyecanı sahte duygulardan, samimiyi gülünçten ayıran çizgiyi aşmaz ya da geri döner, kalpsizliğin, kurnazlığın, güvensizliğin, bayağılığın kurak toprağına düşmezdi. İhtiras içinde olduğu zamanlarda bile ayaklarını yerde hisseder ve iş sarpa sarınca kendini kurtarmak imkânını elde tutardı. Güzellik karşısında gözleri kararmaz, erkek onurunu hiçbir zaman bırakmazdı; hiçbir zaman sevgilinin ayaklarına kapanan bir köle olmaz, bu yüzden de yakıcı hazlar duyamazdı.

Ştolts kimseye tapmıyordu. Ruh ve beden kuvvetlerini kendine saklıyordu; tedbirli bir gurur içinde kalıyordu; Çevresine öyle bir tazelik ve güç yayıyordu ki karşısında kadınlar bile sıkılganlık duyuyordu.

Kendindeki bu değerlerin değerini bilir, o kadar cimrilikle kullanırdı ki, onu herkes duygusuz ve bencil sanırdı. Kendine hâkim olmasına, düşünme özgürlüğüne kızarlar, kendilerinin ve başkalarının hayatlarını ateşe atan insanları beğenir ve kıskanırlardı. Çevresindekiler: "İhtiras her şeyi affetti-

---

Latince: Bilinmeyen toprak. (ç.n.)

rir; siz ise, bu bencilliğinizle hep kendinizi düşünüyorsunuz; bakalım kendinizi hangi güzele saklıyorsunuz." derlerdi. Ştolts, düşünceli düşünceli, sanki uzakta bir yere bakıyormuş gibi, "Birisini buluruz elbette." derdi, gene de ihtirasların şiirli güzelliğine inanmaz, gürültülü, tehlikeli sonuçlarını hoş görmezdi. İdeali her zamanki gibi ciddi bir hayat ve ona bağlı işlerdi. Dostları üstüne vardıkça büsbütün inat eder, zaman zaman da, özellikle tartışmalarda softaca bir ahlak tarafını tutardı... Derdi ki: "İnsan hayatının normal amacı dört mevsimde de, yani hayatın dört çağında da fazla hoplayıp zıplamadan yaşamak ve son güne kadar hayat kadehinin hiçbir damlasını israf etmemektir: Ağır ağır yanan bir ateş, ne kadar şairane olursa olsun şiddetli bir yangından daha iyidir." Sonuç olarak da şunu eklerdi: "Bu düşündüklerimi gerçekleştirmekle mutlu olacağım, fakat fazla umudum da yok, çünkü bu çok zor bir iş."

Kendine çizdiği yoldan hiç şaşmazdı. Hiç kimse onun acıklı ve marazi hallere düştüğünü görmemişti; vicdan azapları içinde kıvranmadığı belliydi; ruhunda hiçbir bunalım yoktu, karışık ve zor durumlarda hiç kendini kaybetmez, her yeni sorun karşısında sanki eski bir tanıdıkla karşılaşmış gibi, bildiği bir yoldan geçiyormuş gibi davranırdı.

Kuşağında anahtarları asılı bir kadın nasıl her kapının anahtarını şaşırmadan bulursa, o da her durum karşısında kullanacağı metodu bulmakta hiç şaşırmazdı.

Tuttuğu yoldan dönmemek onun için bütün değerlerden üstündü, adam dediğin bundan belli olurdu ve amaçları ne kadar küçük olursa olsun direten insanlara saygı duyardı.

— İşte asıl insan bunlardır, derdi. Amacına doğru yürürken engelleri cüretle aşar ve ancak önüne aşılmaz bir duvar veya bir uçurum çıkarsa geri dönerdi. Gözlerini kapayıp uçuruma atılmak ya da belki deviririm diye duvara saldırmak onun harcı değildi. Duvarı veya uçurumu ölçer, biçer,

hakkından gelemeyeceğinden emin olursa, kim ne derse desin sırtını döner giderdi.

Böyle bir karakteri belki de ancak Ştolts'un yetiştiği yaşayışın karışık öğeleri yaratabilirdi. Bizim işadamlarımız hep aynı kalıplardan çıkmadır; etraflarına yarıaçık bir gözle tembel tembel bakarak ellerini devlet makinesine atarlar ve onu kendilerinden öncekilerin yürüttükleri yoldan uykulu uykulu yürütürlerdi. Ama uykulu gözlerin açılacağı günler yakın; cüretli, hızlı adımlar, canlı sesler geliyor... Rus adları taşıyacak nice nice Ştolts'lar yoldadır.

Ştolts, Oblomov'la nasıl dost olabilmişti? Oblomov ki bütün varlığıyla Ştolts'a karşı bir isyandı! Artık anlamaya başlıyoruz ki karşıtlık bir sevgi yaratmıyorsa bile ona hiç de engel olmuyor. Üstelik onlar çocukluklarını beraber yaşamış, okula beraber gitmişlerdi. Daha birçok bağlar: Alman çocuğun Oblomov ailesinde gördüğü sıcak samimiyet; Oblomov'un tabiatının gerçekten samimi oluşu, vefalı, sade, temiz her kalbe aşina çıkışı.

Bir insan, ne kadar katı yürekli, kötü niyetli olursa olsun bu saf çocuk ruhuyla bir defa karşılaştı mı onu sever ya da koşullar dostluğa imkân vermeyince ondan hoş, unutulmaz bir anı saklar.

Andrey, sık sık iş yorgunu ya da balo dönüşü Oblomov'un geniş kanepesinde oturmaya gelir ve tembel bir konuşmada endişeli veya bitkin ruhunu dinlendirirdi. Bu evde her zaman muhteşem salonlardan kendi mütevazı evine dönen veya sıcak ve güzel ülkelerden gelip çocukken gezdiği kayın ormanında dolaşan bir insanın kalp rahatlığını duyardı.

III

Ştolts sordu:

— Nasılsın İlya? Ne sevindim seni gördüğüme! Söyle bakalım, işler nasıl gidiyor? İyi misin?

Oblomov içini çekti:

— Ah, nerede, çok fena Andrey kardeş. Sağlığım berbat.

Ştolts ilgiyle:

— Yok canım, neyin var?

— Bu arpacıklar beni öldürecek. Geçen hafta bir tane sağ gözümde çıktı, şimdi de sola geçiyor.

Ştolts güldü:

— Bu kadarcık mı? diye sordu. Çok uyuyorsun da ondan.

— Bu kadarcık olur mu? İçimde yanmalar var. Biraz önce doktorun söylediklerini işitmeliydin: "Ya Avrupa'ya gidersin," diyor, "ya da işler fena: İnme gelebilir!"

— Peki, gidiyor musun?

— Yok, gitmeyeceğim.

— Neden?

— Nasıl giderim canım? Neler söyledi neler, bilsen; dağlarda yaşayacakmışım. Mısır'a gidecekmişim, Amerika'ya gidecekmişim.

— Peki ne var bunda? Mısır'a iki haftada, Amerika'ya üç haftada gidersin.

— Sen de mi yahu! Aklı başında adam olarak bir seni biliyordum, sen de sapıttın. Amerika'ya, Mısır'a kimler gider?.. İngilizler... Tanrı onları böyle yaratmış. Zaten kendi ülkelerinde oturacak yerleri de yok. Bizden kimin aklına eser gitmek. Belki hayatından bezmiş umutsuz bir zavallı...

— Sahi, çok zor iş: Bir arabaya, bir vapura binmek, temiz hava almak, yabancı ülkeler, şehirler, âdetler, acayip şeyler görmek... Ah, seni seni. Neyse bırakalım. İşlerin nasıl? Oblomovka'da ne var ne yok?

Oblomov umutsuzca kolunu sallayarak:

— Sorma, dedi.

— Ne var, ne oldu?

— Ne olacak, hayat hiç yakamı bırakmıyor.

— İyi ya, daha ne istersin?

— İyi mi? Evet hep yüzümü okşasa iyi. Nasıl yaramaz çocuklar okulda kendi halinde bir insanı rahat bırakmazsa, nasıl onu habersizden çimdikler, yüzüne gözüne kum atarlarsa hayat da beni öyle üzüyor... Bittim artık.

— Bu kadar rahatlık da fazla. Ne oldu, anlat bakalım?

— İki felaket.

— Ne imiş bu iki felaket?

— Tamamen mahvoldum.

— Nasıl olur?

— Dur sana kâhyanın mektubunu okuyayım... Nerede mektup? Zahar! Zahar!

Zahar mektubu buldu.Ştolts okudu ve herhalde kâhyanın üslubundan olsa gerek, gülmeye başladı.

— Ne hınzır herif bu kâhya, dedi. Köylüleri kendi bırakmış, sonra da şikâyet ediyor. Bırak şunları serbest, istedikleri yere gitsinler.

— Nasıl olur, ya hepsi gitmeye kalkarsa?

— Gitsinler. Kimin işine geliyorsa kalır. Onların işine gelmiyorsa, senin işine de gelmez zaten. Ne diye tutasın adamları?

— Amma da düşünce! Oblomovka'nın köylüleri evine barkına bağlı, rahat adamlardır. Ne diye orada burada dolaşsınlar?

— Senin bir şeyden haberin yok; Verhliyovo'dan şose geçecek, orada bir durak yapılacak, böylece Oblomovka büyük yola yakın olacak, şehirde de panayır kurulacak.

— Ah yarabbi! Bir bu eksikti. Dünyadan uzakta ne rahattık. Şimdi panayır, istasyon çıktı başımıza. Köylüler hep şehre gidecek, tüccarlar rahatımızı kaçıracak. Felaket!

Ştolts güldü. Oblomov devam etti:

— Felaket ya! Köylülerin bir dürüstlüğü vardı, rahat rahat oturuyorlardı, sesleri çıkmıyordu, işlerini yapmaktan başka düşünceleri yoktu. Şimdi akılları başlarından gidecek, ahlakları bozulacak. Çay, kahve, kadife pantolon, mızıka, boyalı çizme isteyecekler… Fena olacak bunun sonu.

Ştolts:

— Haklısın, dedi; sen köyde bir okul açsana.

— Böyle şeylerin zamanı mı şimdi? Köylülere okuyup yazmayı öğretmek tehlikeli; toprağı kazmaz olurlar.

— Okuyup yazmayı öğrenince toprağı daha iyi kazarlar; ne garip düşüncelerin var senin. Bana bak İlya, sen bu yıl artık sahiden çiftliğe gitmelisin.

— Doğru, doğru, gitmeliyim; ama planlarımı daha bitirmedim.

— Gerek yok. Bir defa Oblomovka'ya git; yapılacak şeyi yerinde görürsün. Bu plan işi çok uzun sürdü gibi geliyor bana.

— Ah, Andrey, yalnız bu çiftlik işi olsa! Daha ne dertler var…

— Ne var başka?

— Evden çıkarıyorlar beni.

— Neden?

— Çıkacaksın diyorlar, işte o kadar.

— Peki ne var burada?

— Ne mi var burada? Öyle canım sıkıldı ki bu işe, yatakta bir sağa bir sola dönmekten belime ağrılar girdi. Unutma ki ben yalnız bir adamım: Her şeyi düşünmem gerek. Hesaplara bak, ona para ver, buna para ver, bir de üstelik evden taşın. Para nasıl eriyip gidiyor, bilmiyorum. Yakında meteliksiz kalacağım.

— Ah seni şımarık çocuk! Bir ev değiştirmek bu kadar zor iş mi yahu? Paraya gelince, ben senden para isteyecektim; ne kadar verebilirsin? Beş yüz ruble ver; hemen gerek. Ben buradan yarın para alacağım.

— Dur bakayım; geçenlerde köyden bin ruble gelmişti, ne kadar kaldı acaba?

Oblomov çekmeceleri aramaya koyuldu:

— On, yirmi, iki yüz, iki yüz yirmi ruble... Ufak paralar da olacaktı... Zahar! Zahar!

Zahar yine yerinden sıçrayıp geldi.

— Masanın üstündeki kapikler ne oldu? Akşam buraya koymuştum...

— Ne arayıp duruyorsunuz bu kapikleri! Size söyledim ya masanın üstünde para yoktu diye.

— Saçmalama, portakalların parasını ödediğin zaman üstünü vermişlerdi.

— Herhalde birisine verdiniz, unuttunuz.

Zahar kapıya doğru yöneldi.Ştolts bir kahkaha atarak:

— Ah sizi Oblomovkalılar, dedi; cebinizde kaç para olduğundan bile haberiniz yok.

Zahar birden hatırlayarak:

— Mihey Andreyeviç'e kaç para vermiştiniz?

— Ha sahi; Tarantyev on ruble aldı. Unutmuşum.

Ştolts sordu:

— Ne diye bu hayvanı evine sokarsın?

Zahar söze karıştı:

— Sade eve sokmakla kalsa. Adam burası kahveymiş gibi girip çıkıyor. Efendinin gömleğiyle yeleğini aldı, bir daha

yüzlerini göreceğimiz yok. Şimdi de frakı istiyor. Ah Andrey İvanoviç, biraz azarlasanız...

Oblomov sert sert:

— Sana ne bu işlerden? Haydi git işine, dedi.

Ştolts:

— Biraz kâğıt versene bana, dedi; bir şey yazacağım.

— Zahar, bak Andrey İvanoviç kâğıt istiyor.

Zahar dışarıdan bağırdı:

— Kâğıdımız yok ki.

— Canım bir tek yaprak istiyorum.

Oblomov masanın üstünü aradı; yok oğlu yok.

— Bir kartvizit de yok mu?

— Epey zamandır kullanmıyorum.

— Bırak canım sen de; bir de işlerinle uğraştığından, planlar yaptığından söz ediyorsun... Sen dışarı çıkmıyor musun Tanrı aşkına? Eşe dosta gitmiyor musun ara sıra?

— Hiç çıktığım yok, hep evde oturuyorum. Hep bu plan yüzünden. Sonra da bu ev işi çıktı... Bereket Tarantyev bir şeyler arıyor...

— Sana gelenler yok mu?

— Var... Tarantyev, Alekseyev, biraz önce doktor buradaydı... Penkin, Sudbinskiy, Volkov...

— Burada hiç kitap da görmüyorum.

Oblomov masada duran kitabı göstererek:

— İşte bir kitap, dedi.

Ştolts kitabı alıp baktı:

— Ne imiş bu! Bak hele, "Afrika'ya Seyahat". Kaldığın sayfa da küflenmiş. Gazete de yok... Gazete de mi okumuyorsun?

— Hayır, harfleri küçük, gözleri bozuyor... Zaten ne gerek var? Önemli bir havadis olunca gelip anlatırlar.

— Olur şey değil, İlya. Kanepenin üstünde hamur gibi kıvrılıp kalmışsın.

Oblomov, mahzun mahzun:

— Evet, doğru, hamur gibi, dedi.

— İtiraf etmek bir özür müdür?

— Özür olsun diye söylemiyorum; sadece sorduklarına cevap veriyorum.

— Evet ama artık bu uykudan uyanmalısın.

— Denedim ama olmadı... Bir daha da deneyemem artık. Hiçbir şey beni çekmiyor, hiçbir isteğim yok, bu konuyu kapayalım. Sen nereden geliyorsun bakalım, onu söyle?

— Kiev'den. İki hafta sonra Avrupa'ya gideceğim. Sen de gelsene benimle...

— Peki, belki gelirim...

— Öyleyse otur, pasaportun için bir dilekçe yaz. Yarın götürür verirsin...

Oblomov kendine gelerek:

— Yarın mı? dedi. Ne aceleci adamlar bunlar; arkalarından birisi kovalıyor sanki... Düşünürüz, konuşuruz; kısmetse gideriz. Belki önce köye gitmeli, Avrupa'ya daha sonra...

— Niçin sonra? Doktor salık vermedi mi? Bir defa şu göbeği erit de kafan uykusundan uyansın. Senin hem bedenine, hem ruhuna hareket gerek.

— Yok Andrey, çok yorar bunlar beni. Sağlığım çok fena, biliyorsun. Sen beni bırak, daha iyi, yalnız git.

Ştolts uzanmış yatan Oblomov'a baktı. Oblomov da ona baktı. Ştolts başını salladı, Oblomov içini çekti. Ştolts:

— Hayatından bezmişe benziyorsun, dedi.

— Evet, doğru söylüyorsun, bezmişim, Andrey.

Andrey onu neresinden, nasıl sarsabileceğini düşünüp duruyordu. Oblomov'a uzun uzun baktı, sonra ansızın bir kahkaha attı. Oblomov'un ayaklarını gösterdi:

— Çorapların biri başka, öteki başka. Gömleğini de ters giymişsin.

Oblomov çoraplarına, gömleğine baktı, utana utana:

— Ah, sahi, dedi. Bu Zahar benim başımın belası. Bilmezsin, neler çekiyorum. Dır dır söylenir, işini de yapmaz.

— Ah, İlya, İlya! Ben seni bu halde bırakamam. Bir haftaya kalmaz değişir, başka adam olursun. Bu akşam sana ne yapacağımı bütün ayrıntılarıyla anlatırım. Şimdi giyin bakalım. Bak, ben seni nasıl canlandırırım. Zahar, İlya İlyiç'in elbiselerini ver.

— Ne söylüyorsun, Tanrı aşkına? Tarantyev'le Alekseyev bana yemeğe gelecek. Sonra da niyetimiz...

Ştolts onu dinlemeden:

— Zahar, ver elbisesini, dedi.

Zahar, memnun:

— Peki, Andrey İvanoviç, şimdi, dedi. Ayakkabılarını boyayıvereyim.

— Ne? Saat beş oldu, daha boyamadın mı?

— Geçen hafta boyamıştım, ama giymediniz, boyaları gitti.

— Peki, boyalı, boyasız getir. Bavulumu salona bırak. Ben burada kalacağım. Gidip elbise değiştireyim, sen de hazır ol İlya: Dışarıda bir yerde yeriz, sonra bir iki yere uğrarız...

— Ama dur bakalım... Böyle acele... Dur düşüneyim. Daha tıraş olmadım baksana.

— Düşünmeye, kafanı kaşımaya gerek yok. Dışarıda tıraş olursun... Seni berbere götürürüm.

Oblomov üzüntüyle:

— Sonra kime gideceğiz? diye sordu. Hiç tanımadığımız insanlara mı? Nereden çıkardın bunu? İvan Gerasimoviç'e gidelim; ona gitmeyeli üç gün oldu.

— Bu İvan Gerasimoviç de kim?

— Dairede beraber çalışmıştım ya!

— Ha şu kır saçlı kâtip mi? Onunla ne işin var? Bu budala ile ne diye vaktini öldürüyorsun?

— İnsanlara karşı bazen ne kadar da insafsızsın, İvan Felemenk keteninden gömlek giymez, ama iyi adamdır.

— Ne işin var onunla? Onunla ne konuşabilirsin?

— Ne bileyim, insan orada evindeymiş gibi rahat hissediyor kendini. Odalar küçük, kanepeler öyle derin ki insan içine gömülüp kayboluyor. Pencereler sarmaşıklarla, kaktüslerle dolu; bir düzineden fazla kanarya, üç köpek, hepsi de öyle sevimli hayvanlar ki. Masasından yiyecek eksik olmaz. Duvarlarda aile hayatına ait resimler. İnsan bir oturdu mu kalkmak istemez. Otursun, bir şey düşünmez, sıkılmak nedir bilmezsin. Yanında oturduğun adam pek öyle parlak zekâlı bir adam değildir, onunla fikir tartışması yapmazsın, ama hoş, iyi yürekli, konuksever, iddiasızdır; insanın arkasından laf etmez.

— Anladık ama, orada ne yapıyorsun?

— Ne mi? Gider, karşı karşıya kanepede otururuz; o sigara içer...

— Ya sen?

— Ben de içerim, kanaryaları dinlerim. Derken Marfa semaveri getirir.

Ştolts, omuzlarını silkti:

— Tarantyevler, İvan Gerasimoviçler: Peki, peki; çabuk giyin. Zahar'a dönerek: Tarantyev geldiği zaman yemeği dışarıda yiyeceğimizi söyle. İlya İlyiç bütün yaz hep dışarıda yiyecek; sonbaharda da çok işi olacak, kendisini görmeye vakti olmayacak dersin.

Zahar:

— Hepsini söylerim, hiç merak etmeyin, dedi. Ya yemeği ne yapayım?

— Bir arkadaşla yiyin. Afiyet olsun.

— Emredersiniz.

On dakika sonra Ştolts, yandaki odadan giyinmiş, tıraş olmuş, saçlarını taramış olarak geldi. Oblomov'u yatağında dertli dertli oturmuş, yavaş yavaş gömleğinin düğmelerini

iliklemeye uğraşır buldu. Zahar önüne diz çökmüş, elinde yemek uzatır gibi boyasız bir ayakkabı tutmuş, gömleğin iliklenmesini bekliyordu. Ştolts hayret içinde:

— Daha ayakkabılarını giymedin mi? dedi. Haydi İlya, çabuk, çabuk!

Oblomov üzüntüyle:

— Peki ama, nereye gidiyoruz? diye sordu. Niçin? Ne var orada görülecek? Benim artık dışarıyla ilişiğim yok, istemem…

Ştolts:

— Haydi, çabuk, çabuk!

IV

Vaktin bir hayli geç olmasına rağmen bir iş ziyareti yaptılar; sonra Ştolts bir altın madeni sahibini yemeğe davet etti, yemekten sonra onun yazlığına çaya gittiler, orada birçok kimseye rastladılar. Oblomov tam bir yalnızlıktan kalabalığın ortasına düşmüş oldu. Gece eve geç vakit döndüler.

Ertesi gün, daha ertesi gün ve bütün hafta böyle geçti. Oblomov diretiyor, yakınıyor, tartışıyor, gene de dostunun arkasından her yere gidiyordu.

Bir akşam bir yerden gene geç vakit dönünce Oblomov'un bu gürültülü hayata itirazları büsbütün arttı. Hırkasını giyerken homurdanıyordu:

— Bütün gün potinlerim ayaklarımdan çıkmıyor: Ayaklarıma karasular indi. Kanepeye uzandı: Sevmiyorum bu sizin Petersburg hayatını, vesselam!

— Senin hoşuna giden hayat hangisi?

— Herhalde bundan başka türlüsü.

— Ama bu hayatta sevmediğin şey ne? Onu söyle.

— Her şey; durmadan öteye beriye koşmalar, küçük ihtiras oyunları, hele de açgözlülükler, rekabetler, dedikodular, birbirine çelme atmalar, birbirini tepeden tırnağa süzmeler. Konuşmalarını dinledikçe insan budalalaşıyor. İlk bakışta zeki adamlar sanırsın, yüzlerinde ciddilik okunur, ama bütün

söyledikleri şu biçim şeyler: "Falanca veya filanca, bilmem ne satın aldı, bilmem neresini kiraladı." Başka birisi: "Aa! olur şey değil; niçin acaba?" Ya da: "Falanca dün akşam kulüpte müthiş para kaybetti, bir başkası üç yüz bin kazandı." İllallah bunlardan. Bunlar arasında insanlık nerede? İnsanlığın yüceliği, bütünlüğü nerede kaldı? İnsanlık ufak paralar haline gelmiş.

— Ama toplumun bu işlerle uğraşması gerekli. Herkes bir şeyin peşinde. Hayat bu...

— Toplum! Senin beni bu adamların içine götürmen, onlardan iyice nefret etmem için herhalde. Hayat; amma da hayat ha. Ne bulabilir insan orada? Fikir meseleleri mi var? Duygu meseleleri mi var? Bu hayatın bir ekseni yok: Derin, hayati hiçbir yanı yok. Bütün bu salon adamları benden çok daha uyuşuk, benden çok daha ölü. Hayattaki gayeleri ne? Benim gibi yatakta uzanmıyorlar, ama bütün gün sinekler gibi aşağı yukarı inip çıkıyorlar. Ne çıkıyor bunlardan? Bir odaya girersin, bakarsın herkes karşılıklı oturmuş, ciddi ciddi duruyor. Yaptıkları nedir? İskambil oynuyorlar... Diyecek yok, güzel bir hayat doğrusu. Yaşamak isteyen bir ruh için ne yaman bir örnek! Ölü değil mi bu adamlar? Oturdukları yerde uyumuyorlar mı? Ben yatakta yatıyorum, kafamı valeler ve aslarla doldurmuyorum diye kabahatli mi oluyorum?

— Bunlar laf, yüz bin defa da söylenmiş. Söylenecek daha yeni sözlerin yok mu?

— Ya değerli gençlerimiz ne yapıyor? Nevskiy Bulvarı'nda araba ile gezerken, dans ederken uykuda değiller mi? Günleri boş bir coşkunluk içinde geçiyor. Ama gene de bu gençler kendileri gibi giyinmeyen, mevki sahibi olmayan kimselere yukarıdan bakarlar. Zavallılar kendilerini halktan üstün sanıyorlar: "Bizim çalıştığımız yerlerde ancak biz çalışırız; biz tiyatronun ön sırasına otururuz, Prens N..'nin balolarına yalnız biz gideriz..." derler. Böyle derler ama bir

araya geldiler mi sarhoş olurlar, vahşiler gibi kavga ederler. Bunlar mı gerçek, uyanık insanlar? Yalnız gençler mi böyle? Bir de yaşlılara bakalım. Buluşurlar, birbirlerini yemeğe davet ederler, ama aralarında ne konukseverlik vardır, ne nezaket vardır, ne de karşılıklı sevgi. Toplantılarına daireye gider gibi soğuk soğuk, neşesiz giderler. Bütün maksatları aşçılarının ustalığını, salonlarını göstermek, alay etmek, birbirlerinin ayağını kaydırmaktır. Geçen gün yemekte orada bulunmayanların aleyhinde söylenenleri dinlerken utancımdan yerin dibine geçtim: Falanca budalaymış, filanca aşağılıkmış, bilmem kim hırsızmış, bilmem kim gülünçmüş. Bu düpedüz insanları arkasından vurmak. Bütün bunlar söylenirken birbirlerine sanki bakışlarıyla, "Hele sen de bir dışarı çık, senin hakkında da neler söyleyeceğiz, görürsün!.." diyorlar. Mademki böyle, niçin buluşuyorlar? Bir temiz gülüş yok, candan bir sevgi yok. İsim için, şöhret için birbirlerine gidiyorlar. Böbürlene böbürlene, "Falanca bana geldi; filancayı gördüm..." diyorlar. Ne biçim hayat bu? İstemem, eksik olsun. Benim oradan alacağım bir şey yok.

— Biliyor musun İlya, sen tıpkı eskiler gibi konuşuyorsun? Eski kitaplarda da böyle yazarlardı. Ama neyse, buna da şükür. Hiç olmazsa kafanı işletiyorsun, uyumuyorsun. Söyle, söyle bakalım; daha neler düşünüyorsun?

— Daha ne söyleyeyim? Bu insanlara bir bak: Aralarında bir tek gürbüz, taze çehre yok.

— İklimden. Bak senin yüzün de iyi değil, oysa hiç evden çıktığın da yok; hep yatıyorsun.

— Bir tekinde bile sakin, berrak bakışlı göz yok. Herkes birbirine hastalıkların en korkuncu olan can sıkıntısını aşılıyor, herkes dertler içinde bir şeyler arıyor. Bari bir gerçeğe varsalar da, ya kendilerine ya başkalarına yarasa. Nerede bir arkadaşları başarı kazansa, betleri benizleri soluyor. Kimisinin de tek işi her gün mahkemeye gitmek. Dava beş yıldan beri devam ediyor, karşı taraf kaybedecek, o da beş yıllık bir

didinmeden sonra hülyasına kavuşacak. Beş yıl bekleme odalarında oturup içini çekmek: İşte size göre hayatın amacı. Kimisi her gün dairede saat beşe kadar oturuyor diye dert yanar, kimisi de böyle bir mutluluğa kavuşmadığı için ahlar, oflar çeker.

— Sen bir feylesofsun İlya. Herkesin bir derdi var, senin yok.

— O gözlüklü, sarı suratlı adam tutmuş bana filan milletvekilinin nutkunu okuyup okumadığımı soruyor. Gazeteleri okumadım deyince yüzüme alık alık baktı. Louis-Philippe'i kendi babasından bahseder gibi uzun uzun anlattı durdu. Sonra bana Fransız elçisinin Roma'dan acaba niçin ayrıldığını sordu. Aman yarabbi! İnsan kendini, her gün dünya haberlerini dinleyip bütün hafta birisi hakkında çene çalmaya nasıl mahkûm eder? Mehmet Ali Paşa Konstantinopol'e bir gemi yollamış. Acaba niçin yollamış? Düşün dur. Başka bir gün Don Carlos bir işte başarıya ulaşamamış, seninki üzüntü içinde. Bilmem nereye kanal açacaklarmış, Doğu'da bir yere kıtalar sevk ediliyormuş; aman yarabbi, yangın varmış gibi adamcağız telaşa düşer. Kıtalar sanki onun peşinden koşuyormuş gibi yaygarayı basar. Her duydukları şey üzerinde inceden inceye fikir yürütürler, ama aslında hiçbir şeyle de candan ilgilendikleri yoktur. Ha böyle gürültü patırtı etmişler, ha uyumuşlar, hepsi bir. Konuştukları şeyler kiralanmış elbiseler gibi, kendi malları değildir. Yapacak işleri olmadığı için güçlerini öteye beriye harcarlar. Her şeye sarılan ilgileri, ruhlarının boşluğunu ve sevgi yoksulluklarını kapayan bir örtüdür. Ama orta halli bir yol seçmek ve orada derin bir iz bırakarak yürümek işlerine gelmez; çünkü böylesi can sıkar, göze çarpmaz; çok şey bilmek o zaman işe yaramaz, gösterişe yer kalmaz.

— Evet, İlya, senle ben güçlerimizi boş yere harcamadık diyelim, ama hani bizim orta halli yolumuz?

Oblomov birdenbire sustu, sonra sıkıntı içinde:

— Şu planı bir bitirsem, dedi. Ama bana ne, ne yaparlarsa yapsınlar. Ne halleri varsa görsünler. Umurumda bile değiller, onlarda bir şey aradığım da yok; sadece onların yaşadıkları hayatın tabii olmadığını söylüyorum. Hayır, bu yaşamak değil, tabiatın önümüze koyduğu yasaya, ideale ihanet etmek.

— Nedir bu yasa, bu ideal?

Oblomov cevap vermedi. Ştolts ısrar etti:

— Söylesene senin hayatına çizdiğin yol nedir?

— Ben çizeceğimi çizdim.

— Nasıl, söyle bakalım? Lütfen anlatır mısın?

Oblomov sırtüstü yatarak tavana baktı ve:

— Nasıl mı? dedi. Köye gideceğim.

— Niçin gitmiyorsun?

— Planımı bitirmedim. Hem de yalnız değil, evlenip gideceğim.

— Ya öyle mi? Tanrı versin. Ne bekliyorsun öyleyse? Üç dört yıl sonra kimse seninle evlenmez...

Oblomov, içini çekerek:

— Ne yapalım, kısmet değilse? dedi. Evlenecek param da yok.

— Ya Oblomovka ne oluyor? Üç yüz köylün var.

— Neye yarar? Bir insanı karısıyla geçindirmeye yetmez.

— İki insanı geçindirmez ha?

— Ya çocuklarımız olursa?

— İyi yetiştirsen, kendi kendilerini geçindirirler; öyle eğitirsin ki...

Oblomov sertçe:

— Hayır, hayır, dedi. Soylu insanları zanaata mı çalıştıracağım? Zaten çocukları bir tarafa bıraksak bile kendi başımıza kalamayız. İnsan, yalnız karımla yaşarım der ama bu laftır. Çok geçmeden türlü türlü kadınlar eve dolar. Kimdir bu kadınlar? Akraba desen değil, dadı desen değil; evde oturmasalar bile her gün yemek yemeye, kahve içmeye gelirler... İnsan böyle bir oteli üç yüz köylü ile nasıl geçindirir?

Ştolts, büyük bir merakla:

— Pekâlâ, farz et ki biri sana üç yüz bin ruble daha verdi, ne yapardın? diye sordu.

— Bankaya koyar, faiziyle geçinirdim.

— Banka fazla faiz vermiyor; niçin bir şirkete, mesela bizim şirkete koymazdın?

— Yo, Andrey, beni kafese koyamazsın.

— Neden, bana da mı güvenin yok?

— Sana var tabii, ama her şey olabilir: Şirketiniz iflas eder, beş parasız kalırım. Banka daha sağlam.

— Peki, sonra ne yapardın?

— Ne yapacağım, daha yeni, daha rahat bir eve taşınırdım... İyi komşularım olurdu... Mesela sen. Ama sen hiçbir yerde duramazsın ki...

— Ya sen hep aynı yerde mi kalırdın? Hiçbir yere gitmez miydin?

— Asla!

— Hayatın ideali bir yerde oturmaksa ne diye insanlar her tarafta demiryolları yapıyor, gemiler işletiyorlar? Bu adamlara teklif edelim, İlya, dursunlar: Bizim bir yere gitmeye niyetimiz yok, diyelim.

— Bizden başka bir sürü insan var. Oturacak yeri olmayan memurlar, tüccarlar, komisyoncular, avare turistler çok. Bırakalım, onlar istedikleri gibi gezsinler.

— Peki ya sen nesin?

Oblomov sustu.

— Kendini toplumun hangi sınıfına koyuyorsun?

— Zahar'a sor.

Ştolts, Oblomov'un sözünü ciddiye aldı. Zahar'ı çağırdı, Zahar uykulu gözlerle odaya girdi. Ştolts sordu:

— Kimdir şurada yatan?

Zahar birden uyandı, kuşkulu gözlerle yan yan bir Oblomov'a, bir Ştolts'a baktı:

— Ne demek istiyorsunuz? Görmüyor musunuz?

— Hayır, görmüyorum.

— Amma da tuhaf. Bizim efendi işte, İlya İlyiç.

— Peki, git artık.

Ştolts, "Efendi." diye tekrarladı ve kahkahayla güldü. Oblomov, canı sıkılarak:

— Bey, demek istiyor, dedi.

Ştolts gülmeye devam ederek:

— Hayır, hayır, sen bir efendisin, dedi.

— Peki, ne fark var? Ha bey, ha efendi.

— Bey öyle bir efendidir ki çoraplarını kendi giyer, çizmelerini kendi çıkarır.

— Evet, İngilizler öyle yapar, çünkü Ruslar gibi birçok uşakları yoktur.

— Peki, devam et bu ideal hayatı anlatmaya... İyi komşuların, dostların olacak, sonra? Günlerini nasıl geçireceksin?

Oblomov ellerini ensesine koydu, yüzünde bir rahatlık belirdi; artık kendini köyde görüyordu.

— Sabahleyin kalkarım. Hava güzel, gök göz alabildiğine mavi, bir tek bulut yok. Planıma göre evin bir tarafındaki balkon doğuya, bahçelere, kırlara bakar; öbür taraftan da köy görünür. Karımın uyanmasını beklerken, hırkamı giyip bahçede sabahın serin havasını içe içe gezinirim. Orada bahçıvanı bulur, onunla çiçekleri sular, ağaçları, çalıları budarım. Karıma bir demet çiçek toplarım. Sonra yıkanmak için banyoya ya da dereye giderim. Dönüşümde balkonun kapısı açılmıştır; karım sabahlığını giymiş, başına her an uçacakmış gibi duran hafif bir başörtüsü atmış, beni bekliyor. "Çay hazır." der. Bir öpüş, ama ne öpüş! Bir çay, ama ne çay! Bir koltuk, ama ne koltuk! Masaya otururum; çörekler, kaymaklar, taze tereyağları...

— Sonra?..

— Sonra rahat bir elbise giyerim. Karımı belinden tutar, onunla uzun, gölgeli bir yola girerim; sessizlik içinde, hülya içinde ağır ağır yürürüz ya da hayallerimizi birbirimize söy-

leriz, mutlu anlarımızı, nabzımızı sayar gibi sayarız, kalplerimizin sesini dinleriz. Ruhlarımız tabiatla kaynaşır... ve farkında bile olmadan dereye, kırlara çıkarız... Dere şırıl şırıl akar... Üstünde meltem hafif ürpertilerle gezinir. Hava sıcak, kayığa bineriz, karım kürekleri hafif hafif çeker...

— Ho, ho! İlya sen şairmişsin be!

— Evet, hayat konusunda şairim, çünkü hayat bir şiirdir. Onu insanlar berbat ediyor. Sonra limonluğa gideriz.

Oblomov tasarladığı hayatın sarhoşluğu içinde devam etti. Hiç ara vermeden, hayalinde tekrar tekrar çizdiği sahneleri anlattı:

— Şeftalilere, üzümlere bir göz atarız. Sofraya gönderilecekleri seçeriz, sonra dönüp hafif bir yemekten sonra konukları bekleriz... O arada karıma Marya Petrovna ya da ona benzer adı olan bir dostundan kitap veya nota ile bir mektup gelir ya da hediye olarak bir ananas gelir. Ben de kış bahçemde yetişen kocaman bir karpuzu iyi bir ahbaba yarınki yemek için gönderir, kendim de giderim... Gene o sırada mutfakta bir çalışmadır başlar; aşçıbaşı kar gibi beyaz başlığı ve önlüğüyle telaş içindedir; ocaktaki tavaların birini kaldırır, birini koyar, bir tencereyi karıştırır, hamur açar, su ekler... Bıçaklar işler, sebzeler doğranır... Başka bir yerde dondurma çevrilir... Yemekten önce mutfağa uğramak, tencerenin kapağını açıp yemeği koklamak, böreklerin sarılmasını, kremanın yapılmasını seyretmek ne hoştur! Sonra gider sofada uzanırım. Karım yüksek sesle yeni bir kitap okur; zaman zaman durup üzerinde konuşuruz... Derken konuklar gelir; sen ve karın mesela.

— Oho, beni de mi evlendiriyorsun?

— Tabii. İki üç ahbap daha gelir. Hep aynı ahbaplar. Dün bıraktığımız yerden konuşmaya başlarız; şakalar ederiz, bazen de susar, bir şeyler düşünürüz. Ama düşündüğümüz şeyler filancanın işini kaybetmesi ya da Danıştay'daki bir dava gibi şeyler değil, muradına ermiş insanların mutluluk dolu

düşünceleridir... Kimse orada olmayan bir dostun aleyhinde söylemez; kimse sana, "Hele bir kapıdan çık, seni de çekiştiririz!" der gibi bakmaz. Sevmediğin, saymadığın kimselerle aynı masada yemeğe gitmezsin. Dostların gözlerinde yalnız sevgi görürsün. Şakalarında kötülük yoktur... Her şey saf ve temizdir. Düşünceleri neyse, sözleri de odur. Yemekten sonra bir Mekke kahvesi gelir ve taraçada Havana puroları tüttürülür...

— Senin bu anlattığın, babalarımızın, büyükbabalarımızın hayatı.

Bu söz Oblomov'un gücüne gitti:

— Hayır, hiç de değil, ondan çok başka. Karım bütün vaktini reçel ve turşu yapmakla geçirmeyecek. Yumak sarıp durmayacak, hizmetçi kızlara tokat atmayacak. İşitmedin mi söylediğimi?.. Müzik, piyano, kitaplar, zarif mobilyalar...

— Ya sen ne yapacaksın?

— Ben de geçen yılki gazeteleri okumayacağım. Kötü arabalarda gezmeyeceğim, şehriye çorbası ve kaz kızartması yemeyeceğim. Aşçım İngiliz kulübünde veya bir elçilikte yetişmiş bir aşçı olacak.

— Peki, sonra?

— Sonra sıcak geçer geçmez semaveri, yiyecekleri araba ile kayın ormanına ya da çayıra yollarız, yeşil otlar üstüne halıları serdiririz, soğuk çorba ve biftek vaktine kadar orada keyfederiz. Köylüler omuzlarında oraklarıyla tarlalardan dönerler; yulafla tıklım tıklım bir araba ağır ağır geçer; yulafların arasından çiçekli bir köylü şapkasıyla bir çocuk kafası görünür. Başka bir taraftan yalınayak bir sürü kadın, oraklarıyla şarkı söyleyerek geçer... Birdenbire efendilerini görüp susarlar ve yerlere kadar eğilip selamlarlar. Kolları sıvalı ve ensesi güneşten yanmış bir kız, kendisini okşamak isteyen efendisinden, kurnaz ve mahcup gözlerini eğerek kaçınır. Ama aslında efendisinin okşayışı onu mutlu etmiştir... Aman, karım görmesin. Tanrı saklasın!

Oblomov'laŞtolts gülmekten katıldılar. Oblomov devam etti:

— Artık çayır ıslaktır; hava kararmıştır; tarlalar üstüne sis bir deniz gibi çökmüştür; atlar tepinmeye başlar; dönme vakti gelmiştir. Evin pencerelerinde ışıklar yanmış; beş uşak mutfakta çalışıyor: Mantar kızartması dolu bir tava, köfteler, çilekler... O sırada müzik de başlar... *Casta Diva*... *Casta Diva*... – Oblomov *Norma* operasının bu havasını söylemeye başladı. *Casta Diva*'yı hatırladıkça fena oluyorum, dedi. Parçalanan bir kadın kalbi; bu müzikte ne derin bir acı vardır; hiç kimse derdini bilmez... Yapayalnızdır... Sırrı omuzlarını çökertir... İçini aya döker...

— Bu havayı seviyorsun demek! Çok memnun oldum. Olga İlyinskaya onu çok güzel söyler. Seni onunla tanıştırayım. Çok güzel bir sesi var. Kendisi de ne sevimli insandır. Belki de bana öyle geliyor; ona karşı bir zaafım var... Ama bırakalım, sen devam et.

— İşte bu kadar, daha ne söyleyeyim. Konuklar odalarına, dairelerine çekilirler; ertesi gün bir kısmı ava ya da balığa gider; bir kısmı da evde oturur...

— Sadece otururlar mı, ellerine bir şey almazlar mı?

— Ne alsınlar ellerine? Bir mendil belki... Söyle, sen böyle yaşamak istemez misin? Asıl yaşamak bu değil midir?

— Bütün hayat boyunca mı?

— İhtiyarlayıncaya kadar. Hayat budur işte.

— Hayır, bu değildir.

— Değil mi? Nesi eksik? Düşün bir kere. Bir tek solgun, üzgün çehre görmeyeceksin; hiçbir derdin olmayacak, ne Danıştay davaları, ne borsa, ne şirket, ne rapor, ne bakan, ne rütbe, ne terfi... Bütün konuşmalar candan olacak. Evden taşınma derdin olmayacak... Yalnız bu nelere değmez! Bir de buna hayat değil diyorsun.

— Değil, kardeşim, değil.

— Sence nedir, öyleyse?

Ştolts bir düşündü, bu hayata bir isim aradı:

— Bu... bir çeşit Oblomovluktur, dedi.

İlya İlyiç bu garip kelimeyi heceleyerek:

— Ob-lo-mov-luk... Ob-lo-mov-luk, dedi ve Ştolts'a acayip bir bakışla dik dik baktı, ürkek bir sesle sordu:

— Peki, sence en güzel hayat nedir? Niçin Oblomovluk olmasın? Sanki herkes bu benim hayalimdeki hayat için uğraşmıyor mu? Sizin bütün koşmalarınız, tutkularınız, ticaretleriniz, siyasetleriniz hep sonunda rahat etmek için, kaybolmuş bir cenneti bulmak için değil mi?

— Senin hayallerindeki Oblomovka...

— Herkes rahatı ve sükûnu arar.

— Hayır, herkes değil, sen de on yıl önce bambaşka şeyler arıyordun.

— Ne arıyordum sanki?

— Düşün, hatırlamaya çalış. Kitapların, çevirilerin nerede?

— Zahar kaldırdı; bir köşede kalmış olacak.

— Bir köşede! Düşüncelerin de o köşede kalmış. "Var gücümüzle çalışmalıyız, çünkü Rusya'nın bitmez tükenmez kaynaklarını işletmek için kollara ve kafalara ihtiyaç var; daha mutlu bir dinlenme için çalışmak; dinlenmek de bir çeşit yaşamak, daha sanatkârca, daha güzel yaşamak, şairlerin, sanatkârların hayatını yaşamak olmalı." Bunlar senin sözlerindi. Bütün bu fikirleri de Zahar mı köşeye attı? Hatırlıyor musun, kitapları okuduktan sonra kendi ülkeni daha iyi tanımak ve sevmek için yabancı ülkelere gitmek istiyordun. "Hayat, düşünmek ve çalışmaktır." diyordun. "Şöhret aramadan, durmadan çalışmak ve işini yaptığını görerek ölmek." Hangi köşede unuttun bunları, söylesene?

Oblomov, Ştolts'un sözlerini üzüntüyle dinleyerek:

— Evet, evet, dedi; hatırlıyorum. Evet, söyledim sanıyorum bunları... Öyle ya, Andrey, seninle bütün Avrupa'yı dolaşmayı kararlaştırmıştık; İsviçre'yi yaya gezecektik; Ve-

züv'de ayaklarımız yanacaktı, Herkulaneum'a inecektik. Amma deli şeylermişiz o zaman! Ne budalaca şeyler düşünmüşüz!

— Budalaca ha! Raphael'in "Meryem"lerine, Corregio'nun "Gece"sine, Velvedere'in "Apollon"una bakarken gözleri yaşla dolan sen değil miydin? Sen değil miydin şunları söyleyen: "Ah yarabbi! Bu resimlerin asıllarını görmem nasip olacak mı? Michelangelo'nun, Tiziano'nun eserleri önünde, Roma'nın toprakları üstünde hayranlıktan ürperecek miyim? Burada ancak kış bahçelerinde görebildiğimiz o defneleri, servileri, limon ağaçlarını kendi topraklarında göremeyecek miyim? İtalya'nın havasını, göklerinin maviliğini doya doya içemeyecek miyim?" O zaman kafanın içinden ne şahane havai fişekler yükselirdi. Budalaca şeyler, ha!

— Evet, evet; hatırlıyorum. Hatta, bir gün elimden tutmuş ve bana, "Bütün bunları görmeden ölmeyeceğimize yemin edelim." demiştin.

— Hiç unutmam; bir isim günümde bana J.-B. Say'den yaptığın bir çeviriyi getirmiş, bana ithaf etmiştin. Hâlâ durur bende. Hatırlıyor musun? Matematik öğretmeniyle sınıfta kapanıp uzun uzun konuşurdun... Çemberleri, dörtgenleri bilmenin ne gereği olduğunu anlamak isterdin. Sonra matematikten vazgeçtin, İngilizce öğrenmeye başladın. Onu da yarı yolda bıraktın. Avrupa'ya gitmeyi, Alman üniversitelerini görmeyi tasarladığım zaman fırlayıp beni kucaklayan, ellerime sarılıp, "Seninle beraberim Andrey, sen nereye ben de oraya." diyen sen değil miydin? Sen her zaman biraz aktördün, biliyor musun? İşte ben iki defa Avrupa'ya gittim, bizim üniversitenin bütün basamaklarını çıktıktan sonra orta halli bir öğrenci olarak Bonn, Jena, Erlangen üniversitelerine gittim; Avrupa'yı kendi evim gibi tanıdım. Diyeceksin ki Avrupa'da seyahat etmek bir lükstür, herkesin harcı değildir. Ya Rusya? Ben bütün Rusya'yı da dolaştım. İşlerim...

— Bir gün bırakırsın bu işleri.

— Hiçbir zaman. Ne diye bırakayım?

— Sermayen iki katına çıktığı zaman bırakırsın.

— Dört katına çıktığı zaman da bırakmam.

— Mademki para kazandıktan sonra köye gidip rahat etmeyeceksin, ne diye çalışıyorsun öyleyse?

— Bu da köy Oblomovluğu.

— Ya da bir mevkiye yükseldikten sonra hak edilmiş şerefli bir dinlenmeye çekilmek...

— Bu da Petersburg Oblomovluğu.

— Peki insan ne zaman yaşar öyleyse? Ne diye hayatımızı berbat etmeli?

— İşin kendisi için; başka bir şey için değil. Çalışmak hiç değilse benim hayatımın gayesi, içi, dışı, her şeyidir. İşte sen hayatından çalışmayı attın; ne oldun sanki? Ben son defa olarak seni kurtarmaya çalışacağım. Bundan sonra gene de Tarantyevlerle, Alekseyevlerle otururşan, büsbütün yok olur gidersin. Ya şimdi kurtulursun ya da hiçbir zaman...

Oblomov endişeli gözlerle dinliyordu. Dostu sanki ona bir ayna tutmuş, içinde kendini görüp korkmuştu.

İçini çekerek:

— Andrey, bana sitem edeceğine yardım et, dedi. Halimden ben de şikâyetçiyim. Bu sabah nasıl talihime ağladım, nasıl kendi mezarımı kendim kazdım, görseydin bana öyle sitem etmezdin. Her şeyi biliyorum, anlıyorum, ama gücüm, iradem yok. Bana iradeni, zekânı aşıla, o zaman istediğin yere götür. Belki senin peşinden gelebilirim, ama yalnız başıma yerimden kımıldayamam. Hakkın var: Bu iş ya şimdi olur ya da hiçbir zaman olmaz. Bir yıl sonra iş işten geçer.

— Sen misin bunları söyleyen İlya? Preçistinki'den Kodrino'ya yürüdüğün zamanlar ne çevik bir çocuktun, hatırlıyor musun? Orada bir bahçe vardı... İki kız kardeş hatırında mı? Onlara götürdüğün Rousseau'ları, Schiller'leri, Goethe'leri, Byron'ları, ellerinden aldığın Cottin'leri, Genlis'le-

ri unuttun mu? Onlara önderlik etmek, zevklerini düzeltmek istiyordun.

Oblomov kanepeden fırladı:

— Ne? Sen bunu da hatırlıyorsun ha Andrey? Unutur muyum hiç. Onlarla ne hayaller, ne umutlar, ne planlar kurmuştum. Hatta onlara kalbimden de söz ederdim; ama sen yokken... Gülersin diye korkardım... Öldü ve bir daha dirilmedi. Nereye gitti bütün bunlar, niçin bu ateş söndü? Anlamıyorum. Başımdan öyle büyük felaketler, kasırgalar da geçmedi. Hiçbir şey kaybetmedim. Vicdanımda hiçbir leke yok, cam gibi tertemiz, gururumu kıracak hiçbir şey olmadı. Tanrı bilir niçin hayatım böyle harcandı gitti.

Oblomov bir ah çekip devam etti:

— Biliyor musun Andrey, benim içimde ne yakıcı, ne de kurtarıcı hiçbir ateş yanmadı. Hayatımda hiçbir zaman başkalarınınki gibi gittikçe renklenen, parlak bir güne çevrilen bir sabah olmadı; bir sabah ki yakıcı öğlesi geçtikten sonra yavaş yavaş solsun ve kendiliğinden akşama karışsın. Hayır, benim hayatım, sönmüş başladı. Tuhaf, fakat böyle. Kendimi bilir bilmez sönmeye başladığımı hissettim. Sönüşüm dairede, evrak başında oturduğum zaman başladı; sonra kitapları okuyup da onlarda hayatta kullanamayacağım gerçekler buldukça, dostlar arasında dedikodular, alaylar, soğuk, kötü, boş gevezelikler dinledikçe, gayesiz, sevgisiz toplantılara katıldıkça daha da kötü oldum. Mina ile de hayatımı, kuvvetlerimi harcadım; onu sevdiğimi sanarak gelirimin yarısından fazlasını israf ettim. Nevskiy Bulvarı'nda kürklü mantolar arasında bir aşağı bir yukarı dolaştığım zamanlar; evlenecek iyi bir kısmet olduğum için akşam toplantılarına çağrıldığım zamanlar; şehirden yazlığa, yazlıktan Gorohovaya Caddesi'ne taşındığım zamanlar, hayatımı, kafamı boşu boşuna harcıyordum. İlkbahar benim için ıstakoz ve istiridye mevsimiydi; sonbahar ve kış kabul günleriyle doluydu; yaz gezintilerle geçerdi... Bütün hayat tembel ve rahat bir uyku idi. Gururumu da nelerde kullandım? Ünlü bir terziye elbise

ısmarlamakta; tanınmış aileler içine kabul edilmekte; Prens P.'nin elini sıkmakta... Gurur hayatın tuzudur derler; gururum nereye gitti? Ya ben yaşadığım hayatı anlayamadım ya da bu hayatın hiçbir değeri yoktu. Daha iyisini de bulamadım, göremedim, kimse de göstermedi. Sen bir gelip, bir kayboluyordun, tıpkı parlak, hızlı bir kuyrukluyıldız gibi; bense her şeyi unutuyor, ağır ağır sönüyordum...

Ştolts artık alaylı gülümsemesini bırakmış, Oblomov'u kaygılı bir sessizlik içinde dinliyordu.

Oblomov devam etti:

— Demin bana yüzümün pörsümüş, tazeliğini yitirmiş olduğunu söyledin. Doğru, ben yıpranmış bir elbise gibiyim; nedeni de ne iklim, ne de iş yorgunluğu. On iki yıldır içimdeki ateş, yakacak hiçbir şey bulamayınca kapalı kaldı, kendi zindanını yaktı ve söndü. On iki yıl geçti, sevgili Andrey; artık bu uykudan uyanmak isteğini bile duymaz oldum.

Ştolts sabırsızlandı:

— Niçin kendini çıkarmadın bu bataktan? Niçin, susup oturmakta ayak direyecek yerde, kendini kurtarmadın?

— Kurtarıp da nereye gidecektim sanki?

— Nereye mi? Hiç değilse Volga'ya, köylülerin yanına. Orada yapılacak daha iyi şeyler var. Hayatının bir anlamı olurdu; bir amacın, bir işin olurdu; Sibirya'ya, Şitka'ya bile giderdim ben olsam...

— Sen de insana her zaman öyle çetin yollar teklif edersin ki. Hem sonra yalnız ben mi böyleyim? Mihailov, Petrov, Semyonov, Stepanov... Saymakla bitmez; bir alay insan, hepsi böyle.

Oblomov'un itirafları Ştolts'a dokunmuştu. Bir şey söylemedi, içini çekti; biraz sonra:

— Evet, dedi; zaman insanları değiştiriyor; ben seni bu durumda bırakmam artık, alıp götüreceğim seni. İlkin Avrupa'ya, sonra da köye. Bu göbeği eriteceksin, kendine geleceksin, sonra da bir iş bulacağız sana.

Oblomov bağırdı:

— Sahi, gidelim, gidelim buradan!

— Yarın pasaportlarımız için dilekçeleri yazar veririz, sonra da hazırlanırız... Seni yalnız bırakmayacağım artık, İlya, işitiyor musun?

Oblomov birden şaşırdı:

— Yarın mı olacak bütün bunlar?

— Bugünün işini yarına bırakma, demek istiyorsun. Bu ne enerji; ama bugün artık çok geç. Şaka bir yana, on beş gün sonra burada değiliz artık.

— Ne söylüyorsun birader; on beş günde olur mu hiç?.. Bir defa iyi kötü bir araba satın almak... Bırak beni düşünüp taşınayım, iyice hazırlanayım... Üç ay sonra gideriz.

— Araba mı satın alacağız? Daha neler. Sınıra kadar posta arabasıyla gideceğiz; ya da belki gemiyle Lubek'e geçeriz, evet öyle daha iyi. Avrupa'daysa çok yerde tren var.

— Ya ev, ya Zahar, ya Oblomovka? Bütün bunları bir yoluna koymalıyım.

Ştolts gülerek:

— Oblomovluk! Oblomovluk bunlar! dedi. Şamdanını aldı, iyi geceler deyip odasına gitti. Kapıdan çıkarken Oblomov'a döndü:

— Ya şimdi ya hiçbir zaman, unutma, dedi ve kapıyı ardından kapadı.

V

Oblomov ertesi sabah uyanır uyanmaz zihninde, "Ya şimdi ya hiçbir zaman!" sözlerini buldu.

Kalktı, odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüdü; sonra konuk odasına girdi: Ştolts yazı yazıyordu. Oblomov:

— Zahar! diye bağırdı.

Fakat Zahar sobasından atlayıp gelmedi. Ştolts onu postaya göndermişti.

Oblomov tozlu masasının başına oturdu, kalemi hokkaya batırdı; mürekkep yok. Kâğıt aradı, kâğıt da yok. Düşünmeye daldı; masanın tozları üzerinde parmakları kendiliğinden bir şeyler yazdı. Oblomov yazdığını okudu: Oblomovluk. Hemen yazıyı kolu ile sildi. Bu kelime, gece rüyalarına girmiş, onu, Baltazar gibi, duvarlara ateşten harflerle yazılı görmüştü.

Zahar geldi, Oblomov'u yatakta bulamayınca şaşırdı, efendisine alık alık baktı. Bu alık bakışta da "Oblomovluk" yazılıydı. İlya İlyiç, "Bir tek kelime, ama ne kadar zehirli." diye düşündü.

Zahar her günkü gibi tarağı, fırçayı, havluyu aldı, İlya İlyiç'e yaklaştı.

Oblomov, öfkeyle:

— Çekil oradan, dedi ve Zahar elinden fırçayı düşürdü. Tabii tarak da arkasından düştü. Zahar:

— Tekrar yatmayacak mısınız? dedi. Yatağı biraz düzelteyim.

— Bana kâğıtla mürekkep getir.

Oblomov, "Ya şimdi ya hiçbir zaman!" sözlerini düşünüyordu. Aklının ve iradesinin bu umutsuz çağırışı karşısında kendisinde artakalan gücü ölçüyor, onunla ne yapabileceğini hesaplıyordu.

Birkaç dakika kıvrandıktan sonra, kalemi eline aldı; köşeden bir kitap çıkardı ve bir saat içinde on yıldan beri okumadığı, yazmadığı, düşünmediği şeyleri okumak, yazmak, düşünmek isteğini duydu.

Şimdi ne yapmalıydı? İleri mi atılmalıydı, yoksa olduğu yerde mi kalmalıydı? Bu Oblomovca soru, Oblomov için Hamlet'inkinden* daha derindi. İleri atılmak, uzun hırkasını yalnız omuzlarından değil, zihninden ve ruhundan atmak, tozları ve örümcek ağlarını yalnız duvarlardan değil, gözlerinden de silmek, dünyayı yeniden görmek demekti. "İlk adımı nasıl atmalı? Bu işe nasıl başlamalı? Bilmiyorum... Olmuyor... Hayır... Kendi kendimi aldatıyorum... Kurtulmak elimde. Zaten Ştolts da burda; ne yapacağımı söyler. Ne söyler acaba? Ne söyleyecek: Bu hafta birisini bul, tafsilatlı emirler yaz ve köye gönder. Oblomovka'yı rehine koy, biraz daha toprak al, yeni inşaat planları gönder. Evini bırak, pasaport al ve altı ay için Avrupa'ya git. Orada göbeğini erit, bu ağırlıktan kurtul, bir zaman, beraber düşündüğümüz hava içinde ruhunu temizle, hırkasız, Zahar'sız, Tarantyev'siz yaşa; çoraplarını kendin giy, çizmelerini kendin çıkar; yalnız geceleri uyu, herkesin gittiği yere git; trene bin, vapura bin, sonra... Sonra Oblomovka'da otur, ekimde hasadın ne olduğunu öğren, köylülerin niçin fakir, niçin zengin olduklarını anla; tarlaya git, seçimlere gir; işlerin başına, değirmene, pa-

* Var olmak ya da olmamak. (ç.n.)

zarlara git. Bir taraftan da gazete ve kitap oku; İngilizler Doğu'ya niçin bir gemi gönderdiler diye düşün...

İşte söyleyeceği şeyler. İleriye atılmak bu demektir... Bütün ömrünce bunu yapmak. Elveda benim şiir dolu gayem. Bu hayat değil ki, kürek mahkûmluğu. Boyuna gürültü, alev, ateş... Peki ama ne zaman yaşayacağım? Otursam oturduğum yerde daha iyi olmaz mı acaba?

Yerimde oturmak, gömleğimi ters giymek, Zahar'ın sobadan atlamasını işitmek, Tarantyev'le yemek yemek, her gün biraz daha az düşünmek, *Afrika'ya Seyahat*'i hiçbir zaman bitirmemek, Tarantyev'in ahbabı kadının evinde sakin sakin ihtiyarlamak... *Ya şimdi ya hiçbir zaman!.. Var olmak ya da yok olmak!..*" Oblomov koltuğundan kalktı, ayakları terliklerini hemen bulamayınca tekrar oturdu.

On beş gün sonra Ştolts İngiltere'ye gitti; Oblomov'dan da dosdoğru Paris'e gitmek vaadini aldı. İlya İlyiç'in pasaportu hazırdı, kendine bir seyahat paltosu ve şapkası ısmarlamıştı. Böylece işler bir hayli ilerlemişti.

Zahar, bir çift ayakkabı ısmarlayıp bir çiftine de pençe vurdurmak yeter, diyor ve birçok kanıtları sayıp döküyordu. Oblomov bir battaniye, bir yün fanila, bir valiz satın almış, bir de yiyecek çantası almak istemiş, fakat birçokları ona Avrupa'da hiç kimsenin yanında yiyecek taşımadığını söylemişti.

Zahar dükkândan dükkâna soluk soluğa koşuyor, bu arada bir hayli ufak parayı da iç ediyordu; ama gene de Ştolts'a ve onunla beraber seyahatleri icat edenlerin hepsine küfrü basıyordu. Dükkânlarda ona buna:

— Tek başına ne yapacak bu adam orada? diyordu. Hizmetçiler hep kızmış, diyorlar. Bir kız nasıl çizme çıkarabilir? Beyin çıplak ayaklarına nasıl çorap giydirir?

Başını sallıyor, favorilerini yana açan gülümsemesi yüzünü kaplıyordu.

Oblomov gayrete gelip, neleri alıp neleri bırakacağının bir listesini çıkarmıştı. Tarantyev mobilyaları Viborg tarafın-

da oturan tanıdık kadının evine götürecek, Oblomov'un Avrupa'dan dönüşüne kadar üç odaya kapatacaktı.

Oblomov'un dostları, kimi inanmayarak, kimi gülerek, kimi de telaşa düşerek, "Gidiyor be, olur şey değil; Oblomov yerinden kıpırdadı!" diyorlardı.

Fakat bir ay geçti, üç ay daha geçti; Oblomov gitmedi. Gideceği günün arifesi dudağı şişmişti.

— Bir sinek ısırmış olacak; böyle bir dudakla insan gemiye binemez ya, dedi ve gelecek gemiyi beklemeye karar verdi.

Ağustos geldi. Ştolts çoktan beri Paris'te idi. Oblomov'a umutsuz mektuplar yazıyor, cevap alamıyordu.

Niçin acaba? diye düşünüyordu; belki de hokkadaki mürekkep kurumuştur, kâğıt yoktur. Ya da belki cümlelerinde "ki"lerle "dolayı"lar birbirine girmiştir; ya da "şimdi ya da hiçbir zaman" kelimelerinin sonuncusunu seçmiş, ellerini başının altına koyup uzanmış, Zahar da onu uyandıramamıştır.

Hayır, Oblomov'un hokkası mürekkep doluydu; masasında kendi el yazısıyla mektuplar, kâğıtlar, hatta dilekçeler duruyordu. Hiç "ki" kullanmadan birkaç sayfa doldurmuştu; rahat, hatta bazen güzel bir üslupla yazıyordu; Ştolts'la seyahat ve çalışma hülyaları kurduğu zamanlarda olduğu gibi.

Sabah saat yedide kalkıyor, okuyor; dışarıdan kitaplar getirip götürüyordu. Yüzünde ne uyuşukluk, ne yorgunluk, ne de can sıkıntısı görünüyordu. Hatta yanaklarına kan, gözlerine ışık, cesaret ya da hiç değilse, kendine güvene benzer bir şey gelmişti. Artık hırka giymiyordu. Tarantyev onu diğer eşyalarla birlikte, bahsettiği kadına götürmüştü.

Oblomov sırtında hafif bir ceket, boynunda bir mendil, oturup kitap okuyor ya da yazıyordu; kravatının altında gömleğinin yakası kar gibi beyazdı; sokağa çıkarken güzel bir elbise, zarif bir şapka giyiyordu... Neşesi yerinde idi, kendi kendine şarkı söylüyordu... Neden acaba?

Oblomov şehrin birkaç kilometre ötesinde, bir yazlıkta oturuyor. İşte şimdi pencerenin önünde; yanı başında bir demet çiçek. Acele acele bir şeyler yazıyor, ikide bir fidanlar arasından patikaya bir göz atıyor, tekrar yazmaya koyuluyor.

Birdenbire patikanın kumları üstünde hafif adımlar işitiliyor; Oblomov kalemi atıyor, demeti yakalıyor, pencereye koşuyor: "Siz misiniz Olga Sergeyevna? Şimdi geliyorum." diyor; paltosunu, bastonunu kaparak kapıya koşuyor, güzel bir bayana kolunu verip, büyük çamların gölgesi içinde kayboluyor...

Zahar bir köşeden çıkıyor, efendisinin ardından bakıyor, sonra kapıyı kapayıp mutfağa gidiyor, Anisya'ya:

— Gitti, diyor.

— Yemeğe gelecek mi?

Zahar uykulu uykulu:

— Tanrı bilir, diyor.

Zahar hep eski Zahar: Hep o kocaman favoriler, tıraşsız sakal, o kül rengi yelek, ceketinde hep o yırtık. Ama artık Anisya ile evli: Ya eski dostu ile arası açılmış ya da bir erkeğin evlenmesi gerektiğine inanmış. Evlenmiş ama, atasözünün tersine, hiç değişmemiş.

Oblomov'a Olga'yı ve teyzesini Ştolts tanıtmıştı. Onu ilk defa Olga'nın teyzesinin evine götürdüğü zaman orada konuklar vardı. Oblomov her zamanki gibi sıkıldı, ezildi, büzüldü. İçinden, "Ah şu eldivenlerimi çıkarabilsem, oda pek sıcak. Amma da yabanileşmişim yahu!" diyordu.

Ştolts, Olga'nın yanına oturmuştu. Olga tek başına lambanın yanında, çay masasından uzakta, bir koltuğa gömülmüş, çevresinde olup bitenlere ilgisiz görünüyordu.

Ştolts'u gördüğüne pek memnundu: Onu gördüğü zaman gözleri parlamamış, yanakları kızarmamıştı ama yüzü tatlı bir gülümsemeyle aydınlanmıştı.

Olga Ştolts'a, dostum diyordu; kendisini her zaman eğlendirdiği için ona pek bağlıydı; ama yanında kendisini pek

çocuk hissettiği için ondan biraz çekiniyordu. Aklından geçenleri hemen sormaya cesaret edemiyordu:Ştolts ondan çok uzakta, çok yükseklerde idi. Aralarındaki yaş ve zekâ farkı genç kızın gururunu eziyordu.

Štolts da onun zekâ ve ruh tazeliğine hayran olmakla kalıyordu. Olga onun için sevimli ve yetenekli bir çocuktan başka bir şey değildi.

Bununla beraber Olga ile her kadından fazla konuşuyordu. Çünkü bu genç kız farkında olmaksızın sade ve tabii bir hayat sürüyordu. Huyunun iyiliği, gördüğü terbiyenin sağlamlığı sayesinde bütün düşünceleri, duyguları, arzuları, en küçük göz, dudak ve el hareketleri tabii idi. Belki de hayatta bu kadar güvenle yürümesi, yanı başında inandığı bir dostun bulunmasından, adımlarını onun sağlam adımlarına uydurmasından geliyordu. Sözlerindeki, düşüncelerindeki, hareketlerindeki sadelik ve doğallık pek az genç kızda görülebilirdi.

Hiçbir zaman gözlerinde şöyle bir düşünce okunmazdı: "Şimdi dudaklarımı biraz kıvırıp düşünceli duracağım, bana böyle yakışıyor. Karşıma bir bakıp ürkeceğim, hafif bir çığlık koparacağım, herkes üstüme koşacak. Piyanoya oturup ayağımın ucunu göstereceğim..."

Olga'da hiçbir gösteriş, hiçbir yapmacık, sahtelik, nazlılık, hesaplılık yoktu. Bu yüzden de onu Štolts'dan başka beğenen yok gibiydi. Danslarda çok defa canı sıkılır, tek başına otururdu; en cerbezeli delikanlılar bile onun karşısında susar, ne söyleyeceklerini, nasıl söyleyeceklerini şaşırırlardı.

Çokları onu basit, dar kafalı, sathi görürlerdi: Çünkü Olga hayat ve aşk üstüne büyük laflar etmez, beklenmedik güzel sözler söylemez, müzik ve edebiyatla ilgili kitaplarda okuduğu veya işittiği cümleleri tekrarlamazdı. Az konuşur ve yalnız kendi basit düşüncelerini söylerdi. Onun için parlak zekâlı ve konuşkan erkekler ondan kaçarlardı; durgun

gençler ise tersine onu fazla zeki bulur ve ondan çekinirlerdi. Yalnız Ştolts onu güldürür ve durmadan konuşurdu yanında.

Olga müziği çok severdi ama şarkılarını ya kendi kendine, ya Ştolts'a, ya birkaç okul arkadaşına söylerdi. Ştolts'a göre de herhangi bir artistten aşağı kalmazdı.

Ştolts yanına oturur oturmaz odada Olga'nın tatlı, içten ve herkesi, nedenini bilmeden saran gülüşü çınlamıştı. Ama Ştolts onu güldürmekle kalmıyordu. Yarım saat geçmeden Olga onu merakla dinliyor, daha büyük bir merakla da zaman zaman Oblomov'a bakıyordu. Bu bakışlar karşısında Oblomov utancından yerin dibine geçiyordu. Onlara yan gözle ve endişeyle bakarak, "Neler söylüyorlar acaba benim hakkımda?" diye düşünüyordu. Tam gitmeye hazırlandığı sırada Olga'nın teyzesi onu masaya çağırdı, yanına oturttu. Oblomov bütün konukların bakışları altında kaldı. Gözleri Ştolts'u korku ile aradı; Ştolts gitmişti. Olga'ya baktı; hep aynı meraklı bakışa rastladı. "Hâlâ bana bakıyor!" dedi ve yüzü kızararak üstüne başına baktı. Belki burnunda bir şey vardır diye mendilini çıkarıp yüzünü sildi. Belki çözülmüştür diye boyunbağını yokladı: Sık sık çözülürdü körolası! Hayır, her şey yerli yerinde idi, ama o hâlâ bakıyordu.

Bir uşak ona bir bardak çay ve bir tabak kurabiye getirdi. Oblomov utancını yenmek, rahat ve serbest görünmek istedi, bu gayretle kurabiyelere öyle bir sarıldı ki yanında oturan bir küçük kız gülmeye başladı. Diğer konuklar eline aldığı bir sürü kurabiyeye merakla bakıyorlardı. Oblomov şaşırdı: "O da herhalde kurabiyelere bakıyor, ben şimdi ne yapayım bunları?"

Gözlerini kaldırmadan, Olga'nın yerinden kalkıp odanın öbür ucuna gittiğini gördü. Biraz ferahladı.

Küçük kız ise kurabiyeleri ne yapacak diye, gittikçe artan bir merakla ona bakıyordu. "Bunları yiyip bitirmeli." diyerek atıştırmaya başladı. Bereket versin kurabiyeler ağzında

eriyiveriyordu. İki tanesi kalmıştı; geniş bir soluk aldı ve Olga'nın gittiği yere bir göz attı. Aman yarabbi! Heykelin yanında durmuş, ona bakıyordu. Galiba daha serbestçe bakabilmek için mahsus o köşeye gitmişti. Onun kurabiye almaktaki beceriksizliğini fark etmişti.

Yemekte Olga masanın öbür ucuna oturdu, onunla hiç ilgilenir görünmedi. Ama Oblomov, artık bakmıyor umuduyla gözlerini o yana çevirdiği zaman gene Olga'nın meraklı fakat tatlı bakışına rastladı.

Yemekten sonra Oblomov Olga'nın teyzesiyle acele acele vedalaştı; teyze onu ertesi gün için yemeğe çağırdı, Ştolts'a da söylemesini rica etti. İlya İlyiç eğildi, gözlerini kaldırmadan bütün salonu geçti. İşte piyano, yanında kapı... Ama gözlerini biraz kaldırınca Olga'nın piyanoya oturmuş kendine dikkatle baktığını gördü. Galiba gülümsüyordu.

"Andrey herhalde ona dün çoraplarımın farklı olduğunu ya da gömleğimi ters giydiğimi söylemiştir..." diye düşündü; bu tahminle canı sıkılmış bir halde eve döndü. Daha büyük bir sıkıntı yarınki davetti: Teyzenin önünde bir şey söylemeden eğilmekle daveti kabul etmiş oluyordu.

O geceden sonra Olga'nın sabit bakışları Oblomov'un zihninden çıkmadı. Beyhude sırtüstü uzanıyor, en rahat, en tembel yatışı ile yatıyor, bir türlü uyuyamıyordu. Hırkasından nefret ediyor, Zahar'a, tozlara, örümceklere kızıyordu.

Fakir ressamları koruyan birisinin kendisine zorla sattığı birkaç kötü resmi duvardan indirtti; çoktan beri kapalı duran bir storu kendi eliyle kaldırdı, Anisya'yı çağırıp pencereleri temizlemesini söyledi; örümcekleri süpürdü, sonra yan yatıp bir saat Olga'yı düşündü.

İlkin onu dış görünüşüyle hayalinde canlandırdı.

Olga, kelimenin tam anlamıyla güzel sayılamazdı; cildi bembeyaz değildi, dudaklarında, yanaklarında canlı renkler yoktu, gözlerinde hiçbir alev yanmıyordu. Dudakları mercan, dişleri inci, elleri beş yaşında çocuk eli, parmakları sal-

kım salkım değildi, ama bir heykel olsaydı ahengin ve zarafetin timsali olabilirdi. Boyu uzun sayılırdı; başı, yüzü, omuzları, beli, her şeyi boyu ile mütenasipti.

Dalgın bir insan bile yolda bu kadar soylu ve ince yapılı bir vücuda bir an olsun bakmadan geçemezdi.

Burnu ufak ve hafif kıvrıktı; dudakları zihninin işlediğini gösterir şekilde ince ve çoğu zaman kapalıydı. Koyu mavi gözlerinin, canlı ve hiçbir şey kaçırmayan bakışlarında bir düşünce gayreti okunuyordu. Kaşları da bu gözlere ayrı bir güzellik veriyordu; ince birer yay gibi gözleri saran cinsten değildiler; hayır, aynı hizaya pek gelmeyen iki düz ve kalın çizgi gibiydiler. Biri yukarıda iken öteki bir düşünceyi saklıyormuş gibi aşağıda kalıyordu.

Olga'nın başı soylu ve zarif bir ağırlıkla omuzlarına basıyordu; boynu dimdikti; yürürken hafifçe öne doğru eğiliyor, bütün vücudu birden hareket ediyor, işitilmeyecek kadar hafif adımlarla yürüyordu.

Oblomov düşünüyordu: "Niçin dün bana böyle dikkatle baktı? Andrey çorap ve gömlekten bahsetmediğine yemin ediyor. Ona dostluğumuzu, birlikte büyüdüğümüzü, aynı okulda okuduğumuzu anlatmış. Ne kadar mutsuz olduğumu, hareketsizlik ve sevgisizlik yüzünden içimdeki güzel şeylerin öldüğünü, hayatımın ne kadar sönük kaldığını söylemiş... Bunlarda gülünecek ne var? Kalbi olsa, merhamet duyar ve bana... Aman canım, ne yaparsa yapsın; onu düşünmeyeceğim artık. Bugün de yemeğe giderim, sonra evlerine ayak basmam."

Günler geldi geçti. Oblomov Olgalara ayak basmakla kalmayıp temelli oraya taşındı. Bir sabah Tarantyev bütün eşyalarını Viborg'daki ahbabın evine götürdü. Oblomov üç gün, yıllardan beri ilk olarak yataksız, divansız kaldı ve Olgalarda yemek yedi. Karşı tarafta kiralık bir villa bulundu. Oblomov içini bile gezmeden evi tuttu ve yerleşti. Sabah akşam Olga'yla beraberdi. Ona kitap okuyor, çiçek gönderiyor,

onunla göle gidiyor, tepelere çıkıyordu. Oblomov'du bunları yapan! Neler olmuyor şu dünyada?.. İşler nasıl bu hale gelmişti? Şimdi onu görelim...

Ştolts'la beraber Olgalarda yemek yedikleri gün Oblomov gene sofrada bir önceki akşam gibi ecel terleri döktü. Yemek yerken, konuşurken hep o bakış, güneş gibi, yüzünü yakıyor, içini karıştırıyor, sinirlerine, iliklerine işliyordu. Yalnız balkonda puro içerlerken bu sessiz ve inatçı bakıştan bir an için kurtulabildi. Bir o yana, bir bu yana gidiyor, kendi kendine soruyordu:

"Ne demektir bu? Çekilir şey değil. Acaba benimle alay mı ediyor? Hiç kimseye böyle bakmıyor, bakamıyor. Beni herkesten yumuşak gördü diye... Gidip konuşacağım onunla. Bakışlarıyla beni ne hale soktuğunu söyleyeceğim!"

Tam o sırada Olga balkonun kapısında karşısına dikildi. Bir sandalye çekti ve yanına oturdu:

— Siz sahiden hayatı pek anlamsız mı buluyorsunuz?

— Evet, ama o kadar da değil... Bazı işlerim var.

— Andrey İvanoviç bazı planlar hazırlayacağınızı söylüyordu.

— Evet, çiftliğe gidip orada yaşamak niyetindeyim. Hazırlıklarımı yapıyorum.

— Avrupa'ya gidiyorsunuz, değil mi?

— Evet... tabii; Andrey İvanoviç'in işleri bitince gideceğiz.

— Gideceğiniz için memnun musunuz?

— Çok... elbette...

Oblomov Olga'ya baktı; yüzünde bir gülümseme dolaşıyor, gözlerini parlatıyor, yalnız dudakları kapalı duruyordu. Göz göre göre yalan söylemeye dili varmadı:

— Yalnız biraz tembelim de...

Olga'nın ona durup dururken tembelliğini itiraf ettirmiş olması onuruna dokundu. "Kim oluyor bu kadın? Korkuyor muyum ondan, neden sanki!" diye düşündü.

Olga kurnazca bir eda ile:

— Tembel mi? dedi. Olur mu hiç? Bir erkek nasıl tembel olur, anlayamıyorum.

Oblomov kendi kendine, "Bunda anlaşılmayacak ne var?" dedi. "Pekâlâ oluyor işte!.." Sonra Olga'ya:

— Ben daha çok evde otururum da, dedi Andrey benim tembel...

— Herhalde çok okur, yazarsınız. Şeyi okudunuz mu...

Oblomov bir imtihan geçireceği korkusuyla:

— Hayır, okumadım, deyiverdi.

Olga gülerek:

— Neyi okumadınız? dedi.

Oblomov da güldü:

— Bir romandan söz edeceksiniz sandım. Roman okumam.

— Tahmininiz yanlış, bir seyahat kitabından söz edecektim.

Oblomov ona dikkatle baktı: Dudakları hariç bütün yüzü gülüyordu. Oblomov içinden, "Bu kız yaman!.. Tedbirli olmak gerek." dedi.

— Neler okuyorsunuz peki?

— Daha çok seyahat kitapları, doğrusu...

— "Afrika Seyahatleri" değil mi?

Oblomov kızardı. Anladı ki Olga yalnız okuduğu kitabı değil, nasıl okuduğunu da biliyordu. Olga onu kurtarmak için:

— Müzikle uğraşır mısınız? diye sordu

Tam o sırada Ştolts geldi.

— İlya, dedi; Olga Sergeyevna'ya senin müziği çok sevdiğini söyledim, ve bize neyi söylemesini rica ettim biliyor musun?.. *Casta Diva*'yı.

Oblomov homurdandı:

— Ne diye bana iftira ediyorsun? Müziği pek o kadar sevmem...

— Ne adam yarabbi! Onuruna dokunacak bir şeymiş sanki. Ben onu kibar bir adam olarak tanıtmaya çalışıyorum, o ise beni yalancı çıkarıyor!

— Müzik meraklısı geçinmek istemiyorum da ondan. Bu rolü oynamak hem güç, hem tehlikeli.

Olga sordu:

— En çok hangi müziği seversiniz?

— Ne bileyim; her çeşidini. Bazen bildiğim bir havayı laternada işitince hoşlanırım. Bazen de operayı yarısında bırakıp giderim. Bazen Meyerbeer hoşuma gider; bazen de gemici türküleri: Ruh halime bağlı. İnsan bazen Mozart'ı bile dinlemek istemiyor...

— Demek siz müziği gerçekten seviyorsunuz.

Ştolts:

— Haydi, bir şey söyleyin bize, Olga Sergeyevna, dedi.

— Ya Bay Oblomov dinlemek istemiyorlarsa?..

Oblomov:

— Bu sözlerinize karşılık bir iltifatta bulunmam gerekiyor, ama elimden gelmez ki... Gelse bile cüret edemem, dedi.

— Niçin?

— Ya kötü söylerseniz? O zaman güç bir durumda kalırım.

— Dünkü gibi değil mi? Kurabiyeleri alırken...

Olga bu sözü istemeyerek ağzından kaçırmıştı. Kıpkırmızı oldu. Pişmanlıkla:

— Affedersiniz... Söylememeliydim bunu, dedi.

Oblomov hiç beklemediği bu durum karşısında iyice şaşırmıştı. Hafif bir sesle:

— Pek zalimsiniz, dedi

— Hayır, belki sadece küçük bir intikam almak istedim. Hiç istemeden ağzımdan kaçtı. Bana hiç iltifat etmediniz de onun için.

— Dinledikten sonra belki edecektim.

— Söylememi istiyor musunuz?

OblomovŞtolts'u göstererek:

— O istiyor, dedi.

— Ya siz?

Oblomov başını sallayarak:

— Hayır, bilmediğim bir şeyi isteyemem, dedi.

Ştolts:

— Pek kabasın İlya, dedi. İşte insan böyle evde yata yata, çoraplarını...

— Peki Andrey, sanki zor mu: "Aman efendim, pek duygulanırım, şüphesiz pek güzel söylersiniz..." Olga'ya dönerek: "Beni minnettar edersiniz, efendim." filan gibi şeyler söylemek? Ama ne gerek var bunlara? dedi.

— Ama insan merak eder, nasıl söylüyor diye.

— Buna cüret edemem, aktris değilsiniz.

Olga Ştolts'a dönerek:

— Peki, sizin için söyleyeceğim, dedi.

— İlya, komplimanı hazırla.

O sırada akşam olmuştu. Lambanın ışığı dışarıdaki sarmaşıklar arasından ay gibi süzülüyordu. Gölgeler Olga'nın yüzünü ve vücudunu saklıyor, tüllere sarıyordu. Karanlıktan çıkan sesi tatlı fakat güçlü, titrek ve duyguluydu. Ştolts'un isteğiyle birçok şarkı, arya söyledi. Bazılarında belirsiz mutluluk umutlarıyla karışık bir acı, bazılarında sevinç vardı. Fakat bunlarda da bir acı tohumu vardı.

Sözlerde, müzikte, Olga'nın temiz, dinç ve taze sesinde dinleyeni saran, gözlere yaş getiren, kalbi kuvvetle çarptıran bir büyü saklıydı. İnsan dinlerken ölmek, bu seslerle sonsuz bir uykuya dalmak istiyor, ama çok geçmeden tekrar yaşamak hırsıyla kalbi yanıyordu. Oblomov bitmişti. Kızarıyor, bozarıyor, gözyaşlarını güçlükle tutmaya çalışıyordu. Bir ara sevinçten haykırmamak için kendini zor tuttu. İçine doğan heyecan göğsünü kabartıyor, ona büyük işler görmek, kahramanlara benzemek arzusu veriyordu. O anda bıraksalar kalkıp yolculuğa çıkabilirdi.

Olga en sonunda *Casta Diva*'yı söyledi. Oblomov'un içine biriken hazlar ve düşünceler zihnini aydınlatmış, vücudunu baştan ayağa bir coşkunluk sarmıştı; kendini zor tutuyordu.

Olga şarkısını bitirince, birdenbire Ştolts'a sordu:

— Nasıl buldunuz beni bugün?

— Oblomov'a sorun bakalım, ne diyor?

Oblomov kendini tutamadı:

— Ah, dedi, Olga'nın elini yakaladı, ama hemen utandı, elini bıraktı.

— Affedersiniz, özür dilerim, dedi.

Ştolts:

— Bu ne hayranlık? dedi. Söylesene İlya, ne zamandan beri böyle olmamıştın?

Olga alaycı fakat tatlı bir edayla:

— Bu sabah penceresinin önünden bir laternacı geçmişse aynı heyecanı duymuştur, dedi.

Oblomov, Olga'ya sitem dolu gözlerle baktı.

Ştolts:

— Oblomov'un pencereleri çifte camlıdır; dışarıdan ses gelmez, dedi.

Oblomov, Ştolts'a da aynı gözlerle baktı. Ştolts, Olga'nın elini tuttu:

— Bilmem neden, Olga Sergeyevna, bu akşam söylediğiniz gibi hiçbir zaman söylememiştiniz. Ben kendi payıma, yıllardır bu kadar güzel şeyler dinlememiştim. İşte benim iltifatım bu, diyerek parmaklarının ucunu öptü.

Ştolts gidiyordu. Oblomov da gitmek istedi; fakat Ştolts da, Olga da kalması için ısrar ettiler. Ştolts:

— Benim görülecek işlerim var, dedi. Sen nasıl olsa gidip yatacaksın... Hem daha erken.

Oblomov yalvarır gibi:

— Andrey, Andrey! Hayır kalamam; gitmeliyim, dedi ve çıktılar. Oblomov bütün gece uyuyamadı. Dertli ve düşünce-

li, odasında dolaştı durdu. Şafakla evden çıktı; Neva boyunda, sokaklarda yürüdü. Neler düşünüyor, neler duyuyordu, Tanrı bilir.

Üç gün sonra tekrar Olgalara gitti ve akşama doğru, konuklar oyun masasına oturdukları zaman kendini Olga'nın piyanosunun başında buldu. Teyzesinin başı ağrıyordu. Bir köşede oturmuş, nane kokluyordu.

Olga sordu:

— Andrey İvanoviç'in bana Odesa'dan getirdiği resim albümünü göstereyim mi size? Kendisi göstermedi, değil mi?

— Konuklarınızı eğlendirmeye kendinizi mecbur hissediyorsunuz; buna gerek yok.

— Niçin? Sıkılmanızı istemiyorum. Burada kendi evinizdeymiş gibi rahat ve serbest olmanızı istiyorum. Yoksa gider... yatarsınız!

Oblomov, onun her halini beğenmekten kendini alamayarak, içinden, "Ne zalim kız, nasıl alay ediyor benimle!" dedi. Olga'ya sordu:

— Benim rahat, serbest olmamı, sıkılmamamı istiyorsunuz öyle mi?

Olga her zamanki bakışıyla, fakat daha büyük bir merak ve tatlılıkla:

— Evet, dedi.

— Öyleyse, bana geçen günkü ve bugünkü gibi gözlerinizi dikmeyin.

Olga büsbütün artan bir merakla baktı.

— İşte beni rahatsız eden bakış bu... Şapkam nerede?

Olga bakışını değiştirerek, dostça ve tatlı bir sesle sordu:

— Niçin rahatsız oluyorsunuz bakışımdan?

— Bilmiyorum, bu bakış sanki içimden, hiç kimsenin, hele hele sizin görmemenizi istediğim şeyleri çıkarıyor.

— Niçin böyle söylüyorsunuz? Andrey İvanoviç sizin dostunuz, benim de dostum. Böyle olunca...

— Böyle olunca Andrey İvanoviç'in hakkımda bütün bildiklerini, sizin de bilmeniz şart değil.

— Şart değil, ama bir fırsat.

— Demek ki dostumun gevezeliği sayesinde... Doğru değil bu yaptığı.

— Neden? Sırlarınız mı var? Suçlar, cinayetler belki...

— Belki.

— Öyle ya, farklı çorap giymek büyük bir suç doğrusu!

Oblomov şapkasını aldı:

— Durmam artık, dedi. Bir de rahat olmamı istiyorsunuz. Andrey'i sevemeyeceğim artık... Onu da mı söyledi size?

— O kadar güldürdü ki beni! Hep güldürür zaten. Kusuruma bakmayın, bir daha söylemem; hem artık bakışımı da değiştireceğim.

Olga yüzünü ciddileştirdi ve devam etti:

— Bitti artık. Bakın şimdi dünkü gibi bakmıyorum; rahat edebilirsiniz. Canınızın sıkılmaması için başka ne yapabilirim?

Oblomov, Olga'nın koyu gözlerine dik dik baktı.

— Şimdi de siz bana bir tuhaf bakıyorsunuz.

Gerçekten Oblomov gözlerini Olga'dan ayıramıyordu; ona gözleriyle değil, bütün düşüncesi, bütün iradesiyle bakıyordu. "Yarabbi, ne kadar güzel!" diyordu, içinden; "İnsan nasıl bu kadar güzel olabilir? Bu beyaz ten, bu havuzlar gibi derin gözler, bu içlerinde ruhun ışığı parlayan gözler; insan, gülümsemesini bir kitap gibi okuyabilir. Ne güzel dişleri var... Hele başı... Omuzlarının üstünde ne güzel duruyor, bir çiçek gibi sallanıyor... güzel kokular saçıyor sanki. İşte, kalbim yerinde durmaz oldu gene... Yepyeni bir şeyler duyuyorum... Ah yarabbi, bakmaya doyamıyorum! Soluğum kesiliyor!"

Bu düşünceler zihninden geçerken gözleri, uzakları seyreder gibi, dipsiz bir uçuruma dalmış gibi, haz içinde Olga'ya dikili duruyordu.

Olga bu gözlerin yüzünden ayrılmasını hiç de istemiyordu ama şakaya vurarak:

— Gördünüz mü, Bay Oblomov, nasıl bakıyorsunuz bana? dedi. Oblomov duymadı bile. Kendinden geçmiş, içinden geçenlerin akışına kapılmıştı. Elini başına götürdü. Düşüncelerini toparlayamıyordu! Düşünceler bir kuş sürüsü gibi kafasında uçup dağılıyorlardı. Sol tarafına, kalbinin üstüne bir ağrı girmiş gibiydi. Olga tekrarladı:

— Bakmayın bana tuhaf tuhaf; ben de sıkılıyorum... Yoksa siz de mi ruhumdan bir şeyler çıkarmak istiyorsunuz?

— Ne çıkarabilirim ki?

— Benim de başlanmış ve bitmemiş planlarım var.

— Ne tuhaf; zalimsiniz ama gözleriniz iyilik dolu. Boşuna dememişler kadınlara güvenmemeli diye. Dilleriyle bile bile yalan söylerler, gözleriyle, gülümsemeleriyle, yanaklarının rengiyle, hatta bayılmalarıyla da bilmeden...

Olga bu izlenimin daha fazla kuvvetlenmesini istemedi; elinden şapkasını aldı, bir sandalyeye oturdu:

— Söylemem, bir daha söylemem, dedi. Gene ağzımdan kaçtı, affedin. Ama yemin ederim, alay etmiyorum sizinle.

Bunları söylerken Olga'nın sesi adeta şarkı söyler gibi heyecanla titriyordu. Oblomov yatıştı:

— Ah bu Andrey! dedi.

— Peki söylesenize, canınızın sıkılmaması için başka ne yapabilirim?

— Şarkı söyleyin.

— Hah, işte beklediğim kompliman buydu! Biliyor musunuz, o akşam şarkı söyledikten sonra o "ah!" deyişiniz olmasaydı, gece uyku uyuyamayacaktım? Neredeyse sevincimden bağıracaktım...

Oblomov hayretle sordu:

— Niçin?

Olga biraz düşündükten sonra:

— Ben de bilmiyorum niçin? dedi.

— Mağrursunuz da ondan.

Olga dalgın dalgın ve bir eliyle piyanonun tuşlarına dokunarak:

— Evet, ondan olacak, dedi. Fakat gurur herkeste vardır, hem de ne kadar... Andrey İvanoviç'e göre insanları harekete getiren hep odur. Belki sizde olmadığı için böyle...

Olga sözünü bitirmedi.

— Ne dediniz?

— Hayır, bir şey söylemedim. Andrey İvanoviç'i severim. Yalnız beni eğlendirdiği için değil, bazen ağlattığı bile olur... Beni sevdiği için de değil... Öyle sanıyorum ki beni başkalarından daha çok sevdiği için seviyorum. Bakın gurur nasıl işe karışıyor.

Oblomov gözlerinin içine dikkatle bakarak sordu:

— Andrey'i seviyor musunuz?

Olga ciddiyetle:

— Elbette. Beni başkalarından daha çok seven bir insanı elbette severim, dedi

Oblomov ona sessizce baktı. Olga da onu açık, saf gözleriyle süzdü.

— Anna Vasilyevna'yı da seviyor. Zina'yı da, Mihayilovna'yı da seviyor, ama benim kadar değil. Yanlarında saatlerce oturmaz, onları güldürmez, kalbini açmaz onlara; işten, tiyatrodan, haberlerden söz eder. Oysa kız kardeşiyle konuşuyormuş gibi konuşur benimle... Hayır, daha doğrusu, kızıyla. Bir şey anlamadığım, dediklerini kabul etmediğim zaman beni azarlar. Ötekileri azarlamaz, işte asıl bunun için seviyorum onu. Gururdan! Ama bu gurur meselesi, şarkı söylememe, bilmem nereden karıştı? Herkes bana iltifat ederken siz dinlemek bile istemediniz, adeta zorla dinlediniz. Bitirdikten sonra bana bir söz söylemeden gitmiş olsaydınız, yüzünüzde bir şeyler fark etmeseydim hasta olurdum... Evet, mutlaka gururdan olacak.

— Neler gördünüz yüzümde?

— Tutulmuş gözyaşları. Ne fena bu erkeklerin duygularından utanmaları. Sahte bir gurur. Zekâlarından utansalar daha iyi ederler. Zekâ daha çok aldanır. Andrey İvanoviç bile kalbinden utanıyor. Ona söyledim, kabul etti. Siz ne dersiniz?

— İnsan, sizin yüzünüze bakarken neleri kabul etmez!..

— Oho! Bir kompliman daha. Hem de...

Olga aradığı kelimeyi bulamadı. Oblomov gözlerini ondan ayırmadan:

— Bayağı cinsinden, diye ilave etti.

Olga gülümseyerek tasdik etti.

— İşte bundan korktuğum için sizden şarkı istemedim... İnsan ilk defa dinlediği birisine ne söyleyebilir? Oysa bir şeyler söylemek de gerek. İnsanın hem nazik, hem de içten olması pek zor; hele derin bir heyecan, o akşam benim duyduğum gibi bir heyecan duyduğu zaman.

— Demek o akşam her zamankinden daha içten söylemiştim... Artık istemeyin, bir daha öyle söyleyemem... Ama durun, bir tek parça söyleyeyim.

Olga'nın yüzü ve gözleri birden parladı, piyanoda bir iki akor aradıktan sonra başladı.

Neler neler vardı bu şarkıda! Gittikçe yaklaşan umutları ve sonunda patlayan bir fırtına; mutluluğa doğru atılış... Bütün bunlar şarkıda değil, Olga'nın sesindeydi. Bir şarkı, bir şarkı daha... Olga zaman zaman İlya'ya dönüp, bir çocuk gibi, "Yeter mi? Peki, öyleyse bir tane daha söyleyeyim." diyor, bitince bir başkasına başlıyordu. Heyecandan yanakları ve kulakları kızarmıştı; bazen yüzü heyecanını yansıtıyor, gelecekteki bir tutkuyu şimdiden yaşıyormuş gibi oluyordu. Bu taşkınlık birden sönüyor ve ses tekrar gümüşten tazeliğini buluyordu. Oblomov da aynı hallere düşüyordu. Bu halleri, yalnız dinlerken değil, çoktan beri yaşıyormuş gibiydi... İkisi de, hareketsiz durmalarına rağmen, içlerine dolan bir ateşle yanıyor, aynı ürpertiyi duyuyorlardı; gözlerinde aynı duyguların biriktirdiği yaşlar vardı. Bunlar Olga'nın ruhunda

geçici duygular, atılışlar, uykudan uyanmalar halinde kendini gösteren ve bir gün açılacak olan tutkuların belirtileriydi.

Şarkısını uzun bir akorla bitirdi ve sesi bu akor içinde kayboldu. Olga birdenbire durup ellerini dizlerine koydu ve heyecan içinde Oblomov'a baktı. Neler duymuştu acaba?

Oblomov'un gözleri ruhunun derinlerinden çıkan bir mutlulukla parlıyordu; yaşlı gözleri Olga'ya dikilmişti. Bu sefer Olga Oblomov'un elini tuttu.

— Ne var? dedi. Niçin böyle bakıyorsunuz?..

Olga niçin böyle baktığını biliyordu. Kendi gücünün bu etkisini görmekle içinde mütevazı da olsa bir zafer sevinci duyuyordu. Gülümseyerek ona aynadaki yüzünü gösterdi:

— Bakın kendinize, dedi. Gözleriniz parlıyor. Ne? Yaş da var içlerinde. Müziği ne kadar derinden duyuyorsunuz!

Oblomov hafif bir sesle:

— Hayır, müzik değil bu duyduğum, dedi. Bu duyduğum aşk.

Olga elini çekti ve birdenbire rengi değişti. Göz göze geldiler, Oblomov'un Olga'ya dikilen bakışı çılgın bir bakıştı. Bakan Oblomov değil, tutkunun ta kendisiydi. Olga bu kelimeyi Oblomov'un istemeyerek ağzından kaçırdığını anladı. Gerçekten de böyle olmuştu.

Oblomov kendine geldi, şapkasını aldı ve arkasına bakmadan odadan kaçtı. Olga bu sefer arkasından meraklı gözlerle bakmadı. Piyanonun yanında bir süre hareketsiz, gözleri yere dikili durdu; kımıldayan yalnız göğsü idi.

VI

Oblomov tembel tembel uzanıp hülyalara daldığı zaman, uyuşukluk veya coşkunluk anlarında gözlerinin önüne hep bir kadın dikilirdi: Bu kadın çoğu zaman karısı, zaman zaman da sevgilisi olurdu.

Hayallerinin kadını uzun boylu, düzgün endamlı, sevimli fakat mağrur bakışlı, hülyalı başı edalı edalı omuzlarına eğilmiş, kolları sarmaşıklara karışmış, rahat rahat oturur ya da halılar, kumlu yollar üzerinde salına salına yürürdü. Bu kadın onun ideali, sakin bir hayatın timsali, rahatlığın ta kendisiydi.

Onu ilkönce kilisede uzun duvağı içinde çiçekler arasında, sonra zifaf odasında gözleri utancından yere eğilmiş, nihayet bir anne olarak çocuklar arasında görürdü. Gülüşü, bakışı hayallerine karışırdı. Bunlarda tutku ve arzu değil, Oblomov için, kocası için anlayışlı bir sevgi ve başkaları için de cömert bir şefkat vardı. Onda hiçbir zaman ürpermeler, taşkın arzular, birdenbire boşanan gözyaşları, can sıkıntısı, sevinç fırtınaları görmek istemezdi. Ay ışığından, hüzünden nefretle kaçıyordu. Sevdiği kadın birdenbire sararıp solmamalı, bayılmamalı, bunalımlar geçirmemeliydi.

— Bu gibi kadınların, diyordu, bir sürü âşıkları, dertleri olur: Doktorlar, kaplıcalar, bitip tükenmek bilmeyen esintiler… İnsan rahat uyuyamaz.

Oysa insan mütevazı, ağırbaşlı, sakin bir hayat arkadaşının yanında ne rahat uyur. Akşam yatarken, sabah uyanırken aynı sevimli bakışı bulacağından emindir. Yirmi otuz yıl sonra insan, kendi sıcak bakışına cevap veren uysal, sıcak, sevgi dolu bir bakış görür, ölünceye kadar da hayat böyle geçer.

Her kadınla erkeğin gizli amacı da bu değil midir? Dostunda değişmez bir huzur, akışı bozulmayan bir ruh bulmak. Aşkın temeli budur ve bundan uzaklaştık mı ıstırap başlar: Demek benim idealim bütün insanların idealidir. Kadınla erkek arasındaki ilişkilerin en yüksek şekli de bu olsa gerekir.

Tutkuya meşru bir yol açmak, onu bütün ülkenin faydalanacağı bir ırmak gibi en iyi yöne çevirmek, işte insanlığın yapacağı, işte George Sand'ların ve bütün ileri düşünceli insanların ulaşmak isteyip de ulaşamadıkları son yükseliş basamağı. Oraya varıldıktan sonra artık ne hıyanet kalır, ne dargınlık. Yürekler hep aynı mutlulukla çarpar. Hayat her zaman o sağlam, bereketli özle dolar, insanın ruhu tertemiz bir sağlık kazanır.

Böyle bir mutluluğun örnekleri vardır; ama ne kadar az; onlara birer mucize gibi bakılır. Bu mutluluk insanın doğuşundadır, derler. Ama belki de insan ona kendini hazırlayabilir, ona bilinçle gidebilir...

Tutku! Tutku yalnız şiirde, sahnede güzeldir; orada aktörler, hançerlerle, geniş mantolara bürünüp gezerler, öldürenler ölenlerle birlikte gidip akşam yemeği yerler... Tutkuların sonu böyle gelse iyi; oysa her sefer arkalarında duman ve yangın kokusu bırakıp giderler, mutluluk değil. İnsan onları hatırladıkça utanır ve saçlarını yolmak ister.

Başımıza bir bela gelince, atın ayağını kaydıran, süvariyi tüketen yalçın dağlardaki yolda ne yapılırsa öyle yapmalıyız; uzaklarda görülen köyümüze gözlerimizi dikerek ona doğru koşup bu tehlikeli yerden bir an önce çıkmaya bakmalıyız. Evet tutkulara gem vurmalı, onları evlilik hayatı içinde boğmalı.

Oblomov kendisine ateşli gözlerle bakan, ahlar oflarla gözlerini kapayıp göğsüne düşen, sonra kendisine gelip kollarını boynuna saran kadınlardan korkar kaçardı... Bu bir havai fişeğin yükselişi, barut fıçısının parlayışı idi. Sonunda ne olur? İnsanın gözleri görmez, kulakları işitmez olur, saçları tutuşup yanar.

Olga nasıl bir kadındı?

İstemeyerek söylediği sözden sonra bir zaman baş başa kalmadılar. Oblomov Olga'yı görür görmez bir çocuk gibi saklanıyordu. Olga da değişmişti, ama ondan kaçmıyor, soğuk da davranmıyordu. Sadece daha sakin, daha düşünceli olmuştu.

Oblomov'u meraklı bakışıyla daha fazla üzmesini, onun yatakta yatmasıyla, tembelliği, beceriksizliğiyle alay etmesini önleyen bu olaydan canı sıkılmış gibiydi. Oblomov'la eğlenmek Olga'nın hoşuna gidiyordu; ama bu bir annenin oğlunu garip kıyafetler içinde gördüğü zamanki şakaları kabilinden bir şeydi. Ştolts gitmişti, kimseye de şarkı söyleyemediği için canı sıkılıyordu; artık piyanosu kapalı duruyordu. İkisi birden sıkıntılı bir duruma düşmüşlerdi.

Halbuki başlangıçta işler ne iyi gidiyordu. Birbirlerini tanımaları ne kadar tabii olmuştu. Ne kadar kolay dost oluvermişlerdi.

Oblomov, Ştolts'dan daha sade, daha iyi kalpliydi; gerçi Olga'yı onun kadar eğlendiremiyordu, ama halleri hoşuna gidiyordu, alaylarını kolay affediyordu.

Zaten Ştolts giderken Oblomov'u ona bırakmış, ona göz kulak olmasını, evde oturmasına engel olmasını rica etmişti. O da zeki, ince, güzel kafasında Oblomov'u evden çıkarmak, yemekten sonra uyutmamak, güpegündüz sırtüstü yatırmamak için ayrıntılı bir plan hazırlamıştı; Olga Oblomov'dan söz almak istiyordu.

Onu nasıl Ştolts'un bıraktığı kitapları, her gün çıkan gazeteleri okumaya, kendisine havadis vermeye, çiftliğe mek-

tup yazmaya, planını bitirmeye, Avrupa yolculuğuna hazırlanmaya, kısaca onu uyumamaya mecbur edebileceğini düşünmüştü. Ona bir hedef gösterecek, artık sevmez olduğu şeyleri ona tekrar sevdirecek ve Ştolts döndüğü zaman onu tanıyamayacaktı.

Bütün bunları Olga, o utangaç, sessiz çocuk, kimsenin dinlemediği, o henüz yaşamaya başlamamış olan genç kız yapacaktı. Böyle bir mucizenin kaynağı yalnız kendisi olacaktı.

İşe başlamıştı bile: Oblomov şarkısını dinler dinlemez değişmişti...

Artık yaşayacak, çalışacak, hayatı sevecek ve ona dua edecekti. Bir insanı yeniden hayata kavuşturmak! Bunun yanında bir doktorun umutsuz bir hastayı kurtarması kaç para ederdi?

Bu iş Olga'yı mağrur bir sevinçle ürpertmişti. Bu işi, ona Tanrının verdiği bir ödev sayıyordu. Hayalinde şimdiden Oblomov'a okuma yazma işlerinde rehber olmuştu.

Şimdi ise her şey yarıda kalıyordu. Ne yapacağını bilmiyor, bu yüzden Oblomov'u görünce susuyordu. Oblomov da Olga'yı kırdığını sanarak azap içinde yaşıyor, ondan sert bakışlar, soğuk tavırlar bekliyor, onu uzaktan görür görmez korkuyor, yolunu değiştiriyordu.

O arada Oblomov yazlığa yerleşmişti. Üç gün kadar tek başına ormanda, su kanallarında dolaştı, köye gitti; köy evlerinin kapısında oturup konuşan çocukları, danaları, havuzda yüzen ördekleri seyretti. Evinin yanında küçük bir göl ve büyük bir ağaçlık vardı: Olga'ya rastlarım diye o tarafa gitmekten korkuyordu.

"Ne halt ettim de bu lafı söyledim?" diyordu ve bu lafı gerçekten duyarak mı, yoksa müziğin etkisiyle mi söyleyiverdiğini düşünüyordu. Utanılacak bir şey, kendisinin dediği gibi, "ayıp bir şey" yapmış olmanın azabı o anda neler duyduğunu, Olga'nın kendisi için ne olduğunu çözümlemesine en-

gel oluyordu. Kalbinde olup biteni, evvelce duymadığı bu garip hali düşünemiyor, bütün duyguları bir utanma duygusu içinde kayboluyordu.

Fakat Olga'nın hayali gözlerinin önüne gelir gelmez huzur ve mutluluk umutları birdenbire içinde canlanıyor ve Olga ile birleşiyordu. Bu iki hayal birbirine yaklaştıkça yaklaşıyor ve Oblomov onları birbirinden ayıramaz oluyordu.

— Ah, ben ne yaptım! Her şeyi mahvettim. Bereket versin Ştolts gitti; ona anlatmaya vakit bulamadı, yoksa yerin dibine geçerdim. Aşk, gözyaşları benim neyime? Yakışır mı bana bunlar? Olga'nın teyzesi de artık beni çağırmıyor. Herhalde ona da anlatmıştır... Aman yarabbi!

Parkın içine daldığı sırada bunları düşünüyordu.

Olga'ya güç gelen, onunla nasıl buluşacağını, bu buluşmanın da nasıl geçeceğini kestirmekti: Acaba hiçbir şey olmamış gibi mi hareket etmeliydi, yoksa bir şeyler söylemeli miydi? Ama ne söyleyebilirdi? Ona surat asarak yukardan mı bakmalı, yoksa hiç bakmadan sert sert, "Sizden bunu beklemezdim; beni kim sandınız da böyle bir cüret gösterdiniz?" mi demeli idi? Bir mazurka oynarken arkadaşı Soniçka bir teğmene öyle söylemişti, oysa teğmeni baştan çıkaran da kendisiydi.

Olga kendi kendine soruyordu: "Bunda gerçekten bir saygısızlık var mı? Bunu gerçekten duyduysa niçin söylemesin? Ama nasıl olur, böyle birdenbire, beni daha doğru dürüst tanımadan... Hiç kimse hayatında ikinci veya üçüncü defa gördüğü bir kadına böyle bir şey söyleyemez. Kimse bu kadar çabuk âşık olamaz. Ancak Oblomov olmalı ki..."

Fakat Olga kitaplarda okuduğu, arkadaşlarından duyduğu ani aşkları hatırladı. "Kendisini kaybetti; duyguları içinden taştı, şimdi de benden kaçıyor, utanıyor. Demek ki bu sözü bir saygısızlık değildi. Hem sonra kabahat kimde? Tabii Şzoltz'da; şarkı söylemeye o zorladı."

Oblomov ilkin şarkı dinlemek istememişti, bunun üzerine kızmış ve... mahsus evet, mahsus, Oblomov'u coşturmak istemişti. Bu düşünce ile Olga kıpkırmızı oldu.

Ştolts, onun uyuşuk olduğunu, hiçbir şeye merakı kalmadığını, içinde her şeyin söndüğünü söylemişti... Acaba gerçekten öyle mi diye merak etmiş ve onun için şarkısını o kadar yürekten söylemişti... "Yarabbi! Kabahat benim. Özür dilemeliyim. Ama ne diye? Ne söyleyeyim ona: Bay Oblomov, kabahat bende, sizi ben baştan çıkardım... Ne ayıp şey..." Sonra kızarak, ayağıyla yere vuruyor, "Hayır," diyordu, "ne münasebet! Ben böyle olacağını ne bilirdim? Peki ama böyle olmasaydı, o sözü söylemeseydi ne olacaktı? Onu da bilmiyorum."

O akşamdan beri Olga'nın kalbi rahat değildi... Kırılmış olduğu muhakkaktı... Düşündükçe bayağı ateş basıyor, yanakları kızarıyordu...

Doktor:

— Hafif bir sinir bunalımı... Ateşi var biraz, demişti.

"Hep Oblomov'un yüzünden. Ona bir ders vereyim de aklı başına gelsin! Teyzeme söyleyeceğim, onu bir daha eve almasın. İnsan kendini kaybeder mi böyle... Ne küstahlık!.."

Olga bu son sözleri gözleri öfkeden parlayarak, dolaştığı parkta söylüyordu. Ansızın birisinin ayak seslerini duydu. Aynı anda Oblomov da, "Biri geliyor." diye düşündü ve birdenbire karşılaştılar. Oblomov bir hazan yaprağı gibi titreyerek:

— Olga Sergeyevna! dedi.

Olga da mahcup mahcup:

— İlya İlyiç! dedi.

Durdular:

— Günaydın.

— Günaydın.

— Nereye böyle?

Olga gözlerini kaldırmadan cevap verdi:

— Hiçbir yere.

— Size engel olmayayım...

— Yo, hiç değil...

— Sizinle gelebilir miyim?

Ağaçlı yolda sessizce yürüdüler. Ne hocasının cetvel tahtası, ne müdürünün çatık kaşları Oblomov'un kalbini bu kadar kuvvetle çarptıramamıştı. Bir şeyler söylemek istedi. Bir türlü dili dönmüyordu: Yalnız kalbi bir tehlike karşısında imiş gibi kabına sığmıyordu.

Olga sordu:

— Andrey İvanoviç'ten mektup aldınız mı?

— Evet, aldım.

— Ne yazıyor?

— Beni Paris'e çağırıyor.

— Gidecek misiniz?

— Gideceğim.

— Ne zaman?

— Biraz sonra... Belki yarın... Hazırlığım bitince.

— Ne diye bu kadar çabuk?

Cevap yok.

— Villanızı beğenmediniz mi yoksa?.. Söyleyin, ne diye gitmek istiyorsunuz?

Olga içinden kızdı: "Küstah! bir de bırakıp gitmek istiyor."

Oblomov, Olga'ya bakmadan mırıldandı:

— İçimde nedense bir üzüntü, bir azap var; rahat değilim.

Olga sustu, bir leylak dalı kopardı, koklayarak yüzünü kapadı.

— Ne güzel kokuyor!

— Durun size biraz kır çiçeği toplayayım... Onlar daha iyi kokar. Kırların, ormanların kokusu tabiata daha yakın. Leylak hep evlerin önünde büyür, dalları pencerelere uzanır, fazla tatlı bir kokusu vardır. Bakın, kır çiçeklerinin üstündeki çiyler hâlâ duruyor.

Birkaç tane koparıp Olga'ya verdi. Olga:

— Muhabbetçiçeklerini sever misiniz? diye sordu.

— Hayır, çok sert kokar; onları da sevmem, gülleri de. Zaten ben çiçekleri sevmem; kırlardaki yabani çiçeklere diyeceğim yok; odada insanın başına iş çıkarırlar... Dökülürler, saçılırlar...

Olga ona kurnazca baktı:

— Odanızın temiz olmasını istersiniz değil mi? Pisliğe tahammül edemezsiniz.

— Evet, ama öyle bir uşağım var ki...

Oblomov, içinden, "Ah, şirret kız!" dedi.

— Dosdoğru Paris'e mi gideceksiniz?

— Evet, Ştolts bir hayli zamandır bekliyor.

— Ona bir mektup yazacağım, götürür müsünüz?

— Öyleyse bugün verin; yarın şehre taşınıyorum.

— Yarın mı? Ne diye bu kadar çabuk? Sizi buradan kaçıran bir şey mi var?

— Evet, var.

— Nedir?

— Utanç...

Olga:

— Utanç, diye tekrarladı ve düşündü: "Şimdi başlamalı: Oblomov sizden bunu beklemezdim..."

Oblomov cesarete gelerek:

— Evet, Olga Seygeyevna, dedi; herhalde pek hayret ettiniz, kızdınız...

Olga içinden, "İşte tam zamanı, tam zamanı..." diyordu. Kalbi çarpıyordu. "Ama söyleyemiyorum, söyleyemiyorum!"

Oblomov yüzüne bakıp neler düşündüğünü anlamaya çalışıyordu. Fakat o çiçek kokluyor ve neler duyduğunu, ne yapacağını kendisi de bilmiyordu. "Ah, Soniçka olsa hemen bir şey bulurdu, ne budalayım ben. Hiçbir şey yapmasını bilmiyorum... Ne fena şey!"

— Ben çoktan unuttum, dedi.

— İnanın bana, kendimi tutamadım, ağzımdan kaçtı. Başıma yıldırım düşse, kayalar üstüme yıkılsa gene söylemeden duramazdım. Tanrı aşkına isteyerek yaptım sanmayın... O sözü söyledikten bir dakika sonra geri almak için neler vermezdim.

Olga başını eğmiş, çiçekleri kokluyordu. Oblomov:

— Unutun, unutun bunu, dedi. Doğru bir şey değildi zaten...

Olga birdenbire başını kaldırıp çiçeklerini düşürerek sordu:

— Doğru değil miydi? Nasıl doğru değildi?

Gözleri açılmış, hayretle dolmuştu.

— Tanrı aşkına unutun bunu, darılmayın bana. Sizi temin ederim, bir an kendimi unutmuştum, müzik yüzünden.

— Yalnız müzik yüzünden mi?

Olga'nın rengi değişmiş, yanaklarındaki kırmızılık, gözlerindeki ışık kaybolmuştu. "İyi öyleyse. Bu iş bitti. Sözünü geri aldı, kızılacak bir şey kalmadı! O halde her şey düzeldi... Gene eskisi gibi gülüp söyleyebiliriz..." Olga böyle düşünürken bir taraftan da ağaçtan bir dal kırıyor, dudaklarıyla daldan bir yaprak koparıyor, sonra birdenbire dalı da, yaprağı da yola atıyordu. Oblomov ona doğru eğildi:

— Öfkeniz geçti artık; unuttunuz değil mi?

Olga sinirli sinirli, hatta biraz da öfkeyle:

— Ne söylüyorsunuz, Tanrı aşkına? dedi. Ne istiyorsunuz benden? Çoktan unuttum diyorum size; hafızam o kadar kuvvetli değildir.

Oblomov sustu. Ne yapacağını bilmiyordu. Olga'nın birdenbire kızdığını fark etmiş fakat nedenini anlayamamıştı. Olga düşünüyordu: "Allah Allah, her şey düzeldi işte; o sahne çoktan silindi gitti. Öyleyse... neden böyle... Olur şey değil... Ah, ne mutlu Soniçka'ya."

Birdenbire adımlarını sıklaştırarak başka bir yola saptı:

— Ben eve gidiyorum, dedi.

Boğazını bir şey tıkıyordu. Neredeyse ağlayacaktı. Oblomov:

— Yol buradan değil, şu taraftan daha yakın, dedi. Sonra içinden, "Budala! Ne gerek vardı bundan söz etmeye. Şimdi büsbütün canını sıktın. Ona hiç hatırlatmamalıydın. İş kendiliğinden unutulup gidecekti. Şimdi yapılacak tek şey af dilemek."

Olga da şöyle düşünüyordu: "Herhalde böyle kızmama neden, ona, Bay Oblomov, bunu sizden beklemezdim, cümlesini diyemeyişim. O benden önce konuştu. Doğru değilmiş. Demek üstelik yalan da söylemiş; küstalığa bak." Oblomov, daha hafif bir sesle:

— Sahiden unuttunuz mu? diye sordu.

Olga eve doğru hızla yürüyerek:

— Evet unuttum, dedi.

— Öyleyse bana elinizi verin, kızmadığınıza inanayım.

Olga yüzünü çevirmeden ona parmaklarının ucunu uzattı ve Oblomov dokunur dokunmaz geri çekti.

Oblomov içini çekerek:

— Hayır, kızgınsınız, dedi. Sizi nasıl inandırayım ki bu bir çılgınlıktı, böyle bir şeyi aklımdan bile geçirmemiştim... Hayır, bitti artık, bir daha şarkılarınızı dinlemeyeceğim...

— Buna beni inandırmaya lüzum kalmadı. Benim de zaten şarkı söylemeye niyetim yok.

— Peki, artık hiçbir şey söylemeyeceğim. Ama ne olur, böyle ayrılmayalım. Yoksa çok fena olacağım... İçim rahat etmeyecek.

Olga sessizce yürüyor, Oblomov'un söylediklerini güçlükle dinliyordu.

— Şarkınızı dinledikten sonra "Ah" dediğimi duymamış olsanız ağlayacağınızı söylemiştiniz ya, eğer doğruysa, şimdi böyle bir kere gülümsemeden, elinizi dostça uzatmadan gidi-

şinizi görünce bin pişman olurum Olga Sergeyevna. Kendimi iyi hissetmiyorum, dizlerim titriyor, güçlükle ayakta duruyorum...

Olga yüzüne bakarak birdenbire sordu:

— Neden?

— Ben de bilmiyorum. Utancım geçti; söylediğim sözden utanmıyorum artık... Hem bana öyle geliyor ki bu söz...

Tekrar kalbinde bir ürperme duydu; tekrar boğazı tıkandı; tekrar Olga'nın meraklı ve okşayıcı bakışıyla heyecanlandı. Birdenbire Olga ne tatlı bir eda ile ona dönmüş, cevabını ne derin bir endişe ile beklemeye başlamıştı. Sabırsızlıkla sordu:

— Evet, bu söz?..

— Hayır, söylemeye cesaretim yok. Tekrar kızacaksınız bana.

Olga emreder gibi:

— Söyleyin! dedi.

Oblomov bir şey söyleyemedi.

— Evet?

— Size baktıkça tekrar ağlayasım geliyor... Görüyorsunuz ya, nazlanmıyorum; duygularımı saklamıyorum.

Olga:

— Niçin ağlayasınız geliyor? diye sordu ve yanaklarına tekrar eski renk geldi.

— Sesiniz hâlâ kulaklarımda, tekrar içimde o duygu...

— Hangi duygu?

Olga'nın boğazı tıkanmıyordu, ama sabırsızlıkla cevap bekliyordu. Eve yaklaşmışlardı. Oblomov sözünü bir an önce bitirmek istiyor, bitiremiyordu.

— İçimde...

Olga ağır ağır, ayak sürterek merdivenleri çıkıyordu.

— Aynı müzik... aynı heyecan... aynı duygu... Affedin... affedin beni... Gerçekten elimde değil.

Olga sertçe:

— Bay Oblomov, diye başladı. Fakat birdenbire yüzü gülerek tatlı tatlı:

— Kızmıyorum size, affediyorum; yalnız ilerde...

Başını çevirmeden elini ona uzattı. Oblomov avcunu öptü, Olga elini Oblomov'un dudaklarına hafifçe bastırdı ve camlı kapının arkasında kayboldu. Oblomov şaşkınlıktan donakaldı.

VII

Oblomov az sonra şaşkın gözlerini ağaçlığa çevirmişti.

Yoldan yabancılar geçti. Bir kuş sürüsü havalandı. Bir köylü kadın ona, "Yaban çileği almak ister misiniz?" diye sordu. Oblomov'un şaşkınlığı bir türlü geçmiyordu.

Aynı yoldan ağır ağır geri döndü, yarı yolda Olga'nın kızarak attığı leylak dalını ve çiçekleri buldu. O anı iyice hatırlamaya çalışarak,"Niçin acaba?" diye sordu kendi kendine. Birdenbire dalı ve çiçekleri yerden alarak, koşar gibi yürüdü, yüksek sesle:

— Ah; ben ne aptalım! dedi. Ben ondan af diliyorum, halbuki o... Ah, mümkün mü? Öyle mi acaba?

Mutluluk ve sevinç içindeydi. Dadısının dediği gibi, "Alnında ay doğmuştu." Eve döndü, kanepenin bir köşesine oturdu ve masanın tozları üstüne, "Olga," yazdı. Birdenbire kendine gelerek:

— Ah bu ne toz! dedi ve "Zahar Zahar!" diye bağırdı. Ama Zahar küçük sokağa açılan kapının önünde arabacılarla oturuyor, efendisinin sesini işitmiyordu. Anisya, Zahar'ı kolundan çekip azarlar gibi:

— Gelsene be! dedi. Efendi deminden beri seni çağırıyor.

İlya İlyiç öfkelenemiyordu; tatlı bir sesle:

— Bak şuraya Zahar, dedi, nedir bu? Burada da mı tozlar, örümcekler. Yo, müsaadenle buna razı olmam artık. Olga Sergeyevna bana şimdiden rahat vermiyor. "Siz pislikten hoşlanıyorsunuz." diyor.

Zahar kapıya doğru yollandı:

— Onlara göre hava hoş. Beş hizmetçileri var.

— Nereye gidiyorsun? Bir süpürge getir de odayı temizle. İnsan burada oturamaz, masaya dayanamaz. İğrenç bir şey bu... Bu bir... Oblomovluk!

Zahar kaşlarını çatarak yan yan baktı: "Hoppala! Bir laf daha icat etti. Ama yabancı bir lafa benzemiyor."

— Haydi, dediğimi yapsana.

— Ne diye süpüreyim? Daha bu sabah süpürdüm.

— Peki bu toz nereden geliyor süpürdüysen? Baksana şuraya. İstemiyorum böyle şey, anlıyor musun? Hemen temizle ortalığı.

— Temizledim diyorum size. Günde on defa ortalığı süpüremem ya. Toz geliyor... Kırlar yakın. Yazlık burası. Yol toz içinde...

Anisya birden kapıdan başını uzattı:

— Zahar Trofimiç, ben ne dedim size? Odayı süpürdükten sonra eşyanın tozunu almak doğru değil. Tekrar her taraf toz olur. İlkin...

— Bana ders vermeye mi geldin? Haydi git işine.

— Hiç böyle şey duymadım: İlkin döşemeyi süpür, sonra da masanın tozunu odaya ser. Elbette kızar beyefendi.

Zahar dirseğiyle Anisya'nın göğsüne vurarak:

— Hâlâ duruyor musun? diye bağırdı.

Anisya gülümsedi ve kaçtı. Oblomov Zahar'ı kovdu. Başını işlemeli yastığa dayadı; elini göğsüne koyarak kalbinin atışını yokladı:

— Bir bozukluk var kalbimde; ne yapmalı bilmem ki. Doktora sorsam Habeşistan'a git diyecek.

Zahar'la Anisya, evlenmezden önce birbirlerinin işine karışmazlardı. Anisya yemek pişirir, çarşıya gider, yılda bir defa da, tahtalar silinirken temizliğe yardım ederdi. Evlendikten sonra efendisinin odalarına daha kolay girip çıkmaya başladı. Zahar'a yardım ediyor ve ortalık daha iyi temizleniyordu. Kocasının işlerinden bazılarını onun rızasıyla, bazılarını da zorla üzerine almıştı. "Gel, şu halıyı döv... Şunları bir köşeye yerleştiriver; gerek olmayan şeyleri mutfağa götür." Bu mutlu günler, bir ay kadar sürdü. Odalar tertemizdi; beyefendi memnundu; gönül kıracak sözler söylemiyordu; Zahar'a yapacak iş kalmıyordu. Ama bu mutluluk uzun sürmedi; bakın niçin. Anisya, Oblomov'un odalarına bakmaya başlayınca, Zahar'ın yaptığı işlerin saçmalığı ortaya çıktı. Her attığı adım yanlıştı. Halbuki o elli beş yıl, yaptığı işlerin başka türlü yapılamayacağına inanarak yaşamıştı. Şimdiyse Anisya on beş gün içinde ona hiçbir işe yaramadığını ispat etmiş, insanı çileden çıkaran bir nezaketle, bir çocukla ya da bir deliyle konuşur gibi ona akıl öğretmeye kalkmıştı. "Zahar Trofimiç, pencereleri soba kızdıktan sonra açarsan oda soğuyuverir?" "Peki ne zaman açalım dersiniz?" "Sobayı yakarken. Hem durmuş hava daha çabuk çıkar, hem de oda daha çabuk ısınır." "Haydi ordan sersem! Otuz yıldır yaptığım işi senin sözünle mi değiştireceğim." Zahar dolapta şekeri, çayı, limonu, bardakları, ayakkabı boyasını, fırçaları ve sabunu hep aynı göze koyardı. Bir gün eve dönüşünde, sabunu muslukta, boyalarla fırçaları mutfağın penceresinde, çayla şekeri de ayrı bir köşede buldu.

Zahar tehditkâr bir tavırla sordu:

— Ne karıştırıyorsun benim işlerimi? Ben bunları mahsus bir araya koydum ki kolayca bulayım, sen tutmuş her birini bir tarafa dağıtmışsın.

Anisya tatlı tatlı:

— Çay sabun kokmasın diye, dedi.

Başka bir gün Anisya, Oblomov'un elbiselerinde iki üç güve deliği gösterdi ve elbiseleri haftada bir fırçalamak gerektiğini söyledi.

— Peki ben fırçalarım, dedi.

Zahar, Anisya'nın elinden elbiseyi de, fırçayı da çekip aldı, eski yerine koydu.

Başka bir gün Zahar efendisinin hamamböcekleri yüzünden kendisini azarladığını anlatıp, her zamanki gibi ondan şikâyet etti. "Ben getirmedim ya bu böcekleri." diyordu. Anisya hiçbir şey söylemeden raflarda kim bilir ne zamandan kalmış ekmek kırıntılarını temizledi, dolapları, çanağı çömleği yıkadı ve hamamböcekleri iyice azaldı.

Zahar hâlâ anlamak istemiyor ve bütün bunları Anisya'nın gayretkeşliğine veriyordu. Bir gün bir tepsiden iki bardağı düşürüp her zamanki gibi küfrederek bütün tepsiyi atmaya kalktığı sırada Anisya tepsiyi elinden aldı, bardakların yanına ekmekle şeker kabını koydu, hepsini öyle bir yerleştirdi ki hiçbir şey kımıldamaz oldu. Zahar'a tepsinin nasıl bir elle tutulup öbürüyle desteklenceğini gösterdi, odanın içinde tepsiyi sağa sola çevirerek yürüdü, bir kaşık bile yerinden kımıldamadı. İşte Zahar o zaman Anisya'nın kendisinden daha akıllı olduğunu açıkça gördü.

Tepsiyi elinden aldı, bardakları gene düşürdü ve artık Anisya'ya iyice düşman oldu. Anisya hiç istifini bozmadan:

— Bak, şöyle tutmalı, dedi.

Zahar ona budalaca bir öfkeyle bakarken o gene gülümsüyordu.

— Hele şu köylü karısına bak; bana akıl öğretmeye kalkıyor. Sen Oblomovka'nın ne olduğunu bilir misin? Orada her şey benden sorulurdu: Emrimde on beş uşak ve ufak tefek hizmetçiler vardı. Senin gibi kadınlar o kadar çoktu ki adları bile bilinmezdi... Sen şimdi tutmuş bana... Hey Tanrım...

— Senin iyiliğin için söyledim.

— Haydi bakalım... Bırak beyefendinin odalarını da mutfağa git... Elinin hamuruyla erkeklerin işine karışma.

Anisya gülümsedi ve gitti. Zahar peşinden öfkeli gözlerle yan yan baktı. Bütün bunlar onuruna dokunduğu için karısına fena muamele ediyordu. Ama İlya İlyiç bir şey isteyip de Zahar bulamadı mı ya da kırılmış olarak buldu mu, havada acı kelimelerle birlikte bir fırtına başlangıcı hissedildi mi, Zahar Anisya'ya bir göz kırpar ve parmağıyla Oblomov'un odasını göstererek hafif ama emre kaçan bir eda ile:

— Bak bakalım beyefendi ne istiyor? derdi.

Anisya, Oblomov'un odasına girer ve fırtına bir iki kelime ile dinerdi. Oblomov "acı perdeden" konuşmaya başlar başlamaz, Zahar, "Anisya'yı çağırayım." derdi.

Anisya olmasa Oblomov'un odaları tekrar eski haline dönecekti; Anisya artık kendini Oblomov'un evine bağlı hissediyor, farkına varmadan kocasının bu eve, özellikle İlya İlyiç'e ilgisini benimsiyordu. Kadın gözleri, çevik kadın elleri bu perişan odaları canlandırıyordu.

Zahar sırtını çevirir çevirmez Anisya masaların, kanepelerin tozlarını alır, pencereyi açar, storları kaldırır, odanın ortasına atılmış ayakkabıları, bir koltuk üstüne atılmış pantolonu yerine koyar; kâğıtları, kalemleri, çakıyı toplar, bezleri düzeltir; yatağı yapar, yastıkları yerleştirir; bütün bunları bir anda bitirince odaya bir göz atar, bir sandalyenin yerini değiştirir, yarıaçık kalan bir çekmeceyi kapatır, masadan peçeteyi kaldırır ve Zahar'ın çizmelerinin gıcırtısını işitir işitmez mutfağa koşardı.

Anisya kırk yedi yaşlarında, canlı, işgüzar bir kadındı, yüzünde her zaman tatlı bir gülümseme vardı; gözleri fıldır fıldır dönerdi. Göğsü, gerdanı sağlam yapılı, kızarmış elleri hep hareket içinde idi.

Dümdüz bir yüzü vardı. Yalnız burnu biraz belli oluyordu; bu burun ufacıktı ve sanki yüzüne sonradan beceriksizce yapıştırılmıştı, ucu kıvrıktı, insan bakınca yalnız onu görüyor, silik ve solgun yüzüne bakmaya vakit kalmıyordu.

Dünyada Zahar gibi kocalar çoktur. Bir diplomat da zaman zaman böyle karısının sözlerine kulak vermez, omuzlarını silker fakat ondan duyduğu sözleri gizli gizli yazılarına karıştırır. Bazen bir müsteşar, karısının önemli bir iş hakkındaki gevezeliğine yüzünü buruşturur, fakat ertesi gün bu gevezeliği vekile ulaştırır. Gerçi o baylar karılarını Zahar gibi hor görüp kaba muamele etmezler ama onları iş hayatlarının yorgunluğunu gidermek için evlerinde duran bir süs sayarlar.

Parlak öğle güneşi çoktan beri parkın yollarını kavuruyordu. Herkes gölgelikler altına çekilmiş, yalnız dadılarla çocuklar güneş altında yürüyor, oturuyorlardı.

Oblomov hâlâ kanepede uzanmış, bu sabah Olga ile konuştuklarına bir olumlu, bir olumsuz anlamlar veriyordu.

— Beni seviyor, benimle ilgili. Niçin olmasın? Hep beni düşünüyor. Şarkı söylerken benim için coştu, ikimiz de aynı şeyleri duyduk.

Bu düşünce gururunu tatlı tatlı okşuyor, hayatı birdenbire ışık ve renk kazanıyor, önünde sihirli bir yol açılıyordu. Kendisini Olga ile beraber Avrupa'da İsviçre'nin göllerinde, İtalya'da, Roma harabelerinde, gondollarda, Paris'in, Londra'nın kalabalığı ortasında ve nihayet... nihayet, onun dünya cennetinde, Oblomovka'da görüyordu.

Olga sevimli konuşmasıyla, beyaz ve temiz yüzüyle, zarif gerdanıyla bir tanrıça gibiydi. Köylüler ömürlerinde böylesini görmemişlerdir; bir melek görmüş gibi olacaklar, önünde diz çökecekler. Hayalinde onunla otlar üzerinde, ağaçların gölgeleri altında yürüyor, şarkılarını dinliyor...

Oblomov hayatın rahat, tatlı akışını duyar gibi oluyor, gerçekleşmiş arzularının mutluluğu içine gömülüyordu.

Birdenbire yüzü değişti. Kanepeden kalkarak odanın içinde bir aşağı bir yukarı gezindi ve yüksek sesle:

— Hayır, buna imkân yok, dedi. Benim gibi anlamsız, gözleri uykulu, yanakları sarkmış, uyuşuk bir insanı sevmek... Benimle alay ediyor herhalde...

Aynanın önünde durdu, kendine baktı. İlkin kendini beğenmedi sonra gözleri parladı ve gülümsedi:

— Şehirdekinden daha iyiyim, daha genç duruyorum. Gözlerim o kadar donuk değil. Bir arpacık çıkmaya başlamıştı, kayboldu. Buranın havasından olacak. Bir hayli de yürüyorum, şarap içmiyorum, gündüzleri yatmıyorum. Mısır'a gitmesem de olur.

Bir uşak Olga'nın teyzesinden onu yemeğe çağırmaya geldi. Oblomov:

— Geliyorum, geliyorum, dedi.

Uşağı giderken geri çağırarak:

— Dur, al şunu bakayım, dedi ve eline biraz para sıkıştırdı.

Keyifliydi. İçi açılmıştı. Ne güzel bir gündü. Herkes sevimli, rahat, mutlu görünüyordu. Yalnız Zahar asık suratla efendisine yan yan bakıyordu. Anisya da tatlı tatlı gülümsüyordu. Oblomov bir karar verdi: "Bir köpek alacağım... Hayır, kedi daha iyi... Kediler daha tatlıdır, mırmır eder dururlar."

Olga'ya koştu. Yolda düşünüyordu: "Peki ama nasıl olur? Olga beni seviyor ha! O genç, o taze kız! Hayalinde şimdi kim bilir ne şiir dolu bir hayat vardır. Uzun boylu, siyah, kıvırcık saçlı, mağrur gülüşlü, gözlerinin içi pırıl pırıl yanan, sesleri çın çın öten, yüzlerinde gizli bir kudret ve cesaret okunan gençleri düşünse gerek. Ama tabii bir kadın bir erkekte gençlik, cesaret, dans ve binicilik hünerlerinden başka şeyleri de sevebilir. Olga herhangi bir kız değil... Kalbini bir bıyığa, bir kılıç şakırtısına kaptırmayabilir. Ama o zaman da insanda başka şeyler olmalı... Mesela kuvvetli bir zekâ. Herkesin hayran olduğu bir kafanın karşısında o da eğilir... Ya da insan ünlü bir artist olur... Ben neyim ki? Oblomov, işte o kadar. Halbuki Ştolts mesela, öyle mi ya: Zekâsı var; kendini, başkalarını idare edebiliyor; hayatına düzen verebiliyor. Nereye gitse, rastladığı insanları kazanıyor, onlara her istedi-

ğini yaptırabiliyor... Halbuki... ben... Ben daha Zahar'ı idare edemiyorum... Ben bir *Oblomov'um*! Ştolts! Aman yarabbi! Ştolts'u seviyor! Kendisi de söyledi ya. Onu bir dost gibi seviyorum diyor, ama yalan. Ya da farkında olmadan... Kadınla erkek arasında öyle dostluk falan olmaz."

Kuşku içinde adımları yavaşladı. "Ya benimle alay ediyorsa! Bana karşı yalnız..." Birdenbire durdu. "Ya bu bir oyunsa, bir dolapsa... Beni sevdiğini de nereden çıkarıyorum! Böyle bir şey söylemedi. Bütün bunlar onun oyunları. Andrey'i mi seviyor acaba? Hayır sevemez. O öyle bir kız ki..."

Tam o sırada Olga'yı görerek sevinç içinde, "Bak işte böyle bir kız!" dedi.

Olga neşeli bir gülümseme ile elini uzattı. Oblomov kararını verdi: "Hayır, olamaz, Olga aldatıcı bir kadın olamaz. Aldatıcı kadınlar insana bu kadar candan bakmazlar. Bu kadar içten gülüşleri olmaz. Yapmacık sesler çıkarırlar... Ama beni sevdiğini söylemedi..." Telaşlandı yeniden. Bu sevgiyi kendisi kuruyordu. "Peki ama o halde; ne diye kızdı? Ne muammadır bu?"

Olga sordu:

— Nedir o elinizdeki?

— Bir dal.

— Ne dalı?

— Görüyorsunuz ya, leylak dalı.

— Nerede buldunuz? Geldiğiniz yolda leylak yok.

— Siz koparıp atmıştınız.

— Niçin aldınız?

— Hiç... Onu kızıp atışınız hoşuma gitmişti de.

— Kızmam hoşunuza gitmişti demek. Bu da yeni bir şey. Neden?

— Söyleyemem...

— Ne olur söyleyin...

— Dünyada söylemem.

— Yalvarıyorum size.

Oblomov başını salladı.

— Ya şarkı söylersem?

— O zaman belki…

— Demek kalbinizi yalnız müzik yumuşatıyor, öyle mi?

— Evet ama sizden dinlediğim zaman.

— Peki öyle ise… Söyleyeyim… *Casta Diva*, *Casta Di*… diye başladı ve durdu. Haydi söyleyin şimdi, dedi.

Oblomov biraz tereddüt etti, sonra kararını vererek:

— Hayır, hayır, dedi; söyleyemem, hiçbir zaman. Ya doğru değilse, ya sadece bir kuruntu ise… Hayır, hayır!

Olga Oblomov'u, dikkatle süzdü:

— Ne doğru değilse? Korkunç bir şey mi?

Olga'nın yüzü daha anlayışlı bir hal aldı; düşüncenin ışığı yüzünün her çizgisinde birdenbire parladı. Artık keşfetmişti. Sanki güneş bir bulutun arkasından çıkıvermiş, ilkin bir fundalığı, sonra bir ötekini, evin damını ve nihayet bütün peyzajı aydınlatmıştı. Olga artık Oblomov'un ne düşündüğünü biliyordu. Oblomov hâlâ tekrarlıyordu:

— Hayır, hayır, söylemek elimde değil, boşuna sormayın.

Olga kayıtsızlıkla:

— Sormuyorum ki, dedi.

— Nasıl olur: Biraz önce…

Olga onu dinlemeden ciddi ciddi:

— Haydi eve gidelim, dedi. Evde teyzem bekliyor.

Olga önden yürüdü. Evde Oblomov'u teyzesiyle yalnız bırakarak odasına çekildi.

VIII

O gün Oblomov gittikçe artan bir umut kırıklığı içinde yaşadı. Günü Olga'nın teyzesi ile geçirdi. Marya Mihaylovna zeki, anlayışlı bir kadındı. Her zaman güzel, kendisine yakışan yeni ipek elbiseler, dantelli yakalar giyerdi. Yaşı elliye yakındı ama yüzü tazeliğini kaybetmemişti. Boynunda altın bir gözlük asılı dururdu.

Her halinde bir vakar vardı. Üstüne güzel bir şal alır, dirseğini zaman zaman kibarca yastığa dayayarak kanepenin üstüne ihtişamla otururdu. Kimse onun iş gördüğünü, yere eğildiğini, dikiş diktiğini, küçük şeylerle uğraştığını görmemiştir. Bunlar onun ciddi yüzüne yakışmazdı. Hizmetçilerine sert ve kayıtsız bir eda ile emirler verirdi.

Bazen kitap okur ama hiç yazı yazmazdı. Güzel ve çoğu zaman Fransızca konuşurdu. Oblomov'un Fransızcayı rahat konuşmadığını hemen fark etmiş ve daha ikinci günü onunla Rusça konuşmuştu.

Konuşurken fazla düşünmez, kendini zeki göstermeye çalışmazdı. Sanki zekâsına bir sınır çizmiş de dışına çıkmak istemiyordu. Hayatında duyguların, sempatilerin, aşkın fazla bir yer tutmadığı her halinden belli oluyordu. Halbuki başka kadınlarda aşk, hiç değilse konuşmalarında hayatın her cephesine karışır, başka meseleler ikinci planda kalır.

Bu kadın için en önemli mesele, yaşamasını bilmek, kendisine hâkim olmak, düşünce ile karar, kararla gerçekleştirme arasında bir denge kurmaktı. Bir düşman gibi insanı daima göz hapsinde bulunduran bu kadını şaşırtmak mümkün değildi. Salon hayatı onun asıl hayatı idi; bunun için her düşünce, her söz ve her davranış üzerinde büyük bir dikkatle dururdu.

Hiç kimseye yüreğini açmaz, gizli duygularını söylemezdi; ihtiyar bir dostla oturup kahve içtiği, gizli gizli konuştuğu olmazdı. Yalnız Baron von Langvagen'le çok defa baş başa kalırdı. Baron bazen gece yarılarına kadar oturur, ama Olga da her zaman bu konuşmalarda bulunurdu. Uzun zaman susarlardı. Fakat susmaları anlamlı ve zekice idi; sanki aralarında başkalarının bilmediği sırlar vardı.

Onları bir arada görünce insan yalnız şunu düşünürdü: Bu iki insan bir arada bulunmaktan hoşlanıyorlar, işte o kadar. Marya Mihaylovna herkese nasıl davranıyorsa barona da öyle davranıyordu. Hali hiç değişmez, her zaman sevimli ve sakin görünürdü.

Kötü diller bu dostluğu yorumlamaya kalkıp eski ilişkilerden, hatta beraber yaptıkları Avrupa yolculuğundan söz etmişlerdi; ama Marya Mihaylovna'da barona karşı en küçük bir sevgi belirtisi görmeye imkân yoktu.

Baron, Olga'nın küçük çiftliğinin vasisi idi. Çiftlik nasılsa rehine konmuş, baron bir dava açmıştı... Yani bir memura birtakım evrak yazdırmış, gözlüklerini takıp okumuş, imza etmiş ve aynı memurla resmi dairelere göndermişti. Kendisi de yüksek çevrelerdeki dostluklarından yararlanıp davaya iyi bir yön vermişti. Davanın pek yakında kazanılacağını umuyordu. Bu dava dedikodulara son vermiş ve herkes baronu bu evde bir akraba gibi görmeye alışmıştı.

Baron elli yaşlarında vardı, ama genç kalmıştı. Yalnız bıyıklarını boyuyor ve biraz topallıyordu. Pek kibardı, kadınların yanında sigara içmez, bacak bacak üstüne atmazdı. Salonlarda koltuklara yaslanıp ayaklarını kadınların burnuna

uzatan delikanlıları tiksintiyle karşılardı. Odalarda bile eldivenle oturur, yalnız yemek yerken çıkarırdı.

Son modaya göre giyinir, yakasına nişanlar takardı. Daima kapalı bir arabada gezer ve atlarının üstüne titrerdi. Arabaya oturmazdan önce atların koşumlarını, hatta nallarını yoklar, bazen de mendilini çıkarıp tımarın iyi yapılıp yapılmadığını anlamak için atların başına sürerdi.

Tanıdığı kimselere büyük bir nezaketle gülümser; henüz tanıştırılmadığı insanlara ise pek soğuk davranırdı. Tanıştırılır tanıştırılmaz soğuk tavrı bir gülümsemeye çevrilir ve tanıştığı insan da artık her zaman için karşısında gülümsemeye hak kazanmış olurdu.

Baron her şeyden aynı titizlikle söz ederdi. Fazilet, hayat pahalılığı, bilim, salon hayatı gibi konularda düşüncelerini açık ve kesin cümlelerle ifade ederdi; bu cümleler sanki herkese dağıtılmış bir ders kitabından çıkarılmış gibiydi.

Olga'nın teyzesiyle ilişkileri o zamana kadar pek basit ve sakin olmuştu: Birbirlerini aşırılığa gitmeden seviyorlar ve aralarında hiçbir geçimsizlik çıkmıyordu.

Böyle olması biraz Marya Mihaylovna'nın mizacından, biraz da kavga etmelerine hiçbir neden bulunmamasındandı. Olga'nın hiç razı olmayacağı bir şeyi istemek teyzesinin aklından bile geçmez, Olga da teyzesinin arzularına ve düşüncelerine karşı koymayı rüyasında bile görmezdi.

Teyzesinin istedikleri de nihayet elbise ve saç tuvaleti seçmekte ya da opera ile Fransız tiyatrosundan birine karar vermekte bir mesele olurdu.

Olga bunlarda her zaman teyzesinin dediğine uymuştu. Marya Mihaylovna da isteklerinde hiçbir zaman bir teyzenin haklarını aşmamıştı. İlişkileri o kadar renksizdi ki Olga'nın teyzesine ne çeşit bir sevgiyle bağlı olduğu kestirilemezdi. Diğer taraftan da insan ilk bakışta onların bir ana kız değil bir teyze ile yeğen olduklarını anlayabilirdi. Teyze sorardı:

— Ben çarşıya gidiyorum, bir şey ister misin?

Olga:

— Evet, *ma tante*; terziye uğramak istiyorum, der ve birlikte giderlerdi. Ya da:

— Hayır, *ma tante*, başka gün giderim, daha yeni gittim, derdi.

Teyzesi iki parmağıyla yanağını tutar ve alnından öperdi; o da teyzesinin elini öper; biri gider, biri evde kalırdı.

Teyze, sanki kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi, ne bir soruya, ne de bir karara benzeyen bir eda ile sorardı:

— Geçen yaz oturduğumuz yazlığı mı tutacağız?

Olga:

— Evet, orası çok güzeldi, der ve yazlık tutulurdu.

Ya da Olga:

— Ah teyzeceğim, o ormandan, kumlardan bıkmadınız mı? Başka bir tarafa baksak nasıl olur? diye sorardı.

Teyzesi:

— Peki bakalım, derdi.

Bazen teyzesi:

— Olenka, tiyatroya gidelim; bu piyesi çok övüyorlar.

Olga ne büyük bir istek, ne de büyük bir uysallık göstererek:

— İyi olur, derdi.

Bazen aralarında ufak tefek anlaşmazlıklar olurdu.

— Yeşil kurdele sana hiç yakışmıyor şekerim. Sarı olsun.

— Ah, *ma tante*, altıncı defadır sarı kullanıyorum. Herkesi bezdireceğim.

— Peki menekşe olsun.

— Ya şunlar nasıl?

Teyze Olga'nın gösterdiği kurdelelere dikkatle bakar ve başını sallardı.

— Sen bilirsin *ma chère*, ama ben olsam, ya sarı alırdım ya da mor.

Olga kibarca:

— Hayır *ma tante*, derdi; ben bunları tercih ediyorum, bunları alacağım müsaadenizle.

Olga teyzesinden fikir sorduğu zaman söylediklerini emir saymaz, sadece kendinden daha tecrübeli bir kadının sözleri diye dinlerdi.

— Teyze şu kitabı okudunuz mu? Nasıl?

Teyze kitabı iter, fakat Olga'nın okumasına engel olmak da istemeksizin:

— Aman, ne iğrenç kitap! derdi.

Böyle bir sözden sonra Olga'nın o kitabı okuduğu olmazdı. İkisinin de bilmediği bir kitap olunca Baron von Langvagen'e ya da orada ise Ştolts'a sorarlar ve onların hükümlerini kabul ederek kitabı okur veya okumazlardı. Bazen teyze:

— *Ma chère* Olga; Zavadskilerde sana pek sokulan genç hakkında dün bana olmayacak şeyler anlattılar, derdi.

Teyze bu kadarla kalırdı. Artık bu gençle fazla görüşüp görüşmemek Olga'nın işiydi. Oblomov'un gelişi evde ne teyze için, ne baron için, ne de Ştolts için bir mesele oldu. Ştolts Oblomov'u öyle bir eve götürmek istemişti ki orada yemekten sonra uzanmak imkânı olmasın. Hatta bacak bacak üstüne bile atılmasın, temiz giyinilsin, konuşulan şeylere dikkat edilsin, olan biten hakkında canlı konuşmalar olsun ve insanın kolay uykusu gelmesin.

Bundan başka Ştolts düşünmüştü ki Oblomov'un uykulu hayatına zeki, sevimli, canlı ve biraz da alaycı bir kız sokmakla karanlık bir odaya bir lamba koymuş, içini aydınlatmış, ısıtmış, canlandırmış olacaktı. Halbuki Oblomov'un hayatına bir lamba değil, bir havai fişek sokmuştu. Bunu ne kendisi, ne de tabii Olga ve Oblomov tahmin etmişlerdi.

İlk ziyaretinde İlya İlyiç bacak bacak üstüne atmadan teyze ile iki saat kadar oturdu; birçok şeylerden akıllı uslu konuştu; hatta iki defa ayaklarının altına büyük bir tabure bile koydu. Baron da geldi, ona nezaketle gülümsedi ve elini sıktı. Oblomov büsbütün ciddileşti; üçü de birbirinden pek hoşlandılar.

Teyzenin, Olga ile Oblomov'un gezintileri, baş başa konuşmaları hakkındaki düşüncesi... Hayır, daha doğrusu bu hususta hiçbir düşüncesi yoktu.

Olga genç bir züppe ile çıksaydı iş değişirdi; ama o zaman da gene bir şey söylemezdi, sadece her zamanki ustalığıyla işi çaktırmadan yoluna koyardı: Birkaç defa onlarla birlikte çıkar ya da birisini gönderir ve gezintiler kendiliğinden suya düşerdi.

Bay Oblomov'la gezmek, salonda ya da balkonda bir köşeye çekilmek... Bunlardan bir şey çıkmaz... Oblomov otuzunu geçmişti. Olga ile saçma sapan şeyler konuşmaz, ona münasebetsiz kitaplar vermezdi elbette... Böyle bir şey kimin aklına gelebilir. Zaten Ştolts seyahate çıkmadan önce Olga'ya Oblomov'u uyuşukluk içinde bırakmamasını, gündüzleri uyutmamasını, ona eziyet etmesini, iş yaptırmasını, kısaca onunla yakından ilgilenmesini rica etmişti. Ştolts Marya Mihaylovna'dan da Oblomov'u gözünden uzak tutmamasını, sık sık evine çağırmasını, Avrupa'ya gitmezse onu bir şeylerle oyalamasını istemişti.

Oblomov o gün teyze ile otururken Olga hiç görünmedi ve saatler pek ağır geçti. Oblomov yine renkten renge giriyordu. Olga'daki yeni değişmenin nedenini artık anlıyor, ilk defakinden daha fazla üzülüyordu.

İlk beceriksizliği onu sadece ürkütmüştü. Şimdi ise kalbi eziliyor, kendini karanlık, yağmurlu bir havada perişan ve zavallı hissediyordu. Ona onu sevdiğini keşfettiğini söylemişti. Bu keşfinde belki de aldanmıştı. Bu söz bir hakaret sayılırdı, hem de kolay kolay tamir edilmez bir hakaret. Doğru keşfetmiş olsa bile, bu kadar beceriksizlik olur muydu? Bu düpedüz kendini beğenme değil miydi?

Olga'nın genç ve temiz kalbinde ürkek ürkek uyanan duyguyu, küçük bir gürültünün daldaki kuşu kaçırması gibi kaçırıvermişti.

Üzüntü içinde yemeğe gelmesini bekledi: Acaba ne söyleyecek, ona nasıl bir gözle bakacaktı? Olga indi, Oblomov ona hayran hayran bakakaldı. Birdenbire değişivermişti. Yüzü, hatta sesi bile başka türlü idi. Saf ve çocukça gülümsemesi dudaklarından gitmişti. Oblomov'a bir defa olsun, ne merakla, ne de tereddütle baktı. Sanki artık sorulacak, öğrenilecek, şaşılacak hiçbir şey kalmamıştı. Gözleri eskisi gibi Oblomov'a dikilmiyordu. Ona sanki yıllardan beri tanıdığı, baron kadar bile ilgilenmediği bir adammış gibi bakıyordu. Aradan bir yıl geçmiş, Olga bir yıl daha yaşlanmıştı sanki.

Dünkü sıkıntısından, sinirliliğinden eser kalmamıştı: Şaka ediyor, gülüyor, evvelce karşılık vermeyeceği soruları uzun uzun cevaplandırıyordu. Belliydi ki artık Oblomov'a karşı herkes gibi olmaya karar vermişti. İçindekini olduğu gibi söylemek serbestliği ve rahatlığı kayboluvermişti. Nasıl olmuştu bu iş?

Yemekten sonra ona yaklaşarak:

— Gezintiye gidecek miyiz? diye sordu. Olga cevap bile vermeden teyzesine döndü:

— Gezmeye gidelim mi?

Teyze:

— Evet, biraz gezelim, dedi; söyle şemsiyemi getirsinler.

Hep birlikte çıktılar. Uyuşuk uyuşuk gezindiler; uzaktan Petersburg'a baktılar; ormana kadar gittikten sonra balkona döndüler.

Oblomov, bu sıkıcı durumun devam edip etmediğini anlamak, bir kelimeyle, bir gülüşle ya da belki bir şarkıyla olsun eski Olga'yı bulmak umuduyla sordu:

— Bugün şarkı söylemeye niyetiniz yok galiba? İstemeye cesaret edemiyorum.

Teyze:

— Çok sıcak, dedi.

Olga:

— Zararı yok, söylemeye çalışırım, dedi ve bir şarkı söyledi.

Oblomov kulaklarına inanamıyordu. Olga değildi bu. Ne olmuştu o eski tutkulu ses? Söyleyişi düzgün ve güzeldi ama salonlarda kendilerinden şarkı istenen genç kızların şarkıları gibi duygusuzdu. Sesinden ruhunu ayırmış, dinleyene hiçbir heyecan vermez olmuştu.

Alay mı ediyor, numara mı yapıyor, öfkeden mi yapıyor belli değildi. Oblomov'a dostça bakıyor, onunla rahat rahat konuşuyordu, ama şarkısı gibi sözleri de duygusuzdu. Ne demekti bu?

Oblomov çayı beklemeksizin şapkasını aldı, veda etti. Teyze:

— Sık sık gelsenize, dedi. Hafta içinde hep yalnızız; sıkılmazsınız, gelin. Hele pazarları konuklar çok oluyor; hiç sıkılmazsınız.

Baron nazikçe ayağa kalktı ve Oblomov'u selamladı. Olga bir eski dosta bakar gibi başını döndürerek uzaklaşan adımlarını kayıtsızca dinledi.

Bu iki saat ve sonraki üç dört gün, en çok bir hafta Olga'da derin bir etki yapmış, onu çok olgunlaştırmıştı. Böyle çabuk bir değişme, bu kadar derin bir ruh gelişmesi ancak kadınlarda görülebilir. Hayatının akışını günler içinde değil, saatler içinde duyuyordu.

Bir erkeğin gönlünden, hiç farkına varmadan gelip geçen şeyleri bir genç kız inanılmaz bir çabuklukla yakalar; gözleri, onların peşine takılır, geçerken çizdikleri yol, hafızalarında silinmez izler bırakır. Erkeğe gerçeklerin apaçık gösterilmesi gereken yerde, kadına hafif bir rüzgâr, işitilmez bir hava ürpermesi yeter.

Bir genç kızın bir hafta önceki saf çehresini, kayıtsız hallerini birdenbire ciddi düşüncelerle ağırlaştırıveren ne olabilir? Nedir bu düşünceler? Niçin? Bunlarda sanki bir erkeğin bütün mantığını, nazariyelerini, tecrübelerini aşan pratik bir felsefe, bütün bir hayat görüşü vardır.

Bir genç kızı daha dün bir çocuk olarak bırakan kuzeni, okulunu bitirip subay olunca ona yine eskisi gibi neşeyle ko-

şar, omzuna vurmak, elinden çekmek, onunla iskemlelerin, kanepelerin üstüne atlamak ister, bir de yüzüne dikkatle bakınca şaşırır; hayretle irkilir: Kendinin çocuk kaldığını, onunsa artık bir kadın olduğunu anlar.

Ne vardı acaba? Bir dram mı olmuştu? Başına bir felaket mi gelmişti? Bütün şehrin bildiği bir olay mı çıkmıştı?

Hayır; ne annesinin, ne teyzesinin, ne amcasının, ne dadısının, ne hizmetçisinin bir şeyden haberi vardır. Zaten bir şey olacak kadar vakit geçmemiştir. Bir iki defa dans etmiştir, başı ağrımıştır ve gece uyuyamamıştır, işte o kadar. Bunlar gelip geçmiştir, fakat kızın yüzünde yeni bir ifade belirmiştir. İnsana artık başka türlü bakar, kahkahayla gülmez, armudu soymadan ağzına atmaz, okulda şu oldu, bu oldu demez... Halbuki o da kuzeni gibi okulu yeni bitirmiştir.

Ertesi ve daha ertesi gün Oblomov böyle bir kuzen gibi Olga'yı tanıyamaz olmuş, ona utanarak bakmıştı. Olga'nın bakışları ise açık ve rahattı; ona, herkese bakar gibi meraksız ve sevgisiz bakıyordu. Kendi kendine, "Ne oluyor bu kıza? Neler düşünüyor? Bir şey anlıyorsam kör olayım." diyordu.

Sahiden de nasıl anlayabilirdi? Olga'da olan değişiklik bir erkekte ancak yirmi beş yaşında, yirmi beş profesörün, kitaplıkların yardımıyla, dünyayı dolaştıktan sonra, hatta bazen ruh ve fikir tazeliğini ve saçlarını kaybetmek pahasına olabilirdi. Bu değişiklik, bu bilince varış Olga'ya ne kadar ucuza mal olmuştu. Oblomov:

"Hayır, bu sıkıntılı, belalı bir iş. "diye düşündü." Viborg tarafına taşınmalı, çalışmalı, okumalı, sonradan Oblomovka'ya gitmeli... Yalnız gitmeli... Onsuz. Elveda benim cennetim! Benim sakin, ışıklı hayat idealim..."

Oblomov dördüncü ve beşinci gün de Olga'yı görmeye gitmedi; ne okudu, ne de bir şey yazdı. Gezip dolaşmak istedi, fakat tepeye doğru giden tozlu yola çıkar çıkmaz gevşedi: "Bu sıcakta ne işim var oralarda?" dedi. Eve dönüp kanepeye uzandı ve Gorohovaya Caddesi'ndeki tozlu, perdeleri inik odasındaki gibi derin bir uykuya daldı.

Karmakarışık rüyalar gördü. Uyandığı zaman masa kurulmuş, üstüne kvas, çorba ve bir et yemeği konmuştu. Zahar uykulu uykulu pencereden dışarı bakıyordu. Bitişik odada Anisya tabakları yerleştiriyordu. Oblomov yemeğini yedi ve pencereye oturdu. Her şey tatsız, anlamsız, Oblomov yapayalnızdı.

Gene eskisi gibi hiçbir şey yapmaya, hiçbir yere gitmeye isteği yoktu.

Anisya Oblomov'u eğlendirmek için getirdiği bir kediyi dizlerine koydu:

— Komşular bir kedi getirdiler, alalım mı? Dün istemiştiniz.

Oblomov kediyi okşamaya başladı; ama artık kediden de hoşlanmıyordu.

— Zahar, diye bağırdı.

— Buyurun efendim.

— Belki şehre taşınacağım artık.

— Nereye? Evimiz yok ki.

— Viborg Mahallesi'ne canım.

— Bir yazlıkdan başka bir yazlığa ne diye taşınalım? Ne var sanki orada? Yoksa Mihey Andreyeviç'i mi göreceğiniz geldi?

— Burası rahat değil.

— Gene taşınma derdi, ama yarabbi! Daha yeni kendimize geldik, hâlâ iki fincanla bir süpürgeyi bulamıyorum. Mihey Andreyeviç öteki eşyalarla götürmediyse kayıp demektir.

Oblomov bir şey söylemedi; Zahar çıktı ve bir sandıkla bir valiz getirdi. Sandığa bir tekme atarak:

— Peki, bunları ne yapacağız? dedi. Satalım bari.

— Aklını mı kaçırdın sen? Birkaç gün sonra Avrupa'ya gideceğim.

Zahar birden kahkahayı basarak:

— Avrupa'ya! dedi; lafını ettiniz gerçi, ama gitmek nerede...

— Ne var bunda olmayacak? Gidiyorum artık, kesin... Pasaportum hazır.

Zahar alaylı alaylı:

— Peki, ayakkabılarınızı kim çıkaracak orada? dedi. Kadın hizmetçiler mi? Bırakın canım, siz bensiz edemezsiniz.

Tekrar gülmeye başladı ve favorileri genişledi. Oblomov kızdı:

— Haydi, saçmalama! Götür şunları, çekil git.

Ertesi sabah saat dokuzda uyandığı zaman Zahar kahvaltısını getirdi ve fırına giderken yolda genç bayana rastladığını söyledi.

— Hangi genç bayan?

— Hangisi olacak canım, Olga Sergeyevna.

— Peki, ne oldu?

— Ne olacak, size selam gönderdi, ne yapıyor, nesi var, diye sordu.

— Ne söyledin?

— İyidir, dedim; ne derdi olabilir, dedim.

— Ne diye laf karıştırırsın kendinden, budala? Ne derdi olabilirmiş! Sen ne anlarsın dertten? Peki sonra ne oldu?

— Dün öğleyin nerede yemek yediğinizi sordu.

— Evet?

— Öğleyin de, akşam da evde yediğinizi söyledim. Akşam da yemek yiyor mu dedi, yalnız iki tavuk yediğinizi söyledim.

— Hay sersem herif!

— Ne diye sersem oluyorum, yanlış mı söyledim? Kemiklerini göstereyim isterseniz...

— Sersem! Sersem! Peki, ne söyledi?

— Güldü. "O kadarcık mı?" dedi.

— Hay alık herif! Gömleğimi bana ters giydirdiğini de söyleseydin bari.

— Sormadı, ben de bir şey söylemedim.

— Başka ne sordu?

— Bugünlerde neler yaptığınızı sordu.

— Peki, ne dedin?

— Hiçbir şey yapmıyor, yatıyor, dedim.

Oblomov ellerini şakaklarına vurarak öfkeyle bağırdı:

— Ah yarabbi!.. Def ol, def ol! Bir daha benim hakkımda böyle şeyler anlatırsan, sana ne yapacağımı görürsün. Ne zehirli mahlukmuşsun sen!

— Bu yaşımda bana yalan mı söyletmek istiyorsunuz?

— Def ol!

Zahar bu kadarına fazla alınmadı, efendisi henüz en acı sözleri söylememişti.

— Viborg Mahallesi'ne taşınmak istediğinizi de söyledim.

— Def ol!

Zahar derin derin içini çekerek dışarı çıktı. Oblomov çayını içmeye başladı. Tepsideki yığın yığın ekmeklerden yalnız bir dilim yedi; Zahar yine gider söyler diye korktu. Bir puro yakıp masanın başına oturdu, bir kitap açtı; bir sayfa okudu, öteki sayfayı çevirecekken baktı, kesilmemiş; parmağıyla yırttı, sayfanın kenarları püskül püskül oldu. Kitap da aksi gibi kendinin değil, Ştolts'undu. Ştolts her şeyini, hele kitaplarını ne kadar temiz tutar, bu gibi şeylerde ne saçma bir titizlik gösterirdi. En küçük şeyleri, kalemi, kâğıdı tam koyduğu yerde olduğu gibi bulmak isterdi. Bir kitap açacağı da olacaktı herhalde, ama kim bilir nerede? Bir bıçak isteyebilirdi ama vazgeçti; kitabı yerine koyarak kanepeye gitti. Tam yastıkları düzeltip rahatça uzanacağı sırada Zahar odaya girdi.

— Genç bayan sizi şeye çağırdı, neydi oranın adı...

— Ne diye söylemedin bunu iki saattir?

— Odadan kovdunuz, sözümü bitirmeye bırakmadınız.

— Zahar, sen benim başımın belasısın.

Zahar efendisine sol yanını çevirip duvara bakarken kendi kendine:

"Başladı gene... Tıpkı o günkü gibi; yine ağır şeyler söyleyecek." dedi.

— Nereye gelsin dedi?

— Adı neydi orasının canım, bahçe midir nedir işte...

— Parka mı?

— Tamam, parka. Gezmek isterse gelsin, ben oradayım, dedi.

— Elbiselerimi getir.

Oblomov parkta dört döndü, her tarafı aradı. Olga yoktu. Geçen günkü ağaçlı yolda yürürken, Olga'yı çiçekleri attığı yere yakın bir sırada oturmuş buldu. Olga:

— Gelmeyeceksiniz diye korktum, dedi.

— Sizi parkta aradım.

— Arayacağınızı biliyordum, mahsus buraya oturdum. Bu yoldan geçeceğinizden emindim.

Oblomov, "Niçin emindiniz?" diye sormak üzereyken Olga'ya bir göz attı ve bir şey söylemedi. Bakışı orada evvelce yürüdükleri zamanki bakış değil, son defa evde kendisini şaşırtmış olan bakıştı. Güler yüzlü halinde bile bir çekingenlik, bir durgunluk vardı. Oblomov anladı ki artık onunla duygu oyunları, masumane konuşmalar olamazdı; o sevinçli, çocukça devirler geçmişti.

Söylenmeden kalan, ince bir soruyla söyletilmesi mümkün olan birçok şey aralarında hiç konuşulmadan kararlaşmıştı, o kadar ki artık geri dönmek de imkânsızdı.

Olga sordu:

— Neden kaç zamandır görünmediniz?

Oblomov bir şey söylemedi, ona aralarındaki ilişkilerin o gizli cazibesinin kalmadığını, durgun ve düşünceli tavrının kendisini sıktığını, o böyle bir bulut arkasına saklandıkça ne yapacağını bilmediğini anlatmak isterdi. Ama hissediyordu ki bunları ne kadar kapalı da söylese Olga hayretle karşılayacak, daha soğuk davranacak ve kendisinin daha başlangıçta beceriksizce berbat ettiği yakınlığı belki de büsbütün söndürecekti. Bu yakınlığı sezdirmeden diriltmek gerekiyordu.

Belli belirsiz anlıyordu: Olga birdenbire büyümüş, olgunlaşmıştı. Çocukça bir içtenliğe bürünemezdi. Artık, aralarında bir ırmak, bir Rubico Nehri vardı. Kaybolan mutluluğu öteki kıyıda idi; ona varmak için nehri aşmak gerekti. Ama nasıl? Ya tek başına kalırsa?

Olga Oblomov'da olup bitenleri ondan daha iyi anlıyordu. Bu yüzden üstünlük onda idi. İçi ona açıktı; duygularının doğuşunu, gelişmesini, açılmak isteyişini görüyordu. Anlıyordu ki onunla kadın cilvelerini, nazlarını, Soniçka'nın bütün marifetlerini kullanmaya gerek yoktu: Çünkü aralarında bir savaş olmayacaktı.

Biliyordu ki daha genç olmasına rağmen harekete geçmek kendisine düşecekti. Oblomov'dan derin bir duyarlık, ateşli fakat iradesiz bir bağlılık dışında bir şey beklenemezdi: Nabzını Olga'nın nabzına uyduracak, kendiliğinden hiçbir duygusu, düşüncesi olmayacaktı.

Oblomov'un üzerindeki etkisini bir anda anlamış, ona yol gösteren bir yıldız, durgun suları aydınlatan ve içinde kendini gören bir ışık olmaktan zevk duymuştu. Üstünlüğünü türlü türlü yollardan kullanarak bir zafer sevinci içinde yaşıyordu.

Aşk komedyasında veya tragedyasında iki oyuncu vardır; hemen her zaman biri ezer, biri ezilir. Ezen rolünde bulunan her kadın gibi, ama ondan daha az, daha bilinçsiz olarak, Olga bu kedi fare oyunundan kendini yoksun bırakmıyordu; bazen şimşek gibi bir duygu içinden fırlamak istiyor, fakat hemen kendini tutuyor, içine kapanıyordu. Oblomov'u kendi haline bıraktığı zaman hiçbir adım atamayacağını bildiği için onu hep yürütmeye çalışıyordu. Elindeki işle uğraşır görünerek sordu:

— Bir şeyler yaptınız mı?

Oblomov kendi kendine, "Ah, bu Zahar olmasaydı şimdi evet, diyecektim." dedi. Kayıtsız bir eda ile:

— Kitap okudum, diye cevap verdi. Olga nasıl yalan söyleyeceğini görmek için gözlerini dikerek:

— Ne okudunuz, bir roman mı? diye sordu.

— Hayır roman pek okumam, *İcatlar ve Keşifler Tarihi*'ni okudum. İçinden, "İyi ki bu sabah bir sayfasını okudum." dedi.

— Rusçadan mı?

— Hayır, İngilizceden.

— İngilizce okuyor musunuz?

— Biraz zorlukla ama gene de okuyorum. Sonra başka konuya geçmek için hemen sordu: Şehre gittiniz mi?

— Hayır, hep evde oturdum. Sık sık da el işimle buraya geliyordum.

— Buraya mı?

— Evet, bu ağaçlı yolu çok seviyorum, bana burayı gösterdiğiniz için size minnettarım: Kimseler gelmiyor...

— Ben göstermedim ki size burayı, unuttunuz mu? Burada tesadüfen karşılaşmıştık.

— Evet, öyle olmuştu.

İkisi de sustu, Olga sağ gözüne bakarak:

— Arpacığınız iyice geçti mi? dedi.

Oblomov kızardı:

— Evet, çok şükür geçti.

— Gözünüz kaşınmaya başladı mı şarapla yıkayın; arpacık olmaz. Dadım öyle derdi.

Oblomov kendi kendine sordu: "Ne diye hep arpacıktan söz ediyor?"

Olga ciddi ciddi sözlerine ekledi:

— Akşamları da yemek yemeyin.

Oblomov, "Ah bu Zahar!" diye bağırmak istiyordu.

Olga gözlerini kaldırmadan devam etti:

— İnsan bol bol yemek yiyip, sırtüstü birkaç gün yattı mı, mutlaka arpacık çıkarır.

Oblomov içinden Zahar'a, "Sersem!" dedi.

Olga dizlerinde sarılı duran işini açtı ve nakışlarını gösterdi:

— Bir çanta, baron için. Güzel mi?

— Çok güzel, nakış çok hoş. Bir leylak dalı değil mi?

— Evet... galiba; rasgele bir şey seçtim.

Hafifçe kızararak nakışı tekrar sardı.

Oblomov düşünüyordu: "İşin bu hale gelmesi hiç de garip değil; ona hiçbir şey söyletemiyorum ki. Başkaları, mesela Ştolts olsa neler yapardı şimdi; ben yapamıyorum işte." Kaşlarını çatarak dalgın dalgın çevresine bakındı. Olga yüzüne baktı ve işini sepete koyarak:

— Haydi ormana kadar yürüyelim, dedi. Sepetini Oblomov'a verdi; üstünü başını düzeltti, şemsiyesini açtı ve yürüdü:

— Niçin böyle dertlisiniz?

— Bilmem ki, Olga Sergeyevna. Mutlu olmama da neden yok; nasıl olayım?

— Çalışın, insanlarla daha fazla düşüp kalkın.

— İnsanın bir gayesi olmalı ki, çalışsın. Benim gayem ne? Hiçbir şey.

— Gaye yaşamak.

— İnsan niçin yaşadığını bilmezse günü gününe yaşamakla kalıyor; günün geçmesini, gecenin gelmesini beklemekten başka zevki olmuyor. Bugün nasıl yaşadım, sorusuna cevap vermeden uykuya dalıyor, ertesi gün gene aynı hayat.

Olga susmuş, ciddi bir yüzle dinliyordu. Hafifçe kaşlarını çattı, dudaklarında bir inanmazlık, küçümserlik ifadesi belirdi.

— Siz ne için yaşadınız? İnsanın hayatı hiçbir şeye yaramaz olur mu?

— Olur, benimki işte.

— Hayatınızın gayesini hâlâ bulamadınız mı? İnanamıyorum buna, kendinize iftira ediyorsunuz; öyle olsaydı yaşamaya layık olmazdınız.

— Gayemi bulacak zamanı geçirdim, şimdi artık önümde hiçbir şey yok.

İçini çekti, Olga gülümsedi; bu söze inanmaz gibi şakacı bir eda ile:

— Yok canım, sahi mi? dedi.

— Alay edebilirsiniz, ama öyle.

Olga başını hafifçe eğerek yürüdü. Oblomov arkasından yetişti:

— Kim için yaşayabilirim, hangi gaye için? Neyi arayacağım? Ne için savaşacağım? Neyin rüyasını göreceğim? Hayatın çiçekleri döküldü, sade dikenleri kaldı.

Yavaş yavaş yürüyorlardı. Olga dalgın dinliyordu. Bir leylak dalı kopardı, hiç yüzüne bakmadan Oblomov'a verdi. Oblomov şaşırarak:

— Bu da ne? diye sordu.

— Bir dal, görmüyor musunuz?

— Na dalı?

— Leylak.

— Evet... ama ne demek bu?

— Hayatın çiçeği... ve...

Oblomov durdu, Olga da durdu.

— Ve?

— Benim öfkemin çiçeği.

Olga ne yaptığını bilen bir insanın gülümsemesiyle Oblomov'un gözlerine baktı. Etrafındaki koyu bulut dağılmıştı. Gözlerindeki anlam açıktı. Sanki mahsus bir defterin ortasında bir sayfa açmış, en gizli bir yerini okumasına müsaade etmişti.

Oblomov sevinçten deli gibi olarak:

— Demek umut edebilirim? diye bağırdı.

— Elbette... fakat...

Olga bu kadarla kaldı. Oblomov yeniden hayata gelmiş gibiydi. Şimdi de Olga Oblomov'u tanıyamaz olmuştu. O uykulu, kapanık yüz birdenbire değişivermişti. Gözlerine ışık, yanaklarına kan gelmişti. Bakışında düşünceler, arzular, niyetler doluydu. Olga Oblomov'un hayatına ansızın bir gayenin girdiğini açıkça gördü.

Oblomov bir rüyada konuşur gibi:

— Hayat tekrar açılıyor önümde, dedi. İşte hayat: Gözlerimizin içinde, gülüşümüzde, şu leylakta, *Casta Diva*'da... Bütün hayat işte bu.

Olga başını salladı:

— Hayır, bütün hayat değil, yarısı.

— En iyi tarafı...

— Belki.

— Öteki yarısı nerede? Bundan başka ne olabilir ki?

— Onu siz bulmalısınız.

— Niçin?

Olga koluna girip eve doğru yürüyerek:

— Bu yarısını kaybetmemek için, dedi. Oblomov büyük bir haz içinde Olga'nın yüzüne, saçlarına baktı ve leylak dalını avucunda bütün gücüyle sıktı. Hâlâ mutluluğuna inanmayarak tekrarladı:

— Yeniden hayat ve umut!

Olga eve girerken:

— Viborg Mahallesi'ne taşınıyor musunuz? diye sordu.

Oblomov güldü ve artık içinden Zahar'a sersem demedi.

IX

O günden sonra Olga'da beklenmedik değişmeler olmadı. Teyzesiyle ve dostlarıyla rahat ve sakindi. Fakat yalnız Oblomov'la beraberken yaşadığını hissediyordu.

Artık kimseye soracak bir şeyi kalmamıştı. Nasıl hareket edeceğini kestirmek için Soniçka'yı düşünmeye ihtiyacı yoktu.

Hayatı geliştikçe içinde doğan duygular karşısında olan biteni dikkatle inceliyor, içinin sesini dinliyor, birkaç tecrübesine dayanarak, bastığı yeri iyice yokluyor, kendi yolunda kendi kafasıyla yürüyordu.

Zaten dertleşecek kimsesi yoktu. Teyzesiyle mi konuşsun? Her şeyi o kadar hafife alıyordu ki, Olga bir türlü onun fikirlerini kavrayamıyor, aklında tutamıyordu. Ştolts da yoktu. Oblomov'a gelince, onunla kendisi Pygmalion oluyor ve Galathe'yi yaratıyordu.

Hayatı, hiç kimse farkında olmadan o kadar sessizce dolmuştu ki kendi köşesinde, kimseye heyecanlarını, tasalarını göstermeden yaşıyordu. Eskiden ne yapıyorsa şimdi de aynı şeyleri yapıyordu, ama tarz değişmişti. Gene Fransız tiyatrosuna gidiyordu ama bu sefer gördüğü oyun hayatına bağlanıyordu. Okuduğu kitaplarda kendi düşüncesinin ve duygularının yankılarını, bir gün önce söylediği kelimeleri buluyordu. Sanki yazar onun kalbinin atışlarını dinlemiş de yazmıştı.

Ormandaki ağaçlar hep o ağaçlardı, ama şimdi hışırtıları başka bir anlam kazanmıştı. Kendisiyle onlar arasında canlı bir kaynaşma vardı. Kuşlar sadece cıvıldaşmıyor, birbirlerine de bir şeyler söylüyorlardı. Çevresindeki her şey konuşuyor, her şey kendi haline uygun geliyor, açılan çiçeklerin nefesini dinliyordu.

Rüyalarına yeni bir hayat girmişti. Gördüğü bir sürü yeni şekilde ve hayalde yüksek sesle konuşuyordu... Onlar Olga'ya bir şeyler anlatıyorlardı ama bunlar o kadar belirsiz şeylerdi ki anlayamıyordu: Kendisi bir şey sormak istiyor, fakat onun söyledikleri de anlaşılmıyordu. Sabahleyin Katya uykuda konuştuğunu söylüyordu.

Ştolts'un söylediklerini hatırladı. Ştolts ona çok defa yaşamaya daha yeni başladığını söylemiş ve Olga yirmi yaşında bir çocuk muamelesi gördüğü için kızmıştı. Şimdi Ştolts'un haklı olduğunu anlıyordu: Hayata yeni başlıyordu.

Ştolts:

— İçinizdeki güç canlandığı zaman, derdi, çevrenizdeki hayat da yeni bir anlam kazanacak, şimdi görmediğiniz şeyleri görecek, işitmediğiniz şeyleri işiteceksiniz: Sinirleriniz birer tel gibi ses verecek, dünyaların müziğini duyacaksınız, otların büyüdüğünü işiteceksiniz. Bekleyin, acele etmeyin, bir gün kendiliğinden olacak bu.

İşte o gün gelmişti. Olga Ştolts'un sözlerini kullanarak, "İçimdeki güç meydana çıkıyor, tabiatım uyanıyor." diyerek ruhundaki garip kımıldanışları can kulağıyla dinliyor, uyanan gücünün her yeni görünüşünü çekingen fakat keskin bir bakışla seyrediyordu.

Hülyalara kapılmıyordu. Gece kulaklarına gelen garip ve belirsiz sesleri dinlemiyor, esrarlı fısıltılara kulak vermiyor, hayaletlerin peşine takılmıyordu. Böyle şeylerle karşılaşınca:

— Sinirden olacak, der, gözleri yaşlar içinde gülümser, korkusunu yener, içinde doğan güçlerin sinirleriyle savaşı zaferle biterdi.

Yatağından fırlar, bir bardak su içer, yüzünü mendiliyle serinletir ve kâbuslarından kurtulurdu.

Oblomov, her sabah uyanır uyanmaz, Olga'nın elinde bir leylak dalı tutan hayalini karşısında görüyordu. Uykuya dalarken, yürürken, okurken, hep onu düşünüyordu. Gece gündüz hep onunla konuşuyordu. Olga'nın halinde ve tabiatında yaptığı yeni keşifleri *İcatlar ve Keşifler Tarihi*'ne ilave ediyordu. Ona rastlamak için türlü çareler arıyor, kitap gönderiyor, sürprizler hazırlıyor, onunla buluşup konuştuktan sonra evinde kendi başına konuşmalarına devam ediyor ve Zahar odaya girince, Olga ile konuşuyormuş gibi tatlı bir sesle:

— Ah, seni dazlak kafalı, gene ayakkabılarımı boyamamışsın. Dikkat! diyordu.

Fakat Olga ona ilk şarkıyı söylediği günden beri rahatı kaçmıştı. Artık eski hayatını yaşamıyordu. Eskiden ister sırtüstü uzanır, ister duvara yüzünü çevirir yatardı; ister odasında Alekseyev'le oturur, ister Gerasimoviçlere giderdi. Ne gündüzden, ne geceden beklediği hiçbir şey yoktu. Şimdi ise gecenin, gündüzün, sabahın, akşamın ayrı anlamı vardı. Her saat Olga'nın varlığına veya yokluğuna göre ışıklı ve renkli ya da kasvetli ve renksizdi. İçi içine sığmıyor, durmadan faraziyeler, tahminler, şüpheler içinde ecel terleri döküyordu: Bugün onu görebilecek mi, göremeyecek mi? Ne söyleyecek? Ne yapacak? Bakışı nasıl olacak? Ne isteyecek? Birlikte olmaktan hoşlanacak mı, hoşlanmayacak mı? Bu sorular Oblomov için büyük bir önem kazanmıştı. "Ah yarabbi, ne olur insan hiç bu sıkıntıları duymadan yalnız aşkı duyabilse! Bu ne belalı şey! Ateş gibi yakıyor içimi. Rahat yok, kurtuluş yok bundan. Birdenbire içime dolan bu kaygılar, tasalar nedir? Aşk bir hayat okulu, ama ne zor bir okul!"

Birçok kitap okudu. Olga inanılmaz bir sabırla ona her okuduğunun özetini yaptırıyordu. Çiftliğe birçok mektup yazdı. Kâhyasını değiştirdi ve Ştolts'un tanıttığı komşuların-

dan biriyle mektuplaşmaya başladı. Hatta Olga'dan ayrılabilse köye bile gidebilirdi. Akşam yemeklerini kaldırdı. On beş gündür gündüzleri hiç uzandığı olmamıştı. İki üç haftadır Petersburg'un dört bir yanını gezmişlerdi. Olga, teyzesi, baron ve Oblomov kır konserlerine, balolara gidiyorlardı. Finlandiya'da Smatra çağlayanına gitmekten bile söz etmişlerdi. Gerçi Oblomov'a kalsa parktan bir adım uzaklaşmak niyetinde değildi. Ama Olga durmadan projeler kuruyordu. Oblomov bir yere gitmekte biraz tereddüt gösterdi mi inadına gidiyordu. İşte o zaman Olga'nın keyfine diyecek yoktu. Yazlığın çevresinde birkaç defa çıkıp inmedikleri tepe kalmamıştı.

Bu arada Olga'yla Oblomov arasındaki kaynaşma artmış, kendiliğinden gelişmişti. Olga, duyguları güçlendikçe vücutça da gelişiyordu. Gözleri daha ışıklı, hareketleri daha edalıydı. Göğsü bir hayli ilerlemiş, daha düzenli inip çıkmaya başlamıştı. Teyzesi gülümseyerek, "Olga sen buraya geleli bayağı güzelleştin." diyor, baron da gülümseyerek aynı komplimanı yapıyordu. Olga kızarıyor, başını teyzesinin omzuna koyuyor ve teyzesi yanaklarını sevgiyle okşuyordu.

Oblomov, gezintiye çıkmak üzere buluştukları tepenin eteğinden fısıldar gibi çağırdı:

— Olga! Olga!

Cevap yok. Saatine baktı. "Olga Sergeyevna!" diye bağırdı. Ses seda yok.

Olga tepede oturmuştu. Çağrıldığını işitmişti, ama ses vermedi. Oblomov'un tepeye tırmanmasını istiyordu. Oblomov fundalıklar arasından tepeyi yarısına kadar çıktı. Çevresine bakındı. Tekrar seslendi:

— Olga Sergeyevna!

Sonra kendi kendine söylendi: "Beş buçukta" demişti. Olga gülmekten kendini alamadı. Oblomov koşa koşa yanına gitti:

— Olga, Olga! Burada mıydınız? Uf! Tepenin başında gizlenmek de nereden aklınıza geldi? Beni yormak için kendi kendinizi yoruyorsunuz.

— Nereden geliyorsunuz? Evden mi?

— Hayır. Size uğradım, çıktı dediler.

— Neler yaptınız bugün?

— Bugün...

— Zahar'la kavga ettiniz mi?

Oblomov olmayacak şeymiş gibi güldü:

— Hayır, *Revue* okudum. Size bir şey söyleyeyim mi Olga?..

Bir şey söyleyemedi. Yanına oturdu. Profiline, başına, gergefin bir altına bir üstüne giden eline bakakaldı. Gözlerini ondan ayıramıyor, kımıldamıyordu. Yalnız bakışı Olga'nın eliyle bir aşağı bir yukarı, bir sağa bir sola gidip geliyordu. İçinde gittikçe kabaran bir şey vardı. Kanı damarlarında dört dönüyor, yerinde duramıyordu. Darağacında ya da son haddine varan bir zevk içindeki insanlar gibi yavaş yavaş ve derin derin nefes alıyordu. Hiçbir şey seyretmeye, hiçbir şey yapmaya gücü yoktu.

Olga zaman zaman ona bir bakıyor, yüzünden düşüncesini anlıyordu: "Ne kadar seviyor beni! Ne kadar seviyor!" Ayaklarının ucunda serili erkeğe gururla bakıyor, gücüne hayran oluyordu. Nükteli sözlerin, gülümsemelerin, leylak dallarının zamanı çoktan geçmişti. Aşk ciddileşmiş, ağırlaşmış, bir çeşit ödev haline gelmişti. Birbirleri üzerinde hakları vardı artık. Gizli kapaklı yanları kalmamıştı. Anlaşmazlıklar, kuşkular gittikçe azalıyor ya da daha açık, daha kesin sorulara yol açıyordu. Olga hâlâ Oblomov'un boşu boşuna geçirdiği yıllar için onunla hafiften alay ediyordu. OnaŞtolts'dan daha etkili olarak düşüncesini söylemiş, uyuşukluğunu yüzüne vurmuştu. Onunla senli benli olmaya başladıkça alayı bırakarak hayatına istediği şekli zorla vermeye başlamıştı. Ona insan hayatının amacını ve sorumluluklarını apaçık

söylemiş, çalışmanın lüzumunu anlatmıştı. Kafasını bir an boş bırakmıyor, bazen onu iyi bildiği bir meselede tartışmaya sürüklüyor, bazen de kendi başına anlamadığı bir şeyi sorup cevap istiyordu. Oblomov da onun gözünde zor duruma düşmemek için kafa patlatıyor veya pek öyle kahramanca kesilip atılamayacak bir düğümü çözmesine yardımcı olmaya çalışıyordu.

Olga bütün kadın oyunlarını bir anne şefkatiyle yapıyordu; kendini beğendirmeye çalışan Oblomov'un çabalarıysa tutku doluydu. Fakat en çok yaptığı şey, Olga'nın ayakları dibine oturmak, elini kalbine koyup sesini dinlemek ve hayran bakışlarını ona dikmekti. Olga bu bakışlardan hoşlanır, "Ne derin sevgi!" diye övünürdü; çok iyi tanımaya başladığı Oblomov'un ruhunda en küçük bir gevşeme, bir uyuşma gördü mü hemen sitemlere başlardı. Bu sitemlere zaman zaman acı bir yeis, bir hata etmiş olma korkusu da karışırdı. Arada bir Oblomov tam esneyecekken Olga'nın şaşkın bakışıyla karşılaşır ve hemen eliyle ağzını kapardı. Yüzündeki en ufak uyku belirtisi Olga'nın gözünden kaçmazdı. Ona her zaman sadece ne yaptığını değil, ne yapacağını da söylemek zorunda kalırdı. Oblomov'u asıl korkutan, sitem işitmekten çok kendi sıkıntısının ona da geçmesi, soğuk ve kayıtsız davranması tehlikesiydi. İçine bu korku girince hemen kendini toplar, harekete geçerdi; o zaman araya giren gölgeler dağılır, içlerinde doğmaya başlamış olan sevgi tekrar ışıklanır, güçlenirdi. Fakat bu didinmeler aşkın sihir çevresinden öteye geçmiyordu. Oblomov'un bütün yaptığı eski halini değiştirmekten ibaret kalıyordu. Uyumuyor, kitap okuyor, çiftliğe mektuplar yazıyor, yol yürüyor, arabalara biniyordu; ama gelecekte ne olacağı, hayatının nereye varacağı hâlâ belli değildi. Oblomov yemekten sonra gözlerini kapamamaya çalışarak düşünüyordu:

"Andrey benden hayat için başka nasıl bir iş bekliyor? Hayat bu değil mi? Aşk başlı başına bir iş değil mi? Kendisi bu kadarını yapsın bakalım? Günde on kilometre yol yürü-

yorum. Dün gece şehirde elbiselerimi çıkarmadan berbat bir otelde yattım; yalnız ayakkabılarımı çıkarabildim, yanımda Zahar yoktu. Bütün bunlar hep Olga'nın yüzünden."

Oblomov'un en fazla azap çektiği zamanlar, Olga'nın kendisine iyice bilmediği şeyleri sorduğu ve bir mesele hakkında ondan bir profesörün verebileceği tatminkar cevaplar beklediği zamanlardı. Olga bunu ukalalığından değil, doğrudan doğruya öğrenmek isteğiyle yapıyordu. Hatta çok defa Oblomov'u çalıştırmak amacını bile unutur ve yalnız sorduğu şeyin ardına düşerdi. Kadınların öğrenmesi gereksiz görülen şeyler konuşulduğu zaman büyük bir merakla dinler ve yeisle:

— Ne diye bunları bize öğretmiyorlar? derdi.

Bir gün Oblomov'a çift yıldızlar meselesini sormuştu; Oblomov Herschell'den söz etmek ihtiyatsızlığında bulunmuş ve bir kitabını bulmak için şehre gitmeye, kitabı okuyup Olga'ya anlatmaya mecbur olmuştu.

Başka bir gün baronla konuşurken gene bir ihtiyatsızlık ederek resim okullarından söz etmiş ve başına bir haftalık iş çıkmıştı: Okumak, anlatmak, birlikte Ermitage Galerisi'ne gitmek ve söylediklerini yerinde kanıtlamak gerekmişti.

Ne söylese Olga hemen üstüne atılır ve bir türlü yakasını bırakmazdı.

Söylediği bir söz onu bütün hafta gravürler, resimler aramaya mecbur ederdi. Zavallı Oblomov kâh bildiği şeyleri anlatmak için yeni kitaplar aramaya gider, kâh bütün bir geceyi okumakla, bilgi toplamakla geçirir ve ertesi gün Olga'nın bir gün önce sorduğu suale eskiden bildiği bir şeyi hatırlamış gibi cevap verirdi.

Olga sorularını bir kadın kayıtsızlığıyla, geçici bir hevesle değil, ısrarla, sabırsızlıkla sorardı; Oblomov cevap veremedi mi onu bir bakışla cezalandırırdı. Bu bakış Oblomov'u nasıl ürpertirdi!

Olga:

— Niçin cevap vermiyorsunuz? Canınız mı sıkılıyor? diye sordu.

Oblomov sanki bir baygınlıktan sonra kendine gelmiş gibi:

— Ah, sizi ne kadar seviyorum! dedi.

— Yok canım! Sormasam bir şey söylemeyecektiniz.

— İçimde neler olduğunu hissetmiyor musunuz? Anlamıyor musunuz? Konuşmakta bile güçlük çekiyorum. Tam şuramda... verin elinizi, tam şuramda bir şey, taş gibi ağır bir şey duruyor, derin bir acı duyuyormuşum gibi. Garip değil mi, acı da, sevinç de insanda aynı etkiyi yapıyor; soluğumuz kesiliyor, insanın ağlayası geliyor. Ağlasam belki rahatlarım; tıpkı büyük acılarda olduğu gibi...

Olga ona, sözleriyle yüzünün ifadesini karşılaştırıyormuş gibi sessizce baktı ve gülümsedi. Bu sonuçtan memnundu. Onun yüzünde de bir mutluluk, hiçbir şeyin değiştiremeyeceği bir mutluluk okunuyordu. Belliydi ki Olga'nın kalbi o sabahki tabiat kadar rahattı. Oblomov kendi kendisiyle konuşur gibi hayretle sordu:

— Ne oluyor bana?

— Söyleyeyim mi size?

— Söyleyin.

— Siz âşıksınız.

Oblomov Olga'nın elini gergeften çekti, ama öpmedi, sadece parmaklarını dudakları üstüne tuttu, sonra:

— Ona şüphe yok, dedi.

Olga elini çekmeye çalıştı, Oblomov bırakmadı.

— Haydi, yeter artık.

— Ya siz?.. Siz âşık değil misiniz?

— Âşık mı? Hayır... Ben bu kelimeyi sevmiyorum, sizi seviyorum.

Biraz durakladıktan sonra gerçekten sevip sevmediğini anlamak ister gibi Oblomov'a düşünceli düşünceli bakarak, "Sizi seviyorum." dedi.

— Seviyorum! Ama insan anasını babasını, dadısını, hatta köpeğini de sever; bütün bu sevgileri, "seviyorum" sözüyle hep aynı çuvala doldururuz, hepsine aynı eski...

— Hırkayı giydiririz, değil mi? Sahi size sormayı unuttum, hırkanız ne oldu?

— Hangi hırka? Benim hırkam yok ki.

Olga'ya sitemli bir gülümsemeyle baktı:

— Şimdi bana hırkadan söz etmenin sırası mı? Ben sabırsızlıkla duygularınızın adını öğrenmek isterken, bütün ruhumla... Peki, öyle olsun. Ben size âşığım. Başka türlü bir duyguyla aşk olmaz; insan anasına, dadısına, köpeğine âşık olmaz, onları sadece sever.

Olga içindeki duyguyu anlamaya gayret ederek, kendi kendisiyle konuşur gibi:

— Bilmiyorum, dedi. Size âşık olup olmadığımı bilmiyorum; değilsem belki daha sonra... Ama sizi babamdan, annemden, dadımdan başka türlü sevdiğim de su götürmez.

— Nasıl başka türlü? Aradaki fark ne?

— Bunu sahiden bilmek mi istiyorsunuz?

— Evet, evet, evet. Kendiniz de bunu bilmek istemiyor musunuz?

— Niçin bilmek istiyorsunuz?

— Her an bununla yaşamak için. Bugün, bu gece, yarın sabah... sizi tekrar görünceye kadar... Ben yalnız bunun için yaşıyorum.

— Siz sevginizi her gün yeniden duymak istiyorsunuz: Sevmekle âşık olmak arasındaki fark bu olsa gerek. Ben...

— Evet, siz?

Olga tekrar oturup bulutlara bakarak:

— Ben başka türlü seviyorum, dedi. Sizi arıyorum. Gittiğiniz zaman keyfim kaçıyor. Uzun zaman ayrılsak fena oluyorum. Sizin beni sevdiğinizi bir defa öğrendim, buna inanıyorum ve mutluyum. Tekrar söylemeseniz de olur. Ben bundan başka türlü ve daha fazla sevemem.

Oblomov Olga'ya tutkuyla bakarak içinden, "Cordelia* konuşuyor sanki." dedi, Olga sesi titreyerek devam etti:

Shakespeare'in *Kral Lear* tragedyasındaki bir kadın. (ç.n.)

— Kazara... ölecek olsanız ömrümce yasınızı tutarım; bir daha yüzüm gülmez. Başka bir kadını sevecek olsanız size darılmam, beddua etmem; içimden yine mutlu olmanızı isterim. Aşk benim için... hayat; hayatsa...

— Hayat nedir sizce?

— Hayat bir ödev, büyük bir ödevdir. Aşk da öyle. Tanrı yaşamamı ve sevmemi istediği için yaşıyor ve seviyorum.

Oblomov yüksek sesle:

— Cordelia konuşuyor! dedi. Daha da yirmi bir yaşında; aşk sizin için bu demek?

— Evet, ömrüm oldukça da kendimde yaşamak ve sevmek gücünü bulacağım...

Oblomov ona neredeyse saygıyla bakarak düşünüyordu: "Ona kim bunları öğretmiş olabilir? Herhalde bu basit, bu aydın hayat ve aşk anlayışına kendi yaşantısı, kendi acılarıyla varmamıştır."

Olga'ya sordu:

— Peki bu aşkın içinde büyük sevinçlere, tutkulara da yer var mı?

— Bilmiyorum, öyle şeyler duymadım; nasıl olduklarını da bilmiyorum.

— Ah, ben şimdi öyle iyi biliyorum ki!

— Ben de belki sonradan aynı şeyi duyabilirim; sizin heyecanlarınızı ben de yaşarım; belki o zaman ben de sizi görünce hayretle bakar, gözlerime inanamaz olurum.

Olga gülerek sözlerine ekledi:

— Tuhaf bir hal olsa gerek. Öyle bakışlarınız var ki bazen... Teyzem de farkına varmış olacak.

— Benim duyduğum sevinci duymuyorsanız, sizin aşkta bulduğunuz mutluluk nedir?

Olga eliyle Oblomov'u, kendini ve etrafı işaret ederek:

— Mutluluk işte... bu, dedi; mutluluk değil mi bu? Evvelce böyle yaşadım mı hiç? Evvelce burada, bu ağaçların arasında kitapsız, notasız bir çeyrek saat oturamazdım. Er-

keklerle konuşmak –Andrey İvanoviç bir yana– beni sıkardı; onlara söyleyecek hiçbir şeyim yoktu... Oysa şimdi... konuşmadan durmak bile bana hoş geliyor.

Ağaçlara, çayırlara, sonra Oblomov'a baktı, gülümsedi, elini uzattı:

— Bilmiyor musunuz sizden ayrılmanın bana zor geldiğini, sizden ayrılınca yatıp uyumak, boş geceyi görmemek istediğimi, yarın sabah size haber göndereceğimi?..

Her söylediği kelime Oblomov'un yüzüne mutluluk, gözlerine ışık dolduruyordu:

— Biliyorum, biliyorum, dedi; ben de sabahı bekliyorum, ben de geceyi boş buluyorum. Ben de sabahleyin sırf adınızı söylemek, adınızı duymak için size haber göndereceğim; gönderdiğim adamı, sizi benden önce gördüğü için kıskanacağım... Aynı şeyleri düşünüyoruz, aynı şeyleri bekliyor, umuyor ve yaşıyoruz. Şüphelerimi affedin Olga. Şimdi inanıyorum, bana olan sevginiz ne annenizi sevmenize benziyor, ne teyzenizi, ne de...

— Köpeğimi! O halde bana güvenin; benim size güvendiğim gibi. Tereddütlere düşmeyin, mutluluğumuzu boş kuşkularla bulandırmayın, yoksa kaçar gider. Ben elime geçen bir şeyi kolay kolay bırakmam; yeter ki zorla elimden almasınlar; kendime güveniyorum. Gerçi henüz gencim ama... Biliyor musunuz, sizi tanıdığım zamandan beri çok şeyler duydum ve düşündüm. Kendi kendime, büyük bir kitabı yaprak yaprak okumuş gibiyim. Benden şüphe etmeyin.

— Şüphe etmemek elimde değil; bunu benden istemeyin. Siz yanımdayken her şeyden eminim; sesiniz, bakışınız bana gerçek duygularla dolu geliyor. Gözleriniz benimle konuşuyor sanki; kelimelere ihtiyacım yok, her şeyi yüzünüzden anlıyorum; ama sizden ayrılır ayrılmaz, içimde öyle kuşkular, öyle sorular uyanıyor ki tekrar yüzünüze bakmak, inancımı tekrar bulmak için yanınıza koşmak istiyorum. Neden böyle oluyor?

— Ama ben sizden şüphe etmiyorum; bu fark niçin?

— Siz ne diye şüphe edesiniz? Önünüzde aşka tutulmuş, deli divane bir insan var. Siz kendinizi benim gözlerimde bir aynada görür gibi görüyorsunuz. Hem siz yirmi yaşındasınız. Bakın kendinize; hangi erkek size uzaktan bile hayran olmaz? Sizi tanıdıktan, dinledikten, yüzünüze saatlerce baktıktan, size âşık olduktan sonra deli olmak bir iş mi? Halbuki siz ne kadar sakin, ne kadar rahatsınız; bana, "Sizi seviyorum." demeden bir iki gün geçse benim kalbime ağrılar giriyor.

Olga, sıradan kalkarak:

— Sizi seviyorum, sizi seviyorum, sizi seviyorum, dedi. İşte size üç günlük yedek sevgi!

Oblomov, Olga'nın arkasından tepeyi inerken içini çekti:

— Siz hep işin alayındasınız, bense neler çekiyorum.

İşte bu oyun, aralarında, küçük değişmelerle tekrar tekrar oynandı. Buluşmaları, konuşmaları uzun bir şarkı, geniş bir aydınlıktı. Bu aydınlığın ışınları etrafa dağılıp havada kırılıyor, pembe, kızıl ve yeşil renklere bürünüyordu. Her gün, her saat onlara yeni sesler, yeni ışınlar getiriyor, fakat aydınlık da, müzik de hep aynı kalıyordu.

Onlar baş başa verip bu sesleri dinlerler, işittiklerini birbirlerine söylerler, ertesi gün duyacakları sesleri, görecekleri renkleri hesaba katmazlar ve ertesi gün, dün dinledikleri müziğin başka bir müzik olduğunu unuturlardı.

Olga heyecanlarını hayalinin bir andaki renklerine bürünmüş görüyor, onları içinden gelmiş sanıyor, masum bir kadın cilvesiyle kendini dostuna bu haliyle tanıtıyordu.

Oblomov bu sihirli seslere ve ışığa daha fazla inanıyor, Olga'ya kendini aşkın bütün coşkunluğu içinde göstermeye gayret ediyor, içinde yanan, ruhunu yakan ateşin gücünü ve ışığını onun önüne sermek istiyordu. Ne kendi kendilerine, ne de birbirlerine yalan söylüyorlar; kelimelerine yüreklerinden geleni koyuyorlar, seslerine hayallerinin gücünü katıyorlardı.

Oblomov artık Olga'nın Cordelia'ya benzeyip benzemediğini, hep böyle kalıp kalmayacağını düşünmüyordu; istediği, Olga'nın hep böyle renkli bir hale içinde karşısında durması, kendine hep aynı mutluluğu vermesi idi.

Olga, taşkın dostunun kendisi için bir uçuruma atlayıp atlamayacağını, bir aslanın ağzına atacağı eldivenini almaya koşup koşmayacağını düşünmüyor, sadece kendi istediği erkek, kendi yarattığı erkek olarak kalmasını istiyordu. Gözleriyle, gülümsemesiyle onu coşturabilmeyi, hayatının gayesi olmayı yeter görüyordu. Cordelia'nın hayali, Oblomov'un tutkusunda ancak geçici bir an, aşk sabahının bir rüzgârı, bir nakışı olmuştu.

Ertesi günün sabahı başka bir ışıkla aydınlanacak, belki daha güzel, ama başka türlü olacaktı.

X

Oblomov, bir yaz akşamını seyrettikten sonra pembe göklere dalmış bir insan gibiydi; bütün düşüncesi o günkü ışığın ve sıcaklığın yarın da devam etmesiydi; gözlerini batıdan bir türlü çeviremiyor, gecenin indiğini görmek korkusuyla arkasına dönemiyordu.

Sırtüstü yatarak Olga ile son konuşmalarını zihninden zevkle geçiriyordu. "Sizi seviyorum, seviyorum, seviyorum." cümlesi hâlâ kulaklarında çınlıyor, ona Olga'nın şarkısından daha güzel geliyordu; hâlâ Olga'nın derin bakışı üzerine dikili duruyordu. Bu bakışın anlamını arıyor, Olga'nın sevgisinin derecesini ölçüyordu. Tam uykuya dalacağı sırada...

Ertesi sabah Oblomov solgun ve asık bir yüzle kalktı. Yüzünde uykusuz bir gecenin izleri vardı; gözleri donuk ve durgundu. Onda artık iş güç sahibi bir adamın mağrur, neşeli ve canlı bakışı, kararlı ve çabuk haraketleri kalmamıştı.

Çayını isteksiz isteksiz içti. Masa başına oturmadan, bir kitap açmadan kanepeye oturarak bir puro yaktı. Eskiden olsa uzanırdı, ama artık bu alışkanlığı yitirmişti; başını yastığa koymak bile istemedi. İkide bir omuzlarını silkiyor, başını sallıyordu.

İçinde yaman bir kavga vardı; ama bu aşk değildi. Olga'nın hayali gözlerinin önündeydi ama uzak ve dumanlı idi;

çevresinde o eski ışık yoktu, bir yabancı gibiydi. Oblomov ona dertli dertli baktı ve içini çekti: "İnsanın kendi dilediği gibi değil, Tanrının emrettiği gibi yaşaması doğru bir yol ama..." Oblomov düşündü: "Hayır, insan istediği gibi yaşayamaz, doğrudur." İçinden vakur, isyan dolu bir ses yükseliyordu: "Yoksa insan en derin zekânın bile içinden çıkamayacağı bir çelişmeler karanlığına düşer. Bir gün bir şeyi istersin, ertesi gün tutkuyla, ölesiye ona bağlanırsın, daha ertesi gün onu istediğinden utanırsın, arzun yerine geldiği için hayata lanet edersin. İşte insan hayatta kendi isteğinin peşinden serbestçe giderse böyle olur. Bastığımız yeri yoklayarak yürümeliyiz; bazı şeylerden gözlerimizi çevirmeliyiz, mutluluk hülyalarına kapılmamalıyız, mutluluk elimizden kaçarsa isyan etmemeliyiz; hayat budur işte... Kim demiş hayat zevk ve mutluluktur. Ne saçma düşünce! Hayat hayattır, bir ödevdir, ödev dediğin de çetin bir iştir. O halde ödevimizi yapalım..." Oblomov içini çekti.

— Olga'yı görmemeliyim artık... Tanrım! Benim gözlerimi açtın, bana yolumu gösterdin, ama bu gücü nereden alacağım? Başımı alıp gitmeliyim. Şimdi acı da çeksem bunu yapabilirim. Sonradan yapmadım diye kendi kendime lanet etmem... Neredeyse Olga'dan haber de gelir, öyle söylemişti... Ne kadar şaşıracak...

Bütün bunların nedeni ne idi? Oblomov'un ruhunda birdenbire hangi rüzgâr esmişti? Bu bulutlar nereden gelmişti? Kendine bu kadar azap vermek düşüncesi nereden çıkmıştı? Daha bir gün önce Olga'nın kalbini yoklamış ve bu kalbin içinde dünyayı ve bütün hayatını ışıklar içinde görmüş, orada kendinin ve onun kaderini okumuştu. Ne olmuştu?

Herhalde akşam fazla yemek yemiş, sırtüstü yatmış ve şiir âlemi bir kâbus oluvermişti.

Çok defa insan sakin, bulutsuz bir yaz gecesi yıldız ışıkları altında, yarın sabah kırların ne kadar güzel görüneceğini, sıcaktan kaçıp ormanların derinliklerine dalmanın ne tat-

lı olacağını düşünerek uyur ve ertesi gün damda yağmur gürültüleriyle, kasvetli bulutlarla, ıslak ve soğuk bir gün içinde uyanır...

Dün akşam Oblomov her zamanki gibi kalbinin çarpmasını dinlemiş, sonra mutluluğunun tahliline dalmıştı; tam o sırada içine bir kurt düşüp hayatını zehirledi.

Zehrin etkisi pek çabuk olmuş, birdenbire bütün hayatını sarsmıştı. Geçmişine ait pişmanlıklar ve üzüntüler yüreğini doldurmuştu. Hayatta cesaretle yürümüş olsaydı şimdi nasıl bir adam olacağını, ne kadar canlı, ne kadar değişik yıllar geçireceğini düşündü ve şimdiki haline baktı. Olga onu nasıl sevebilirdi? Niçin severdi? Bu bir aldanma olmasın? Bu düşünce kafasında birdenbire parlamış ve bir yıldırım gibi içine girerek yüreğini parçalamıştı. "Bu bir aldanma, evet, başka bir şey değil." diye inlemişti. Birdenbire, "Sizi seviyorum, seviyorum, seviyorum." cümlesini hatırladı, bir an için yüreği ısınır gibi oldu. Fakat tekrar soğudu. Olga'nın "seviyorum"ları ne demek olabilirdi? Bir göz boyamasından, henüz boş olan bir yüreğin aldatıcı bir fısıltısından başka ne olabilirdi? Bu aşk değil, sadece aşkın bir esintisiydi.

Bir gün Olga'nın sesi aynı kelimeleri o kadar güçle söyleyecekti ki herkes işitecekti. Onu teyzesi de, baron da duyacaklar ve yankısı çok uzaklara gidecekti. Duyduğu his otlar arasında gizlenen ve şarıltısı güçlükle işitilen kıvrım kıvrım, ufacık bir dereye benzemeyecekti.

Olga'nın sevgisi şimdi elindeki nakışa benziyordu; onu ağır ağır, tembel tembel işliyordu. Bitirdiği zaman bu nakışa daha büyük bir tembellikle bakacak ve bir tarafa atıp unutuverecekti. Evet, bu aşk değil sadece aşk için bir hazırlık, bir deneme idi. Tesadüf Oblomov'un bu denemeye ilk elverişli konu olmasını istemişti...

Zaten buluşmaları ne kadar tesadüfle olmuştu. Olga onun farkına bile varmazdı: Ştolts işe karışmış ve Olga'nın genç kalbinde bir ahbaplık sevgisi uyandırmıştı. İlkin Oblo-

mov'a acımış, sonra da uyuşuk ruhunu uyandırmak arzusuna kapılmıştı. Bu onun gururunu bir süre okşayacak, sonra Oblomov'u bırakacaktı. Yatağından fırlayıp titreyen elleriyle mumu yaktı ve dehşet içinde:

— Evet, bu böyledir, dedi. Bunun dışında hiçbir şey yoktur. Olga sevmeye hazırdı, kalbi sabırsızlıkla aşkı beklediği sırada ben tesadüfle, yanlışlıkla hayatına girdim... Asıl seveceği adam gelir gelmez aldandığını görecek ve benden iğrenecek. O zaman nasıl bakacak bana, nasıl kaçacak benden! Aman ne feci şey! Ben başkasının malını çalıyorum! Ben bir hırsızım! Ne yapıyorum ben? Yarabbi, ne kadar körmüşüm!

Aynada kendine baktı: Sararmış solmuş, gözleri donuklaşmıştı. Öbür mutlu genci düşündü: Yüzünde emin bir gülümseme, çevik bir yürüyüş, gürbüz bir ses! Olga'nın gözleri gibi rüyalı, ıslak fakat her an pırıl pırıl yanmaya hazır, derin ve kudretli gözler. Bu delikanlı er geç karşısına çıkacak, Olga birdenbire kızaracak, Oblomov'a bakacak ve kahkahayla gülecekti. Tekrar aynaya baktı.

— Hayır, benim gibi bir adamı kimse sevemez, dedi. O zaman başını yastığa dayayarak kararını verdi:

"Hoşça kal Olga, mutlu ol."

Sabahleyin Zahar'ı çağırdı:

— İlyinskilerden bir hizmetçi beni çağırmaya gelirse evde yok, şehre gitti dersin.

— Peki efendim.

Oblomov kendi kendine:

— Hayır... mektup yazmak daha iyi olacak, dedi. Birdenbire ortadan kaybolursam tuhafına gider. Anlatmam gerek.

Masanın başına oturdu ve ateşli bir hızla yazmaya başladı. Mayıs başında ev sahibine mektup yazarken hiç de bu halde değildi. Cümleler rahatça kaleminin ucuna geliyor, "ki"ler falan birbirine girmiyordu:

"Bu kadar sık görüşürken benim yerime mektubumun gelmesi sizi herhalde şaşırtacak, Olga Sergeyevna. Fakat sonuna kadar okuyunca göreceksiniz ki başka türlü yapamazdım. Bu mektubu çok daha önce yazmış olmalıydım; o zaman ikimiz de sonradan duyacağımız birçok vicdan azabından kurtulmuş olurduk. Ama gene de geç kalmış değilim. Birbirimizi o kadar çabuk, o kadar umulmadık bir şekilde sevdik ki ansızın hastalanmış gibi olduk. Bu yüzden kendime daha erken gelemedim. Zaten sizi bir süre görüp dinledikten sonra kim kendi isteğiyle büyünüzden kurtulmaya çalışabilir? Kim sizinle yürürken kendini inişe bırakacak yerde adım başında durup geriye bakmak iradesini gösterebilir? Her gün kendi kendime diyordum: 'Daha ileri gitmeyeceğim artık, olduğum yerde duracağım; bunu yapmak benim elimde.' Ama gene de sürükleniyordum... Şimdi ise öyle bir savaş içindeyim ki sizin de yardımınıza muhtacım. Ne kadar derine sürüklendiğimi ancak bu gece anladım; ancak bu gece, içine düştüğüm uçurumun derinliğini gördüm ve durmaya karar verdim...

Yalnız kendimden söz edişim bencilliğimden değil, sadece şundan: Ben uçurumun dibine yuvarlandığım zaman siz bir melek gibi yukarlarda kalacaksınız ve belki bana bir göz atmaya bile lüzum görmeyeceksiniz. Dinleyin, size apacık ve kaçamaksız bir şey söyleyeceğim: Siz beni sevmiyorsunuz, sevemezsiniz. Tecrübeme güvenin, bana inanın. Benim yüreğim yanmaya başlayalı çok zaman oldu: Gerçi yüreğim evvelce aldanarak yandı ama bu sayede insan yüreğinin gerçek ateşiyle, aldatıcı ateşini ayırt etmeyi öğrendim. Siz yanlışı doğrudan ayıramazsınız, ben ayırabilirim ve ayırmalıyım. Doğruyu henüz bulamamış olanlara yardım etmek ödevimdir. İşte size haber veriyorum: Siz yanlış bir yoldasınız, geriye dönün.

Aşkın bize hafif ve gülümser bir hayal içinde göründüğü, Casta Diva*'nın seslerine, leylak kokularına büründüğü, kelimelerle değil, utangaç bakışlarla kendini anlattığı sürece aşk olduğuna inanmıyor, onu bir hayal oyunu, bir gurur okşayışı sayıyordum. Ama bu oyunlar bitti artık; aşk benim için bir hastalık oldu; kendimde bir tutkunluğun başladığını hissettim; siz de daha düşünceli, daha ciddi oldunuz; bütün boş zamanlarınızı bana verdiniz; sinirleriniz gerginleşti; huzurunuz kayboldu. Şimdi korkuyorum ve anlıyorum ki bu işi durdurmak, size onun içyüzünü anlatmak bana düşen bir görevdir.*

Sizi sevdiğimi söyledim, siz de beni sevdiğinizi söylediniz. Aradaki ahenksizliği fark etmediniz mi? Etmediniz değil mi? O halde sonra edeceksiniz; ben uçuruma düştüğüm zaman. Bakın benim halime, düşünün kim olduğumu. Beni sevmeniz mümkün mü? Beni gerçekten seviyor musunuz? Dün, 'Seviyorum, seviyorum, seviyorum.' dediniz, ben de size kesin olarak söylüyorum: 'Hayır, hayır, hayır.' Beni sevmiyorsunuz ama şunu hemen belirteyim ki yalan da söylemiyorsunuz. Beni aldatmıyorsunuz. Hayır denecek yerde evet diyecek insan değilsiniz. Benim size anlatmak istediğim, duyduğunuz şeyin gerçek aşk değil, sadece bir aşk umudu olmasıdır. İçinizdeki bilinçsiz aşk ihtiyacı asıl gıdasını bulamayınca, hararetsiz ve sahte bir alevle yandı; bu çeşit ateşler kadınlarda bir çocuğa veya bir kadına gösterdikleri sevgide ya da nedensiz döktükleri gözyaşlarında, histeri bunalımlarında görülür... Ben baştan size bunu açıkça söylemeliydim: Siz yanlış bir yoldasınız; karşınızdaki erkek, rüyalarınızda gördüğünüz adam değildir. Göreceksiniz, bir gün o adam karşınıza çıkacak; o zaman kendinize geleceksiniz; yaptığınız hatadan utanacak, bana kızacaksınız; ben de bunun azabını duyacağım. Daha keskin bir zekâm, daha iyi bir

kalbim olsaydı, daha samimi olsaydım size bunları daha önce söylerdim... Söylememiş de değilim, ama nasıl söylediğimi hatırlarsınız: Bana inanmamanızdan korkarak, beni ciddiye almamanızdan korkarak; başkalarının sonradan söyleyeceği şeyleri ben size önceden söyledim, sizi erkekleri dinlememeye, onlara inanmamaya hazırlamak istedim. İçimden düşündüğüm şuydu: 'Asıl beklediği adam daha gelmedi, o gelinceye kadar mutlu olurum.' İşte insan tutuldu mu, mantığı böyle işler.

Şimdi başka türlü düşünüyorum. Kendi kendime şunu soruyorum: Ona iyice bağlandığım zaman, yanımda olması benim için bir zevk değil bir zorunluluk olduğu zaman, aşk yüreğime iyice yerleştiği zaman ne olacak? O zaman kendimi nasıl ondan ayırabileceğim? Bu acıya dayanabilecek miyim? İşin sonu kötüye varacak. Daha şimdiden bunu düşünmek beni ürpertiyor. Daha yaşlı, daha tecrübeli olsaydınız, mutluluğuma şükreder ve size hayatımı seve seve verirdim; ama...

Peki ama bu mektubu niçin yazıyorum? Niçin doğrudan doğruya yanınıza gelip sizi her gün daha fazla görmek istediğimi, halbuki sizi görmemem gerektiğini söylemedim? Fakat kendiniz düşünün; bunu yüzünüze karşı söylemek cesaretini nasıl bulabilirdim? Bazen buna benzer şeyler söylemek üzereyken birdenbire başka şeyler söylüyordum. Belki söylesem üzülürdünüz ya da benim iyi niyetimi anlamayarak bunu bir hakaret sayardınız. Bense buna dayanamazdım, sözlerimi geri alırdım, iyi niyetlerim toza toprağa karışır ve sonunda ertesi gün buluşmak için sözleşirdik. Şimdi, sizden uzakken durum çok farklı! Tatlı gözleriniz, sevimli, güzel yüzünüz karşımda değil; önümdeki kâğıt sessiz ve sabırlı. Size şu cümleyi rahat rahat yazıyorum (yalan; hiç de rahat değilim): Artık birbirimizi görmeyeceğiz (bu doğru).

Başka birisi olsa şunu da eklerdi: 'Bu satırları gözyaşları içinde yazıyorum.' Ama ben size yalan söylemiyorum, acımın bir gösteriş olmasını istemiyorum, çünkü dertleri, pişmanlıkları artırmak neye yarar? Bu çeşit yalanlarda sevgiyi daha fazla kökleştirmek umudu saklıdır. Bense bu duyguyu sizde ve bende kökünden kazımak istiyorum. Zaten gözyaşları ya boş hayalcilere ya da bir kadını sözle baştan çıkarmak isteyenlere yaraşır. Ben size bunları uzun bir yolculuğa çıkan iyi bir dostla vedalaşır gibi söylüyorum: Üç dört hafta daha beklesem çok geç olurdu. Aşk bir ruh kangreni; o kadar çabuk ilerliyor ki. Daha şimdiden ne haldeyim. Zamanı saatlerle, dakikalarla değil, güneşin doğup batmasıyla değil, sizinle ölçüyorum: 'Onu gördüm, görmedim, göreceğim, görmeyeceğim, gelecek, gelmeyecek...'

Bütün bunlar, gençlikte güzel; çünkü gençlik heyecanların tatlısına, acısına kolayca dayanır; benim yaşımda insan, huzuru arıyor, ben uykulu ve uyuşuk huzura alışmışım; fırtınalara tahammülüm yok.

Çokları benim bu hareketime şaşarak, ne diye kaçıyor? der; çokları da gülecek. Gülsünler, umurumda değil. Sizi görmemeye katlandıktan sonra nelere katlanamam ki?

Derin kederim içinde bir tesellim şu ki hayatımızın bu kısa devresi hafızamda her zaman temiz ve ışıklı bir hatıra olarak kalacak ve beni tekrar eski ruh uyuşukluğuma düşmekten koruyacak. Bu hatıra size de hiçbir zarar vermeyecek ve gelecekte gerçek aşkı bulmanıza yardım edecektir. Elveda meleğim, çabuk uçup gidin; yanlışlıkla kötü bir dala konduğunu görerek ürken bir kuş gibi çevik, neşeli ve hafif, uçup gidin..."

Oblomov ilham içinde yazıyordu; kalemi kâğıtlar üzerinde uçuyor, gözleri parlıyor, şakakları yanıyordu. Mektup bütün aşk mektupları gibi uzadıkça uzadı: Âşıkların geveze-

liği korkunçtur. Oblomov hayretle düşündü: "Garip şey, içimde artık üzüntü yok; bayağı mutluyum... Neden böyleyim? Herhalde ruhumdaki ağırlığı mektuba boşalttım da ondan."

Mektubu okudu, katladı ve mühürledi.

— Zahar, hizmetçi geldiği zaman şunu genç bayana gönder.

— Baş üstüne.

Oblomov gerçekten keyifliydi. Kanepe üstünde bağdaş kurup oturdu. "Kahvaltı yok mu?" diye sordu. İki yumurta yedi ve bir puro yaktı. Kalbi dolu, kafası işlekti; yaşıyordu, Olga'nın mektubu nasıl alacağını, nasıl okuyacağını, okuduktan sonra nasıl şaşacağını, ne hale geleceğini düşünüyordu. Sonra ne olacak?..

Önündeki günün imkânları, yenilikleri ona haz veriyordu... Kalbi sabırsızlıkla çarparak kapının çalınmasını bekliyor, acaba hizmetçi geldi gitti mi, Olga mektubu okudu mu diye sabırsızlanıyordu... Hayır, dışarıda ses seda yoktu.

Endişelenmeye başladı: "Bu da ne demek? Kimse gelmedi. Nasıl olur?"

İçinden gizli bir ses ona fısıldadı: "Ne diye merak ediyorsun? Senin beklediğin de bu değil mi? Kimse gelmezse sen de ilgini kesersin." Oblomov bu sesi dinlemedi.

Yarım saat sonra avluda arabacı ile oturan Zahar'a sesini duyurabildi.

— Kimse gelmedi mi? Bir haber yok mu? diye sordu.

— Geldi.

— Ne söyledin?

— Evde olmadığınızı, şehre gittiğinizi söyledim.

Oblomov'un gözleri fal taşı gibi açıldı.

— Ne diye böyle söyledin? Uşak geldiği zaman ne yapmanı söylemiştim?

— Uşak gelmedi ki, hizmetçi kız geldi.

— Mektubu verdin mi?

— Hayır, vermedim. Siz bana ilkönce evde olmadığınızı söylememi, sonra da mektubu vermemi emrettiniz. Uşak gelince mektubu vereceğim.

— Vay ahmak herif!.. Sen benim katilim olacaksın. Mektup nerede? Ver bana.

Zahar mektubu getirdi. Bir hayli kirlenmişti.

Oblomov öfkeyle mektubun üzerindeki kirleri göstererek:

— Ellerini yıkasana be herif! dedi.

Zahar yan yan bakarak cevap verdi:

— Ellerim temiz.

Oblomov Anisya'yı çağırdı, Anisya'nın başı kapıdan gözüktü.

— Bak şu Zahar'ın yaptığı işe. Al şu mektubu, İlyinskilerin uşağına ya da hizmetçi kıza ver, genç bayana götürsün. Anladın mı?

— Evet efendim. Verin mektubu; dediğiniz gibi yaparım.

Ama Anisya çıkar çıkmaz Zahar mektubu elinden aldı:

— Def ol oradan karı, sen kendi işlerine bak!

Az sonra hizmetçi kız tekrar geldi. Zahar kapıyı açarken Anisya da yaklaştı. Zahar öfkeyle sordu:

— Ne arıyorsun burada?

— Ne olur canım, bakmaya geldim…

Zahar karısına dirseğini kaldırarak:

— Çekil git, daha da neler, dedi.

Anisya gülümseyerek uzaklaştı fakat kapının aralığından Zahar'ın efendisinin emirlerini yerine getirip getirmeyeceğini gözetlemeye hazırlandı.

İlya İlyiç, gürültüyü duyarak dışarıya çıktı.

— Ne var Katya?

— Olga Sergeyevna nereye gittiğinizi öğrenmek istedi. Ama bir yere gitmemişsiniz. Gidip haber vereyim.

Oblomov:

— Evdeyim, Zahar'ın uydurmaları bunlar, dedi. Al şu mektubu Olga Sergeyevna'ya ver.

— Peki, baş üstüne.

— Kendisi nerede şimdi?

— Köye gitti; dedi ki kitabı bitirdiyseniz saat ikiye doğru parka geleceksiniz.

Katya gitti. Oblomov biraz sonra köye doğru yürüdü; içinden, "Hayır gitmeyeceğim." diyordu. "Her şeyin biteceği bir sırada ne diye heyecanlanayım?" Uzaktan Olga'nın tepeye doğru yürüdüğünü gördü. Katya yanına gitti, mektubu verdi. Olga bir an durdu, mektuba baktı, biraz düşündükten sonra Katya'yı gönderdi ve parkın yollarından birine girdi.

Oblomov tepenin etrafında yürüdü. Olga'nın yürüdüğü yolun öbür ucundan parka girdi. Yolun ortalarına doğru, fundalıklar arasında çayıra oturup Olga'yı bekledi. "Buradan geçer herhalde." diye düşündü. "Kendimi göstermem, sadece onu görürüm ve artık ebediyen ayrılırım." Olga'nın ayak seslerini beklerken kalbi yerine sığmıyordu. Ses seda yoktu. Tabiat kendi âleminde idi. Her tarafta göze görünmeyen ufak tefek binbir hareket var, fakat tabiat gene de muhteşem bir huzur içinde. Çayırın içinde canlı yaratıklar kımıldanıyor, sürünüyor, hepsi telaş içinde. Karıncalar itişe kakışa dört bir yana koşuşuyor. Yüksek bir yerden bir pazaryeri de tıpkı böyle görünürdü. Aynı birikmeler, aynı kaynaşmalar, çekişmeler.

Bir çiçeğin üstünde bir eşekarısı vızıldıyor, çiçeğin içini görmeye çalışıyordu; öte yanda bir sürü sinek bir ağacın gövdesinden sızan özün çevresinde kaynaşıyordu. Dalların arasında bir kuş hep aynı sesle ötüyor, belki de eşini çağırıyordu.

İki kelebek, birbirinin çevresinde vals eder gibi dönerek, ağaç gövdeleri arasında dolaşıyordu. Otların arasından kuvvetli bir koku ve sürekli bir vızıltı geliyordu.

Oblomov tabiatın bu gayretli hayatına bakarak, incecik seslere kulak vererek düşünüyordu:

"Neler oluyor şu tabiatta! Ama dışarıdan her şey ne kadar sakin, ne kadar rahat görünüyor!.."

Hâlâ ayak sesi yoktu. Nihayet Oblomov yavaşça dalları açarak, "İşte geliyor!" dedi... "Ah, o da ne? Ağlıyor! Aman yarabbi!"

Olga ağır ağır yürüyor ve bir mendille gözyaşlarını siliyordu; fakat siler silmez tekrar yaşlar boşanıyordu. Gözyaşlarını durdurmak, onları ağaçlardan bile saklamak istiyordu, ama elinde değildi. Oblomov Olga'nın ağladığını hiç görmemişti. Böyle bir şey beklemiyordu. Bu gözyaşları içini yakıyor fakat bir ateş değil, tatlı bir sıcaklık duyuyordu.

Arkasından koştu. Tatlı bir sesle:

— Olga, Olga! dedi.

Olga durdu, arkasına baktı, Oblomov'u hayretle süzdü, sonra başını çevirip yürümeye devam etti.

Oblomov yanına gelerek:

— Ağlıyorsunuz, dedi.

Olga'nın yaşları büsbütün arttı. Artık kendini hiç tutamıyordu. Mendilini yüzüne tutarak hıçkırıklar içinde yoldaki ilk sıranın üstüne oturdu. Oblomov Olga'nın elini tutup yüzünden uzaklaştırmaya çalışarak, şaşkınlık içinde mırıldanıyordu:

— Ah! Ben ne yaptım!

Olga:

— Bırakın beni! dedi. Gidin. Ne işiniz var burada? Ağlamamam gerek, biliyorum. Ne diye ağlıyorum? Haklısınız: Hayatta her şey olabilir.

Oblomov önünde diz çökerek, sordu:

— Gözyaşlarınızı durdurmak için ne yapayım, söyleyin; emredin, her şeyi yapmaya hazırım...

— Beni ağlatmak elinizdeydi, ama gözyaşlarımı durdurmak artık elinizde değil... O kadar güçlü değilsiniz. Bırakın beni!

Olga mendiliyle tekrar yüzünü kapadı. Oblomov ona baktı ve içinden kendine lanet ederek:

— Körolası mektup! dedi.

Olga sepeti açtı, içinden mektubu çıkararak:

— Alın, dedi; bende kalmasın. Onu görüp tekrar ağlamak istemiyorum.

Oblomov mektubu cebine koyup sustu; başını önüne eğdi:

— Ama niyetlerimin iyi olduğunu herhalde kabul ediyorsunuz, Olga. Mutluluğunuzun benim için ne kadar değerli olduğunu ispat etmiş olmuyor muyum?

Olga içini çekerek:

— Evet, mutluluğum sizin için pek değerli, dedi. Hayır İlya İlyiç, siz benim mutluluğumu kıskandınız, bozmak istediniz.

— Bozmak mı? O halde siz benim mektubumu okumadınız? Tekrar anlatayım...

— Sonuna kadar okumadım; yaşlar gözlerimi kapadı; budalalığımdan. Ama sonunda neler olduğunu tahmin ettim: Ağlamamı istemiyorsanız tekrar anlatmayın...

Olga tekrar ağlamaya başladı.

— Ben gelecekteki mutluluğunuz için sizi serbest bırakıyorum, kendimi feda ediyorum... Sanıyor musunuz ki bunu için için ağlamadan, rahatça yapıyorum?.. Ne diye yapıyorum bunu?

Olga ağlamayı keserek Oblomov'a döndü:

— Ne diye mi? Fundalıklar arasında gizlenip benim ağladığımı görmek için. Acaba ağlayacak mı, ağlamayacak mı, nasıl ağlayacak? Ne diye saklandınız? Bunun için işte. Mektupta yazdıklarınız doğru olsaydı, benden ayrılmaya gerçekten razı olsaydınız, beni görmeden Avrupa'ya giderdiniz.

Oblomov sitemle:

— Ne diyorsunuz!.. diye başladı ama cümlesini bitiremedi. Olga'nın sözü onu şaşırtmıştı; çünkü doğru olduğunu birden anlayıvermişti.

Olga:

— Evet, dedi; dün size benim seviyorum demem gerekiyordu; bugün ağlamamı istediniz; yarın da belki ölümümü görmek istersiniz.

— Olga, bana nasıl bu kadar ağır sözler söyleyebiliyorsunuz? Sizin ağlamanızı değil, gülmenizi görmek için hayatımın yarısını verebileceğimden emin değil misiniz?

— Evet, şimdi belki gülmemi istersiniz... Çünkü bir kadının sizin için ağladığını gördünüz. Hayır, siz kalpsizsiniz. Ağlamamı istemediğinizi söylüyorsunuz; öyle olsa beni ağlatmazdınız...

Oblomov ellerini göğsünde kavuşturarak:

— Ama ben nereden bileydim? diye haykırdı.

— Seven bir kalp bilir: Ne istediğini, neler olabileceğini önceden kestirir. Ben dün buraya gelecek durumda değildim; konuklarım vardı; ama beni beklemek sizi üzer diye, uykunuzu kaçırırım diye geldim; size acı vermek istemedim. Sizse... siz beni ağlar görmekten zevk alıyorsunuz. Peki görün işte; rahat edin; gözleriniz doysun!

Olga tekrar ağlamaya başladı...

— Olga, ben yine de uyumadım; bütün gece acı çektim.

— Rahat olmamı bana çok gördünüz. Eğer ben bugün ağlamasaydım, sizin uykunuz kaçacaktı.

Oblomov uysal bir şefkatle:

— Peki ne yapayım şimdi, af mı dileyeyim sizden? dedi.

Olga tekrar yüzünü sildi:

— İnsan çocukken af diler, ya da kalabalıkta birinin ayağına bastığı zaman. Böyle işlerde af dilemekten bir şey çıkmaz.

— Fakat Olga, ya söylediklerim doğruysa, ya ben haklıysam, ya aşkımız bir hata ise? Ya başka birini severseniz? Bana bakınca yüzünüz kızarırsa?

— Peki, ne olur?

Olga bunu sorarken ona öyle derin, öyle alaycı ve keskin gözlerle baktı ki Oblomov bocaladı. Kendi kendine, "Sen-

den bir şey öğrenmek istiyor; dikkat et İlya İlyiç." dedi. Aşkları bir hata olunca hiçbir bakımdan müdafaa edilemeyeceğine göre Olga'nın sorduğu soruya ne anlam vereceğini bilmiyor, neler düşündüğünü bir türlü kestiremiyordu. Ona endişe ile bakarak sorusunu tekrarladı:

— Nasıl ne olur?

Olga ne demek istediğini bilen bir insanın emin ve azimli bakışıyla Oblomov'u süzdü; kurnazca:

— "Uçuruma düşmekten" korkuyorsunuz, dedi. Sizi artık sevmeyeceğim zaman çekeceğiniz acıdan korkuyorsunuz. Bu işin sonu kendiniz için fena olacak diye korkuyorsunuz.

Oblomov gene ne demek istediğini anlamadı.

— Fakat şunu düşünmüyorsunuz: Başka birini sevecek olursam ben mutlu olacağım. Âşık olacak olursam benim için her şey yolunda gidecek. Mademki siz benim mutlu olmamı istediğinizi, hayatınızı bile benim mutluluğum uğrunda feda etmeye hazır olduğunuzu söylüyorsunuz...

Oblomov gözlerini kırpıştırarak Olga'ya dikkatle baktı ve içinden, "Demek buymuş düşündüğü. Doğrusu bunu beklemiyordum..." dedi.

Olga, zehirli bir bakışla onu tepeden tırnağa süzdü ve devam etti:

— O kadar tasasına düştüğünüz mutluluğum, bu sabahlar, bu akşamlar, bu park, benim sizi seviyorum deyişim, bütün bunların hiçbir değeri yok mu? Bütün bunlar fedakârlığa, acıya değmez mi?

Oblomov Olga'nın ne demek istediğiniz kavrayarak, perişan bir halde kendi kendine, "Yer yarılsa da yerin dibine geçsem." dedi.

Olga daha fazla coşarak devam etti:

— Ya siz kitaplardan, işinizden, insanlardan bezdiğiniz gibi bu aşktan da bezerseniz ne olacak? Günün birinde rakip bir aşk olmaksızın yanı başımda, kanepenizdeki gibi uykuya dalarsanız ve benim sesim sizi uyandıramazsa, kalbinizde-

ki... dağılıverirse, bana başka bir kadını değil, sadece hırkanızı tercih ederseniz?

Oblomov ondan biraz uzaklaşarak, azap içinde sözünü kesti:

— Olga, buna imkân yok.

— Niçin olmasın? Benim yanıldığımı, başka birine âşık olacağımı söylüyorsunuz. Ben de sizin bir zaman sonra beni sevmez olacağınızı sanıyorum. O zaman ne olacak? Şimdi yaptığım şeye o zaman nasıl bir özür bulacağım. Başkalarını bir yana bıraksak bile kendi kendime ne söyleyeceğim? Bu düşünce zaman zaman benim de uykumu kaçırıyor, ama ben geleceğe ait şüphelerimle sizi üzmüyorum; çünkü ben umutların en iyisine bağlanıyorum. Bende mutluluk korkuyu bastırıyor. Ben sizin gözlerinizin parlamasına, beni aramak için tepeleri tırmanmanıza, uyuşukluktan kurtulup bana bir kitap ya da bir çiçek getirmek için şehre koşmanıza, benim için gülmenize ve hayata bağlanmanıza değer veriyorum. Bir hata işliyorsam, sonradan buna vahlanacaksam (elini kalbine koyarak) hiç olmazsa şuramda duyuyorum ki, gelecek günler benim yüzümden fena olmayacak. Demek kader bana engel oldu, Tanrının isteği bu değilmiş diyeceğim. Gelecekte gözyaşı dökmekten korkmuyorum... Ah, ne kadar mutluydum... bugüne kadar.

Oblomov yalvardı:

— Tekrar mutlu olun, ne olur.

— Önünüzde karanlıktan başka bir şey görmüyorsunuz. Mutluluğun sizce bir değeri yok... Nankörlük bu sizinki, aşk değil; buna...

Oblomov Olga'ya bakmaya, onunla konuşmaya, ondan af dilemeye cesaret edemeyerek cümlesini tamamladı:

— Bencillik denir...

Olga tatlı bir sesle:

— Başladığınız yolda devam edin, dedi.

Oblomov ona baktı, gözleri kurumuştu. Düşünceli düşünceli yere bakıyor, şemsiyesiyle kumun üstüne bir şeyler çiziyordu.

— Gidin, tekrar sırtüstü yatın. Hata işlemek ya da uçuruma düşmek tehlikesi kalmaz.

Oblomov vicdan azabı içinde mırıldandı:

— Kalbimi mutluluğa bırakacak yerde hem kendimi hem de sizi zehirledim.

— Bir kvas için, zehirlenmezsiniz.

— Olga, pek zalimsiniz. Ben bu kadar acı çekerken...

— Evet, sözde acı çekiyorsunuz, uçurumlara düşüyorsunuz, hayatınızın yarısını veriyorsunuz, derken şüpheler ve uykusuz geceler başlıyor, kendinize karşı daha özenli, daha ihtiyatlı davranıyorsunuz, birden ne kadar da uzağı görüveriyorsunuz!..

Oblomov içinden, "Söyledikleri ne kadar doğru, ne kadar açık." dedi, ama bunu yüksek sesle söylemekten utandı. Ne diye bu gerçeği kendisi bulmamıştı da daha yeni yaşamaya başlayan bir kadın ona anlatmıştı. Olga ne kadar çabuk büyüyüvermişti: Daha pek az önce bir çocuk gibiydi. Olga ayağa kalkarak:

— Artık birbirimize söyleyecek sözümüz kalmadı, dedi. Elveda İlya İlyiç, gidin ve... rahat olun; sizin için mutluluğun anlamı bu.

Oblomov elini tutarak:

— Olga durun, dedi; Tanrı aşkına durun, her şeyin böyle yeniden aydınlandığı bir sırada beni kovmayın...

— Ne istiyorsunuz benden? Sizi sevmemin bir hata olmasından şüphe ediyorsunuz; bu şüphenizi önleyemem. Belki de gerçekten bir hatadır, ne bileyim.

Oblomov Olga'nın elini bıraktı; içini yine ateş sarmaya başlamıştı. Yine eskisi gibi şüpheyle Olga'ya bakarak sordu:

— Nasıl, bilmiyor musunuz? Hissetmiyor musunuz? İçiniz size bir şeyler söylemiyor mu?..

— Hiçbir şey söylemiyor. Size dün neler duyduğumu söyledim. Ama bir yıl sonra ne olacağını bilemem ki... Fakat bir mutluluğun arkasından başka bir mutluluk gelebilir mi? Siz ki, benden daha tecrübelisiniz, söyler misiniz?

Oblomov Olga'nın düşüncesini daha fazla kuvvetlendirmek istemeyerek sustu, elinde bir akasya dalı sallıyordu. Dersini tekrarlayan bir öğrenci gibi:

— Hayır, aşk bir defa gelir, dedi

— Ya, gördünüz mü, ben de öyle diyorum. Belki size olan aşkım biter, belki hata işlediğim için acı çekerim; belki ayrılırız, ama iki defa, üç defa sevmek... Hayır, hayır buna inanmak istemem.

Oblomov içini çekti. Belki kelimesi içini kemiriyordu. Dalgın ve sessiz Olga'nın arkasından yürüyordu. Fakat her adımda kalbi biraz daha aydınlanıyor, o gece icat ettiği hata kelimesi ona artık çok uzak görünüyordu... Birdenbire, "Ne yapalım, yalnız aşk değil, bütün hayat böyle." diye düşündü... "İnsan her önüne çıkanı bir hata diye atacak olursa, doğruya ne zaman rastlayacak? Ben ne biçim adamım? Gözlerim kör mü oldu benim?"

İki parmağıyla Olga'nın eline dokundu, Olga durdu:

— Olga, dedi, siz benden daha zekisiniz.

Olga başını salladı, mağrur bir güvenle:

— Hayır, daha basit ve daha cesaretliyim, dedi. Sizin korktuğunuz nedir? Sizi endişeye düşüren gerçekten aşkın biteceği düşüncesi midir?

Oblomov güvenle:

— Artık korkmuyorum, dedi. Sizinle birlikte gelecekten korkum yok.

Olga ona dönerek, alayla:

— Geçenlerde bu cümleyi bir yerde okumuştum, dedi. Sue'de galiba... Yalnız orada bu cümleyi bir kadın bir erkeğe söylüyordu.

Oblomov kıpkırmızı kesildi ve yalvardı:

— Olga, bırakın her şey dünkü gibi kalsın. Artık hatalardan korkmayacağım.

Olga bir şey söylemedi. Oblomov ürkek ürkek sordu:

— Ne diyorsunuz?

Olga gene cevap vermedi.

— Madem bir şey söylemiyorsunuz, bari bir işaret... bir leylak dalı...

— Leylaklar geçti artık; bakın hepsi solmuş.

— Leylaklar geldi geçti; mektup da öyle olsun.

Olga başını salladı. Oblomov arkasından mektubu, dünkü mutluluğu solmuş leylakları düşünerek yürüyordu. "Gerçekten leylaklar soluyor. Ne diye bu mektubu yazdım? Beni dün gece uyutmayan, bu sabah mektubu yazdıran ne idi? Şimdi artık içim rahatlayınca... (esnedi) müthiş uykum geliyor. Mektubu yazmamış olsaydım bütün bunlar olmayacaktı: Olga ağlamayacaktı, her şey dünkü gibi kalacaktı; bu ağaçlı yolda rahatça oturacaktık, birbirimize bakıp mutluluktan söz edecektik. Bugün yarın hep böyle geçecekti..." Ağzını gere gere esnedi.

Birdenbire aklından başka bir düşünce geçti. Ya mektup dediği etkiyi yapsaydı. Olga fikrini kabul edip başına gelecekleri onun gibi korksaydı, onun sözde tecrübesini, sağduyusunu dinleyerek ayrılmaya, onu unutmaya razı olsaydı?

Tanrı korusun! Buraya veda etmek, şehre gitmek, yeni binaya taşınmak! Geceler bitip tükenmek bilmeyecek, günler birbirinden tatsız, birbirinden sıkıntılı, renksiz geçecekti...

Nasıl yaşayacaktı? Ölümden beter bir hale düşecekti; hasta olacaktı. Ondan ayrılmak istememişti, buna dayanamazdı; tekrar ona döner, görmek için yalvarırdı. Kendi kendine, "Ne diye yazdım bu mektubu?" diye sordu.

— Olga Sergeyevna!

— Ne var?

— Size bir şey daha itiraf etmek istiyorum.

— Nedir?

— Bu mektuba hiç gerek yoktu.

— Hayır, bu mektup gerekliydi.

Olga ona başını çevirdi, yüzünün halini görünce güldü. Oblomov'un uykusu birden dağıldı ve gözlerini hayretle açtı:

— Gerekli miydi?

Oblomov şaşkın şaşkın Olga'nın sırtına baktı; fakat yeldirmenin püsküllerinden başka bir şey göremedi. "Peki ama bu gözyaşları, bu sitemler ne idi? Bir kurnazlık mı acaba?"

Ama Olga'nın kurnazlık yapmadığı belli idi. Yalnız dar kafalı kadınlar kurnazlığa başvurabilir. Zekâları doğru işlemediği için kurnazlık yolu ile günlük meselelerini çözmeye çalışırlar, hayatın büyük yollarının nereye gittiğini görmeden kendi küçük düşüncelerini bir dantela gibi örerler.

Kurnazlık bozuk para gibidir: Onunla büyük şeyler satın alınmaz. Bozuk para ile bir insan ancak birkaç saat yaşayabilir. Kurnazlıkla bir şeyi gizleyebilirsiniz, bir adamı aldatabilirsiniz, ama onunla geniş bir ufka varamazsınız, büyük olayları bir sonuca götüremezsiniz. Kurnazlık kısa görüşlüdür: Burnunun ucundakini iyi görür, fakat çok defa insanı başkaları için hazırladığı tuzağa düşürür.

Olga ise kurnaz değil, zeki bir kızdı. Mesela bugünkü meseleyi ne kadar rahatça ve açıkça çözmüştü. Her zaman da böyle değil miydi? Her şeyin gerçek anlamını derhal görüyor, parmağını tam yaranın üstüne basıyordu. Halbuki kurnazlık bir fare gibi her şeyin çevresinde gezinir ve saklanır... Böyle şey Olga'nın karakterinde de yoktu. O zaman bu sözlerin anlamı da neydi? Oblomov bu düşüncelerden sonra sordu:

— Mektup niçin gerekliydi?

Olga her an ona üstün olmanın verdiği bir zevkle, neşeli neşeli:

— Niçin mi? dedi. Çünkü benim için bütün gece uykusuz kaldınız ve bu mektubu yazdınız. Ben de bencil bir insanım. Birinci neden bu...

— Mademki bana hak veriyorsunuz, demin niçin bu kadar sitemler ettiniz?

— Çünkü siz bunu mesele yaptınız. Bu olayı ben istemedim; olan oldu, şimdi geçtiği için mutluyum. Ama siz bunu önceden hazırladınız, hazırlamaktan zevk aldınız. Siz katı yüreklisiniz, bunun için sitem ettim. Sonra bir de... Mektubunuzda bir fikir ve duygu oyunu var... Dün gece, bu sabah, her zamanki hayatınızı değil, dostunuz Ştolts'un ve benim istediğim hayatı yaşadınız: Bu da ikinci neden; üçüncü nedene gelince...

Olga Oblomov'a o kadar yaklaştı ki kalbine ve başına kan hücum etti; heyecanından güç nefes alıyordu. Olga gözlerinin içine dik dik baktı.

— Üçüncü neden de şu: Bu mektup bir ayna gibi sizin iyi yürekliliğinizi, inceliğinizi, bana olan ilginizi, mutluluğum hakkındaki endişenizi, temiz vicdanınızı, velhasıl Andrey İvanoviç'in sizde gördüğü ve bana anlattığı değerleri taşıyor. Ben sizi bunlar için sevdim; uyuşukluğunuzu, tembelliğinizi bunun için hoş gördüm. Bu mektupta kendinizi istemeyerek açığa vurdunuz. Siz bencil değilsiniz İlya İlyiç. Bu mektubu benden ayrılmak için, beni aldatmaktan korktuğunuz için yazdınız... Onu yazdıran namusunuzdu. Öyle olmasaydı bu mektup beni kırardı ve ağlamazdım, gururum engel olurdu. Görüyorsunuz ya sizi niçin sevdiğimi biliyorum; bir hata işlemekten korkmuyorum. Hakkınızda aldanmıyorum.

İlya İlyiç bu sözleri söyleyen Olga'yı sanki bir ışık halesinin ortasında görüyordu. Gözlerinde aşkın zaferi ve kendi gücünü bilmenin aydınlığı vardı; yanakları kızarmıştı. Bütün bunların nedeni kendisiydi, Oblomov'du. Kalbinin temiz bir coşkunluğu onun ruhunda bu ateşi yakmış, bu parlaklığı, bu renkleri, bu aydınlığı yaratmıştı. Oblomov kendinden geçmişçesine:

— Olga siz dünyadaki kadınların en iyisi, en ince ruhlusunuz, dedi ve ona kollarını uzattı. Size yalvarıyorum, bu anlatılmaz mutluluğu bir öpüşle...

Olga derhal irkildi. Yüzündeki renk ve aydınlık kayboldu, gözleri öfkeyle doldu. Telaş ve korku içinde haykırdı:

— Asla! Asla! Yaklaşmayın bana!

Kollarını ve şemsiyesini siper ederek olduğu yerde taş kesildi.

Oblomov derhal kendine geldi. Karşısındaki artık o sevimli Olga değil, sıkışmış dudakları ve parlayan gözleriyle bir gurur ve öfke tanrıçasıydı. Utanç ve şaşkınlık içinde:

— Affedersiniz, diye mırıldandı.

Olga yavaşça döndü ve yürüdü. Omzunun üstünden ürkek bir bakışla Oblomov'un hareketlerini kolluyordu. Fakat Oblomov'un korkulacak hiçbir şey yaptığı yoktu. Azarlanmış, kuyruğunu kısmış bir köpek gibi yürüyordu. İlkin çabuk çabuk yürüyen Olga, Oblomov'un halini görünce gülmekten kendini alamadı ve daha rahat yürümeye başladı. Fakat zaman zaman heyecanlanıyor, yanaklarının rengi bir gidip bir geliyordu. Yürüdükçe yüzü açılıyor, nefesi rahatlıyor, adımları düzgünleşiyordu. "Asla" sözünün Oblomov için ne kadar kutsal olduğunu görerek, öfkesi yavaş yavaş pişmanlığa dönmüştü. Adımları gittikçe yavaşladı...

Sert davranışını mazur göstermek istiyor, konuşmak için bir bahane arıyordu.

Oblomov solan çiçeklere bakarak içinden, "Her şeyi berbat ettim," dedi; "işte şimdi asıl hatayı işledim. Asla... Ah yarabbi! Leylaklar geçti artık. Dünkü güzel gün de geçti, mektup da geçti, bu güzel an da geçti; hayatımın en güzel anı, bir kadının bana içinden gelen bir sesle bende güzel olan şeyi ilk defa söylediği an, geldi geçti..."

Olga durdu, gözlerini eğerek onu bekledi. Tatlı bir sesle:

— Mektubu bana verin, dedi.

Oblomov mektubu vererek, hüzünle:

— Mektup da leylaklar gibi geçti artık, dedi.

Olga Oblomov'a iyice yaklaştı, başını önüne eğdi. Gözleri nerede ise kapanmış, titriyor gibiydi. Mektubu aldıktan sonra başını kaldırmadı, uzaklaşmadı. Tatlı bir sesle:

— Beni korkuttunuz, dedi.

— Affedin beni.

Olga sustu; Oblomov içini çekti:

— Bu korkunç "asla" sözü...

Olga kızararak, zor işitilir bir sesle:

— O da geçecek, diye fısıldadı.

Olga Oblomov'a çekingen ve şefkatli bir yüzle baktı; iki elini tutup hararetle sıktı ve kalbine götürdü:

— Duyuyor musunuz, nasıl çarpıyor? Beni korkuttunuz. Bırakın gideyim.

Oblomov'a bakmadan geriye döndü ve eteğini hafifçe kaldırarak koştu.

Oblomov:

— Nereye kaçıyorsunuz? dedi. Yorgunum, arkanızdan yetişemem...

— Bırakın beni. Ben gidip şarkı söyleyeceğim. Kalbim o kadar doldu ki, göğsüme sığmıyor.

Oblomov yerinde durarak ona, uçup giden bir meleğe bakar gibi, hayran hayran bakakaldı. Kendi kendine hüzünle:, "Demek şu an da solup gidecek." dedi. Yürüyor mu, yürümüyor mu farkında değildi. "Leylaklar geçti, dünkü güzel gün, hayallerle, sıkıntıyla dolu gece de geçti... Evet! Bu an da geçecek! Dün gece geldi geçti, fakat yepyeni bir sabah doğdu..."

Oblomov yüksek sesle kendi kendine:

— Bu ne iştir? dedi. Demek aşk da geçiyor. Bense öyle sanıyordum ki âşıkların hayatı sıcak bir öğle vakti gibi rüzgârsız, hareketsizdir. Halbuki sevgide de rahat yok. O da değişiyor, durmadan değişiyor... Bütün hayat gibi.

Ama Yeşua gibi güneşe, "Yerinde dur!" diyecek adam daha doğmadı.

Oblomov kendi kendine kaygıyla sordu:

— Yarın ne olacak? Sonra dalgın dalgın evinin yolunu tuttu. Olga'nın pencereleri önünden geçerken kalbinin nasıl

Schubert'in müziğiyle dolduğunu, sevinç ve saadetten nasıl taştığını duydu.

— Tanrım! Yaşamak ne kadar tatlı!

XI

Oblomov eve dönünce Ştolts'dan bir mektup buldu. Mektubun başında ve sonunda, "Ya şimdi ya hiçbir zaman!" sözleri vardı. Ştolts ona uyuşukluğu için bir sürü sitem ediyor, önce İsviçre'ye, sonra İtalya'ya gideceğini, Oblomov'u İsviçre'de mutlaka bekleyeceğini yazıyordu. İsviçre'ye gidemezse bari köye gidip işlerini düzeltmesini, köylüleri işe sürmesini, gelirini sağlama bağlamasını, yeni evini yaptırmaya başlamasını yazıyordu. Sonunda, "Sözümüzü unutma; Ya şimdi ya hiçbir zaman!" diyordu. Oblomov, "Şimdi, şimdi, şimdi!" dedi; "Andrey hayatıma nasıl bir maceranın girdiğini bilmiyor. Bundan fazla ne bekliyor? Ben bundan fazla hareketli olabilir miyim? Kendisini benim halimde görmek isterdim. Kitaplarda Fransızların, İngilizlerin hep iş başında, hareket halinde olduklarını yazarlar, ama bu adamlar Avrupa'yı, Asya'yı, Afrika'yı sırf kendi keyifleri için dolaşırlar. Albümlerine resim çizmek; toprağın altından antikalar çıkarmak, aslan avlamak, yılan yakalamak gibi işlerle uğraşırlar. Ya da soylu bir tembellikle evlerinde oturur, dostlarıyla, bayanlarla öğle yemekleri, akşam yemekleri yerler. Bütün yaptıkları bundan ibaret. Ben ne diye yorucu işlere mahkûm olacakmışım? Bir insanın beygir gibi çalışması yalnız Andrey'in düşüncesi. Ne diye çalışacakmışım? Yemek yemek, sırtına el-

biselerini geçirmek iş olarak yeter. Şimdi Olga bana Oblomovka'ya gidip gitmeyeceğimi soruyor..."

Oblomov yazılar yazarak, hesaplar yaparak ateşli saatler geçirdi ve sonunda bir mimara başvurdu. Birkaç gün sonra evin ve bahçenin planları masanın üstünde duruyordu. Evin odaları boldu; iki de balkonu vardı. Gülümseyerek düşünüyordu: "Burası benim odam, burası Olga'nın odası; burası çocukların odası; burası yatak odası. Fakat köylüler, ah şu köylüler..." Dudaklarındaki gülümseme kayboldu, alnı kırıştı. "Komşum mektubunda bin türlü işten söz ediyor. Sürülen tarlalar, her arşın toprağın verimi... Aman ne sıkıntılı işler! İşlek bir köye kadar yol yapmak masrafını göze almalıymışız. Derenin üstüne de bir köprü kurmalıymışız. Üç bin ruble göndermeliymişim. Oblomovka'yı da rehine vermeliymişim. Peki ama ben ne bilirim bunları? Gerçekten gerekli mi bunlar? Bir kâr çıkar mı bunlardan? Benimle alay mı ediyor bu adam? Dürüst bir adam olduğunu düşünelim – Ştolts onu tanıyor; ama aldanabilir, o zaman paralar da havaya gider. Üç bin ruble az para değil. Nereden bulabilirim? Hayır, bu işte fazla tehlike var. Son mektubunda köylülerin boş araziye yerleştirilmesini yazıyor, derhal de cevap istiyor. Amma da aceleci adam! Rehin işi için gerekli bütün vesikaları göndereceğini vaat ediyor. Ona bir vekâletname gönderecekmişim; noterde tasdik ettirmeliymişim; daha da neler! Noterin nerede olduğunu bile bilmiyorum. Kime başvuracağım?"

Oblomov mektubu on beş gün kadar cevapsız bıraktı. Bu arada Olga, kendisine notere gidip gitmediğini sordu. Ştolts'dan bir mektup geldi. Olga da bir mektup aldı. Ştolts ona Oblomov'un ne yaptığını soruyordu. Fakat Olga Oblomov'un işlerini pek uzaktan izleyebiliyor, ancak kendine ait taraflarıyla uğraşabiliyordu. Oblomov mutlu görünüyor mu? Her gün vaktinde evden çıkıyor mu? Kayın ormanına saatinde geliyor mu? Günlük havadislerle meşgul oluyor mu? Olga'nın bildiği yalnız bunlardı. Onun asıl endişesi,

Oblomov'un hayatının başlıca amacından, kendisinden uzaklaşmasıydı. Ona noteri sorması da sadece Ştolts'un sorusuna cevap vermek içindi.

Yazın en sıcak zamanı, haziran sonlarıydı. Hava çok güzeldi. Oblomov Olga'dan hemen hiç ayrılmıyordu. Güzel günlerde parkta idiler. Öğle sıcağında kayın ormanında ağaç gölgelerine sığınıyorlardı. Oblomov Olga'nın ayakucuna oturup kitap okuyordu ona. Olga bir başka nakışa başlamıştı. Bu seferki Oblomov içindi. Yüreklerinde yazın sıcaklığı vardı. Olga Oblomov'un yanı başında koruyucu bir melek gibi duruyordu. Işıklı gözleriyle Oblomov'un yüzüne bakıyor, aklından geçenleri keşfediyor, bütün hayatları, duyguları, değişen bulutları yansıtan bir ırmak gibi sakin, akıp gidiyordu. Olga'nın hayat, aşk ve her şey hakkındaki görüşü daha açık, daha kesindi.

Kendine güveni artmış, gelecekten korkmaz olmuştu. Düşüncesi yeni yeni yollarda gelişiyordu. Kişiliğine yeni değerler katılıyordu. Ruhu derin, şairane duygulardan kurtuluyor, daha düz, daha güvenilir bir yola giriyordu.

Öyle bir sebatı vardı ki yalnız mukadderata değil, Oblomov'un uyuşukluğuna ve hareketsizliğine de galip geldi. Olga bir fikrin üzerinde durdu mu işler çarçabuk yürürdü. Artık hep onu konuşurdu. Konuşmasa bile hep onu düşündüğü belli olurdu. Bilirdiniz ki, unutmayacak, ihmal etmeyecek, gevşemeyecek, her şeyi düşünecek ve ne yapıp yapıp amacına ulaşacaktı.

Oblomov Olga'daki gücün, hangi durumda olursa olsun yapacağı şeyi bilme içgüdüsünün nereden geldiğini anlamıyordu. "Bunun nedeni herhalde kaşlarından birinin hep eğri ve ötekinden daha yukarıda olması... Bu kaşın üstünde incecik, zor görülür bir kırışık var... İşte iradesinin saklandığı yer orası olacak."

En rahat, en mutlu zamanlarda bile kaşları düz durmaz, o kırışık hiçbir zaman silinmezdi. Hareketlerinde hiçbir ka-

tılık, sertlik yoktu. Kararlı ve sebatlı olması kadınlığını hiç de azaltmıyordu.

Bir dişi aslan kesilmek, münasebetsiz erkeklere haddini bildirmek, zekâsı ile çevresindekileri hayran edip salonun bir köşesinde duran bir kimseye, "Bravo!" diye bağırmak onun harcı değildi. Birçok kadın gibi o da ürkekti. Gerçi fare gördüğü zaman korkmaz, bir sandalye devrildiği zaman bayılmazdı ama, evden fazla uzaklaşmaktan çekinir, garip bakışlı bir köylü gördüğü zaman yolunu değiştirir, geceleri bütün kadınlar gibi, hırsızlar gelir diye penceresini kapardı. Kalbi çabuk yumuşar, kolayca merhamete gelirdi. Onu ağlatmak hiç de zor değildi; kalbinin yolunu bulmak çok kolaydı. Sevgisinde pek şefkatli idi. Herkese nazik ve dikkatli davranırdı. Kısacası Olga tam bir kadındı.

Zaman zaman konuşmasında bir alay kıvılcımı parlardı; fakat o kadar zarif, o kadar sevimli bir zekâsı vardı ki onun alayına uğramak hoşuna giderdi insanın.

Esintiden falan korkmaz, akşamüstü hafif giyinir, bir şey de olmazdı. Sağlığı, iştahı her zaman yerinde idi. Sevdiği yemekleri pişirmesini bilirdi.

Bütün bunlar kadınların çoğunda vardır; fakat onlar şu ya da bu durumda ne yapacaklarını bilmezler, bilseler de başkalarından öğrenmişlerdir. Kendi hareketlerinin hesabını veremezler, ya teyzelerini ya kuzenlerini ileri sürerler... Çokları ne istediklerini bile bilmez, bir şeye karar verdikleri zaman o kadar yumuşaktırlar ki insan gerçekten bu işi isteyip istemediklerini kestiremez. Öyle olmaları herhalde kaşlarının yolunmuş iki yay gibi bir hizada durması ve alınlarında kırışık bulunmaması yüzündendir.

Olga ile Oblomov arasında başkalarının görmediği gizli bir anlaşma vardı. Başkalarının yanında her bakışlarının, her kelimelerinin ayrı bir anlamı vardı. Sonra, her şeyde aşklarıyla bir ilişki görüyorlardı. Olga bütün soğukkanlılığına rağmen, yemekte biri kendisininkine benzeyen bir aşk hikâ-

yesi anlatsa kızarırdı, bütün aşk hikâyeleri de birbirine benzediği için bu kızarma sık sık olurdu. Oblomov da aşktan söz edilince şaşkınlıktan çayda çöreklere öyle bir saldırırdı ki mutlaka birisini güldürürdü. İkisi de pek ihtiyatlı ve dikkatli olmuşlardı. Olga bazen teyzesine Oblomov'u gördüğünü söylemez, Oblomov da parkta gezmeye giderken evdekilere şehre gittiğini söylerdi.

Zekâsının ve anlayışının açıklığına, tazeliğine, sağlamlığına rağmen Olga'da marazi bazı haller belirmeye başlamıştı. Zaman zaman nedenini bir türlü anlayamadığı rahatsızlıklar geçiriyordu. Öğle sıcağında Oblomov'un koluna girip yürürken bazen omzuna tembel tembel yaslanıyor, bitkinlik içinde susuyordu. O zaman bütün canlılığı gidiyor, yorgun ve perişan gözlerini bir noktaya dikip bakakalıyordu.

Üstüne bir ağırlık basıyor, göğsü daralıyor, bunalıyordu. Pelerinini, başörtüsünü atmak kâr etmiyor, içindeki sıkıntı geçmiyordu. Kendini bir ağaç altına atıp saatlerce yatmak istiyordu canı.

Böyle anlarda Oblomov ne yapacağını şaşırır, bir dalla yüzüne yelpazelerdi; Olga sabırsızlıkla elini iter, bir türlü rahat edemezdi. Sonunda birden derin bir ah çeker, çevresine sevinçle bakar, gözlerini Oblomov'a çevirerek elini sıkardı. Neşesi, canlılığı ve kendine güveni tekrar yerine gelirdi.

Bir akşam yine üstüne fenalık gelmişti. Uykuda gezenlere benziyordu. O akşam Oblomov onun yeni bir tarafını gördü.

Hava sıcak ve boğucu idi. Ormandan ılık bir rüzgâr püfür püfür esiyordu; gök ağır bulutlarla kaplıydı. Hava gittikçe kararıyordu. Baron:

— Yağmur yağacak, dedi; eve döndüler.

Marya Mihaylovna odasına çekildi. Olga bir süre dalgın dalgın piyano çaldıktan sonra birdenbire durdu; Oblomov'a:

— Çalamıyorum, parmaklarım titriyor, boğulacak gibi oluyorum. Bahçeye gidelim, dedi.

Ağaçlar arasında el ele verip yürüdüler. Olga'nın elleri yaş ve yumuşaktı. Parka girdiler. Ağaçlar ve fundalıklar bir karaltı haline gelmişti. İnsan iki adım ilerisini göremiyordu; yalnız kumlu yollar kıvrım kıvrım belli oluyordu.

Olga karanlıklara doğru dikkatle baktı ve Oblomov'a sokuldu. Sessizce dolaştılar. İki siyah duvar haline gelen ağaçlar arasından adeta el yordamıyla ilerledikleri sırada Olga birdenbire:

— Korkuyorum! dedi.

Oblomov:

— Neden korkuyorsun, yanında değil miyim? diye sordu.

— Senden de korkuyorum; ama bu hoş bir korku. Kalbim çarpıyor. Ver elini, bak nasıl çarpıyor!

Olga ürpermeler içinde çevresine bakıyordu. Birdenbire iki eliyle Oblomov'un omuzuna sarılarak:

— Şuraya bak, görüyor musun; karanlıkta bir şeyler parlıyor? dedi.

Oblomov'a iyice sokuldu.

Oblomov:

— Bir şey yok, dedi; ama o da sırtında soğuk bir ürperti duydu.

Olga fısıldar gibi:

— Gözlerimi kapa çabuk... İyice kapa, dedi. Şimdi daha rahatım. Bir şey değil; sinirden olacak... Bak, gene görünüyorlar, bak. Kim var orada? Bir sıraya oturalım.

Oblomov:

— Eve gidelim Olga, dedi, iyi değilsin.

Olga başını omzuna koydu:

— Hayır, burada hava daha serin, içim daralıyor.

Oblomov yanağında Olga'nın sıcak nefesini duyuyordu. Eliyle başını tuttu; başı da sıcaktı. Gittikçe daha zor nefes alıyor, ikide bir içini çekiyordu. Oblomov telaşla:

— Eve gitsek daha iyi değil mi? dedi. Biraz uzansan...

Olga zor işitilir bir sesle, baygın baygın:

— Hayır hayır, bırak beni... İçim yanıyor, dedi.

— Haydi eve gidelim...

— Hayır, dur, şimdi geçer.

Tekrar Oblomov'un elini sıkıyor, durup durup gözlerinin içine bakıyordu. Bir müddet konuşmadı, sonra birdenbire ağlamaya başladı. İlkin yavaş yavaş, sonra hıçkırıklarla. Oblomov ne yapacağını şaşırmış:

— Tanrı aşkına Olga, çabuk eve gidelim, diyordu.

Olga hıçkırıklar arasında:

— Bir şey yok canım... bırak beni, dedi. Ağlamak istiyorum... Gözyaşları serinletir. Sinirden oluyor bu...

Oblomov karanlıkta Olga'nın ağır nefeslerini işitiyor; elinde sıcak gözyaşlarını duyuyordu. Olga'nın sinirli elleri ellerini sıkıyordu. Oblomov'un nefes almaya, parmaklarını oynatmaya cesareti yoktu. Başı omzundan, sıcak nefesi yanağından gitmiyordu. O da titriyor fakat bir türlü dudaklarını Olga'nın yanağına dokunduramıyordu.

Olga nihayet sakinleşti; nefesi düzeldi, sustu. Oblomov acaba uyudu mu diye merak ediyor ve kımıldanamıyordu...

— Olga, diye fısıldadı.

— Ne var? Geçti artık, iyiyim. Rahat nefes alıyorum.

Oblomov:

— Gidelim, dedi.

Olga istemeye istemeye kabul etti:

— Peki, gidelim.

Eve doğru çekingen adımlarla yürürken Olga başını omuzuna koyup elini sıkarak:

— Sevgilim, dedi.

Eve girdikleri zaman Oblomov Olga'ya baktı; bitkin görünüyordu ama, yüzünde, rüyada imiş gibi, garip bir gülümseme vardı. Onu divana oturttu, yanına diz çöktü ve birkaç defa derin bir sevgiyle elini tekrar tekrar öptü. Olga hep aynı gülümseme ile ona ellerini bıraktı ve giderken gözlerini ka-

pıya kadar ondan ayırmadı. Oblomov kapıya gelince başını çevirdi: Olga, yüzünde hep aynı baygın ifade, dudaklarında aynı gülümseme ile ona bakıyordu; bu gülümseme sanki Olga'nın iradesi dışında idi...

Oblomov düşünceli düşünceli çıktı. Bu gülümsemeyi başka bir yerde görmüştü. Zihninde böyle gülümseyen bir kadının resmini bulmaya çalışıyordu. Bir yerde böyle bir resim görmüştü... Cordelia mı idi acaba? Hayır o değildi.

Ertesi gün Olga'nın sağlığını sordurdu. Çok iyi olduğu cevabını getirdiler. Kendisini yemeğe bekliyormuş, akşam da havai fişekleri görmek için beş verst ötede bir yere gideceklermiş. Bu habere Oblomov inanmadı ve kendisi görmeye gitti. Olga gerçekten bir çiçek gibi tazeydi; gözleri parlak, yanakları kırmızı, sesi canlıydı. Ama Oblomov yanına gelip dün geceden sonra nasıl olduğunu sorunca şaşırdı, kızardı ve acele acele:

— Hafif bir sinir bunalımı geçirdim, dedi. Teyzem geceleri daha erken yatmamı söylüyor. Son zamanlarda sık sık böyle...

Cümlesini bitirmedi; bu konunun kapanması için neredeyse yalvaracaktı. Niçin böyle şaşırdığını kendisi de bilmiyordu. Niçin dün akşamı hatırlamak onu üzüyor, içini yakıyordu?

Bir şeyden utanıyor, kendine mi, Oblomov'a mı kızdığını bilmiyordu. Oblomov ona gittikçe daha yakın, daha sevimli geliyordu; onu ağlayasıya seviyordu; dün gece sanki esrarlı bir el onları birbirine bağlamıştı...

Uzun zaman uyuyamadı. Sabahleyin parkla ev arasındaki yolda heyecanla bir aşağı bir yukarı gitti geldi; hep düşünüyor, kaşlarını çatıyor, ansızın kızarıyor, bir şeylere gülümsüyor, fakat hiçbir sonuca varamıyordu.

"Ah ne mutlu Soniçka'ya! O olsa hemen kararını verirdi!"

Peki Oblomov'a ne oluyordu? Niçin dün gece nefesi yüzüne değdiği, sıcak gözyaşları eline döküldüğü halde, eve kadar adeta kolları arasında gittiği halde, kalbinin gizli sesini işittiği halde sessiz ve hareketsiz kalmıştı? Başka erkekler de insana bu gözlerle mi bakarlardı?

Oblomov gençliğini her şeyi bilen ve hiçbir şeye inanmayan, bütün hayat meselelerini çoktan çözmüş, her şeyi soğukkanlılıkla incelemiş gençler arasında geçirdiği halde, hâlâ dostluğa, aşka, şerefe inanıyordu. Bütün aldanmalarına rağmen gene de inancını yitirmemişti. Hâlâ kadınların saflığına inanıyordu. Büyük bir değer verdiği bu saflığa çok şeyler feda etmeye hazırdı. Fakat yüreğindeki bu temiz inancı açıkça söyleyecek kadar da iradeli değildi. Erdemi gizliden gizliye tadıyor, fakat konuşurken erdemi küçümseyip alaya alanlara katılıyor, onlarla birlikte her şeyi inkâr ediyordu.

Bir laf kalabalığı ortasına atılan iyi, gerçek ve temiz bir sözün ne kadar ağır bastığını, konuşmaları nasıl başka bir yöne çevirdiğini hiç fark etmemişti. Bilmiyordu ki sahte bir utanmayla değil, cesaretle ve uluorta söylenen bir söz dedikoduların iğrenç gürültüleri arasında kaybolmaz, toplum hayatının derinliklerine bir inci gibi iner, kendisine her zaman bir sedef bulabilirdi.

Birçok insan iyilikten utanarak söz ettiği halde, kendilerini lekeleyebilecek boş ve kötü sözleri yüksek sesle ve cüretle söylerler. Fakat Oblomov'un hareketleri dürüsttü; vicdanında bile bile işlenmiş hiçbir günah yoktu. Hiçbir erdemi ayak altına almış değildi. Günlük konuşmalarda kadınlardan parayla alıp verilen bir matah gibi söz edilmesine dayanamazdı. Bir erkeğin şerefini kaybetmesine, bir kadının çamura düşmesine her zaman vahlanır, fakat çevresindekilerin yargılarından korkarak bir şey söylemezdi. Onun duygularını birisinin keşfetmesi gerekti: Olga keşfetti.

Erkekler bu çeşit duygularla alay ederler, kadınlarsa onlara değer verirler: Temiz ve erdemli olanlar hemen bu duy-

gulara aşina çıkarlar; bozuk ruhlu olanlarsa bu duygularla kötülüklerini temizlemek çabasına düşerler.

Yaz artık sona eriyordu. Sabahlar da, akşamlar da ıslak, karanlık olmaya başlamıştı. Değil leylaklar, meyveler bile geçmişti. Olga ile Oblomov her gün buluşuyorlardı.

Oblomov yeniden hayata kavuşmuş, yıllardan beri bıraktığı şeyleri yeniden bulmuştu. Şimdi artık Fransız elçisinin Roma'yı neden bıraktığını, İngilizlerin niçin Doğu'ya savaş gemileri gönderdiğini biliyor, Fransa ve Almanya'da yapılacak demiryolları ile ilgileniyordu. Fakat Oblomovka'dan bucağa yapılacak yolu düşünmüyor, işleriyle uğraşmak için kimseye vekâlet vermiyordu. Ştolts'a da cevap yazmıyordu.

Oblomov'un bildiği şeyler yalnız Olga'nın evindeki günlük konuşma konuları, gazete haberleri ve Olga'nın ısrarı ile izlediği yabancı edebiyat yayınları idi. Geri kalan her şeyi aşk silmiş süpürmüştü.

Gülpembe havadaki sık değişikliklere rağmen ufukta hiç bulut yoktu. Bununla birlikte Olga zaman zaman Oblomov hakkında endişeye düşmeye başlar, aşkından artan vakit ve duygularla sevgisini tahlil eder; sorduğu sorulara Oblomov tam ve rahat bir cevap veremediği, duyguları birbirine uymadığı, kendisinin coşkunluğuna sadece ateşli ve durgun bir bakışla karşılık verdiği zamanlar, içine kasvet çökerdi. O zaman yüreğine yılan gibi soğuk bir şey girer, onu güzel rüyalarından uyandırır ve aşkın sıcak, büyülü dünyası sisli bir sonbahar gününe dönerdi. Kendi kendine, içinin neden rahat edemediğini, mutluluğunun neden yarım kaldığını sorardı. Eksik olan ne idi? Daha fazla ne istiyordu? Kaderinin istediği Oblomov'u sevmek değil miydi? Oblomov'un iyi kalbi, doğruluğa inanışı ve bilhassa şefkati, hiçbir erkeğin gözünde görmediği şefkati bu aşkı haklı çıkarmaya yeterdi.

Gözlerindeki anlamı her zaman kavraması, sesinin her zaman rüyalarında ve belki de gerçekte duyduğu sese benzemesi o kadar önemli miydi?.. Bunlar herhalde kuruntuydu.

Ne diye üstünde durup rahatını bozuyordu? Zaten bu aşktan kurtulmak istese bile kurtulabilir miydi? Olan olmuştu. İçine düştüğü aşkı bir elbise gibi çıkarıp atamazdı. "İnsan iki defa sevemez, ahlaksızlık sayılır." diyordu.

Böylece Olga aşkı öğreniyor, kendini deniyor, ruhundaki her ilerlemeyi gülerek, ağlayarak, derin derin düşünerek seyrediyordu. Bu yüzden bazen gülmesine de, ağlamasına da perde çeken ve Oblomov'u telaşa düşüren düşünceli bir tavır takınırdı... İçinde olup biteni Oblomov'a sezdirmek bile istemezdi.

Oblomov aşk üstüne kafasını işletmiyordu. Kendini Ştolts'a anlattığı tatlı hülyalara kaptırmıştı. Bazen hayatın her zaman bulutsuz olacağına inanıyor, kendini Oblomovka'da, sevimli dost çehreler arasında, tam bir mutluluk içinde verandaya oturmuş görüyordu. Hatta bazen kendini büsbütün unutuveriyordu; iki defa Olga'yı beklerken ormanda uyuyakalmış, fakat Olga'ya bir şey söylememişti.

Derken havada bir bulut gözüktü. Bir gün bir gezintiden sessiz ve rahat dönüyorlardı. Tam büyük yola girecekleri sırada tozu dumana katarak geçen bir araba gördüler. İçinde Soniçka, kocası ve bir başka çift vardı:

— Olga, Olga! Olga Sergeyevna! diye bağırdılar.

Araba durdu. Olga'nın etrafını sardılar. Muhabbetli sözler, öpüşmeler arasında hepsi bir ağızdan konuşuyorlardı. Oblomov'un farkında bile olmadılar. Birden ona döndüler, baylardan biri tek gözlüğü ile baktı. Soniçka yavaşça sordu:

— Kim bu?

— İlya İlyiç Oblomov.

Hep birlikte eve doğru yürüdüler. Oblomov sıkıntı içindeydi. Arkalarından yürürken, Olga onu bakışlarıyla durdurmasaydı yolun kenarındaki çitin üstünden atlayıp evine yollanacaktı.

Canını sıkan şey, bu bayların, bayanların kendisine tuhaf tuhaf bakmalarıydı. Buna da katlanabilirdi; çünkü eskiden

de herkes, uykulu ve bezgin hali, özensiz giyinişi dolayısıyla ona hep böyle bakardı. Fakat bunlar Olga'ya da aynı gözlerle bakıyorlardı. Bu kuşkulu bakışlar ansızın keyfini kaçırmıştı. İçinde öyle ezici bir sıkıntı duydu ki dayanamadı, ayrıldı. Evine gamlı kasvetli döndü.

Ertesi gün Olga'nın tatlı konuşmaları ve şakaları sıkıntısını gidermedi. Olga'nın ısrarlı soruları karşısında bir baş ağrısı bahane etmek zorunda kaldı ve başına bir şişe dolusu kolonya dökülmesine katlandı. Daha ertesi gün geç vakit eve dönerken Olga'nın teyzesi onlara ve bilhassa Oblomov'a anlamlı anlamlı baktı. Hafifçe şişmiş ağır gözkapaklarını indirerek bir yandan gözucuyla onları süzüyor, bir yandan da düşünceli düşünceli ruh kokluyordu.

Oblomov sessiz bir azap içindeydi: Şüphelerini Olga'ya söylemeye cesaret edemiyordu. Onu telaşa düşürmekten korkuyor, daha doğrusu hiçbir ciddi meselenin, yaşadıkları rahat ve bulutsuz hayatı bozmasını istemiyordu.

Çoktan beri artık Olga'nın onu sevmekle hata edip etmediği meselesi ortadan kalkmıştı. Şimdi mesele ormanda geç vakitlere kadar baş başa kalmalarıydı. Oblomov dehşet içinde düşünüyordu: "Onu öpmeye niyetlendim; bu bir suç; hem de öyle ufak tefek bir suç değil. Öpmeye gelinceye kadar nice aşamalardan geçmek gerek: El sıkmalar, iltifatlar, mektuplar... Bütün bunlar da olmadı değil. Hem sonra benim niyetlerim dürüst; onu..."

Birdenbire sıkıntısı dağıldı, Oblomovka'nın ışıklı hayali, parlak güneşi, yeşil tepeleri, gümüş deresi gözlerinin önüne serildi. Olga ile beraber ağaçlı bir yolda hülya içinde yürüyorlar. Kolunu beline dolamış; verandada, ağaç dalları arasında oturuyorlar... Herkes hayran hayran onlara selam veriyor. TamŞtolts'a anlattığı hayal. Tekrar endişe ile düşündü: "İşe burasından başlamalıydım. Üç defa tekrarlanan seni seviyorum sözü, leylak dalı, itiraf, bütün bunlar bir ömürlük mutluluğun teminatı sayılmaz mı? Temiz bir kadın bunları

hayatında ancak bir defa yapabilir. Ben neyim o halde, neyim ben? Ben bir Don Juan, bir kadın avcısı mıyım? Neredeyse çekik gözlü, kırmızı burunlu roman âşıkları gibi, bir kadından aldığım gülü yakama takıp dostlarıma zaferimden bahsedeceğim... Aman yarabbi, ben ne hale düştüm! Gerçekten bir uçurumun üstünde değil, dibinde. Niçin? Niçin? Olga bu hale düşecek bir kız mıydı?.."

Oblomov renkli hayallerinin solduğunu, Olga'nın bir felakete kurban gideceğini düşünerek çocuk gibi ağladı. Aşkı bir suçtu, vicdanı karartan bir lekeydi. Ruhundaki fırtına bir düşünceyle ansızın durdu. Bütün bunlar meşru bir sonuca varabilirdi: Olga'ya evlenme teklif edilebilirdi... Sevinçten ürpererek:

— Evet, en doğrusu bu, dedi; bana utangaç bir bakışla evet diyecek... Bir tek kelime söylemeyecek, kıpkırmızı kesilecek, bütün yüreğiyle gülümseyecek, sonra gözleri yaşlarla dolacak...

Gözyaşları ve gülümsemeler, ona sessizce uzanan bir el, hayat dolu bir sevinç, bütün hareketlerinde taşkın bir mutluluk, iki hayatı birbirine bağlayan gizli bir anlaşma, uzun, tatlı bir konuşma, fısıldayarak içini dökme. Çevresindeki her şeyden, günlük konuşmalarından bir aşk fışkıracak, bu aşkı onlardan başka kimse görmeyecekti. Hiçbir bakış onlara çevrilmeye cüret edemeyecek... Birdenbire yüzü ciddileşti. Kendi kendine, "Evet, şerefli, dürüst ve güvenli bir mutluluk dünyasına bu yoldan gidebilirim." dedi. "Şimdiye kadar çiçek toplamakla, bir çocuk gibi aşkın konusu ile sarhoş olmakla, ay ışığında gezinmekle, buluşma saatlerini beklemekle, onun genç yüreğini dinlemekle, hülyalarının peşine düşmekle uğraşmış olmak ne ayıp... Tanrım!"

Yüzü kızardı. "Bu akşamdan tezi yok Olga aşkın gerektirdiği görevleri öğrenecek; bu akşam onunla son yalnız buluşmamız olacak; bugün..."

Elini göğsüne koydu. Yüreği, kuvvetli fakat şerefli bir insanın yüreği gibi düzenli çarpıyor; heyecan içinde düşünüyordu: Olga'ya, "Bir daha buluşmayacağız." diyecek, Olga kederlenecek, Oblomov onun şaşkınlığını, telaşını zevkle seyredecek, sonra sıkıla sıkıla niyetini söyleyecekti.

Hayalinde Olga'nın sıkıla sıkıla evet deyişini, gülümsemesini ve gözyaşlarını, sessizce uzanan elini, gizli fısıldayışlarını, hatta herkesin önünde öpüşecekleri anı görüyordu.

XII

Olga'yı bulmaya koştu. Evden çıktığını söylediler. Köye gitti; orada da yoktu. Nihayet onu, uzakta, bir tepenin üstünde gördü, yürüyüşü ve hareketleri o kadar hafif ve güzeldi ki, göklere çıkan bir meleğe benziyordu. Arkasından koştu, Olga'nın sanki ayakları yerden kesilmiş, uçuyordu. Tepenin yarısına kadar çıkınca ona bağırdı.

Olga bekledi, fakat Oblomov on beş, yirmi adım yaklaşır yaklaşmaz tekrar yürümeye başladı ve bir hayli uzaklaştı. Nihayet durdular, gülüştüler. Oblomov artık kaçmayacağından emindi. Olga ona doğru koştu, elini verdi ve onu güle güle ardından çekti.

Ormana girdiler; Oblomov şapkasını çıkardı. Olga mendiliyle alnını sildi ve onu şemsiyesiyle yelpazelemeye başladı. Olga her zamankinden çok daha canlı, neşeli, çevikti. Zaman zaman içinde taşkın bir sevinç duyuyor ve hemen arkasından düşünceli bir hale düşüyordu. Gölgeye oturur oturmaz sordu:

— Bil bakalım dün ne yaptım?

— Kitap mı okudun?

Olga başını salladı.

— Yazı mı yazdın?

— Hayır.

— Şarkı mı söyledin?

— Hayır, falıma baktırdım. Dün kontesin kâhya kadını bizde idi; iskambil kâğıdı ile fala bakmasını biliyor. Benim falıma bakmasını rica ettim.

— Peki neler söyledi?

— Hiç. Yolculuk, bir sürü insan ve hep yanımda dolaşan sarışın bir adam... Katya'nın yanında, kupa papazının hep beni düşündüğünü söyleyince kıpkırmızı oldum. Benim de kimi düşündüğümü söyleyecekken kâğıtları karıştırdım ve kaçtım. Beni düşünüyorsun değil mi?

— Ah, daha az düşünmek isterdim.

Olga düşünceli düşünceli:

— Ya ben... Ben artık başka türlü yaşamayı unuttum, dedi. Geçen hafta bana kırılmıştın, iki gün gelmemiştin hatırlıyor musun? O iki gün öyle değiştim ki; huysuz bir kız oldum. Sen Zahar'la kavga ettiğin gibi ben de Katya ile kavga ettim: Gidip bir köşede ağladığını gördüğüm zaman üzülmedim bile. Teyzemin söylediklerine cevap vermedim; ne söylediğini duymadım bile; hiçbir şey yapmadım, hiçbir yere gitmedim. Sen gelir gelmez değiştim. Leylak renkli elbisemi Katya'ya verdim.

— İşte buna aşk derler, Olga.

— Neye? Leylak renkli elbiseye mi?

— Hayır, hepsine birden. Bu söylediklerinde kendimi buluyorum. Benim için de sensiz günlerin ve hayatın anlamı yok. Gece rüyamda hep çiçekli vadiler görüyorum. Seni görür görmez iyi bir insan oluyorum, bir şeyler yapmak istiyorum. Sensiz sıkılıyorum, tembelleşiyorum. Sırtüstü yatıp hayale dalmak istiyorum. Sen beni... beni sevmekten utanma...

Birdenbire sustu. "Neler söylüyorum? Ben bunun için mi geldim buraya?" diye düşündü ve kaşlarını çatarak öksürdü.

Olga birdenbire:

— Ben ölürsem ne yaparsın? diye sordu.

— Bu da nereden çıktı?

— Evet, bir gün soğuk alırım, ateşim yükselir; buralara gelir beni bulamazsın; eve gelirsin, hasta derler; ertesi gün gene öyle. Odamın panjurları kapanır; doktor başını sallar; Katya ayaklarının ucuna basarak gözyaşları içinde dışarı çıkar, senin yanına gelir: Olga ağır hasta, Olga ölüyor, der…

Oblomov birdenbire:

— Ah, diye bağırdı…

Olga güldü. Gözlerinin içine bakarak sordu:

— Ne yaparsın o zaman?

— Ne mi yaparım? Deli olurum, kendimi öldürürüm, sen de iyileşirsin.

Olga sinirlenerek:

— Aman, bırakalım bu konuşmayı, dedi. Sakın böyle bir şey yapma. Ölürsen sakın hortlayıp yanıma gelme; hortlaklardan korkarım.

Gülüştüler. Olga ciddileşti:

— Ah sevgilim, ne kadar çocuklaştık!

Oblomov tekrar öksürdü:

— Bak, ben sana bir şey söyleyecektim.

Olga birdenbire ona dönerek:

— Ne söyleyecektin? dedi.

Oblomov ürkerek sustu. Olga kolunu tutup çekti:

— Haydi söylesene.

— Hayır, bir şey yok.

— Var, bir şeyler düşünüyorsun.

Oblomov sustu. Olga:

— Kötü bir şey herhalde, söylememen daha iyi. Hayır, hayır, söyle. Ne olur, söyle, dedi.

— Yok bir şey canım, yok bir şey.

— Var, var, düşündüğün bir şey var, söyle.

Olga onu ceketinden kendine doğru çekiyor, Oblomov da yüzünü öpmemek için başını bir sağa bir sola çeviriyordu. Böyle kaçınmazdı ama o korkunç "asla" kelimesi hâlâ kulağında çınlıyordu.

— Söylesene...

— Söyleyemem... Gerek yok.

— Bir de dersin ki: "İçini dökmek mutluluğun temelidir; insanın kalbinden geçen hiçbir şey dostundan saklı kalmamalı." Bu sözleri sen söylemedin mi?

— Sadece demek istiyorum ki... Seni o kadar seviyorum ki, eğer...

— Evet? Evet?

— Eğer başka birini sevecek olursan ve o seni benden daha fazla mutlu edebilecekse, acımı içime gömer ve yerimi ona bırakırım.

Olga birden ceketini bıraktı, hayretle:

— Ne demek istiyorsun? dedi. Anlamıyorum. Seni kimseye değişmem. Başka bir kadınla mutlu olmanı da istemem. Çok derin şeyler söylüyorsun, anlamıyorum.

Olga dalgın dalgın ağaçlara baktı, sonra:

— Yoksa beni sevmiyor musun? diye sordu.

— Tersine, seni deli gibi seviyorum, senin için kendimi feda etmeye hazırım.

— Peki ama niçin? Kim istiyor bunu senden?

— Başka birisini sevdiğin zaman demek istiyorum...

— Başka birisini mi? Deli mi oldun sen? Mademki seni seviyorum, niçin başka birisini seveyim? Sen başka bir kadını sevebilir misin?

— Dinleme benim söylediklerimi. Ne söylediğimin farkında değilim. Sen de hemen inanıyorsun. Söylemek istediğim hiç de bu değil...

— Peki nedir öyleyse söylemek istediğin?

— Demek istiyorum ki sana karşı kabahatliyim... Hem de çoktan beri.

— Ne demek istiyorsun, söylesene? Beni sevmiyor musun? Alay mı, ediyorsun benimle? Çabuk söyle.

— Hayır, hayır; bunlar değil. Demek istiyorum ki... Seninle buluşmalarımız... gizli...

— Gizli mi? Ne gizlisi? Seninle hemen her görüştükçe teyzeme söylüyorum.

Oblomov endişeyle:

— Her zaman mı? diye sordu.

— Ne var bunda?

— Kabahat bende; sana bunun doğru olmadığını çoktan söylemeliydim.

— Söylemiştin ya…

— Söyledim mi? Ha, sahi, söylemiştim. Peki, öyleyse görevimi yapmış sayılırım.

Oblomov neşelendi. Olga sorumluluğunu üstünden böyle kolayca aldığı için memnundu. Olga:

— Peki, sonra? diye sordu.

— Sonra mı? Hepsi o kadar.

— Hayır, bu kadar değil. Bir şey daha var. Her şeyi söylemedin.

Oblomov kayıtsız görünmeye çalıştı:

— Bir de düşünmüştüm ki…

Sustu, Olga bekledi.

— Daha az görüşmemiz gerek.

Olga biraz düşündükten sonra:

— Niçin? dedi.

— Vicdanım rahat değil. Uzun uzun birlikte kalıyoruz. Heyecanlanıyorum, kalbime çarpıntı geliyor, sen de öyle… Korkuyorum.

— Neden korkuyorsun?

— Sen daha gençsin: Dünyada ne tehlikeler olduğunu bilmiyorsun. İnsan her zaman nefsine hâkim olamaz. Bazen şeytana kapılır, gözleri kararır, ne yaptığını bilmez olur, kafasını duman bürür. Temizliğe ve masumluğa olan saygısı bir girdaba sürüklenir. Bir tutku insanı sarar, o zaman kendimize hâkim olamayız artık. Ayaklarımızın altında bir uçurum açılır.

Bu sözler Oblomov'u sahiden ürküttü; Olga gözlerini koca koca açarak:

— Eh, peki ne olur? Açılırsa açılsın, dedi.

Oblomov sustu; söyleyecek bir şey kalmamıştı. Olga bir süre ona dik dik baktı, alnındaki kırışıklıklarda düşüncesini okuyor, şimdiye kadarki sözlerini ve bakışlarını hatırlıyordu sanki. Aşklarının büyük hikâyesini kafasından geçirdi; bahçedeki karanlık geceye gelince ansızın kızardı, gözlerini Oblomov'dan ayırarak:

— Saçma şeyler söylüyorsun, dedi. Ben hiç senin gözlerinin karardığını görmedim. Sen bana çoğu zaman Kuzmınıçına'nın baktığı gibi bakıyorsun.

— İşi şakaya döküyorsun Olga; bense ciddi konuşuyorum... Zaten söylenmedik daha neler var.

— Daha ne var? Gene mi uçurum?

Oblomov içini çekerek:

— Artık seninle yalnız kalamayız, dedi.

— Niçin?

Olga düşünceye daldı.

— Doğru değil...

— Evet, herkes de öyle diyor; ama niçin?

— İş öğrenilince, dedikodu dört yana yayılınca ne derler?

— Kim ne diyecek? Benim annem yok. Olsaydı seninle niçin görüştüğümü ancak o sorabilirdi. Ben de yalnız ona, ağlayarak, kötü bir şey yapmadığımı söylerdim; bana inanırdı. Başka kim bana karışabilir?

— Teyzen.

— Teyzem mi?

Olga üzüntüyle başını salladı.

— Teyzem bana hiçbir şey sormaz. Evi bırakıp gitsem beni ne arar ne sorar. Ben de ona ne yaptığımı söylemem bile. Başka kim o halde?

— Başkaları, herkes... Geçen gün Soniçka bize nasıl bir gülümsemeyle baktı: Öteki kadınlar, erkekler de öyle.

Oblomov ona o günden sonra ne kadar üzüldüğünü anlattı.

— Sadece bana baksa aldırmazdım; ama aynı gülümsemeyle sana da baktığını görünce elim ayağım kesildi.

Olga soğukça:

— Peki sonra ne oldu? diye sordu.

— Ne olacak, işte o gün bugündür işkence içinde yaşıyorum. Aramızdaki ilişkinin duyulmaması için bir çare aradım. Seni de telaşa düşürmek istemiyordum. Çoktandır seninle bunları konuşmak istiyordum.

— Boşuna üzülmüşsün. Ben zaten bunları biliyordum.

Oblomov hayretle sordu:

— Ne demek istiyorsun?

— Gayet basit: Soniçka benimle konuştu, beni sorguya çekti. Alay etti, hatta sana nasıl davranacağımı bile öğretti.

Oblomov sitemle:

— Bana bundan hiç söz etmedin, dedi.

— Ya sen bana kaygılarından hiç söz ettin mi?

— Söyle peki, Soniçka'ya ne cevap verdin?

— Hiç; ne cevap vereyim? Sadece kızardım.

— Aman yarabbi, ne hale düştük! Başkalarından utanıyorsun. Ne kadar düşüncesiz davranıyoruz. Ne olacak bunun sonu?

— Bilmem.

Oblomov Olga ile kaygılarını paylaşarak, onun açık sözlerinden ve bakışlarından güç alarak rahata kavuşacağını sanmıştı. Onun da tereddüt içinde olduğunu görünce cesaretini kaybetti.

Yüzüne bir kararsızlık ifadesi çöktü, bakışları alıklaştı. İçinde hafif bir ürperme duyuyordu. Olga'yı unutmuş gibiydi. Soniçka, kocası, ötekiler, hep gözünün önünde idi; gülmeleri, konuşmaları kulağında çınlıyordu.

Her zaman o kadar becerikli olan Olga ona soğuk bir sessizlikle bakıyor, daha büyük bir soğuklukla da, "Ne bileyim?" diyordu. Oblomov bu "Ne bileyim?" sözünün anlamını kavramıyor kavramaya da çalışmıyordu. Susmak-

tan başka çare bulamadı. Onun düşünceleri ve niyetleri bir başkasının yardımı olmadan gelişemiyordu. Tıpkı kendiliğinden olup yere düşmeyen elmalar gibi.

Olga ona bir süre baktı, sonra pelerinini giydi, daldan başörtüsünü çekti, yavaş yavaş başını sardı, şemsiyesini aldı. Oblomov kendine gelerek:

— Nereye? Daha çok erken, dedi.

Olga dalgın ve sıkıntılı:

— Hayır geç oldu, dedi. Hem hakkın var: Fazla ileri gittik, bir çıkmaza girdik. Bir an evvel ayrılmamız, her şeyi unutmamız gerek.

Olga sert ve acı bir sesle, "Hoşça kal." diyerek başını önüne eğdi ve yola doğru yürüdü.

— Olga, Tanrı aşkına, ne oluyor sana? Nasıl ayrılabiliriz?

Olga dinlemeden daha çabuk yürüdü, fotinleri altında kumlu yol gıcırdıyordu. Oblomov bağırdı:

— Olga Sergeyevna!

Olga yine dinlemedi, yürüdü. Oblomov ağlar gibi bir sesle konuştu:

— Tanrı aşkına, gitme. İnsan bir suç bile işlese onu dinler... Ah yarabbi! Hiç mi kalbi yok? İşte kadınlar böyledir.

Oblomov oturdu, elleriyle yüzünü kapadı. Artık ayak seslerini de duymuyordu.

Oblomov, korku içinde:

— Gitti, diyerek başını kaldırdı. Olga karşısında duruyordu.

Sevinçle eline sarıldı.

— Gitmedin, gitmeyeceksin, değil mi? dedi. Gitme; ve bil ki gidersen öldüğüm gündür.

— Ama, İlya, gitmezsem ikimiz de suçlu sayılacağız değil mi?

— Hayır, hayır.

— Nasıl hayır? Soniçka ile kocası bizi bir defa daha görürlerse mahvolurum.

Oblomov ürperdi; kelimeleri birbirinden ayırarak telaşla söze başladı:

— Dinle, dedi, daha... her şeyi söylememiştim.

Sözüne devam edemedi. Evde iken ona o kadar tabii, basit, zaruri gelen, gülümseyen, mutluluk gibi görünen hayat birdenbire önünde bir uçurum oluvermişti. Bu uçurumu aşmaya cesareti yoktu. Atılacak adımınsa kesin ve korkusuz olması gerekiyordu.

Olga:

— Birisi geliyor, dedi.

Yandaki patikadan ayak sesleri duyuldu. Oblomov, gözlerini korkuyla açarak:

— Soniçka olmasın sakın? dedi.

Yabancı iki erkekle bir kadın geçti. Oblomov rahat bir nefes aldı. Tekrar telaşla Olga'nın elini tutarak:

— Gel şu sıraya gidelim; oradan kimse geçmez, dedi.

Olga'yı sıraya oturttu, kendisi de yanı başına, çayırın üstüne çömeldi.

— Birdenbire parladın, kalktın gittin; daha sözlerimi bitirmemiştim.

— Eğer yine benimle oyun oynarsan giderim, bir daha da dönmem. Geçen gün beni ağlatmaktan zevk aldın. Şimdi de belki ayaklarına kapanmamı, senin kölen olmamı istiyorsun. Demek her aklına eseni yapacaksın, bana ahlak dersi vereceksin, ağlayacaksın, korkacaksın, beni korkutacaksın, sonra da ne yapacağız diye soracaksın.

Olga birdenbire gururla ayağa kalkarak ekledi:

— Seni tanıdıktan sonra bir hayli akıllandım, benimle nasıl bir oyun oynadığını anlıyorum... Ama artık bir daha ağladığımı görmeyeceksin.

— Yemin ederim, seninle oynamıyorum.

— Öyle ise daha kötü. Senin bütün bu korkularına, muammalı sözlerine, sıkıntılarına karşı şunu söyleyeceğim: Bu-

güne kadar seni sevdim ve ne yapacağımı da hiç düşünmedim; şimdi artık ne yapacağımı biliyorum.

Olga gitmeye hazırlanarak:

— Senin fikrini de sormayacağım, dedi.

Oblomov onu elinden tutup tekrar sıraya oturtarak bir an cesaretini topladı:

— Ben ne yapacağımı biliyorum, dedi. İnanır mısın kalbimde bir tek arzu, kafamda bir tek düşünce var. Ama irademe ve dilim dinlemiyor beni. Konuşmak istiyorum, kelimeleri bulamıyorum. Oysa söylemek istediğim şey o kadar basit... Bana yardım et Olga.

— Ne düşünüyorsunuz, bilmiyorum ki?..

— Ah, Tanrı aşkına, böyle sizli bizli konuşma benimle. Bu mağrur bakışın beni kahrediyor. Her söylediğin söz beni bir buz parçası gibi donduruyor.

Olga güldü, elini Oblomov'un başına koyarak:

— Seni deli seni, dedi.

Oblomov, önünde diz çöktü:

— Ha şöyle, şimdi düşüncem de, dilim de açıldı. Olga, benim karım ol!

Olga sustu ve başını çevirdi.

— Olga, elini ver bana.

Olga elini vermedi. Oblomov zorla aldı ve dudaklarına götürdü. Olga elini çekmedi. Eli yumuşak ve hafif nemli idi; Oblomov yüzüne bakmak istedikçe Olga başını daha fazla çeviriyordu. Elini öperek telaşla sordu:

— Susuyor musun?

Olga yüzüne bakmadan alçak bir sesle:

— Kabul ediyorum da ondan, dedi.

Oblomov hayalinde yarattığı teklif sahnesini hatırlayarak sordu:

— Neler duyuyorsun? Neler düşünüyorsun?

Olga ormana bakmaya devam ederek:

— Senin duyduklarını, dedi.

Heyecanını tutmaya çalıştığı, yalnız ağır nefes alışından anlaşılıyordu. Oblomov, "Acaba gözlerinde yaş var mı?" diyordu, "Bir türlü gözlerini yerden ayırmıyor."

Olga'yı kendine çekmeye çalışarak:

— Ne kadar rahat, ne kadar ilgisiz görünüyorsun! dedi.

— İlgisiz değilim, ama rahatım.

— Niçin?

— Çünkü bunu çoktandır bekliyordum. Bu sahneye kendimi hazırlamıştım.

Oblomov hayretle:

— Çoktan mı? dedi.

— Evet, sana leylak dalını verdiğim zamandan beri. O günden beri seni...

— O günden beri mi?

Oblomov kollarını açıp onu kucaklamak istedi. Olga kollarından kurnazca kaçarak ve şemsiyesiyle onu iterek alaycı bir eda ile:

— Dikkat et, önümüzde bir uçurum açılıyor, dedi; cehennem alevleri...

Oblomov yine korkunç "asla" kelimesini hatırladı ve daha ileri gitmedi.

— Ama sen kendi düşüncelerinden bana hiç söz etmedin.

— Evlenen kadın değildir ki, bizimle evlenirler ya da bizi kocaya verirler.

Oblomov dalgın dalgın:

— Demek o günden beri ha? dedi. Olur şey değil.

— Peki, maksadını anlamasaydım seninle buralarda yapayalnız nasıl dolaşırdım? Nasıl akşamları çardaklarda seninle baş başa otururdum? Seni nasıl dinler, sana nasıl inanırdım?

Oblomov'un rengi değişti, Olga'nın elini bırakarak, "Demek ki..." diye söze başladı, bitiremedi.

İçini garip bir düşünce kemiriyordu. Olga ona sakin, kendinden emin bakıyor, söyleyeceklerini güvenle bekliyordu. Oblomov'un ondan şu anda beklediği gurur ve cesaret değil, gözyaşı, tutku, bir an için olsun coşkun bir mutluluktu. Ondan sonra artık bütün ömrü boyunca sakin yaşayabilirdi. Nerede o birden boşanacak gözyaşları? Utana utana, "peki" deyişler? Ne anlaşılmaz şeydi bu! Kalbinde şüphe yılanı uyandı... Olga onu gerçekten seviyor muydu? Yoksa sadece onunla evlenmek mi istiyordu?

— Ama mutluluğun bir başka yolu daha vardır.

— Hangisi?

— Aşk bazen beklemez, insanın içini bir ateş sarar, bütün varlığı ürpertir; öyle derin bir sevinç ve keder verir ki...

— Hangi yoldan söz ettiğini anlayamıyorum.

— O yolda kadın her şeyi feda eder. Ruhunu, hayatını, kendine saygısını, şerefini, her şeyi. Bütün bunların yerine aşkı koyar.

— Bizim bu yolu mu tutmamız gerek?

— Hayır.

— Mutluluğu benim rahatlığım ve şerefim pahasına mı elde etmek istiyorsun?

— Yo, hayır, hayır, Tanrı göstermesin.

— O halde niçin bundan söz ediyorsun?

— Bilmem ki...

— Ben biliyorum. Senin bilmek istediğin şu: Acaba senin için rahatımı feda edip o yolu tutabilir miyim? Bu değil mi?

— Evet, galiba öyle... Buna cevabın ne?

Olga, kesin bir eda ile:

— Hiçbir zaman, hiçbir şey için bu hale düşmeyeceğim, dedi.

Oblomov düşünmeye daldı ve içini çekti.

— Evet, o yol korkunç bir yoldur; bir kadının o yoldan gidebilmesi için büyük bir aşka düşmesi, ölmeye razı olacak kadar sevmesi gerekir.

Olga'ya dikkatle baktı. Yüzünden hiçbir şey okuyamıyordu; sakindi; yalnız kaşı hafifçe kımıldıyordu.

— Mesela Soniçka, senin parmağın kadar değeri olmayan Soniçka seninle konuşacak olsa...

Olga gülümsedi. Gözleri ışıklanmıştı. Oblomov'un gururu Olga'dan bir fedakârlık koparmaya zorluyordu onu. Bundan duyacağı zevk pek büyük olacaktı.

— Farz et ki erkekler senin yanına artık çekingen bir saygıyla gelmiyorlar, yüzüne cüretli ve anlamlı bir gülümsemeyle bakıyorlar.

Oblomov Olga'ya baktı. Şemsiyesiyle kumların arasında bir çakıl taşı ile oynuyordu.

— Bir odaya giriyorsun, hanımefendiler nefretle başlarını çeviriyorlar, bir tanesi kalkıp senden uzakta bir yerde oturuyor... Ama senin gururun hiç incinmiyor, onlardan daha iyi, daha üstün bir insan olduğundan şüphe etmiyorsun.

Olga sükûnetle:

— Ne diye bana bu korkunç şeyleri anlatıyorsun? dedi. Ben hiç bir zaman o yolu tutmayacağım ki.

Oblomov düşünceli:

— Evet, senin utanmaya karşı koyacak kadar gücün yok, dedi. Ölümden korkmayabilirsin. Korkunç olan insanın ölmesi değil, ölmeden önce geçirdiği acılı saatlerdir. Sen onlara dayanamazsın, kendini kaybedersin, değil mi?

Oblomov Olga'nın düşündüklerini anlamak için gözlerinin içine bakıyordu. Olga ise neşeli görünüyordu. Oblomov'un anlattığı korkunç sahneler onu hiç rahatsız etmedi; dudaklarında hafif bir gülümseme geziniyordu.

— Ne kendimi kaybetmeye, ne de ölmeye niyetim var. Bütün bunlar hep yanlış. İnsan bu dediğin yola hiç girmeden de pekâlâ sevebilir... Hatta belki daha fazla...

Oblomov tekrar etti:

— Korkun yoksa, niçin bu yola gitmem diyorsun?..

— Çünkü bu yolun sonunda insanlar mutlaka birbirinden ayrılır; bense senden…

Olga sustu, elini omzuna koydu, ona uzun uzun baktı sonra birdenbire şemsiyesini bir tarafa attı, taşkın bir atılışla kollarını boynuna doladı, onu öptü; sonra kızaran yüzünü göğsüne bastırarak, yavaşça:

— Hiçbir zaman ayrılmayacağım, dedi.

Oblomov sevinçten bağırdı ve Olga'nın ayaklarının dibine, otların üstüne kapandı.

Üçüncü Bölüm

I

Oblomov eve dönerken sevinç içindeydi. Kanı kaynıyor, gözleri parlıyordu. Ona saçları bile tutuşmuş gibi geliyordu. Odasına bu halde girdi, fakat girer girmez de coşkunluğunu kaybetti. Gözleri sevinçle parlarken birden hoşnutsuzlukla, hayretle donmuş, kendi koltuğunda oturan Tarantyev'e bakakalmıştı. Tarantyev kıllı elini uzatarak sert sert sordu:

— Amma da bekletiyorsun insanı! Nerelerde dolaşıyorsun? Senin bunak herifin elinden artık hiçbir iş gelmiyor. Yemek istedim, yokmuş; votka istedim vermedi.

Oblomov böyle bir anda Tarantyev'i görmekle düştüğü şaşkınlıktan kurtulamayarak baştan savma bir cevap verdi:

— Koruda biraz dolaşmaya gitmiştim.

Oblomov yıllardır yaşadığı karanlık âlemi unutmuş, o boğucu havadan kurtulmuştu. Tarantyev onu bir anda göklerden bataklığa indiriyordu. Niçin geliyor bu adam? Ne kadar oturacak? Yemeğe kalmak isteyecek mi? Ya İlyinskilere gidemezsem? Bu düşünceler içinde kıvranan Oblomov ondan ne pahasına olursa olsun kurtulmak niyetindeydi. Üzgün bir sessizlikle Tarantyev'in konuşmasını bekledi.

Tarantyev sordu:

— Eee, ahbap, niçin gelip taşındığın evi görmüyorsun?

Oblomov ona hiç bakmamaya gayret ederek:

— İhtiyacım yok artık, dedi. Ben orada oturmayacağım.

— Ne? Oturmayacak mısın? Kiraladığın evde oturmayacak mısın? Ya kontrat ne olacak?

— Hangi kontrat?

— Unuttun mu yahu? Bir yıllık kontrat imzaladın. Sekiz yüz rubleyi ver, ondan sonra istediğin yere git. Evi dört kişi istedi, vermediler. Birisi üç yıllık kontrat yapmaya bile razıydı.

Oblomov birden hatırladı, yazlığa taşınacağı zaman Tarantyev bir kâğıt getirmiş, o da hiç okumadan imzalayıvermişti. Hay Tanrı kahretsin...

— Ama benim eve ihtiyacım yok; Avrupa'ya gidiyorum.

— Avrupa'ya mı? Ha, şu Alman'la! Yok canım, sen hiç bir yere gidemezsin.

— Niçin gidemezmişim? Pasaportum hazır, göstereyim istersen. Bir bavul bile aldım.

— Gidemezsin. Sen bir defa bana altı aylık kirayı peşin ver.

— Param yok ki.

— Bir yerden bul. Ev sahibinin kardeşi, İvan Matveyeviç boş laf dinlemez. Gider seni mahkemeye verir, uğraşır dursun. Hem ben ona kirayı verdim, sen parayı bana vereceksin.

— Nereden buldun bu kadar parayı?

— Sana ne canım. Eski bir alacağı aldım. Ver parayı, haydi. Onun için geldim zaten.

— Peki, peki; bir gün gelirim de evi bir başkasına kiraya veririz. Şimdi bırak beni, acele bir işim var.

— Ne biçim bir ev istiyorsun? Daha iyisini bulamazsın. Hem evi daha görmedin ki.

— Görmek de istemiyorum. Ne diye oturayım orada? Çok uzak...

— Nereye uzak?

— Merkeze.

— Hangi merkeze? Sana ne merkezden? Yatakta yatacak değil misin?

— Hayır, yatmıyorum artık.

— Nasıl yatmıyorsun?

— Yatmıyorum işte. Ben bugün…

— Ne olmuş bugün?

— Yemeği evde yemeyeceğim.

— Sen parayı ver de hangi cehenneme gidersen git.

— Ne parası? Bugünlerde gelir ev sahibi kadınla görüşürüm.

— Hangi ev sahibi kadın? Ha şu ahbabım olan kadın. O ne anlar canım? Kadının kardeşiyle konuşman gerek; o zaman da anlarsın sen…

— Pekâlâ, onunla konuşurum.

— Evet, seni bekleyip duralım. Hayır, sen parayı ver de ondan sonra istediğini yap.

— Param yok; borç alacağım.

— Bari araba parasını ver; üç gümüş ruble.

— Araba nerede? Neden bu kadar pahalı?

— Arabacıyı savdım. Üç ruble çok mu? Buna da zor razı oldu. Yol kötü dedi. Dönüş için de üç gümüş ruble vereceksin. Yirmi iki ruble eder.

— Yarım ruble verir, belediye arabasıyla gidersin. Haydi, neyse, al şunu.

Oblomov dört gümüş ruble verdi. Tarantyev parayı cebine atarak:

— Yedi ruble daha borçlusun. Yemek için de para ver, dedi.

— Ne yemeği?

— Artık şehirde yemeğe yetişemem. Yolda bir lokantaya girip yiyeceğim. Bu taraflarda yemek çok pahalı. En az beş ruble ister.

Oblomov bir şey söylemeden bir gümüş ruble çıkardı, Tarantyev'e attı. Çabuk kalkıp gitsin diye hiç oturmuyordu; ama Tarantyev hiç oralı değildi.

— Söyle uşağa da bana yiyecek bir şey versin.

— Lokantada yiyeceğim dedin ya.

— O akşam yemeği canım; şimdi saat daha iki.

Oblomov Zahar'dan yiyecek istedi. Zahar Tarantyev'e sert sert bakarak:

— Hiçbir şey yok; yemek pişirmedik, dedi. Mihey Andreyeviç, beyefendinin gömleğini, yeleğini ne zaman getireceksiniz?

— Hangi yelek? Hangi gömlek? Çoktan getirdim.

— Ne zaman getirdiniz?

— Taşındığınız sırada eline vermedim mi? Denklerin birine sokmuştum. Şimdi de tutmuş benden soruyorsun.

Zahar hayretten donakaldı. Oblomov'a dönerek:

— Tanrı kuru iftiradan saklasın, dedi. Ne ayıp şey değil mi, İlya İlyiç?

Tarantyev:

— Evet, evet, bu masalları biliriz, dedi; herhalde içki için sattın; bir de bana…

— Ben efendimin hiçbir şeyini içki için satmış değilim. Siz…

Oblomov sözünü kesti:

— Peki, peki, yeter artık.

Zahar sordu:

— Bizim süpürgemizle iki bardağımızı alan kimdi?

— Hangi süpürge? Ah seni moruk ah. Bırak bunları da bana yiyecek getir, haydi.

— Bakın, İlya İlyiç, bana nasıl hakaret ediyor. Evde hiç yiyecek yok. Bir dilim ekmek bile yok; Anisya da dışarı çıktı.

Zahar bunları söyleyip odadan çıktı.

Tarantyev sordu:

— Peki, sen nerede yemek yiyeceksin? Çok garip; Oblomov koruda gezmeye gidiyor, evinde yemek yemiyor. Ne zaman yeni evine taşınacaksın? Sonbahar geldi demektir. Şu evi bir gelip görsene.

— Peki, peki; bugünlerde gelirim.

— Para getirmeyi de unutma.

— Peki, peki, peki.

— Evden bir şey istiyor musun? Ha, dostum, evin tavanlarını, döşemelerini, kapılarını her şeyini boyattılar. Yüz rubleden fazla para harcadılar.

— Peki, peki; iyi etmişler.

Oblomov birden hatırlayarak:

— Ha, bak, sana bir şey söylemek istiyordum, dedi; benim yerime adliyeye gidip bir vekâletname yaptırabilir misin?

— Ben senin avukatın mıyım?

— Canım, yemek için sana daha fazla para veririm.

— Senin vereceğin para ayakkabılarımı eskitmeye değmez.

— Arabaya bin, parasını veririm.

— Adliyeye gidemem ben.

— Neden?

— Düşmanlarım var; beni mahvetmek için binbir dolap çeviriyorlar.

— Peki, kendim giderim.

Oblomov kasketini aldı.

— Evi görmeye gittiğin zaman, İvan Matveyeviç bu işini de görür. Çok yaman bir adamdır, senin sonradan görme Almanına benzemez. Otuz yıl aynı sandalyede hizmet görmüş; daireyi tek başına idare ediyor; zengin adam da; ama öyle arabaya falan binmez, giyinişi de benimkinden farklı değildir. Ne etliye karışır, ne sütlüye; fısıldar gibi konuşur; öyle yabancı ülkelere gidip senin Alman…

Oblomov yumruğunu masaya indirerek:

— Tarantyev, aklının ermediği şeylere karışmasan daha iyi edersin, dedi.

Tarantyev'in gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açıldı. Oblomov'da gördüğü bu umulmadık öfke ona Ştolts'dan aşağı görülmek hakaretini unutturmuştu. Homurdana homurdana şapkasını aldı:

— Sana bir şeyler oluyor, birader; bu ne sinirlilik böyle?

Dirseğiyle şapkasını süpürdü, evirdi çevirdi, sonra Oblomov'un dolaba atılmış bir şapkasına baktı:

— Sen bu şapkayı giymiyorsun galiba; kasket almışsın. Ver de bu yaz ben giyeyim şunu.

Şapkayı alıp başında denemeye koyuldu. Oblomov hiçbir şey söylemeden şapkayı çekip aldı; dolaba attı, sonra kollarını göğsünde kavuşturarak Tarantyev'in çıkıp gitmesini bekledi.

Tarantyev şaşkınlıktan kapıyı zor buldu, söylene söylene çıktı:

— Tanrı müstahakını versin. Sen bir tuhafsın bugün. Hele İvan Matveyeviç'le bir konuş bakalım. Parayı getirmezsen karışmam.

II

Tarantyev gidince Oblomov sıkıntı içinde koltuğuna oturdu; bu kötü ziyaretin bıraktığı boğucu havadan kolay kolay kurtulamadı. Nihayet sabahı hatırladı ve Tarantyev'in soğuk hayali zihninden silindi, tekrar yüzü güldü.

Aynanın önünde durdu, uzun zaman kendi kendine gülümseyerek kravatını düzeltti, yanağında Olga'nın ateşli öpüşünün izlerini aradı. Kendi kendine, "İki asla! Ama birbirinden ne kadar farklı. Birisi çoktan soldu, öteki ise ne güzel çiçek açıyor."

Sonra gittikçe derinleşen düşüncelere daldı. İçinde öyle bir his vardı ki aşkın ışıklı ve bulutsuz bayram sabahı geçmiş, aşk artık bir ödev olmaya, hayatına karışmaya, gündelik işleri arasına girmeye ve taze renklerini yitirmeye başlamıştı.

Belki bu sabah onun son pembe ışığını görmüştü, bundan sonra artık parlamayacak, sadece hayatını gizliden gizliye ısıtacaktı. Aşk, hayatın içinde kaybolacak, onun güçlü fakat gizli kaynağı olacak, basit, gündelik bir hale gelecekti.

Şiir bitmiş, hikâye başlıyordu. Mahkemelere koşmak; Oblomovka'ya gitmek, evi yaptırmak, çiftliği rehine vermek, yolu yaptırmak, köylülerle bitmez tükenmez konuşmalara girişmek, işi idare etmek, hasat yaptırmak, buğday öğüttür-

mek, hesaplar kitaplar, kâhyanın telaşlı yüzü, seçimler, mahkeme işleri...

Bu kargaşalık içinde zaman zaman *Casta Diva* tekrar duyulacak, acele bir öpüş, sonra haydi gene tarlalara, şehre, kâhyaya, hesaplara...

Konuklar gelecek, ama onlardan da hayır yok. Konuşmaya başlayacaklar: Kim ne kadar şarap çıkarmış, hükümete ne kadar kumaş satmış falan filan. Nasıl olur? O, bunların mı hayalini kurmuştu? Bu muydu hayat? Halbuki herkes sanki hayat buymuş gibi yaşıyor; Andrey de böyle yaşamaktan hoşlanıyor...

Fakat düğün, evlilik hayatı ne de olsa hayat şiirinin bir parçasıydı; iyice açılmış bir çiçek de güzel olabilirdi... Kendini Olga ile birlikte kilisede gördü. Olga beyazlar giymiş, başına portakal çiçeklerinden bir çelenk takmış. Halk arasında hayranlık mırıltıları. Olga, heyecandan kabaran göğsü, başının her zamanki mağrur duruşuyla ona doğru eğiliyor, utanarak elini uzatıyor, herkese nasıl bakacağını bilmiyor. Bir gülüyor, bir gözleri yaşarıyor, kaşının üstündeki düşünce çizgisi kımıldıyor...

Evde, konuklar gider gitmez, gelinlik elbisesiyle, bugünkü gibi kollarına atılıyor...

İçinden karar verdi:

"Hemen Olga'ya gitmeliyim; bunları yalnız başıma düşünemem. Herkese söyleyeceğim, herkese... Hayır, ilkin teyzeye, sonra barona. Ştolts'a yazarım. Kim bilir ne kadar hayret eder. Sonra Zahar'a söylerim. Ayaklarıma kapanıp sevinçten haykıracak, ona yirmi beş ruble veririm... Anisya gelip elimi öpmek isteyecek, ona da on ruble veririm... Sonra... Sevinçten öyle bağıracağım ki herkes sesimi duyacak. 'Oblomov mutlu... Oblomov evleniyor!' diyecekler. Haydi şimdi Olga'ya. Baş başa konuşuruz, hayatlarımızı birleştirecek olan gizli yemini tekrarlarız."

Olga'ya koştu. Olga onun hayallerini gülümseyerek dinledi. Fakat Oblomov koltuğundan fırlayıp teyze ile konuşmaya gitmek istediği zaman Olga kaşlarını öyle bir çattı ki, Oblomov telaşa düştü. Olga parmağını ağzına götürerek yandaki odada oturan teyzenin duyamayacağı bir sesle:

— Kimseye tek kelime söylemeyelim, daha vakit var, dedi.

— Aramızda her şey kararlaştıktan sonra niçin bekleyelim? Ne yapacağız öyleyse? İşe neresinden başlayacağız? Kollarımızı kavuşturup oturamayız ya? Yapacağımız birçok iş var. Ciddi hayat başlıyor.

— Evet, başlıyor.

— İşte ben ilk adımı atmak için teyzeye gitmek istiyorum ya.

— Bu iş, son adım olacak.

— İlk adım hangisi?

— Adliyeye gitmek. Bir vekâletname yaptırman gerekli değil miydi?

— Peki yarın giderim.

— Niçin bugün gitmiyorsun?

— Bugün mü? Seni böyle bir günde nasıl bırakırım Olga?

— Peki yarın. Ya sonra?

— Sonra teyzemize söyleriz, Ştolts'a da yazarız.

— Hayır, sonra Oblomovka'ya gitmek gerek... Andrey İvanoviç size köyde neler yapılacağını yazmıştı; orada ne işiniz var ben bilmiyorum, bina falan yaptırmak gerekiyor galiba, değil mi?

— Ah, sevgilim, Ştolts'u dinlersek, dünyada teyzemize hiçbir şey söyleyemeyiz. Ştolts'a kalsa ben önce evi yaptırmalıyım, sonra bir yol yaptırmalıyım, sonra okullar açmalıyım. Bir insanın ömrü bunları yapmaya yetmez. Olga, oraya beraber gideriz... sonra...

— Ama nereye gideriz? Bir ev var mı orada?

— Evet, yok; eski evde oturulmaz. Ön taraf perişan bir halde.

— O halde nerede otururuz?

— Burada, şehirde bir ev bulmamız gerek.

— Öyle ise şehre gidip ev aramalı. İkinci adım bu.

— Sonra...

— İlk adım yeter; ondan sonra...

Oblomov tasa içinde düşünüyordu. Bu ne işti? Hani fısıltılı konuşmalar, hani iki hayatı birleştirecek gizli anlaşmalar? Her şey ne kadar başka türlü oldu? Bu Olga da ne garip kız. Bir hali bir haline uymuyor. Bu kadar güzel bir anın tadına varamıyor, sanki hiç hayal gücü yok; bir türlü kendini hülyalara bırakamıyor.

Önce vekâletname alınacak, ev aranacak... Tıpkı Andrey! İkisi de sanki acele yaşamak için anlaşmışlar!

Ertesi gün Oblomov, elinde bir dilekçe, istemeye istemeye şehre gitti. Yolda esneye esneye etrafına bakınıyordu. Mahkemenin nerede olduğunu doğru dürüst bilmiyordu. Dilekçeyi nereye vermek gerektiğini sormak için İvan Gerasimoviç'e uğradı. İhtiyar adam Oblomov'u gördüğüne pek sevindi ve yemeğe alıkoydu. İvan Gerasimoviç sonra, işin nasıl yapılacağını sormak üzere bir dostunu çağırttı; kendisi uzun zamandır bu işlerle uğraşmıyordu. Yemek ve konuşma saat üçe kadar sürdü. Mahkemeye gitmeye vakit kalmadı. Ertesi gün cumartesiydi; mahkeme kapalıydı; böylece işler pazartesiye kaldı.

Oblomov, Viborg tarafındaki yeni evini görmeye gitti. İki yanı çitle kapalı uzun yollardan araba ile geçti. Nihayet bir polis kendisine aradığı evin ilerdeki mahallede olduğunu söyledi. Oraya gitmek için, üstünü çamur ve ot kaplamış çitli bir yoldan geçmek gerekiyordu.

Oblomov yolun iki yanındaki çiçeklere hayranlıkla baka baka yoluna devam etti. Polis bir avlunun ortasındaki eski bir evi göstererek:

— İşte, burası, dedi.

Kapının üstünde şu yazı vardı: *Müteveffa Kâtip Pşenitsin'in zevcesinin evi*. Oblomov arabayı avluya sürdürdü.

Avlu bir oda kadardı; arabanın oku bir köşeye çarptı; ürken bir sürü tavuk gıdak gıdak diye bağrışıp uçuşarak dört yana kaçıştı. Kocaman bir kara köpek zincirini koparırcasına sağa sola atılıyor, var gücüyle havlıyor, atların başını ısırmaya çalışıyordu.

Oblomov, pencerelerin hizasında duran arabanın içinde oturuyor, bir türlü inmeye karar veremiyordu. Saksılarla dolu pencerelerden birkaç baş göründü. Oblomov arabadan güçbela indi. Köpek, büsbütün azdı.

Oblomov, evin sahanlığına çıkan, başı kırmızı bir yazma ile örtülü ihtiyar, buruşuk yüzlü bir kadınla karşılaştı.

— Kimi istiyorsunuz?

— Ev sahibi Bayan Pşenitsina'yı.

İhtiyar kadın şaşkın şaşkın başını salladı.

— Belki İvan Matveyeviç'i görmek istiyorsunuz. Evde yok. Daireden daha dönmedi.

— Ben ev sahibi bayanı görmek istiyorum.

Bu arada evin içinde bir telaştır gidiyordu. Pencerelerin kâh birinden, kâh ötekinden başlar uzanıyor; ihtiyar kadının arkasında kapı açılıp kapanıyor, aralıktan yüzler görünüyordu.

Oblomov etrafına bakındı: Avluda biri kız, biri erkek iki çocuk onu merakla süzüyordu. Bir taraftan tulum giymiş, gözlerinden uyku akan bir mujik çıktı. Elini güneşe karşı gözlerine koyarak Oblomov'a ve arabasına tembel tembel baktı. Köpek durmadan havlıyordu. Oblomov yerinden kımıldar kımıldamaz ya da ayağını oynatır oynatmaz büsbütün azıyordu.

Oblomov sağda, çitin üzerinden uçsuz bucaksız bir lahana bahçesi gördü; solda birkaç ağaç ve bir yeşil kameriye vardı.

İhtiyar kadın sordu:

— Demek siz Agafya Matveyevna'yı istiyorsunuz. Ne yapacaksınız?

— Söyle, kendisiyle görüşmek istiyorum. Burada birkaç oda tuttum.

— Ha, siz yeni kiracısınız demek; Mihey Andreyeviç'in arkadaşı. Biraz bekleyin, haber vereyim.

Kapıyı açtı, birkaç kişi birden kapıdan kaçışıp odalara dağıldılar. Gerdanı açık, dirsekleri çıplak, başı açık, beyaz tenli, şişmanca bir kadın göründü; utana utana güldü ve kaçtı.

Biraz önceki ihtiyar kadın geri dönerek, "İçeri buyurun." dedi. Oblomov'u ufak bir antreden geçirerek geniş bir odaya götürdü. Beklemesini söyledi. "Ev sahibi hanım şimdi gelir." dedi.

Oblomov odayı gözden geçirerek kendi kendine, "Allah Allah! Köpek hâlâ havlıyor!" dedi.

Birden gözüne tanıdık eşyalar ilişti. Bütün oda kendi eşyasıyla dolmuştu. Masalar toz içindeydi, iskemleler yatağın üzerine yığılmıştı; şilteler, dolaplar, çanak çömlek karmakarışıktı. Oblomov kızdı: "Hiçbir şey yerli yerinde değil, bu ne rezalet!"

Ansızın arkasındaki kapı hafifçe gıcırdadı ve biraz önce gördüğü açık gerdanlı, çıplak dirsekli kadın girdi.

Otuz yaşlarında vardı. Dolgun yüzü o kadar beyazdı ki, kırmızılık yanaklarına geçemiyor gibiydi. Gözlerinin üstünde kaş yerine hafif bir çıkıntı ve seyrek, açık renk birkaç tüy vardı. Kül rengi gözlerinde ve bütün yüzünde sade, masum bir ifade vardı. Elleri beyaz, fakat kabaydı; üstlerinde mavi damarlar görünüyordu.

Elbisesi vücuduna yapışıktı. Kalçalarını şişirmek, belini daraltmak için hiçbir şey yapmadığı belliydi. Tek etekli bir elbise giyiyordu. Göğsü o kadar güzel, o kadar kusursuzdu ki, hiç soyunmadan bir heykeltıraşa modellik edebilirdi: Sadece şalını çıkarsa yeterdi. Elbisesi şalının ve başlığının tersine eski ve yıpranmış görünüyordu.

Konuk beklemediği için Oblomov gelince gündelik elbisesinin üstüne pazar günleri kullandığı şalı atmış, başına bir

başlık geçirmişti. Odaya ürkek bir tavırla girdi ve Oblomov'un karşısına utana sıkıla oturdu.

Oblomov ayağa kalkıp selam verdi:

— Bayan Pşenitsina'yla mı müşerref oluyorum?

— Evet, belki kardeşimle görüşmek isterdiniz. Daireden beşten önce gelmez.

— Hayır, ben sizi görmek istiyordum.

Kadın Oblomov'dan mümkün olduğu kadar uzak bir yere oturdu, ayaklarına kadar düşen geniş şalına baktı. Ellerini şalının altında tutuyordu.

— Burada birkaç oda kiralamıştım; ama şimdi durum değişti. Şehrin başka bir tarafında bir yer arayacağım; onun için sizinle konuşmaya geldim.

Kadın dalgın dalgın dinliyor ve Oblomov'a anlamsız bir ifade ile bakıyordu. Bir zaman sonra:

— Kardeşim evde yok, dedi.

— Ama ev sizin değil mi?

— Evet.

— İşte ben de sizinle anlaşmaya geldim.

Kadın ilk defa olarak Oblomov'un gözlerinin içine baktı, sonra hemen başını önüne eğdi. Hep aynı sesle:

— Ama kardeşim evde yok; işlere o bakar, dedi.

Oblomov içinden, "Basit, ama hoş bir yüzü var," diye düşündü; "iyi bir kadın olsa gerek."

Tam o sırada kapıdan küçük bir kızcağızın başı göründü. Agafya Matveyevna, Oblomov'a fark ettirmeden korkutmak ister gibi başını salladı ve küçük baş kayboluverdi:

— Kardeşiniz ne iş yapar?

— Dairede çalışır.

— Hangi dairede?

— Şu köylülerin kaydolduğu dairede. Adını hep unuturum.

Tatlı tatlı gülümsedi. Sonra yüzü gene her zamanki halini aldı. Oblomov sordu:

— Burada kardeşinizle yalnız oturmuyorsunuz galiba?

Kadın:

— Hayır, rahmetli kocamdan iki çocuğum var: Yedi yaşında bir erkek, beş yaşında bir kız, diye söze başladı ve yüzüne bir canlılık geldi. Bir de büyükannemiz var, hasta; eskiden Akulina ile pazara gidebilirdi. Şimdi ayakları tutmuyor, kiliseye bile zor gidiyor. Kilisede de ayakta duramıyor. Başka kimse yok. Bazı bazı görümcem gelir, bizde kalır; bazen de Mihey Andreyeviç...

— Mihey Andreyeviç sık sık gelir mi buraya?

— Bazen gelip bir ay kalır. Kardeşimin çok iyi dostudur, birbirlerinden ayrılmazlar.

Bu sözlerden sonra kadının artık söyleyecek sözü ve düşüncesi kalmadığı için sustu.

— Burası ne kadar sakin. Köpek de havlamasa insan kimseler yok sanacak.

Kadın cevap yerine gülümsedi.

— Sık sık dışarı çıkar mısınız?

— Yazın bazen çıkarım. Geçenlerde Baruthane tarafına gittik.

Oblomov, kadının açılan şalının arasından bir yastık gibi rahat ve sakin duran göğsüne bakarak:

— O taraflara çok giden olur mu? diye sordu.

— Hayır, bu yıl çok olmadı. Sabahleyin yağmur yağmıştı, sonradan hava açtı. Yoksa çok giden olurdu.

— Başka nerelere gidersiniz?

— Başka yere pek gitmeyiz. Kardeşimle Mihey Andreyeviç balık avlamaya giderler, gittikleri yerlerde balık çorbası pişirip yerler. Biz hep evde otururuz.

— Hep evde mi otursunuz?

— Evet, hep evde. Geçen yıl bir defa Kolpino'ya* gitmiştik. Yakındaki ormana da gittiğimiz olur. Yirmi dört haziran

* Petersburg'a yakın bir kasaba. (ç.n.)

kardeşimin isim günüdür; o gün kardeşimin dairesindeki arkadaşları bize gelirler.

— Siz hiç misafirliğe gitmez misiniz?

— Kardeşim gider. Ben de çocuklarımla paskalya ve Noel günleri kocamın akrabalarına yemeğe giderim.

Başka konuşulacak şey kalmamıştı.

— Bahçede çiçekler görüyorum. Çiçekleri sever misiniz?

Kadın gülümseyerek:

— Hayır, dedi; çiçek yetiştirmeye vaktim yok. Çocuklar Akulina ile kontun bahçesine gitmişlerdi, bahçıvan vermiş. Bazıları da kocamın sağlığından kalma.

O sırada Akulina paldır küldür odaya girdi. Elinde kocaman bir horoz ha bire çırpınıp bağırıyordu.

— Bakkala bu horozu mu vereyim? diye sordu.

— Bırak şimdi, git! Görmüyor musun, konuk var!

Akulina horozu ayaklarından baş aşağı tutarak:

— Sorup gidecektim. Bakkal yetmiş kapik veriyor, dedi.

Agafya Matveyevna:

— Haydi git, mutfağa git; çil horozu vereceksin, bunu değil, dedi. Utancından kızararak, ellerini şalın altına soktu ve yere baktı.

Oblomov:

— Ev işleri, dedi.

— Evet, çok tavuğumuz var. Yumurta ve piliç satarız. Buraya yazlığa gelenler ve kontunkiler hep bizden alırlar.

Bunu söylerken Agafya Matveyevna Oblomov'a daha rahat baktı. Yüzü iş sahibi insanların ifadesini aldı. Bildiği şeylerden konuşurken yüzündeki alıklık kayboluyordu. Aklının ermediği şeyler sorulunca sadece gülümseyip susuyordu.

Oblomov eşyasını göstererek:

— Bunları düzene koymak gerek, dedi.

Bu defa kadın Oblomov'a sıkılmadan baktı:

— Biz düzeltmek isterdik ama kardeşim bırakmadı. Kim bilir dolaplarında, çekmecelerinde neler vardır, dedi. Bir şey kaybolursa bize kızarlar, dedi.

Kadın bunları söylerken Oblomov'a hiç sıkılmadan bakabilmişti. Sözünü bitirince gülümsedi. Oblomov:

— Kardeşiniz pek ihtiyatlıymış, dedi.

Kadın tekrar gülümsedi. Gülümsemesi ne söyleyeceğini bilmediğine alametti.

Oblomov:

— Onu bekleyemeyeceğim, dedi. Siz lütfen kendisine söyleyin. Durum değişti. Bu eve artık ihtiyacım yok. Başkasına kiralayabilirsiniz. Ben de size bir kiracı bulmaya çalışacağım.

Kadın gözlerini kırpıştırarak alık alık dinledi:

— Ama kardeşim şimdi evde yok, diye tekrarladı; yarın gelseniz daha iyi olur. Yarın cumartesi, daireye gitmez.

— Çok meşgulüm. Bir dakika vaktim yok. Siz lütfen kendisine söyleyin. Verdiğim depozito sizde kalsın, bir kiracı da bulacağım.

— Ama kardeşim şimdi evde yok. Daha gelmedi. (Yola doğru bakarak) Gelse şuradan gelir. Daha görünürlerde yok.

— O halde ben gidiyorum.

— Peki, geldiği zaman ben kendisine ne söyleyeyim?

— Size söylediklerimi söyleyin. Durum değişti...

— Yarın kendiniz gelip söyleseniz daha iyi olmaz mı?

— Yarın gelemem.

— Peki, öbür gün? Pazar günü gelin. Kiliseden sonra votka içip yemek yiyeceğiz. Mihey Andreyeviç de gelecek.

— Sahi gelecek mi?

— Evet, gelecek.

— Hayır, ben öbür gün de gelemem.

— O halde gelecek hafta buyurun. Tahtaları yıkarım, odaları temizlerim.

— Ben burada oturacak değilim.

— Ama nasıl olur? Eşyalarınızı ne yapacağız?

— Rica ederim, kardeşinize durumun değiştiğini söyleyin. Buraya…

— Bugün geç kaldı nedense; daha görünürlerde yok. Onu ayak seslerinden tanırım. Yoldaki tahtalara bastığı işitilir. Buradan çok insan geçmez.

Oblomov odanın kapısı önünde kadını selamlayarak:

— Kardeşinize söylersiniz, değil mi? dedi.

Kadın büyük bir telaşla Oblomov'u alıkoymaya çalışarak:

— Yarım saate kalmaz gelir, diyordu.

— Hayır, bekleyemem.

Oblomov kapıda görünür görünmez, köpek zincirini koparmaya çalışarak havlamaya başladı. Dirseğine dayanıp uyuyakalan arabacı uyandı; atları geri geri çekti. Tavuklar tekrar kaçıştılar ve pencerelerden birçok baş birden gözüktü.

Oblomov arabaya oturunca Agafya Matveyevna telaşla:

— Geldiğinizi kardeşime söylerim, dedi.

— Evet, evi tutmama imkân olmadığını, başka bir kiracıya devredeceğimi, kendisinin de isterse bir kiracı aramasını söyleyiniz.

— Hep bu saatte gelirdi… Kendisiyle görüşmek istediğinizi söylerim.

— Peki, bugünlerde tekrar gelirim.

Araba köpek havlamaları arasında avludan çıktı ve kuru çamurlarla örtülü yolda ilerlemeye başladı.

Yolun sonunda eski paltolu, koltuğunun altında bir tomar kâğıt, orta yaşlı bir adam göründü. Elinde kalın bir baston, havanın güzelliğine rağmen ayaklarında lastikler vardı. Sağına soluna bakınarak, acele acele ve ayaklarını tahta kaldırımı çökertecek gibi yere vurarak yürüyordu. Oblomov dönüp baktı. Adamın Bayan Pşenitsinaların kapısından girdiğini gördü: "Kardeşi olsa gerek," dedi, "ama bırak canım; şimdi bir saat de onunla mı konuşacağım. Karnım aç, hava çok sıcak. Olga da bekliyor. Başka zaman gelirim."

Arabacıya daha çabuk sürmesini söyledi.

Yolda sağa sola, çitlere bakarken düşündü: "Acaba başka bir ev mi arasam? Tekrar Morskaya ya da Konyuşenni Sokağı'na mı gitsem... Hayır başka bir gün..." Ve arabacıya:

— Sür! dedi.

III

Ağustos sonlarına doğru yağmurlar yağmaya, sobası olan yaz evlerinin bacaları tütmeye başladı. Sobasız evlerde oturanlarsa nezleden şişmiş yüzleri sarılı olarak dolaşıyorlardı. Yavaş yavaş bütün evler boşalıyordu.

Oblomov bir daha şehre inmemişti. Bir sabah pencerenin önünden İlyinskilerin eşyası geçti. Oblomov gerçi odasını bırakıp şehirde lokantada yemekten, bütün gün uykusuz kalmaktan korkmuyordu artık, ama gene de geceyi geçirmek için bir yer gerekliydi. Park ve orman tenhalaştıktan, Olga'nın evi kapandıktan sonra yazlıkta yalnız başına oturmak çok sıkıntılı olacaktı. Boş odalarda dolaştı, parkta gezdi, tepeye çıktı indi; içine bir üzüntü çöktü.

Anisya'yı ve Zahar'ı Viborg Mahallesi'ne gönderdi. Yeni bir ev buluncaya kadar orada kalmaya karar vermişti. Kendisi de şehre indi; bir lokantada çabuk çabuk yemek yedi ve akşamı Olgalarda geçirdi.

Fakat şehirde sonbahar akşamları, parkta ve kayın ormanındaki güneşli günlerden ve akşamlardan çok farklıydı. Artık Olga'yı günde üç defa göremiyordu. Katya onu çağırmaya gelemez, Zahar da beş kilometrelik yere mektup götüremezdi. Böylece yazın çiçek açmış olan aşk, özünü yitirmiş gibi yavaşlamış, durgunlaşmıştı.

Bazen yarım saat sustukları oluyordu. Olga dikişleriyle, nakışlarıyla uğraşırken Oblomov karmakarışık düşüncelere dalıyor ve uzak bir gelecekte yaşıyordu. Yalnız zaman zaman Olga'ya bakarken birdenbire heyecanlanıyor ya da Olga ona bakıp da gözlerinde şefkatli bir uysallık ve sessiz bir mutluluk görünce gülümseyiveriyordu. Bir hafta içinde yeni bir eve taşınacağını ve bunun için Viborg'daki evini düzenlemediğini bahane ederek üç gün üst üste şehre indi ve Olga'da yemek yedi. Ama dördüncü günü gitmekten sıkıldı ve İlyinskilerin evi etrafında bir hayli dolaştıktan sonra içini çekerek evine döndü.

Beşinci gün İlyinskiler başka bir yere davetliydiler. Altıncı gün Olga ona bir mağazada randevu verdi. Oradan eve yürüyerek döndüler, araba arkalarından geldi.

Bütün bunlar hoş şeyler değildi; yolda ikisinin de tanıdıkları karşılarına çıkıyor, selamlaşıyor, bazen de durup konuşuyorlardı. Oblomov bu rastlantılardan fena halde sıkılarak kıpkırmızı kesiliyor, "Yarabbi, ne çirkin durum!" diyordu. Olga'nın teyzesi ona iri ve dalgın gözleriyle bakıyor, Oblomov kendisine baş ağrısı veriyormuş gibi boyuna ruh kokluyordu. Kilometrelerce yoldan kalkıp gelmek de çekilir şey değildi. Viborg Mahallesi'nden gelip gitmek tam üç saat sürüyordu.

Oblomov Olga'yı zorluyordu:

— Teyzene söyleyelim artık; her gün birlikte oluruz, kimse de bir şey söyleyemez.

— Mahkemeye gittin mi?

Oblomov, "Evet, bütün işleri bitirdim." demek isteğiyle yanıyordu, fakat Olga'nın keskin bakışları yalanını yüzünden okuyuverirdi. İçini çekip susmaktan başka çare yoktu:

— Ah, bilsen bu işler ne kadar zor, diyordu.

Olga gözlerini kaldırmadan:

— Ev sahibi kadının kardeşiyle konuştun mu? diye soruyordu. Başka bir ev buldun mu?

— Sabahları adam hiç evde olmuyor, akşamları da ben buradayım.

Oblomov iyi bir özür bulduğuna seviniyor, Olga içini çekip susuyordu.

— Yarın sabah muhakkak konuşacağım. Yarın pazar, daireye gitmez.

— Bütün işler bitmedikçe teyzeme bir şey söylemeyelim; o zamana kadar da daha seyrek görüşelim.

— Peki, peki; haklısın.

— Bize pazarları gel; yani kabul günleri; bir de çarşamba diyelim; o gün başka konuk gelmez. Tiyatroda da görüşebiliriz. Bizim ne zaman gittiğimizi öğrenir, sen de gelirsin.

Oblomov, Olga'nın işleri düzene sokmasına sevinerek:

— Evet, çok doğru, dedi.

— Güzel havalarda yaz bahçesine giderim, sen de gelirsin; bizim parkı hatırlarız.

Oblomov, Olga'nın elini öptü ve pazara kadar gelmeyeceğini söyleyerek ayrıldı. Olga onun arkasından üzgün üzgün baktı; sonra piyanosuna oturarak kendini müziğe verdi. Gözlerinde nedenini bilmediği yaşlar vardı. Şarkı söylemek istedi, söyleyemedi.

Oblomov ertesi gün yataktan kalkınca yazın giydiği hafif pardösüyü aldı. Hırkasını çoktan bırakmış, hatta dolaptan çıkarılmasını emretmişti. Zahar kahvaltı tepsisiyle beceriksizce masaya yaklaştı; Anisya her zamanki gibi kapının aralığından Zahar'ı gözetliyordu. Her şey yolunda giderse hemen kayboluverecek, ama tepsiden bir şey düşecek olursa ötekilerini kurtarmak için hemen koşacaktı. Zahar da bunun üzerine düşen şeylere, karısına küfredecek, ona dirseğini kaldıracaktı.

Oblomov sordu:

— Ne güzel kahve, kim yaptı bunu?

— Ev sahibi. Beş günden beri o yapıyor. "Siz çok şikore* katıyorsunuz, az da kaynatıyorsunuz; bırakın ben yapayım." dedi.

Bazı ülkelerde şikore bitkisinin kökü toz haline getirilip kahveye karıştırılır. (ç.n.)

Oblomov bir bardak daha doldurarak:

— Enfes, ona teşekkür ettiğimi söyle, dedi.

Zahar yandaki odanın aralık kalmış kapısını göstererek:

— Kendisi orada, dedi.

Kiler gibi bir yerdi orası. Kadın orada çalışırdı; çay, şeker, kahve, çanak çömlek de oradaydı.

Oblomov ev sahibi kadının sırtını, beyaz gerdanının bir kısmını ve çıplak dirseklerini görebiliyordu.

— Ne yapıyor orada öyle dirseklerini oynatarak?

— Bilmem, belki dantela örüyordur.

Oblomov oynayan dirseklerine, eğilip kalkan sırtına bakıyordu. Eğildiği zaman beyaz bir etek, temiz çoraplar ve dolgun, diri bacaklar görünüyordu. Oblomov içinden, "Ufak bir memur karısı ama dirsekleri bir kontesin dirsekleri gibi." dedi.

Öyleye doğru Zahar, ev sahibi kadının gönderdiği börekten yemek ister mi diye sormaya geldi:

— Bugün pazar, börek pişiriyorlar, dedi.

— Tanrı bilir nasıl börektir; havuçlu, soğanlı...

— Oblomovka'daki börekten aşağı kalmaz. İçine piliç etiyle taze mantar koymuşlar.

— İyi öyleyse. Biraz getir bakalım. Kim pişiriyor bunu? O pis köylü karısı mı?

— O değil canım. Hanımı olmasa o hamur bile yoğuramaz. Ev sahibi hep mutfakta. Böreği Anisya ile beraber pişirdiler.

Beş dakika sonra yandaki odanın kapısından, Oblomov'un evvelce gördüğü şalla yarı örtülü bir kol uzandı. Elinde, bir tabak içinde dumanı tüten kocaman bir börek parçası duruyordu. Oblomov tatlı bir sesle:

— Çok teşekkür ederim, dedi.

Kapıdan tabağı alırken kadının dolgun göğsüne ve omuzlarına baktı.

Kapı hemen kapandı; kadın içerden sordu:

— Biraz votka ister misiniz?

— Hayır, votka içmem, teşekkür ederim. Votkanız ne cins?

— Kendimiz yaptık. Frenküzümü yapraklarından çektik.

— Bu cinsinden hiç içmedim. Biraz lütfederseniz...

Çıplak kol tekrar kapıdan görünerek, bir tabakta bir kadeh votka uzattı. Oblomov votkayı içti ve çok beğendi:

— Çok teşekkür ederim, dedi; kapıdan içeriye bakmaya çalıştı. Ama kapı sımsıkı kapanmıştı. Oblomov sitem eder gibi:

— Sizi görüp bir günaydın dememe niçin izin vermiyorsunuz? diye sordu.

Ev sahibi kadın kapısının arkasından gülümsedi:

— Hep iş kıyafetiyleyim. Daha hiç mutfaktan çıkmadım. Şimdi giyinirim. Kardeşim de neredeyse kiliseden gelir, diye cevap verdi.

Oblomov:

— Ha, kardeşim dediniz de hatırıma geldi; onunla konuşmak istiyorum, dedi.

— Peki, gelince söylerim.

— Kim öksürüyor böyle? Ne kuru öksürük.

— Nine öksürüyor. Sekiz yıldır böyle öksürür.

Odanın öteki kapısı kapandı. Oblomov kendi kendine, "Ne kadar sade bir kadın. Ama öyle bir hali var ki... Sonra ne kadar da temiz..." dedi.

Ev sahibinin kardeşiyle hâlâ konuşmamıştı. Yalnız bir iki sabah, daha yatakta iken bir adamın koltuğu altında kocaman bir kâğıt tomarıyla çitin arkasından geçip yolda kaybolduğunu görmüştü. Saat beşe doğru aynı kâğıt tomarıyla pencerenin önünden geçip karşıki kapıdan kaybolduğunu da görmüştü. Evde hiç sesi duyulmazdı. Bununla beraber, bilhassa sabahları, evde bir canlılık olurdu. Birçok ses gelir, pencereden hizmetçi kadının bir köşede çamaşır yıkadığı görülür, kapıcı ya odun yarar, ya da iki tekerlek üstünde bir su

fıçısı getirir; duvarın arkasında çocukların ağlamalarıyla ihtiyar kadının devamlı öksürükleri işitilirdi.

Oblomov evin en iyi dört odasında oturuyordu. Ev sahibiyle ailesi arkadaki iki odada, kardeşi de tavan arasındaydı.

Oblomov'un çalışma odasıyla yatak odası avluya, konuk odası bahçeye, sofa ise, içinde lahana ve patates yetiştirilen sebze bahçesine bakıyordu. Konuk odasının perdeleri rengi uçmuş bir basmadandı.

Duvarlar boyunca ceviz taklidi tahtadan iskemleler diziliydi. Aynanın altında bir oyun masası, pencere kenarlarında çiçek saksıları, tavana asılı dört kanarya kafesi vardı.

Ev sahibinin kardeşi ayaklarının ucuna basa basa yürüyerek ve Oblomov'u üç defa eğilip selamlayarak odaya girdi. Üniforması boğazına kadar ilikliydi; altında gömleği olup olmadığı belli değildi. Kravatı tek düğümdü; ucu üniformasının altına sokulmuştu. Kırk yaşlarında vardı. Bir tutam saç alnına, iki tutam saç da köpek kulakları gibi şakaklarına düşüyordu. Kurşun rengi küçük gözleri hiçbir şeye doğrudan doğruya bakmıyor, ancak dört yanı kaçamaklı bakışlarla süzdükten sonra bir noktaya dikilebiliyordu. Ellerinden utanıyor gibiydi; konuşurken ya ikisini birden arkasında tutuyor, ya da birini arkasında tutup ötekini ceketinin altına saklıyordu. Dairede müdürüne bir kâğıt uzatırken de bir elini arkasına koyar, öteki elinin başparmağıyla istediği kelimeyi özenle gösterdikten sonra hemen elini geri çekerdi. Belki parmakları kalın ve kırmızı olduğu, biraz da titrediği için pek fazla göstermemeye çalışıyordu. Kaçamak bakışını Oblomov'a çevirerek:

— Sizi görmemi arzu etmişsiniz, dedi.

— Evet, kira işi için görüşmek istiyordum. Buyurun, oturun, lütfen.

İvan Matveyeviç ancak ikinci bir ısrar üzerine oturmaya razı oldu. Öne doğru eğilip ellerini ceplerine soktu.

Oblomov:

— İşlerim dolayısıyla yeni bir ev aramak zorundayım; burasını başka bir kiracıya devretmek istiyorum, dedi.

Adam elinin içine öksürdü:

— Bu mevsimde çok güç olacak, bendenize yaz sonunda bir haber göndermeliydiniz, o zaman birçok müşteri vardı.

— Sizi kendim aradım; fakat evde yoktunuz.

— Evet, kız kardeşim söylemişti. Fakat ev için merak etmeyin; burada rahat edersiniz; yoksa hayvanlardan mı şikâyetçisiniz?

— Hangi hayvanlardan?

— Tavuklardan.

Gerçi Oblomov sabahları kuluçkanın ve piliçlerin çeşitli gıdaklamalarını işitiyordu, fakat buna pek aldırmıyordu. Gözlerinin önünde Olga'nın hayali durdukça çevresinde olup biten şeylerin farkında bile değildi:

— Hayır, bu bir şey değil; ben kanaryalardan söz ediyorsunuz sandım. Gün doğar doğmaz ötmeye başlıyorlar, dedi.

— Başka yere alırız.

— Bunun da önemi yok. Ama burada kalabilecek durumda değilim.

— Siz bilirsiniz. Ama başka bir kiracı bulmazsanız kontrat ne olacak? Tazminat vereceksiniz. Size oldukça pahalıya mal olur.

— Ne kadar?

— Şimdi hesabı getiririm.

İvan Matveyeviç kontratla beraber bir hesap getirdi.

— Evin kirası sekiz yüz ruble. Siz yüz ruble depozito verdiniz, geriye yedi yüz kalır.

— Sizde daha iki hafta bile oturmadım; benden bir yıllık kira mı almak istiyorsunuz?

İvan Matveyeviç nezaketle:

— Ne yapayım, dedi. Kız kardeşimin zarar etmesi doğru olmaz. Zavallı bir dul kadın; evden aldığı para ile geçiniyor. Tavuklardan ve yumurtadan aldığı para ile de ancak çocuklarına elbise yapabiliyor.

— İyi ama, ben bu parayı veremem. İnsaf edin; burada iki hafta bile oturmadım. Bu kadar parayı ne diye vereyim?

İvan Matveyeviç ortaparmağıyla kontrattan iki satır göstererek:

— Bakın burada ne diyor: "Ben Oblomov, kontratın bitmesinden önce evden çıktığım takdirde aynı şartlarla bir kiracı bulmayı ya da Bayan Pşenitsina'ya gelecek hazirana kadar olan kirayı vermeyi taahhüt ederim."

— Nasıl olur? Doğru bir şey değil bu.

— Kanuna uygun. Kendiniz imzaladınız. Buyurun, işte imzanız.

— Kaç para diyorsunuz?

— Yedi yüz ruble. Ahır ve araba yeri için de yüz elli ruble.

— Ne? Benim atım arabam yok ki. Ahırı, araba yerini ne yapayım?

İvan Matveyeviç parmağıyla bir satırı daha göstererek:

— Kontratta var, dedi. Mihey Andreyeviç atlarınız olduğunu söyledi.

— Mihey Andreyeviç yalan söylemiş. Verin bana kontratı.

İvan Matveyeviç kontratı katlayıp tatlı bir sesle:

— İşte bir kopyası, dedi. Kontrat kardeşime aittir. Bundan başka sebze bahçesi, lahana, turp ve diğer sebzeler için iki yüz elli ruble.

— Ne sebze bahçesi? Ne lahanası? Nelerden söz ediyorsunuz, anlamıyorum?

— İşte, kontratta var. Mihey Andreyeviç evi sebze bahçesiyle beraber istediğinizi söyledi.

— Daha neler! Benim yiyeceğim şeyler hakkında ne hakla size emir veriyor? Ben sizden ne lahana istiyorum, ne turp.

İvan Matveyeviç sandalyesinden kalktı:

— Nasıl istemezsiniz? İşte imzanız, dedi.

Tekrar parmağıyla imzayı gösterdi.

Oblomov sabırsızlıkla sordu:

— Hepsi birden ne ediyor bunların?

— Kapı ve pencerelerin boyası, mutfak penceresinin değişmesi, yeni duvar kâğıdı için yüz elli dört ruble, yirmi sekiz kapik.

— Ne? Bunlar için de mi para vereceğim? Bunları ev sahibi yapar. Yapmazsa kimse o eve taşınmaz.

— Bu da kontratta yazılı. Hepsinin tutarı bin üçyüz elli dört ruble, yirmi sekiz kapik.

— Peki ama ben bu parayı nereden bulayım? Param yok ki. Sizin lahananız, turpunuz benim umurumda mı?

— Nasıl isterseniz. Bana göre hava hoş; ama burada rahat edersiniz. Paraya gelince, kız kardeşim bekleyebilir.

— Kalamam, işlerimden dolayı burada kalamam, anlamıyor musunuz?

— Peki efendim, siz bilirsiniz.

— Düşüneyim. Bir kiracı bulmaya çalışacağım.

— Çok güç bulursunuz... Ama siz bilirsiniz.

İvan Matveyeviç bu sözlerden sonra Oblomov'u birkaç defa selamlayıp odadan çıktı.

Oblomov cüzdanını çıkardı; parasını saydı; üç yüz beş rublesi kalmıştı. Birden kafası allak bullak oldu. Hayret ve korku içinde kendi kendine sordu;

"Ne yaptım paraları? Yaz başında köyden bin iki yüz ruble göndermişlerdi. Üç yüz ruble kalmış!"

Hesaplara, kitaplara girişti; masraflarını hatırlamaya çalıştı; ancak iki yüz elli rublenin hesabını bulabildi. "Ne oldu bu paralar?" deyip duruyordu.

— Zahar, Zahar!

— Buyurun, efendim.

— Biz paraları ne yaptık? Hiçbir şey kalmamış.

Zahar ceplerini karıştırmaya koyuldu, bir ruble ile on kapik çıkardı; masanın üstüne koydu:

— İşte, size bunları vermeyi unutmuştum; taşınma parasından artmıştı, dedi.

— Ufak paraları kim soruyor sana? Sekiz yüz rubleyi ne yaptık diyorum?

— Ben ne bileyim nereye harcadığınızı? Arabacıya kaç para verdiğinizi bilmiyorum ki...

— Evet, arabaya epey para gitti. Yazlıkta arabacıya kaç para verdik, hatırlıyor musun?

— Nasıl hatırlayayım? Bir defa otuz ruble verdiniz galiba.

— Hesap tutmasını bilsen böyle olmazdı. Senin okuma yazma bilmemen yüzünden.

— Bugüne kadar okuma yazma bilmeden yaşadım. Tanrıya şükür kimseden daha kötü halde de değilim.

Oblomov içinden, "Ştolts'un hakkı var, köyde bir okul açmalıyım." dedi. Zahar devam etti:

— İlyinskilerin okuma yazma bilen bir adamları var, hizmetçiler diyor ki, gümüş takımlarını çalıp çalıp satıyormuş.

Oblomov, fikrinden caydı: "Boş hayaller bunlar; biraz okula gidenler büsbütün ahlaksız oluyor; kahvelerde oturup mızıka çalmakla, içki içmekle vakit geçiriyorlar. Hayır, hayır, okul açmayı çok sonraya bırakmalı."

Zahar'a sordu:

— Peki, başka ne masrafımız oldu?

— Ben ne bileyim? Yazın Mihey Andreyeviç'e bir para vermiştiniz.

— Sahi vermiştim; otuz ruble arabacıya, yirmi beş ruble de Tarantyev'e galiba... Başka?

Oblomov dalgın ve endişeli gözlerle Zahar'a baktı; Zahar dertli bir yüzle efendisini yan yan süzüyordu.

Oblomov sordu:

— Acaba Anisya hatırlar mı?

— Nereden hatırlayacak budala? Bir kadın ne anlar böyle şeylerden?

— Bir türlü hesaplayamıyorum. Acaba yankesicilere mi çarptırdım?

Zahar:

— Yankesici çarpsa hepsini alırdı, diyerek odadan çıktı.

Oblomov koltuğuna gömülüp düşünceye daldı. Soğuk terler dökerek, "Nereden para bulacağım," diyordu; "köyden kim bilir ne zaman gönderecekler ve ne kadar gönderecekler?"

Saate baktı; iki olmuştu. Olga'ya gitme vakti. Bugün yemeğe davetliydi. Yavaş yavaş kendine geldi; bir araba getirtti; Morskaya Sokağı'na yollandı.

IV

Olga'ya ev sahibinin kardeşiyle görüştüğünü ve hafta içinde evi başka birine kiraya verebileceğini, kelimeleri ağzının içinde geveleye geveleye anlattı.

Olga, yemekten önce teyzesiyle beraber bir ziyarete gitti. Oblomov da civardaki evleri görmeye çıktı. İki eve baktı; bir tanesi dört odalıydı, dört bin ruble istiyorlardı. Öteki beş odalıydı, ona da altı bin ruble istiyorlardı.

Kulaklarını tıkayarak perişan bir halde, "Korkunç! Korkunç!" diyerek şaşkın şaşkın kapıcıların önünden geçti. Bayan Pşenitsina'ya vereceği bin şu kadar rubleyi de hesaba katıp düşününce öyle bir korku düştü ki içine, büsbütün pusulayı şaşırdı ve bir an önce Olga'yı görmek için koştu.

Evde konuklar vardı. Olga'nın keyfi yerindeydi. Konuşuyor, şarkı söylüyor, herkesi hayran bırakıyordu. Yalnız Oblomov dalgındı; Olga ise onun için konuşuyor, onun için şarkı söylüyordu. Onun böyle asık suratla oturmamasını, kendisi gibi coşup taşmasını istiyordu. Oblomov'a:

— Yarın tiyatroya gel, bir locamız var, dedi.

Oblomov içinden, "Akşam karanlığında, o çamurlu yollarda, bu kadar uzaktan..." diye düşündü; fakat bakışları Olga'nın gözlerine rastlayınca gülümsediğini gördü ve bir gülümsemeyle cevap verdi. Olga:

— Her hafta için önceden bir koltuk tutsana, dedi. Gelecek hafta Mayevskiler gelecek; teyzem onları bizim locaya davet etti.

Bunları söylerken Oblomov'un ne kadar sevineceğini görmek için gözlerinin içine bakıyordu. Oblomov'sa korku ile içinden, "Ah yarabbi, cebimde üç yüz ruble var!" diyordu.

— Barona söyle, o herkesi tanır; yarın bir koltuk bulur.

Olga tekrar gülümsedi. Oblomov da gülümsedi. Baronla konuştu. Baron da gülümseyerek bir bilet bulacağını söyledi.

Olga:

— Şimdilik koltuk alırsın; işlerini yoluna koyunca locamızdaki yerine gelirsin, dedi.

Olga mutlu günlerinde olduğu gibi hep gülümsüyordu.

Bu gülümsemeler, çiçek yığınları gibi, geçen güzel günleri örtüyordu, Olga bu örtüyü hafifçe kaldırınca, Oblomov'un içine sevinç doluyordu.

Artık parayı marayı unutmuştu. Ertesi gün İvan Matveyeviç'i kâğıt tomarıyla penceresinin önünde görünce vekâletname işini hatırladı. İvan Matveyeviç'e vekâletnameyle meşgul olmasını rica etti. İvan Matveyeviç vekâletnameyi okudu; içinde bir noktanın belirsiz olduğunu söyledi ve düzeltme işini üzerine aldı. Evrak yeniden temize çekildi, tasdik edildi ve nihayet postaya verildi. Oblomov bunu koltukları kabara kabara Olga'ya haber verdi ve uzun bir zaman için rahata kavuştu.

Köyden bir haber gelinceye kadar ev aramaya gerek olmadığını düşünerek sevindi; böylece bir yıllık kira borcunu da biraz olsun azaltmış olacaktı!

"Bu kadar uzak olmasaydı burada pekâlâ kalınabilirdi. Her şey derli toplu; ev işleri de yolunda." diyordu.

Gerçekten ev işleri yolundaydı. Oblomov yemeğini ayrı yaptırmasına rağmen Agafya Matveyevna onun yemek işlerine bakıyordu. İlya İlyiç, bir gün mutfakta Anisya ile Agafya Matveyevna'yı neredeyse birbirini kucaklayacak halde gördü.

Ruhlar arasında bir yakınlık varsa, akraba ruhlar birbirini uzaktan tanıyabilirlerse Agafya Matveyevna ile Anisya arasındaki sevgi buna açık bir örnek olabilirdi. İlk bakışta, ilk sözlerde, ilk hareketlerde birbirlerini anlamış ve beğenmişlerdi.

Anisya'nın çalışma tarzı, kollarını sıvayışı, masayı ve süpürgeyi eline alarak altı aydır kullanılmamış mutfağı baştan başa temizleyişi, rafların, duvarların, masanın birkaç süpürgede tozlarını alışı, ocağın küllerini çarçabuk çıkarışı, bütün bunlar Agafya Matveyevna'ya Anisya'nın nasıl bir insan olduğunu ve kendisine ev işlerinde ne büyük bir yardımcı olabileceğini anlatıvermişti. O günden sonra ona kalbinde bir yer ayırmıştı.

Anisya da Agafya Matveyevna'nın mutfağa nasıl hâkim olduğunu, kaşsız şahin gözleriyle hantal Akulina'nın her beceriksiz hareketini fark etmesini, durmadan yemekler için, şunu çıkar, bunu koy, ısıt, tuz at diye emirler vermesini, pazarda bir bakışta, şöyle bir dokunuşta tavuğun kaç aylık olduğunu, balığın sudan ne zaman çıktığını, maydanozun veya marulun ne zaman koparıldığını anlayıvermesini görerek ona hayran olmuştu. O kadar ki Anisya, istidadını boşuna harcadığını, çalışacağı yerin Oblomov'un mutfağı olmadığını, burada onun bütün el çabukluğunun sadece Zahar'ın düşürdüğü bir tabağı veya bardağı yakalamaktan ibaret kaldığını, bunca görgüsünün ve ustalığının kocasının kıskançlığı ve sahte vakarı yüzünden hiçe sayıldığını düşünüp üzüldü. İki kadın birbirlerini anladılar, birbirlerinden ayrılmaz oldular.

Oblomov dışarda yemek yediği zaman Anisya ev sahibinin mutfağında çalışıyor, sırf iş sevgisiyle dört yana atılıyor, yemekleri ocağa koyup kaldırıyor, dolabı bir anda açıp kapıyor, istenen şeyleri Akulina daha lafı anlamadan bulup veriyordu. Anisya'nın bunlara karşılık gördüğü mükâfat bol bol yemek, akşam sabah kahve içmek, Agafya Matveyevna ile uzun uzun konuşmak ve zaman zaman onun sırlarına or-

tak olmaktı. Oblomov evde yemek yediği zaman da Agafya Matveyevna, Anisya'ya yardım ediyor, yemeğin iyice pişip pişmediğini, salçaya şarap ya da krema katılıp katılmayacağını, balığın öyle değil böyle pirişilmesini söylüyordu.

Ev işlerinde birbirlerine neler öğretmemişlerdi. Yalnız mutfak işlerinde değil, çamaşır, dokuma, yıkama, elbise, dantel temizleme, eldivenlerden, çeşitli kumaşlardan leke çıkarma, türlü ilaçlar, otlar kullanma gibi asırlık insan tecrübelerinden kalma her işte...

İlya İlyiç sabah dokuza doğru kalkar, beyaz çitin arkasından elinde evrak tomarıyla daireye giden İvan Matveyeviç'i görür, sonra kahvesini içerdi. Sütlü kahve her zaman mükemmel, kaymağı boldu; ekmek lezzetliydi. Sonra purosunu yakar, kuluçkanın, piliçlerin, kanaryaların, sakaların çeşitli seslerini dikkatle dinlerdi. Onların hiçbirinin uzaklaştırılmasına razı olmamıştı. "Bunlar bana köyümü, Oblomovka'yı hatırlatıyor." diyordu.

Daha sonra yazın yazlıkta okumaya başladığı kitaplara devam ediyor, bazen de okumak niyetiyle uzandığı kanepede uyuyakalıyordu.

Etraf son derece sakindi; zaman zaman bir asker ya da baltalarını bellerine asmış birkaç köylü sokaktan geçerdi. Binde bir de bir seyyar satıcı bu uzak yerlere kadar gelerek çitin öbür tarafına yakın bir yerde yarım saat kadar durur ve: "Elma! Karpuz!" diye öyle bağırırdı ki insan ister istemez bir şeyler satın alırdı.

Bazen ev sahibinin kızı Maşa, annesi tarafından Oblomov'a gönderilir, satılık mantar olduğunu söyler, alıp almayacağını sorardı. Ya da Oblomov, kızın erkek kardeşi Vanya'yı çağırır, neler öğrendiğini sorar, onu okutup yazdırır, imtihan ederdi.

Çocuklar girip çıkarken kapıyı iyi kapamadılar mı Oblomov, aralıktan ev sahibinin çıplak boynunu, hareketli sırtını ve dirseklerini seyrederdi.

Kadın durmadan çalışır, bir şeyler ütüler, havanda bir şeyler döverdi. Oblomov'un kapı aralığından baktığını fark edince artık fazla sıkılmıyor, hemen şalına sarılmıyor, sadece gülümseyip işine devam ediyordu. Oblomov bazen elinde kitabıyla kilere girip onunla konuşurdu. Bir gün ona:

— Durmadan çalışıyorsunuz, dedi.

Kadın gülümsedi ve kahve değirmeninin kolunu var gücüyle çevirmeye koyuldu. Dirsekleri öyle çabuk gidip geliyordu ki Oblomov'un başı döndü:

— Kendinizi fazla yoruyorsunuz, dedi.

— Hayır, alışkınım.

— Peki, işiniz olmadığı zaman ne yaparsınız?

— İş olmadığı zaman ne demek? Her zaman iş vardır. Sabahları yemek hazırlığı, öğle yemeğinden sonra da akşam yemeği.

— Akşamları da yemek yiyor musunuz?

— Tabii, akşam yemeği yemeden olur mu hiç? Yalnız bayram akşamları kiliseye gideriz.

— Çok güzel, hangi kiliseye gidersiniz?

— Rojdestvo Kilisesi'ne. Bizim kilisemize.

— Bir şeyler okur musunuz?

Kadın alık alık baktı, cevap vermedi.

— Kitaplarınız var mı?

— Kardeşimin var, ama hiç okumaz. Kahveden gazete alırız, bazen yüksek sesle okur, Vanya'nın çok kitabı var.

— Sizin hiç çalışmadığınız olmaz mı?

— Hayır, pek olmaz.

— Tiyatroya gitmez misiniz?

— Kardeşim yortularda gider.

— Siz?

— Benim vaktim olmaz. Yemeği kim hazırlar sonra?

— Hizmetçi.

— Akulina mı? Olur mu hiç! Bensiz ne yapabilir o! Sabaha kadar bitiremez. Zaten bütün anahtarlar bende durur.

Bir süre sustular. Oblomov kadının düzgün, dolgun kollarına bakıyordu.

Birdenbire:

— Ne güzel kollarınız var, dedi; insanın resmini yapacağı geliyor!

Kadın biraz kızarıp gülümseyerek:

— Kolları sıyırmadan olmuyor, dedi. Entariler şimdi öyle fena ki. Kollarını geniş yapıyorlar, kirleniyor.

Sustu. Oblomov da söyleyecek başka bir şey bulamadı.

Kadın kendi kendine fısıldayarak konuştu.

— Kahveyi bitirip biraz şeker kırmalı. Şikore aldırmayı da unutmasam bari.

Oblomov:

— Sizin evlenmeniz gerek; ev işlerini ne kadar iyi yapıyorsunuz! dedi.

Kadın gülümsedi ve kahveyi büyük bir kavanoza boşaltmaya başladı.

Oblomov ısrar etti:

— Sahi söylüyorum.

— Beni iki çocuğumla kim alır ki?

Agafya Matveyevna bu cevaptan sonra zihninde hesaplar yaparak düşünmeye koyuldu. Dalgın dalgın bir şeyler söylüyordu:

— Yirmi kadar olacak; sakın hepsini içine atmasın bu kız!

Kahveyi dolaba yerleştirdi ve koşa koşa mutfağa gitti. Oblomov odasına dönüp kitabını okumaya devam etti. İçinden, "Ne taze, ne sağlam kadın, ne mükemmel bir ev kadını! Sahiden evlenmesi gerek." dedi ve Olga'yı düşünmeye başladı.

Güzel havalarda Oblomov kasketini giyer, civarda gezmeye çıkardı. Bir yerde çamura batar, bir yerde köpeklerle başı belaya girer, canı sıkılır, eve dönerdi. Evde yemek hazırlanmış, sofra kurulmuş olurdu. Yemekler her gün ne kadar

iyiydi. Zaman zaman da çıplak bir kol kapı aralığından bir tabak börek uzatırdı. Oblomov artık opera için yola çıktığı zamanlar, "Bu mahalle ne kadar rahat, ne kadar iyi, fakat biraz kasvetli." demeye başlamıştı.

Bir gece tiyatro dönüşünde arabacıyla bir saat kapıyı çaldılar; köpeğin havlamaktan canı çıktı. Oblomov fena halde kızdı ve ertesi gün bu evden çıkmaya karar verdi. Ama, ertesi gün, daha ertesi gün geçti, bir hafta geçti, gene çıkamadı.

Olga'yı görmediği, sesini işitmediği, gözlerinde hep aynı sevgiyi, şefkati, mutluluğu okumadığı günler onu çok arıyordu. Buluştukları zaman ise yaz günlerindeki hayat geri gelirdi. Evde Olga'nın başkalarına kayıtsızca, fakat kendisine anlamlı anlamlı bakan gözleri onu mutlu etmeye yetiyordu.

Fakat kış yaklaştıkça birbirlerini daha seyrek görür oldular. İlyinskilerin konukları o kadar çoğaldı ki Oblomov, Olga ile iki kelime konuşmak fırsatını bulamıyordu. Ancak bakışlarıyla konuşabiliyorlardı. Olga'nın bakışlarında sıkıntı ve sabırsızlık okunmaya başlıyordu. Konuklara kaşlarını çatarak baktığı oluyordu. Bir defa Oblomov artık iyice sıkıldı ve yemek biter bitmez şapkasını alıp gitmeye davrandı. Olga koştu, şapkasını elinden aldı:

— Nereye gidiyorsun?

— Bırak, eve gideyim.

— Niçin? Ne yapacaksın evde?

Bunu söylerken Olga'nın bir kaşı yukarı kalkmıştı. Oblomov uykulu gözlerini zorla açarak:

— Bir şey yapacak değilim, dedi.

— Bakalım, gitmene izin var mı?

Olga, Oblomov'un gözlerine sert sert bakarak devam etti:

— Yoksa uyumak mı istiyorsun?

— Yok canım, ne uykusu. Güpegündüz uyumak olur mu? Canım sıkıldı sadece.

— Bugün operaya gidiyoruz.

— Nasıl olsa locada beraber değiliz.

— Ne demek? Birbirimizi görmek, perde aralarında buluşmak, operadan sonra konuşmak, beni arabaya götürmek sence bir şey değil mi? Mutlaka geleceksin. Başka bir diyeceğin var mı?

Başka bir diyeceği yoktu. Operaya gitti, sahneyi yutacakmışçasına esnedi, ensesini kaşıdı, bacaklarını bir o yana, bir bu yana oynattı. İçinden, "Ah, bitse artık bu işler, Olga'nın yanına oturmak varken ne diye buralarda sürünüyorum? Böyle bir yaz geçirdikten sonra hâlâ görüşmek için fırsat aramak, gene âşık bir çocuk rolünde kalmak olacak şey mi? Evli olsaydık bugün tiyatroda ne işimiz olurdu? Bu operayı altıncı defadır görüyorum." diyordu.

Perde arasında Olga'nın locasına gitti, tanımadığı iki züppenin arasında güçbela bir yer bulabildi. Beş dakika sonra çıktı, salona giren kalabalığın arasında durdu. İkinci perde başlamış, herkes telaşla yerine gidiyordu. Locada gördüğü iki züppe de oradaydılar, aralarında konuşuyorlardı:

— İlyinskilerin locasına gelen adam kimdi?

— Hiç canım, Oblomov adında biri.

— Neci bu adam?

— Bir çiftlik sahibi,Ştolts'un arkadaşı.

— Ya, Štolts'un arkadaşı ha? Burada ne yapıyor?

— *Dieu sait*!*

İki züppe yerlerine oturdular. Fakat bu havadan konuşma Oblomov'u allak bullak etmişti.

"Kim bu adam? Oblomov adında biri, Tanrı bilir..." sözleri kafasını tokmaklıyordu. "Burada ne yapıyormuşum! Ne yapacağım, Olga'yı seviyorum ya! Onun emrindeyim. Ama artık herkes dedikoduya başladı, demek farkına vardılar. Ah yarabbi, ne yapmalı? Bir şeyler düşünmeliyim."

Artık sahnede olup bitenin hiç farkında değildi. Gözü sahnedeki kadınları, şövalyeleri görmez olmuştu. Orkestra alabildiğine çalıyordu, ama Oblomov'un hiçbir şey duyduğu

* Fransızca: Tanrı bilir. (ç.n.)

yoktu. Etrafına bakıyor, tiyatrodaki tanıdıkları sayıyordu. "Olga'nın locasındaki adam kimdi? Oblomov adında biri."

Oblomov utanç ve sıkıntı içinde düşünüyordu: "Evet, ben buyum işte. Herkes beni Ştolts'un dostu olarak tanıyor. Olga'nın nesiyim? *Dieu sait*. İşte gene züppeler bir Olga'nın locasına, bir bana bakıyorlar."

Oblomov locaya bir göz attı. Olga'nın opera dürbünü ona çevrilmişti. "Aman yarabbi, hep gözü bende! Ne buluyor bende acaba? Yaman bir kısmet Tanrı için! Şimdi de bana başıyla işaret ediyor... Sahneyi gösteriyor... Züppeler de galiba bana bakıp gülümsüyorlar. Ah yarabbi!"

Oblomov tekrar başını kaşıdı, bacaklarının yerini değiştirdi. Olga perde arasında züppeleri opera bittikten sonra evine çağırdı. Onlara şarkı söyleyecekti. Oblomov'a da gel demişti. Oblomov içinden, "Hayır, bugün artık gitmem." diyordu. "İşleri bir an önce bitirmeliyim. Bu köydeki adam ne diye hâlâ cevap vermiyor? Keşke kendim köye gitseydim, gitmeden önce de Olga ile nişanlansaydım. Ah yarabbi, gene bana bakıyor, tahammül edilir gibi değil!"

Operanın sonunu beklemeden eve döndü. Zamanla o gecenin kötü hatıraları silindi. Yalnız kaldıktan sonra Olga'ya gene mutluluk heyecanlarıyla baktı, başkalarının yanında şarkılarını dinlerken gene gözyaşlarını zor tuttu. Eve dönünce Olga'nın gözünden uzakta, kanepesine uzanıyordu; uyumak, odun gibi yatmak için değil, Olga'nın hayaliyle oyalanmak, gelecek mutlu günleri, Olga'nın ışığıyla aydınlanacak rahat ev hayatını düşünmek için uzanıyordu. Fakat geleceğe doğru çevrilen gözleri kâh bile bile, kâh iradesi dışında kapı aralığından ev sahibi kadının hareketli, çıplak kollarına gidiyordu.

Bugün içerde, dışarda her şey tam bir durgunluk içindeydi. Ne araba geçiyor, ne kapı çalınıyordu. Yalnız saatin ve kanaryaların sesleri duyuluyordu. Bu sesler de sessizliği bozmak şöyle dursun, büsbütün artırıyordu. İlya İlyiç tam bir il-

gisizlikle kanepeye uzanmış, terlikleriyle oynuyordu. Terlikleri yerden ayağına geçirip havaya atıyor, ayağıyla yakalamaya çalışıyordu. Zahar girdi, kapının eşiğinde durdu. Oblomov kayıtsızca sordu:

— Ne var?

Zahar bir şey söylemedi; sadece ona baktı; ama yan yan değil, hemen hemen dosdoğru baktı.

Oblomov hayretle tekrar sordu:

— Söylesene! Börek mi hazır, ne var?

— Ev buldunuz mu?

— Hayır, daha bulamadım, niçin sordun?

— Daha her şeyi çıkarıp yerleştirmedim: Çanak çömlek, elbiseler, sandıklar aşağıda duruyor. Çıkarıp yerleştireyim mi?

— Daha dur, köyden bir mektup bekliyorum.

— O halde düğün Noel'den sonraya kalacak.

— Hangi düğün?

Oblomov birden ayağa fırladı.

Zahar sanki çoktan kararlaştırılmış bir şeyden konuşuyormuş gibi:

— Sizin düğününüz canım, dedi. Evleniyorsunuz ya.

Oblomov hayretten donakaldı:

— Evleniyor muyum? Kiminle?

— İlyinskilerin kızıyla.

— Nereden çıkardın bunu? Kim soktu kafana bunu? Uğursuz herif!

Oblomov sesini bir dram aktörü gibi yükselterek, burun buruna gelinceye kadar Zahar'a yaklaştı. Zahar kapıya doğru gerileyerek:

— Ne diye uğursuz oluyorum? dedi. Tanrıya şükür hiç de uğursuz değilim. Kim mi söyledi? Daha yazın İlyinskilerin hizmetçisi söylemişti.

Oblomov parmağını kaldırıp salladı:

— Susss! Bir daha böyle laf istemem!

— Ben uydurmadım ya.

— Hâlâ konuşuyor!

Oblomov, Zahar'a sert sert baktı ve kapıyı gösterdi. Zahar çıktı, öyle bir ah çekti ki bütün evden duyuldu.

Oblomov düştüğü hayretten kendini alamıyordu. Olduğu yerde durakaldı. Zahar'ın biraz önce durduğu yere baktı: Umutsuzca başını salladı ve kendini koltuğa attı.

"Hizmetçiler bile biliyorlarmış. Mutfaklarda, hizmetçi odalarında bunu konuşuyorlar demek! Bak iş ne hale geldi! Bana düğünün ne zaman olacağını sormaya kalkıyor herif! Halbuki daha teyze bile bir şey bilmiyor, ya da biliyorsa bile başka türlü biliyor, belki kötü şeyler düşünüyor. Öf, öf, öf... neler düşünüyor kim bilir? Olga da, ben de ne duruma düşüyoruz, yarabbi."

Kalkıp kanepeye uzandı. Yüzünü yastıkların içine soktu. "Düğün... Bütün sevişenlerin hayatındaki en şiirli an; mutluluğun kutsal çelengi, uşakların, arabacıların ağzında dolaşıyor. Hem de daha bir şey kararlaşmadan! Ne köyden cevap geldi, ne para buldum, ne ev buldum..."

Oblomov, Zahar'ın ağzında bütün büyüsünü kaybeden o şiirli anı tahlil etmeye başladı. Madalyonun ters tarafını gördü. Bir o yana, bir bu yana döndü. Birden ayağa kalktı, odanın içinde birkaç adım attı, tekrar yattı.

Sofrada oturan Zahar kendi kendine, "Ne geveze herifim ben de; keşke ağzımı açmasaydım." diyordu.

Oblomov düşündü: "Nereden biliyorlar? Olga bir şey söylememiştir. Bense kendi kendime bile bir şey söylemiş değilim. Hizmetçiler odalarında her şeyi kendileri kararlaştırmışlar. İşte baş başa kalmaların, şairane akşam ve sabah gezintilerinin, şarkı dinlemelerin, ateşli bakışmaların sonu budur. Ah, zaten bu aşk maceraları böyledir. Bunlardan hayır gelmez. İnsan bir defa evlenmeli, ondan sonra aşkın sihirli bulutlarına gömülmeli. Ah yarabbi! Yarabbi! Hemen Olga'nın teyzesine gitsem, Olga'nın elinden tutup, 'İşte benim

nişanlım!' desem. Ama bir şey hazır değil ki. Köyden cevap yok, para yok, ev yok. Hayır, önce Zahar'ın kafasından bu fikri çıkarmalıyım. Dedikoduları bir yerde kesmeliyim; yoksa yangın gibi dört yanı saracak... Düğün, düğün de ne oluyormuş?"

Birden gülümsedi; düğün sözünün bağlı olduğu hayaller gözünün önüne geldi. Uzun bir duvak, portakal çiçekleri, halk arasında fısıltılar!.. Ama birden her şey değişiverdi; halkın arasında kaba, pis Zahar'ı, İlyinskilerin hizmetçilerini gördü. Bir sürü araba, soğuk bir merakla bakışan yabancı yüzler... Gözlerinin önüne öyle sıkıntılı, kasvetli hayaller geldi ki...

"Zahar'ın aklından bunu çıkarmalı; onu bu fikrin saçma olduğuna inandırmalı!" diyordu. Kâh taşkın, kâh dertli düşüncelere daldı. Bir saat sonra Zahar'ı çağırdı. Zahar duymazlıktan geldi. Mutfağa doğru sessizce yürüdü. Kapıyı gürültüsüzce araladı, tam gireceği sırada omzu kapının kenarına çarptı, kapının iki kanadı da gürültüyle açılıverdi. Oblomov sert bir sesle çağırdı:

— Zahar!

— Ne istiyorsunuz?

— Buraya gel.

— Bir şey mi emrettiniz? Söyleyin getireyim.

— Buraya gel diyorum.

Zahar, "Nedir benim çektiğim!" diye mırıldanarak girdi.

— Buyurun, ne istiyorsunuz?

Oblomov ağır ve esrarlı bir sesle:

— Buraya gel, dedi.

Zahar'a o kadar yakında bir yer gösterdi ki gelse hemen hemen efendisinin dizlerine oturacaktı.

— Oraya gelemem, yer yok. Buradan pekâlâ söyleyeceklerinizi duyabilirim.

— Buraya gel diyorum sana.

Zahar bir adım attı ve bir heykel gibi durdu. Efendisine yan dönerek gözlerini pencereden tavuklara dikti. Oblomov onun yalnız kabarmış favorisini görüyordu. Oblomov'un yüzü zayıflamış gibiydi, gözleri tasalı tasalı bakıyordu. Efendisini bir saat içinde bu kadar değişmiş gören Zahar gittikçe dertlenerek, "Oldu bana olanlar!" diye düşündü.

— Sen efendine böyle saçma bir şeyi nasıl sorabildin?

Zahar acı sözlere kendini hazırlayarak içinden, "İşte başladı." dedi.

— Soruyorum sana, bu kadar gülünç bir şeyi nasıl düşünebildin?

Zahar bir şey söylemedi.

— İşitmiyor musun? Böyle bir şeyi nasıl söyleyebilirsin? Başkalarının söylemesine bile nasıl izin verirsin?

Zahar kapıya doğru bir adım atarak:

— Müsaade ederseniz Anisya'yı çağırayım, dedi.

— Ben seninle konuşmak istiyorum, Anisya ile değil. Bu gülünç hikâyeyi niçin uydurdun?

— Ben uydurmadım; İlyinskilerin hizmetçileri söyledi.

— Onlara kim söylemiş?

— Ben ne bileyim? Katya Semyon'a söylemiş, Semyon Nitika'ya söylemiş. Nitika Vasilisa'ya söylemiş, Vasilisa Anisya'ya söylemiş, Anisya da bana söyledi.

— Aman Tanrım! Hepsi biliyor! Bütün bunlar saçma, yalan, iftira, anlıyor musun? Olacak şey mi bu?

— Niçin olmasın? Düğünün olmayacak nesi var? Bir siz değilsiniz ya evlenen, herkes evleniyor.

— Herkes! Beni herkese benzetmek senin eski âdetin. Böyle bir şeye imkân yok ve hiçbir zaman da olmaz. Düğünün olmayacak nesi varmış! Şunun söylediği lafa bakın. Sen bir düğün ne demektir bilir misin?

Zahar, Oblomov'a bir baktı, ama öfkeli bakışını görünce döndü ve sağ tarafta bir köşeye baktı.

— Dinle bak, sana anlatayım ne demek olduğunu. İşi gücü olmayan birtakım insanlar, kadınlar, çocuklar, hizmetçiler çarşıda pazarda, "Düğün var, düğün var!" diye bağrışmaya başlarlar. Bir insan İlya İlyiç ya da Piyotr Petroviç olmaktan çıkar ve güvey adını alır. Bir gün önce kimse yüzüne bakmazken o gün herkes onu bir eşkıya gibi süzmeye başlar. Yolda, tiyatroda başına üşüşürler. "İşte gidiyor, işte o!" diye fısıldaşırlar. Her gün bir sürü adam gelip ona bir sürü saçma sapan şey sorar, budalaca suratlar takınırlar tıpkı senin gibi. (Zahar hemen başını tekrar avludan yana çevirdi.) İşte havadis böyle karşılanır. Daha sonraki günlerde ilk iş nişanlının evine gitmektir; durup dinlenme yoktur; hep yeni eldiven, yeni elbise giymek, hep neşeli görünmek zorundasın. Doğru dürüst yemek yiyemezsin. Karnını havayla, bir de çiçek buketleriyle doyurursun; ve üç dört ay hep böyle gider. Anladın mı şimdi? Ben nasıl yapabilirim bu işi?

Oblomov çizdiği bu kötü evlenme tablosunun Zahar üzerindeki etkisini görmek için durdu. Zahar kapıdan yana dönerek:

— Artık gidebilir miyim? diye sordu.

— Hayır, daha dur; ortalığa yanlış bir haber yayıyorsun; bari niçin yanlış olduğunu öğren. Bunun niçin doğru olamayacağını sen pekâlâ bilirsin.

— Nereden bileyim?

— Sonra sen bir şeyi unutuyorsun. Evlenecek insanların görecekleri bir sürü işler vardır: Terziye, ayakkabıcıya, mobilyacıya kim gidecek? Ben her yerde olamam ya. Benim yerime sen mi gidersin? Sonra bütün şehir haberi duyar. "Oblomov evleniyormuş, duydunuz mu?" "Yok canım, kiminle? Düğün ne zaman?" Herkes işini gücünü bırakıp bunu konuşacak. Yalnız bunlar beni hasta etmeye yeter, sen tutmuş düğünden söz ediyorsun.

Tekrar Zahar'a baktı, Zahar sordu:

— Anisya'yı çağırayım mı?

— Niçin çağıracaksın? Bu saçma söz Anisya'dan çıkmadı ki, senden çıktı.

Zahar omuzlarını kaldıracak kadar içini çekerek mırıldandı:

— Tanrım, bugün bana ettiklerin nedir!

Oblomov devam etti:

— Ya masraflar? Para nereden gelecek? Ne kadar az param olduğunu gördün. Ya ev meselesi? Buraya bin ruble vermek gerek, başka bir ev tutmak için de üç bin... Evi döşemek için harcanacak para da ayrı. Araba, aşçı, günlük masraflar. Nereden bulacağım bu kadar parayı?

Zahar:

— Peki ama üç yüz kölesi olan başka insanlar nasıl evleniyorlar? dedi.

Fakat dediğine pişman oldu. Çünkü efendisi neredeyse koltuğunun üstüne sıçrayacaktı. Ona parmağıyla gözdağı vererek:

— Gene başkalarından söz ediyorsun, dedi. Aklını başına topla. Başkaları iki ya da çok çok üç odada otururlar. Yemek odası, konuk odası hep aynıdır. Hatta bazıları hep bu odada yatar. Çocukları da yandaki odada yatar. Bütün işleri bir hizmetçi kız görür. Çarşıya da evin hanımı gider. Olga Sergeyevna çarşıya gidecek! Senin aklın alıyor mu bunu?

— Canım, bu işi ben yapabilirim.

— Oblomovka'dan bize ne kadar para geliyor biliyor musun? Kâhyadan gelen mektuptan haberin yok mu? İki bin ruble eksik alacağız. Yol yapılacakmış, okul yapılacakmış, ben Oblomovka'ya gidecekmişim. Bir defa orada oturacak yer yok. Ev daha yapılmamış. Sen nasıl böyle bir şey düşünebilirsin?

Oblomov sustu. Çizdiği bu korkunç tablodan kendi de ürkmüştü. Güller, portakal çiçekleri, bayram ışıkları, halk arasındaki mırıltılar, bütün bunlar hep birden silinivermişti.

Oblomov'un rengi uçtu ve düşüncelere daldı. Sonra yavaş yavaş kendine geldi, çevresine bakındı ve Zahar'ı gördü. Sinirli bir sesle sordu:

— Ne var? Ne istiyorsun?

— Siz dur dediniz ya!

Oblomov sabırsızlıkla elini sallayarak:

— Haydi git, dedi.

Zahar hızlı hızlı kapıya yollandı. Oblomov onu tekrar durdurdu:

— Hayır, dur.

Zahar kapının tokmağını tutarak yavaşça homurdandı:

— Bir git dersiniz, bir dur dersiniz.

— Benim hakkımda bu kadar saçma dedikodular yapmaya nasıl cüret edersin sen?

— Ama ben ne zaman dedikodu yaptım, İlya İlyiç? Evlenme sözünü eden ben değilim ki, İlyinskilerin hizmetçisi.

— Susss... Bir tek kelime istemem.

— Peki efendim.

— Bir daha böyle şeyler söylemeyeceksin, anladın mı?

— Söylemem.

— Bundan sonra dikkat et, buna dair bir şeyler duyarsan, buna dair bir şey sorarlarsa, onlara, "Bütün bunlar saçma, böyle bir şeyin ne olduğu var, ne olacağı." diyeceksin.

Zahar zor işitilir bir sesle:

— Baş üstüne efendim, dedi.

Oblomov Zahar'a döndü, gene parmağıyla gözdağı verdi ona; Zahar ürkek ürkek kapıya doğru gidiyordu. Oblomov yetişerek:

— Bunu ilk defa kim söylemişti? diye sordu.

— Katya Semyon'a söylemiş, Semyon Nikita'ya, Nikita da Vasilisa'ya.

— Sonra sen de herkese yaydın. Gösteririm ben sana. Efendine iftira edersin ha!

— Bana niçin bu acı sözleri söylüyorsunuz? Anisya'yı çağırayım size, o her şeyi biliyor.

— Ne biliyor? Söyle! Hemen söyle!

Zahar hemen dışarıya fırladı ve korkunç bir hızla mutfağa girdi. Anisya'ya başparmağıyla kapıyı göstererek:

— Bırak o tavayı da efendinin yanına git, dedi.

Anisya, tavayı Akulina'ya verdi, etekliğini düzeltti, ellerini kalçalarına vurdu, işaretparmağıyla burnunu silerek efendisinin odasına gitti. Hiç kimsenin düğünden bahsetmediğini söyleyerek, beş dakika içinde İlya İlyiç'i yatıştırdı. Bu sözü ilk defa işittiğine yeminler etti; bilakis onun duyduğuna göre genç kızı isteyen, baronmuş...

İlya İlyiç koltuğundan fırladı, değil yalnız yüreği, elleri ayakları da buz kesilmişti:

— Ne? Baron mu? diye sordu.

Anisya yağmurdan kaçarken doluya tutulduğunu anlayarak:

— Bu da saçma bir şey, dedi; Katya, Semyon'a böyle bir şey söylemiş, Semyon da Marfa'ya, Marfa da yalan yanlış Nikita'ya anlatmış. Nikita da demiş ki: Sizin efendiniz İlya İlyiç küçükhanımı isterse ne iyi olur.

— Ne aptal şey bu Nikita.

— Aptaldır efendim. Araba ile çıktığı zaman uykuda gibidir. Zaten Vasilisa ona inanmamış ya. On beş ağustos bayramında bana dedi ki: Dadı ona demiş ki, küçükhanımın hiç evlenmeye niyeti yok, İlya İlyiç beyefendi de evlenmek isteseymiş çoktan birini bulurmuş, birkaç gün önce Semyon'la da konuşmuş, o da gülmüş, "Ne düğünü," demiş, "bu evde düğün değil, cenaze merasimi olacak!" Teyze hanım hep baş ağrıları içinde, küçükhanım hep ağlar ve susar; evde de hiçbir çeyiz hazırlığı yok. Küçükhanım çoraplarını bile tamir edemiyormuş; geçen hafta gümüş takımlarını rehine koymuşlar...

Oblomov, "Rehine mi koymuşlar? Demek onların da paraları yok." diye düşündü. Fal taşı gibi açılan gözleri duvarları dolaştıktan sonra duracak yer bulamayıp Anisya'nın burnuna dikildi. Zaten Anisya da ağzıyla değil, burnuyla konuşuyor gibiydi. Oblomov Anisya'yı da parmağıyla tehdit ederek:

— Dikkat edin, bir daha böyle zevzeklikler istemem, dedi.

— Zevzeklik eder miyim ben? Böyle şeyleri düşünmem bile. İki gözüm kör olsun ben ilk defa böyle bir şey duyuyorum. Söylediğiniz zaman korkudan ürperdim, titredim. Nasıl olur? Düğün ne demek? Kimsenin aklına böyle şey gelmez. Ben zaten hep mutfaktayım, kimseyle konuştuğum yok ki. İlyinskilerin hizmetçilerini bir aydır görmedim, adlarını bile unuttum. Burada da kiminle konuşacağım? Ev sahibiyle yalnız ev işlerini konuşuyoruz. Büyükanne ile zaten konuşulmaz. Durmadan öksürür, üstelik sağır da. Akulina budalanın biri; kapıcı da ayyaş. Bir çocuklar kalıyor, onlarla da ne konuşulur? Küçükhanımın yüzünü bile unuttum.

Oblomov sabırsızlanarak eliyle gitmesini işaret etti:

— Peki, peki, dedi.

Anisya odadan çıkarken:

— Nasıl da bu olmayacak şeyleri söyleyebiliyorlar, şaşıyorum, dedi. Nikita'nın işleri. Budalaların ağzı durmaz ki. Ben kendi hesabıma böyle bir şeyi aklıma bile getirmem. Olacak şey mi bu? Bizim çalışmaktan vaktimiz mi oluyor? Tanrı şahidimdir.

Konuşan burun böylece kapıdan çıktı. Ama konuşması kapının arkasında hâlâ devam ediyordu...

Oblomov ellerini oğuşturarak düşündü: "İşte bak, Anisya bile, olacak şey mi diyor. Ah mutluluk! Mutluluk! Sen ne kadar zayıf, ne kadar cılız bir şeysin! Duvak, portakal çiçekleri, aşk... Bunlar güzel ama para nerede? Ey aşkın meşru ve temiz mutluluğu! Demek seni de satın almak gerek?"

O andan itibaren Oblomov'un rahatı kaçtı. Güzel hayaller kuramaz oldu. Uyuyamıyor, az yiyor ve her şeye kayıtsız gözlerle bakıyordu.

Zahar'ı korkutmak istemiş, fakat kendisi korkmuştu; evlenmenin parlak tarafını anlatırken, bir düğünün, bütün şairane taraflarına rağmen, ciddi ve soğuk bir gerçeğe, bir sürü zorunluluğa doğru atılacak ilk adım olduğunu gördü. Olga ile evlenmeye karar verdiği zaman Zahar'la başka türlü bir konuşma tasarlamıştı. Ona haberi merasimle verecek, Zahar da sevincinden haykıracak, ayaklarına kapanacaktı. Ona yirmi beş, Anisya'ya da on ruble verecekti.

Duyduğu mutluluk heyecanlarını, Olga'nın sıcak elini, ateşli öpüşünü, bütün hayallerini düşündü ve birden her tarafı buz kesildi. İçinden bir ses, "Bütün bunlar bitti, geçti." diyordu. Ne olacaktı şimdi?

V

Oblomov Olga'ya ne gözle bakacağını, onunla ne konuşacağını bilmiyordu. Çarşamba günkü buluşmalarını pazara bırakmaya karar verdi; o gün konuklar çok olur; baş başa kalmak fırsatı çıkmaz, diyordu. Hizmetçi dedikodularını ona söylemeyecekti; boş yere canını sıkmanın anlamı yoktu; fakat buluşurlarsa söylememek zordu. Olga, bir şeyi sakladığını anlar, kalbinin en derin yerine kadar girip ne varsa dışarı çıkarırdı.

Verdiği karar Oblomov'u biraz yatıştırdı. Köyde işlerine bakan komşuya bir mektup daha yazdı; bir an önce olumlu bir cevap vermesini rica etti. Sonra ruhlarının sessiz sessiz konuşmasıyla, Olga'nın havası ve şarkılarıyla geçen çarşamba gününü şimdi nasıl geçireceğini düşündü. Zahar canını sıkmak için çok kötü bir zaman seçmişti. Çarşambayı elden geldiği kadar sıkıntısız geçirebilmek için İvan Gerasimoviçlere yemeğe gitmeğe karar verdi. Pazar günü için başka şeyler düşünecekti; o zamana kadar köyden mektup da gelirdi.

Ertesi gün köpeğin havlamaları arasında uyandı. Avluya birisi girmiş, bir şeyler soruyordu. Kapıcı, Zahar'ı çağırdı. Zahar, Oblomov'a şehirden postaya verilmiş bir mektup getirdi:

— İlyinskilerin genç hanımından, dedi.

— Nereden biliyorsun? Ondan değil işte.

— Yazın size gönderdiği mektuplar hep böyleydi.

Oblomov içinden, "Hasta olmasın sakın? Ne olabilir?" diye düşünerek mektubu açtı:

"Çarşambaya kadar bekleyemeyeceğim. Seni çok özledim, yarın saat üçte yaz parkında bekleyeceğim."

Hepsi bu kadardı. Oblomov, Olga'ya nasıl bakacağını, neler söyleyeceğini düşünmeye başladı, tekrar rahatı kaçtı. "Ne yapmalı, bilmem ki? Gidip Ştolts'a soramam ya." diyordu.

Fakat, Olga belki de teyzesiyle ve ondan bir türlü ayrılmayan Marya Semyonovna ile beraber gelir diye düşünerek biraz ferahladı. Onların yanında sıkıntısını saklayabilir, işi nazikçe konuşmalara vurabilirdi. Tembel tembel parka doğru giderken, "Tam da yemek zamanı, ne diye bu saati seçmiş?" diyordu.

Parkın büyük yoluna girer girmez başına tül örtmüş bir kadın, oturduğu sıradan kalktı; ona doğru yürüdü: "Yalnız olmasına imkân yok! Buna cesaret edemez, evden hangi bahaneyle ayrılabilir? Ama... onun yürüyüşüne benziyor. Bu, kayar gibi çabuk ve hafif yürüyen ayaklar, yere bakar gibi eğilen baş, bu boyun..." Başka bir erkek Olga'yı elbisesinden veya şapkasından tanıyabilirdi; ama Oblomov bütün bir sabah Olga ile dolaşır, gene de ne giydiğini fark etmezdi. Parkta kimse yok gibiydi. İhtiyar bir bay hızlı hızlı geziniyordu, iki kadın, bir dadı, yüzleri soğuktan morarmış iki de çocuk. Yaprakları iyice dökülmüş dallar arasından gökyüzü görünüyordu. Ağaçlarda cıyak cıyak bağrışan kargalar vardı. Gün açık ve parlaktı. İnsan iyi giyinmişse sıcak bile diyebilirdi. Tüllü kadın yaklaşıyordu. Oblomov korku içinde gözlerine inanmayarak durdu: "O!" dedi. Elini sıktı:

— Nasılsın? Ne var?

— Seni gördüğüme ne kadar sevindim. Gelmeyeceksin diye korktum, fena olmaya başladım.

— Nasıl gelebildin buraya? Nasıl bir bahane buldun?

— Bırak, bir şey sorma; o tarafı önemsiz. Boş sözlere ne gerek var? Seni görmek istedim, geldim! İşte bu kadar.

Oblomov'un elini hararetle sıktı, ona sevinçli, mutlu gözlerle baktı. Felekten çaldığı bu anı o kadar açık bir sevinçle yaşıyordu ki Oblomov bu coşkunluğu kıskandı, bu duyguyu kendisinin de duyamadığına üzüldü. Fakat bütün tasalarına rağmen onun karşısında bir an kendini unutabildi. Olga'nın yüzünde hiçbir düşünce belirtisi yoktu, kaşları ve alnının çizgileri oynamıyordu. Oblomov'u çok defa şaşırtan o fazla akıllı görünüşünden eser yoktu.

Bütün yüzünde, hayata, mutluluğa ve Oblomov'a çocukça bir inanış okunuyordu. Bir kelimeyle çok sevimliydi.

Olga ona bakıp gülümsüyordu:

— Oh! Ne kadar memnunum, ne kadar memnunum! Seni bugün göremeyeceğim diye ne kadar korkmuştum. Dün birdenbire o kadar fena oldum ki... Niçin bilmiyorum. Hemen sana yazdım. Memnun musun?

Oblomov'un yüzüne dikkatle baktı:

— Bugün niçin böyle suratın asık? Bir şey söylemiyorsun. Memnun değil misin? Bense sevincinden deli olacaksın sanmıştım. Uykuda gibisin. Uyansana. Olga ile berabersin...

Sitemle onu hafifçe iterek:

— İyi değil misin? Nen var? diye sordu.

Oblomov kalbindeki sırrın açığa çıkmasını önlemek için çabuk çabuk:

— Yok canım. Çok iyiyim, mutluyum, dedi. Sadece, yalnız gelişinden biraz endişe ettim de...

— Bu benim işim. Teyzemle gelsem daha mı iyi olurdu?

— Daha iyi olurdu, Olga.

Olga elini bırakarak, küskün küskün:

— Bilseydim ona da söylerdim, dedi; ama ben öyle sanmıştım ki senin için benimle olmaktan daha büyük bir mutluluk olamaz.

— Evet, olamaz tabii. Ama, yalnız nasıl...

— Bu da bir mesele mi? Başka bir şeyden konuşalım. Dinle bak, sana ne söyleyeceğim... Unuttum.

— Nasıl geldiğini anlatacaksın herhalde.

— Yok canım, ne diye ısrar ediyorsun? Bıkmadın mı bunu sormaktan? Ne diyecektim? Her ne ise önemi yok. Sonra hatırlarım. Ah, burası ne kadar güzel! Düşen yapraklar... Victor Hugo'nun *Feuilles d'Automne*'unu hatırlıyor musun? Neva'ya gün vurmuş... Haydi gidelim bir kayığa binelim.

— Tanrı esirgesin! Neler söylüyorsun. Dehşetli soğuk var. Ben de hafif bir pardösü giydim.

— Ben de öyle. Ne önemi var? Haydi gidelim.

Olga konuşuyor, onu da kolundan çekiyordu. Oblomov arkasından homurdanıyor, elinden kurtulmak istiyordu. Fakat ister istemez kayığa bindi. Hâlâ Olga'ya endişeyle soruyordu:

— Yalnız nasıl gelebildin?

Nehrin ortasına geldikleri zaman Olga kurnazca bir tavırla:

— Peki, söyleyeyim mi? dedi. Şimdi söyleyebilirim. Korkudan kaçıp gidemezsin. Demin kaçabilirdin...

Oblomov korkuyla:

— Ne diye kaçacakmışım? diye sordu.

Olga cevap yerine sordu:

— Yarın bize geliyor musun?

Oblomov içinden, "Aman yarabbi, gelmek istemediğimi anladı galiba!" diye düşündü. Sonra yüksek sesle:

— Evet, dedi.

— Sabahtan geleceksin, akşama kadar kalacaksın, değil mi?

Oblomov tereddüt edince Olga:

— O halde söylemeyeceğim, dedi.

— Peki gelirim.

Olga ciddi ciddi başladı:

— Niçin biliyor musun? Seni bugün buraya çağırmaktaki maksadım bunu söylemekti...

— Neyi?

— Yarın bize gelmeni söyleyecektim.

— Aman yarabbi! Buraya nasıl geldin onu söyle.

— Buraya nasıl mı geldim? Basbayağı geldim işte. Peki ama bundan ne diye söz edelim?

Irmaktan avcuna su aldı ve Oblomov'un yüzüne attı. Oblomov irkildi, gözlerini kapadı, Olga güldü:

— Su ne soğuk. Elim dondu. Aman her şey ne kadar güzel, ne kadar mutluyum! Yarın da gelelim. Ama bu sefer düpedüz evden çıkıp gelelim.

— Bugün evden gelmedin mi? Neredeydin?

— Mağazada.

— Ne mağazasında?

— Ne mağazası mı? Parkta söyledim ya... Söylemedim mi? Ne tuhaf. Unutmuşum. Bizim uşakla kuyumcuya gittim.

— Sonra?

— Sonrası, bu kadar.

Uzakta bir kiliseyi göstererek, kayıkçıya sordu:

— Bu ne kilisesi?

Kayıkçı:

— Hangisi? Şuradaki mi? diye sordu.

Oblomov sabırsızlıkla:

— Smolniy Kilisesi, dedi. Peki kuyumcuya gittin, sonra?

— Orada öyle güzel şeyler vardı ki... Ah, öyle bir bilezik gördüm ki...

— Canım bırak şu bilezikleri. Sonra ne oldu?

Olga dalgın dalgın etrafına bakarak:

— Hepsi bu kadar, dedi.

— Peki, uşak ne oldu?

Olga karşı kıyıdaki binalara bakarak:

— Eve gitti, dedi.

— Ya sen?

Olga şemsiyesiyle karşı kıyıyı gösterdi:

— Ne kadar güzel şu karşısı. Oraya gidemez miyiz? Sen orada oturuyorsun, değil mi?

— Evet.

— Hangi sokakta, göster bana.

— Uşak ne olacak?

— Bileziğimi almaya gönderdim, ben de buraya geldim.

Oblomov ona hayretle bakarak:

— Nasıl olur? dedi.

Yüzünü telaş kapladı. Olga bu telaşını taklit etti.

— Ciddi konuşalım Olga, bırak şakayı.

— Şaka etmiyorum, doğru söylüyorum. Bileziğimi mahsus evde bırakmıştım. Halbuki teyzem bileziği kuyumcuya götürmemi rica etmişti. Sen böyle şeyleri akıl edemezsin.

Olga büyük bir iş yapmış gibi mağrurdu.

— Peki, ya uşak geri dönerse?

— Kuyumcuya, beni beklemesi için haber bıraktım. Başka bir mağazaya gidiyorum, dedim ve buraya geldim.

— Ya Marya Mihaylovna hangi mağazaya gittiğini sorarsa?

— Terziye gittim, derim.

— Ya terziye sorarsa?

— Ya Neva'nın bütün suları birdenbire denize giderse? Ya kayık batarsa? Ya Morskaya ve bizim ev çökerse? Ya birdenbire benden soğursan...

Olga tekrar Oblomov'un yüzüne su attı. Oblomov yüzünü silerek:

— Uşak dönmüştür artık, dedi. Kayıkçı, sahile çek.

Olga kayıkçıya bağırdı:

— Hayır, hayır, çekme.

— Sahile çek. Uşak dönmüştür artık.

— Bırak canım, önemi yok.

Fakat Oblomov ısrar etti. Çıktılar. Parkta hızlı hızlı yürümeye başladı. Olga ise yavaş yürüyor, kolundan çekip onu durdurmaya çalışıyordu.

— Ne acele ediyorsun? Dur, seninle biraz kalmak istiyorum.

Oblomov'un yüzüne değecek kadar yaklaştı. O hâlâ sıkıntılı bir yüzle ona ödevlerden, zorunluluklardan söz ediyordu. Olga hülyalı bir gülümseme ile onu dalgın dalgın dinliyor, kâh başını yere eğiyor, kâh başka şeyler düşünerek Oblomov'un yüzüne dikkatle bakıyordu.

Oblomov nihayet ciddi bir yüzle:

— Dinle Olga, dedi. Biraz canını sıkacağım, biraz da bana darılacaksın; ama artık sana söylemeliyim. Biraz fazla ileri gittik. Bunu sana söylemek ödevimdir.

Olga, yavaş yavaş kızmaya başladı:

— Neyi? diye sordu.

— Gizli gizli buluşmamızın doğru olmadığını.

— Bunu yazın da söylemiştin.

— Evet ama, o zaman kendime hâkim değildim. Seni bir elle itiyor, bir elle tutuyordum. Sen bana inanıyordun, bense... Seni kandırıyor gibiydim. Yepyeni duygular içindeydim.

— Şimdi ise yeni duyguların yok, sıkılmaya başlıyorsun artık.

— Yoo Olga, haksızlık ediyorsun. Yeni demekten maksadım, yani... Makul olmaya vakit bulamıyorduk. Vicdan azapları içindeyim. Gençsin, dünyayı ve insanları bilmiyorsun, üstelik o kadar da temizsin ki, sevgin o kadar saf ki, yaptığımız işler yüzünden... Benim yaptığım işler yüzünden başkalarının ne kötü şeyler söyleyebileceğini düşünmüyorsun.

— Peki ama ne yapıyoruz ki?

— Ne mi yapıyoruz? Teyzeni kandırıyorsun, gizli gizli evden çıkıyorsun. Bir erkekle tek başına buluşuyorsun. Bütün bunları pazar günü konukların önünde söyle bakalım.

— Niçin söylemeyeyim? Belki de söylerim.

— Söyle de görürsün. Teyzen düşüp bayılır, kadınlar derhal odadan çıkar; erkekler küstahça yüzüne bakarlar.

— Canım biz nişanlı değil miyiz?

— Evet, evet, işte onun için her adımımızı dikkatle atmalıyız ya. Ben herkesin sana anlamlı anlamlı bakmasını değil, karşında gözlerini saygıyla yere eğmesini, ağaçlı yoldan gizli gizli değil, alnımız açık olarak geçmemizi istiyorum. Kimse senin ağırbaşlı bir kız olduğundan şüpheye düşmemeli. Baştan çıktığını, utanç ve terbiye sınırlarını aştığını, doğru yoldan saptığını...

Olga elini Oblomov'un elinden çekerek gururla sözünü kesti:

— Ben ne terbiyemi, ne doğru yolu, ne de gururumu unutmuş değilim, dedi.

— Biliyorum meleğim, biliyorum. Ama herkes öyle diyecek. Böyle şeyleri de dünyada affetmezler. Tanrı aşkına, ne demek istediğimi anla. Ben senin herkesin gözünde temiz ve lekesiz kalmanı istiyorum. Gerçekten olduğun gibi.

Olga, dalgın dalgın yürüyordu. Oblomov devam etti:

— Benim demek istediğim şu: Sonunda sen mutsuz olacaksın. Bundan ben sorumlu olacağım. Herkes benim seni kandırdığıma, sana tehlikeyi mahsus haber vermediğime hükmedecek. Sen temiz ruhunla bana güveniyorsun, ama herkes öyle düşünmez ki. Kimi inandırırsın?

— Doğru söylüyorsun. Madem öyle, teyzeme her şeyi söyleyelim. İznini ve hayır duasını alalım.

Oblomov birden sapsarı kesildi:

— Ne diyorsun? Aman Olga, bu kadar aceleye ne gerek var?

Oblomov'un dudakları titriyordu. Olga ona dikkatle bakarak:

— Canım, geçen gün acele eden sen değil miydin? diye sordu.

— O zaman her şeyi uzun, derin düşünemiyordum. Yapılacak o kadar ufak tefek işler var ki... Bir defa köyden gelecek mektubu beklemek gerek.

— Ne diye bekleyelim? Bu mektup kararını değiştirebilir mi?

Olga'nın bakışlarındaki dikkat bir kat daha arttı.

— Sorduğun şeye bak. Elbette değiştiremez; fakat onu da hesaba katmalıyız. Teyzene düğünün ne zaman olacağını söyleyebilmeliyim. Ona aşktan değil, daha hiçbiri hazır olmayan birçok şeyden bahsetmem gerek.

— Peki, mektup gelince teyzemle bunları konuşursun. Ama o zamana kadar herkes nişanlı olduğumuzu öğrensin. Biz de her gün birbirimizi görelim. Seni göreceğim geliyor. Günler bitmiyor. Herkes sıkıldığımın farkına varıyor. Bana bir yığın soru soruyorlar. İmalı imalı senden söz ediyorlar. Bıktım artık.

— Benden söz ediyorlar ha?

— Soniçka'nın yüzünden.

— Ya, gördün mü? Söylediğim zaman bana kızmıştın.

— Neyi gördüm mü? Gördüğüm bir şey var, o da senin korkaklığın. Ben bu imalardan korkmuyorum ki.

— Ben korkak değilim, tedbirliyim... Tanrı aşkına gel çıkalım şuradan. Bak bir araba geliyor. Ya içinde bir tanıdık varsa? Öf, içime fenalık geliyor. Haydi, çabuk çıkalım şuradan!

Oblomov'un korkusu Olga'ya da geçmişti!

— Peki, çıkalım; haydi çabuk, dedi ve parktan koşarcasına çıktılar.

Artık bir kelime konuşmadılar. Oblomov sıkıntılı sıkıntılı etrafına bakınıyor, Olga tülünü yüzüne örtmüş, başını önüne eğmiş yürüyordu. Uşağın beklediği mağazanın önüne geldikleri vakit Olga:

— O halde yarın görüşürüz, dedi.

— Hayır, öbür gün daha iyi... Hayır, cuma ya da cumartesi.

— Niçin?

— Şey, canım, Olga... Hep şu mektubu düşünüyorum. Belki o zamana kadar gelir.

— Belki, fakat sen yarın yemeğe geleceksin, anlıyor musun?

Oblomov çabuk çabuk:

— Peki, peki, gelirim, dedi ve Olga mağazaya girdi.

Oblomov kendi kendine söyleniyordu: "Ah yarabbi, ne hallere düştük! Nedir birdenbire şu başıma gelenler! Şimdi ben ne yapacağım? Ah o Soniçka! O Zahar! Hele o züppeler!"

VI

Oblomov Zahar'ın getirdiği yemeğin buz gibi olduğunu fark etmedi. Yemekten sonra kendini yatağa dar attı ve derin bir uykuya daldı. Ertesi gün Olga'ya gideceğini hatırlayınca ürperdi. Herkesin anlamlı bakışlarını gözünün önüne getirdi. Kapıcı onu her zamanki gibi özel bir ilgiyle karşılıyor, Semyon, Oblomov'a bir bardak su getirmek için telaşla koşuyor. Katya ile dadı onu dostça bir gülümseyişle süzüyorlar, yüzlerinde, "Küçükhanımla evlenecek." cümlesi okunuyor. Halbuki o, daha teyze ile konuşmamıştı. Cebinde metelik yoktu. Çiftliğinden ne kadar para geleceğini bilmiyordu. Çiftliğinde de oturulacak evi yoktu. Tam da evlenecek sırayı bulmuştu! Köyden mektup gelinceye kadar Olga'yı yalnız pazarları konuklarla bir arada görmeye karar verdi. Böylece o gün Olga'ya gitmek fikrine yaklaşmadı. Ne tıraş oldu, ne üstünü giydi. Bir hafta önce Olgalardan getirdiği Fransızca gazetelerde tembel tembel göz gezdirerek durmadan saate bakıyor, yelkovanın yavaş ilerlemesine kızmıyordu.

Zahar'la Anisya onun dışarda yemek yiyeceğini sanarak bir hazırlık yapmadılar. İkisini de azarladı. Her çarşamba İlyinskilerde yemek yemediğini, bunun bir iftira olduğunu, hep İvan Gerasimoviçlere gittiğini, bundan böyle de bazı pazarlar hariç hep evde yemek yiyeceğini söyledi.

Anisya, Oblomov'un sevdiği işkembe çorbasını hazırlayabilmek için çarşıya koştu. Ev sahibinin çocukları Oblomov'un odasına geldiler. Vanya'nın hesap ödevlerine baktı; iki yanlış buldu. Maşa'nın defterine büyük harfler yazdırdı. Sonra kanaryaları dinledi. Kapının aralığından ev sahibi kadının kollarına baktı.

Saat bire doğru kadın kapının arkasından bir şey yemek isteyip istemediğini sordu. Yoğurtlu çörek yapıyordu. Bir kadeh votka ile yoğurtlu çörek geldi. İlya İlyiç'in kaygıları yavaş yavaş dağıldı. Yemek vaktine kadar uyuşukluğa benzer bir hal içinde kaldı. Yemekten sonra tam kanepede uykuya dalacağı sırada kapı açıldı ve Agafya Matveyevna ellerinde iki yığın çorapla içeri girdi. Çorapları iki sandalye üstüne koydu. Oblomov sıçrayıp kadına bir sandalye uzattı. Fakat kadın oturmadı. Böyle bir âdeti yoktu; hep ayakta dururdu. Daima yapılacak bir işi vardı.

— Bugün sizin çoraplarınızı çıkardım, dedi. Elli beş çift. Ama hemen hepsi delik.

Oblomov ona yaklaştı, dirseğine dokunarak şakalaştı:

— Ne kadar naziksiniz, dedi.

Kadın gülümsedi.

Oblomov:

— Niye bu kadar zahmet ediyorsunuz, dedi. Doğrusu pek mahcubum.

— Ne önemi var, bizim işimiz bu zaten. Sizin bu işleri görecek kimseniz yok. Bense bu işlerden hoşlanırım. Yirmi çifti bir şeye yaramaz, tamir etmeye değmez.

— Rica ederim, zahmet etmeyin; atın gitsin. Ne diye bu anlamsız işle vaktinizi kaybedeceksiniz. Yeni çorap alırım.

— Atmak mı? Niçin atacaksınız? Şunlar pekâlâ tamir edilebilir.

Ayafya Matveyevna çabuk çabuk çorapları ayırmaya başladı.

— Otursanıza rica ederim, ne diye ayakta duruyorsunuz?

— Hayır, çok teşekkür ederim. Vaktim yok. Bugün çamaşır günüm. Şimdi gidip çamaşırları hazırlamam gerek.

Oblomov, kadının gerdanına ve göğsüne bakarak:

— Siz eşi bulunmaz bir ev kadınısınız, dedi.

Kadın gülümsedi:

— Peki bunları tamir edeyim mi? Makara ısmarlayalım. İhtiyar bir kadın var; köyden getiriyor. Buradan satın almak doğru değil. Çok kötü mal veriyorlar.

— Madem bu kadar istiyorsunuz, öyle yapın. Fakat beni bu zahmetlerinizle gerçekten mahcup ediyorsunuz.

— Bir şey değil canım. Şunları kendim yaparım; ötekileri büyükanneye veririm. Yarın görümcem bize konuk olacak. Akşamları yapacak işimiz yok. Benim Maşa da örgü öğrendi. Yalnız şişleri düşürüyor; eline büyük geliyor.

— Demek Maşa böyle işleri beceriyor ha?

— Gerçekten beceriyor.

— Nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Size çok, çok minnettarım. Ama bu iyiliğinizin altında kalmayacağım. Hele Maşa'ya ipekli elbiseler alacağım. Onu bir bebek gibi giydireceğim.

Oblomov bunları söylerken, kadına sabahki sıcak yoğurtlu çöreklere baktığı gözlerle bakıyordu.

— Aman sakın böyle bir şey yapmayın. Ne yapacak ipekli elbiseleri? Ona basma elbise bile çok. Hiçbir şey dayandıramıyorum. Hele ayakkabı yetiştirmek mümkün değil.

Agafya Matveyevna çorapları alıp gitmeye hazırlandı.

— Niçin acele ediyorsunuz? Biraz kalsanıza, hiç işim yok.

— Başka bir gün. Bir bayram günü. Siz de lütfen bize kahve içmeye gelin. Şimdi çamaşırım var, gidip bakayım, Akulina başlamış mı?

Oblomov:

— Peki, ne yapalım; ısrar edemiyorum, dedi. Kadının sırtına ve dirseklerine baktı.

Kadın giderken:

— A, unutuyordum, dolaptan hırkanızı da aldım; onu yıkayıp tamir etmek mümkün, kumaşı çok güzel. Daha yıllarca dayanır, dedi.

— Boşuna zahmet etmeyin. Ben artık hırka giymiyorum. Eskiden giyerdim, vazgeçtim, ihtiyacım yok artık.

— Peki, zararı yok, gene yıkasınlar. Belki bir gün giyersiniz... Evlendiğiniz zaman.

Kadın gülümseyerek arkasından kapıyı kapadı.

Oblomov'un rahatı kaçtı. Kulakları, gözleri birden açıldı. Kadın için hazırladığı sandalyeye düşerek, "O da biliyor, herkes biliyor!" dedi.

— Zahar, Zahar! diye bağırdı.

Zahar yeniden "acı sözler" yağmuruna tutuldu. Anisya gene burnundan konuşarak, ev sahibinden hiç evlenme lafını işitmediğini, onunla hiç böyle bir şey konuşmadığını, evlenmenin imkânsız bir şey olduğunu söyledi. Bunu herhalde iblisin biri uydurmuştu. Umarım yerin dibine girerdi. Ev sahibi kadının İlyinskilerin genç kızından haberi bile olmadığına yemin edebilirdi. Başka birisini kastetmişti.

Anisya o kadar konuştu ki, İlya İlyiç elini sallayarak onu susturdu.

Ertesi gün Zahar, eski oturdukları Gorohovaya Caddesi'ndeki ahbaplarına gitmek için izin istedi. Fakat Oblomov ahbap lafını işitince ona öyle bir çıkıştı ki Zahar kendini zor kurtardı.

— O ahbapların daha bir şey bilmiyor. Gidip iftiralarını onlara da söyleyeceksin. Otur oturduğun yerde.

Çarşamba böyle geçti. Perşembe günü Oblomov Olga'dan bir mektup daha aldı. Ne olduğunu, niçin gelmediğini soruyordu. Akşama kadar ağlamış, bütün gece uyuyamamıştı.

"Zavallı meleğim, ağlamış, uyuyamamış. Tanrım, ne diye seviyor beni? Ben ne diye seviyorum onu? Keşke tanışmasaydık. Hep Andrey'in yüzünden. Bize bu aşkı o aşıladı.

Bu ne biçim hayat? Hep telaş, hareket içinde yaşamak. Sakin, rahat bir mutluluğa ne zaman kavuşacağım ben?"

Uflayıp puflayarak uzanıyor, kalkıyor, sokağa bile çıkıyor, hep yeni bir hayat düzeni arıyordu. Öyle bir hayat ki, kaygısız, sessiz, ağır ağır geçecek; sakin bir tabiat içinde hareketli fakat ancak hayatının küçük olaylarıyla dolu, rahat bir ev hayatı. Oblomov, Ştolts gibi hayatı gürültülü dalgalarla akan bir ırmak olarak düşünmek istemiyordu. "Böylesi bir hastalık, bir sıtma," diyordu; "bentleri parçalayan bir sel!"

Olga'ya yazdığı mektupta park gezintisinde soğuk aldığını, ıhlamur içip bir iki gün evden çıkamadığını, ama, artık iyileştiğini ve pazara geleceğini umduğunu bildirdi.

Olga cevabında, kendine iyi baktığına memnun olduğunu, gerekirse pazar günü de çıkmamasını yazdı. Keşke iyileşse, bütün bir hafta sıkılmaya razıydı. Bu mektubu Nikita getirmişti. Olga, gönderdiği kitapları Oblomov'un okumasını ve buluştukları zaman okunmaya değer olup olmadıklarını kendisine söylemesini istiyordu. Ayrıca sağlığının nasıl olduğunu soruyordu. Oblomov bu mektuba bir cevap yazdı. Nikita'ya verdi. Onu kapıya kadar geçirdikten sonra sokağa çıkıncaya kadar arkasından baktı. Mutfağa girip iftiralarını tekrarlamasından, ya da Zahar'ın onunla sokakta buluşmasından korkuyordu. Olga'nın, kendisine bakmasını, pazar günü çıkmamasını salık vermesi hoşuna gitmişti. Olga'ya, gerçekten iyileşmesi için birkaç gün daha evde kalması gerektiğini yazmıştı.

Pazar günü ev sahibini ziyaret etti. Kahve içti; sıcak börek yedi.

Zahar'ı Neva'nın öbür kıyısına, çocuklara dondurma ve şeker almaya gönderdi. Zahar geri dönmek için kayık tutmuştu. Köprüleri kaldırmışlardı. Neva donmak üzereydi. Oblomov, çarşambaya Olga'ya gidemeyecekti. Tabii hemen öbür kıyıya geçmek, birkaç gün İvan Gerasimoviç'e konuk

olmak ve Olga'yı her gün görmek, hatta onlarda yemek yemek mümkündü. Ama, yerinde bir özür bulmuştu. Neva öbür kıyıdan donmaya başlamış, geçmeye vakit kalmamıştı. Gerçi Oblomov bir an Neva'yı geçmeyi düşünmüş, hatta ayağa bile kalkmıştı. Fakat biraz düşündükten sonra kaygılı bir yüzle içini çekerek tekrar yerine yatmıştı. "Hayır, dedikodular kesilsin; Olga'nın konukları beni biraz unutsun. Nişanlandıktan sonra isterlerse bizi her gün görsünler. Böyle beklemek sıkıntılı ama ne yaparsın?" Olga'nın gönderdiği kitaplardan birini açtı, on beş sayfa okudu. Maşa içeri girerek:

— Nehrin donmasını görmeye gitmez misiniz? diye sordu. Herkes oraya gidiyordu. Oblomov da gitti ve çay zamanı döndü.

Günler böylece geçti. İlya İlyiç sıkılıyor, kitap okuyor, sokağa çıkıyor, eve dönüyor, evde de kapıya bakıp ev sahibiyle birkaç kelime konuşmak fırsatını arıyordu. Hatta bir gün ona yardım etmek için bir kilo kahveyi öğüttü, kan ter içinde kaldı.

Oblomov, Agafya Matveyevna'ya okuması için bir kitap vermek istedi. Kadın dudaklarını oynatarak kitabın adını okudu. Oblomov'a geri verdi. Noel'de tekrar alacağını ve Vanya'ya yüksek sesle okutup büyükannesiyle beraber dinleyeceğini, şimdi vakti olmadığını söyledi.

O arada Neva üzerine iğreti köprüler kuruldu. Bir gün köpeğin boğuk boğuk havlaması, Nikita'nın ikinci gelişini haber verdi. Nikita bir kitapla Oblomov'un sağlığını soran bir mektup getirdi. Oblomov, iğreti köprülerden geçmek zorunda kalırım korkusuyla Nikita'ya görünmedi. Cevap olarak, boğazının şiştiğini, sokağa çıkamadığını ve "kötü talihinin sevgili Olgasını bir süre daha görmesine imkân bırakmadığını" yazdı. Zahar'a Nikita ile gevezelik etmemesi için sıkı tembihlerde bulundu. Kapıdan çıkıncaya kadar gene arkasından baktı; Anisya Nikita'ya bir şey sormak için mutfaktan burnunu çıkarınca Oblomov onu parmağıyla korkuttu.

VII

Bir hafta geçti. Oblomov her sabah kalkarken ilk işi köprüler kuruldu mu diye sormak oluyordu.

— Hayır, daha kurulmadı, diyorlar, o da saat tiktaklarını, kahve değirmeninin tıkırtısını, kanaryaları dinleyerek rahat bir gün geçiriyordu. Piliçler artık susmuştu. Çoktan tavuk olmuşlar, artık kümesten çıkmıyorlardı. Oblomov, Olga'nın gönderdiği kitapları da okumaya vakit bulamıyordu. Bir tanesini yüz beşinci sayfaya kadar okumuş, sonra sırtüstü çevirip bırakmıştı. Buna karşılık ev sahibinin çocuklarıyla daha fazla uğraşıyordu. Vanya zeki bir çocuktu. Üç derste Avrupa'nın başlıca şehirlerinin adlarını öğrenmişti. İlya İlyiç öbür kıyıya geçer geçmez ona küçük bir küre almayı vaat etmişti. Maşenka ise Oblomov'a üç mendil dikmişti. Pek güzel olmamıştı ama küçük elleriyle bu işte çalışması ve yaptığını koşa koşa gelip göstermesi çok hoştu. Oblomov, ev sahibinin dirseklerini kapı aralığında görür görmez onunla konuşmaya başlıyordu. Artık dirseklerin hareketinden, ütü mü yapıyor, kahve mi öğütüyor, anlıyordu. Büyükanne ile bile tanışmayı denemişti. Ama ihtiyar kadın doğru dürüst konuşamıyordu. Bir kelimeyi yarıda kesiyor, duvara dönüp iki büklüm oluyor ve çok çetin bir iş yapar gibi öksürmeye başlıyor, sonra bir ah çekiyor ve konuşma böylece bitiyordu.

Yalnız ev sahibinin kardeşini hiç gördüğü yoktu. Daha doğrusu pencerenin önünden sadece evrak tomarını görüyor, adamın sesi evin içinde hiç duyulmuyordu.

Bir gün Oblomov yanlışlıkla ev sahiplerinin odalarına girmiş ve hepsini bir arada yemek yerken görmüştü. Adam çabucak ağzını parmaklarıyla silmiş ve odasına sıvışmıştı.

Oblomov bir sabah rahat rahat uyanmış kahvesini içerken Zahar birdenbire köprülerin kurulduğunu haber verdi. Oblomov'un kalbi duracaktı neredeyse. "Yarın da pazar," diye düşündü. Olga'ya gitmek, konukların anlamlı, meraklı bakışlarına tahammül etmek, sonra teyzesiyle ne zaman konuşacağını Olga'ya söylemek gerekirdi. Halbuki kendisi hep aynı çıkmazın içindeydi. Nişanlılıklarının nasıl ilan edileceğini, ertesi günler kadın erkek bir sürü ziyaretçinin nasıl geleceğini, kendisinin birdenbire nasıl bir aktör olup çıkacağını, resmi ziyafetleri, şerefe içmeleri gözünün önüne getiriyordu. Bütün bunlardan sonra nişanlılık görev ve zorunluluğu olarak Olga'ya bir hediye götürmesi gerekecekti. Telaşla kendi kendine, "Bir hediye, bir hediye!" dedi ve acı acı güldü: Cebinde yalnız iki yüz ruble vardı. Köyden para gelse bile ancak Noel'e doğru gelirdi, belki de daha sonra, buğdaylar satılınca... Ne kadar buğdayı olduğunu, kaç para edeceğini mektuptan öğrenecekti. Mektup da bir türlü gelmiyordu. Ne yapmalıydı? İki haftalık rahat hayatı bozuluyordu. Bütün bu sıkıntılar ortasında Olga'nın güzel yüzünü, anlamlı kaşlarını, zeki, mavi gözlerini, başını, zarafetini tamamlayan örgülerini düşünüyordu. Ama içine aşkın ürperişleri dolar dolmaz, bir düşünce bütün ağırlığıyla üzerine yükleniyordu: Ne yapacaktı? Nasıl evlenecek, nasıl para bulacak, sonra ne ile yaşayacaktı? "Biraz daha bekleyeyim," diyordu, "belki yarın ya da öbür gün mektup gelir." Mektubunun köye ne zaman vardığını, komşunun ne zaman cevap verebileceğini, postanın kaç günde geleceğini hesapladı. "Nihayet üç dört gün sonra gelmesi gerek. O zamana kadar Olga'ya gitmem. Köprülerin kurulduğunu belki de duymamıştır."

Olga o sabah uyanır uyanmaz hizmetçisine sormuştu:

— Katya, köprüler kuruldu mu?

Bu soruyu her sabah sorardı zaten. İşte Oblomov buna hiç ihtimal veremezdi.

— Bilmiyorum hanımcığım, bu sabah ne arabacıyı gördüm, ne de kapıcıyı. Nikita da bilmiyor.

Olga, yatağında, boynundaki gerdanlığa bakarak, sıkıntıyla:

— Sana da ne sorsam bilmezsin, dedi.

— Gidip öğreneyim. Uyanırsınız diye bir yere çıkmadım. Yoksa çoktan etrafı dolaşırdım.

Katya, bunun üzerine odadan fırladı.

Olga masanın gözünü açtı. Oblomov'un son pusulasını çıkardı. "Zavallıcık, hasta." diye düşündü. "Orada yapayalnız canı sıkılıyordur. Aman Tanrım, ne kadar sürecek bu böyle?" Daha düşüncesini bitirmemişti ki, Katya, yanakları kıpkırmızı, odaya daldı. Sevinçle:

— Kurulmuş, kurulmuş, dün gece kurulmuş! dedi.

Olga yatağından fırladı, Katya'nın kollarına düştü. Katya ona hırkasıyla küçük terliklerini verdi; Olga masanın gözünü çabucak açtı, bir şey çıkarıp Katya'ya uzattı. Bütün bunlar bir an içinde olmuştu. "Oh, yarın da pazar, ne tesadüf! Mutlaka gelir." Çarçabuk giyindi, kahvaltısını etti ve teyzesiyle çarşıya çıktı. Olga teyzesine:

— Yarın Smolniy Kilisesi'ne gidelim, dedi.

Marya Mihaylovna gözlerini kırpıştırarak düşündü, sonra:

— Olur ama, çok uzak değil mi *ma chérie*? dedi. Kış ortasında nereden aklına geldi?

Olga, Oblomov'un kendisine o kiliseyi gösterdiğini hatırlamış, orada dua etmek hevesine kapılmıştı. Onun iyileşmesi, kendisini sevmesi, onunla mutlu olması, bu kararsız günlerin geçmesi için dua edecekti. Zavallı Olga!

Pazar geldi. Olga özene bezene, Oblomov'un sevdiği yemekleri hazırlattı. Beyaz elbisesini giydi. Oblomov'un verdi-

ği bileziği danteller altına sakladı. Saçlarını onun sevdiği gibi taradı. Piyanosunu bir gün önce akort ettirmişti. Sabah sabah *Casta Diva*'yı denedi. Yazdan beri sesi hiç bu kadar güzel olmamıştı. Sonra bekledi. Bu arada baron geldi. Olga'ya yazınki gibi güzelleştiğini fakat biraz zayıfladığını söyledi.

— Havasızlık ve düzensiz hayat size hiç yaramıyor. Kır havasına ihtiyacınız var, sevgili Olga Sergeyevna.

Baron boyuna Olga'nın elini öpüyordu; o kadar ki boyalı bıyıkları parmaklarında leke bıraktı.

Olga dalgın dalgın:

— Evet, kır hayatı, dedi.

— Kır dedim de hatırıma geldi. Gelecek ay davanız bitecek. Nisanda çiftliğinize gidebilirsiniz. Büyük bir çiftlik değil ama yeri çok güzel. Çok hoşunuza gidecek. Ev de, bahçe de pek sevimli. Tepenin üstünde bir de köşk var. Bayılacaksınız. Uzaktan ırmak görünüyor. Siz hatırlayamazsınız, babanız oradan ayrıldığı zaman beş yaşındaydınız.

Olga:

— Herhalde çok seveceğim, dedi ve "Artık karar verildi! Oraya gideriz. Fakat ona ne zaman söylemeli acaba?" diye düşündü.

Hemen barona sordu:

— Gelecek ay mı dediniz? Kesin mi?

— Sizin her zaman, hele bugün her zamankinden fazla güzel olduğunuz ne kadar kesinse o kadar kesin.

Olga oturduğu yerde kalarak, yakın mutluluğunun hayaline daldı. Fakat havadisi, kurduğu planlarını Oblomov'a söylememeye karar verdi. Olga, onun tembel ruhunda aşkın yapacağı değişiklikleri sonuna kadar seyretmek, eski alışkanlıklarının boyunduruğundan nasıl kurtulacağını görmek istiyordu. Oblomov'un köyden iyi haberler alacağı, mutluluğa kavuşmanın sevinciyle koşup ayağına kapanacağı umuduyla coştu. O zaman ikisi birlikte teyzesine koşacaklar ve... Birdenbire ona kendisinin de bir

çiftliği, bahçesi, ırmağa bakan bir köşkü olduğunu söyleyecekti. Önce orada yaşayacaklar, sonra Oblomov'un köyüne gideceklerdi. Ansızın düşüncesini değiştirdi. "Hayır, köyden iyi haber gelmesin, daha iyi. Kendine fazla güvenecek ve benim de bir çiftliğim, evim, bahçem olduğuna fazla sevinmeyecek. Hayır, işlerin kötü gittiğini, kendisinin de oraya gitmesi gerektiğini bildiren bir mektup alsın, üzülsün, daha iyi. O zaman Oblomov hemen köye gider, gereken tedbirleri çabuk çabuk alır, birçoğunu unutur, işlerini düzeltmez, dörtnala geriye döner. Birdenbire öğrenir ki böyle koşmasına gerek yokmuş. Oblomovka'dan başka oturulacak bir evimiz, bir bahçemiz, güzel manzaralı bir köşkümüz varmış." Hayır, hayır, ona hiçbir şey söylemeyecek, sonuna kadar bekleyecekti. "Gitsin, uğraşsın, canlansın. Bütün bunlar da benim için, ileriki mutluluğumuz için gerekli... Ama onu ne diye köye göndermeli? Ne diye ayrılmalı ondan? Hayır, tam seyahat için giyinmiş, soluk bir yüzle bana veda etmeye geldiği zaman birdenbire, gelecek yaza kadar köye gitmesine gerek olmadığını, birlikte ilk gideceğimiz yerin..."

Bu hayallerden sonra barona koştu. Şimdilik bu havadisi kimseye söylememesini rica etti. Kimseden maksadı Oblomov'du.

Baron:

— Hayır, söylemem. Ne diye söyleyeyim? dedi. Yalnız belki laf arasında Bay Oblomov'a söylerim.

Olga kendini tuttu ve kayıtsızca:

— Hayır, ona da söylemeyin, dedi.

— Sizin arzularınız benim için emirdir.

Olga ince oyunları bilmez değildi. Başkalarının önünde Oblomov'a bakmak istese ilkönce birbiri ardından üç dört kişiye, ondan sonra Oblomov'a bakardı.

Olga Oblomov'u beklerken neler neler kurdu. Kaç defa yüzüne ateş bastı. Kaç defa piyanoya oturup akordu yokla-

dı. Söyleyeceği şarkının bazı parçalarını çaldı. Fakat Oblomov bir türlü gelmiyordu. Ne demekti bu? Saat üç oldu, dört oldu, gelmedi. Saat dört buçukta Olga'nın rengi uçmaya, güzelliği sönmeye başladı. Yemeğe oturduğu zaman sapsarı ve bitkindi. Ama ötekilerin umrunda değildi. Oblomov'un yokluğunu hiç fark etmediler. Onun için hazırlanmış yemekleri güle söyleye yediler. Yemekten sonra da, akşamüstü de Oblomov gelmedi. Fakat Olga saat onlara kadar umut ve merak içinde bekledi. Sonra odasına gitti. İlkin yüreğinde birikmiş olan bütün acılığı Oblomov'a döktü. Oblomov'a içinden söylemediğini bırakmadı. Sonra vücudu ateş gibi yanarken birden buz kesildi. "Hastadır muhakkak. Yapayalnız... Yazı bile yazamıyor." Bu düşünce birden zihnini sardı ve sabaha kadar uyumadı. İki saat kadar dalar gibi oldu. Uykusunda konuştu. Fakat sabahleyin sakinleşti. Yüzü gene soluktu, ama kararlıydı.

Pazartesi sabahı Agafya Matveyevna, Oblomov'un odasına girdi:

— Sizi bir kız çağırıyor, dedi.

— Beni mi? İmkânı yok; nerede?

— Burada. Yanlışlıkla bizim tarafa gelmiş. Çağırayım mı?

Oblomov ne diyeceğini düşünürken Katya göründü. Ev sahibi dışarıya çıktı.

— Katya! Nasıl olur? Ne arıyorsun burada?

Katya alçak sesle:

— Hanımın burada, dedi. Beni yolladı ki...

Oblomov'un eli ayağı kesildi. Dehşet içinde:

— Olga Sergeyevna, dedi. Olamaz Katya, şaka ediyorsun.

— Gerçekten doğru. Kahvenin önünde, arabada bekliyor, buraya gelecek. Zahar'ı yollamanızı söyledi. Yarım saat sonra buraya gelecek.

— Ben gideyim daha iyi. Buraya nasıl gelir?

— Vakit yok, belki de hemen gelir. Sizi hasta sanıyor. Ben koşa koşa gidiyorum. Hoşça kal. Orada yalnız kaldı, beni bekliyor.

Katya gitti. Oblomov görülmemiş bir çabuklukla ayakkabılarını, ceketini giydi ve Zahar'ı çağırdı:

— Zahar, dedi, geçen gün Gorohovaya Caddesi'ndeki ahbaplarına gitmek istiyordun değil mi? Haydi bugün git.

Zahar hiç duraklamadan:

— Gitmem, dedi.

— Git, git.

— Hafta arasında konukuğa gidilir mi? Gitmem canım.

— Git, biraz eğlen. Efendin sana bir lütufta bulunduğu zaman nazlanmayı bırak. Haydi ahbaplarını görmeye git.

— Ahbaplarımın canı cehenneme.

— Görmek istemiyor musun?

— Hepsi serseri canım, suratlarını görmeye tahammülüm yok.

— Peki, çık gez öyleyse.

— Hayır, bugün evde kalacağım. Pazar günü giderim.

— Şimdi git.

— Peki ama ne diye bu kadar yolu boşu boşuna yürüyeyim?

— Canım git, bir iki saat dolaş. Baksana şu yüzüne. Uyuya uyuya alıklaşmışsın.

— Yüzümün bir eksiği yok. Benim gibiler hep böyledir, ne yapalım.

Zahar tembel tembel pencereden dışarıya bakıyordu. Oblomov alnından akan terleri silerek, "Ah yarabbi, ya şimdi geliverirse?.." diyordu.

— Haydi Zahar, git biraz gez. Ben öyle istiyorum. Al sana yirmi kapik. Bir ahbabınla içki içersin.

— Gider merdivende otururum. Bu soğukta ne diye gezeyim. Kapının önü daha iyi. Oraya giderim. Peki.

— Hayır kapıda olmaz. Canım, başka bir sokağa, şu tarafa, parka doğru git... Nehrin öbür kıyısına geç.

Zahar kendi kendine, "Gezmeye yolluyor beni; ne garip şey; hiç böyle şey görmedim." diyordu.

— İlya İlyiç, efendimiz, bırakın, pazar günü giderim.

Oblomov dişlerinin arasından:

— Gideceksin, diyerek Zahar'a doğru yürüdü.

Zahar kaçtı. Oblomov Anisya'yı çağırdı:

— Pazara git, yiyecek al, dedi.

— Her şeyi aldım, yemek neredeyse hazır olacak.

— Sus, ben ne diyorsam onu yap.

Oblomov öyle bağırdı ki Anisya korktu.

— Git biraz kuşkonmaz alıver!

— Aman efendim, şimdi kuşkonmazın mevsimi değil. Hiçbir yerde bulunmaz.

— Haydi, def ol. Koşa koşa git, öyle dört yanına da bakma. Gelirken yavaş yürü, iki saatten önce gözüme görünme.

Zahar kapıda Anisya'ya rastladı:

— Ne iştir, anlayamadım. Beni gezmeye yolluyor, yirmi kapik de verdi. Nereye gideyim? diye sordu.

Anisya anlayışlı kadındı:

— Beyefendi ne yaptığını bilir, dedi. Kontun arabacısı Artemi'ye git, bir çay ısmarla. Hep o sana ısmarlıyor. Ben de pazara gidiyorum.

— Olur şey değil, bizim efendi bana yirmi kapik verdi, git gez, dedi.

— Herhalde kendisi de biraz kafayı çekecek, kıskanmayasın diye yapmıştır, gel gidelim.

Zahar'a göz kırparak bildikleri bir sokağı işaret etti.

Zahar da:

— Haydi gidelim, dedi. Ama gene de kendi kendine, "Gezmeye yolluyor beni, olur şey değil." diye söyleniyordu.

Anisya bir köşe başına kadar koştu, orada yolun kıyısına oturdu ve ne olacak diye gözetlemeye başladı.

Oblomov kulak kesilmiş bekliyordu. Birisi sokak kapısını çaldı. O anda köpek de feryadı bastı. Oblomov dişlerinin arasından, "Tanrı kahretsin bu köpeği!" diye küfretti. Kas-

ketini alarak kapıya koştu. Açtı ve Olga'yı merdivenlere kadar neredeyse kollarında getirdi.

Olga yalnız gelmişti. Katya kapıdan biraz uzakta arabada bekliyordu.

Odaya girdikleri zaman Olga mantosunu, şapkasını çıkarmadan Oblomov'u baştan aşağı süzerek:

— Hasta değilsin. Yataktan kalkmışsın. Neyin var peki? diye sordu.

— Şimdi iyiceyim, boğazım iyileşti gibi.

Oblomov boğazını tutarak hafifçe öksürdü.

— Dün niçin gelmedin?

— Olga, böyle bir maceraya nasıl giriştin? Ne yaptığını biliyor musun?

Olga sabırsızlıkla:

— Bunu sonra konuşuruz, dedi. Ben sana niçin gelmediğini soruyorum.

Cevap yok.

— Gözünde arpacık mı çıktı?

Cevap yok.

— Hasta değildin, boğazın da şişmedi, değil mi?

Oblomov bir öğrenci gibi:

— Hayır şişmedi, dedi.

Olga şaşkın şaşkın Oblomov'un yüzüne baktı.

— Demek beni kandırdın? Niçin ama?

— Her şeyi anlatırım, Olga. Çok önemli bir neden beni on beş gün senden ayırdı... Korkuyordum...

Olga mantosunu ve şapkasını çıkarıp oturdu:

— Neden korkuyordun?

Oblomov şapkayı, mantoyu kanepenin üstüne koydu:

— Dedikodulardan ve...

— Ama benim uykusuz kalmamdan, türlü kaygılara düşmemden, hasta olmamdan korkmuyordun değil mi?

— İçimde neler oluyor bilmiyorsun. Meraktan, üzüntüden bittim. Neler oldu bilmiyorsun.

Olga soğuk bir eda ile:

— Ne oldu? diye sordu.

— Hakkımızda söylenenler nerelere vardı. Seni rahatsız etmek istemedim, sana görünmeye cesaret edemedim.

Zahar'la Anisya'dan duyduklarını, tiyatrodaki züppelerin konuşmalarını, o günden beri uyku uyumadığını, her bakışta bir soru, bir sitem, bir ima gördüğünü anlattı.

— Teyzeme söylemeye karar vermiştik, o zaman dedikodular kesilecekti.

— Evet ama ben mektubu alıncaya kadar teyzenle konuşmak istemiyordum. Teyzen bana aşkımı soracak değil ya, çiftliğimi, hesaplarımı soracak elbet. Mektup gelmeden ne cevap verebilirdim?

Olga içini çekti:

— Seni tanımasaydım Tanrı bilir neler düşünürdüm. Hizmetçi dedikodularının beni üzmesinden korkuyorsun da beni bu kadar meraka düşürmekten korkmuyorsun. Artık anlamıyorum seni doğrusu.

— Dedikoduların seni çok sıkacağını sanmıştım. Katya, Marfa, Semyon ve o sersem Nikita neler anlatıyorlarmış...

— Ben hepsini biliyordum.

— Ne? Biliyor muydun?

— Tabii. Katya ile dadım bana kaç ay önce sormuşlar, beni tebrik bile etmişlerdi...

— Tebrik mi ettiler? Sahi mi? Sen onlara ne söyledin?

— Hiç... Ne söyleyecektim, teşekkür ettim. Dadıma bir şal verdim. O da Aziz Sergey Kilisesi'ne yürüyerek gidip dua edeceğini söyledi. Katya'yı şekerci ustasıyla evlendirmeyi vaat ettim, onun da bir aşk macerası var.

Oblomov dehşetten büyümüş gözlerle Olga'ya bakıyordu. Olga devam etti:

— Her gün bize geliyordun. Hizmetçilerin konuşmaları pek tabii idi. Zaten hep hizmetçiler konuşmaya başlar. Soniçka'ya da öyle oldu. Bunda telaş edecek ne vardı?

— Demek bundan çıktı dedikodu?

— Ama asılsız da değildi; doğru söylüyorlardı değil mi?

Oblomov ne kabul, ne de reddettiği belli olmadan:

— Doğru, dedi; haklısın, ama buluşmalarımızı bilmelerini istemiyordum, onun için korkuyordum.

— Hep korkuyorsun çocuk gibi; tir tir titriyorsun... Anlamıyorum. Beni kaçırmıyordun ya...

Oblomov pusulayı şaşırdı. Olga ona gözlerini dikmişti:

— Dinle, dedi, bu işte bozuk bir taraf var. Gel bana bütün düşündüklerini söyle. Benden ihtiyaten bir gün, iki gün, bir hafta uzaklaşmanı anlarım; ama bunu bana haber verebilirsin, yazabilirsin. Ben çocuk değilim, öyle kolay kolay dedikodulara da üzülmem bilirsin. Nedir bunların anlamı, söyle?

Oblomov durakladı, elini öptü ve içini çekti:

— Sana düşündüklerimi söyleyeyim, Olga, dedi. Son günlerde senin için o kadar telaş ettim, kafam tedbir tasarlamaktan, kalbim boyna umut ve bekleme içinde çırpınmaktan o kadar yoruldu ki, bütün iradem sarsıldı. Uyuştum sanki. Bir süre için dinlenmek...

— Niçin ben uyuşmadım, niçin ben dinlenme ihtiyacımı ancak senin yanında gidermek istiyorum?

— Sen genç ve sağlamsın, beni sakin, rahat bir gönülle seviyorsun. Bense... Seni nasıl seviyorum, biliyorsun...

Oblomov iskemlesinden kayarak elini öptü.

— Doğrusu biliyorum diyemem. O kadar tuhafsın ki anlamıyorum. Aklım duruyor, umutsuzluğa düşüyorum. Bir süre daha geçince birbirimizi hiç anlayamayacağız. O zaman çok kötü olacak.

İkisi de sustu. Sonra Olga ilk defa çevresine bakınarak sordu:

— Bütün bu günlerde ne yaptın peki? Burası hiç de güzel değil. Tavan ne kadar basık. Pencereler küçük. Duvarın kâğıdı eskimiş. Başka odalar var mı?

Oblomov cevap vermekten kurtulmak için hemen Olga'ya evi gezdirdi. Sonra Olga kanepeye oturunca kendisi de ayaklarının yanına, yere oturdu.

Olga tekrar sordu:

— Anlatsana, ne yaptın on beş gün?

— Okudum, yazdım, seni düşündüm.

— Kitapları bitirdin mi? Nasıl buldun? Alıp götüreceğim.

Olga masanın üstündeki kitabı aldı, açık sayfaya baktı, toz içindeydi.

— Hayır, okumamışsın, değil mi?

— Hayır.

Olga eskimiş yastıklara, tozlu pencerelere, yazı masasına baktı. Kâğıtların tozunu silkti. Kurumuş hokkadan kalemi çıkardı ve hayretler içinde Oblomov'a döndü.

— Peki, ne yaptın? Yazı da yazmamışsın!

— Hiç vakit olmuyor ki. Sabah kalkınca odaları temizlemeye girişiyorlar, rahat vermiyorlar insana. Sonra yemek üstüne konuşmalar başlıyor. Ev sahibinin çocukları giriyor, bana ödevlerini düzelttiriyorlar. Derken yemek vakti geliyor. Yemekten sonra da... Ne zaman okuyacaksın?

— Yemekten sonra da uyuyorsun.

Olga o kadar kesin olarak söylemişti ki, inkâr edemedi.

— Evet, dedi.

— Niçin uyuyorsun?

— Vaktin nasıl geçtiğini bilmemek için. Sen yoktun Olga. Sensiz de hayat öyle boş, öyle çekilmez oluyor ki.

Sustu. Olga gene gözlerini ona dikmişti.

— İlya, dedi. Hatırlıyor musun, bir gün parkta bana hayatının güzelleştiğini, artık senin için bir amaç, bir ülkü olduğumu söylemiştin. Elimi eline almış ve "Bu el benim olacak!" demiştin. Ben de kabul etmiştim, hatırlıyorsun değil mi?

— Nasıl unutabilirim? O el benim hayatımı baştan başa değiştirdi. Ne kadar mutlu olduğumu görmüyor musun?

— Hayır, görmüyorum. Beni aldattın. Tekrar tembelleşiyorsun.

— Seni aldattım mı? Ne kadar zalimsin. Sana yemin ederim ki şu anda kendimi bir uçuruma atabilirim.

— Evet, uçurum şu anda önünde olsa atarsın. Ama bir iki gün sonra korkarsın, vazgeçersin. Hele Zahar'la Anisya bundan konuşmaya başlarsa... Böyle aşk olmaz.

— Aşkımdan şüphe mi ediyorsun? Ben kendim için mi korkuyorum sanıyorsun? Ben senin şerefini düşünüyorum. Seni bir anne gibi dedikodulardan koruyorum. Senin bir başkasıyla mutlu olabileceğine inandığım anda hiç şikâyet etmeden senden uzaklaşabilirim. Gerekirse senin için seve seve ölebilirim.

Oblomov'un gözleri yaşla doldu.

— Buna gerek yok. Senden bunu isteyen yok. Ne diye hayatını feda etmeni isteyeyim? Sadece kendi işini yapmanı istiyorum. Ancak dürüst olmayan insanlar kendilerinden istenen şeyi yapmamak için istenmeyen ve yapılmayacak fedakârlıklardan söz ederler. Sen gerçi dürüstsün, biliyorum, ama...

— Bütün bu endişelerin, heyecanların sağlığımı ne hale koyduğunu bilemezsin. Seni gördüğüm andan beri senden başka düşüncem yok. Evet, tekrar ediyorum, benim hayatımın amacı sensin, yalnız sen. Seni kaybedersem aklımı kaybederim, ölürüm. Nefesim, bakışım, düşünüşüm, duyuşum hep seninle dolu. Senden uzak kaldığım günler kendimi kaybedişime, uykuya dalışıma niçin hayret ediyorsun? Her şeyden bezmiş, bıkmışım. Bir makine gibiyim. Bir şey yaparken, ne yaptığımı bilmiyorum. Sen bu makinenin ateşi, hareket gücüsün.

Oblomov, Olga'nın önünde diz çöktü ve belini doğrulttu. Gözleri eskisi gibi, parktaki gibi güvenli ve kararlı bir ışıkla parlıyordu.

— Şimdi her dediğin yere gitmeye, her dediğini yapmaya hazırım. Ben yalnız senin bakışınla, senin sesinle hayata kavuşuyorum.

Olga bu coşkun sözleri ağır ve dalgın dinliyordu.

— Dinle İlya, dedi. Beni sevdiğine, sözümü dinleyeceğine inanıyorum. Peki ama niçin bu kararsızlıklarınla beni korkutuyorsun? Niçin beni senden şüphe etmeye sürüklüyorsun? Hayatımın amacısın, diyorsun, ama bana doğru yavaş yavaş, korka korka ilerliyorsun. Daha gidecek epeyce de yolun var. Sen benden üstün olmalısın. Senden bunu bekliyorum. (Olga içini çekerek devam etti.) Ben mutlu insanları bilirim. Nasıl sevdiklerini gördüm. Ruhlarından hayat ve hareket taşar. Onların dinlenmeleri de seninkinden başka türlüdür. Başlarını önlerine eğmezler. Gözleri hep açık durur. Pek uyku da uyumazlar. Hep bir işe koşarlar. Halbuki sen... Hayır sen ne aşkı, ne de beni amaç edinmiş görünüyorsun.

Olga şüphe ile başını salladı. Oblomov derin bir heyecan içinde Olga'nın elini öptü. Ayaklarına kapandı:

— Benim amacım sensin. Yalnız sen. Yarabbi ne kadar mutluyum! İnsan seni nasıl aldatabilir? Senin uyandırdığın bir insan nasıl tekrar uykuya dalabilir? Nasıl bir kahraman olmaz? Göreceksin, Andrey de görecek. Senin gibi bir kadının aşkı bir insanı nerelere kadar yükseltir, göreceksiniz. Bak, bak bir kere bana. Bir ölümden sıyrılıp kurtulmuş bir insan değil miyim? Şu anda herkesten çok yaşamıyor muyum? Kalk gidelim buradan artık, duramam buralarda! (Etrafına gerçekten iğrenerek baktı.) Beni uyuşturdu burası. Nefret ediyorum. Bırak bütün gün bu duygularla yaşayayım. Ah şu içimdeki ateş yarın, öbür gün, her zaman yansa. Ne yazık ki sen olmayınca sönüyor, ben de uyuşup kalıyorum. Şu anda yeniden dirildim. Bir mezardan çıktım. Öyle geliyor ki bana... Olga, Olga, sen dünyanın en güzel kadınısın. Bütün kadınların üstündesin. Sen... Sen...

Olga'nın elini kendi yüzüne koydu ve sustu. Artık tek kelime söylemiyordu. Çarpıntısını durdurmak için elini kalbine bastırdı. Yaşlı ve ateşli gözlerini Olga'ya dikti ve hareketsiz kaldı.

Olga kendi kendine, "Coşkun, şefkat dolu bir kalp." dedi. Ama bunu parktaki gibi değil, içini çekerek söyledi. Derin derin düşündü. Sonra tatlı bir sesle:

— Gitmem gerek artık, dedi.

Oblomov birden kendine geldi:

— Sen burada, benim odamdasın ha?

İlham dolu coşkunluk geçmişti. Oblomov etrafına utanarak baktı. Söyleyecek ateşli sözler bulamadı. Telaşla Olga'nın mantosunu, şapkasını aldı. Yalnışlıkla az kalsın mantosunu başına koyacaktı. Olga güldü.

— Benim için telaş etme. Teyzem bütün gün evde olmayacak. Çıktığımı yalnız dadı ile Katya biliyor. Haydi bana yolu göster.

Olga, Oblomov'un koluna girdi. Kendine hâkim ve gönlü temiz olmanın gururu içinde, sakin sakin avluya geçti. Köpek tabii alabildiğine havladı. Zincirini koparmaya çalıştı. Arabaya kadar yürüdüler. Olga bindi, gitti. Ev sahibinin pencerelerinden başlar sarkmış, Anisya'nın başı köşe başındaki hendeğin içinden kalkmıştı. Araba başka bir sokağa sapınca Anisya eve döndü. Hiçbir yerde kuşkonmaz bulamadığını söyledi. Zahar üç saat sonra döndü ve yirmi dört saat uyudu.

Oblomov bir süre odanın içinde gezindi. Ne döşeme gıcırtılarının, ne de kendi ayak seslerinin farkındaydı. Havada yürüyor gibiydi. Arabanın tekerlekleri hayatını, mutluluğunu alıp götürünce sıkıntıları dağıldı. Yüzü yeniden sevimli halini aldı. Gözleri sevinç ve heyecanla yaşardı. Bütün vücudunda bir sıcaklık, bir kudret, bir tazelik duyuyordu. Tekrar buradan kalkıp uzaklara gitmek dileğiyle yandı. Olga ile birlikte Ştolts'u bulmak; köye, kırlara, ormanlara gitmek; bir odaya kapanıp durmadan çalışmak; Ribinski istasyonunda yolu yaptırmaya başlamak; yeni çıkan ve herkesin ağzında dolaşan kitapları okumak; operaya gitmek... Mesela bu gece! Evet, madem Olga onu görmeye gelmişti, o da kalkıp Ol-

ga'ya giderdi, oradan da birlikte operaya! Gün ne kadar doluydu. Olga'nın genç kız parıltısı, sağlığı, saf fakat keskin, sağlam zekâsıyla tazelenen hava ne rahat teneffüs ediliyordu. Odanın içinde uçuyor gibiydi. Olga ona sanki, "İleri, ileri!" demişti. "Yükseğe! daha yükseğe!" Olga hayatı ne kadar açık görüyordu. Bu karmakarışık dünyada hem kendinin, hem de Oblomov'un yolunu nasıl buluyordu. İkisinin hayatı ırmaklar gibi birbirine karışacaktı. Oblomov onun rehberi, önderi olacaktı. Olga ondaki gizli güçleri, yetenekleri görmüştü. Neler yapabileceğini biliyor, hayatını ona bağlayacağı zamanı sessiz sessiz bekliyordu. "Ah Olga! Harika kadın! Sakin, sade, fakat cesaretli, kararlı, hayat gibi tabii."

Oblomov etrafına baktı: "Sahi, ne pis yer burası. Bir melek bu bataklığa indi ve içine nur serpti."

Olga'nın oturduğu sandalyeye sevgiyle baktı ve birden gözleri parladı. Yerde, sandalyenin yanında küçücük bir eldiven gördü. Alıp dudaklarına götürerek, "Bu eldiven geleceğin bir müjdesi, bir sembolü!" deyip büsbütün coştu.

Ev sahibi kadın kapıdan gözüktü. Satılık bez getirdiklerini, görmek isteyip istemediğini sordu. Oblomov soğuk soğuk teşekkür etti; dirseklerine bakmak bile aklından geçmedi. Çok işi olduğunu söyleyerek özür diledi. Sonra geçmiş yaz günlerini düşündü. En ufak şeyleri, gördükleri bir ağacı, oturdukları her sırayı, konuştukları her sözü hatırladı. Ve her şeyin şimdi o zamankinden daha da güzel olduğunu düşündü. İçi içine sığmıyordu. Şarkı söylüyor, Anisya ile dostça konuşuyor, çocuğu olmadığı için ona takılıyor, ilk çocuğunun isim babası olacağını vaat ediyordu. Maşa ile o kadar gürültülü bir oyuna girişti ki ev sahibi tekrar gözüktü ve "Çalışırken beyefendiyi rahatsız etme." diyerek Maşa'yı kovdu.

Ertesi gün coşkunluğu daha da arttı. Olga da neşeliydi. Şarkı söyledi. Birlikte operaya gittiler. Operadan sonra çay

içtiler. Çayda Olga, teyzesi, baron, Oblomov o kadar içten, o kadar candan konuştular ki, Oblomov kendini aileden biri gibi gördü. Yalnızlık bitmişti. Artık bir evi, hayatta tutunacak sağlam bir dalı vardı. İçine sıcaklık ve ışık dolmuştu. Hayat ne güzeldi!

O gece az uyudu. Olga'nın kitaplarını bitirmek istiyordu. Bir buçuk cilt okudu. Kalbi çarparak düşündü. Yarın köyden mutlaka mektup gelecek! Nihayet...

VIII

Ertesi gün Zahar odayı temizlerken yazı masasının üstünde küçük bir eldiven buldu. Bir süre eldivene baktı, sonra gülümseyerek Oblomov'a verdi.

— İlyinskilerin küçükhanımı bırakmış olacak, dedi.

İlya İlyiç eldiveni elinden kaparak gürledi:

— Şeytan suratlı herif! Yalan söylüyorsun! Nereden çıkarıyorsun bunu? Gömleklerin provasını yapmaya gelen terzi kadın bıraktı. Ne cesaretle böyle hikâyeler uyduruyorsun?

— Niçin şeytan oluyormuşum? Neyi uyduruyorum? Ev sahipleri söylüyor.

— Ne söylüyor?

— Canım, İlyinskilerin küçükhanımı hizmetçisiyle buraya gelmiş.

— Tanrı kahretsin! İlyinskilerin küçükhanımını nereden bilecekler? Ya sen gevezelik etmişsindir ya Anisya.

Anisya birdenbire sofanın kapısından uzanarak:

— Tanrıdan korkmuyor musun, Zahar Trofimiç? Ne diye böyle saçmalar söylüyorsun? Siz onu dinlemeyin efendim. Kimsenin ne dediği bir şey var, ne de bildiği. Size yemin ederim...

Zahar dirseğiyle Anisya'yı korkutarak:

— Sen sus, diye bağırdı. Her yere burnunu sokma. Kim soruyor sana?

Anisya çekildi. Oblomov iki yumruğunu Zahar'a kaldırdı, sonra birdenbire ev sahiplerinin tarafındaki kapıyı açtı. Agafya Matveyevna yere oturmuş, eski bir sandığı boşaltıyordu. Dört yanı kumaş parçaları, eski elbiseler, düğmeler, pamuklar, kesik kesik kürklerle doluydu. Oblomov tatlı fakat heyecanlı bir sesle:

— Bakın, dedi; hizmetçilerim birçok saçma söyler. Tanrı aşkına siz hiçbirine inanmayın.

— Ben bir şey duymadım. Ne söylemişler?

— Dünkü konuk için. Sözde bir hanım gelmiş.

— Kiracımıza gelen konuklar bizi ilgilendirmez.

— Ama, rica ederim inanmayın. Bu bir kuru iftira. Gelen bir hanım değildi. Bana gömlek yapan bir terzi kadın. Prova için gelmişti.

Ev sahibi ilgiyle sordu:

— Gömleklerinizi kime yaptırıyorsunuz?

— Fransız mağazasına.

— Bittiği zaman bana gösterin. Ben iki kız tanıyorum. Fransızlardan çok daha iyi dikerler. İşlerini gördüm. Kont Melinski için diktikleri gömlekleri bana getirdiler. Kimse daha iyisini yapamaz. Sizin giydikleriniz de onların yanında hiç kalır.

— Peki, bu tavsiyenizi unutmayın; fakat Tanrı rızası için buraya bir bayan geldi sanmayın.

— Sizin konuklarınızdan bana ne? Bir bayan da olsa...

— Hayır, hayır, Zahar'ın dediği bayan dev gibi bir kadındır. Sesi de kalındır. Terzinin sesi ise incecik, çok güzel bir ses; işittiniz herhalde. Rica ederim inanmayın.

— Bunlar benim işim değil. Gömlek yaptırmak istediğiniz zaman bana söylemeyi unutmayın. Aman ne güzel dikiyorlar! Bir tanesinin adı Lizaveta Nikolayevna, ötekinin adı Maria Nikolayevna.

— Peki, peki, unutmam. Yalnız lütfen siz de inanmayın.

Oblomov odasına girdi, giyindi ve Olga'ya gitti. Akşam eve döndüğü zaman masanın üstünde Oblomovka çiftliğinin işlerine bakan komşusunun mektubunu buldu. Lambanın altına koştu. Okudu ve elleri yanına düştü. Komşusunun mektubunda şunlar vardı: "Çiftliğinizin işlerini bir başkasına devretmenizi rica ederim. Benim yapılacak o kadar işim var ki çiftliğinize gerektiği gibi bakamadığımı itiraf ederim. Sizin bizzat gelip işlerinizi yoluna koymanız doğru olur. Hatta burada oturmanızı tavsiye ederim. Çiftlik çok güzel. Fakat fazla ihmal edilmiş. İlkönce ekim işlerini daha iyi bir düzene koymak gerekiyor. Bunlar siz olmadan yapılamaz. Köylüleriniz şımarmış. Yeni kâhyayı dinlemiyorlar. Eskisi ise düzenbazın biri. Kollanması gerek. Gelirinizin miktarını söylemeye imkân yok. Bugünkü durumda üç bin ruble ancak alabilirsiniz, buraya gelmek şartıyla. O da sadece buğdaydan. Çünkü köylülerin vereceği yıllık paraya güvenilemez. Köylüleri elinize almak, paranızı toplamak için üç ay kadar bir zaman gerek. Ürün iyidir. Fiyatlar da yüksek. Satışa kendiniz bakarsanız parayı martta ya da nisanda alırsınız. Şimdilik kasada beş para yok. Verhliyovo yoluna ve köprüsüne gelince: Cevabınız o kadar geç geldi ki, Odontsov ve Belovodor'la birlikte yolu benim çitliğimden Nelki'ye kadar yapmaya karar verdik. Oblomovka yoldan bir hayli uzakta kalacak. Sözün kısası bir an önce buraya gelmenizi rica ederim. Üç ay sonra, gelecek yılın hesaplarını yapabilirsiniz. Ayrıca haber vereyim ki seçimler yaklaşıyor. İlçe yargıçlığına adaylığınızı koymak istemez misiniz? Bir an önce gelin..."

Ek olarak da şunu söylüyordu:

"Evinizin durumu da kötü. Ahıra bakan hizmetçiye, arabacıya, iki ihtiyar kadına evden çıkıp hizmetçi kulübesine geçmelerini söyledim."

Mektuba ek olarak, toplanmış, ambara veya satışa gönderilmiş buğdayların hesapları vesaire, vesaire vardı.

Kasada beş para yok! Üç ay için köye gitmek! Köylülerin işlerini düzene sokmak! Para işlerine bakmak! Seçimlere girmek! Bütün bunlar Oblomov'u bir sürü hortlak gibi sardı. Birdenbire kendini karanlık bir ormanda sandı. Her ağacın, her fundalığın arkasında eşkıyalar, hortlaklar, vahşi hayvanlar vardı. Korkan bir insan nasıl gördüklerine kalbi durarak, eli ayağı kesilerek, gözleri yarı kapalı bakmaya çalışırsa, Oblomov da öyle yapıyor, kendi kendine, "Bu bir rezalet! Ben bu işin arkasını bırakmam." diyordu.

Oblomov neler neler umuyordu! Mektup ona bu yıl alacağı parayı bildirecek, bu para da tabii bol tarafından olacaktı: Mesela altı yedi bin ruble. Ev hâlâ sağlam kalmış olacak, yeni ev yapılıncaya kadar içinde oturulabilecek; şimdilik köyden üç dört bin ruble gelecek, mektup Olga'nın mektupları gibi neşe, hayat ve aşk dolu olacaktı.

Artık sevinçten uçmuyordu. Anisya ile şakalaşmıyor, mutluluk umutlarıyla kanatlanmıyordu. Bütün bunları üç ay sonraya bırakmak gerekti. Hayır daha da sonraya. Çünkü üç ayda ancak işlerini düzenleyecek, çiftliğinin ne durumda olduğunu öğrenecek ve ondan sonra evlenme işini... Korku ile düşündü, "Bir yıldan önce evlenmekten bahsedemem, evet bir yıl. Önce planı bitirmek, mimarla her şeyi konuşmak, sonra, sonra..."

Oblomov bir ah çekti. Birdenbire aklına bir çare geldi: Borç almak! Sonra bu fikri kovdu: "İmkânı yok. Vaktinde ödeyemezsem ne olur? İşler kötü giderse borçlular dava açar, ve bugüne kadar temiz kalmış olan Oblomov adı..." Tanrı saklasın, o zaman ne şerefi kalırdı, ne rahatı. Başkaları borç alır ama, sonra sıkıntıya girer, çalışır, uyku uyumaz, rahat etmezler. İçlerine bir şeytan girmiş gibi olurlar. Evet, borçlar şeytandır; öyle bir kör şeytan ki insan onu ancak para ile söküp atabilir. Bütün hayatları boyunca hep başkalarının sırtından geçinen, sağdan soldan para alıp kılını bile kıpırdatmayan yaman adamlar da vardır. Nasıl rahat uyku uyurlar?

Nasıl yemek yerler? İnsanın aklı almaz. Borç! Bu işin sonu ya bir kürek mahkûmu gibi ömrü boyunca çalışmak ya da şerefsiz yaşamaktır.

Oblomovka'yı rehine vermek: Fakat bu da bir çeşit borç. Hem öyle bir borç ki insanın yakasını bırakmaz, hiç geciktirmeye de gelmezdi. Her yıl bir para ödemek gerekir ve insana belki de yaşamak için para kalmaz...

Mutluluk gene bir yıl geriye atılmıştı. Oblomov dertli dertli homurdanarak kendini yatağa attı. Fakat birdenbire kendine geldi ve kalktı. Olga ne diyecekti? Kız ona erkek bir adam diye bakmıştı. Gücüne güvenmişti. Onun ileri atılmasını, yükseklere ulaşıp oradan kendisine elini uzatmasını, onun elinden tutmasını, ona yol göstermesini bekliyordu. Evet, evet, ama işe nereden başlamalı? Bir süre düşündü. Sonra elini alnına vurdu ve ev sahiplerine gitti. Ev sahibi kadına:

— Kardeşiniz evde mi? diye sordu.

— Evde ama uyuyor.

— O halde lütfen söyleyin; yarın bana gelsin. Onunla görüşmek istiyorum.

IX

Ev sahibinin kardeşi ilk geldiğindeki gibi odaya girdi. Gene dikkatli dikkatli bir sandalyeye oturdu. Ellerini ceketinin kolları içine çekti. İlya İlyiç'in konuşmasını bekledi. Oblomov:

— Hani bir vekâletname göndermiştik, hatırlıyor musunuz? O iş için köyden çok üzücü bir cevap aldım. İşte, okur musunuz lütfen?

İvan Matveyeviç mektubu aldı, okumaya alışkın gözleri satırlar üzerinde koşarken mektup elinde hafifçe titriyordu. Okuyup bitirince mektubu masaya koydu ve ellerini arkasına götürdü.

Oblomov:

— Şimdi ne yapmalı dersiniz? diye sordu.

İvan Matveyeviç:

— Dostunuz oraya gitmenizi tavsiye ediyor, dedi. Bin iki yüz verst, o kadar korkulacak bir yol değil. Bir hafta sonra yollar kızakla gidilebilir hale gelir. Gitseniz daha iyi edersiniz.

— Yolculuk alışkanlığını iyice kaybettim. Üstelik kış ortasında yolculuk... Doğrusu bana zor gelecek. Pek gitmek niyetinde değilim. Zaten tek başıma köyde kalmak bir hayli sıkıntılı olacak.

— Size icar veren çok köylünüz var mı?

— Doğrusu bilmiyorum. Çiftliğe gitmeyeli çok zaman oldu.

— Bilmeniz gerek. Yoksa işi nasıl yürütebilirsiniz? Gelirinizin ne tutacağını çıkaramazsınız.

— Evet bilmem gerek ama kış da geldi çattı.

— Verdikleri icar ne kadar tahmin edersiniz?

— Ne kadar mı? Galiba... Durun bakayım. Bir liste vardı bir yerde. Ştolts yazmıştı. Ama nereden bulayım? Zahar bir yere sokmuştur. Sonra gösteririm size. Aile başına otuz ruble sanıyorum.

— Köylüleriniz nasıl insanlar? Nasıl yaşıyorlar? Fakir mi, zengin mi? Kendi hesabınıza kaç köylü çalıştırıyorsunuz?

Oblomov ona doğru yürüdü. Üniformasının iki yakasını birden dostça tutarak:

— Bakın bana, dedi.

İvan Matveyeviç derhal ayağa kalktı, fakat Oblomov onu oturttu. Fısıldar gibi yavaş bir sesle:

— Bakın bana, dedi; ben icar işlerinden, toprak işlerinden, köylünün fakirinden, zenginden hiç anlamam. Yulafın, çavdarın kilesi ne demektir, kaç para eder, hangi ayda ekilip biçilir, ne zaman, nasıl satılır, farkında değilim. Kendim de zengin miyim, fakir miyim, bir yıl sonra yiyecek bir şey bulabilecek miyim, yoksa dilenecek miyim, bilmiyorum. Hiçbir şey bilmiyorum.

İvan Matveyeviç'in yakalarını umutsuzca bıraktı. Biraz geri gitti.

— Kısacası, dedi, benimle konuşmanızı, bana öğüt vermenizi istiyorum, bir çocuğa öğüt verir gibi...

İvan Matveyeviç bir elini ceketinin düğmeleri arasına, bir elini arkasına koyarak, saygılı bir gülümseme ile:

— Öyle şey olur mu? Bütün bunları sizin bilmeniz gerek. Yoksa hiçbir şeyin hesabını bulamazsınız. Çiftlik sahibi çiftliğini nasıl kullanmak gerektiğini bilmez olur mu? dedi.

— Evet ama ben bilmiyorum. Siz biliyorsanız bana öğretin.

— Ben bu işle hiç uğraşmadım. Bilenlere danışmak gerek. Hem, bakın mektupta ne yazıyor: Seçimlere girmek. Bu herhalde iyi bir şey olur. Orada yaşarsanız mahkemede görev alırsınız. Bu arada çiftlik işlerini de öğrenirsiniz.

— Ben mahkeme nedir, içinde ne yapılır, ne iş tutulur bilmem.

— Alışırsınız. Burada Bakanlık'ta çalıştınız ya. İş her yerde aynıdır. Yalnız şekiller biraz değişir. Her yerde yönetmelik, rapor, tutanak gibi şeyler vardır. İyi bir kâtibiniz olursa mesele kalmaz. Yalnız bir imza atarsınız. Hükümet dairelerinde işlerin nasıl yürüdüğünü bildikten sonra...

— Hükümet dairelerinde işlerin nasıl yürüdüğünü de bilmem.

İvan Matveyeviç Oblomov'a tuhaf tuhaf baktı ve bir şey söylemedi. Sonra aynı saygılı gülümseme ile:

— Galiba hep kitap okumakla vakit geçiriyorsunuz, dedi.

Oblomov acı acı:

— Kitap... dedi ve sustu.

Bu küçük memurun önünde içini açmaya cesaret edemiyordu. Buna gerek de yoktu.

"Kitapla da ilgim yok." sözü dilinin ucuna geldi. Fakat bir şey söylemeden dertli dertli içini çekti.

İvan Matveyeviç, Oblomov'un kitaplar hakkındaki cevabını yüzünden okumuş gibi:

— Herhalde gördüğünüz bir iş var, başka türlü olmaz ki... dedi.

— Olur, İvan Matveyeviç, olur. Ben bunun canlı örneğiyim. Ben neyim? Kimim? Gidin Zahar'a sorun. Size, "Beyefendi," diyecek, evet ben bir beyefendiyim. Hiçbir iş elimden gelmez. Siz benim için bir şey yapabilirseniz yapın. Bana yardım edin. Buna karşılık ne isterseniz alın. Bilgisi olanın para kazanmak hakkıdır.

Oblomov odanın içinde gidip gelmeye başladı. İvan Matveyeviç olduğu yerde duruyor, sadece vücudunu Oblomov'dan yana çeviriyordu. Böylece bir zaman geçti. Oblomov tekrar karşısına dikilerek:

— Siz nerede okudunuz? dedi.

— Bir lisede okumaya başladım. Ama babam öğrenimimin yarısında beni okuldan alıp bir daireye yerleştirdi. Fazla bir şey öğrenmedim. Okuma, yazma, gramer, hesap, o kadar. Nasılsa işime göre kendimi ayarladım. Şöyle böyle yaşayıp gidiyorum. Siz tabii başka. Siz gerçek bilimlerle uğraşmışsınız.

Oblomov içini çekerek:

— Evet doğru, yüksek matematik, ekonomi, hukuk okudum, dedi. Ama hiçbir işe yaramadı. Görüyorsunuz ya, bütün yüksek matematik bilgilerimle gelirimi bir türlü hesaplayamıyorum. Köye gittiğim zaman evde, çiftlikte, etrafta olup bitenlere baktım, hiçbirinin okuduğum hukukla ilgisini görmedim. Buraya geldim, ekonomi bilgisi belki işime yarar, dedim. Ama, dediler ki, bu bilgi çok sonra, ihtiyarlığında işine yarayabilir. Şimdilik bir mevki sahibi olmak gerek; bunun için de resmi mektup yazmasını bilmek tek şart. Böylece hiçbir şeyi benimseyemedim. Sadece bir beyefendi olarak kaldım. Sizse bir mesleği iyice kavramışsınız. Onun için bana işlerimi nasıl yoluna koyacağımı söyleyebilirsiniz.

— Evet olabilir...

Oblomov karşısında durarak sözüne devam etmesini bekledi. İvan Matveyeviç:

— Çiftlik işlerinden anlayan bir adama bu işler devredilebilir. Vekâletname de ona verilebilir, dedi.

— Böyle bir adamı nereden bulabilirim?

— Bir meslektaşım var: İsay Fomiç Zatiyortiy. Biraz kekemedir ama tecrübeli bir işadamıdır. Üç yıl büyük bir çiftliği idare etti. Ama kekeme olduğu için çiftlik sahibi işten çıkardı. O da bizim daireye geldi.

— Ama kendisine güvenilebilir mi?

— Bundan yana hiç merak etmeyin. Çok namuslu bir adamdır. Kendisine iş vereni memnun etmek için cebinden para bile harcar. On iki yıldır bizim dairede çalışıyor.

— İyi ama, memursa köye nasıl gider?

— Orası kolay efendim, dört aylık bir izin alır. Kabul ederseniz kendisini buraya getiririm. Tabii bu iş de bedava olmaz.

— Elbette.

— Kendisine yolluk, gündelik verirsiniz. İşi bitince de toptan bir para alır. Mutlaka gider.

Oblomov elini uzatarak:

— Size çok minnettarım, dedi. Beni büyük bir sıkıntıdan kurtardınız. İsmi ne idi?

İvan Matveyeviç:

— İsay Fomiç Zatiyortiy, dedi; elini elbisesinin koluna silerek Oblomov'un elini tuttu, sonra hemen çekerek tekrar elbisesinin koluna soktu.

— Yarın kendisiyle konuşurum; alır gelirim.

— Peki, yemeğe gelin. Konuşuruz. Size çok, çok teşekkür ederim.

Oblomov İvan Matveyeviç'i kapıya kadar uğurladı.

X

Aynı günün akşamı İvan Matveyeviç'le Tarantyev, bir yüzü Oblomov'un sokağına, öbür yüzü nehre bakan iki katlı bir evde oturuyorlardı. Burası, lokantaya benzer bir yerdi. Önünde birkaç boş araba durur, arabacılar aşağı katta otur-rur, çay içerlerdi. Üst kat, Viborg Mahallesi'nde oturan efendilere mahsustu.

İvan Matveyeviç'le Tarantyev'in önünde çay, bir şişe de rom vardı. İvan Matveyeviç titreyen elleriyle bardağına rom dökerek:

— Hakiki Jamaika romu, dedi. Haydi nazlanma, iç.

— İtiraf et ki bu ikramı hak ettim. Senin ev çürüyünceye kadar böyle bir kiracı bulamazdın.

— Doğru, doğru. Eğer işler yoluna girer, Zatiyortiy de köye giderse, kârlı bir iş olur.

— Birader, sen de pek cimrisin. Seninle pazarlık etmek gerek. Düşün, böyle bir kiracı için bana elli ruble veriyorsun.

— Ama korkarım evi bırakacak. Gideceğim diye tutturmuş.

— Senin biraz daha akıllı olduğunu sanırdım, nereye gidecek yahu? Şimdi artık kovsan da bir yere gidemez.

— Ya düğün? Evlenecek diyorlar.

Tarantyev güldü:

— Evlenecekmiş! Bahse girerim evlenemez. Sen ne söylüyorsun? Bu adam Zahar'sız uyku bile uyuyamaz. Nereden evlenecek? Şimdiye kadar onu hep ben idare ettim. Ben olmasaydım ya açlıktan ölür ya da hapse girerdi. Ne polise cevap verebilir, ne de ev sahibine. Bir şey sordular mı aklı başından gider. Hep ben kurtarırım. Hiçbir şeyden çaktığı yok...

— Sahi öyle. Ne mahkemeden anlarım diyor, ne hükümet işlerinden. Ne kadar köylüsü olduğunu bile bilmiyor. Ne biçim adam bu? İnsanın güleceği geliyor.

— Kontrata ne dersin, kontrata? Doğrusu şu yazı işlerinde yamansın. Bana rahmetli babamı hatırlatıyorsun. Ben de yazıda iyiydim ama sonradan alışkanlığımı kaybettim, iyice kaybettim. Bir yazmaya oturdum mu gözlerim sulanmaya başlıyor. Herif de okumadan imza etti. Neler vardı içinde! Sebze bahçeleri, ahırlar, araba yerleri...

— Evet, Rusya'da kâğıtları okumadan imza eden budalalar oldukça biz aç kalmayız. Yoksa halimiz nice olurdu? Eskilere bakarsan hayat başka türlüymüş. Yirmi beş yıl çalıştıktan sonra elime ne geçti? Viborg Mahallesi'ne tıkılmış kalmışım. Yiyecek bol, gerçi; bundan yana şikâyetim yok. Ama kibar bir mahallede bir ev, arabalar, zengin bir karı, iyi yetişmiş çocuklar; bunlar bizden uzak! Bendeki surat bunlara göre değil. Parmaklarım maşallah kıpkırmızı. Niçin votka içiyorum? İçmezsin de ne halt edersin? Bana, uşaktan betersin, diyorlar. Hizmetçiler bile bugün böyle çizme giymezlermiş. Her gün de gömlek değiştirirlermiş. İyi terbiye göremezmişim. Zamane züppeleri bizi gölgede bıraktılar. Üstün tavırlar takınıyorlar; okuyorlar, Fransızca konuşuyorlar...

— Ama hiçbir işten çaktıkları yok.

— Yoo, çakmasına çakıyorlar. İşler eskisi gibi değil. Her şeyin basit olmasını istiyorlar. Bize iş kalmıyor. Böyle yazı yazılmaz, diyorlar. Boşuna zahmetmiş bu; vakit kaybetmekmiş; daha kolay yolu varmış. Bütün işleri bozuyorlar.

— Ama kontrat imzalandı. Sen ona bak. Bu işi bozamazlar.

— Evet, bu artık oldu. Haydi gel içelim. Bir de şu Zatiyortiy'i Oblomovka'ya gönderebilsek biraz tüylenir. Ondan sonra da mirasçılar hava alır.

— Alsınlar. Zaten esas mirasçı yok. Uzak birkaç akraba.

— Bütün korkum evlenmesinde.

— Korkma diyorum sana, inan ki evlenemez.

— Sahi mi diyorsun?

İvan Matveyeviç fısıldayarak devam etti:

— Biliyor musun, kız kardeşimde de gözü var?

Tarantyev hayretle:

— Yok canım? dedi.

— Öyle. Ama hiç sesini çıkarma.

Tarantyev hayretini güç yenerek:

— Doğrusu birader, rüyada görsem inanmazdım, diye söylendi. Peki, kız kardeşin ne diyor bu işe?

— O mu? Canım bilmez misin? (Eliyle masaya vurarak) Nah, vurdumduymazın biridir. İşini bilmiyor ki. İnekten farkı yok. Vursan da, sevsen de geviş getirir durur. Onun yerinde başka kadın olsa, hey Tanrım! Neler yapmazdı. Ama ben gözlerimi dört açıyorum. Bu işten çok şeyler çıkabilir.

XI

Oblomov, İlyinskilerin merdivenlerini çıkarken, "Dört ay daha," diyordu, "dört ay daha bu eziyete, bu gizli buluşmalara, bu tuhaf bakışlara, gülümsemelere katlanmak gerek. Ah yarabbi, ne olur bitse artık! Olga da beni hep böyle sıkıştırıp duracak. Bugün, yarın, öbür gün, hep bu. Öyle kararlı, öyle inatçı ki."

Oblomov, Olga'nın odasına kadar kimseye rastlamadan gitti. Olga yatak odasının yanındaki küçük konuk odasında bir kitaba dalmıştı. Oblomov, o kadar ani olarak karşısına dikildi ki Olga önce şaşırdı, sonra gülümsedi ve ona sevgiyle elini uzattı. Ama gözleri hâlâ kitapta gibiydi. Dalgın görünüyordu.

Oblomov:

— Yalnız mısın? dedi.

— Evet, teyzem Tsarskoye Selo'ya gitti. Beni de götürmek istiyordu. Yemekte hemen hemen yalnız olacağız. Yalnız Marya Semyonovna gelecek. Yoksa seni kabul edemezdim. Bugün de teyzemle konuşamayacaksın. Nedir bu aksilik? Ama yarın... Ya ben de teyzemle gitseydim ne yapardın?

Oblomov bu şakaya cevap vermedi. Olga sordu:

— Bir şeye mi canın sıkıldı?

— Köyden bir mektup aldım.

— Ne diyor? Getirdin mi?

Oblomov mektubu verdi. Olga mektuba şöyle bir bakarak:

— İçinden çıkamıyorum, dedi.

Oblomov mektubu alıp okudu. Olga düşünceye daldı.

— Şimdi ne olacak? diye sordu.

— Bu sabah ev sahibinin kardeşiyle konuştum. Bana İsay Fomiç Zatiyortiy diye birini tavsiye etti. İşi ona vereceğim.

— Yabancı bir adama? Gidip köylülerden para alacak, kavgaları gürültüleri bastıracak, buğday satışına bakacak ha?

— Zatiyortiy çok namuslu bir adamdır, diyor. On iki yıl aynı dairede birlikte çalışmışlar. Yalnız biraz kekemeymiş.

— Peki ya ev sahibinin kardeşi nasıl bir adam? Onu tanıyor musun?

— Hayır ama becerikli bir adama benziyor. Hem de evinde oturuyorum. Beni aldatmaktan utanır.

Olga yere baktı, bir şey söylemedi.

— Ne yapayım? Bu adamı göndermezsem benim gitmem gerekecek. Doğrusu benim de hiç niyetim yok. Yolculuğa hiç alışık değilim. Hele kış ortasında. Hiç yaptığım iş değil.

Olga, hâlâ yere bakıyor, ayakkabısının ucunu bir ileri, bir geri sürüyordu.

— Gitsem bile bir işe yaramaz. İşleri düzeltemem. Köylüler beni kandırır. Kâhya her istediğini söyleyip beni inandırır. Canının istediği kadar para verir. Ah, Andrey'in burada olmaması ne fena, ne fena!.. O her şeyi yoluna koyardı.

Olga gülümsedi ama yalnız dudaklarıyla, kalbiyle değil. Kalbinde acılık vardı. Pencereden dışarıya bakıyor, bir gözünü hafifçe kapayarak geçen arabaları seyrediyordu.

— Zatiyortiy büyük bir çiftliği idare etmiş. Ama kekelediği için işinden atmışlar. Vekâletnamemi ve planları ona vereceğim. Ev için yapı malzemesini alır; paraları toplar; buğdayı satar; parayı getirir. O zaman...

Oblomov, Olga'nın elini öperek sözlerine ekledi:

— Senden ayrılmayacağıma çok memnunum Olga. Sensiz tek başıma köyde ne yapardım? Çok feci olurdu. Ama şimdi dikkatli davranmalıyız.

Olga ona gözlerini dikip sustu.

— Evet, birbirimizi daha seyrek görelim. Dün gene ev sahiplerinde bizden söz etmişler. İstemiyorum bunu. Bu adam işleri düzeltip parayı getirince... Birinci yıl içinde her şey halledilir. O zaman artık hiç ayrılmayız. Teyzene her şeyi anlatırız... ve...

Olga'ya baktı. Olga bayılmıştı. Başı bir yana düşmüş, moraran dudaklarının arasından dişleri görünüyordu. Kurduğu tatlı hayaller içinde kendini kaybeden Oblomov, "Bu adam işleri düzeltip parayı getirince..." dediği zaman Olga'nın sapsarı kesilip kendisini işitmez olduğunu fark etmemişti.

— Olga! Aman yarabbi! Bayılmış!

Çıngırağı çaldı. Koşa koşa içeri gelen Katya'ya:

— Olga Sergeyevna bayıldı, çabuk su getir!.. Nane ruhu getir, dedi.

— Vah vah! Bu sabah ne kadar neşeliydi. Ne oldu?

Katya, teyzenin masasından getirdiği ruhlar ve bir bardak su ile Olga'nın etrafında fır dönmeye başladı. Olga kendine geldi, Katya'nın koluna girerek yerinden kalktı ve yatak odasına doğru yürüdü.

— Bir şeyim yok; sinirden. Gece iyi uyuyamadım. Katya kapıyı kapa. Sen de beni bekle, şimdi iyileşir gelirim.

Oblomov yalnız kaldı. Kapıya kulağını dayadı. Anahtar deliğinden baktı, ama bir şey görmedi. Ses seda yoktu. Yarım saat sonra sofaya çıkıp hizmetçilerin odasına kadar gitti. Katya'ya Olga'yı sordu.

— Şimdi iyi, biraz uzandı. Beni dışarı çıkardı. Biraz sonra baktım, koltukta oturuyordu.

Oblomov tekrar konuk odasına geldi, tekrar kapıya sokuldu, bir şey duymadı. Kapıya tık tık vurdu. Ses yok. Otu-

rup düşünmeye başladı. Bu bir buçuk saat içinde kafasından birçok şey geçti. Birçok düşüncesi değişti, birçok yeni karar aldı. Son kararı şuydu: Köye Zatiyortiy ile gidecek, ondan önce teyzeden evlenme iznini alacak, nişanı ilan edecek, İvan Gerasimoviç'i bir ev bulmaya memur edecek, düğün için de bir yerden borç alacaktı. Borcu buğdaydan gelecek para ile ödeyebilirdi. O halde ne diye bu kadar üzülmüştü? Bir an içinde insan nasıl her şeyi başka türlü görmeye başlıyor. Köyde Zatiyortiy ile paraları toplayacaktı. Son çare olarak Ştolts'a da başvurabilirdi. Ona bir miktar para verebilir, hem de gelip Oblomovka'yı yeniden yoluna koyabilirdi. O zaman kendisi de artık her tarafa yollar yaptırır, köprüler kurar, okullar açardı. Olga da yanı başında olurdu... İşte istediği mutluluk bu değil miydi? Ne diye bunları daha önce düşünmemişti? Birden öyle sevindi, içi öyle aydınlandı ki odanın içinde parmaklarını şıkırdatarak, keyfinden bağırmak isteyerek bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Olga'nın kapısına gitti. Anahtar deliğinden sakin, tatlı bir sesle:

— Olga, Olga, dedi; sana bir şey söyleyeceğim; hiç tahmin etmediğin bir şey...

Teyze gelinceye kadar kalmaya karar vermişti. "Bugün konuşuruz ve eve Olga ile nişanlanmış olarak dönerim."

Kapı yavaşça açıldı ve Olga gözüktü. Oblomov'un, onu görünce maneviyatı bozuldu, bütün neşesi kaçtı. Olga ihtiyarlamış gibiydi. Solgundu, fakat gözleri parlıyordu. Kapalı dudakları, yüzünün her çizgisi gergin bir ruh hali içinde olduğunu gösteriyordu. Fakat bu halini zoraki sakinliği ve hareketsizliği bir buz gibi örtüyordu. Oblomov onun gözlerinde bir karar okudu: Ne olduğunu henüz bilmiyordu ama kalbi her zamankinden daha hızlı çarpmaya başladı. Hayatında hiç böyle bir an yaşamamıştı.

— Ah Olga, dedi. Bana böyle bakma. Korkuyorum. Fikrimi değiştirdim. İşleri çok başka bir şekilde tertipleyeceğim.

(Sesini alçalttı, durdu, Olga'nın gözlerinde, dudaklarında, anlamlı kaşlarında beliren bu yeni ifadeyi kavramaya çalıştı.) Köye vekilimle birlikte gitmeye karar verdim... Böylece...

Oblomov'un son kelimeleri artık duyulmaz olmuştu.

Olga susuyor, bir hayalet gibi ona dik dik bakıyordu. Oblomov nasıl bir hüküm giyeceğini biraz keşfeder gibi olmuştu, şapkasını aldı. Fakat bir türlü soramıyordu. Temyizi olmayan korkunç kararı duymak istemiyordu. Sonunda kendini yendi ve değişik bir sesle:

— Anladığım doğru mu? dedi.

Olga, "Doğru." der gibi başını hafifçe eğdi. Oblomov, bunu önceden keşfetmiş olmakla beraber sarardı ve hareketsiz kaldı. Olga acı çekiyordu. Fakat mermer bir heykel gibi umutsuzluk içinde insanın bir an için de olsa kendini tutabilmesinden gelen tuhaf, anormal bir rahatlık içindeydi. Yarasını eliyle tutan bir insan gibiydi. Söylemek istediği şeyi söyleyip ölebilirdi.

Oblomov sordu:

— Benden nefret etmeyecek misin?

Olga hafif bir sesle:

— Niçin nefret edeyim? dedi.

— Her şey için. Sana yaptıklarım için.

— Bana ne yaptın?

— Seni sevdim. Bu bir hakaret sayılır.

Olga acıyarak gülümsedi. Oblomov başını eğdi:

— Beni başka türlü bir adam sanıp aldandığın için... Sonradan utanç duyacağını, pişman olacağını sana söylediğimi hatırlarsan belki beni affedersin.

Olga:

— Pişman değilim. Yalnız kendimi bitkin, çok bitkin hissediyorum, dedi ve durup nefes aldı.

— Benim durumum daha kötü. Fakat buna layığım. Sen niçin üzülesin?

— Benimki gurur yarası. Cezamı çekiyorum. Kendi gücüme çok fazla güvendim. Kabahatim bu oldu. Yoksa senin

korktuğun şey değil. Benim aradığım gençlik, güzellik gibi şeyler değildi. Seni dirilteceğimi sanmıştım. Benim için hayata bağlanırsın, diyordum. Ama sen çoktan ölmüşsün. Bu kadar aldanacağımı tahmin etmiyordum. Hep umuyor, bekliyordum... Şimdi ise...

Olga içini çekti. Konuşmaya takatı yoktu. Sustu ve oturdu:

— Ayakta duramıyorum. Bacaklarım titriyor. Benim yaptıklarımla bir taş bile canlanırdı. Artık hiçbir şey yapmayacağım; bir adım atmayacağım; parka bile gitmeyeceğim. Hepsi boş; sen ölmüşsün. Bana hak veriyorsun, değil mi İlya? Senden gururuma, hevesime kapılarak ayrıldığımı hiçbir zaman söylemeyeceksin değil mi?

Oblomov, hayır diye başını salladı.

Olga:

— Hiçbir umut, yapılacak hiçbir şey kalmadığına eminsin değil mi? diye sordu.

Oblomov:

— Evet... öyle... dedi. Ama belki bir yıl sonra...

Oblomov mutluluğuna son darbeyi vurmaya razı olamıyordu. Olga:

— Bir yıl içinde işlerini düzeltip hayatını yoluna koyacağına inanıyor musun? diye sordu. İyi düşün.

Oblomov içini çekti, düşündü. Kendi kendisiyle cenkleşti. Olga bu cenkleşmeyi yüzünden okuyordu.

— Dinle, dedi, demin odamda annemin resmine bakıyordum. Onun gözlerinden cesaret ve öğüt aldığımı sanıyordum. Şerefli bir insan olarak... Unutma İlya, biz çocuk değiliz. Bu iş bir şaka değil. Bütün hayatımızla oynuyoruz. Açık olarak, kendi vicdanına sor ve bana söyle. Sana inanırım. Bütün ömrünce benim istediğim gibi yaşayabilecek misin? Olmanı istediğim gibi bir adam olacak mısın? Beni tanıyorsan ne demek istediğimi anlarsın. Eğer iyice düşünüp cesaretle evet dersen kararımı geri alırım. İşte elim, istediğin yere gidelim, yabancı ülkelere, köye, hatta istersen Viborg Mahallesi'ne.

Oblomov biraz sustuktan sonra:

— Seni ne kadar sevdiğimi bilsen...dedi.

— Sevgini ispat etmeni istemiyorum senden. Sadece kısa bir cevap istiyorum.

— Bana işkence etme, Olga.

— Söyle İlya, haklı mıyım, değil miyim?

Oblomov açık ve kesin olarak:

— Evet, haklısın, dedi.

— O halde ayrılmalıyız. Seni burada kimse görmesin. Benim ne kadar bitkin olduğumu fark etmesinler.

Oblomov bir türlü gidemiyordu.

Olga sordu:

— Evlensek bile ne olacaktı?

Oblomov cevap vermedi.

— Her gün biraz daha derin bir uykuya dalacaktın, değil mi? Ben ne olacaktım? Benim nasıl bir insan olduğumu biliyorsun. Hiçbir zaman ihtiyarlamayacağım. Yaşamaktan bezmeyeceğim. Halbuki seninle günü gününe bir hayat sürecektim. Noel'i, karnavalı bekleyecektik. Konukluğa, dansa gidecektik. Hiçbir şey düşünmeyecektik. Akşam olunca hemen yatacak, günün bu kadar rahat geçmiş olmasına şükredip ertesi gün uyanınca dünkü gibi bir gün geçirmeyi dileyecektik. Geleceğimiz bu olacaktı değil mi? Sen buna hayat mı diyorsun? Ben kahrolurdum, ölürdüm. Ama niçin? Niye? Bari sen mutlu olur muydun?

Oblomov tavana baktı, kımıldamak, kaçıp gitmek istedi. Ayakları ona itaat etmiyordu. Bir şey söylemek istedi, ağzı kupkuruydu; dili dönmüyor; sesi boğazından çıkmıyordu. Elini Olga'ya uzattı:

— O halde... diye başladı, fakat devam edemedi. Cümlesini, "Elveda!" der gibi gözleriyle tamamladı.

Olga da konuşmak istedi, ama konuşamadı. Ona elini uzattı. Fakat dokunmadan geri çekti. O da, "Elveda!" demek istedi. Fakat ağzından sadece boğuk bir ses çıktı. Yüzü

bir tuhaf oldu, elini ve başını Oblomov'un omzuna koydu ve hıçkırmaya başladı. İradesini kaybetmiş gibiydi. Sağduyusu elinden gitmiş, ortada ıstırap karşısında âciz, basit bir kadın kalmıştı. Hıçkırıklar arasında:

— Elveda, elveda! diyordu.

Oblomov susuyor, onu durdurmaya cesaret edemeyerek, korku içinde bekliyordu. Ne ona, ne kendisine merhamet duyuyordu; ama acınacak bir haldeydi. Olga bir koltuğa düştü. Dirseğini masaya dayadı ve mendilini yüzüne kapayarak acı acı ağladı. Gözyaşları parktaki gibi ani ve geçici bir kederden doğan coşkun bir sele değil, boş kırlara, sine sine yağan kasvetli sonbahar yağmurlarına benziyordu.

Oblomov nihayet:

— Olga, dedi, niçin kendine eziyet ediyorsun? Beni seviyorsan benden ayrılma; beni olduğum gibi kabul et. İyi taraflarımı sev.

Olga, başını kaldırmadan iki yanına salladı:

— Hayır, hayır, benim için merak etme. Acı duyacağımdan korkma. Kendimi bilirim. Şimdi doyasıya ağlarım ve bir daha ağlamam. Beni durdurmaya kalkma... Git artık... Hayır, dur biraz... Tanrı beni cezalandırıyor. İçime bir hançer sokuyor; şurama, kalbime.

Tekrar hıçkırmaya başladı. Oblomov:

— Ya bu acı sürer giderse? dedi. Sağlığın bozulursa? Böylesi gözyaşları zehirdir. Olga, meleğim, ağlama. Unut hepsini.

— Hayır, bırak ağlayayım. Ben gelecek için değil, geçmiş için ağlıyorum. Her şey gitti, uzaklaştı. Ağlayan ben değilim. Hatıralarım ağlıyor. Yaz ayları... Park... Hatırlıyor musun? Ağaçlı yolu, leylakları düşünüyorum. Bu hatıralar kalbimi dolduruyor. Onları koparmak acı, pek acı!

— Olga, ya ölürsen? Olga düşün biraz...

Olga başını kaldırdı ve gözyaşları arasından Oblomov'a bakmaya çalışarak:

— Hayır, ölmem, dedi. Ben artık anladım ki sende sevdiğim, sende bulmak istediğim şey, Ştolts'un bana gösterdiği, onunla birlikte kurduğumuz şeydi. Olan bir Oblomov'u değil, olacak bir Oblomov'u sevdim. Sen iyisin, dürüst bir insansın İlya. Duygulusun. Ama bir kumru gibi. Başını kanadının altına sokuyor ve öylece kalıyorsun. Bütün hayatını tavan arasında ötmekle geçirebilirsin. Ama ben öyle değilim. Bu kadarı bana yetmez. Ben başka şeyler istiyorum. Ama nedir bu şeyler bilmiyorum. Sense bana neyi aradığımı söyleyemezsin. İstediğim şefkat değil ki benim... Onu herkes verebilir.

Oblomov'un bacakları hiç tutmaz oldu. Bir koltuğa yığıldı. Mendiliyle ellerini ve alnını sildi. Bu son söz çok insafsızcaydı. Oblomov'u çok derinden yaraladı. Birden içi yanmış, vücudu buz kesilmiş gibi oldu. Çıplaklığı yüzüne vurulan bir dilenci gibi mahcup, zavallı bir gülümsemeyle cevap verdi. Bu hakaret ve heyecan onu yıkmıştı. Umutsuzca gülümseyerek oturuyordu. Bütün parıltıları giden gözleri şunları söylüyordu: "Evet, ben zavallı, âciz bir garibim... Vurun, vurun bana..."

Olga birdenbire sözlerinin ne kadar zehirli olduğunu anladı. Oblomov'a doğru atılarak tatlı, şefkatli bir sesle:

— Affet beni dostum, dedi. Ne söylediğimi bilmiyorum. Deli gibiyim. Her şeyi unut. Gene eskisi gibi olalım. Bir şey değişmemiş olsun.

Oblomov ayağa kalktı, kararlı bir tavırla önünde durarak:

— Hayır, dedi, imkânsız. Gerçeği söylediğine pişman olma. Ben bütün bunları hak ettim.

— Ben hayaller peşinde garip bir kadınım. Kör olası bir huyum var. Niçin başka kadınlar, niçin Soniçka bu kadar mutlu da...

Olga ağlamaya başladı. Nihayet mendilini çekiştirerek:

— Git, dedi, yoksa dayanamayacağım.

Olga mendilini yüzüne kapayarak hıçkırıklarını tutmaya çalışıyordu. Birden başını kaldırdı.

— Niçin her şey böyle berbat oldu? Sana kim beddua etti İlya? Ne günah işledin? İyi yüreklisin, zekisin, duygulusun, soylusun. Ama gene de eriyip gidiyorsun. Seni için için yiyen nedir? Bu hastalığın bir adı yok mu?

Oblomov zor işitilir bir sesle:

— Var, dedi.

Olga yaş dolu gözleriyle sorar gibi baktı. Oblomov:

— Oblomovluk, diye mırıldandı. Sonra Olga'nın elini tuttu. Öpmek istedi, öpemedi. Yalnız dudaklarının üzerine kuvvetle bastı ve sıcak gözyaşları Olga'nın parmaklarına döküldü. Başını kaldırmadan, yüzünü göstermeden arkasını döndü ve odadan çıktı.

XII

Bütün gün nerelerde dolaştı, neler yaptı, Tanrı bilir; fakat eve pek geç döndü. Kapının vurulduğunu, köpeğin havladığını ilk duyan ev sahibi oldu. Zahar'la Anisya'yı uyandırıp efendilerinin geldiğini söyledi. İlya İlyiç, Zahar'ın kendisini nasıl soyduğunu, ayakkabılarını nasıl çıkardığını, omuzlarına hırkasını nasıl attığını fark etmedi bile. Yalnız gözü hırkaya ilişerek:

— Nedir bu? dedi.

— Bugün ev sahibi getirdi. Yıkamış, tamir de etmiş.

Oblomov, bir koltuğa oturdu ve artık kımıldamadı. Çevresinde her şey uykuya ve karanlığa gömülmüştü. Başını ellerinin içine almış, ne karanlığı fark ediyor, ne de saatin seslerini duyuyordu. Zihni belirsiz, garip düşüncelerin kargaşalığı içinde kaybolmuştu. Düşünceleri gökte, birbirine bağlanmadan, başıboş dolaşan bulutlar gibiydi. Hiçbirine hâkim olamıyordu. Kalbi ölmüş; bir an için hayatının akışı durmuştu. Eski düzeni bulabilmesi, yeniden yaşayabilmesi için zaman gerekti.

Darbe çok şiddetli gelmişti. Oblomov ne vücudunu, ne yorgunluğunu, ne de herhangi bir ihtiyacını hissediyordu. Bir kaya parçası gibi bütün gün olduğu yerde kalabilir ya da bir makine gibi bilinçsiz yürüyebilir, öteye beriye gidebilirdi.

İnsan böyle durumlarda ya kaderine boyun eğer ve bünyesi eski düzenini bulur ya da acının ağırlığı altında ezilir ve belki bir daha belini doğrultamaz.

Oblomov nerede oturduğunu, hatta bir yerde oturup oturmadığını bilmiyordu. Şafağın söktüğünü fark etmedi bile. İhtiyarın kuru öksürüğünü, kapıcının avluda odun kırdığını, evin içindeki gürültü patırtıyı işitiyor, fakat duymuyordu. Akulina'nın pazara gittiğini, İvan Matveyeviç'in koltuğunda kâğıt tomarıyla yoldan geçtiğini hem görüyor, hem görmüyordu. Ne horozların sesi, ne köpeğin havlaması, ne sokak kapısının gürültüsü onu derin uyuşukluğundan uyandırabiliyordu. Evin içinde fincan, bardak şıngırtısı, semaver sesi işitildi. Nihayet saat ona doğru Zahar elinde tepsiyle kapıyı açtı. Her zamanki gibi kapıyı ayağıyla vurup kapamak istedi. Ayağı boşa gitti ama tepsiyi düşürmedi. Uzun denemelerden sonra artık eli alışmıştı. Hem de Anisya'nın kapı aralığından kendisini gözetlediğini, bir şey düşürürse gelip onu utandıracağını biliyordu. Zahar, koca tepsiye iki eliyle sarılmış, çenesini göğsüne çekerek yatağa kadar kazasız geldi. Fincanları yatağın yanındaki masaya koyacağı sırada yatağın olduğu gibi durduğunu, efendisinin içinde yatmadığını gördü. Şaşırdı. Bir fincan, arkasından şeker kabı yere düştü. Onları tutayım derken tepsi sallandı. Ne var ne yok hepsi yere serildi. Tepsinin üstünde sadece bir kaşığı tutabilmişti. Anisya'nın ekmeği, şekeri, fincan parçalarını topladığını görünce:

— Nedir bu başımıza gelen? dedi. Beyefendi nerede?

Beyefendi koltukta oturuyordu. Yüzü onun yüzü değildi. Zahar ağzı açık bakakaldı.

— Ne? İlya İlyiç, bütün gece koltukta mı kaldınız? Niçin yatmadınız?

Oblomov, yavaş yavaş başını çevirdi. Bir şey görmeden, Zahar'a, dökülmüş kahveye ve şekerlere baktı. Ayağa kalkıp pencereye doğru yürürken:

— Ya sen fincanı niçin kırdın? dedi.

Dışarda lapa lapa kar yağıyordu. Yer bembeyazdı. Oblomov çiti, sebze bahçesini iyice örten karlara dalgın dalgın bakarak:

— Kar, kar, kar! dedi.

Sonra kısık, umutsuz bir sesle mırıldandı: "Her şeyi, her şeyi örtmüş." Yatağına yattı ve ağır, rahatsız bir uykuya daldı.

Ev sahiplerinin kapı sesiyle uyandığı zaman öğle geçmişti. Kapıdan çıplak bir kol ve içinde dumanı tüten bir börekle bir tabak göründü. Tatlı bir ses sordu:

— Bugün pazar, kıymalı börek yaptık, biraz yemez misiniz?

Bir cevap çıkmadı. Oblomov ateşler içinde yanıyordu.

Dördüncü Bölüm

I

İlya İlyiç'in hastalığından sonra bir yıl geçti. Bu bir yıl içinde dünyanın dört bir yanında binbir değişiklik olmuştu. Bir ülkede kargaşalık çıkmış, başka bir ülke rahata kavuşmuştu. Dünyada birçok parlak ışık sönmüş, birçok yeni ışık parlamıştı. Bir yerde doğanın gizli bir gücü bulunmuş ve yenilmiş, başka bir yerde insanlar evleriyle barklarıyla yok olmuştu. Eski hayat yıkılıp gidiyor, onun yerinde yeni hayat, taze çayır gibi yeşeriyordu...

Gerçi Viborg Mahallesi'nde, dul kadının evinde günler, geceler apansız ve sert sarsıntılar getirmeden rahat rahat geçmiş, dört mevsim eski yıllardan farksız olarak birbiri ardından gelmişti. Ama hayat yine de olduğu yerde kalmamıştı. Yaşayış biçimleri durmadan değişmiş, fakat değişiklik dünyamızın jeolojik devreleri gibi duyulmaz bir yavaşlıkla olmuştu. Tıpkı bir dağın yavaş yavaş aşınması ya da denizin yüzyıllar boyunca çekile çekile yeni bir kara parçasını meydana getirmesi gibi...

İlya İlyiç'in hastalığı geçmişti. Vekil tayin ettiği Zatiyortiy köye gitmiş, buğday satışının bütün hesaplarını göndermişti. Paradan kendisine maaşı ve masrafları için bir pay da ayırmıştı. Köylülerden alınacak paraya gelince, Zatiyortiy bir şey toplamadığını, çünkü köylülerin ya iyice iflas etmiş ya da

her birinin bir tarafa gitmiş olduğunu, haklarında bilgi edinmeye çalıştığını yazıyordu. Yol ve köprüler için acele etmeye gerek olmadığını söylüyordu. Köylüler bu yolda çalışmaktansa dağları, tepeleri tırmanarak aşmaya razı imişler. Kısacası Zatiyortiy'in gönderdiği raporlar da, hesaplar da Oblomov'u avutmuştu. Çiftliğine kendinin gitmesine gerek olmadığı kanısına vardı, şimdilik hesaplardan memnun kaldı.

Zatiyortiy evi yapma işine de başlamıştı. Bucak mimarının yardımıyla malzeme hesaplarını yapmış ve kâhyaya baharda keresteleri taşımaya başlamasını ve tuğlalar için bir baraka yapmasını söylemişti. Böylece Tanrı izin verirse Oblomov baharda çiftliğe gidip inşaata başlayabilecekti. O zamana kadar da köylülerden para toplanabilecek ve masrafları kapabilmek için çiftlik rehine verilecekti.

İlya İlyiç iyileştikten sonra uzun süre kasvetli günler geçirmiş, bazen saatlerce mahzun mahzun oturmuş, Zahar'ın sözlerine, bardakları kırmasına, masayı tozlu bırakmasına aldırış etmez olmuştu. Bayram günlerinde Oblomov'a çörek getiren ev sahibi kadın da onu birkaç defa gözyaşları içinde bulmuştu.

Fakat zamanla acı kederin yerine sessiz bir uyuşukluk gelmişti. İlya İlyiç saatlerce karın yağmasını, avluda, yolda birikmesini, kümesi, bahçeyi örtmesini seyrediyordu. Yine saatlerce kahve değirmeninin horultusuna, köpeğin havlamasına, Zahar'ın ayakkabıları boyamasına, saatin tiktaklarına dalıyordu. Ev sahibi kadın her zamanki gibi ara sıra odasına giriyor, bir şey satın almak gerek mi, bir şey yemek ister mi diye soruyordu. Tam o sırada çocuklar koşarak içeri giriyorlar, Oblomov kadınla nazik bir ilgisizlikle konuşuyor, çocukların dersleriyle uğraşıyor, okumalarını dinliyor, çocukların gevezeliklerine dalgın dalgın, isteksiz isteksiz gülümsüyordu.

Ama dağlar yavaş yavaş aşınıyor, denizler karadan çekiliyor ya da karaya doğru ilerliyor ve Oblomov zamanla nor-

mal hayatını buluyordu. Yazı, sonbaharı ve kışı tembel ve rahat geçirdi.

Oblomov baharı bekliyordu. Niyeti köye gitmekti. Mart ayında âdet olduğu üzere tarlakuşu biçiminde çörekler pişti. Nisanda çift pencerelerin birer teki açıldı. Oblomov'a Neva'nın buzlarının çözüldüğünü ve baharın geldiğini söylediler.

O da bahçede gezinmeye başladı. Sonra sebzeler dikildi. Bahar bayramları, 1 Mayıs her zamanki merasimleriyle geçti. Koruda çay içilmeye başlandı.

Yaz başında iki büyük bayramdan konuşulmaya başlandı: Biri İvan Matveyeviç'in, öteki de Oblomov'un isim günleri. Bunlar uzun uzun hazırlanılacak önemli günlerdi. Ev sahibi kadın çarşıdan güzel bir dana eti aldığı ya da nefis bir börek pişirdiği zaman, "Ah! İsim günlerinde de böyle bir dana bulabilsem, böyle bir börek pişirebilsem..." diyordu. İlya yortusunda Baruthane gezintisinde, Kolpinoda Smolensk Mezarlığındaki bayramdan uzun uzun söz edildi. Pencerelerin altında kuluçkanın guluk gulukları ve yeni piliç kuşaklarının cıvıltıları duyuldu. Tavuklu, mantarlı börekler pişti; taze hıyar turşuları yenildi. Ve nihayet sofrada çilek, ahududu göründü. Ev sahibi Oblomov'a, "İşkembe artık o kadar iyi değil. Dün iki bağına yetmiş kapik istediler. Hem de ufacık şeyler. Ama taze somon balığı var, isterseniz her gün soğuk balık çorbası yapabilirim." dedi.

Pşenitsinlerin evinde yemekler nefisti. Sadece Agafya Matveyevna ideal bir ev kadını olduğu için değil, biraz da kardeşi yiyecek konusunda zevkine pek düşkün olduğu için. İvan Matveyeviç elbisesine, çamaşırlarına hiç bakmazdı. Yıllarca aynı elbiseyi giyerdi, yenisini almak için para harcamak ona çok zor gelirdi. Elbisesini hiçbir zaman özene bezene asmaz, çuval gibi kaldırıp bir yana atardı. İç çamaşırlarını işçiler gibi yalnız cumartesi günleri değiştirirdi. Fakat yiyecek konusunda paraya acımazdı.

Memuriyete girdiği zaman kendi kendine şöyle bir mantık yürütmüştü: "Kimse insanın karnındakini görmez ve dedikodusunu etmez, ama kalın bir saat zinciri, yeni bir ceket, parlak kunduralar herkesin diline düşer."

İşte bu nedenle Pşenitsinalarda dananın, balığın, çilin en iyisi yenirdi. Bazen pazara ya da Milyutin'in dükkânına kendisi gider, bir av köpeği gibi dört tarafı koklayarak yürür ve horozların en besilisini bulup paltosunun altında eve getirirdi. Hindi için verdiği dört rubleye acımaz, şarabın en iyisini satın alır ve kilit altında saklardı. Ama sofrada kimsenin evde yapılmış votkadan başka içki gördüğü yoktu. Şarabı yukarda, kendi odasında içerdi. Tarantyev'le balığa gittiği zaman paltosunun altında nefis bir şişe Madeira getirir, lokantada çaya kendi romunu katardı.

Irmakların getirdiği çamurlarla deniz dibinin yükselmesi, dağların aşınması, her yerde olduğu gibi Anisya'nın hayatında da oluyordu: Ev sahibi kadınla aralarındaki sevgi çözülmez bir bağ ve sonunda bir hayat birliği haline gelmişti. Oblomov ev sahibi kadının candan ilgisini görerek, bir gün ona şakadan, yemek işlerini büsbütün kendi üzerine almasını ve onu bütün bu sıkıntılardan kurtarmasını rica etti. Kadının yüzü sevinçle parladı. Anlayışlı bir eda ile gülümsedi. Böylece iş alanı genişlemişti. Bir ev yerine iki evi, daha doğrusu büyük bir tek evi kendisi yönetecekti. Anisya da onun emrine giriyordu. Kardeşiyle görüştü, ertesi gün Oblomov'un mutfağı Agafya Matveyevna'nın mutfağına taşındı. Gümüş takımlar, tabaklar onun dolabına konuldu ve Akulina aşçılıktan kümes ve sebze bahçesi bakımına verildi.

Şimdi artık her şeyin ölçüsü genişlemişti. Çay, şeker ve erzak bol bol alınıyor, reçel, turşu işleri alabildiğine kabarıyordu. Agafya Matveyevna'nın cüssesi bile büyümüş gibiydi. Anisya da kollarını kartal gibi açmıştı ve yaşam bir ırmak gibi akmaya başlamıştı.

Oblomov öğle yemeğini saat üçte bütün aile ile birlikte yiyordu. Yalnız ev sahibinin kardeşi daireden çok geç döndüğü için yemeğini yalnız başına ve çok kere mutfakta yiyordu. Çayı ve kahveyi Oblomov'a artık Zahar değil doğrudan doğruya ev sahibi kadın getiriyordu.

Zahar'a canı istediği zaman odanın tozunu almak kalıyordu. Canı istemediği zaman Anisya bir kasırga gibi odaya giriyor ve yarı toz beziyle, yarı elleriyle ve hatta biraz da burnu ile bir anda her şeyi silip süpürüyor, yerli yerine koyup çıkıyordu. Oblomov bahçeye çıktığı zaman Agafya Matveyevna da bazen odaya giriyor, her şeyi yerli yerinde görmezse başını sallıyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor, yastıkları kabartıncaya kadar dövüyor, yastık yüzlerine bir göz atıp, bunları değiştirmeli diyerek hemen çıkarıyor, pencerelerin tozunu alıyor ve odadan çıkmadan önce kanepenin arkasını yokluyordu.

Denizin dolması, dağların aşınması, volkanik patlamalardan kalan alüvyonların taşınması gibi ağır değişmeler, Agafya Matveyevna'nın hayatında da oluyordu. Ama hiç kimse ve hele kendisi bunun hiç farkına varmıyordu. Bu değişme ancak türlü türlü beklenmedik sonuçlarla belli oldu.

Acaba niçin geçen yıl ve daha önceleri bugünkü kadın değildi? Eskiden kızartma yanınca, balık fazla haşlanınca, çorbanın sebzesi unutulunca Akulina'yı soğukkanlılıkla ve kayıtsızlıkla azarlayıp geçerdi. Şimdi ise böyle bir şey oldu mu derhal sofradan fırlayıp kalkıyor, mutfağa koşuyor, Akulina'ya acı acı sitemler ediyor, hatta ona, Anisya'ya küsüyor ve ertesi gün sebzelerin çorbaya konmasına, balığın iyi haşlanmasına kendisi bakıyordu. Niçin böyle oluyordu? Belki, diyeceksiniz, kadın bütün çalışma gücüyle ve gururuyla sarıldığı ev işlerindeki kusurları bir yabancının görmesinden utanıyordu.

Çok doğru; fakat niçin eskiden akşam saat sekizi geçince gözlerini zor açık tutarken ve saat dokuzda çocukları yatır-

dıktan, mutfakta ateş sönmüş mü, bacalar kapanmış mı, her şey yolunda mı diye yokladıktan sonra yatıp sabahın saat altısına kadar evin içinde top patlasa uyanmazken, şimdi Oblomov tiyatroya ya da İvan Gerasimoviçlere gidip geç geldiği zaman bir türlü uyuyamıyordu? Bir sağa, bir sola dönüyor, haç çıkarıyor, içini çekiyor, gözlerini kapıyor, fakat uykusu bir türlü gelmiyordu. Sokakta bir gürültü olur olmaz başını kaldırıyor, bazen yataktan fırlıyor, pencerenin kanadını açıp, acaba gelen o mu, diye etrafı dinliyordu.

Sokak kapısı çalınır çalınmaz atkısını omzuna alıp mutfağa koşarak Zahar'ı ya da Anisya'yı uyandırıyor, kapıya gönderiyordu. Diyeceksiniz ki, Agafya Matveyevna titiz bir ev kadınıdır. İstemez ki evinde düzensizlik olsun, kiracısı sokakta sarhoş, kapıcıyı uyandırıncaya kadar kapıyı çalsın ve çocukları uyandırsın.

Evet, çok doğru; fakat acaba niçin Oblomov hasta olduğu zaman odasına kimseyi bırakmaz, döşemeye halılar, keçeler serer, pencereleri kapar, Maşa ya da Vanya kahkahayla gülse ya da bir yaygara koparsa o kadar nazik, o kadar iyi kalpli olduğu halde yaman bir öfkeye kapılırdı? Niçin Zahar'a ve Anisya'ya güvenmeyerek bütün gece yanında oturur ve gözlerini ondan ayırmazdı? Sabah erken kilisenin çanları çalınınca hemen mantosunu giyer, bir kâğıdın üstüne büyük harflerle "İLYA" yazarak kiliseye koşar ve kâğıdı papaza vererek hasta bir adam için dua etmesini ister, karanlık bir köşede diz çöker, yüzünü yerlere kapayarak uzun zaman orada kalırdı. Sonra pazara, oradan da acele acele eve koşar, Oblomov'un kapısına gelir ve Anisya'ya fısıltıyla, "Nasıl oldu?" diye sorardı. Diyeceksiniz ki bu da kadınlığın tabiatındaki merhamet ve şefkat duygularından geliyordu.

Çok güzel! Ama Oblomov'un iyileştikten sonra bütün kış mahzun mahzun durduğunu, onunla konuşmadığını, odasına hiç bakmadığını, işlerine, hareketlerine ilgi göstermediğini, onunla gülüp şakalaşmadığını görünce niçin zayıf-

ladı, dünyasından soğudu, hiçbir şeye bakmaz oldu? Kahve öğütürken ne yaptığını bilmez ya da içine o kadar şikore katardı ki kahve içilmez olurdu. Kendisi ağzının tadını kaybettiği için bunun farkına bile varmazdı. Akulina, balığı yarı çiğ yarı pişmiş sofraya getirir, İvan Matveyeviç homurdanarak kalkar giderdi. Agafya Matveyevna taş kesilmiş gibi durur, hiçbir şeyin farkına varmazdı. Eskiden hiç kimse onu düşünceli görmemişti. Tabiatında böyle bir şey yoktu. Hep hareket halinde bulunur, her şeye göz kulak olurdu. Şimdi ise, bazen havan kucağında uyumuş gibi hareketsiz duruyor, sonra birdenbire havanı öyle bir kuvvetle dövmeye başlıyordu ki, köpek kapı kırılıyor sanarak havlıyordu.

Ama Oblomov biraz canlanıp da kibarca gülümsemeye, ona eskisi gibi bakmaya, kapı aralığından hareketlerini gözetlemeye, onunla şakalaşmaya başlar başlamaz tekrar zindeleşti. Eskisi gibi neşe ile, canlılıkla işine sarıldı, yalnız küçük bir farkla; eskiden sağlam yapılı bir makine gibi bütün gün rahat, düzenli çalışırdı; yavaş yavaş yürür, sakin bir sesle konuşur, kahveyi öğütür, kelle şekerini kırar, elekten bir şey geçirir, örgüsünü ele alır, şişi bir saatin rakkası gibi gidip gelir, oturduğu yerden ağır ağır kalkar, mutfağa giderken durur, dolabı açar, bir şey alır götürür ve bütün bunları bir makine gibi yapardı.

İlya İlyiç'in aileye katıldığı günden beri ise havan dövmesi, elek elemesi başka türlü olmuştu. Örgüsünü hemen hemen unutmuştu. Oturup örmeye başladığı zaman, Oblomov Zahar'dan kahve isteyince kendisi hemen mutfağa koşar, nişan alır gibi dikkatle etrafına bakar, kaşığı kavrayıp üç kaşık kahve çıkarır, ışıkta iyice gözden geçirir, sonra kaymağın kalın olmasına dikkat ederdi. Oblomov'un sevdiği yemek pişiyorsa ocağa gider, tencerenin kapağını kaldırır, koklar, tadar, nihayet kendi eliyle tencereyi ateşte tutardı. Oblomov için havanda bir şey döverken ya da rendelerken işe öyle canla başla sarılırdı ki kan ter içinde kalırdı. Bütün ev işleri onun

için yeni bir anlam kazanmıştı. İlya İlyiç'in rahatı ve keyfi her şeyden önce gelirdi. Eskiden bunlar bir ödev, şimdi ise bir zevkti. Hayatı kendine göre bir değişiklik, bir zenginlik kazanmıştı.

Ama kendisi, içinde olup bitenin farkında değildi. Hiçbir şey düşünmeden bu tatlı köleliği olduğu gibi kabul ediyor, ona karşı koymamakla beraber fazla ileri de gitmiyor, heyecana kapılmıyor, geleceğe ait hayaller kurmuyor, sinirlerini işe karıştırmıyordu. Sanki birdenbire başka bir dine iman etmiş, ne olduğunu anlamak, kurallarını bilmek bile istemeden ibadetini yapıyor, verilen emirleri körü körüne yerine getiriyordu. Bu yeni iman ona nasılsa gelmiş, hiç aramadığı, beklemediği bir bulut gibi onu sarıvermişti. Oblomov'a âşık olmak, onun için soğuk almak ya da zehirli sıtmaya yakalanmak gibi bir şey olmuştu. Kendisi farkında değildi. Birisi ona bunu söylese yeni bir şey duymuş gibi olacak, gülümseyecek ve kızaracaktı.

Oblomov'a hizmet etmeyi bir ödev olarak kendiliğinden sessizce benimsemişti. Gömleklerini ayrı ayrı tanır, çoraplarının deliklerini sayar, hangi ayakla yataktan çıktığını, gözünde ne zaman arpacık çıkacağını, hangi yemekleri sevdiğini, bunlardan kaç tabak yiyeceğini bilirdi. Keyifli midir, dertli midir, az mı, çok mu uyumuştur, hemen fark ederdi. Sanki bütün hayatı boyunca onu incelemişti; fakat bütün bunları niçin bildiğine şaşmaz, Oblomov'un kendisi için ne olduğunu, niçin bu kadar zahmete girdiğini düşünmezdi. Onu seviyor musun diye sorsalar, gülümseyerek evet der, fakat Oblomov evinde ancak bir hafta kalmış da olsa, yine aynı cevabı verirdi.

Niçin bunca insan arasında onu sevmişti? Niçin aşksız evlenmiş, otuz yaşına kadar aşksız yaşamış da şimdi birdenbire aşka düşmüştü?

Her ne kadar aşkın ele avuca sığmaz bir şey, insanı durup dururken hasta eden bir illet olduğu söylenirse de onun da

her şey gibi kendine göre nedenleri ve kanunları vardır. Bu kanunlar henüz layıkıyla incelenememiştir. Çünkü aşka düşen bir insanın kendi ruhunda filizlenen bu duyguyu, gözlerini kapayan büyüyü bir bilgin gözüyle seyretmeye vakti yoktur. Kalbinin ne zaman ve nasıl hızla çarpmaya başladığını, nasıl birdenbire kendini feda edebilecek kadar güçlü bir bağla bağlandığını, nasıl kendini unutup sevgisiyle bir olduğunu, zekâsının nasıl uyuştuğunu ya da alabildiğine inceldiğini, iradesinin, düşüncesinin nasıl esir olduğunu, dizlerinin nasıl titrediğini, ateşinin nasıl yükselip gözlerinin nasıl yaşla dolduğunu göremez...

Agafya Matveyevna daha önce Oblomov'a benzer kimse görmemiş, görse de uzaktan görmüştü. Onun gibileri sevebilirdi. Ama onlar başka bir âlemde yaşıyorlardı, kendini onlara yaklaştıracak bir fırsat çıkmıyordu. İlya İlyiç, kocası kâtip Pşenitsin gibi kısa adımlarla acele acele yürümüyor, durup dinlenmeden evrak yazmıyor, daireye geç kalacağım diye ödü kopmuyor, insana hep bir şey bekleyerek, neredeyse semerleyip sırtına binecekmiş gibi bakmıyordu. O her şeye ve herkese sanki kendisine saygı gösterilmesini istermiş gibi korkusuzca, dosdoğru bakıyordu.

Yüzü kaba ve kırmızı değil, yumuşak ve güzeldi; elleri kardeşinin elleri gibi kırmızı ve titrek değil, küçük ve beyazdı. Oturuşu, bacak bacak üstüne atışı, başını avuçları içine alışı ne kadar sakin, ne kadar rahat ve zarifti. Kardeşinden, Tarantyev'den başka türlü bir konuşması vardı. Söylediklerinin çoğunu anlayamazdı ama sözlerinin çok derin, çok güzel olduğunu hissederdi. Onun anladığı şeyleri bile Oblomov herkesten başka türlü söylerdi. İnce ince çamaşırlar giyer, her gün de değiştirirdi. Kokulu sabunla yıkanır, tırnaklarını temiz tutardı. Her şeyi ne kadar temiz ve sevimli idi. Çalışmaya ihtiyacı yoktu. Kendisi hiçbir şey yapmaz, bütün işlerini başkaları görürdü. Emrinde Zahar ve Zahar gibi üç yüz kişi daha vardı. O, kibar bir beyzade idi. Parlak ve gösterişli idi.

Ne kadar da nazikti. Yürüyüşü, hareketleri ne kadar tatlı idi. Eli kadife gibi yumuşacıktı. Halbuki kocasınınkinin dokunuşu vuruştan farksızdı. İnsana bakmasında ve konuşmasında öyle bir kibarlık, öyle bir incelik vardı ki...

Kadın bütün bunları düşünerek, bilerek sevmiyordu. Fakat herhangi bir kimse Oblomov'un onun hayatına girmekle ruhunda yaptığı etkiyi açıklamaya kalksa ancak böyle açıklardı.

İlya İlyiç bu eve yerleşmesinin, ev sahibinin kardeşinden, günde artık eskisinin üç misli kemik yemeye başlayan köpeğe varıncaya kadar, herkes için ne demek olduğunu anlıyordu. Fakat işlerin ne kadar ileri gittiğini, ev sahibinin kalbinde ne umulmadık bir yer kazandığını fark etmiyordu. Yemek, çamaşır ve oda işlerinde gösterdiği telaşlı ilgiyi tabiatının bir özelliği sayıyordu. Bu tarafını zaten ilk konuşmalarında, Akulina ansızın odaya çırpınan bir horoz getirip de Agafya Matveyevna'nın aşçısının bu yersiz işgüzarlığına kızmasına rağmen gene de satılacak horozun o değil, kurşuni çil horoz olduğunu söylemeye fırsat bulduğu zaman anlamıştı. Agafya Matveyevna'nın Oblomov'a cilve yapmasına, içinde olup bitenlerden en büyük bir işaret vermesine imkân yoktu. Çünkü bunların kendisi de farkında değildi. Son zamanlara kadar başına böyle hallerin hiç gelmediğini düşünemiyordu. Aşk onda kayıtsız şartsız bir bağlanma şeklinde kendini gösteriyordu. Oblomov onun kendisine karşı takındığı tavırların gerçek anlamını kavrayamıyor, bunları tabiatının bir özelliği olarak görüyordu. Kadının bu kadar tabii, bu kadar feragatli bir bağlanışı kendisi için olduğu kadar Oblomov ve başkaları için de bir sırdı. Bu bağlanışta bir çıkar kaygısı bulunamazdı. Çünkü kiliseye mumlar dikip Oblomov'un iyileşmesine dua ederken Oblomov'un bundan hiç haberi olmazdı. Başucunda oturup sabahlara kadar uyumadığını da kimseler bilmezdi.

Oblomov'un ona karşı davranışı daha basitti. Agafya Matveyevna durmadan gidip gelen dirsekleri, gayreti, dikkati, mutfaktan kilere, kilerden mahzene gidip gelmeleri, kusursuz ev kadınlığı ile Oblomov için çocukluğunda baba evinde zihnine yerleşmiş olan o rahat, o değişmez ev hayatının canlı bir örneğiydi. Babası, dedesi, bütün ailesi ve konukları, kendileri rahat bir tembellik içinde otururken ve yatarken, evin içinde onları durmadan kollayan uyanık gözler ve durmadan çalışan, çamaşırları yıkayan, yiyecek içecekleri hazırlayan, onları giydiren, yatıran, öldükleri zaman gözlerini kapayacak olan eller bulunduğunu bilirlerdi. Oblomov şimdi de kanepesinde rahat rahat otururken onun hayatı için yapılan işleri, didinmeleri, gidip gelmeleri görüyordu ve biliyordu ki yarın güneş doğmasa, gökyüzü görünmez olsa, dünya sele suya batsa gene de sofrasına çorba ve kızartma gelecek, çamaşırı tertemiz olacak, duvarın örümcekleri alınacak ve bütün bunları onun ruhu bile duymayacaktı. Canının ne istediğini düşünmek zahmetine bile girmeden başkaları keşfedecek ve hazırlayıp önüne getirecekti. Hem de getiren eller Zahar'ın kirli elleri değil, beyaz ve temiz eller, dirseklere kadar çıplak kollar olacak, karşısında tembel ve kaba bir surat değil, sevimli, neşeli bir yüz, bağlılık dolu bir gülümseme görecekti.

Oblomov'un ev sahibi ile dostluğu günden güne artıyordu. Ama ona âşık olmak aklından bile geçmiyordu. Aşk onun için artık kızamığa, çiçeğe, sıtmaya tutulmak gibi bir şeydi; aklına gelince ürperiyordu.

Agafya Matveyevna'ya gittikçe artan bir yakınlık duyması sevgiyle ilgisi olmayan, sadece bir insanın ateş karşısında yavaş yavaş ısınması gibi bir şeydi.

Yemekten sonra bazen onun odasında bir süre kalır, piposunu içer, sofra takımlarını kaldırmasını, fincanları, özellikle kendi fincanını çıkarıp dikkatle yıkamasını, kurulamasını, içine kahve döküp herkesten önce kendisine özene öze-

ne vermesini seyrederdi. Kapı aralık kalınca gözleri dolgun boynuna, yuvarlak dirseklerine takılır, kapı uzun bir süre kapalı kalırsa gidip ayağıyla yavaşça açar, onunla şakalaşır ya da çocuklarla oynardı. Bununla beraber onu görmediği sabahlar hiç de aramazdı. Yemekten sonra çok defa kendi odasına gidip iki saat kadar uyurdu. Fakat uyanır uyanmaz çayının hazır olacağını da bilirdi. Asıl mesele de bütün bunların rahatlık içinde yapılmasıydı. Oblomov'un kalbinde hiçbir üzüntü yoktu. Agafya'yı görecek miyim, görmeyecek miyim? Acaba ne düşünüyor? Ona ne söyleyeceğim? Filan şeyi sorarsa ne cevap vereceğim? Yüzüme nasıl bakacak? gibi üzüntülere, meraklara düşmüyordu.

Uykusuz gecelerden, acı tatlı gözyaşlarından eser yoktu. Piposunu içip onu seyrediyor, bazen bir şey söylüyor, bazen söylemiyordu. İçinde üzüntü, karartı yoktu. Hiçbir şey beklemiyor, hiçbir yere girmek istemiyor, her istediğini bulmuş gibi yaşıyordu. Agafya Matveyevna onu hiçbir işe sürüklemiyor, ondan hiçbir şey istemiyordu. Oblomov'un ruhunda tutkular, istekler, kahramanlık tasarıları doğmuyordu. Zamanın geçişine, ömrünün boşuna harcanmasına, iyi kötü hiçbir iş yapmayışına, bir ot gibi yaşamasına hayıflanmıyordu. Sanki görünmez bir el onu değerli bir çiçek gibi bir saksıya koymuş, soğuktan, sıcaktan, yağmurdan koruyor ve şefkatle besliyordu.

Oblomov:

— İğneyi burnunuzun önünde amma da çabuk işletiyorsunuz, Agafya Matveyevna! dedi. Gömleğinizi burnunuza dikeceksiniz diye ödüm kopuyor.

Kadın gülümsedi. Kendi kendine konuşuyor gibi:

— Şimdi dikişi bitiriyorum. Yemek yiyeceğiz, dedi.

— Ne yemeği var?

— Lahana turşusuyla somon balığı. Mersinbalığı bulamadık. Bütün dükkânlara baktım. Kardeşim de aradı. Bir yerde yoktu. Ama Karetni'de bir tüccar ısmarlamış. Tutar-

larsa balıkçı bize bir parça ayıracak. Dana kızartması da var. Ha! Bir de mısır tavası...

— Mükemmel! Bunu düşündüğünüze çok memnun oldum, Agafya Matveyevna! Umarım Anisya unutmamıştır.

— Hiç yakasını bırakır mıyım? (Mutfağın kapısını açarak) Bakın kızarıyor. Nerede ise hazır olur...

Kadın dikişini bitirdi, her şeyi toplayıp yatak odasına götürdü.

Oblomov bu çeşit konuşmalarla ona, ısınmak için bir ateşe yaklaşır gibi, gittikçe daha fazla sokuluyordu. Bir gün o kadar fazla sokuldu ki az kalsın bir yangın, hiç değilse bir tutuşma oluverecekti.

Odasında bir aşağı bir yukarı yürürken kapıdan Agafya Matveyevna'nın dirseklerinin müthiş bir hızla işlediğini gördü. Yanına giderek:

— Hep iş, hep iş! Ne yapıyorsunuz? dedi.

— Şikore dövüyorum.

Oblomov, kolunu tutup onu işinden alıkoymaya çalışarak:

— Ya sizi bırakmazsam? dedi.

— Bırakın. Daha şeker de kıracağım. Çöreğiniz için şarap da çıkacak.

Oblomov kolunu bırakmıyor ve yüzünü arkasından boynuna yaklaştırıyordu.

— Size bir şey soracağım. Sizi sevecek olsam ne olur?

Kadın gülümsedi. Oblomov tekrar sordu:

— Siz de beni sever miydiniz?

— Neden sevmeyeyim? İnsanların birbirini sevmesi Tanrının emri.

— Ya sizi öpersem...

Oblomov bunu derken kadına o kadar yaklaştı ki, Agafya Matveyevna sıcak nefesini yanağında duydu.

— Daha bayram gelmedi.

— Hayır, şimdi öpüşelim.

— Tanrının izniyle paskalyaya kadar yaşarsak görüşürüz.

Bunu söylerken halinde hiçbir telaş, hiçbir şaşkınlık yoktu. Yuları takılan bir at gibi dimdik ve sakin duruyordu. Oblomov boynundan hafifçe öptü.

— Aman dikkat edin. Şikore dökülecek. Çöreğinize ne koyarım sonra?

— Zararı yok.

— Hırkanıza ne olmuş? Bakın, bir leke daha! Zeytinyağı olacak, nereden damlamış acaba, kandilden olmasın?

— Nereden oldu bilmiyorum.

— Kapıya süründünüz herhalde. Dün menteşeleri yağlamıştık, gıcırdamasın diye. Hırkanızı hemen çıkarın, verin bana. Yıkayayım. Yarına kadar kurur.

Oblomov tembel tembel hırkasını çıkararak:

— Ne kadar iyisiniz Agafya Matveyevna, dedi. Ne yapalım, biliyor musunuz? Sizinle gidip bizim çiftlikte yaşayalım, orada ev işleri çok daha keyiflidir. Her şey bulunur. Mantar, meyve, reçel...

Agafya Matveyevna hafifçe içini çekerek:

— Gitmem, ne diye gideyim? Biz burada doğmuşuz, burada yaşıyoruz, burada öleceğiz, dedi.

Oblomov ona hafif bir heyecanla baktı. Ama gözleri parlamadı, yaşlanmadı. Ruhu ne göklere havalandı, ne de büyük işler kurarak coştu. Bütün istediği kanepeye uzanıp onun kollarına bakmaktı.

II

İvan yortusunu büyük bir neşe ile geçirdiler. Arife günü İvan Matveyeviç daireye gitmedi. Fakat kâh bir çanta ile, kâh bir sepetle durmadan şehirden bir şeyler getirdi durdu. Agafya Matveyevna üç gün kahve ile yetindi. Bütün aile hafif şeylerle karınlarını doyurdular. Yalnız Oblomov üç gün başkalarının yemediğini yedi. Anisya, bayram gecesi hiç uyumadı. Yalnız Zahar iki kişinin uykusunu birden uyudu ve bütün bu hazırlıklara küçümsemeye benzer bir eda ile baktı.

Kontun evinden çağrılan iki aşçıbaşıya şunları söyledi:

— Bizim Oblomovka'da her bayram böyle yemek yerdik. Biz beş çeşit pasta, türlü türlü de salça yapardık. Bütün ev halkı ve konuklar iki gün yedikten sonra geri kalan da beş gün daha idare ederdi. Yemekler bitince de gene konuklar gelir ve tekrar aynı yemekler yapılırdı. Burada ise yılda bir defa böyle yemek yapılıyor.

Ziyafette ilkönce Oblomov'a yemek verdi ve boynunda nişan asılı birine hizmet etmek istemedi: "Benim efendim doğuştan soyludur, bu konuklar hiçbir şey değil." dedi.

Masanın dibinde oturan Tarantyev'e hiç yemek vermedi ya da canı ne kadar vermek istediyse o kadar verdi. İvan Matveyeviç'in bütün daire arkadaşları (otuza yakın) oradaydılar. Kocaman bir alabalık, tavuklar, keklikler, kaymak-

lı dondurma ve nefis bir şarap ziyafet listesinin başında geliyordu. Yemek bitince herkes birbirini kucakladı, ev sahibinin zevki göklere çıkarıldı ve kâğıt oyunları başladı. İvan Matveyeviç herkesin önünde eğiliyor, teşekkür ediyor ve sevgili konuklarına bir yemek yedirmek için yıllık kazancının üçte birini harcadığını söylüyordu. Davetliler sabaha karşı yürüyemez bir halde çıktılar ve ev Oblomov'un isim gününe kadar sessizlik içinde kaldı.

O gün Oblomov'un konukları yalnız İvan Gerasimoviç, bir de Alekseyev idi, hani şu hikâyemizin başında İlya İlyiç'i bir mayısta Yekateringof'a çağıran sessiz sedasız adam. Oblomov İvan Matveyeviç'ten aşağı kalmak istememiş ve o taraflarda bilinmeyen nefis yemekler yaptırmıştı.

Yağlı börekler yerine şeffaf gibi duran hamur işleri vardı. Çorbadan önce istiridye yendi. Tavuklar daha süslüydü, et daha iyi, sebzeler daha nadide idi. Çorba İngiliz usulünde yapılmıştı. Masanın ortasında kocaman bir ananas, etrafında şeftaliler, kayısılar, kirazlar vardı. Masaya çiçek de konmuştu.

Tam çorbayı içmeye başladıkları ve Tarantyev'in hamur işlerini pek hafif bularak bu saçma börek pişirme tarzına lanet okuduğu sırada köpeğin her zamanki çılgın havlayışları duyuldu. Avluya bir araba girdi, tekerleği çite çarptı ve bir adam Oblomov'u sordu. Herkes şaşırdı. Oblomov:

— Eski dostlarımdan biri bugün isim günüm olduğunu hatırlamış olsa gerek, dedi ve Zahar'a hafif sesle, "Evde yok de, evde yok de." diye emir verdi.

Yemek, bahçedeki kameriyede yeniyordu. Zahar arabaya doğru koşarken Ştolts'la karşılaştı, sevinçle haykırdı:

— Andrey İvanoviç!

Oblomov, "Andrey!" diye bağırarak boynuna atıldı.

Ştolts:

— Yemek yiyorsunuz ha, talihim varmış; bana da yiyecek verin, açım. Seni bulmaktan umudumu kesmiştim artık.

Oblomov:

— Gel, gel, şöyle yanıma otur, diyerek Ştolts'u telaşlı telaşlı yanı başına oturttu.

Ştolts görünür görünmez, Tarantyev çitten atlayarak mutfağın bahçesine geçmiş, arkasından İvan Matveyeviç de kalkmış, tavan arasındaki odasına gitmişti. Agafya Matveyevna da gitmeye kalktı.

Ştolts yerinden sıçrayarak:

— Sizi rahatsız ettim galiba, dedi.

Oblomov:

— Nereye gidiyorlar? Niçin? İvan Matveyeviç! Mihey Andreyeviç! diye bağırdı.

Agafya Matveyevna'yı yerine oturttu; fakat ötekileri getirtemediler. Oblomov, Ştolts'u soru yağmuruna tuttu.

— Nereden geliyorsun? Burayı nasıl buldun? Ne zaman gidiyorsun?

Ştolts bir iş için on beş günlüğüne gelmişti. Taşraya, Kiev'e ve daha başka yerlere gidecekti. Yemekte az konuştu, çok yedi, gerçekten acıkmıştı. Ötekiler tabii hep sustular. Yemekten sonra sofra kaldırılınca Oblomov çardağa şampanya ile soda getirmelerini söyledi. Ştolts'la yalnız kaldı.

Bir süre sustular. Ştolts Oblomov'a uzun uzun baktıktan sonra:

— Peki, şimdi sen anlat bakalım İlya, dedi.

Bunu öyle ciddi söylemişti ki Oblomov önüne baktı ve cevap vermedi. Ştolts sordu:

— Demek "hiçbir zaman"a karar verdin?

Oblomov anlamazlıktan gelerek:

— Hiçbir zaman ne demek? diye sordu.

— Unuttun mu: "Ya şimdi ya hiçbir zaman."

— Ben o zamanki insan değilim artık, Andrey. Tanrıya şükür işlerim yolunda. Tembel tembel yatmıyorum. Planlarımı nerede ise bitirmek üzereyim. İki dergiye abone oldum. Bıraktığın kitapların hemen hepsini okudum.

— Peki Avrupa'ya niçin gelmedin?

— Şeyin yüzünden...

— Olga'nın değil mi?

Oblomov kıpkırmızı kesildi:

— Ya, demek duydun... Nerede şimdi?

Ştolts cevap vermedi ve ona ta içine işleyen bir bakışla baktı. Oblomov:

— Teyzesiyle dışarıya gittiğini duymuştum... Şeyden sonra... dedi.

— Hatasını anladıktan sonra...

Oblomov'un utancı son haddine vardı:

— Bunu da mı biliyorsun?

— Her şeyi biliyorum: Leylak dalına varıncaya kadar. Hiç üzülmüyor musun? Mutsuz değil misin İlya? Vicdan azabı duymuyor musun?

— Bunu hiç açma. Hatırlatma bana. Aramızdaki uçurumu gördüğüm zaman, ona layık olmadığımı anladığım zaman derdimden beyin humması na yakalandım... Of Andrey, beni seviyorsan böyle işkence etme. Bana onu hatırlatma. Ona daha başında hatasını söyledim. Bana inanmak istemedi... Pek o kadar kabahatli değilim...

Ştolts sevgiyle:

— Seni kabahatli bulmuyorum İlya, dedi. Ona yazdığın mektubu okudum. Kabahatin çoğu bende, birazı Olga'da, en azı da sende.

— Olga şimdi nasıl?

— Nasıl mı? Hiçbir şeyle kendini avutamıyor. Gözyaşları içinde. Sana lanet ediyor.

Ştolts bunları söyler söylemez Oblomov'un yüzünde telaş, şefkat, vicdan azabı, korku ifadeleri belirdi:

— Ne söylüyorsun Andrey? dedi. Kalk gidelim. Onu bulalım. Hemen şimdi gidip ayaklarına kapanayım, beni affetmesi için yalvarayım.

Ştolts gülerek sözünü kesti:

— Otur yerinde. Olga neşeli ve mutlu. Sana selamlar gönderdi. Mektup da yazacaktı ama ben vazgeçirdim. Sıkılırsın diye.

Oblomov'un gözleri yaşardı:

— Oh! Çok şükür. Çok sevindim Andrey. Gel seni öpeyim ve sağlığına içelim.

Birer bardak şampanya içtiler. Oblomov sordu:

— Olga nerede şimdi?

— İsviçre'de. Yaz sonunda teyzesiyle kendi çiftliğine gidecek. Ben de bu iş için geldim. Düzeltilecek bazı hukuki işler kaldı. Baron işi bitirmemiş. Meğer maksadı Olga ile evlenmekmiş.

— Yok canım! Demek doğru imiş. Peki Olga ne demiş?

— Tabii reddetmiş. Öbürü de kızmış, bırakıp gitmiş. Şimdi işleri ben düzelteceğim. Gelecek haftaya kadar hepsini bitiririm. Peki, sen nasılsın? Ne diye gelip bu ıssız yere gömüldün?

— Burası çok rahat Andrey; beni rahatsız eden yok.

— Ne hususta?

— Çalışmak hususunda.

— Aman dostum. Burası da bir çeşit Oblomovka. Üstelik daha da kötü. Haydi beraber çiftliğe gidelim.

— Çiftliğe... Evet, belki. Yakında inşaat başlayacak. Ama şimdi gidemem Andrey, biraz düşüneyim.

— Yine mi? Ben seni bilirim: Düşüne düşüne bunu da iki yıl önceki Avrupa yolculuğuna çevirirsin. Gelecek hafta gidelim.

— Bu kadar acele nasıl gidebilirim? Hemen gelecek hafta? Sen yola çıkmaya hazırsın, ben değilim. Her şeyim burada, nasıl bırakabilirim. Yola çıkabilmek için hiçbir şey yapmış değilim.

— Yapılacak hiçbir şey yok, ne olabilir?

Oblomov bu soruya cevap vermedi:

— Andrey hiç iyi değilim, nefesim öyle çabuk kesiliyor ki... Yine arpacıklar çıkarmaya başladım; kâh bir gözümde, kâh öteki gözümde... Bacaklarımda da şişkinlik var. Uyurken bazen sanki biri ansızın kafama ya da sırtıma bir yumruk indiriyor. Sıçrayıp kalkıyorum.

— Bak bana İlya, sana ciddi söylüyorum, bu yaşama tarzını değiştirmezsen ya kötürüm olursun ya da inme indirirsin. Senin geleceğinden umudu kestim. Olga gibi bir melek seni kanatlarıyla bu bataklıktan kurtaramadıktan sonra ben hiçbir şey yapamam. Fakat sen kendine küçük bir iş alanı bulabilirsin, bulmalısın da. Çiftliğine çekidüzen verebilirsin, köylülerinin başına geçer, işlerine bakarsın, ev yaptırırsın, ağaç dikersin... Seni dünyada rahat bırakmam. Artık bunu yalnız kendi isteğimle değil, Olga'nın da isteğiyle yapıyorum. Öleceksin, kendini canlı canlı gömeceksin diye merak ediyor, anlıyor musun? Ben ona seni mezarından dışarı çıkaracağıma söz verdim.

— Demek beni hâlâ unutmadı. Ben buna layık değilim.

— Hayır, seni unutmadı, unutacağını da sanma. Olga öyle kadınlardan değildir. Çiftliğine gidip onu ziyaret etmelisin.

— Ama şimdi olmaz. Tanrı aşkına, şimdi olmasın Andrey! Bırak onu unutayım. Ah! Hâlâ şuramda...

— Ne var? Aşk mı diyeceksin?

— Hayır, utanç ve keder.

— Peki, peki, şimdi çiftliğine gidelim. Hemen evi yaptırmaya başlamalısın. Yaz geldi, en elverişli mevsim geçiyor.

— Hayır. Bir adamım var şimdi Oblomovka'da. Ben hazırlanır, işleri düşünür, sonra giderim.

Oblomov, Ştolts'a hiç yerinden kımıldamadan işleri ne güzel yürüttüğünü, tuttuğu adamın kaçan köylüler hakkında nasıl bilgi topladığını, mısırı ne kadar kârla sattığını, şimdiye kadar kendisine bin beş yüz ruble gönderdiğini, bu yıl köylülerden belki vergileri de toplayıp göndereceğini uzun uzun anlattı.

Ştolts bu masalı dinleyince ellerini birbirine çarparak:

— Seni düpedüz yolmuşlar. Üç yüz köylüden bin beş yüz ruble! Kim bu memur? Ne biçim adam?

— Bin beş yüz rubleden fazla idi galiba. Mısır satışından kendine küçük bir pay ayırmış.

— Ne kadar?

— Hatırımda kalmadı. Ama hesabı sana göstereyim. Bir yere koymuştum.

— İlya, sen sahiden hapı yutmuşsun. Giyin, bize gidelim.

Oblomov bin dereden su getirmeye başladı. Fakat Ştolts onu zorla sürükledi. Kendi adına bir vekâletname yazdı, Oblomov'a imzalattı ve Oblomov çiftliğe gidip işlere alışıncaya kadar Oblomovka'yı kiralayacağını söyledi.

— Aldığın paradan üç misli fazla alacaksın. Fakat Oblomovka'yı uzun süre tutacak değilim. Kendi işlerim de var. Şimdi istersen birlikte gidelim. Ya da sen sonradan gel. Ben Olga'nın çiftliğinde kalacağım. Seninkine üç yüz fersah uzakta. Oradan gider, o adamı işten çıkarırım. Her şeyi yoluna koyarım. Sen de kalkar gelirsin. Artık rahat bırakmam seni.

Oblomov içini çekti:

— Ah! Bu hayat, dedi.

— Nesi varmış bu hayatın?

— İnsana rahat vermiyor. Başını derde sokuyor. Ne olur, şöyle bir yatıp uyuyabilsem... Hiç kalkmadan...

— Yani ışıkları söndürüp karanlıkta oturmak istiyorsun! Güzel bir hayat doğrusu! Ah İlya, birazcık olsun kafanı yorup düşünemez misin? Hayat rüzgâr gibi gelip geçiyor, sen yatıp uyumaktan söz ediyorsun. Sönmeyen bir alev olmalısın. Ah! Keşke iki, üç yüz yıl yaşayabilsem! İnsan o zaman neler yapmazdı.

— Sen başka türlüsün, Andrey; kanatların var senin, yaşamıyor, uçuyorsun. Yeteneğin, ihtirasın var. Baksana, şişman değilsin. Arpacık çıkarmıyorsun. Ensen kaşınmıyor... Başka bir adamsın vesselam.

— Haydi canım, saçmalama. İnsan kendi hayatını düzenlemek, tabiatını değiştirmek için yaratılmıştır. Sen karnını şişirip şişirip sonra da kabahati tabiatta buluyorsun. Senin de kanatların vardı ama çıkardın.

— Hani nerede bu kanatlar? Elimden hiçbir iş gelmiyor ki.

— Gelmesini istemiyorsun da ondan. Elinden hiçbir iş gelmeyen insan yoktur. İnan ki yoktur.

— Benim gelmiyor işte, ne yapayım?

— Sana sorsalar ne bir dilekçe yazabilirsin, ne de kâhyaya bir mektup. Ama Olga'ya pekâlâ mektup yazdın değil mi? Hem de kusursuz cümlelerle. Kâğıdı, mürekkebi İngiliz mağazasından almış, mektubu düzgün, okunaklı bir yazıyla yazmışsın.

Oblomov kızardı. Ştolts devam etti:

— Canın istedi mi bir hikâyeci gibi fikirler ve cümleler buluyorsun; ama canın istemedi mi hiçbir şey yapamıyorsun. Gözlerin görmez oluyor, ellerin titriyor. Sen iş görme gücünü daha çocukken, Oblomovka'da, teyzelerin, dadıların, lalaların arasında kaybettin. Çoraplarını kendin giymeyi bilmiyordun. Şimdi de nasıl yaşayacağını bilmiyorsun.

— Bütün bunlar doğru olabilir, Andrey! Fakat çaresi yok, tamiri mümkün değil.

— Ne demek tamiri mümkün değil. Ne saçma şey! Sen şimdi beni dinle. Her dediğimi yap. Bir hayli şeyi tamir edersin.

Fakat Ştolts köye yalnız gitti. Oblomov sonbaharda geleceğini vaat ederek şehirde kaldı. Ştolts giderken sordu:

— Olga'ya ne söyleyeyim?

Oblomov başını eğdi, mahzun mahzun durdu, sonra içini çekerek:

— Hiç benden söz etme, dedi; beni görmediğini, kimseden de bir haber almadığını söyle.

— İnanmaz.

— Peki, ortadan kayboldu, öldü, yok oldu de.

— Ağlar, uykularından olur; ne diye keyfini kaçıralım?

Oblomov derin bir üzüntü içinde düşündü; gözleri yaşardı.

Ştolts:

— Peki, peki; bir yalan uydururum, onun hatırasıyla yaşadığını, hayatta gerçek ve ciddi bir amaç aradığını söylerim. Sen de unutma ki hayatın amacı kadın değil, hayatın kendisidir, iştir. İkinizin hatası da bunu anlamamış olmaktı. Neyse, bunları duyunca çok sevinir.

Vedalaşıp ayrıldılar.

III

İlya yortusunun ertesi günü Tarantyev'le İvan Matveyeviç akşamüstü lokantada buluştular.

İvan Matveyeviç düşünceliydi. "Çay!" diye bağırdı. Garson çay, bir şişe de rom getirdi. İvan Matveyeviç rom şişesini iterek garsonu tersledi:

— Bu rom çivi kokuyor, dedi. Cebinden bir şişe çıkardı ve garsona koklattı: Bir daha benim önüme böyle şey getirme! dedi. Garson gidince arkadaşına:

— İşler fena gidiyor ahbap, dedi.

— Evet, işe şeytan karıştı. Bu Alman Tanrının belası. Ve kâletnameyi yırtıp çiftliği kiralıyor! Böylesi görülmemiş! Herif parsayı toplayacak.

— Ne yapacağını bilen bir adamsa başımız belaya girebilir. Köylülerden paranın toplanıp da bizim elimize geçtiğini öğrenince bizi mahkemeye verir.

— Mahkemeye mi? Yağma yok! Amma da çabuk ürküyorsun be ahbap. Zatiyortiy böylelerinin cebine ilk defa el atmıyor. İz bırakmamasını bilir o. Parayı senetsiz sepetsiz almıştır, emin ol. Alman küplere biner ve bağırıp çağırmasıyla kalır. Mahkemeye gidecekmiş! Laf!

İvan Matveyeviç keyiflendi:

— Sahi mi söylüyorsun yahu? Haydi içelim öyleyse!

Bardaklara rom koydu. Gittikçe içi rahatlayarak:

— Hayat bazen pek kötüleşir gibi oluyor; ama insan biraz içti mi bulutlar dağılıyor, dedi.

— Şimdi dinle, sana ne yapacağını söyleyeyim. Oblomov'un ev işlerini kız kardeşine devrettiği günden sonrası için birtakım masraflar gösterir, yakacak odun, lahana filan, ne istersen yazarsın. Zatiyortiy dönünce köylülerden para topladığını, fakat bu paranın borçlara tutulduğunu söyleriz.

— Ya hesapları alır almaz Alman'a gösterirse; o da işi kurcalayıp...

— Daha da neler! Bu hesapları öyle bir yere sokar ki şeytan gelse bulamaz. Alman'ın gelmesi epey sürer. O zamana kadar da Oblomov her şeyi unutur...

— Deme yahu! Haydi içelim öyle ise! Böyle malı çayla israf etmek yazık. Kokla şunu: Üç gümüş ruble! Biraz tuzlu balıkla lahana turşusu isteyelim mi?

— İsteyelim.

— Hey, garson!

Tarantyev tekrar öfkelenerek:

— Ama, bak şu namussuz herife! dedi. "Çiftliğini bana kirala." diyor. Senin benim gibi Rus milletinden olanların aklına böyle şey gelir mi? Almanlar böyle işte. Hep böyle çiftlikleri kiralar, işletirler. Bak görürsün, bu herif hisse senetleri bile çıkarır.

— Hisse senetleri nedir Tanrı aşkına? Hiçbir zaman akıl erdiremedim bu işe.

— Bir Alman icadı! Mesela serserinin biri yanmaz evler icat ediyor ve bunlarla bir şehir kurmak istiyor. Büyük bir para gerek; başlıyor birtakım kâğıtlar satmaya. Her birine beş yüz ruble fiyat koyuyor. Bir sürü enayi bu kâğıtları alıp birbirine satıyor. İşler yolunda gidiyor diye bir söylenti çıktı mı, kâğıtların fiyatı artıyor; işler yolunda gitmedi mi bütün paralar batıyor. Cebinde bir yığın kâğıt kalıyor; beş para etmez artık. Şehir nerede? diye sor, yandı ya da inşası bitirilemedi

derler, icadı çıkaran herif de paraları alıp kaçmıştır. İşte hisse senetleri. Bu Alman çiftlik için de böyle bir şey yapacak, görürsün! Şimdiye kadar yapmadığına şaşıyorum. Yapamadı, çünkü eski komşuma iyilik olsun diye ben engel oldum.

İvan Matveyeviç hafifçe sarhoş olmuştu:

— Evet, olan oldu. Bu işten artık hayır yok. Bir daha Oblomovka köylülerinden para alamayız.

Tarantyev'in de kafası dumanlanmaya başlıyordu:

— Canım, Oblomovka cehennemin dibine! Denizde kum sende para. Nasıl olsa işin tıkırında. Senin için daha emin bir yol da var. Yeter ki meşgul olasın. Haydi içelim.

— Bunda o kadar kâr yok, kardeşim, ömrün boyunca kuyu kazar gibi birer ikişer ruble kıvıracaksın.

— Ama yirmi yıldır biriktiriyorsun. Şikâyet etmeye hakkın yok!

— Yirmi yıl! Amma da yaptın! Kâtipliğe gireli on yıl oldu. Ondan önce on kapiklik, yirmi kapiklik mangırlar topladım. Meteliklere bile düştüğüm zamanlar oldu. Böyle hayat mı olur Tanrı aşkına. Öyle talihli insanlar var ki, bir adamın kulağına bir kelime fısıldarlar, bir satır yazı yazarlar ya da bir kâğıt parçasının üstüne bir imza atıverirler, birdenbire cepleri paket paket paralarla şişer, yastık edip üstüne yatabilirsin. İnsan böyle oldu mu, hakkını arayanlar artık yanına bile yaklaşamaz. Böyleleri arabasına biner, "Çek kulübe! "der; orada başka bir kodamanla el sıkışır. Başlar kumar oynamaya. Ama öyle ufak paralarla değil! (İvan Matveyeviç'in sarhoşluğu gittikçe artıyordu.) Sonra yemekler! Ah o yemekler! Tuzlu balığın adını ağza almaya utanırlar. Şöyle bir dudak büküp geçerler. Bu adamlar mahsus kış ortasında piliç, nisanda çilek yerler. Evlerinde karıları dantelalar içindedir, çocuklarının mürebbiyesi vardır; saçları hep taranmış, elbiseleri hep yenidir. Ah kardeşim, dünyada bir cennet var, ama biz günahlarımız yüzünden içine giremiyoruz. Haydi içelim. Tuzlu balık geliyor.

Tarantyev iyice sarhoş olmuş, gözleri kızarmıştı:

— Böyle dert yanma canım, Tanrıdan kork! Servet sahibi adamsın. Otuz beş bin gümüş ruble deyip de geçme.

— Aman, yavaş söyle birader. Doğru ama, hâlâ otuz beş bin. Tanrı bilir ne zaman elli bin olacak. Olsa bile bununla gene de cennete girilmez. Evlenecek olsam ihtiyatlı yaşamak, her rubleyi saymak, Jamaika romuna veda etmek gerekecek. Sen buna yaşamak mı dersin?

— İyi amma, rahatsın be birader! Birinden bir ruble, ötekinden iki ruble derken her gün yedi sekiz rubleyi doğrultuyorsun. Bu işin tehlikesi, gürültüsü patırtısı yok. Halbuki büyük işlere giriştin mi bütün hayatın berbat olabilir; ölünceye kadar acısını çekebilirsin. Yok yok, senin şikâyet etmeye hakkın yok.

İvan Matveyeviç artık dinlemiyor, başka şeyler düşünüyordu. Biraz sonra elini alnına vurdu; aklına gelen bir şeye öyle sevinmişti ki birden sarhoşluğu geçti:

— Hey, baksana, dedi ve durakladı. Ama, hayır. Tehlikeli, söylemeyeyim daha iyi. Böyle bir düşünce kafamın içinde kalsın daha iyi. Aklıma öyle bir şey geldi ki... bir hazine... bir hazine... Çekelim birer kadeh daha!

— Söyle be ondan sonra...

İvan Matveyeviç kapıya bir göz atarak alçak sesle:

— İşin kârlısı böyle olur, dedi.

— Nedir, söyle.

— Öyle bir şey buldum ki. Büyük bir işe para koymak gibi bir şey, tastamam öyle bir şey.

— Söyle de birader, neymiş bu?

— Ne kâr var bu işte, ne kâr!

— Söyle yahu!

— Dur, biraz düşüneyim. Evet, bunu söylemekte mahzur yok. Kanuna uygun bir iş. Peki, sana da söyleyeyim; ama bu işte sana ihtiyacım var da onun için söylüyorum; sensiz bu iş

olmaz. Öyle olmasa söylemezdim. Başkalarına söylenecek işlerden değil bu.

— Ama ben senin için başkaları değilim ki. Sana az mı iyilik ettim! Az mı yalancı şahitlik ettim! Az mı evrak... Unuttun mu? Vay hain vay!

— Yavaş söyle be yahu! Top gibi gürlüyorsun.

— Kim duyacak burada? Haydi söyle, bekletme beni.

— Bak dinle: İlya İlyiç kolayca ürken bir adam. Hiçbir işten de anlamaz. Kontrat işini konuştuğumuz zaman, komşusu vekâletnameyi geri gönderdiği zaman aklı başından gitmişti. Gelirinin ne olduğunu bile bilmiyor. Kendisi de zaten söylüyor ya bir şey bilmediğini.

— Peki sonra?

— Sonra kız kardeşimin odasına pek sık girip çıkıyor. Geçen gün saat on ikiye kadar yanındaydı. Çıkarken sofada karşılaştık. Beni görmezlikten geldi. İşlerin nasıl bir renk alacağına bakalım. Sonra sen kendisine bunun doğru olmadığını, bir aileyi lekelediğini söylersin. Herkes dedikodu ediyor, bu dul kadın artık koca bulamaz, dersin. Bir kısmeti çıkmıştı, zengin bir tüccardı, ama akşamlarını onunla geçirdiğini duyunca vazgeçmiş, dersin.

— Peki, sonra ne olacak? Bundan ürkecek, yatağa uzanacak, içini çekecek, domuz gibi sağa sola dönecek. İşte bu kadar. Bu işin kârlı tarafı nerede?

— Amma adamsın! Hakkında dava açacağımı... Şahitler var, dersin.

— Sonra?

— Sonra fazla telaşa düşerse bu işin küçük bir para ile halledilebileceğini söylersin.

— Ama parası yok ki. Korkusundan bir para vaat eder. Mesela on bin ruble. Ne çıkar bundan?

— O zaman bana bir göz kırparsın. Cebimde bir borç senedi hazır olur... Kız kardeşimin adına: "Ben, Oblomov, dul

Agafya Matveyevna'dan filan tarihe kadar ödenmek üzere on bin ruble aldığımı... vesaire."

— Peki neye yarar bu? Anlayamıyorum. Para kız kardeşine ve onun çocuklarına gider. Bizim kazancımız ne olacak?

— Kız kardeşim de bana bir o kadarlık bir senet verir. Ben imzalatırım ona.

— Ya razı olmazsa?

— Kim? Kız kardeşim mi?

İvan Matveyeviç kıs kıs güldü:

— İdam hükmünü imzalatsam bir şey sormadan imzalar ve güler. İsmini yazacak o kadar. Kâğıtta ne yazılı olduğunu bilmeyecek ki. Anladın mı şimdi? Bu işte ne senin adın olacak, ne de benim. Kız kardeşimin Oblomov'dan alacağı olacak benim de ondan. Alman istediği kadar bağırsın çağırsın. Bu iş kanuna uygun.

İvan Matveyeviç titrek ellerini kaldırarak:

— Haydi içelim be kardeşim, dedi.

— Evet, kanuna uygun; içelim.

— Başarırsak iki yıl sonra aynı oyunu tekrarlarız. Kanundan ayrılmıyoruz ki.

— Asla. Haydi, bir daha içelim.

— İçelim.

İvan Matveyeviç, aklına bir şey gelerek tasalandı:

— Ya Oblomov imzalamak istemez de Alman'a yazarsa? O zaman iş kötü. Dava filan açamayız. Kız kardeşim bakire değil ki, bir dul nihayet.

— Oblomov oturup da mektup yazacak, öyle mi? İki yıl sonra belki. İmzalamazsa ona ne yapacağımı bilirim!

— Sakın, sakın! Aman Tanrı korusun! Her şeyi berbat edersin. Kendisine karşı zor kullandığımızı söyler, dayaktan filan söz eder, o zaman iş ağır ceza davasına dökülür. Hayır, sakın zor kullanma. Ne yap biliyor musun? Onunla yemek yerken işi içkiye dök. Votkadan hoşlanıyor. Biraz başı döndü mü bana işaret et. Senedi getireyim. Kaç para olduğuna

bakmaz bile, kontratı imzaladığı gibi bunu da imzalar. Bir de iki şahide imzalattık mı ne kadar inkâr etse para etmez. Bir beyzade sarhoşlukla imza attığını açıklamaktan utanır. İşin kanuna aykırı tarafı olmaz.

— Mükemmel!

— Bırakalım o zaman Oblomovka mirasçılarına kalsın.

— Bırakalım gitsin. Çekelim birer tane daha.

— Enayilerin şerefine!

IV

Şimdi biraz gerilere, Ştolts'un Oblomov'un isim gününe gelmesinden önceki bir zamana ve Viborg Mahallesi'nden çok uzak bir yere gidelim. Okuyucu, orada bildiği insanlara rastlayacak. Ştolts, ya Oblomov sormadığı için ya da mahsus, kendi hayatında olup biten her şeyi anlatmamıştı.

Ştolts bir gün Paris'in bir bulvarında dalgın geziniyor, gelip geçenlere, mağazaların vitrinlerine bakıyordu. Epey zamandır Rusya'dan mektup almamıştı. Canı sıkılıyordu. Postaya üç mektup daha atmış, eve dönmek üzere idi. Birden bire gözleri fal taşı gibi açıldı. Sonra tekrar sakinleşti. İki kadının bulvardan geçip mağazaya girdiklerini görmüştü. "Yok canım, ne münasebet! Onlar olsa haber alırdım. Onlar değildir." Ama yine mağazanın önüne geldi. Camdan içerdeki kadınlara baktı. Bir şey göremiyordu. Arkalarını camekâna dönmüşlerdi. Mağazaya girdi ve bir şey sordu. Kadınlardan biri arkasına döndü. Ştolts karşısında Olga Sergeyevna'yı gördü. Neredeyse tanıyamayacaktı. Ona doğru atılmak isterken durdu ve bakakaldı. Aman yarabbi, ne kadar değişmişti. Hem Olga, hem değil. Yüz onun yüzü idi ama ne kadar solgundu. Gözleri biraz içeri kaçmış, dudaklarındaki çocuksu gülümseme uçmuş, eski kayıtsızlığından, saflığından eser kalmamıştı. Kaşlarının üstünde ciddi ya da dertli bir dü-

şünce okunuyordu. Gözleri eskiden bilmedikleri, söylemedikleri bir şey söylüyorlardı. Dalgınlık mı, keder mi anlaşılamayan bir ifade vardı yüzünde.

Ştolts yanına yaklaştı. Olga hafifçe kaşlarını çattı. Ona bir an kuşkuyla baktı, sonra tanıdı. Kaşları doğruldu. Gözleri sevinçle parladı. Bu sevinç coşkun değil, sakin ve derin bir sevinçti. Bir kardeş sevdiği bir kardeşini görünce böyle sevinirdi.

Ştolts'un içine işleyen ve kalbini şefkatle dolduran bir sesle:

— Olur şey değil! Sahi siz misiniz? dedi.

Teyzesi hemen onlara döndü ve üçü birden konuşmaya başladılar. Ştolts mektup yazmadıkları için sitem etti. Onlar da özür dilediler. Geleli daha iki gün olmuş, onu her tarafta sormuşlar, aradıkları bir adresten de Lyon'a gittiğini öğrenmişler, ne yapacaklarını şaşırmışlar.

— Peki nasıl oldu da geldiniz? Niçin bana yazmadınız?

— Öyle çabuk karar verdik ki yazmaya vakit kalmadı. Olga size sürpriz yapmak istedi.

Ştolts Olga'ya baktı. Teyzesinin sözlerini Olga'nın yüzü doğrulamıyordu. Ştolts daha dikkatle baktı ama Olga'nın yüzünden, hâlâ bir şey anlayamıyor; bir türlü derine gidemiyordu. Ştolts içinden, "Bu kıza ne oldu?" diye düşündü. "Eskiden ne düşündüğünü hemen anlardım. Şimdi... Ne kadar değişmiş." Yüksek sesle:

— Ne kadar büyümüşsünüz, Olga Sergeyevna! dedi. Olgunlaşmışsınız. Sizi tanıyamıyorum. Görüşmeyeli bir yıl bile olmadı. Neler yaptınız? Ne oldu size? Anlatsanıza!

Olga tezgâhtaki kumaşa bakarak:

— Anlatılacak bir şey yok, dedi.

Ştolts yeni Olga'yı, yüzündeki tamamen yabancı ifadeyi anlamaya çalışarak sordu:

— Müzik ne âlemde?

Olga kayıtsızca:

— İki aydır şarkı söylediğim yok, dedi.

— Oblomov nasıl? Hayatta mı? Size mektup yazıyor mu?

Olga tepeden inme soru karşısında artık sırrını saklayamayacaktı. Fakat teyzesi imdadına yetişti. Mağazanın içerisinde yürüyerek:

— Çok tuhaf, dedi, her gün bizi görmeye geliyordu. Birdenbire ortadan kayboldu. Yolculuğa çıkmaya hazırlanırken bir haber yolladım. Cevap gelmedi. Hasta olduğunu söylediler. Bir daha da görüşemedik.

Ştolts anlamlı anlamlı Olga'ya bakarak sordu:

— Siz de bir haber alamadınız mı?

Olga elle tutulan tek gözlüğü ile yoldan geçen bir arabaya bakarak:

— Sahiden hastalanmış, dedi. Bak teyze, şu arabadakiler galiba bizim yol arkadaşları...

Ştolts ısrar etti:

— Hayır, bana İlya hakkında hesap verin. Ona ne yaptınız? Niçin birlikte gelmediniz?

Olga, Fransızca:

— *Mais ma tante vient de le dire*,* dedi.

Teyzesi şu sözleri ekledi:

— Korkunç derecede tembel bir adam! O kadar da çekingen ki eve üç dört konuk geldi mi hemen kalkıp gidiyor. Düşünün bir kere. Bütün mevsim için operaya abone oldu. Operaların yarısına bile gelmedi.

Olga ekledi:

— Rubini'ye** bile gelmedi.

Ştolts başını sallayıp içini çekti:

— Gelmeye nasıl karar verdiniz? Çok kalacak mısınız? Bu ani seyahat neden icap etti?

— Olga'ya doktor tavsiye etti. Petersburg'un havası fena gelmeye başlamıştı. Kışı başka bir yerde geçirelim dedik. Ama, Nice'e mi, başka bir yere mi gideceğiz, daha bilmiyoruz.

---

* Fransızca: Teyzem şimdi söyledi ya. (ç.n.)

** 1844'te Petersburg'da büyük başarı kazanan ünlü İtalyan tenoru. (ç.n.)

Ştolts Olga'nın gözlerinin içine bakarak:

— Evet Olga; bir hayli değişmişsiniz, dedi.

İlyinskiler Paris'te altı ay kaldılar. Ştolts onları her gün bulur, gezdirirdi. Tek görüştükleri insan da oydu. Olga günden güne iyileşiyordu. Dışardan bakılınca dalgınlıktan durgunluğa, kayıtsızlığa geçmiş görünüyordu, ama içinde neler oluyordu, Tanrı bilir. Yavaş yavaş, Ştolts'la eskisi gibi ahbap oldular. Fakat Ştolts kendisini eğlendirdiği zaman Olga eskisi gibi çocuk kahkahalarıyla gülmüyor, sadece gülümsüyordu. Gülemediğine canı sıkılıyordu sanki. Ştolts artık onun eğlendirilecek çağda olmadığını anladı. Gülünecek bir şey söylediği zaman Olga hafifçe kaşlarını çatıyor, ona hiç gülümsemeden sessizce bakıyordu. Bu hafiflikten hoşlanmamış gibi görünüyordu ya da Ştolts'un şakasını öyle ciddi bir soruyla karşılıyordu ki Ştolts boş ve havai konuşmasından utanıyordu. Olga'nın bu gevezeliklerden sıkıldığını görünce, kadınlarla konuşmaktan çekindiği konulara girişmek zorunda kalıyordu. Olga'nın gözlerindeki bu merak ve hayret parıltısını doyurmak için, bu gözlerin onu bırakıp başka yerde bir cevap aramaması için zekâsını işletmesi, kafasını yorması gerekiyordu. Bir şeyi dikkatsizce izah ettiği zaman, Olga birdenbire ciddileşiyor, soğuklaşıyor, kaşları çatılıyor, yüzüne sessiz fakat derin bir memnuniyetsizlik ifadesi geliyordu. O zaman Ştolts büyük bir kaygıya düşüyordu. Olga'nın gözlerine eski canlılığı ve gülümsemeyi getirebilmek için birkaç gün uğraşması, bütün hünerini kullanması gerekiyordu. Bazen evine bu savaştan yorulmuş olarak ya da bir başarı sevinciyle dönüyordu.

"Şaşılacak şey! Ne kadar olgunlaşmış! Bir çocuk nasıl böyle gelişebilir? Kimden öğrenmiş bunları? Hayat dersini kimden almış? Barondan mı? Ama o sıradan bir adamdır. Yapmacık cümlelerinden kimse bir şey öğrenemez. İlya'dan da bir şey öğrenmiş olamaz."

Olga'yı bür türlü anlamıyordu. Her buluştukları zaman bakışlarını ihtiyatla, korku ile incelemeye koyuluyordu. Çok defa büyük zorluklarla karşılaşıyor ve ancak bütün zekâsı, bilgisi, görgüsüyle Olga'nın sorularına, kuşkularına, isteklerine cevap vermeyi başarabiliyordu. Zekâsının, görgüsünün yardımıyla bu kapalı ruhun dehlizlerine giriyor, orada her gün yeni bir şeyler seziyordu. Fakat kalbinde olup biteni açıkça göremiyor, hayattan ne istediğini anlayamıyordu.

Olga Ştolts'un hayatında ve işlerinde bir yer tutmaya başlıyordu. Kendisine çiçekler, kitaplar, notalar getirince içi rahat ediyor, Ştolts da dostuna oyalayacak şeyleri sağlamış olmanın ferahlığıyla kendi işine gidiyor, yeni bir örnek çiftliği, bir maden ocağını geziyor, ya da salonlara gidip önemli kimselerle görüşüyor, Olga'ya yorgun argın dönüyordu. Piyanosunun yanına oturuyor, onun sesiyle dinleniyordu. Ama birdenbire Olga'nın yüzünde, gözlerinde ısrarla cevap isteyen sorular buluyordu. Yavaş yavaş iradesi dışında Olga'ya her gördüğünü, her yaptığını nedenleriyle anlatmak zorunda kalıyordu.

Bazen Olga onun gördüklerini kendisi de görmek istiyordu. O zaman onunla aynı yere gidiyor, anlattığı binayı veya makineyi birlikte inceliyorlar, taşlarda, duvarlarda yazılı kitabeleri beraber okuyorlardı. Zamanla ve farkına varmaksızın Ştolts düşüncelerini, duygularını ona açmaya başlamıştı. Bir gün ansızın farkına vardı ki artık hayatta yalnız değildi, ve bu bağlanma Olga'ya rastladığı gün başlamıştı. Onunla, içinden geldiği gibi konuştu. Hayatında olan değişikliği, bulduğu bu yeni hazinenin değerini ortaya koydu. Hem kendi haline, hem Olga'nın haline bir anlam vermeye çalışıyordu. Sonra Olga'nın gözlerinde hâlâ bir soru kalıp kalmadığını, yüzünde rahat bir düşüncenin aydınlığı olup olmadığını, kendisini beğenip beğenmediğini anlamak için onu dikkatle süzüyordu. Onu umduğu gibi bulursa evine gururla ve coşkun bir heyecanla dönüyor, gecenin büyük bir kısmını ertesi

gününü hazırlamakla geçiriyordu. Göreceği en sıkıntılı iş bile kendisine büsbütün anlamsız gelmiyordu. Her şeyi bir zorunluluk olarak görmüyor, hayata daha derinden bağlanıyordu. Fikirler, görgüler, olaylar hafızasının arşivlerinde sessizce birikmiyor, geçen her günü parlak bir renge boyuyordu.

Bakışlarındaki isteği ve hevesi görmeden ona hoşlanacağı yeni işler ve eşyalar getirdiği zaman Olga'nın solgun yüzüne sıcak bir aydınlık geliyordu! Olga'nın sevimli bir uysallıkla her sözünü, her bakışını kolayca anlamasıŞtolts'u da mutlu ediyordu. Birbirlerine o kadar anlayışla bakıyorlardı kiŞtolts onun gözlerinde sorulmamış bir soru kalıp kalmadığını, Olga da onun söylenmedik bir söz bırakıp bırakmadığını, düşündüklerini sonuna kadar kendisine açıp açmadığını sezebiliyordu. AcabaŞtolts kendini küçük görerek belirsiz, anlaşılması güç bir meseleyi ona söylemeden geçiyor muydu? İşte Olga en çok buna dikkat ediyordu. Konu ne kadar karışık, ne kadar önemli ise Olga'nın ilgisi o kadar sıcak, o kadar derin, o kadar muhabbetli oluyordu. Štolts bazen kendi kendine, "Bu Olga, bu çocuk beni aşıyor, benden daha iyi düşünüyor." diyordu. Hiçbir şey onu Olga'nın zorladığından daha fazla düşünmeye zorlamamıştı.

Baharda hep beraber İsviçre'ye gittiler. Daha Paris'te iken Štolts, Olga'sız yaşayamayacağını anlamıştı. Buna karar verdikten sonra Olga onsuz yaşayabilir mi, yaşayamaz mı diye düşünmeye başlamıştı. Bu soruya cevap vermek kolay değildi.

Anlamak istediği şeye doğru yavaş yavaş, tedbirli, dikkatli adımlarla ilerliyor, sık sık kendini amacına yaklaşmış görüyordu. İnsanı aldatmayan bir belirti, bir bakış, bir kelime, bir sıkıntı veya bir sevinç, Olga'nın kaşlarında küçük bir kımıldama, bir iç çekme bütün sırları çözecek, sevilip sevilmediğini anlayıverecekti.

Şimdilik yüzünde okuduğu şey, kendine karşı çocukça bir güvenme idi. Bazen ona hiç kimseye bakmadığı gibi bakıyordu; annesi olsa ona da böyle bakardı.

Ştolts'un kendisiyle bu kadar meşgul olmasını bir iyilik, bir sevgi veya bir aşk belirtisi olarak değil, bir kardeş, bir baba, bir koca ilgisi olarak görüyordu: Bu da önemli, pek önemli bir şeydi. Onunla beraberken söylediği her söz, yaptığı her hareket o kadar rahat, o kadar içtendi ki hayatında Ştolts'un ne kadar etkisi olduğu hemen belli oluyordu. Ştolts bu etkinin farkında idi. Olga bunu her an ortaya koyuyor, ona güvendiği kadar dünyada hiç kimseye güvenmediğini açıkça söylüyordu. Tabii Ştolts bundan gurur duyuyordu; fakat bu gururu yaşlı, tecrübeli ve akıllı bir amca da pekâlâ duyabilirdi. Baron bile zeki ve karakterli bir adam olsa aynı durumda olabilirdi. Acaba Ştolts'un etkisi aşktan mı geliyordu? Mesele burada idi. Olga'nın ona bağlanışında aşkın verdiği bir güvenme, kadınları gaflet içinde bile mutlu eden o körü körüne kapılma mı vardı?

Hayır, Olga pek bilinçliydi. Gerçi Ştolts, ona bir düşüncesini anlatırken, ruhunu önüne sererken gözleri parlıyordu, onu bakışı ile sarıp okşuyordu. Ama bu hali her zaman açıklanabilirdi. Hatta bunu bazen kendisi de Ştolts'a açıklıyordu. Aşkta ise beğenme bilinçsiz, körü körüne olur ve mutluluk bu bilinçsizlikten, bu körlükten doğar. Olga darıldığı zaman da ne için darıldığı hemen anlaşılırdı. Ştolts onda hiçbir ani taşkınlık, korkuyla karışık bir sevinç, sönük veya ateşli bir bakış görmüyordu. Görebildiği şey yalnız İtalya'ya gideceğini söylediği zaman Olga'nın yüzünde beliren bir üzüntü idi; fakat bunu görüp de kalbi çarpmaya başladığı anda tekrar ortalığı sis kaplayıvermişti. Çünkü Olga safça ve açıkça şöyle demişti: "Ne yazık ki ben de sizinle gelemiyorum, o kadar isterdim ki! Ama siz bana anlatırsınız, hem o kadar güzel anlatırsınız ki ben de gitmiş gibi olurum!"

Hiç saklanmadan söylenen bu arzu, sonra anlatış ustalığına edilen bu kuru iltifat, bir aşk büyülenmesine yer bırakmıyordu. Ştolts en ince ayrıntıları toplayıp bir dantela örer gibi çalışır ve amacına doğru son adımını atacağı sırada an-

sızın Olga sakin, basit, hatta belki soğuk bir yüz takınırdı... Elinde örgüsüyle onu sessiz sessiz dinler, arada bir başını kaldırıp ona ilgilenmiş gibi bakardı. Bu kayıtsızlığıŞtolts'u bazen o kadar sinirlendirirdi ki bir gün okuduğu bir kitabı kaldırıp atmış; başka bir gün anlattığı bir şeyi yarıda bırakarak ayağa kalkmıştı. Bu hale düştüğü zamanlar tam çıkıp gideceği sıralarda Olga'nın kendisine hayretle bakan gözlerini görür; kendinden utanır, dönüp özür dilerdi. Olga, o ne söylerse tabii karşılar ve inanırdı. Yüzünde hiçbir şüphe, hiçbir bulanık gülümseme görmezdi.

Štolts hep kendi kendine sorardı: "Acaba beni seviyor mu, sevmiyor mu? Seviyorsa niçin bu kadar çekingen, bu kadar ihtiyatlı? Sevmiyorsa niçin her sözüme uyuyor, hoşuma gitmeye çalışıyor?" Paris'ten bir hafta için Londra'ya gidecekti; tam hareket edeceği gün gidip Olga'ya haber verdi. Biraz telaşlansa, rengi değişseydi mesele bitecek, sır çözülecek ve mutluluk başlayacaktı. Olga hararetle elini sıktı ve sadece üzüldü; yine umutlar boşa çıktı. Olga:

— Siz yokken çok sıkılacağım, kendimi şimdiden öksüz kalmış hissediyorum, dedi. Neredeyse ağlayacağım. Bak, teyze, Andrey İvanoviç bizi bırakıp gidiyor!

Štolts perişan oldu; kendi kendine, "Bir de teyzesini işe karıştırıyor? Bir bu eksikti." dedi. "Gittiğime üzülüyor, belki de seviyor beni... Fakat sevginin böylesi, bu kadar zaman, bu kadar gayret, bu kadar üstüne düşme pahasına çarşıdan her zaman satın alınabilir... Bir daha dönmeyeceğim! Olga, bu çocuk... Olur şey değil! Bir zamanlar avucumun içinde iken... Ne oluyor bu kıza?"

Uzun uzun düşünüyordu.

Sahi ne oluyordu bu kıza? İşin bir püf noktası vardı ki Štolts bilmiyordu: Olga ilk aşk coşkunluğunu yaşamış, genç kızların gözleri kapalı atılış, kendini kaybediş çağını geçirmiş, tabiatının elverdiği ölçüde kalp ağrıları çekmişti. Štolts bunu bilseydi muammayı çözer, Olga'nın kendisini sevip

sevmediğini anlar ya da hiç değilse, içinde olup bitenleri keşfetmenin niçin bu kadar güç olduğunu açıklayabilirdi.

İsviçre'de turistlerin gittiği her yere gittiler ama sakin ve tenha köşeleri tercih ettiler. Kendi işleriyle o kadar meşguldüler ki, daha doğrusu Ştolts "kendi işiyle" o kadar meşguldü ki, yolculuk can sıkıyor, ikinci derecede kalıyordu. Ştolts, Olga ile dağlara çıktı, uçurumlara, çağlayanlara baktı. Her manzaranın içinde ilk planda Olga vardı. Teyzeyi arabada bırakıp daracık patikalarda yürürlerdi. Arkada kalan Ştolts tepeye varır varmaz Olga'nın nasıl durduğunu, nasıl nefes aldığını ve dönüp nasıl kendisine baktığını dikkatle süzerdi. Böyle bir yerde Olga'nın dönüp kendisine bakacağından, herkesten önce ona bakacağından artık emindi. Buraya kadar her şey yolunda gidiyor, kalbine sıcaklık ve aydınlık doluyordu; fakat Olga, etrafına şöyle bir baktıktan sonra dalgın dalgın gözlerini bir noktaya dikiyor ve girdiği hayal âleminde Ştolts artık yok oluyordu. Bir kımıldama veya bir kelime ile ona kendini hatırlatınca ürküyor ve bazen de bir çığlık koparıveriyordu. Ştolts yakında mı, uzakta mı, dünyada mı, değil mi bilmiyor, her şeyi unutuyordu.

Ama o günün akşamı evde, pencerede veya balkonda onunla baş başa uzun uzun konuşacak, duyduklarını, düşündüklerini birer birer anlatacaktı. Konuşurken heyecanlanır, coşardı. Bir kelime aramak için durur, Ştolts kelimeyi bulunca hemen kullanır ve bu yardımı için ona bir bakışla teşekkür ederdi. Bazen de yorgun ve solgun, bir koltuğa gömülür, hiç bıkmayan, yorulmayan gözleriyle Ştolts'a, seni dinliyorum, der gibi bakardı.

Dinlerken hiç kımıldanmaz, bir şey söylemez, ama hiçbir ayrıntıyı kaçırmazdı. Ştolts durduğu zaman o hâlâ dinler, gözleri hâlâ bir şeyler sorar ve Ştolts sessiz bakışlarından taze bir güç, yeni bir ilham alarak tekrar konuşmaya başlardı. Buraya kadar her şey iyi; Ştolts'un içine gene sıcaklık, aydınlık dolar, kalbi gene çarpmaya başlardı. Bütün haya-

tıyla Olga karşısında imiş, başka hiçbir isteği kalmamış, ondan ışık, ateş ve akıl alıyormuş gibi görünürdü. Fakat tam bu sırada o, ayağa kalkar; yorulmuş olur; biraz önce sorularla dolu olan gözleri kendisine git, der gibi bakar; ya da karnı acıkmıştır olur; büyük bir iştahla yemek yemeye başlardı.

Bütün bunlara diyecek yoktu. Ştolts bir hayalperest değildi. Oblomov gibi fakat başka nedenlerle, o da aşırı tutkular aramıyordu. Ama istiyordu ki sevgileri sakin sakin akmaya başlamazdan önce kaynaktan fışkırarak çıksın, onu bir defa olsun kana kana içsinler, sonra ömürlerinin sonuna kadar bu mutluluk kaynağının nereden çıktığını bilerek yaşasınlar. Ştolts telaştan, sabırsızlıktan ağlamaklı oluyor, adeta kan ter içinde kalarak kendi kendine soruyordu: "Beni seviyor mu, sevmiyor mu?" Bu soru içini kemiriyor, bir alev gibi dağılıp genişliyor, elini kolunu bağlıyordu: Bu artık bir aşk meselesi değil, bir hayat meselesi olmuştu. Ruhunda başka hiçbir şey yer alamıyordu.

Bu altı ay içinde, kadınlarla olan ilişkilerinde evvelce o kadar hünerle kaçındığı bütün acıların, işkencelerin, sıkıntıların hepsini çekmişti. Düşüncesi, iradesi, sinirleri bu cendere içinde birkaç ay daha kalırsa kendi güçlü bünyesinin bile buna dayanamayacağını hissediyordu. Bunca zaman yabancı kaldığı bazı şeyleri anlamış, ruhun tutkuyla savaşında ne kadar kuvvet harcadığını, insanın kalbinde ne derin, ne onulmaz yaralar açıldığını, acıdan nasıl ağlandığını, hayatın da bu mücadeleler içinde nasıl geçtiğini görmüştü.

Gururundan, kendine güveninden çok şeyler yitirmişti. Artık insanların birçok nedenden, mesela aşk yüzünden kendilerini kaybetmeleriyle, çileden çıkmalarıyla alay edemiyordu. Korkmaya başlamıştı:

"Olmaz," diyordu; "bu hale bir son vermeliyim. Ruhunun içini eskisi gibi görmeye çalışacağım ve yarın ya mutluluğa ereceğim ya alıp başımı gideceğim!" Aynada kendine

bakarak ekliyordu: "İnsan kılığından çıktım. Yeter artık!" Dosdoğru amacına, yani Olga'ya gitti.

Ya Olga ne halde idi? Ştolts'un bu halini görmüyor muydu? Yoksa onu kayıtsızlıkla mı karşılıyordu? Görmemesine imkân yoktu. Ondan çok daha az zeki bir kadın dostluk gayretini, şefkati başka türlü hislerden ayırt edebilir. Cilve yaptığı da düşünülemezdi. Çünkü onda doğuştan bir gerçeklik duygusu, tabii dürüstlük vardı. Bu çeşit adiliklerin üstünde idi.

Ştolts gibi bir adamın sürekli, coşkun ve bilinçli bağlılığından hoşlanması gerekirdi. Elbette hoşlanacaktı. Bu bağlılık onun yaralanmış gururunu okşuyor, onu yavaş yavaş eski haline yükseltiyor, onurunu diriltiyordu. Fakat bu bağlılığın nereye varacağını biliyor muydu? Ştolts'un çözümleyici zekâsı ile onun inatçı susması arasındaki savaş böyle devam edip gidemezdi. Bu savaşın boşa gitmeyeceğini, Ştolts'un bütün iradesiyle giriştiği bir savaşı er geç kazanacağını kestiremiyor muydu? Ştolts boş yere bu kadar emek, bu kadar zekâ harcayamazdı. Olga'nın ilk aşkı, Oblomov'un hatırası silinip gidecek miydi?

Olga kendi ruhunu pek anlayamıyordu. Duyguları oldukça karışıktı. Bütün bunları eviriyor, çeviriyor, kendi kendisiyle cenkleşiyor, bu bulanık durumdan kurtulmaya çalışıyordu. Hep kararsızlık içinde kalamazdı. Günün birinde bu savaş, bu gizli duygular kelimelere dökülecekti. O zaman Olga geçmişi hakkında ne söyleyecek, eski hale ve Ştolts için duyduğu hislere ne ad verecekti? Eğer Ştolts'u seviyorsa, ilk aşkı ne oluyordu? Bir kadın cilvesi mi, bir oyun mu, yoksa daha kötü bir şey mi? Bu düşünce ile yüzü kızarıyor, içini ateş sarıyordu. Kendine bu kadar ağır bir suçu yükleyemiyordu. Peki ama, bu ilk aşk gerçek ve temiz bir aşksa, Ştolts'a karşı durumu ne idi? Onunla oynuyor, onu aldatıyor muydu? İnce hesaplarla onu evlenmeye sürükleyip çocukça macerasının izlerini silmek mi istiyordu? Bu düşünce ile büs-

bütün korkuya düşüyor, soğuk terler döküyordu. Peki, bu bir oyun, bir aldatma, bir ince hesap değilse... yeni bir aşk mıydı? Bunu da aklı almıyordu. Bir aşktan yedi sekiz ay sonra yeni bir aşk! Buna kim inanırdı? Söyleyecek olsa hayretle, belki de nefretle karşılanmaz mıydı? Bunu düşünmeye bile cesaret edemiyordu. Böyle olmasına imkân yoktu!

Bütün hafızasını yokluyor, üst üste iki aşk olabileceğine dair hiçbir söylenti hatırlamıyordu. Teyzelerinin, ihtiyar kızların, akıllı kadınların, yazarların, aşk uzmanlarının bu konudaki düşüncelerini bir bir aklından geçirdi. Her taraftan aldığı kesin hüküm şuydu: "Bir kadın gerçek aşkı bir kez duyabilir." Oblomov da bu hükmü vermişti. Soniçka'yı hatırladı. Acaba o ne derdi, diye düşündü. Fakat Rusya'dan gelenler onun üçüncü aşkında olduğunu söylemişlerdi...

Hayır, Ştolts'u sevmiyordu, sevemezdi! Oblomov'u sevmişti ve bu aşk ölmüştü. Hayatın çiçeği bir daha açmayasıya solmuştu! Ştolts için duyduğu sadece bir dostluktu; onun parlak değerlerine, kendisine gösterdiği dostluğa, ilgiye, güvene dayanan bir dostluk... Böylece Olga eski dostu hakkında aşk düşüncesini, hatta imkânını zihninden kovmuştu.

İşte bu yüzden Ştolts, Olga'nın yüzünde ve sözlerinde ne açıkça bir kayıtsızlık, ne de açık, candan, fakat sıradan bir dostluğu aşan bir duygu izi yakalayabiliyordu. Olga'nın yapacağı bir tek şey vardı: Ştolts'un kendisini sevmeye başladığını görür görmez ondan uzaklaşmak ve bu aşkın gelişmesine imkân bırakmamak. Fakat artık iş işten geçmişti. Bir de Ştolts'un sevgisinin bir tutku haline geleceğini nereden kestirebilirdi? O bir Oblomov değildi. Elinden kolay kolay kurtulamazdı. Ştolts'dan uzaklaşmak dış hayatında mümkün olsa bile iç hayatında imkânsızdı. İlk zamanlar Olga ancak eski dostluk haklarını kullanıyor ve eskisi gibi Ştolts'u ya zeki, alaycı bir dinleyici ya da ilgilendikleri bütün olayları derinden ve doğru çözümlemesini bilen bir gözlemci olarak görüyordu. Fakat sık sık buluştukça aralarındaki bağlar ar-

tıyor ve hayatında Ştolts'un yeri gittikçe büyüyordu. Ştolts her şeyi görmekle kalmayarak ona gördüklerini açıklamaya da girişiyor ve böylece Olga'nın bir kılavuzu haline geliyordu. Ştolts fark edilmez bir şekilde Olga'nın aklı ve bilinci olmuştu. Bu ise ona yeni haklar veriyor, aralarında gizli birçok bağın daha doğmasına yol açıyordu. Olga'nun ruhunda onun gözünden ve yargısından saklayabildiği bir tek gizli köşe kalmıştı. Bunun dışında bütün hayatı onunla ortak gibiydi.

Kalbinin ve düşüncesinin vasiliğini Ştolts'a bırakmış, buna karşılık kendisi de onun üzerinde bir etkinlik kazanmıştı. Olga ilişkilerinin bu hale gelmesine sessizce ve farkına varmaksızın müsaade etmişti. Şimdi nasıl birdenbire geri dönebilirdi?... Hem zaten bu dostluğa ne çok şey karışmıştı: Merak; zevk, hareket, hayat. Bunlardan birdenbire yoksun kalsa ne yapardı? Zaten uzaklaşmak düşüncesi aklından geçtiği zaman çok geç kalmıştı. Artık buna gücü yetmezdi.

Onsuz geçirdiği her gün, ona açmadığı her düşünce renksiz ve anlamsızdı. "Ah yarabbi!" diyordu. "Keşke kız kardeşi olsaydım. Böyle bir insanla her zaman birlikte olabilmek, yalnız düşüncelerine değil, duygularına da karışmak, bozuk bir geçmişe ait itiraflara, fedakârlıklara, vicdan azaplarına gerek kalmaksızın onunla açık ve meşru bir yakınlık içinde yaşamak ne büyük bir mutluluk olurdu. Halbuki şimdi nedir bu halim! Kalkıp gidecek olsa gitme diyemem. Hatta ayrılmamızı dilesem bile yeridir. Alıkoyarsam ona ne diyeceğim? Her an onu görmeye, dinlemeye ne hakkım var? Canım sıkılıyor, kendimi yalnız, çaresiz hissediyorum; bana çok şeyler öğretiyor, beni eğlendiriyor, işime yarıyor, onunla birlikte olmaktan hoşlanıyorum... Bunlar bir neden şüphesiz, ama bir hak değil. Bunlara karşılık ben ona ne veriyorum? Hiçbir şey beklemeden bana hayran hayran bakacak, aşkına mukabele etmemi düşünmeye bile cesaret edemeyecek, halbuki nice kadınlar böyle bir mutluluğu..."

Olga bu çıkmazdan kurtulmaya çalışıyor, hiçbir karara varamıyor, bir çıkar yol bulamıyordu. Geleceğe, Ştolts'un darılıp gitmesi, onu ebediyen terk etmesi korkusuyla bakıyordu. Bazen Ştolts'a her şeyi anlatıp bir anda hem onu hem kendisini bu gönül kavgalarından kurtarmaya karar veriyor, fakat daha karar verirken heyecandan nefesi kesiliyordu. Yüzü kızarıyor, üzüntü duyuyordu. İşin garibi şu ki Ştolts'un ondan ayrılmaya, hayatına hâkim olmaya başladığı günden beri geçmişinden utanmaya başlamıştı. Geçirdiği macerayı, baronun ya da bir başkasının duyması da onu sıkardı şüphesiz; fakat Ştolts'un duyması düşüncesi ona korkunç bir üzüntü veriyordu. Yüzünün alacağı ifadeyi korkuyla düşünüyordu: Ona nasıl bakacak, ne söyleyecek, o ne düşünecekti? Birdenbire ona ne kadar yalınkat, ne kadar zayıf ve ne kadar akılsız görünecekti? Hayır, hayır, dünyada söylemezdi.

Kendini tahlil ede ede anladı ki sadece aşkından değil, sevdiği insandan da utanıyordu. Eski dostunun kendisine gösterdiği derin bağlılığa bu şekilde mukabele etmesi ona vicdan azabı veriyordu. Ştolts'la olan dostluğuna hiçbir arzu, başka hiçbir duygu karışmasaydı belki zamanla utancından kurtulurdu. İnsan nelere alışmazdı. Fakat kalbinde gizliden gizliye beliren duyguları boğsa bile hayal gücünün kanatlarını koparamazdı. Bu yeni aşkın parlak hayali ister istemez gözlerinin önüne geliyor, bütün derinlikleri, acıları, sevinçleri ile yeni ve çok taraflı bir hayat umudu içine doluyor, eşsiz bir mutluluk düşü kuruyordu. Oblomov'la bulacağı uyuşuk mutluluğun yanında Ştolts'la sevinçler ve acılarla dolu bir hayatın geniş ülkesinde bulabileceği hareketli mutluluk onu gittikçe daha fazla çekiyordu.

İşte o zaman gözyaşları akmaya başlıyordu. Bir türlü geçmişini içinden söküp atamıyordu. Hayallerini bir yerde durduruyor ve Ştolts'u çileden çıkaran o suskunluk ve dostça kayıtsızlık duvarı arkasına gizleniyordu. Kendini unutmak, dostunun yanında eski gamsızlığını bulmak, neşeli, samimi

olmak istiyordu, fakat meşru mutluluk hayallerinin yerine geçen günahkâr mutluluk hülyası er geç diriliyor ve ona hayat çiçeğinin solduğunu, gülpembe umutlarının uçtuğunu hatırlatıyordu.

Belki zamanla bu haline alışır, gelecekten bütün umudunu keser, kalbini soğuk bir duygusuzluğa, isteksiz bir dostluğa gömebilirdi. Fakat günahkâr hülyaları birdenbire tehlikeli bir şekil almıştı. Ştolts'un ağzından kaçan birkaç kelime ona eski dostunu kaybederek ihtiraslı bir âşık bulduğunu anlatmıştı. Dostluk aşka gömülmüştü. Bunu anladığı sabah rengi uçtu, bütün gün evden çıkmadı. Hem korku, hem sevinçle ürperiyordu. Kendini yenmeye çalıştı, ne yapacağını, ne yapması gerektiğini düşündü. Bir sonuca varamadı. Daha baştan utancını yenerek Ştolts'a her şeyi anlatmadığı için kendi kendine söylemediğini bırakmıyordu. Şimdi büyük bir korkuyu da yenmek zorundaydı. O kadar dertli anlar geçirdi ki Ştolts'a koşmak, ona eski aşkını anlatmak, ama kelimelerle değil gözyaşlarıyla, hıçkırıklarla anlatmak, bu aşkı ne ile ödediğini göstermek istedi; fakat kendinde kuvvet bulamadı. Ne yapacaktı? Yoksa başka kadınların bu gibi hallerde yaptıkları gibi rol mü oynaması gerekiyordu? Soniçka ona bir teğmenle nasıl nişanlandığını, onunla nasıl oynadığını, onu nasıl soğukta beklettiğini anlatmıştı. O olsa hiç tereddüt etmeden Oblomov'la şaka ettiğini, onun gülünç bir adam olduğunu, böyle lapacı bir adamı sevmesine imkân olmadığını söylerdi. Fakat bu özrü Soniçka'nın kocası ve daha birçokları hoş görse bile Ştolts hoş göremezdi. Olga Ştolts'a, Oblomov'u bir uçurumdan kurtarmak için mahsus kendine âşık ettiğini, maksadının can çekişen bir adamı diriltip sonra terk etmek olduğunu söylemekle daha iyi edeceğini biliyordu. Fakat bu da zoraki, hatta biraz da sahte olacaktı... Hayır, hayır, kurtuluş yoktu. Azap içinde, "Ah yarabbi!" diyordu, "Nasıl bir çıkmaza girdim. Söylesem mi acaba?.. Hayır. Hiçbir şeyi bilmesini istemiyorum. Ama söylememek de

bir çeşit hırsızlık olur. Onu kandırmış, aldatmış olacağım. Tanrım, bana sen yardım et." Fakat Tanrı ona yardım etmiyordu.

Ştolts'la birlikte kalmaktan o kadar zevk aldığı halde, çok defa onu hiç görmemek, sakin ve akıllı uslu hayatını karşılıksız bir aşkla bulandırmamak, hayatında silik bir gölge olarak kalmak istiyordu. Kendisi mutsuz aşkının çilesini dolduracak, geçmişine ağlayacak, ruhunu körletecek, her şeyi unutacak, sonra... Sonra belki makul bir şekilde evlenecek, akıllı uslu bir kadın, bir anne olacak, geçmişini bir genç kız hülyası gibi defterden silecek, yaşamaktan zevk almaya değil, hayata katlanmaya çalışacaktı. Bütün kadınların yaptığı da buydu.

Fakat kendi meselesini halletmekle iş bitmiyordu. Bir başka insan vardı ki hayatının en güzel umutlarını kendisine bağlamıştı. Perişan bir halde kendi kendine, "Niçin sevdim? Niçin sevdim?" diyor, Oblomov'un parkta onu bırakıp gitmek istediği sabahı hatırlıyordu. Eğer gitmiş olsaydı hayatının kitabı bir daha açılmayasıya kapanacak sanmıştı. O zamanlar aşk ve hayat meselelerini ne kadar kolay çözmüş, her şey ona ne kadar açık görünmüştü. Şimdi ise her şey bir kördüğüm olmuştu. Zekâsına pek fazla güvenmiş, çevresine basit bir ruhla bakıp dosdoğru yürümekle hayatının bir halı gibi ayaklarının altına serileceğini sanmıştı. Kimseyi suçlamaya da hakkı yoktu. Bütün suç kendinde idi.

Ştolts geldiği zaman Olga uzandığı kanepeden neşe ile kalktı. Niçin geldiğini bilmiyordu. Kitabını bir yere bırakarak onu karşıladı. Ştolts Olga'nın göle bakan penceresi önüne oturdu:

— Rahatsız etmiyorum ya? Kitap okuyordunuz galiba?

— Hayır, bırakmıştım. Hava kararıyor. Sizi bekliyordum.

Ştolts pencerenin önüne bir sandalye daha çekerek ciddi bir yüzle:

— İsabet, ben de sizinle konuşmak istiyordum, dedi.

Olga ürperdi ve rengi uçtu. Koltuğa düşer gibi oturdu. Başını üzüntüyle önüne eğerek yere baktı. Bu anda oradan çok uzaklarda bulunmak isterdi. Bütün geçmişi bir anda şimşek gibi gözlerinin önünden geldi geçti. Bir ses içinden ona, "Hesap verme saati geldi." diyordu. "Hayat çocuk oyuncağı değildir, şakaya gelmez. Cezanı çekeceksin!"

Birkaç dakika ikisi de sustu.Ştolts'un düşüncesini toparlamaya çalıştığı belli idi. Olga, korku ile onun süzülmüş yüzüne, çatık kaşlarına, karar belirtisiyle sıkışmış dudaklarına bir an baktı. İçi titreyerek kendi kendine, "Nemesis!"* dedi. İkisi de bir düelloya hazırlanıyordu.

— Olga Sergeyevna. Neden söz etmek istediğimi seziyorsunuz elbet.

Ştolts duvara yakın oturmuştu. Işık arkasından geldiği için yüzü gölgeli idi. Olga ise pencereye karşı oturduğu için içinden geçenleri yüzünden okumak mümkündü:

— Nereden bileyim? dedi.

Olga bu tehlikeli hasmın karşısında, Oblomov'un yanında her zaman gösterdiği soğukkanlılığı, keskin zekâyı ve irade gücünü yitirmiş gibi idi. Anlamıştı ki duygularınıŞtolts'un gözünden saklayabilmesi ve onunla yenilmeden savaşabilmesi, Oblomov'la olduğu gibi kendi gücüyle değil, sadece Štolts'un çekingenliği ve inatçı suskunluğuyla mümkün oluyordu. Böyle açık bir karşılaşmada zayıf kalıyordu. "Nereden bileyim?" sorusunu vakit kazanmak ve hasmının planını daha iyi anlamak için sormuştu. Štolts saflıkla:

— Demek bilmiyorsunuz? Peki o halde söyleyeyim, dedi.

Olga kendini tutamadı:

— Aman, söylemeyin! deyiverdi ve elini tutarak yalvarır gibi yüzüne baktı.

— Görüyorsunuz ya, bildiğinizi anlamışım. Demek söylememi istemiyorsunuz?

Olga cevap vermedi.

---

* Nemesis: Eski Yunanlılarda intikam tanrıçası. (ç.n.)

— Mademki günün birinde size içimi açacağımı biliyordunuz, vereceğiniz cevabı elbette düşünmüşsünüzdür.

Olga geri çekilip gözlerini ışıktan saklayarak, yüzünü iyice kaplamaya başlayan karanlığı imdadına çağırdı ve:

— Bugünü bekliyordum; onun için perişan bir halde idim, dedi.

— Perişan! Ne korkunç kelime. Dante'nin "umut kesme"si gibi. Söyleyecek başka bir sözüm yok. Her şey bitti. Fakat yine de size teşekkür ederim. Böylece içinde bulunduğum karanlıktan kurtulmuş oluyorum. Hiç değilse ne yapacağımı biliyorum. Kendimi kurtarmak için çekip gitmem gerekiyor.

Ayağa kalktı. Olga telaşla üzerine atılarak kolunu tuttu:

— Hayır, Tanrı aşkına gitmeyin. Bana acıyın. Giderseniz halim ne olur?

Tekrar oturdular.Ştolts sertçe:

— Fakat sizi seviyorum Olga Sergeyevna, dedi. Son altı ay içinde ne hallere düştüğümü gördünüz. Daha ne istiyorsunuz? Tam bir zafer kazanmak mı? İyice yıkılmamı, aklımın başımdan gitmesini mi bekliyorsunuz? Bu lütfunuza teşekkür ederim.

Olga'nın rengi değişti. İçinde birikmiş olan ve artık saklayamayacağı acıların verdiği bir vakarla:

— O halde gidiniz, dedi.

— Beni bağışlayın; kabalık ettim. Boş yere kavga ediyoruz. Bundan kaçındığınızı biliyorum. Fakat kendinizi benim yerime koyamayacağınız için benim kaçmak ihtiyacımı garip buluyorsunuz. Bir erkek bazen istemeye istemeye bencil olur.

Olga oturduğu yerde rahat değilmiş gibi kımıldadı. Fakat bir şey söylemedi.Ştolts:

— Peki diyelim ki kalıyorum, dedi. Ne olacak? Tabii benden dostluğunuzu esirgemeyeceksiniz. Fakat bu dostluğu za-

ten nasıl olsa kaybedecek değilim. Şimdi giderim. Bir iki yıl sonra dönünce aynı dostluğu bulabilirim. Dostluk genç bir kadınla genç bir erkek arasında aşk olmadığı zaman ya da ihtiyarlar arasında bir aşk anısına dönüştüğü zaman iyi bir şeydir. Bir yanda dostluk, öbür yanda aşk olunca felaket! Biliyorum siz benimle sıkılmıyorsunuz, ama benim halim ne olacak?

Olga güç işitilir bir sesle:

— Peki öyle ise, gidin, sizi zorla tutacak değilim, dedi.

— Kalmak, keskin bir bıçak üzerinde yürümek, güzel bir dostluk doğrusu.

— Ya benim hayatım daha mı iyi sanıyorsunuz?

— Size göre ne var? Siz... sevmiyorsunuz ki.

Olga kendi kendisiyle konuşur gibi:

— Bilmiyorum, gerçekten hiçbir şey bilmiyorum. Fakat eğer siz... Eğer hayatım değişecek olursa ne hale gelirim?

Ştolts saflıkla, derin bir içtenlikle söylenen bu sözlerden kuşkulanarak sandalyesini Olga'ya yaklaştırdı:

— Bir şey anlamıyorum ki. Anlatın Tanrı aşkına.

Olga susuyor, Ştolts yüzünden bir anlam çıkarmaya çalışıyordu. Olga onu yatıştırmak, "perişan" sözünü geri almak ya da Ştolts'un bu kelimeyi yanlış anladığını anlatmak istiyor, fakat nasıl konuşacağını bilmiyordu. Belli belirsiz hissediyordu ki ikisi de yanlış bir yolda idiler. Uğursuz bir anlaşmazlığın azabı içinde idiler. Ancak Ştolts, ya da onun yardımıyla Olga, geçmişi ve o an aydınlatıp işi yoluna koyabilirdi. Fakat bunun için de canını dişine takarak, olup biteni anlatması gerekti. Hem vereceği hükmü merak ediyor, hem de korkuyordu:

— Ben de bir şey anlamıyorum; sizden daha fazla karanlıktayım.

— Dinleyin beni Olga; sizin bana güveniniz var mı?

— Hem ne kadar, biliyorsunuz, bir anneye olan güven kadar.

— O halde bana geçen yılki ayrılmamızdan sonra neler olduğunu anlatın. Sizi bir türlü anlayamıyorum; eskiden düşüncelerinizi yüzünüzden okurdum. Birbirimizi anlamamız için bana her şeyi anlatmanızdan başka çare yok; öyle değil mi?

— Doğru, başka çare yok... Nasıl olsa bu hale bir son vermemiz gerekiyor.

Olga içini dökmeyi önleyemeyeceğini anlayarak perişan bir halde başını önüne eğdi. İçinden, "Nemesis! Nemesis!" diyordu. Gözlerini yere dikip bir süre sustu.

Söylediği birkaç kelime ve sonra bir anlık susma içine korku doldurmuştu.Ştolts, eli ayağı titreyerek Olga'nın anlatacağı şeylerin korkunç olabileceğini düşündü. Kendi kendine, "Bir derdi var belli! Ah yarabbi, ne oldu bu kıza?" diyordu. Olga hâlâ susuyor, kendi kendisiyle cenkleştiği belli oluyordu.

— Demek ki... Olga Sergeyevna...

Olga yine bir şey söylemedi; karanlıkta iyi fark edilmeyen sinirli bir hareket yaptı. Štolts sade ipek elbisesinin hışırtısını duydu. Nihayet:

— Cesaretimi topluyorum, dedi; ne kadar güç olduğunu bilseniz...

Štolts'un her şeyi öğrenmesini istiyordu, ama keşke bir mucize ile öğrenseydi de kendi konuşmasaydı. Bereket versin hava gittikçe kararmış, yüzü gölgelere bürünmüştü. Ancak sesi ona ihanet edebilirdi. Söze neresinden başlayacaktı? Kendi kendine, "Ah yarabbi! Ne kadar suçlu olmalıyım ki bu kadar utanç, bu kadar perişanlık içindeyim!" diyordu. Daha pek az zaman önce hem kendinin, hem de başkasının hayatını ne kadar güvenle düzenlemeye çalışıyordu; ne kadar kuvvetli, ne kadar aklı başında idi. Şimdi ise bir küçük kız gibi korkudan titriyordu. Utanılacak bir geçmiş, yaralanmış bir gurur, şu anda içinde bulunduğu kötü durum içini kemiriyordu... Dayanılacak gibi değildi.

Štolts da kendini zor yenerek ve sözleri ile kendini de yaralayarak:

— Size yardım edeyim... Siz... âşık oldunuz değil mi?

Olga susarak, evet, demek istedi. Ştolts yine korku ile ürperdi.

Dudaklarının titrediğini hisseden Ştolts, soğukkanlı olmaya çalışarak:

— Kimdi?.. Bu bir sır değil ya?.. diye sordu.

Olga için bu bir sırdan da beterdi. Bir başka isim söylemek, bir başka hikâye uydurmak isterdi. Bir an duraksadı, fakat yalan söylemek elinde değildi. Büyük bir tehlike anında kendini bir kayalıktan aşağı atan ya da alevler içine atılan bir insan gibi birdenbire, "Oblomov!" dedi.

Ştolts donakaldı. İki dakika sustular. Ştolts hayretle tekrarladı:

— Oblomov! İmkânı yok. Bir yanlışlık olacak. Ya kendi duygularınızı yanlış anladınız ya Oblomov'u ya da aşkı!..

Olga bir şey söylemedi.

— Bu bir aşk değil, başka bir şey, diyorum size.

— Evet, onunla eğlendim, burnundan tutup çektim onu, perişan ettim... Size kalırsa şimdi de sizinle başladım.

Olga bunu kendine hâkim olmaya çalışarak gözyaşı ve öfke dolu titrek bir sesle söylemişti.

— Sevgili Olga, öfkelenmeyin, böyle konuşmayın, size yakışmıyor. Bilirsiniz ki böyle bir şey düşünmem. Fakat kafam almıyor, nasıl olur da Oblomov...

Olga kendini savundu:

— Ama dostluğunuzu kazanmış bir insan... Kötü bir insan olduğunu da söyleyemezsiniz. Niçin aşka da layık olmasın?

— Evet biliyorum, aşk, dostluk kadar ince eleyip sık dokumaz. Çok zaman gözü kördür. İnsana değerleri için âşık olunmaz, doğrudur. Fakat âşık olmak için de bir şey, belki çok az bir şey, anlatılamayan, adı olmayan bir şey gerekir ki benim eşsiz fakat uyuşuk dostum Oblomov'da o yoktur. Onun için hayret ediyorum. Bakın bana Olga, böyle yapar-

sak hiçbir şeyi çözemeyiz, birbirimizi anlayamayız. Ayrıntılara girmekten utanmayın; yarım saat için kendinizi esirgemeyin; bana her şeyi anlatın; ben de size ne olduğunu ve daha neler olabileceğini söyleyeyim. Ben hâlâ öyle sanıyorum ki... bu işte bir yanlışlık var... Ah, umarım söylediğiniz doğrudur; umarım sevdiğiniz adam Oblomov'dur, başkası değildir. Oblomov! Artık geçmişe, aşka bağlı olmadığınızı, serbest olduğunuzu görmüyor musunuz? Anlatın, çabuk anlatın!

Olga kördüğümlerden bazılarının çözüldüğüne sevinerek güvenle:

— Evet, doğrusu bu! dedi. Kendi kendime kalınca, deli olacağım sanıyorum. Ne kadar perişan olduğumu bilseniz! Bilmiyorum, büyük bir suç mu işledim, geçmişimden utanmam, yıkılmam mı gerek? Gelecekten bir şey bekleyebilir miyim, bekleyemez miyim, bilmiyorum... Hep kendi dertlerinizden söz ediyorsunuz, benimkilerin farkında değilsiniz. Anlatacağım, dinleyin! Ama aklınızla değil, ondan korkuyorum, kalbinizle dinleyin. Kalbiniz hatırlar ki benim bir annem yok, ormanda kaybolmuş bir insan gibiyim... Hayır, hayır, bana acımayın. Sahiden âşık olduysam beni bırakıp gitmeniz daha iyi... Sonra tekrar gelirsiniz, o zaman benim için dostluktan başka duygunuz kalmaz. Ama eğer hoppalık, hafiflik ettiysem beni cezalandırın, beni terk edin, beni unutun. Şimdi dinleyin.

Ştolts, Olga'nın iki elini ateşli ateşli sıktı.

Olga bütün ayrıntılarıyla olanı biteni anlatmaya başladı. İçini kemiren, yüzünü kızartan, bir zaman onu mutlu ettikten sonra, sonunda en derin kuşkulara, acılara sürükleyen hikâyeyi kelime kelime saydı döktü.

Gezintileri, parkı, umutları, Oblomov'un parlayıp sönüşlerini, leylak dalını, hatta öpüşme sahnesini anlattı. Yalnız bahçedeki boğucu akşamı geçti; çünkü o akşam içinde olup biteni kendisi de pek iyi bilmiyordu.

Olga başlangıçta işitilmeyecek kadar hafif konuşuyordu; fakat devam ettikçe sesi daha açık, daha az çekingen olmaya başladı. Sonunda neredeyse başka birisinin hikâyesini anlatıyormuş gibi konuştu. Sanki ansızın bir perde kalkmış ve geçmişi, bakmaya cesaret edemediği geçmişi gözlerinin önüne serilivermişti. Konuştukça birçok şeyi kendisi de daha iyi anladı. Karanlık olmasa artık dinleyicisinin yüzüne hiç korkmadan bakabilirdi.

Sözünü bitirdi, Ştolts'un hükmünü bekledi. Hüküm yerine mutlak bir susuş. "Ne düşünüyor acaba?" Ne bir ses duyuluyordu, ne bir kımıltı, ne bir nefes; odada kimse yok gibiydi.

Bu durgunluk yeniden içine kuşkular soktu. Susuş uzadı. Bu ne demekti? Dünyanın en hoş görür, en akıllı yargıcı, onun hakkında nasıl bir hüküm hazırlıyordu? Kim olsa onu insafsızca mahkûm ederdi. Davasına bakacak tek insan olarak Ştolts'u seçmişti. O her şeyi anlayacak, ölçüp biçecek ve onu kendinden daha iyi savunacaktı. Ama niçin susuyordu? Davayı kayıp mı etmişti? Tekrar korku başladı.

Kapı açıldı ve bir hizmetçi iki şamdan getirdi. Oturdukları köşe aydınlandı.

Olga, Ştolts'u utangaç fakat meraklı bir gözle bir anda süzdü. Ştolts kollarını göğsüne kavuşturmuş, ona dostça gülümseyerek, telaşlı halinden zevk alarak bakıyordu. Olga geniş bir nefes aldı, neredeyse sevincinden ağlayacaktı. Bir anda kendine ve dostuna güveni tekrar yerine geldi. Bağışlanan, avutulan ve okşanan bir çocuk gibi mutluydu.

Ştolts:

— Hepsi bu kadar mı? dedi.

— Evet.

— Mektup ne oldu?

Mektubu çekmecesinden çıkardı, verdi. Ştolts şamdana yaklaştı, mektubu okudu ve masanın üstüne bıraktı. Gözlerini, Olga'nın çok zamandan beri görmediği bir bakışla ona

çevirdi. Vaktiyle Olga'yı şımartan soğukkanlı, hafiften alaycı ve son derece nazik eski dost, yeniden karşısına gelivermişti. Yüzünde hiçbir kuşku, hiçbir üzüntü izi yoktu. Olga'nın iki elini tuttu, birer birer öptü ve bir süre düşündü. Olga gözlerini açmış, hareketsiz,Ştolts'un düşüncesini yüzünden okumaya çalışıyordu.

Štolts birden ayağa kalktı:

— Ah Olga, işin içinde Oblomov olduğunu bilseydim, hiç derde düşmezdim.

Gözlerinde o kadar iyilik, o kadar güven vardı ki, Olga, o korkunç geçmişi sanki hiç yaşamamıştı. Kalbi bir bayram sevinciyle aydınlandı. Açıkça anladı ki, şimdiye kadar Štolts ne der, diye utanmıştı. Štolts ise onu mahkûm etmiyor, bırakıp gitmiyordu. Başkalarının hükmü artık ne umrunda idi! Štolts eski neşesini, gücünü bulmuştu; ama bu Olga'ya yetmiyordu. Beraat ettiğini anlamıştı, fakat hükmü kulaklarıyla işitmek istiyordu. Štolts şapkasını aldı. Olga:

— Nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

— Bir hayli üzüldünüz; dinlenin. Yarın konuşuruz.

Olga elinden tutup çekti ve onu tekrar yerine oturttu:

— Beni bütün gece uykusuz bırakmak mı istiyorsunuz? Bana ne düşündüğünüzü söylemeden mi gideceksiniz? Başımdan geçene ne diyorsunuz? Şimdi ne oluyorum?.. Ne olacağım? Bana acıyın Andrey İvanoviç; bunu bana siz söylemezseniz kim söyleyebilir? Hak ettiğim cezayı bana kim verecek? Ya da... kim bağışlayacak beni?

Son kelimeleri söylerken ona o kadar candan bir yakınlıkla bakmıştı ki, Štolts şapkasını bir tarafa attı. Neredeyse ayaklarına kapanacaktı.

— Meleğim benim, size meleğim dememe izin verin, boş yere kendinizi üzmeyin. Ne mahkûm olmanıza neden var, ne de beraat etmenize. İnanın, hikâyenize eklenecek hiçbir sözüm yok. Neden şüphe edebilirsiniz? Başınızdan geçen şeyin ne olduğunu, adına ne diyeceğimizi mi bilmek istiyorsunuz?

Bunun ne olduğunu çoktan biliyorsunuz... Oblomov'un mektubu nerede? Bakın ne diyor...

Masanın üstünden mektubu aldı ve bir yerini okudu:

"Benim size anlatmak istediğim, duyduğunuz şeyin gerçek aşk değil, sadece bir aşk umudu olmasıdır. İçinizdeki bilinçsiz aşk ihtiyacı asıl gıdasını bulamayınca, hararetsiz ve sahte bir alevle yandı. Bu çeşit ateşler kadınlarda bir çocuğa veya bir kadına gösterdikleri sevgide ya da nedensiz döktükleri gözyaşlarında, histeri bunalımlarında görülür... Ben baştan size bunu açıkça söylemeliydim: Siz yanlış bir yoldasınız; (Ştolts sesini bir aktör gibi yükselterek okuyordu.) Karşınızdaki erkek, rüyanızda gördüğünüz adam değildir. Göreceksiniz, bir gün o adam karşınıza çıkacak; o zaman kendinize geleceksiniz; işlediğiniz hatadan utanacak, bana kızacaksınız."

— Bakın ne kadar doğru söylüyor; sahiden hata işlediğinizi görüp kızdınız; kendinizden utandınız. Söyleyecek başka şey yok. Oblomov'un hakkı varmış. Ona inanmamışsınız. Sizin bir tek hatanız bu. Ondan vaktinde ayrılmalıydınız; fakat güzelliğiniz onu fazla büyülemiş... Siz de onun... kumrular gibi saf sevgisine tutuluvermişsiniz.

— Söylediklerine inanmamıştım. İnsanın kalbi bu kadar aldanamaz sanıyordum...

— Aldanır, hem öyle aldanır ki bazen! Fakat bu macera sizin kalbinizle ilgili değil: Bir yandan gururunuz ve hayalleriniz, bir yandan zaafınız rol oynamış... Hayatınızda artık başka bir sevinç olmayacağından, bu soluk ışık söndükten sonra büsbütün karanlığa gömülmekten korkmuşsunuz...

— Ağladığım zamanlar gözyaşlarım kalbimden gelmiyor muydu? Onu aldatmış değilim, her zaman içtendim.

— Aman canım, bir kadın her şey için gözyaşı döker. Leylak dalı için, parkta sevdiğiniz köşe için acı çektiğinizi kendiniz söylediniz. Buna onur yaranızı, kurtarıcılık rolündeki başarısızlığınızı ve alışmaktan gelen bağlılığınızı katarsanız gözyaşları için bir hayli neden toplanmış olur.

— Buluşmalarımız, gezintilerimiz hep yalan mıydı? Sonra... Anlattım ya... odasına da gitmiştim.

Olga'nın yüzü kızardı; bu sözleri öyle hafifçe söyledi ki sanki kendisi bile duymak istemiyordu. Maksadı kendi kendisini suçlayıp Ştolts'un onu daha fazla savunmasına meydan vermek ve böylece vicdanını iyice temizlemekti.

— Bana anlattıklarınızdan kim olsa fark eder ki son buluşmalarınızda artık söyleyecek hiçbir şeyiniz kalmamış. Sizin sözde aşkınız artık sarılacak bir şey bulamaz, daha ileri gidemez olmuş. Ondan ayrılmazdan çok önce ayrılmıştınız. Siz artık aşka değil, aşkın hayaline, kendi yarattığınız bir kuruntuya bağlı kalıyordunuz.

Olga güç duyulur bir fısıltıyla:

— Ya öpüşme? dedi.

Ştolts sahte bir ciddilikle:

— Ha, bakın, bu çok önemli, dedi; bundan dolayı... bugün size bir kap yemek eksik verilmeli.

Ştolts'un gözlerinde gittikçe artan bir şefkat ve sevgi vardı. Olga onun bu kayıtsızlığından alınarak sitemli bir eda ile konuştu:

— Böyle bir hata bir şaka ile örtülemez. Hiç değilse beni acı bir kelime ile cezalandırmanızı, işlediğim kusurun adını söylemenizi isterim.

— İlya'dan başka biri olsaydı şaka etmezdim ve işlediğiniz kusur bir felaketle sonuçlanırdı. Ama Oblomov'u o kadar iyi tanırım ki...

— Başka birisiyle, asla! Onu ben sizden de iyi tanıyordum...

— Değil mi ya!

— Peki... ya değişseydi, hayata dönseydi, dediklerimi yapsaydı... Onu gene sevmeyecek miydim? Gene aldanmış, yanlış yola gitmiş mi olacaktım?

— O zaman onun yerinde başka bir adam olacaktı demektir. Elbette iş değişir, bağıntınız bir aşk olur, kökleşir

ve belki... Bu ayrı bir hikâye, ayrı bir kahraman, bizimle ilgisi yok.

Olga zihnindeki son bulutu da silmişti, geniş bir nefes aldı. Bir an sustular. Sonra Olga:

— Oh, artık kurtuldum, çok şükür, dedi ve bir çiçek gibi açılarak Ştolts'a öyle derin bir minnettarlıkla, o kadar yeni ve coşkun bir dostlukla baktı ki Ştolts bu bakışta aylardır boşu boşuna aradığı kıvılcımı nihayet görür gibi oldu. İçini bir sevinç sardı:

— Hayır, kurtulan benim, dedi. Ah, bu aşk hikâyesinin kahramanının İlya olduğunu bilseydim. Boş yere ne kadar vakit, ne kadar emek harcadım. Niçin? Ne gereği vardı?

Ştolts neredeyse kızacaktı; fakat hemen kendini topladı, kötü hatıralarını zihninden kovdu. Çatılan kaşları doğruldu ve gözleri parıldadı:

— Demek böyle olması gerekmiş, ne yapalım. Şimdi ne kadar rahat... ne kadar mutluyum.

Olga her şeyin bu kadar çabuk değişmesine şaşarak kendi kendine söyler gibi:

— Bir rüya görmüş gibiyim, hiçbir şey olmamış sanki, dedi. Sadece utancımı, vicdan azaplarımı değil, içimdeki bütün kasveti, acılığı da sildiniz süpürdünüz... Nasıl yaptınız bu işi? Artık unutulmalı mı diyorsunuz bu hata?

Ştolts ilk defa ona sevgisini gizlemeden bakarak:

— Bence çoktan unutulmalıydı, dedi.

— Peki, hatasız, gerçek duygulara dayanan sevgi hangisi olacak?

Ştolts mektubu tekrar alarak:

— Burada yazılı, dedi: "Karşınızdaki erkek, rüyalarınızda gördüğünüz adam değildir. Göreceksiniz, bir gün o adam karşınıza çıkacak..." Size âşık olacak, o kadar olacak ki, bir yıl değil, bütün bir ömür bu aşka yetmeyecek. Ama bilmiyorum bu adam... kim olacak?

Ştolts gözlerini Olga'ya dikip sustu. Olga dudaklarını büzerek önüne baktı; ama kirpikleri gözlerindeki parıltıyı gizleyemiyor, dudakları gülümsemesine engel olamıyordu. Birden o kadar sevinçle gülmeye başladı ki, gözlerine yaş doldu.

— Olga Sergeyevna, ben size ne olduğunu ve ne olacağını söyledim. Ama siz benim soruma cevap vermiyorsunuz.

Olga utanarak ona gözucuyla baktı:

— Ne cevap verebilirim? dedi. Bana söyletmek istediğiniz şeyi, bu kadar hak ettiğiniz şeyi söylemeye hakkım var mı?

Ştolts bakışlarında bir kıvılcım daha görür gibi oldu. Tekrar sevinçten kanatlandı:

— Acele etmeyin, dedi; hak ettiğim şeyi bana kalbinizdeki matem, resmi matem bittiği zaman söylersiniz. Bu yıl bir iki şey anlar gibi oldum. Ama yalnız şu soruma cevap verin: Gidecek miyim... kalacak mıyım?

Olga birden neşelenerek:

— Siz benimle aşk oyunu oynuyorsunuz, dedi.

— Yok, hiç değil. Bu sorum deminki soru değil; onun anlamı başka idi. Kalacak olursam... ne sıfat ve salahiyetle kalacağım?

Olga utandı. Ştolts gülerek:

— Görüyorsunuz ya, aşk oyunu oynuyorum, dedi. Bu akşamki konuşmadan sonra birbirimize başka türlü bakmalıyız. Artık dünkü gibi birbirimizden utanmıyoruz.

Olga daha fazla utandı:

— Bilmiyorum ki... diye fısıldadı.

— Ben size bir şey tavsiye edeyim mi?

— Edin... Ne derseniz yapacağım.

— Öteki adam geledursun, şimdilik benimle evlenin.

Olga mutlu bir heyecan içinde elleriyle yüzünü kapayarak:

— Cesaretim yok, dedi.

Ştolts Olga'nın başını kendine doğru çekerek:

— Niçin yok? dedi.

Olga başını bir çocuk gibi onun göğsüne dayadı:

— Geçmişim ne olacak?

Ştolts, Olga'nın ellerini yüzünden çekti; saçlarını öptü ve gözlerinde beliren ve tekrar kaybolan yaşlara doya doya baktı.

— Leylaklarınız gibi solup gidecek! Birçok şey öğrendiniz, onları yaşamak için kullanabilirsiniz artık. Hayat yeniden başlıyor: Geleceğinizi bana verin ve başka bir şey düşünmeyin. Ben her şeyi üzerime alıyorum. Gidip teyzenize söyleyelim.

Ştolts evine geç vakit döndü. Ağaçlara, göğe, göle, hatta sulardan yükselen sise hayran gözlerle bakarak kendi kendine:

"İstediğime kavuştum," diyordu, "nihayet davayı kazandım. Kaç yıldır aşkı bulmak için sabrediyor, yüreğimin sevme gücünü harcamıyordum. Ne kadar bekledim! Ama ne iyi etmişim: Bir insanın varabileceği en büyük mutluluk budur!"

Mutluluk, hayatının iş tarafını, daireyi, babasının arabasını, meşin eldivenlerini, yağlı hesap pusulalarını sildi süpürdü. Hafızasında yalnız annesinin kokulu odası, Herz'in müziği, prensin resim galerisi, mavi deniz, takma saçlar ve sonra tatlı bir ses, Olga'nın sesi kalmıştı... "Olga, benim karım! Aradığım şeyi buldum. Artık aranacak başka bir şey kalmadı." diyor ve içi sevinç rüzgârlarıyla doluyordu. Mutluluğun sarhoşluğu içerisinde yolunu bile fark etmeyerek yürüyordu.

Olga arkasından baktı, sonra pencereyi açtı, bir süre gecenin serin havasını içti. Heyecanı yavaş yavaş dindi. Nefes alışı düzeldi. Uzaktan görünen gölü huzur içinde seyre daldı. O kadar ki onu gören pencerede uyuyakalmış sanırdı. Ne duyduğunu, ne düşündüğünü açıkça bilmiyordu. Düşünceleri dalgalar gibi akıp gidiyor, kanı damarlarında sakin sakin dolaşıyordu. Mutluydu ama mutluluğunun nerede başlayıp

nerede bittiğini, nasıl bir şey olduğunu fark edemiyordu. Bu kadar kaygısız, bu kadar rahat olmasına şaşarken birden kendi kendine fısıldadı: "Nişanlıyım artık!"

"Nişanlıyım!" Bir kız bu sözü ne mutlu bir ürpermeyle söyler! Onu söylerken bütün hayatı aydınlanır. O kadar yükseklere çıkar ki daha dün hiç farkına varmadan yalnız başına yürüdüğü yolu karanlık içinde ve çok aşağılarda kalmış görür.

Acaba Olga niçin bu mutlu ürpertiyi duymadı? Olga da tenha ve mütevazı bir yolda yürüyorken bir köşe başında ona rastlamıştı.Ştolts elinden tutup onu yolundan ayırmıştı. Girdiği yeni yol parlak, göz kamaştırıcı değildi ama geniş bir ırmak gibi düz kırlar, dostça gülümseyen tepeler arasından geçiyordu. Olga'nın gözleri kamaşmamış, kalbi heyecandan alevlenmemişti.

Yeşil tepeler ve sonsuz ovalar arasından geçen hayatın akışını durgun bir sevinçle seyre dalmıştı. Ne omuzlarında bir ürperme dolaşmış, ne de gözleri gururla parlamıştı. Sadece kırlara, tepelere dalan bakışı onun, kendine elini uzatan dostunun hayaline döndü, bir damla gözyaşı yavaşça yanağından aktı... Daldığı durgun mutluluk düşünden uyanmadan pencerede kaldı. Hiç kımıldamıyor, nefes aldığı duyulmuyordu. Her şeyi unutmuş, sessiz, ılık, kokulu gecenin mavi ve tatlı ışıltılarına bırakmıştı kendini. Mutluluk hülyası, geniş kanatlarını açarak Olga'nın üzerinden gökteki bulut gibi kayıp gidiyordu. Bu hülya içinde Olga kendini ne bir iki saatlik tüller, dantelalar, ne de hayatının sonuna kadar giyeceği gündelik elbiseler içinde gördü. Ziyafetler, ışıklar, sevinçli kahkahalar düşünmedi. Hayalindeki mutluluk o kadar basit, o kadar gösterişsizdi ki mağrur bir ürperişle değil, derin ve tatlı bir heyecanla tekrar fısıldadı: "Nişanlısıyım!"

V

Oblomov'un isim gününden, Ştolts'un beklenmediği bir sırada yemeğe gelmesinden on sekiz ay kadar sonra Viborg Mahallesi'ndeki evde her şey ne kadar değişmişti, ne kadar kasvetli, uyuşuk bir hal almıştı yarabbi!.. İlya İlyiç de ihtiyarlamış görünüyordu. Sıkıntı, bir hastalık gibi gözlerine işlemişti. Odanın içinde gidip gelmekten, yatıp tavana bakmaktan, bir kitap alıp bir iki satır okumaktan, esnemekten, masanın üzerinde parmaklarını tıkırdatmaktan başka bir şey yaptığı yoktu. Zahar büsbütün alıklaşmış, kendinden geçmişti. Ceketinin dirsekleri yamanmıştı; yememiş, uyumamış, ağır işler görmüş gibi yorgun ve perişan görünüyordu. Oblomov'un hırkası eskimişti, yer yer özenle yamanmış olmasına rağmen dikiş yerlerinden başka tarafları bile açılmaya başlamıştı. Yenisini almak zamanı çoktan gelmişti. Yatağın üzerindeki battaniye de perişandı. Perdeler solmuş, temiz olmalarına rağmen paçavra gibi görünmeye başlamışlardı.

Zahar eski bir masa örtüsü getirdi. Oblomov'un yanındaki bir masanın yarısına kadar serdi. Sonra dilini dişleri arasından çıkararak ihtiyatla yemek tepsisini getirdi. Masanın üstüne bir sürahi votka ile ekmek de koyduktan sonra çekildi gitti. Ev sahibinin kapısı açıldı ve Agafya Matveyevna cızırdayan bir tava omletle içeri girdi.

O da çok değişmiş, bozulmuştu. Yanakları eskisi gibi yuvarlak, kırmızı değildi: İnce kaşlarının rengi uçmuş, gözlerinin feri sönmüştü. Eski bir pamuklu elbise giyiyordu. Elleri güneşten yanmış, işten, sıcaktan, soğuktan kızarmıştı. Akulina yoktu, Anisya mutfakta, bahçede çalışıyor, kümese, sebzelere bakıyor, çamaşır yıkıyordu. İşleri tek başına yetiştiremiyor, Agafya Matveyevna da mutfaktan çıkamıyordu. Öğütme işleri çok azalmıştı, çünkü kahve, şikore gibi şeyler pek az alınıyordu. Dantela örmeye hiç vakit kalmamıştı. En çok yaptığı iş soğan, turp doğramaktı. Yüzünde derin bir umutsuzluk okunuyordu. Fakat sık sık içini çekerken kendi dertlerini, artık içemez olduğu kahveyi düşünmüyordu. Daha büyük ölçüde işler göremediği, kahve öğütemediği, salçaya vanilya koyamadığı, kaymaklı süt kaynatamadığı için değil, Oblomov bütün bunları bir yıldır tatmadığı, kahvesi en iyi mağazalardan bol bol alınacak yerde, yakındaki küçük bakkaldan birkaç kapiklik alınabildiği, kaymak, omlete konan sucuk hep aynı bakkaldan geldiği için üzülüyordu.

Bütün bunlar ne demekti? Şu demekti ki, bir yıldırŞtolts'un Oblomovka'dan gönderdiği paralar Oblomov'un ev sahibine imzaladığı senetteki borca gidiyordu. Bu kadının kardeşinin "tamamıyla yasal" dalaveresi umutlarının üstünde bir başarıyla sonuçlanmıştı. Tarantyev rezalet bahsine dokunur dokunmaz İlya İlyiç kıpkırmızı olmuş, aklı başından gitmişti. Tabii anlaştılar. Üçü birden içki içtiler ve Oblomov dört yıl içinde ödenmesi gereken senedi imzaladı. Bir ay sonra Agafya Matveyevna da kardeşine buna benzer bir senet imzaladı. Tabii ne imzaladığının farkında değildi. Kardeşi ona bu kâğıda ev için gerek olduğunu söylemiş ve şu cümleyi yazdırmıştı: "Adı, soyadı yukarda yazılı olan, bu borç senedini kendi eliyle imzalamıştır."

Agafya Matveyevna sadece bu kadar uzun bir cümleyi yazmaktan kaçınmış ve kardeşine bunu Vanya'ya yazdırmasını rica etmiş, "Ben ister istemez bir yanlışlık yaparım; Van-

ya artık çok güzel yazıyor." demişti. Ama kardeşi ısrar etmiş, o da kocaman, karmakarışık harflerle yazıyı yazmış, imzasını atmıştı. O günden sonra da artık bu senetlerin sözü edilmemişti. Oblomov imzasını atarken biraz da Agafya Matveyevna'nın çocuklarının bundan faydalanacağını düşünmüş, ertesi gün ayılıp da konuşulanları hatırlayınca kendinden utanmış, her şeyi unutmaya çalışmıştı. Ev sahibinin kardeşine rastlamaktan kaçıyor ve Tarantyev bu konuyu açınca onu, evi bırakıp köye gitmekle korkutuyordu. Çiftlikten para gelir gelmez İvan Matveyeviç hemen damlamış ve borcu hemen ödemeye başlamasının doğru olacağını söylemişti: Böylece borç üç dört yılda kapanırdı; yoksa süre dolar ve çiftlik icra yoluyla satılırdı; çünkü Oblomov'un eline başka yerden para geçip borcunu ödemesi ihtimali yoktu. Ştolts'dan gelen paranın çoğu borca gidip de kendisine yaşamak için küçük bir miktar kaldığını görünce, Oblomov kimlerin eline düştüğünü anlamıştı. İvan Matveyeviç beklenmedik mahzurlar ortaya çıkar korkusuyla borcu iki yıl içinde ödetmeye kalkışınca Oblomov büsbütün sıkıntıya düştü. Cebindeki paranın hesabını hiçbir zaman bilmediği için önceleri bir şeyin farkında olmuyordu; fakat İvan Matveyeviç bir tüccarın kızıyla evlenmek sevdasına düşüp de başka bir eve taşınınca Agafya Matveyevna'nın mutfağı birdenbire fakirleşti. Balıklar, dana eti, hindiler, kardeşinin mutfağında pişmeye başladı. Akşamları İvan Matveyeviç'in evinde ışıklar yanıyor, müstakbel hısımları, iş arkadaşları ve Tarantyev toplanıyorlardı; her şey yeni eve göç etmiş gibiydi. Agafya Matveyevna ve Anisya birdenbire kendilerini boş kavanozlar ve güveçler ortasında bulunca şaşırdılar. Yapılacak iş kalmamıştı: Agafya Matveyevna ilk defa olarak anladı ki sadece ev, sebze bahçesi ve tavuklar kendinindi. Vanilya, şikore gibi şeyler bahçede yetişmiyordu. Dükkâncılar yavaş yavaş ona gülümsemez, eğilip selam vermez oldular. Gülümsemeleri, selamları artık yeni evin şişman, iyi giyinmiş aşçısı topluyordu.

Oblomov kendine kalan paranın hepsini Agafya'ya vermişti. Kadın üç dört ay eski gidişi devam ettirebilmek için canını dişine taktı, bol bol kahve, şikore öğüttü, danalar, hindiler kızarttı; fakat son meteliği harcayınca Oblomov'a gelip para kalmadığını haber verdi. Oblomov bu havadis karşısında kanepenin üstünde birkaç defa döndü, kalkıp çekmecesini karıştırdı. Orada da metelik kalmamıştı. Parayı ne yaptığını hatırlamaya çalıştı, hatırlayamadı. Masanın üstünde birkaç kapik olacaktı, aradı bulamadı. Zahar'ın bir şeyden haberi yoktu. Agafya Matveyevna kardeşine gitti ve masum bir eda ile evde para kalmadığını söyledi. Kardeşi:

— Bıraktığım bin rubleyi büyük asilzadenle birlikte ne yaptın? dedi. Ben sana nereden para bulayım? Yakında evleneceğim, biliyorsun, iki aileyi birden geçindiremem. Asilzadenle beraber ayaklarınızı yorganınıza göre uzatmalısınız.

Agafya Matveyevna:

— Ne diye onu benim sırtıma atıyorsun? Ne yaptı sana? Hiçbir kötülüğü yok; sakin bir insan. Onu eve ben çağırmadım ki, Mihey Andreyeviç'le ikiniz getirdiniz, dedi.

Kardeşi ona on ruble verdi ve başka parası olmadığını söyledi. Fakat lokantada Tarantyev'le bu mesele üzerinde konuştu, kız kardeşiyle Oblomov'u bu halde bırakmanın doğru olmayacağına karar verdiler. Ştolts duyarsa üzerlerine yürür, dalavereyi anlar, planlarını altüst edebilir, "tamamıyla yasal" olmasına rağmen parayı almalarına engel olabilirdi: "Herif Alman, kim bilir ne hinoğluhindir!" dediler. İvan Matveyeviç üç yıl sonra Oblomov'un gelirinden ödenmek üzere onlara ayda elli ruble verecekti. Kardeşine parayı verirken bundan başka metelik vermeyeceğine yemin etti. Ne çeşit yiyecekler alması gerektiğini, masrafların nasıl kısılacağını, tavuklardan, lahanalardan gelecek parayı da hesaba katınca bu para ile bol bol nasıl geçineceklerini anlattı.

Agafya Matveyevna, hayatında ilk defa ev işlerinden başka şeyler düşünmek zorunda kaldı. İlk defa Akulina'nın ta-

bak kırmasından ya da kardeşinin iyi pişmemiş bir balık için kendisini azarlamasından başka nedenlerle ağladı. İlk defa olarak, yoksulluk korkusuyla karşı karşıya geldi. Fakat o, kendisi için değil, Oblomov için korkuyordu: Böyle kibar bir insan nasıl kuşkonmaz yerine turp, çulluk yerine koyun eti, mercan renkli mersinbalığı yerine bakkaldan alınmış tuzlu morina ya da tuzlu domuz eti yiyebilirdi?.. Korkunç! Bu düşünceyi sonuna vardırmaya katlanamayarak çabucak giyindi, bir arabaya binerek kocasının akrabalarına koştu. Bu ziyaret, eskiden yaptığı yortu ziyareti gibi olmadı. Sabah erken, nefes nefese gitti. Onlarla şimdiye kadar konuşmadığı şekilde konuşacak ve para isteyecekti. Onlarda para çoktu. İlya İlyiç için isteyince elbette verirlerdi! Kendi çayı, kahvesi çocuklarının elbisesi ve daha başka lüks ihtiyaçlar için olsa sesini bile çıkarmazdı. Ama bu zorunlu, dayanılmaz bir ihtiyaçtı, İlya İlyiç'e av eti, kuşkonmaz ya da çok sevdiği bezelye alınacaktı... Fakat kocasının akrabaları bu ziyareti hayretle karşıladılar ve beş para vermediler. Bununla beraber İlya İlyiç'in altın ve gümüş takımları, kürkleri varsa rehine verilebileceğini; çiftlikten parası gelinceye kadar kendisine eşyaların değerlerinin üçte biri kadar para verecek kimseler bulunduğunu söylediler.

Başka bir zamanda böyle pratik bir öğüt Agafya Matveyevna'nın bir kulağından girer, ötekinden çıkar, ne kadar anlatsalar bu işlerden bir şey anlamazdı; ama şimdi kalbinin sezişiyle hemen anlıyor, üstünde duruyordu... Çeyizinden kalma incilerini rehine verdi. Ertesi gün İlya İlyiç, hiçbir şeyden habersiz, votkasını içti, sofrada sevdiği balığı, çulluğu buldu. Agafya Matveyevna çocuklarıyla lahana ve lapa yedi ve sırf İlya İlyiç'le oturmak için iki fincan kahve içti. İncilerden az sonra sandığından elmas iğnesini, daha sonra gümüş aynasını, daha sonra kürkünü çıkardı...

Nihayet çiftlikten para geldi. Oblomov hepsini ona verdi. İncileri rehinden kurtardı, öteki borçların da ancak faiz-

lerini ödedi. Tekrar kuşkonmazlar, av etleri aldı ve görünüşü kurtarmak için onunla beraber kahve içti. Sonra incileri tekrar rehine verdi. İki ucu bir araya getirebilmek için haftadan haftaya, daha sonra günü gününe uğraştı, şalını, en iyi elbiselerini sattı ve pamuklu ev elbisesiyle kaldı. Pazarları boynuna atacak eski bir atkıdan başka bir şeyi kalmadı.

İşte Agafya Matveyevna bu yüzden zayıflamış, gözlerinin feri sönmüştü. Bu yüzden İlya İlyiç'in yemeğini kendisi getiriyordu. Oblomov ertesi gün için Tarantyev, Alekseyev ve Gerasimoviç'in yemeğe geleceklerini söylediği zaman gene de ona güler yüzle bakmak cesaretini buluyor, güzel yemekler hazırlıyor, Oblomov'u utandırmıyordu. Ama bu yemekler ne heyecanlara, ne koşuşmalara, dükkânlarda ne yalvarıp yakarmalara, ne uykusuz gecelere, ne gözyaşlarına mal oluyordu!

Agafya Matveyevna birdenbire ne derin hayat kaygılarına kaptırmıştı kendini! Kötü günleri, iyi günleri birbirinden artık ne kadar iyi ayırıyordu! Ama bu hayatı seviyordu. Bütün telaşlarına, gözyaşlarına rağmen bu hayatı eskisine, Oblomov'u tanımadan önce, dolu tencereler, fıkırdayan tavalar, kavanozlar arasında hüküm sürdüğü, Akulina'ya, kapıcıya emirler verdiği günlere değişmezdi. Bitip tükenmeyen gözyaşlarına, yorucu günlerine, uykusuz gecelerine son verecek olan ölüm hatırına geldiği zaman derhal silkiniyor, bu düşünceyi korku ile içinden atıyordu.

Yemeğini yedikten sonra İlya İlyiç, Maşa'nın Fransızca dersini dinledi, sonra Agafya Matveyevna'nın odasında oturup, Vanya'nın belki on defa tersyüz ettiği ceketini tamir edişini seyre daldı. Agafya Matveyevna ikide bir mutfağa koşuyor, koyun kızartmasına bir göz atıyor, balık çorbasını yapmak zamanı gelip gelmediğine bakıyordu. Oblomov:

— Niçin bu kadar telaş ediyorsunuz canım? Aldırmayın, dedi.

— İşlere ben bakmazsam kim bakacak? Şuraya iki yama daha vurayım da çorbayı pişireyim. Ne yaramaz çocuk bu

Vanya! Daha geçen hafta ceketini tamir ettim; gene yırtmış. (Masanın başında gömlekle ve bir tek askılı pantolonuyla oturan Vanya'ya bakarak) Ne gülüyorsun? Bu tamir işi yarın sabaha kadar bitmeyecek, sen de kapının önüne çıkıp oynayamayacaksın. Çocuklar yırttı bunu değil mi? Kavga ettiğiniz muhakkak, saklama.

— Hayır anne, kendi kendine yırtıldı.

— Evet, kendi kendine... Sokaklarda koşmaktansa evde oturup ders çalışsaydın daha iyi olurdu. İlya İlyiç, Fransızcaya iyi çalışmadığını bir defa daha söylerse ayaklarından potinlerini de çıkarırım. Oturup kitap okursun.

— Ben Fransızcayı sevmiyorum.

Oblomov:

— Niçin? diye sordu.

— Çünkü Fransızcada birçok "fena sözler" varmış da ondan.

Agafya Matveyevna kıpkırmızı oldu. Oblomov güldü. Zaten daha önce de Vanya ile bu "fena söz" hakkında konuşmuştu.

Agafya Matveyevna:

— Sus bakayım haylaz. Sil şu burnunu haydi, dedi.

Vanya burnunu içine çekti, mendille silmedi.

Oblomov:

— Hele çiftlikten para gelsin, ona iki ceket birden alacağım. Bir mavi ceket, bir de gelecek yıl için ortaokul üniforması, dedi.

Agafya itiraz etti:

— Yok canım, eskisiyle idare eder. Evin masraflarına çok para gerek. Size bu yıl kavurma ve reçel yapacağım... Gidip bakayım Anisya kaymağı getirmiş mi?

Agafya giderken Oblomov sordu:

— Bu akşama ne yemek var?

— Balık çorbası, koyun kızartması, börek.

Oblomov bir şey söylemedi. Birden dışarda bir araba sesi duyuldu, kapı çalındı ve köpek havlamaya başladı. Oblo-

mov kasap, sebzeci ya da onlara benzer birileri ev sahibine geliyor sanarak kendi odasına geçti. Ekseriya bu konuklar para isterler, Agafya Matveyevna vermez, onlar tehdit ederler, Agafya Matveyevna biraz daha sabretmeleri için yalvarır, ötekiler küfrederler, kapıları vurup çıkarlar, köpek bir yandan feryat ederdi; velhasıl hoş şeyler değildi. Fakat bu sefer gelen bir araba idi. Sebzeci, kasap araba ile gelmezlerdi. Birden Agafya Matveyevna telaşla odasına girdi.

— Size bir konuk, dedi.

— Kim? Tarantyev mi, Alekseyev mi?

— Hayır, hayır, şu isim gününüzde gelen.

Oblomov kaçacak delik arar gibi telaşla çevresine bakınarak:

— Ştolts? Aman yarabbi, ne diyecek bu hali görünce! Evde olduğumu söylemeyin, çıktı deyin, dedi ve ev sahibinin odasına geçti.

Anisya kapıya koşarken Agafya Matveyevna Oblomov'un emrini yetiştirdi. Ştolts inandı ve sadece evde olmayışına şaştı.

— Peki, iki saat sonra ben tekrar gelirim, birlikte yemek yeriz, öyle söyleyin, dedi ve yakındaki halk bahçesine gitti.

Anisya içeri gelip telaşla:

— Yemeğe gelecekmiş, dedi.

Agafya Matveyevna, Oblomov'a koştu:

— Yemeğe gelecekmiş.

Oblomov biraz düşündükten sonra:

— Başka bir yemek hazırlayın, dedi.

Agafya Matveyevna ona korku ile baktı. Elli kapik para kalmıştı, ay başına on gün vardı, kimseden borç alamazdı. Çekine çekine:

— Vakit yok İlya İlyiç, bulduğunu yesin, ne yapalım, dedi.

— Yiyemez, Agafya Matveyevna. Balık çorbası, mersinbalığı ile de yapılsa istemez, hele koyun kızartmasına dünyada dokunmaz.

Agafya Matveyevna'ya bir ilham geliverdi:

— Sucukçudan biraz dil alırız, buraya yakın.

— Peki, öyle yapın. Biraz da sebze alırsınız, mesela taze bakla.

Agafya, "Baklanın kilosu seksen kapik," diyecekken kendini tuttu ve bakla yerine lahana almayı kurarak:

— Peki, alırım, dedi.

— Yarım kilo da gravyer peyniri alırsınız, yeter. Özür dilerim; seni beklemiyorduk, derim.

Oblomov kapıya doğru giderken birden dönüp:

— Ya şarap? dedi.

Agafya Matveyevna tekrar korku ile yüzüne baktı. Oblomov gayet sakin ekledi:

— Laffitte şarabı aldırırsınız.

VI

Ştolts iki saat sonra geldi:

— Ne olmuş sana? Ne kadar değişmişsin? Sararmış, solmuşsun. Bir şeyin yok ya?..

— Çok fenayım Andrey; sol bacağım uyuşuyor.

— Nedir bu odanın perişanlığı? Bu hırkayı ne diye atmıyorsun? Baksana, hep yama içinde.

— Alışkanlık, Andrey, bir türlü bırakamıyorum.

— Ya şu yatak, ya şu perdeler!.. Bunlar da alışkanlık mı? Bütün bu paçavraları değiştirmek sana zor mu geliyor? Vah vah! Dostum, şu yatakta sahiden uyuyabiliyor musun? Ne oluyor sana Tanrı aşkına?

Ştolts dikkatle Oblomov'a, sonra tekrar perdelere ve yatağa baktı. Oblomov utanarak:

— Bir şeyim yok, dedi. Odalara pek aldırış etmem, bilirsin... Haydi, hemen yemek yiyelim. Hey, Zahar! Çabuk sofrayı kur. Peki, sen nasılsın? Çok kalacak mısın? Nereden geliyorsun?

— Tahmin et bakalım, ne için geldim, nereden geldim? Burada senin dünyadan haberin olmaz herhalde.

Oblomov merakla yüzüne baktı:

— Olga nasıl? dedi.

— Ya, demek unutmadın? Ben unuttun sanıyordum.

— Hayır Andrey, nasıl unutabilirim? İnsan yaşadığı en güzel günleri, girip çıktığı bir cenneti unutabilir mi?.. Ben artık... (Oblomov içini çekti.) Olga nerede şimdi?

— Çiftliğinin başında.

— Teyzesiyle birlikte mi?

— Teyzesiyle ve kocasıyla birlikte.

Oblomov şaşırarak:

— Olga evlendi mi? dedi.

Ştolts yumuşak, tatlı bir sesle:

— Niçin telaşlandın? Yoksa...

Oblomov hemen kendini topladı:

— Hayır dostum; telaşlanmadım, sadece şaşırdım. Neden bilmem, bir tuhaf oldum. Evleneli çok oldu mu? Mutlu mu? Söyle Tanrı aşkına! Üstümden ağır bir yük kaldırdın. Gerçi beni affettiğini söylemiştin ama... Bir türlü rahat edemiyordum. İçimi bir vicdan azabı kemiriyordu... Sevgili Andrey, sana ne kadar minnettarım.

O kadar içten bir sevinç duyuyordu ki, yerinde duramıyor, bir kalkıyor, bir oturuyordu.

Bu hali Ştolts'a dokundu:

— Ne kadar iyi kalplisin İlya! Olga'dan aşağı kalmazsın. Bu sevincini ona anlatacağım.

— Hayır, hayır, anlatma. Evlendiğine sevindiğimi duyarsa beni duygusuz bir insan sanır.

— Sevinmek bir duygu değil mi? Hem de bencil olmayan bir duygu. Onun mutluluğuna seviniyorsun.

— Doğru, doğru. Ne söylediğimi bilmiyorum... Peki kiminle evlendi, mutlu kocası kim?

— Kim mi? Amma da ağır anlayışlısın İlya!

Oblomov birden gözlerini açıp dostuna baktı. Birden taş kesildi, sapsarı oldu:

— Yoksa... sen misin?

Ştolts gülerek sordu:

— Yine mi telaşlandın? Niçin?

Oblomov heyecanla:

— Şaka etme Andrey, doğrusunu söyle, dedi.

— Gerçekten şaka etmiyorum. Olga ile evleneli bir yılı geçti.

Oblomov'un yüzündeki telaş yavaş yavaş kayboldu, dalgın dalgın önüne baktı. Gözlerini dostuna kaldırmadı, fakat düşünceleri kendiliğinden derin bir sevince çevrildi. Nihayet Ştolts'a bakarken gözleri sevgi ile, yaşla doldu. Onu kucaklayarak:

— Sevgili Andrey, dedi ve heyecanını yenmeye çalışarak: Sevgili Olga... Sergeyevna. Tanrı sizi mesut etsin. Yarabbi, ne kadar mutluyum. Ona de ki...

Ştolts coşkun bir muhabetle sözünü keserek:

— Ona Oblomov'un hep eski Oblomov olduğunu söyleyeceğim, dedi.

— Hayır, ona de ki, hatırlat ki ben ona doğru yolu buldurmak için hayatına girdim. Tanışmış olmamıza da, yeni bir hayata atılmış olmasına da seviniyorum. Başka bir erkekle evlense ne olurdu? Artık oynadığım rol yüzümü kızartmıyor, kendimi suçlu bulmuyorum. Üstümden ağır bir yük kalktı. Her şey düzeldi, aydınlandı artık. Mutluyum. Tanrıya şükürler olsun.

Oblomov kanepeden fırlayacak gibi oluyordu, ikisi de sevinçten gülüyor, ağlıyorlardı. Cebinde metelik olmadığını unutarak Zahar'a bağırdı:

— Zahar, yemekte şampanya istiyoruz.

— Olga'ya hepsini, hepsini anlatacağım. Seni unutmayışına şaşmıyorum. Hayır, sen ona layık bir insandın. Ne kadar iyi, ne kadar temiz bir yüreğin var!

— Zahar'ın başı kapıdan gözüktü. Efendisine işaret ederek:

— Biraz gelir misiniz, dedi.

Oblomov sabırsızlıkla:

— Ne var? Git oradan, dedi.

Zahar fısıldadı:

— Biraz para verir misiniz, lütfen.

Oblomov birden yatışarak kapıya gitti:

— Peki, zararı yok! Unuttum dersin, vakit olmadı dersin. Haydi git... Arkasından bağırdı: Dur, buraya gel, havadisi duydun mu Zahar? Andrey İvanoviç'i tebrik et, evlenmiş.

— Şükürler olsun! Böyle güzel bir haberi duyacak kadar yaşadığıma şükürler olsun! Tebrik ederim, Andrey İvanoviç; Tanrı size uzun ömürler versin, bir sürü çocuk versin. Çok sevindim, çok!

Zahar eğildi, gülümsedi, ahlar oflar çekti. Ştolts cebinden bir banknot çıkarıp ona verdi.

— Al şunu da kendine bir ceket satın al. Dilenciye dönmüşsün, dedi.

Zahar elini öpmeye çalışarak:

— Kiminle evlendiniz? diye sordu.

Oblomov:

— Olga Sergeyevna ile; hatırlıyor musun? diye sordu.

— İlyinskilerin kızı? Ah yarabbi! Ne güzel kızdı! İlya İlyiç o zaman beni azarlamakta haklıymışsınız. Ne bunak herifim ben! Affedin, çok ayıp etmişim. Size söylediklerim hep yalandı, dedikoduyu çıkaran Nikita değil, bendim. Hizmetçilere ben söylemiştim. Meğer size iftira etmişim. Olur şey değil; Tanrı taksiratımı affetsin...

Zahar sözlerini tekrarlaya tekrarlaya odadan çıktı.

— Olga seni çiftliğine davet ediyor. Artık âşık değilsin, herhalde beni kıskanmazsın, birlikte gidelim.

Oblomov içini çekti.

— Hayır Andrey, aşktan, kıskançlıktan korkum yok ama gidemem.

— Neden korkuyorsun öyle ise?

— Size hasetle bakmaktan korkuyorum. Mutluluğunuzun aynasında benim harcanmış perişan hayatımı görürüm. Başka türlü de yaşayamam artık. Biliyorsun, elimde değil.

— Yeter sevgili İlya. Gel, gel dostum, ister istemez çevrendekilerin hayatını yaşamaya başlarsın. Hesaplara bakar, çiftliğini idare edersin. Okursun, müzik dinlersin. Olga işi ne kadar ilerletti görürsün. *Casta Diva*'yı hatırlıyor musun?

Oblomov, bunları bana hatırlatma, der gibi elini salladı. Ştolts ısrar etti:

— Haydi gel, Olga istiyor; seni artık hiç rahat bırakmayacak. Ben belki yumuşarım ama o seni dünyada bırakmaz. Onda öyle bir ateş, öyle bir yaşama gücü var ki beni bile rahat bırakmıyor. Eski mutluluğunu bulur, parkı, leylak dalını hatırlarsın; dirilirsin.

— Hayır Andrey, hayır! Bunları hatırlatma, diriltme bunları Tanrı aşkına! Hatırladıkça iyi olmuyorum ki, daha fena oluyorum. Hatıralar mutlu bir hayatın hatıraları olursa güzeldir; insana güç kapanmış yaraları hatırlatınca acı şeylerdir. Başka bir konuya geçelim. Oblomovka'daki işlerim için çektiğin zahmete nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. Karşılığını kendi kalbinde, mutluluğunda, Olga Sergeyevna'da bulursun. Ben... ne kadar teşekkür etsem azdır. Hâlâ gelip işleri senden alamadığım için beni affet. Ama artık ilkbahar geliyor. Oblomovka'ya mutlaka gideceğim.

— Oblomovka'da neler olup bittiğini biliyor musun? Görsen tanıyamazsın. Sana bir şey yazmadım. Çünkü cevap vermezsin. Köprü kuruldu. Yazlık evin yalnız damı kaldı. Eşyayı sen kendi zevkine göre alırsın, o tarafına karışmam. Çiftliğe benim tanıdığım yeni bir kâhya bakıyor. Hesapları gördün değil mi?

Oblomov karşılık vermedi. Ştolts gözlerinin içine bakarak:

— Görmedin demek, dedi. Nerede kâğıtlar?

— Dur biraz; yemekten sonra bulurum. Zahar'a sorarım.

— Ah! İlya... İlya! Senin bu haline ağlamak mı, gülmek mi gerek, bir türlü kestiremiyorum.

— Canım, yemekten sonra bakarım. Haydi yemek yiyelim.

Ştolts sofraya otururken kaşlarını çattı. Oblomov'un isim gününü hatırladı: İstiridyeler, bıldırcınlar, ananaslar... Şimdi ise eski bir masa örtüsü, mantar yerine kâğıtla kapanmış şişeler, kırık çatallar ve tabakların içinde birer parça siyah ekmek, balık çorbası, haşlanmış tavuk, dil ve koyun kızartması. Ştolts kırmızı şaraptan yarım bardak aldı, tadına baktı, sonra bardağı masanın üzerine bırakıp bir daha elini sürmedi. Oblomov iki kadeh votka yuvarladı ve iştahla koyun kızartmasını yemeye başladı.

Ştolts:

— Şarap beş para etmez, dedi.

Ştolts'a:

— Kusura bakma, dedi. Şehre inmeye vakit olmadı. Biraz votka içmez misin? Hiç fena değil. Bir dene Andrey.

Oblomov kendine bir kadeh daha doldurdu ve içti. Ştolts ona hayretle baktı, fakat bir şey söylemedi. Oblomov hafifçe sarhoş olmuştu:

— Bu votkayı Agafya Matveyevna kendisi çekiyor. Ne mükemmel kadın, bilsen! İtiraf ederim ki çiftlikte onsuz nasıl yaşayacağım, bilmiyorum. Ev işlerini kimse onun kadar yapamaz.

Ştolts hafifçe kaşlarını çatmış dinliyordu. Oblomov devam etti:

— Yemeği Anisya mı pişiriyor sanıyorsun? Hayır! Anisya tavuklara, sebze bahçesine bakıyor, bir de tahta siliyor. Bütün yemekleri Agafya Matveyevna hazırlıyor.

Ştolts koyun kızartmasını da, böreği de yemedi. Çatalını bırakıp Oblomov'un iştahlı yemek yiyişine bakakaldı. Oblomov bir kemiği hazla emerek:

— Artık üzerimde ters giyilmiş gömlek göremezsin, dedi. Agafya Matveyevna her şeye bakıyor, her şeyi görüyor, çoraplarımda bir tek delik yoktur. Her şeyi kendi eliyle yapıyor. Ne güzel kahve pişirir, bilsen. Yemekten sonra içersin.

Ştolts dalgın ve sessiz dinliyordu.

— Kardeşi bizden ayrıldı. Evlenecekmiş. O gidince masrafları kısmak zorunda kaldık. Eskiden Agafya Matveyevna'nın işi çok daha fazla idi. Sabahtan gece yarısına kadar dört yana koşar, çarşıya pazara giderdi. Sana bir şey söyleyeyim: (Oblomov artık sözlerini pek kontrol edemiyordu.) Elime iki üç bin ruble geçseydi sana böyle dil ve koyun eti yedirmezdim. Soframızda kocaman bir mersinbalığı ile nefis bonfileler bulunurdu. O zaman Agafya Matveyevna ne hünerler gösterirdi.

Bir kadeh votka daha içti.

— Biraz iç Andrey, ne olur. Çok güzel bir votka. Olga Sergeyevna sana böylesini yapamaz... *Casta Diva*'yı söyler ama böyle votka yapmayı, tavuklu, mantarlı börek pişirmeyi beceremez. Onunkiler gibi börek ancak eskiden, Oblomovka'da pişerdi. Hem de börekleri ellerinin ne halde olduğu bilinmeyen bir aşçı değil, kendi dolduruyor. Agafya Matveyevna temizliğin ta kendisidir.

Ştolts bir kelime kaçırmadan dinliyor, Oblomov votkadan iyice yükünü tutmuş, devam ediyordu:

— Elleri ne kadar beyazdı, insanın öpesi gelirdi. Şimdi kabalaştılar, çünkü her işi o görüyor. (Nerede ise ağlayacak gibi) Gömleklerimi o kolalıyor. Gerçekten o kolalıyor; gözümle gördüm. Emin ol kimsenin karısı onun bana baktığı gibi kocasına bakmaz. Agafya Matveyevna eşsiz bir kadın! Ah Andrey, siz de Olga ile bu tarafa gelseniz, burada bir yazlık ev bulsanız ne güzel olurdu. Beraber ormanda çay içerdik, semaveri, yiyecekleri alır İlya günü Baruthane tarafına giderdik. Çayıra bir halı serer, üstüne uzanırdık. Agafya Matveyevna Olga'ya biraz ev işi yapmasını öğretirdi, gerçekten öğretirdi. Şu sırada işlerimiz biraz fena gidiyor, yoksa... Agafya Matveyevna'nın kardeşi başka eve taşındı. Üç, dört bin ruble gelirimiz olsa sana öyle hindiler yedirirdim ki...

Ştolts:

— Benden beş bin ruble alıyorsun, dedi. Ne yapıyorsun bu parayı?

Oblomov ağzından kaçırdı:

— Ya borç?

Ştolts yerinden sıçradı ve Oblomov'a, sert bir öğretmen suçlu bir öğrenciye bakar gibi bakarak:

— Borç mu? Ne borcu? dedi.

Oblomov birden kendine geldi. Ştolts yanına oturdu:

— Kime borcun var?

— Hiç kimseye, yalan söyledim.

— Hayır, şimdi yalan söylüyorsun, beceremiyorsun da. Söyle ne var? Ne oluyor sana İlya? Demek koyun eti ve kötü şarap bu yüzden? Paran yok demek? Söyle, nereye harcadın?

— Sahi borcum var... Ev sahibine borçlandım. Yemek masrafları için...

— Koyun eti ve dil yemek için değil mi? İlya her şeyi söyle bana. Nedir bu hikâye? Ev sahibinin kardeşi başka yere taşınıyor... İşler fena gidiyor... Garip bir şeyler oluyor. Kadına ne kadar borcun var?

— On bin rublelik bir senet...

Ştolts bir kalkıp oturdu:

— On bin ruble yemek masrafı!

— Evet, çok masrafımız oldu. Pek bol keseden yaşıyorduk. Hatırlarsın, neydi o ananaslar, şeftaliler!.. Borçlandık işte. Bunu tartışmak neye yarar!

Ştolts cevap vermedi. Düşünüyordu: "Ev sahibinin kardeşi ayrılmış, işler bozulmuş, gerçekten de bozulmuş, eşya azalmış, her taraf pis, perişan; bu ev sahibi ne mene kadın acaba? Oblomov övüyor; ona iyi bakıyormuş. Ne kadar coşarak söz ediyor ondan!.."

Ştolts birden gerçeği sezer gibi oldu. Soğuk bir ürperme duydu:

— İlya! Bu kadınla... ne var aranda?

Oblomov başını masaya dayamış, sızmıştı. Ştolts düşüncesine devam etti: "Bu kadın onu soyup soğana çeviriyor... Hep böyle olur zaten... Nasıl da şimdiye kadar düşünemedim?"

Ştolts kalktı, ev sahibinin kapısını birden öyle açıp içeri girdi ki, kadın şaşkınlıktan elindeki kahve kaşığını düşürdü. Nezaketle:

— Sizinle biraz görüşmek istiyorum, dedi.

— Lütfen şu odaya buyurun, şimdi geliyorum.

Agafya Matveyevna boynuna atkısını sararak arkasından odaya geldi. Kanepenin bir ucuna oturdu. Şalı olmadığı için kollarını küçük atkısıyla saklamaya çalışıyordu.

— Demek İlya İlyiç size bir senet verdi?

Agafya Matveyevna şaşkın bir bakışla:

— Yo... dedi. Bana hiçbir şey vermedi.

— Nasıl olur?

Kadın aynı şaşkın bakışla:

— Ben senet filan görmedim, dedi.

— Bir senet imzalamış canım!

Agafya Matveyevna biraz düşündükten sonra:

— Kardeşime sorarsanız daha iyi olur, dedi; benim böyle bir senetten haberim yok.

Ştolts kendi kendine, "Acaba hiç mi aklı yok? Yoksa çok mu akıllı?" diyordu.

— Size ne kadar borcu var? diye sordu.

Kadın yine alık alık baktı. Fakat birden yüzünde bir anlayış, hatta bir telaş ifadesi belirdi. Rehine verdiği incileri, gümüşleri, kürkü hatırladı; Ştolts'un bu borçtan söz ettiğini sandı; ama bundan kimin haberi olabilirdi? Sırrı değil Oblomov'a, her şeyi söylediği Anisya'ya bile açmamıştı.

Ştolts sabırsızlıkla sorusunu tekrarladı:

— Size ne kadar borcu var?

— Hiç borcu yok bana.

Ştolts düşündü: "Benden saklıyor, utanıyor; malın gözü! Kurt mu kurt! Ama her şeyi meydana çıkaracağım."

— Ya şu on bin ruble ne oluyor?

— Hangi on bin ruble?

— İlya İlyiç size bir senetle on bin ruble borçlandı mı, borçlanmadı mı?

— Bana metelik borcu yok. Kasaba on iki buçuk ruble borç vardı, üç hafta önce ödedik. Kaymak paralarını da verdik. Kimseye borcu yok.

— Sizde imzalı bir kâğıt filan yok mu?

Agafya Matveyevna yine alık alık baktı:

— Kardeşimle konuşsanız. Şu yan sokakta, Zamikalovların evinde oturuyor. Hemen şuracıkta: Altında bir meyhane var.

— Hayır, izin verirseniz ben sizinle konuşacağım. İlya İlyiç kardeşinize değil, size borçlu olduğunu söylüyor.

— Bana hiçbir borcu yok. İncileri, kürkü rehine verdiysem onun için değil, kendim için verdim. Kendime, Maşa'ya ayakkabı, Vanya'ya gömleklik aldım. Sebzecinin parasını verdim! Beş parasını İlya İlyiç için harcamadım.

Ştolts dinliyor, dikkatle yüzüne bakıyor, sözlerinde bir ipucu yakalamaya çalışıyordu. Agafya Matveyevna'nın sırrına ondan fazla kimse yaklaşmamıştı. Ştolts'un yukardan bakışı bu son cümleler üzerine yavaş yavaş değişti. Ona merakla, hatta biraz da sempati ile bakmaya başladı. Rehine verilmiş incilerde, gümüşlerde kadının fedakârlıklarını biraz sezer gibi oldu. Ama acaba bu fedakârlıkları sırf bağlılığından mı, yoksa bir şeyler beklediği için mi yapıyordu? İlya için vahlanmak mı, sevinmek mi gerek? Kadına hiç borcu olmadığı meydanda idi; bu borç kardeşinin bir dalaveresi olacaktı. Fakat aydınlanacak birçok şey kalıyordu... İncilerin filan rehine verilmesi ne demek oluyordu?

— Demek İlya İlyiç'ten hiçbir alacağınız yok?

— Çok rica ederim, kardeşimle konuşun. Şimdi herhalde evindedir.

— İlya İlyiç'in size borcu yok diyorsunuz, değil mi?

Agafya Matveyevna duvardaki haça bakıp yemin etti:

— Tanrı şahidim olsun, on para borcu yoktur.

— Bunu şahitler önünde söyler misiniz?

— Herkesin önünde söylerim, papaza bile söylerim. İncileri, gümüşleri rehine verdim. Ama kendi masraflarım için…

— Çok güzel. Yarın iki arkadaşımı şahit olarak getireceğim. Onların önünde de aynı şeyleri söylemenizi rica ederim.

— Ne olur, kardeşimle bir konuşsanız. Benim kılığım kıyafetim düzgün değil… Hep mutfakta çalışıyorum. Yabancılar beni bu halde görürlerse ne derler?..

— Bir şey demezler, merak etmeyin. Siz kâğıdı imzaladıktan sonra gider, kardeşinizi de görürüm.

— Ben doğru dürüst yazı yazmasını unuttum.

— Canım, yazacağınız bir iki satır şey.

— Hayır, beni affedin bundan. Benim yerime Vanya yazsın; çok güzel yazıyor.

— Olmaz, reddetmeyin. İmza etmezseniz, İlya İlyiç'in size on bin ruble borcu var demektir.

— Yok gerçekten, on para borcu yok bana.

— O halde kâğıdı imzalarsınız. Yarın görüşürüz.

— Yarın kardeşimle konuşsanız daha iyi olur. Evi tam şu köşede… Bundan sonraki sokakta.

— Hayır, çok rica ederim. Ben gelinceye kadar kardeşinize de bir şey söylemeyin. Yoksa İlya İlyiç için çok fena olur…

— Peki, bir şey söylemem.

VII

Ertesi gün Agafya Matveyevna, Oblomov'un kendine hiçbir borcu olmadığını yazıp imzaladı. Ştolts hemen bu kâğıtla kardeşine gitti. İvan Matveyeviç afalladı. Senedi çıkardı. Sağ elinin titrek başparmağı ile Oblomov'un tasdikli imzasını gösterdi.

— Kanuna uygun, dedi. Benim bu işle bir ilgim yok. Ben kız kardeşimin menfaatlerini koruyorum. İlya İlyiç'in ona ne borcu olduğundan haberim yok.

Ştolts çıkıp giderken gözdağı verdi ona:

— Bu iş yanınıza kalmaz, görürsünüz.

İvan Matveyeviç ellerini ceketinin kolları içine saklayarak:

— Bu iş tamamıyla yasaldır. Hem zaten benim de bu işle bir ilgim yok, dedi.

Ertesi gün İvan Matveyeviç daireye gider gitmez, bir hademe, genel müdürün acele kendisini çağırdığını söyledi.

Bütün memurlar ürktü:

— Genel müdür mü? dediler. Niçin? Ne oluyor? Bir dosya mı istiyor acaba? Hangi dosyayı? Haydi çabuk, çabuk! Kâğıtlar düzeltilsin; listeleri çıkartılsın, çabuk! Nedir acaba?

Akşamüzeri İvan Matveyeviç lokantaya bitkin bir halde geldi. Tarantyev saatlerdir onu bekliyordu:

— Ne oldu yahu?

— Ne mi oldu? Bil bakalım ne oldu?

— Sana küfür mü etti?

İvan Matveyeviç, Tarantyev'e çıkışarak:

— Küfür mü! Dayak atsa daha iyi ederdi! dedi.

— Sen yaman bir adammışsın doğrusu! Bana bu Alman'ın kim olduğunu söylemek yok muydu?

— Dedim ya, açıkgözün biri.

— Açıkgözün biri! Lafa bak? Sanki hiç açıkgöz görmedik. Bana nüfuzlu bir adam olduğunu niçin söylemedin? Seninle ben nasılsak, o da genel müdürle öyle. Bunu bilseydim onunla böyle işlere girer miydim?

— Ama iş tamamıyla kanuna uygun.

— Tamamıyla kanuna uygun! Sen git de bunu orada söyle: Genel müdür bana ne dedi, biliyor musun?

— Ne dedi?

— "Sen bir dolandırıcı ile beraber Oblomov'a içki içirip kız kardeşinin adına bir senet imzalatmışsın, doğru mu?" dedi.

— Bir dolandırıcı ile beraber dedi mi sahi?

— Evet, dedi.

— Kim olabilir bu dolandırıcı?

— Sen tanımazsın herhalde! Sakın sen olmayasın?

— Benim adım bu işe nasıl karıştı?

— Git Alman'la senin Oblomov'una sor. Herif her şeyi çakmış.

— Peki ama birader, sen başka birinin adını verseydin, benim bu işe karışmadığımı söyleseydin.

— Öyle ya, sen bir azizsin tabii! Sen hiç böyle işlere karışır mısın?

— Genel müdür bir dolandırıcı ile birlikte deyince sen ne cevap verdin? Bu sözü için herifi tongaya bastırabilirdin.

— Tongaya bastırabilirmişim! Sen bir dene bakalım. Bir şeyler söylemek isterdim, "Yalan efendimiz, iftira ediyorlar; benim Oblomov'la filan hiçbir ilgim yok. Bunlar Tarant-

yev'in işleri..." diyecektim, ama dilim tutuldu. Ayaklarına kapanmaktan başka bir şey yapamadım.

— Peki ne olacak, seni mahkemeye mi verecekler yani? Benim hiçbir ilgim yok bu işte, biliyorsun; senin durumun...

— İlgisi yokmuş: Daha da neler! Yoo, dostum; bu işte yanarsak, benden önce sen yanarsın. Oblomov'a içki içiren kimdi? Onu kim korkuttu?

— Ama bunu bana sen yaptırdın. Sen bunadın mı Tanrı aşkına? Benim bu işlerden hiç haberim yok. Bu seninki nankörlük doğrusu! Sayemde bunca paralar kazandın. Benim aldığım sadece üç yüz ruble...

— Ya, bütün sorumluluğu ben yükleneyim, değil mi? Amma da açıkgözsün, hayır, asıl benim bir şeyden haberim yok. Kız kardeşim bana senedi tasdik ettirmemi söyledi. Kendisi kadın olduğu için bu işleri beceremiyordu. Sen, bir de Zatiyortiy şahit oldunuz. Sorumlu olan sizsiniz.

— Bari git kız kardeşinle konuş: Kardeşinin başına iş açmak istemez elbet.

— Kardeşim sersemin biri. Onunla ne yapılabilir?

— Ne söylüyor?

— Ne söyleyecek? Ağlayıp duruyor, İlya İlyiç'in bana borcu yok, diyor. On para vermedim, diyor. Başka bir şey demiyor.

— Ama sende bir senedi var. Bu işte sen bir şey kaybetmiyorsun.

— Al, sana hediyem olsun istersen. Ondan ne alabilirim? Evi, sebze bahçesini mi? Bin ruble bile etmez, ev zaten parça parça dökülüp gidiyor. Hem sonra ben o kadar aşağılık bir adam mıyım? Kardeşim çocuklarıyla gidip dilensin mi?

— Demek bizi mahkemeye verecekler? Bu işten ucuz kurtulsak bari: Artık bana yardım edersin, kardeş!

— Ne mahkemesi? Yok öyle şey. Genel müdür, sizi şehirden kovduracağım, dedi, fakat Alman bırakmadı. Oblomov'un adı bu işlere karışmasın, dedi.

— İyi öyleyse, aman ferahladım. Haydi bir şey içelim.

— Ne içmesi? Kimin cebinden? Senden herhalde?

— Ne diye senden içmiyoruz? Bugün de bir yerden yedi ruble kıvırmışsındır.

— Ne kıvırması! Bana olan oldu! Daha genel müdürümüzün söylediklerini bitirmedim.

Tarantyev tekrar telaşlandı:

— Ne var? Ne söyledi başka?

— İstifanı ver dedi.

— Deme yahu! Dur, ben gider, o Oblomov'a gösteririm. Öyle bir küfür ederim ki...

— Zaten senin işin gücün küfür, başka şey yaptığın yok.

— Yo, ne dersen de, herife bir iyi küfretmeliyim. Ama dur, belki haklısın. Biraz daha sabretmeli. Bak aklıma ne geliyor, dinle.

— Nedir yine, söyle bakalım.

— Mükemmel bir iş yapılabilir. Ama senin orda oturmayışın çok fena.

— Niçin?

— Niçin mi? Kız kardeşinle Oblomov'un mercimeği fırına verecekleri bir zamanı gözetleyip şahitleri de getirdin mi, tamam. Artık Alman da bir şey yapamaz. Şimdi artık memur filan değilsin. Aleyhine dava açarsın, kanun senden yana olur. O zaman Alman da korkar, seninle anlaşmaya bakar.

— Evet, belki böyle bir şey yapabilirim. İyi buluşların var, ama uygulamaya gelince boş çıkıyor. Zatiyortiy de öyle. Ama ben çaresini bulurum. Sen dur hele. Benim aşçıyı onların mutfağına gönderirim. Anisya ile ahbap olur; olanı biteni anlar. Sonra... Gel içelim şimdi.

— Haydi içelim. Sonra ben Oblomov'a gideyim.

Ştolts, Oblomov'u köye götürmeye çalıştı. Fakat Oblomov bir ay daha kalmak için o kadar yalvardı ki Ştolts acıdı. Oblomov bu ay içinde işlerini düzeltecek, evi başkasına

devredecek, Petersburg'daki bütün takıntılarını söküp atacak, böylece bir daha dönmesine gerek kalmayacaktı. Zaten yapılacak ev için eşya alması da gerekiyordu. Evin işlerine bakacak Agafya Matveyevna gibi birisini bulmak da istiyordu. Onu kandırıp götüreceğini umuyordu. Evini satıp gelir, orada kendisine layık ev işleri bulur, diyordu.

Ştolts sözünü keserek sordu:

— Bu ev sahibi konusunda sana bir şey sormak istiyordum İlya. Onunla senin aranda ne var?

Oblomov kıpkırmızı oldu.

— Ne demek istiyorsun?

— Ne demek istediğimi anlıyorsun, yoksa böyle kızarmazdın. Bana bak İlya, seni uyarmak işe yararsa, dostluğumuz adına senden ihtiyatlı olmanı rica edeceğim.

— Niçin? Neden bahsediyorsun?

— Ondan öyle ateşli ateşli söz ediyorsun ki, onu...

Oblomov zoraki bir gülüşle:

— Sevdiğimi sanıyorsun, öyle mi? Daha da neler! dedi.

— O zaman daha fena. Bu işte sevgi yok da, sadece...

— Andrey, sen benim hiç ahlaksızlık ettiğimi gördün mü?

— O halde niçin kızardın?

— Sen böyle bir şey düşündüğün için.

Ştolts şüphe ile başını salladı.

— Dikkat et, ayağın kayar, kuyuya düşersin, İlya. Böyle kültürsüz bir kadın, bu renksiz hayat, bu bayağı, bu anlamsız çevre... Of!

Oblomov bir şey söylemedi.

— Peki, allahaısmarladık. Olga'ya, seni yakında bizde ya da Oblomovka'da göreceğimizi söyleyeceğim. Unutma; seni dünyada rahat bırakmaz!

— Muhakkak, muhakkak! Söyle, izin verirse, kışı sizinle geçiririm.

— Ne iyi olur.

Ştolts o gün gitti. Akşamüstü Tarantyev geldi. Oblomov'a küfrü basmak için sabırsızlanıyordu. Ama Tarantyev düşünemiyordu ki, Oblomov, İlyinskilerle düşe kalka onun gibilerle anlaşmak alışkanlığını yitirmiş, kabalığı, hayasızlığı, uyuşuk bir hoşgörü ile değil, nefretle karşılamaya başlamıştı. Oblomov daha yazlıkta görüştükleri zaman değişmişti; Ama Tarantyev çok seyrek geldiği zaman hep başkaları da bulunduğu için aralarında tatsız çatışmalar olmamıştı.

Tarantyev elini uzatmayarak kötü bir bakışla:

— Merhaba hemşeri, dedi.

Oblomov pencereden dışarı bakarak soğuk soğuk:

— Merhaba, dedi.

— Velinimetin gitti, değil mi?

— Evet, gitti; ne olacak?

— Yaman velinimet doğrusu!

— Beğenemedin mi?

— Nasıl beğenmem, elimde olsa asarım!

— Yok canım.

— Seni de beraber aynı ağaca.

— Niçin?

— Çünkü namuslu olmak zorundasın. İnsanın borcu oldu mu öder, kaçamak yapmaya kalkmaz. Sen yaptığını beğendin mi?

— Bak bana Mihey Andreyeviç, rica ederim, bu numaraları bırak. Tembelliğimden, kalenderliğimden yıllarca seni dinledim. Biraz vicdanın vardır sanıyordum. Yokmuş. Sen ve aşağılık arkadaşın beni aldattınız. Hanginiz daha fenasınız bilmem ama ikinizden de iğreniyorum. Dostum geldi de beni düştüğüm dolaptan kurtardı.

— Dostunu sevsinler. Nişanlını da elinden almış, seni çiftliğinde de soyduğundan haberim var. Aman ne velinimet! Senin sersemlikte eşin yok iki gözüm.

— Lütfen bu iltifatları kes.

— Hayır, kesmeyeceğim! Benden ne kötülük gördün, nankör? Seni buraya yerleştirdim. Sana elmas gibi bir kadın buldum. Seni rahatlığa kavuşturdum. Sana bunca faydalar sağladım. Bir de bana dirsek çeviriyorsun ha? Bir Alman'ın vesayeti altına giriyorsun. Senin çiftliğini kiralıyor. Sen dur hele. Daha çok soyacak seni. Sana hisse senetleri bile satacak. Bak görürsün. Seni sokaklarda dilendirecek. Enayilik ediyorsun diyorum sana. Hayvanın birisin sen, nankör bir hayvan!

Oblomov tehditle:

— Tarantyev! diye bağırdı.

— Ne bağırıyorsun be! Bağıracak olan asıl benim. Bütün dünyaya senin bir budala, bir hayvan olduğunu duyuracağım. İvan Matveyeviç'le ben sana iyilik ettik, işlerine baktık. Sana köle gibi hizmet ettik. Her arzunu yerine getirmek istedik. Sen tuttun adamcağızı amirlerine jurnal ettin. Onu işinden, ekmeğinden ettin. Ayıp şey, çirkin şey bu senin yaptığın! Gelirinin yarısını ona vermelisin. Haydi bari, onun adına bir senet yaz da ver. Şimdi sarhoş filan değilsin. Aklın başında. Haydi, ver diyorum sana. Yoksa çıkmam buradan.

Ev sahibi ile Anisya kapıdan görünerek:

— Ne bağırıyorsunuz böyle, Mihey Andreyeviç? dediler. Yoldan geçen iki adam durmuş sizi dinliyor.

Tarantyev bağırdı:

— Bağıracağım işte! Budalayı âleme rezil edeceğim. Sen tut bir Alman serserisine soydur kendini. Üstelik herif metresini de...

Odanın içinde bir şamar sesi çınladı. Oblomov'dan yüzüne bu şamarı yiyen Tarantyev derhal kendine geldi. Bir iskemleye düştü. Gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Elini yüzüne götürdü. Sapsarı kesilmiş, nefesi durmuş bir halde:

— Bu ne demek? dedi. Ne oluyor? Ne demek? Bana hakaret öyle mi? Bunun hesabını sorarım sana. Derhal valiye şikâyet edeceğim. Gördünüz değil mi?

İki kadın hemen:

— Biz bir şey görmedik, dediler.

— Ya! Demek bana tuzak kurdunuz? Burası soyguncu yatağı. Eşkıya sürüsü! Toplanmışlar, adam öldürecekler!

Oblomov öfkeden sapsarı kesilmiş, titreyerek:

— Def ol buradan! Dolandırıcı herif! Hemen git buradan. Yoksa seni bir köpek gibi gebertirim, dedi, etrafında bir sopa aradı.

Tarantyev bağırıyordu:

— Katil var! İmdat! Adam öldürüyorlar! Cankurtaran yok mu?

Oblomov Zahar'ı çağırdı:

— Zahar! Bu aşağılık herifi at dışarı. Bir daha da buraya ayak bastırma.

Zahar parmağını uzatarak:

— Haydi gel bakalım! Bak şurada haç var. Şurada da kapı, dedi.

— Ben senin evine gelmedim. Dostlarımın evine geldim.

Agafya Matveyevna:

— Teşekkür ederiz. Sizi istemiyoruz Mihey Andreyeviç, dedi; bana değil kardeşime geliyordunuz. Sizi günahım kadar sevmem. Gelip burada yiyip içiyorsunuz, üstelik bir de yaygara koparıyorsunuz.

— Ya, demek böyle konuşuyorsunuz, bayan! Çok güzel. Kardeşin gelir, sana anlatır dünyanın kaç bucak olduğunu. Bu hakaret senin de yanına kalmaz. Şapkam nerede? Tanrı belanızı versin. Haydutlar! Soyguncular! Ben size gösteririm!

Köpek zincirini koparacak gibi dört yana sıçrayıp havlıyordu.

O günden sonra Tarantyev'le Oblomov bir daha birbirlerini görmediler.

VIII

Ştolts birkaç yıl Petersburg'a gelmedi. Bir aralık Olga'nın çiftliğine ve Oblomovka'ya uğradı. İlya İlyiç'e yazdığı bir mektupta köye gitmesi ve artık yoluna girmiş olan Oblomovka'nın yönetimini eline alması için yalvarıp yakarmıştı. Kendisi Olga ile Kırım sahiline gidiyordu. Çünkü Odesa'da bir işi vardı. Hem de Olga'nın loğusalığından beri sağlığı bozulmuştu.

Sahilde rahat ve sakin bir yere yerleştiler. Evleri küçük ve gösterişsizdi. İç ve dış yapısının özel bir üslubu vardı. Döşenmesinde sahiplerinin zevki, düşünüşü belli oluyordu. Oraya birçok eşya getirmişlerdi. Her tarafta Rusya'dan, yabancı ülkelerden gönderilmiş paketler, sandıklar, bavullar görünüyordu. Konforu seven bir adam, belki bu birbirine uymayan mobilyaları, eski resimleri, kolları bacakları kırılmış heykelleri, çoğu değersiz fakat birer hatıra olarak sevilen ufak tefek ziynet eşyasını görünce omuzlarını silkerdi. Ancak zevk sahibi bir insan şu ya da bu resme, zamanla sararmış bir kitaba, eski bir çiniye, eski paralara gözleri parlayarak bakabilirdi.

Çeşitli devirlere ait eşya, başkaları için anlamsız, fakat kendilerine mutlu bir anı, unutulmaz günleri hatırlatan ıvır zıvır, yığın yığın kitaplar ve notalar, sıcak bir hayat nefesiyle

doluydu ve insanda güzel duygular uyandırıyordu. Etrafta her şey tabiatın güzellikleriyle, evde de her şey insan düşüncesinin, insan sanatının güzellikleriyle parıldıyordu.

Ştolts'un babasına ait olan yüksek yazı masası ve meşin eldivenler orada idi. Bir köşedeki bir dolapta çeşitli madenler, kabuklar, doldurulmuş kuşlar, kil parçaları, ticari eşya numuneleri vardı. Dolabın yanında babasının eski yağmurluğu asılıydı. Evin şeref yerinde büyük, altın yaldızlı bir piyano duruyordu. Ev baştan aşağı asma, sarmaşık ve mersin dallarıyla kaplı idi. Balkonun bir tarafından deniz, bir tarafından da şehre giden yol görünüyordu. Orada Olga, işine giden Ştolts'un dönmesini beklerdi. Uzaktan onu görür görmez aşağı iner, renk renk bir çiçek bahçesinden, uzun kavaklı yollar arasından koşar ve hep yeni evli imiş gibi yanakları kızarır, gözleri parlayarak kocasının boynuna atılırdı.

Ştolts'un aşk ve evlenme üstüne düşündükleri acayip ve aşırı görülebilirdi, ama bunlar yalnız kendine ait düşüncelerdi. Bu konuda da en rahat ve kendine göre en basit olan yolu seçmişti. Fakat basit olmayı öğrenmek için ne kadar vakit, ne kadar sabır, ne kadar çaba gerekmişti.

Ştolts, babası gibi hayatta her şeyi, en saçma şeyleri bile ciddiye alırdı. Belki o, Almanların her şeye ve evlenmeye ukalaca önem verişlerine özeniyordu. Fakat annesinin şarkıları, tatlı sözleri, prensin evindeki değişik hayat, üniversite, kitaplar ve hayat Andrey'i babasının dümdüz, apaçık yolundan biraz ayırmıştı. Rus hayatı için için ona damgasını vurmuş, günlerinin renksiz tablosuna bir genişlik, bir canlılık vermişti.

Andrey duygularına bir ukala gibi set çekmez, hatta kendini hayallere bile kaptırdığı olurdu. Fakat aklı her zaman başında kalırdı, ayağı hiç yerden kesilmezdi. Belki tabiatındaki Almanlık ya da başka nedenlerle gerçek hayat karşısında düşünceleri hep pratik sonuçlara doğru giderdi.

Ruhça sağlıklı olduğu için vücutça da sağlıklı idi. Çocukken hareketliyi, yaramazdı, fakat yaramazlık etmediği zaman babasının nezareti altında ciddi ciddi çalışırdı. Hayallerle kaybedecek vakti yoktu. Muhayyilesi de, kalbi de fenalık için işlemiyordu. Annesi her ikisinin de temiz kalmasına dikkat etmişti.

Delikanlı iken gençlik güçlerini içinde saklamış, hayatta erkenden anlamıştı ki insanın neşesi de, kudreti de bu taze kalan güçlerden doğar. Ruh bu gençlik kuvvetleriyle beslendikçe hayatın karşısında gevşemez, gemisini her rüzgârda yürütür, hayatı bir yük olarak değil, bir vazife olarak görür. Ştolts insan kalbinin esrarlı kanunlarını derin bir merakla anlamaya çalışırdı. Yaşlanıp etrafa bakmaya başladığı zaman kendiliğinden ya da bilinçli olarak güzelliğin hayal gücü üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu, izlenimlerin nasıl duygu haline geldiğini, duyguların nasıl başlayıp nasıl geliştiğini görmüş, aşkın dünyayı Arkhimedes'in manivelası gibi oynattığına inanmaya başlamıştı. Anlamıştı ki aşk, geniş, inkâr edilmez bir iyilik ve doğruluk kaynağı olduğu kadar, aşırılık ya da yanlış anlama halinde çirkinliklerin, sahteliklerin de kaynağıdır. İyi tarafı hangisi, kötü tarafı hangisi idi? İki taraf birbirinden nerede ayrılıyordu?

Kendine, "Aşkın sahte olanı hangisi?" sorusunu sorunca geçmişe ve bugüne ait sayısız yüzler, çeşitli maskeler hatırlıyordu: Kâh gülümseyerek, kâh yüzü kızararak, kâh kaşlarını çatarak gözlerinin önünden geçen kadın erkek aşk kahramanlarını seyrediyordu: Çelik eldiven giymiş Don Kişot'lar ve elli yıl görmeden sadık kaldıkları ideal sevgililer; saf, iri gözlü, gül renkli çobanlar ve kuzular arasındaki sevgililer; zeki bakışlı, fettan tebessümlü, süslü püslü markizler; kendilerini öldüren, asan, boğan Werther'ler; sonsuz gözyaşları döken, manastırlara çekilen solgun bakireler; uzun bıyıklı, ateşli bakışlı delikanlılar; hem saf, hem bilinçli çapkınlar; âşık olduklarını göstermekten ödleri kopan fakat gizli gizli hizmetçilerini seven kurnaz budalalar... Daha nice nice âşıklar!

"Gerçek aşk hangisi?" diye sorduğu zaman hafızasında ve çevresinde bir kadına basit, dürüst, derin ve sarsılmaz bağlarla bağlanmış insanlar arıyor, bulamıyordu. Bulsa bile bu bağlanmanın da bir kuruntu olduğunu, er geç bir hayal kırıklığı ile sonuçlandığını görüyor ve bu yüzden zaman zaman hüzne, umutsuzluğa düşüyordu: "Herhalde bu mutluluğa tam olarak kavuşmanın imkânı yok. Ya da böyle bir aşkı bulmuş olanlar korkak insanlardır; aşklarından utanıyorlar, âşık olmayan insanların, kurnaz budalaların karşısında duygularını gizliyorlar; belki, sathi ruhlarında aşk çiçeğinin kök salıp bir ağaç gibi büyümesine ve dallarını bütün hayata yaymasına imkân olmadığı için aşkı inkâr eden, kötüleyen bu zavallılara acıyorlar, kendi mutlulukları adına affediyorlar onları."

Evlenmelere, kocalara bakıyor, hepsinde karılarına karşı bilmecelerle dolu bir sfenks hali, anlatılamayan, söze dökülemeyen bir taraf görüyordu. Bununla beraber, bu kocalar evlilik hayatının yolunda halledilecek hiçbir mesele, çözülecek hiçbir düğüm kalmamış gibi vakarlı adımlarla rahat rahat yürüyorlardı. "Belki bu adamların hakkı var; belki gerçekten başka hiçbir şey aramak gerekli değil!" diyordu. Bu insanlar aşkı evlenmenin bir alfabesi veya bir salona girerken eğilip selam vermek gibi bir nezaket kuralı olarak çabucak öğreniyor ve daha önemli işlere geçiveriyorlardı. Hayatın bahar mevsimini bir an evvel arkada bırakmak için sabırsızlanıyorlar, hayatta birçokları evlendikten sonra bütün ömürleri boyunca kadınlarına, bir zaman onları sevecek kadar budala olmalarına kızar gibi, ters ters bakıyorlardı. Bazıları da yıllarca, hatta bazen ihtiyarlıkta bile aşka bağlı kalıyorlar, fakat dudaklarında hep çapkınca bir gülümsemeyle yaşıyorlardı... Birçok insan bir çiftlik satın alıp işletir gibi evleniyordu, kadın evine çekidüzen veriyor, işleri yapıyor, annelik, mürebbiyelik ediyordu. İyi bir işadamı çiftliğinin manzarasına na-

sıl bakarsa onlar da aşka öyle bakıyorlar, yani zamanla ona alışıyor ve artık farkına varmaz oluyorlardı.

Ştolts kendi kendine soruyordu: "Niçin böyle oluyor? Acaba tabiat mı böyle olmasını istiyor, yoksa kusur eğitimimizde, öğretimimizde mi? Tabii büyüsünü yitirmeyen, gülünç hallere düşmeyen, ateşi sönmeden değişen ve gelişen sevgiyi nerede aramalı? Bu dünyayı saran rahmetin, bu tabiat kudretinin gerçek, tabii rengi nedir?" Gözlerini bir peygamber gibi uzaklara dikiyor ve sisler arasında aşkı, onun rengine, ışığına bürünmüş bir kadınla birlikte, basit fakat tertemiz, nurlu bir hayal halinde görüyordu. Muhayyilesinin bu avare taşkınlığını hemen dizginleyerek gülümsüyor ve "Bir hayal! Bir hayal!" diyordu.

Ama ne yapsa bu hayal çıkmıyordu aklından. İlk zamanlar bu hayal gelecekte rastlayacağı meçhul bir kadına aitti. Fakat Olga büyüyüp de onda sadece açılan bir çiçeğin güzelliğini değil, hayat savaşına hazır bir kuvvet, bir anlaşma yeteneği de görünce hafızasında saklı kalan eski aşk hayali önüne çıktı ve Olga'nın şekline büründü; ve ona öyle geldi ki birbirlerine karşı besledikleri duygular, yapmacıklara, gülünç gösterişlere dökülmeden, aradığı gerçek aşk olabilirdi.

Ştolts aşk ve evlenme sorunları üzerinde oyalanmadı; para, mevki, aile düşüncelerini işe karıştırmadı. Fakat durup dinlenmek bilmeyen iş hayatı ile aile hayatını nasıl birleştireceğini, seyahatleri, işleri nasıl bırakıp evine bağlı bir koca olabileceğini düşündü. Hareketli, gürültülü iş âlemini bırakınca ev hayatını ne ile dolduracaklardı? Çoluğa çocuğa karışmak, onları terbiye etmek, hayatlarına yön vermek de şüphesiz kolay ve önemsiz bir iş değildi, fakat ona sıra gelinceye kadar bir hayli zaman vardı; bu arada ne yapacaktı?

Bu mesele üzerinde öteden beri düşünür ve bekârlık hayatından hiç de yakınmazdı. Güzellik karşısında yüreği çarpmaya başlar başlamaz hemen evlilik zincirlerini boynuna

takmak hevesine kapılmazdı. Onun için Olga'ya bir kız olarak hep yukardan bakmış, onu sadece sevimli, yetenekli bir çocuk olarak görmüştü. Onunla şakalaşır, söz arasında onun canlı ve işlek dimağına cüretli bir fikir, hayat hakkında doğru bir görüş atar ve farkına varmadan olayları çabuk kavramasına, her şeyi doğru görmesine yardım ederdi. Fakat az sonra hem Olga'yı, hem de ona verdiği dersleri unutuverirdi.

Gerçi zaman zaman Olga'nın ileri görüşleri ve işlek bir zekâsı olduğunu, hiçbir halinde sahteliğe düşmediğini, kendini herkese beğendirmek istemediğini, duygularının sade ve içten olduğunu, her şeyi taklitsiz, özentisiz ve kendiliğinden yaptığını, düşüncelerinin cüretli, taze ve sağlam olduğunu fark ederdi. Fakat onun nasıl olup da bu değerleri kazandığını bir türlü açıklayamaz, bunda kendisinin gelişigüzel verdiği derslerin ne kadar etkisi olduğunu bilmezdi. O zaman daha fazla dikkat etseydi anlardı ki Olga kendi yolunda tek başına yürüyordu; teyzesinin şöyle böyle göz kulak olması onu ancak aşırı gitmekten koruyor, fakat dadı, büyükanne, teyze nüfuzu, aile, sınıf gelenekleri, köhne âdetler, kurallar altında ezilmiyor, çiğnenmiş bir yolda zorla itilmiyor, kendi zekâsı, sezişi ve duygularıyla bulduğu yeni bir yolda yürüyordu. Tabiat ona bu gücü bol bol vermişti. Teyzesi ne düşüncesine, ne de iradesine despotça karışıyordu. Olga hayata dikkatle bakarak ve dostunun sözlerini, öğütlerini de dinleyerek birçok şeyi kendi kendine buluyor, kavrıyordu. Ştolts bunu anlayamamıştı. Sadece ondan ilerde, çok uzak bir gelecekte birçok şey bekliyor, ama kendinin hayat arkadaşı olacağını aklından geçirmiyordu.

Olga'nın gururu ve utangaçlığı yüzünden Ştolts uzun zaman onu anlayamamış ve ancak bir yabancı ülkede, müthiş bir cenkleşme sonunda unuttuğu çocuğun zamanla ne kadar sade, ne kadar sağlam ve tabii bir insan örneği olduğunu hayretle görmüştü. Ancak o zaman doyurmak zorunda kaldığı, fakat hiçbir zaman da tamamıyla doyuramadığı bu ruhun ne

kadar derin olduğunu yavaş yavaş fark etmişti. Önceleri Olga'nın tabiatındaki canlılıkla savaşmak, gençlik ateşini, coşkun atılışlarını dizginlemek, hayatlarını bir zaman için de olsa düzgün bir gidişe sokmak gerekmişti. Fakat yine birden hareketli dimağı, yorulmak bilmeyen kalbi yeni meseleler ortaya atıyordu. Coşkun hayal gücünü boyuna yatıştırmak, gururunu okşamak veya doyurmak gerekti. Ştolts, bir şey üzerinde durdu mu hemen ona bir yol bulup göstermese olmazdı. Kuşkular, kuruntular, hayaller, kadere inanış Olga'nın hayatında yavaş yavaş silinmişti. Işıklı, alabildiğine geniş bir gelecek serilmişti önüne. Berrak bir ırmak gibi içine bakabiliyor, çakıllarını, akışını ve sağlam yatağını görebiliyordu.

Arkada bıraktığı hayata sevinçle bakarak, "Mutluyum!" diyordu. Geleceği düşünürken de çocukluğundaki mutluluk düşlerini hatırlıyordu. İsviçre'de, o durgun, mavi gecede kurduğu hayaller şimdi hakikat olmuş, bir gölge gibi hayatına inivermişti. Kendi kendine, "Böyle bir mutluluk benim payıma nasıl düştü!" diyordu. Düşünüyor ve bazen bu mutluluğun bir sonu olacağından korkuyordu.

Yıllar geçti. Fakat yaşamaktan yorulmadılar. Sonunda sükûn devri geldi. Heyecanlı çalkantılar geçti. Hayatın iniş çıkışları onları şaşırtmaz oldu. Hepsine cesaretle, sabırla katlandılar ve yaşamaları hiç gevşemedi.

Olga nihayet hayatı bütün gerçekleriyle kavramıştı. İkisinin varlığı bir olmuş, keskin ihtiraslara yer kalmamıştı. Aralarında tam bir barış ve uyum vardı. İnsana öyle gelebilirdi ki bu sakin hayat içinde yatıp uyuyacaklar, uzak taşralarda oturan evliler gibi durgun bir mutluluk içinde yaşayacaklardı. O evliler ki günde üç defa karşılaşır, konuşurken esner, tembel tembel uyurlar; her şey önceden kararlaştırılmış, söylenmiş, tekrar tekrar yapılmış olduğu, düşünülecek, konuşulacak, yapılacak bir şey kalmadığı için, "Bu dünyada hayat böyle geçer." dedikleri için sabahtan akşama kadar uyuşuk bir halde yatarlar.

Dışardan bakan birisi için onların hayatı başkalarının hayatından farksızdı. Gün doğarken değilse bile erkenden kalkarlar, kahvaltılarını uzatmayı severler ve bazen konuşmaya üşenir gibi görünürlerdi. Sonra odalarına gider, tek başlarına ya da beraberce çalışır, öğle yemeğinden sonra kırlara çıkıp gezerler, herkes gibi müzik dinlerlerdi: Oblomov'un hayal ettiği gibi. Fakat onlarda gevşemek, durgunlaşmak yoktu. Bezginliğe, uyuşukluğa düştükleri olmazdı. Aralarında sıkıntılı bir bakış veya bir söz geçmezdi. Konuşmaları hiç tükenmez ve sık sık ateşli olurdu. Sesleri odalarında çınlar ve ta bahçeden duyulurdu. Bazen düşüncenin anlatılması imkânsız kımıldanışlarını, ruhun işitilmez seslerini birbirlerine rüyalarını fısıldar gibi anlatırlardı. Sessizliklerini bazen, Oblomov'un can attığı hülyalı mutluluk, bazen de birbirlerine durmadan malzeme yetiştiren düşüncelerinin ayrı ayrı çalışması doldururdu. Tabiatın her zaman yeni ve göz kamaştırıcı güzellikleri karşısında da çok defa hayran susarlardı. Bu güzelliklerden ruhları hiçbir zaman bezmezdi. Yer, gök, deniz, her şey duygularını coşturur, yan yana sessizce oturur, bir tek gönülle yaradılış mucizesini seyre dalarlar, birbirlerini konuşmadan anlarlardı. Sabahı kayıtsızlıkla karşılamazlar, ılık, yıldızlı gecelerin karanlığına tembelce gömülmezlerdi. Düşüncelerinin durmadan kımıldanışı, ruhlarının durmadan çalkalanışı, birlikte düşünmek, duymak ihtiyacı onları uyanık tutardı.

Ateşli ya da sakin konuşmalarının, okudukları kitapların konusu, uzun uzun gezmelerinin amacı ne idi? Ne olacak, her şey! Daha İsviçre'de iken Ştolts kendi kendine çalışmak ve okumak alışkanlığını bırakmıştı. Bunda da düşüncesini Olga ile paylaşıyordu. Onun düşüncelerinin, iradesinin coşkun hızına ayak uydurabilmek için elinden geleni yapıyordu. Aile çevresi içinde ne yapacağı meselesi kendiliğinden halledilmişti. Olga işsizlikten hiç hoşlanmadığı için Ştolts onu kendi işlerine karıştırmıştı. Ona söylemeden, yardımını istemeden ne kendi çiftliğinde, ne Oblomov'un çiftliğinde hiçbir

işe girişmezdi. Hiçbir mektubunu ona okumadan postaya vermez, hiçbir düşüncesini ondan gizlemezdi. Olga her şeyi bilir, onu ilgilendiren her şeyle ilgilenirdi. Zaten Ştolts'un ondan bir şey saklamasına imkân da yoktu. Her şey onun yanında konuşulur, imzalanırdı. İlkin bu sadece bir alışkanlıktı. Sonraları bir zorunluluk oldu. Olga'nın tavsiyelerine, olur veya olmaz demesine, hatta ona karşı koymasına muhtaçtı. Zahar ve onun gibi birçokları kadınların bu kadar akıllı olmasını istemezler ama Ştolts bu bakımdan mutluydu. İşler bitince okumak, bir şeyler öğrenmek, düşüncelerine ziyafet çekmek kalıyordu. Olga, Ştolts'un ona göstermediği her kitabı, her makaleyi kıskanıyor, bir şeyi fazla ciddi, sıkıcı veya anlaşılmaz diye ona göstermediği zaman bayağı kızıyor ve küsüyordu. Buna ukalalık, kabalık, gerilik der ve Ştolts'a, "Eski Alman perukası!" diye çıkışırdı. Bu noktada aralarında sert çatışmalar oluyordu. Olga kızar, Ştolts güler, Olga büsbütün kızar ve Ştolts şakayı bırakıp düşüncesini, kendine sakladığı bilgiyi ya da kitabı apaçık söylemedikçe barışmazdı. Sonunda Olga onun her okumak istediğini okur ve anlardı. Ştolts onun, "okumuş bir kadın" olmasına özenmez, bunun için budalaca bir gayret sarf etmezdi. Erkekler için bilinmesi tabii, fakat kadınların bilmesine mutlaka gerek olmayan bir şey sorulduğu zaman cevap vermemesinden çok, bilgiçlik taslar gibi konuşmasından, öylesi bir tek kelime söylemesinden utanırdı. Onun da, Olga'nın da tek istediği her şeyi bilebilmek, her şeyi anlayabilmekti. Ştolts, Olga'ya grafikler, formüller çizmez, ama ukalalığa düşmeden her şeyden söz eder, iktisadi, toplumsal, felsefi konulara girmekten çekinmezdi. Konuşurken bildiklerinin geniş, canlı bir tablosunu çizer gibi coşardı. Olga söylediklerinin ayrıntılarını unutur, fakat tablonun konusu, renkleri, hassas zihninde silinmeden kalır, Ştolts'un onun için dünyaya tuttuğu ışık hiç sönmezdi. Ştolts gözlerinde bu ışığın bir parıltısını, sözlerinde kendi düşüncesinin bir yankısını fark edince söyledikleri-

nin onun bilincine, hafızasına işlediğini, sönük ve cansız kalmayıp üstelik kadınlara vergi bir incelik de kazandığını, bütün bunlardan yararlı bir düşünce doğup bir inci tanesi gibi ruhunun derinliklerine düştüğünü görünce gururla ürperir, mutluluk duyardı. Bir sanatçı, bir fikir adamı gibi Olga'ya makul bir hayat hazırlıyordu. Hayatında hiçbir zaman, ne öğrenim yıllarında, ne en çetin iş günlerinde, zorluklar arasında çırpınırken, ruhunu çeşitli erkek işlerinde sertleştirir, sağlamlaştırırken bile şimdiki kadar, kendini karısının ateşli, yorulmak bilmez ruhunu beslemeye verdiği kadar hiçbir işe vermemişti.

Balayılardan sonra başlayan hayatlarını, gelecek günlerini düşündükçe Ştolts da kendi kendine, "Ne kadar mutluyum!" derdi. Gözlerinin önünde Olga'nın yeni bir hayali gülümsüyordu. Bu hayal tutkulu, bencil bir kadının, çocuklarını büyütmek için bütün sağlığını kaybederek kimseye hayrı dokunamaz hale gelen bir annenin hayali değil, bambaşka, çok üstün, hemen hiç görülmedik bir kadının hayali idi. Bütün bir kuşağın ahlaki, toplumsal hayatında payı olan yaratıcı bir anne düşünüyordu... Böyle bir amaca erişecek kadar gücü ve iradesi olup olmadığını kendine endişe ile soruyordu. Onun hayatı fethetmesine, zorlukları yenmesine, cesaret kazanmasına yardım ediyordu. Bu işi daha gençlik ve gürbüzlük çağında, hayat kendilerini henüz korurken ya da yumruğunu henüz kuvvetle indirmezken, kederleri aşk içinde kaybolurken yapmaları gerekmez miydi? Günlerinin kararığı zamanlar olmuş, fakat uzun sürmemişti.

Bir işin olmaması, büyük bir para kaybı onları fazla üzmüyordu. Bunlar biraz daha fazla çalışmalarına, yorulmalarına yol açıyor ve çabucak unutuluyordu. Teyzesinin ölümü Olga'ya bir hayli gözyaşı döktürmüş ve altı ay kadar hayatını karartmıştı. Çocukların hastalıkları birer telaş ve tasa kaynağı oluyordu; fakat tehlike geçer geçmez mutluluk tekrar yerine geliyordu. Ştolts, Olga'nın sağlığını çok merak ederdi.

Doğumlardan sonra kendini güç toplar ve iyileştikten sonra da Ştolts'un merakı devam ederdi. Çünkü hiçbir felaket onu daha fazla korkutamazdı.

Olga da hayatına hazla bakar ve kendi kendine şefkatle, "Ne kadar mutluyum!" derdi. Bunu söylerken de bazen, özellikle evlenmelerinden üç dört yıl sonra derin derin düşünürdü.

Bu insanlar ne garip mahluklar! Olga'nın mutluluğu ne kadar tam olursa, düşünceleri, hatta kaygıları daha çok artardı.

Kendini dikkatle dinler ve farkına varırdı ki onu düşündüren hayatlarının hep güzel, mutlu günlerinin sürekli olmasıdır. O zaman hemen elindeki işi bırakır, hayatın akışını hızlandırmaya çalışırdı. Bir gürültü koparır, öteye beriye koşar, kocasını zorlayıp birlikte şehre gider, bir süre şehir hayatına girerdi. Fakat bu hayata bağlanmaz, bir şeylere canı sıkılarak tekrar evindeki sakin hayata, küçük işlere dönerdi. Çocukları uzun boylu yalnız bırakmaz, anne olarak yapacağını yapar, sonra Andrey'le bir şey okur, "sıkıcı ve ciddi işleri" konuşur, bir şiir kitabı açar ya da bir İtalya yolculuğundan söz etmeye başlardı.

Oblomov'un hayatı gibi bir uyuşukluğa düşmekten ödü kopardı. Fakat ruhun hareketsizliğe, uykulu bir hale düştüğü anları kovmak için elinden geleni yapmasına rağmen günün birinde mutluluk hülyası yine yolunu keser, mavi gece yeniden çevresini sarar, onu bir büyü gibi uyuşturur, içinde bir endişe, bir üzüntü, garip bir hüzün doğar, yorulmak bilmeyen dimağında önemli sorular birikmeye başlardı. Olga bunları dinler, kendini yoklar, bir sonuca varamazdı. Ruhunun ne istediğini bulamazdı. Ama gene de arar, söylenemeyecek korkunç düşüncelere kadar giderdi. Mutluluk onu doyurmuş gibi bir boşluk hisseder; bezginlik duyar, hayatından yepyeni, taptaze bir şeyler bekleyerek geleceğe bakardı. O zaman korku ile kendine sorardı: "Nedir bu hal? Başka

bir şey istemek gerek mi? Mümkün mü? Ne olabilir başka? Hiç! Yol daha öteye gidemez. Nasıl gidebilir? O halde benim hayatımın döngüsü tamamlandı mı? Hepsi... hepsi bu kadar mı?" Bu sorular kalbinde doğar, cevapsız kalır ve Olga, acaba kalbinin fısıltısını bir duyan var mı diye telaşla etrafına bakınırdı. Gözleri göğe, denize, ormana bir şeyler sorar, karşılık alamazdı. Önünde derin ve karanlık boşluklar serili dururdu.

Tabiat ona aynı şeyleri tekrar söylerdi. Onun içinde başı ve sonu olmayan hayatın tekdüze, sonsuz akışını görürdü. Merak ettiği şeyleri kime sorup kimden cevap alabileceğini bilirdi. Ama bu cevap ne olacaktı? Ya derse ki bunlar boşuna işleyen bir zekânın yakınmalarıdır, ya da daha kötüsü, bir kadına yaraşmayan, sorumluluk duygusu olmayan çılgın bir kalbin doyurulmaz istekleridir. Aman yarabbi! Onun bu kadar sevdiği bir kadının kötü bir kalbi, doymak bilmeyen ruhu olması ne demekti? Ne oluyordu ona? Kendisi bilgiç kadınlardan mıydı? Herhalde güzel bir durum değildi bu. Ştolts'un çok iyi anlayacağı bu yeni dertlerini söylediği zaman ne kadar gözünden düşecekti. Elinde olmaksızın gözlerinin kadife yumuşaklığı kaybolur, feri söner, yüzüne bitkin bir ifade gelir, ne kadar uğraşsa gülümseyemez, konuşamazdı. En heyecanlı politika havadislerini, bilimsel bir buluş, büyük bir sanat eseri üstüne ateşli konuşmaları kayıtsızlıkla dinlerdi. O zaman hastalık bahane ederek halini Ştolts'dan saklamak isterdi. Fakat sinirleri gerginleşince içinde genç kız kuvvetleri uyandığı zamanlarda olduğu gibi ağlamaz, sinir bunalımları geçirmezdi. Hayır! Mesele bu değildi. Ne idi, o halde? Sakin bir akşam vakti çocuğunun beşiği başında otururken ya da kocasının tatlı sözlerini dinlerken birdenbire kendisini bezgin ve her şeye kayıtsız hissederek bu soruyu tekrar sorar kendine, taş kesilip susardı. Sonra içindeki garip üzüntüyü zoraki bir canlılıkla örtmeye çalışır ya da bir baş ağrısı bahane ederek yatmaya giderdi.

Fakat Ştolts'un keskin gözlerinden bir şeyi gizlemek mümkün değildi. Olga bunu bilir ve ona geçmişini anlattığı zamanki telaşı duyarak kendini er geç gelecek olan konuşmaya hazırlardı. Bu konuşmanın sırası bir gün geldi. Bir akşam ağaçlı bir yolda yürüyorlardı. Olga neredeyse Ştolts'un omzuna asılmış, susuyordu. Yine esrarlı üzgünlüklerinden biri içinde idi. Ştolts'un söylediği her şeye kısa kısa cevaplar veriyordu.

Ştolts:

— Olenka bu gece hep öksürdü, dedi. Acaba yarın bir doktor çağırsak mı?

— Sıcak bir şey içirdim. Yarın evden çıkmaz. Sonra düşünürüz.

Yolun sonuna kadar sessizce yürüdüler. Ştolts sordu:

— Soniçka'nın mektubuna niçin cevap vermedin? Ben de seni bekledim, az kalsın postayı kaçıracaktım. Bu üçüncü mektup oldu, cevap yazmıyorsun.

Olga:

— Evet. Onu bir an önce unutmak istiyorum, deyip kesti.

Andrey tekrar konuşmaya başladı.

— Biçurin'e senden selam söyledim. Seni o kadar seviyor ki... Buğdayların gecikmesine çok üzülmüş. Ancak senin selamınla avutabildim.

Olga kayıtsızca gülümsedi.

Ştolts sordu:

— Ne oluyor? Uykun mu var senin?

Olga'nın kalbi atmaya başladı. Ştolts ona sıkı bir soru sorunca hep böyle olurdu. Neşeli görünmeye çalışarak:

— Hayır, daha yok, dedi. Niçin sordun?

— İyi değil misin?

— İyiyim; niçin soruyorsun?

— Bezgin görünüyorsun da...

Olga iki eliyle Ştolts'un omuzunu hafifçe sıktı.

— Hayır, hayır, dedi.

Fakat belliydi ki, zorla neşeli olmak isteyen sesinde sıkıntıya benzer bir şeyler vardı. Ştolts onu yolun kenarına çekti ve yüzünü ay ışığına çevirdi. Gözlerinin içine bakarak:

— Bana bak, dedi. Öyle bir halin var ki... Mutlu değilsin gibi. Gözlerin bir tuhaf bugün.

Ştolts kolunu Olga'nın beline sardı ve tekrar yürümeye başladılar. Olga gülmeye çalışarak:

— Nem var biliyor musun? Açım, dedi.

— Yoo, kaçamak yok, sevmem öyle şeyi.

Olga onu durdurdu ve sitemli sitemli:

— Mutlu değilim, doğru, dedi. Mutluluğumun çok fazla oluşu mutluluk duymama engel oluyor.

Son cümleyi o kadar yumuşak, o kadar duygulu bir sesle söylemişti ki Ştolts onu öptü.

Olga'nın cüreti arttı. Mutlu olmaması ihtimalinden şakadan da olsa söz edilmesi ona içini dökmek isteğini vermişti.

— Bezgin değilim ve olamam, biliyorsun; buna sen de ihtimal vermezsin zaten. Hasta da değilim... Bazen... bir hüzün çöküyor üstüme... Senden bir şey saklamak mümkün değil ki; evet tedirginim ve nedenini bilmiyorum.

Olga başını Ştolts'un omzuna dayadı. Ştolts ona doğru eğilerek:

— Ya, demek doğru! Neden acaba? dedi.

— Bilmiyorum.

— Ama bir nedeni olacak; çevrende, bende ya da kendinde. Bazen bu hal bir rahatsızlığın belirtisi olabilir. Bir şeyin yok, değil mi?

— Evet, böyle bir şey olabilir, ama ben kendimi çok iyi hissediyorum. Görüyorsun işte, yiyorum, içiyorum, uyuyorum, gezmeye çıkıyorum. Ama birden keyfim kaçıyor, bir boşluk duyuyorum... Hayat sanki durmuş gibi oluyor... Ama bırak, bu saçma şeyleri dinleme daha iyi.

— Hayır, devam et rica ederim. Evet, hayatta bir eksiğin var gibi; başka?

— Bazen her şeyin birden değişmesinden, bitmesinden korkuyorum; niçin bilmiyorum. Bazen aklıma şu saçma düşünce geliyor: Artık daha ne olabilir? Bu mutluluk... bütün bu hayat nedir? Sevinçler, kederler... tabiat... bütün bunlardan başka bir şeyler istiyorum. Hiçbir şey hoşuma gitmez oluyor... Ah sevgilim, bütün bu budalalıklarımdan bayağı utanıyorum... Benim kuruntularım bunlar... Üstünde durma... Bu haller gelip geçiyor, içim tekrar açılıyor, şimdiki gibi.

Olga sahiden utanç duydu ve bütün bu budalalıklarını bağışlaması için yalvarır gibi ürke ürke ona sokuldu. Kocası onu sorulara boğdu; Olga, bir hastanın doktorla konuşması gibi ona uzun uzun duyduklarını, düşündüklerini, derdinin nasıl başlayıp geliştiğini, ruhundaki bütün karışıklıkları anlattı.

Ştolts kaygılı, sessiz, başını dalgın dalgın önüne eğmiş yürüyordu. Olga gözlerinin içine baktı, bir şey göremedi. Yolun sonuna geldikleri zaman, üçüncü defa olarak, Olga onu durdurdu. Bu sefer de o kocasını yolun kenarına çekti ve yüzünü ay ışığına çevirerek dikkatle gözlerinin içine baktı.

— Ne düşünüyorsun? diye sordu. Benim dediklerime gülüyorsun, değil mi? Gerçekten bir delilik bu garip haller...

Ştolts bir şey söylemedi.

— Niçin susuyorsun?

— Sen de bir hayli susmuştun, sana baktığımı bildiğin halde bir şey söylemiyordun. Şimdi bırak ben de biraz susayım ve düşüneyim. Beni çetin bir mesele ile karşı karşıya bıraktın...

— Şimdi de seni düşünce alacak, bu sefer buna üzüleceğim, acaba ne düşünüyor diye merak edeceğim. Keşke hiç konuşmasaydım. Bir şey söylesen çok daha iyi edersin...

— Ne söyleyeyim? Belki bu hal yine sinirden geliyor, o halde karar vermek bana değil, doktora düşer, yarın çağıralım gelsin; ama ya sinirden gelmiyorsa?..

Ştolts durdu ve tekrar düşünmeye başladı.

— Nereden geliyor öyleyse, söyle düşünceni.

Ştolts dalgın dalgın yürüyordu. Olga kolunu tutup sarstı:

— Söylesene!

— Fazla hayal kurmaktan da gelebilir. Sende çok taşkın bir yaşama isteği var... Ya da öyle bir yaşa geldin ki...

Ştolts kendi kendisiyle konuşmaya başlamış gibi sustu.

— Söyle Tanrı aşkına Andrey, senin bu kendi kendinle konuşmak huyuna dayanamıyorum. Ben bir sürü saçma sapan şey söylüyorum; sen de bunlara takılıp kendi kendine bir şeyler düşünüyorsun. Doğrusu bu karanlıkta sahiden sinirlenmeye başladım.

— Ne söyleyeyim? Bilmiyorum, içine kasvet çöküyor, bir sürü düşünce seni rahatsız ediyor. Ne yapılabilir? Bunları tekrar konuşur, düşünürüz: Belki yine deniz banyosuna ihtiyacın vardır.

— Demin kendi kendine, "Ya da öyle bir yaşa geldin ki..." derken ne düşünüyordun?

Ştolts düşüncesinden emin değildi, o da Olga gibi söylediği sözden utanıyordu. Dalgın dalgın ve yavaşça:

— Düşünüyordum ki... dedi; nasıl söyleyeyim... Öyle bir an gelir ki... Madem bezgin değilsin, sağlığında da de bir şey yok... belki olgunluk çağına geldin; o çağda insan artık büyümez olur; çözülecek hiçbir düğüm kalmaz, hayat apaçık önümüze serilir.

Olga sözünü kesti:

— Korkarım, yaşlandın demek istiyorsun. Sakın ha; çok şükür daha genç ve gürbüzüm.

Ştolts güldü:

— Korkma canım, yaşlandın demek istemiyorum. Hayır, o değil. Yaşlanınca insan kuvvetten düşer ve hayatla savaşamaz olur. Hayır, senin içine çöken kasvet, bezginlik, benim düşündüğüm şeyse, daha çok bir güç belirtisidir. Canlı, hareketli bir ruh bazen hayatın sınırlarını aşar, tatmin edilemez

olur; bu yüzden umutsuzluğa düşer, bir an için hayata küser; bu hal, hayatın sırlarını arayan ruhun sıkıntısıdır... Senin derdin de budur. Anlamsız da bir şey değil.

Olga içini çekti, fakat bu iç çekiş daha çok sevinçtendi; çünkü korkusu geçmiş, kocasının gözünden düşecek yerde daha fazla gözüne girmişti.

— Peki ama, ben mutluyum. Ruhum boşta değil, günümü hayallerle geçiriyorum. Hayatım dolu, başka ne isteyebilirim? Hayatın sırlarını aramaktan ne çıkar? Bu bir hastalık, bir iç sıkıntısı...

— Evet; zayıf, uyuşuk, karanlık bir ruh için öyle olabilir. Bu hayata küsmeler, bu aramalar insanı deliliğe kadar götürebilir; kimisi de bu hali korkunç bir kâbus olarak görür.

— Hayatım ağzına kadar mutluluk dolu; öyle yaşamak istiyorum ki... Sonra birden her şeye bir zehir karışıyor.

— Ah! Prometheus'un ateşini insan böyle ödüyor işte! Bu sıkıntıya katlanmakla kalmayacak, onu seveceksin; içinde doğan kuşkulara, sorulara saygı göstereceksin. Bunlar hayatın taşan, fazla gelen kuvvetleridir; en çok da mutluluğun en son sınırına vardığı, bayağı isteklerin sona erdiği zaman ortaya çıkarlar; sıradan bir hayat içinde doğmazlar. İhtiyaç ve dert içindeki insanlar onlarla baş edemezler. Halk yığın yığın şüphe bulutlarını, anlamak çabasının verdiği sıkıntıyı bilmez. Fakat zamanında cevap arayanlar için bu sorular bir yük değil, tersine bir nimettir.

— Ama altından kalkamayınca insanı hayattan bezdiriyor, neredeyse her şeye karşı kayıtsız bir hale sokuyorlar.

— Uzun zaman için değil, sonradan hayat insana daha taze gelir. Bizi öyle bir uçuruma götürürler ki orada artık düşüncemiz sorularına cevap bulamaz, o zaman hayata daha büyük bir sevgi ile bağlanırız. Bu sorular ve şüpheler kendilerine karşı savaşmak için denenmiş güçleri çağırırlar, sanki bu güçlerin uykuya dalmasını istemedikleri için ortaya çıkmışlardır.

— Dumanlar, hayaller yüzünden derde düşmek! Her şey aydınlık içinde iken birdenbire karanlıklara gömülmek! İnsan bu belaya karşı kendisini koruyamaz mı?

— Tabii koruyabilir: İnsanda yaşama gücü olması gerek. Bu güç olmazsa hayat zaten berbattır. Bu şüpheler, üzüntüler olmadan da insan sıkılır.

— Peki ne yapmalı o zaman? Kendini bırakıp zavallı bir insan olup kalmalı mı?

— Hiç de değil. Kendine cesaret verip yolunda sabırla, sebatla yürümeli. Sen ve ben birer kahraman değiliz; çözülmez sırlarla Manfred veya Faust gibi savaşacak değiliz; onlar gibi büyük iddialara girişmeyeceğiz; başımızı eğip zorluklar içinde yaşamaya, onları yenmeye çalışacağız; o zaman mutluluk tekrar bize gülecektir ve...

— Ya bu şüpheler yakamızı bırakmaz da içimizdeki kasvet gittikçe artarsa?

— Ne yapalım! O zaman bu hali hayatın yeni bir yüzü olarak kabul ederiz... Fakat böyle şey olmaz, bizim başımıza böyle şey gelmez. Bu yalnız senin derdin değil ki, bütün insanlığın derdi. Bir damlası sana sıçramış... İnsanın hayatla bağı, tutunacak bir dalı olmadı mı bu dert korkunçtur. Ama biz öyle değiliz... Umarım derdin bu dediğin cinstendir, bir hastalık belirtisi değildir... Öyle olması daha kötü. O zaman benim elim kolum bağlanır, umutsuzluğa düşerdim. Ama belirsiz hüzünler, şüpheler, endişeler bizim mutluluğumuzu nasıl karartabilir? Nasıl bizim...

Ştolts sustu, Olga var gücüyle onun kollarına atıldı, boynuna sarıldı. Tekrar bütün mutluluğunu, neşesini, rahatını bulmuştu. Coşkun bir gönülle fısıldadı:

— Ne hüzün, ne şüphe, ne hastalık... ne de ölüm mutluluğumuza dokunabilir.

Olga sanki onu hiçbir zaman bu kadar derin bir aşkla sevmemişti. Ştolts şefkatli bir yüzle ve sanki hurafelere inanırmış gibi:

— Dua et de talih şikâyetlerini duymamış, seni nankör saymamış olsun, dedi. O, verdiği nimetlerin değerini bilmeyenleri sevmez. Şimdiye kadar hayatı yalnız okuyarak, dinleyerek öğrendin. Kendi yaşantınla da görüp anlayacaksın... Hele bir ortasına düş, birçokları gibi acılara, dertlere katlan, o zaman... bu kaygılara harcayacak zaman bulamazsın... Güçlerini sakla!

Olga'nın coşkun duygularına cevap olarak ve yine kendi kendisiyle konuşur gibi söylediği bu sözlerde bir "keder" gizliydi. Sanki söz ettiği "acıları, dertleri" uzaktan görüyordu.

Olga sesindeki hüznü fark ederek sustu. Ona olan güveni sonsuzdu, sesinin tonuna bile inanırdı. Ştolts'un düşünceli hali onu da düşüncelere sürükledi. Bir süre yolda sessiz ve dalgın gidip geldiler. Olga, Ştolts'un koluna girmiş, ağır ağır yürüyordu. O da kocası gibi geleceğe endişeyle bakıyor, sıkıntılar, dertler, acılarla dolabilecek günleri düşünüyordu. Mavi gece düşleri silinmişti... Kendisini Ştolts'la baş başa, mutlu, ışıklı, sevinçli bir hayat içinde görmüyordu. Şimdi hayaline üşüşen bir sürü yoksunluklar, arkasından gözyaşları dökülen kayıplar, işsizlikten doğmuş birçok arzudan ister istemez yapılacak fedakârlıklar, daha bilmedikleri yeni birtakım duyguların getireceği acılar, şikâyetler, hastalıklar, fakirlik, kocasının ölümü...

Olga ürperdi, yüreği burkuldu, fakat bu yeni hayat tablosuna cesaretle, merakla baktı, bütün bu korkunç şeyler karşısında gücünü ölçtü. Yalnız aşkı bu kuruntulara dayandı, bu yeni hayatı da eskisi gibi doldurdu; fakat o bile biraz değişmişti. Onda da artık coşkun ahlar, gümüş ışıklar, mavi gökler yoktu. Gelecekteki ciddi ve tehlikeli hayatın yanında bütün bunlar çocukça birer oyun gibi görünüyordu. Yıllar geçtikçe aşk başka türlü olacaktı. Öpüşler, gülüşler, ağaçlıklarda, hayatın ve tabiatın baharında hülyalı konuşmalar olmayacak, bütün bunlar "solup gidecekti". Fakat solmaz, ölmez bir aşk, hayat kadar güçlü bir aşk yüzlerinde okunacak;

ortak acılı günlerinde sessiz bakışları bu aşkla dolu olacak, onun vereceği sonsuz sabırla hayatın her derdine katlanacak, bu aşkın gözyaşları da, hıçkırıkları da olacaktı... Olga'nın dumanlı, hüzünlü şüpheleri uzak, fakat açık, belli ve belalı ihtimaller önünde silindi...

Kocasının sağlam ve güven verici sözlerinin etkisiyle Olga hem esrarlı derdinden, hem de geleceğe ait korkulu rüyalarından kurtulmuştu. Artık ileriye doğru cüretle yürüyebilirdi. Sisli geceler ardından güneşli bir sabah geldi: Anneliğine, ev işlerine, çiçek bahçesine, kırlara ve kocasının yazıhanesine açık yürekle döndü. Fakat hayatı gamsızlık, bencillikle karşılamıyordu; gizli bir düşünceden ilham ve cesaret alarak kendini hayata hazırlıyor ve bekliyor gibiydi.Ştolts eskiden düşündüğü kadının ulaşılmaz bir hayal olduğunu anlamıştı. Olga'da bu hayalin soluk bir eşini olsun bulmakla mutluydu. Çünkü o bu kadarını da beklemiyordu.

Bununla beraber Štolts yıllarca, hemen bütün hayatı boyunca, mağrur, tutkulu Olga'nın gözünden düşmemek, erkeklik onurunu kurtarmak için durmadan, dinlenmeden çalıştı. Bu çabayı adi bir kıskançlık duygusuyla değil, Olga'nın billur gibi açık hayatını karartmamak için gösteriyordu. Olga'nın mutsuz olması için, ona olan güveninin biraz olsun sarsılması bile yeterdi.

Birçok kadının böyle bir derdi yoktur; bir kez evlendiler mi kocalarını iyi ve kötü yanlarıyla uysalca kabul ederler, bulundukları duruma boyun eğer ya da ilk rastladıkları bir büyüye kapılıp giderler. "Kader böyle imiş! Aşk böyledir! Kadın zayıf bir mahluktur!" diyerek karşı koymayı imkânsız ve gereksiz sayarlar. Kocaları zekâca üstün bir insan olunca bu çeşit kadınlar onunla övünürler, onu bir inci gerdanlık gibi görürler. Ama bu zekânın küçük kadın oyunlarına, düzenlerine kapalı kalması gerekir. Kazara kocaları onların aptalca komedyalarını, anlamsızlıklarını, ya da gizli hayatlarını görecek olursa kaba ve zalim sayılabilir bu zekâ.

Kör talihe boyun eğmek Olga'nın mantığına sığmıyordu. Küçük tutkulara, büyülere, cazibelere kapılan kadınları anlamıyordu... Seçtiği erkeğin değerini ve kendisine bağlılığını görünce ona inanır, inancı kalmayınca aşkı da kalmazdı. Oblomov'la öyle olmuştu. Fakat o zamanlar Olga henüz emin, tereddütsüz adımlarla yürümeye başlamamıştı. Hayatı yeni yeni görüyor, üzerinde düşünüyor, kendi ruhunu ve tabiatını yeni yeni anlamaya başlıyordu. Daha düşüncesi dünyadan malzeme topluyordu. İçinde yaratıcı çalışma henüz başlamamış, hayattaki yolunu bulmamıştı. Şimdi ise Andrey'e körü körüne değil, bilinciyle inanmış, tasarladığı mükemmel bir erkek örneği olarak görmüştü onu. Olga'nın inancı ne kadar derin ve bilinçli olduysa Ştolts'un aynı seviyede kalması, yalnız kalbinin değil, muhayyilesinin de her zaman hâkim olması o kadar güç olmuştu. Olga ona öyle inanıyordu ki aralarına Tanrıdan başka hiç kimse giremiyordu. Onun için, Ştolts'da bulduğu değerlerden hiçbirinin azalmasına katlanamazdı. Ruhunda, tabiatında fark edeceği en küçük bir bozuk ses her şeyi altüst edebilirdi; mutluluğu birdenbire yıkılır ve Olga perişan olurdu; ya da gücü yeterse, tekrar aramaya koyulurdu. Fakat hayır, onun gibi bir kadın iki defa aldanamazdı. Böyle bir inanç, böyle bir aşk da boşa giderse onun için hayata yeniden başlamak mümkün olmazdı.

Ştolts, dolu ve hareketli bir hayat ortasında alabildiğine mutluydu. Hiç solmayan bir bahar içinde yaşıyor, bu baharı bütün çabası, bütün zekâsıyla besliyor, koruyor, sürdürüyordu. Yalnız Olga'yı az kalsın kaybedeceğini hatırladıkça ürküyordu. Buldukları doğru yolu görmeden geçebilir, şimdi birleşmiş olan hayatları ayrı ayrı yollara düşebilirdi. Gözleri açılıp yollarını görmeselerdi ne felaket olacaktı.

Oblomov aklına geldikçe ürperiyordu. Aman yarabbi! Ya Olga Oblomov'un hayalindeki hayata düşseydi! Her günü bir öncekine benzeyecekti; çiftlikte yalnız çocuk büyütmekle, ev işlerine bakmakla kalacaktı! Olga'nın bütün soru-

ları, kuşkuları, bütün o ateşli enerjisi, ev kaygıları, aile toplantıları, ziyafet hazırlıkları, konuklar, doğum günleri, bayramlar içinde, kocasının tembel ve uyuşuk hayatı yanında sönüp gidecekti. Evlenmeleri anlamsız bir şekilden ibaret kalacaktı, bir amaç değil, bir araç olacaktı; hayatlarını asıl ziyaretler, konuklar, ziyafetler, akşam toplantıları, boş konuşmalar dolduracaktı. Olga bu hayata nasıl dayanabilirdi? İlkin savaşacak, hayatın sırlarını sezmeye çalışacak, ağlayacak, acı çekecek, sonunda kaderine razı olacak, yiyip yatarak, şişmanlayıp aptallaşarak yaşayacaktı. Hayır, belki de böyle olmazdı. Olga ağlaya ağlaya solar, bu seven, iyi yürekli, fakat elinden bir şey gelmeyen kocanın kolları arasında can verirdi... Zavallı Olga!

Bir ihtimal daha vardı. Olga'nın içindeki ateş sönmez, yaşama gücü sürüp gider ve özgürlük ister, zayıf ellerin bir an için esir ettiği gürbüz ve keskin görüşler bir kartal gibi kanatlarını açar ve göklerde gördüğü daha gürbüz, daha keskin görüşlü bir kartala doğru uçabilirdi... Zavallı İlya!

Bir gün gene Ştolts geçmişi hatırlayarak yüksek sesle,"Zavallı İlya!" dedi.

Olga bu adı duyar duymaz birden elindeki örgüyü bıraktı, başını arkaya attı ve derin bir düşünceye daldı. İçinde birçok anı uyanıvermişti:

— Ne yapıyor acaba? diye sordu. Bir haber alabilir miyiz ondan?

Ştolts omuzlarını silkti.

— Sanki daha postanın icat edilmediği, ayrılan insanların birbirlerini kaybettikleri, birbirlerinden hiç haber alamadıkları günlerde yaşıyoruz.

— Dostlarının birine bir mektup daha yazsan, belki bir şeyler öğrenirdin.

— Hiçbir şey öğrenemeyiz, gene bildiğimizle kalırız. İlya yaşıyor ve hâlâ aynı yerde oturuyor. Dostlarımı zahmete sokmadan bu kadarını ben de biliyorum. Ama ne yapıyor?

Hayatını nasıl geçiriyor? Ruhu iyice öldü mü? İçinde ufak bir hayat kıvılcımı kaldı mı? Bunu bir yabancının görmesine imkân yok.

— Andrey, böyle konuşma; senden böyle sözler işitmek beni üzüyor, fena oluyorum. Bir haber almak istiyorum, ama içimde bir korku da var...

Olga neredeyse ağlayacaktı.

— Baharda Petersburg'a gideceğiz ya. Gider, kendimiz görürüz.

— Gidip görmek yetmez; elimizden geleni yapmalıyız.

— Yapmadık mı sanki? Onu uyarmaya ne kadar çalıştım. İşlerini düzeltmeye ne kadar zaman harcadım. Bir tek mektup bile yazmadı. Yanında olduğum zaman her şeyi yapmaya hazır; biraz uzaklaşır uzaklaşmaz tamam, tekrar uykuya dalıyor. Bizimkisi bir ayyaşı içkiden kurtarmaya çalışmak gibi bir şey...

Olga sabırsızlanarak:

— O halde sen de onu hiç gözünden ayırmamalısın, dedi. Onu hemen harekete geçirmeli; bir arabaya bindirip götürmeli. Biz de çiftliğe gideceğiz. Ona yakın oluruz... Bizde de oturabilir.

Andrey odanın içinde yürüyerek dalgın dalgın:

— Çok eğlenceli bir iş doğrusu! Bunun sonu yok gibi geliyor bana, dedi

— Sana ağır mı geliyor bu iş? Bu şikâyeti senden ilk defa işitiyorum.

— Şikâyet etmiyorum; düşünüyorum.

— Niçin şikâyet ediyorsun? Bezdin, sıkıldın artık, onun için değil mi?

Olga ona merakla baktı. Ştolts başını salladı:

— Hayır ama faydasız diyorum bazen...

— Deme, yoksa gene geçenki gibi hep onu düşünür, fena olurum. Onu artık bir dost olarak sevmiyorsan, sadece insanca bir duygu ile hareket edebilirsin. Sen yorulursan ben

giderim; gelmedikçe evinden çıkmam. Benim ısrarıma dayanamaz. Eğer iyice söndüyse, öldüyse çok derin bir acı duyacağım. Belki gözyaşlarım...

— Onu tekrar yaşatabilir mi dersin?

— Hayır, hareketli bir hayata dönemez, ama hiç değilse onu çevresiyle ilgilendiririz, daha iyi bir hayata sokarız. O berbat yerden çıkar, çevresinin insanlarıyla, bizlerle beraber olur. Evine gittiğim zaman kendine gelmiş, halinden utanmıştı.

Ştolts şaka ederek sordu:

— Yoksa onu hâlâ seviyor musun?

Olga, dalgın ve ciddi:

— Hayır, dedi; onu o zamanki gibi sevmiyorum artık. Ama sevdiğim bir yanı var, o yanına hâlâ bağlıyım. Başkaları gibi duygularımı kolay kolay değiştiremem.

— Başkaları kim oluyor? Lütfen, haydi söyle, beni azarla, seni gidi zehirli yılan! Beni kastediyorsun değil mi? Aldanıyorsun. Doğrusunu istersen onu sevmeni isteyen bendim, az kalsın başını derde sokacaktım. Ben olmasaydım sen onu hiç fark etmeden geçerdin. Onun zekâca başkalarından hiç de aşağı kalmadığını, fakat zekâsının tembel tembel uyuduğunu, pas altında saklı kaldığını sana ben anlatmıştım. İster misin sana onu niçin sevmiş olduğunu, hâlâ da niçin sevdiğini söyleyeyim?

Olga "söyle" der gibi baktı. Ştolts devam etti:

— Onda sevdiğin şey zekâdan daha değerli bir şeydi; onun dürüstlüğünü, vefalı yüreğini sevdin. Saf altın gibi taşıdığı bu değer onun doğuşunda vardı, hayat o yanını hiç değiştirmedi. Birçok zorlukla karşılaştı, donuklaştı, uyuştu, neşesi, zevki bozuldu, yaşama gücünü yitirdi. Ama yüreği hiçbir sahteliğe düşmedi, lekesiz kaldı. En çekici kötülük onu ayartamaz, hiçbir güç onu doğru yoldan çıkaramaz. Bütün kötülükler etrafını alsa, dünyanın altı üstüne gelse Oblomov kötülüğün ardından gitmez, her şeye rağmen te-

miz, dürüst ve iyi kalır... Ruhu her zaman pırıl pırıldır. Onun gibi insanlara dünyada az rastlanır; kalabalıklar içinde birer inci gibidirler. İlya'nın kalbi bozulmaz, insan her zaman, her yerde ona güvenebilir. Sen onun bu yanına bağlı kaldın, ben de bu yanı için onunla uğraşmayı hiçbir zaman bir yük saymayacağım. Birçok değerli insan gördüm, ama ondan temizine, ondan iyi kalplisine rastlamadım. Birçok insanı sevdim, ama hiçbirini onun kadar candan, derinden sevmedim. Onu bir defa tanıyan artık sevmemezlik edemez. Öyle değil mi?

Olga gözlerini örgüsüne dikmiş susuyordu. Andrey biraz düşündükten sonra gülümseyerek:

— Hepsi bu değil mi? dedi. Başka ne var? Ha, "kumru gibi sevdalı" yanını unuttum!

Olga güldü; örgüsünü hemen yere bırakarak Andrey'e koştu; kollarını boynuna doladı. Bir an gözlerinin içine baktı, sonra başını omzuna dayayarak sustu. Oblomov'un sevimli, dalgın yüzü, sevgi dolu gözleri, ayrıldıkları zamanki utangaç ve zavallı gülümsemesi, perişanlığı gözünün önüne geldi, yüreği burkuldu; derin bir acıma duygusu sardı içini. Kollarını kocasının boynundan ayırmadan:

— Onu bırakmayacaksın değil mi? Bırakmayacaksın? dedi.

— Hiçbir zaman! Aramıza ansızın bir uçurum, bir duvar girmedikçe...

Olga kocasını öptü:

— Petersburg'da beni ona götüreceksin, değil mi?

Andrey cevap vermedi, tereddüt ediyordu.

— Götüreceksin, götüreceksin!..

Andrey, Olga'nın kollarından kurtulmaya çalışarak:

— Dinle Olga, dedi; ilk yapacağımız şey...

— Hayır, hayır, götüreceğim de; yoksa bırakmam.

— Peki ama ilkin ben giderim, sonra seni de götürürüm. Çünkü ikimiz gidip onu götüremeyecek olursak...

— Söyleme, söyleme bir şey artık. Beni de götüreceksin, birlikte bu işi daha iyi yaparız. Yalnız yapamazsın, vazgeçersin.

— Pekâlâ! Ama pişman olacaksın, görürsün.

Ştolts zorla söz verdiğine pek memnun değildi. Olga yerine oturarak:

— Unutma, dedi; aranıza bir uçurum, bir duvar girmedikçe onu bırakmayacaksın. Bu sözünü unutmayacağım.

IX

Viborg Mahallesi, toprak sokakları, tahta kaldırımları, verimsiz bahçeleri, ısırganlı hendekleriyle durgun ve sessizdi. İpini koparmış bir keçi, çitin yanında rahat rahat otluyor ya da uyukluyordu. Öğleyin, bir kâtibin yüksek ökçeleri tahtalar üstünde takırdıyor, bir pencerenin tül perdesi kımıldanıyor, saksılar arasından bir kadının başı görünüyordu. Ya da bahçelerin birinde bir çitin üstünden taze ve sevinçli bir genç kız başı birden çıkıp kayboluyor, ardından yine öyle bir baş daha çıkıp kayboluyor, yeniden birinci baş, sonra ikinci baş... Kızlar da salıncakta gülüşüp bağırışıyorlar.

Bayan Pşenitsina'nın evinde de her şey durgundu. Avluya girdiğiniz zaman bir kaynaşma görürdünüz, horozlar, tavuklar telaşlı telaşlı köşelere kaçar, köpek zincirini çekip var gücüyle havlar, Akulina inek sağmasını, kapıcı odun yarmasını bırakır, ikisi birden ziyaretçiye meraklı gözlerle bakarlardı. Kapıcı, "Kimi istiyorsunuz?" der, İlya İlyiç'in ya da ev sahibinin adını duyunca, başıyla merdivenleri gösterir ve tekrar odun kırmaya başlardı. Ziyaretçi temiz, kumlu bir yoldan, üstüne geniş ve temiz bir kilim serili merdivenlere gelir, çıngırağın cilalı, pırıl pırıl kolunu çeker ve kapıyı ya Anisya ya bir çocuk ya ev sahibi kadın ya da en az bir ihtimalle Zahar açardı.

Bayan Pşenitsina'nın evinde kardeşinin zamanında bile görülmemiş bir bolluk ve rahatlık belirtisi vardı. Mutfağın rafları çanak çömleklerle, yuvarlak ve uzun tabaklarla, bardaklarla, tencerelerle dolu idi. Agafya Matveyevna'nın rehinden kurtulmuş ve bir daha verilmemiş olan gümüş takımları Oblomov'unkilerle birlikte dolapta idi. İrili ufaklı, yaldızlı, resimli çay kutuları, büyük kahve, tarçın, vanilya kavanozları, kristal çay kutuları, zeytinyağı, sirke kapları vardı. Ev ilaçları, otlar, kokular, tuzlar, tozlar, paketler, kutular, şişelerle alınmıştı. Sabunların, leke çıkaracak maddelerin binbir çeşidi vardı. Hasılı iyi bir ev hanımının bir çiftlikte bulundurması gereken her şey alınmıştı. Agafya Matveyevna dolabın kapısını birden açınca kendisi bile bir an bütün bu maddelerin karışık ve keskin kokularıyla fena olup başını yana çeviriyordu.

Kilerde jambonlar, peynirler, şeker külahları, kuru balıklar, kuru mantarlar, torba torba cevizler fare yemesin diye tavana asılmıştı. Yerde yağ ve katı kaymak fıçıları, yumurta sepetleri ve daha birçok iyi şey sıra sıra duruyordu. Ev idaresinin bu küçük zafer anıtı içinde, köşede bucakta yığılı bütün öteberiyi anlatabilmek için bir başka Homeros gerek. Mutfak Agafya Matveyevna ile değerli yardımcısı Anisya için gerçek bir savaş meydanı idi. Evin içinde her şey yerli yerindeydi, aranan kolayca bulunabilirdi. Her yer düzenli ve tertemizdi. Yalnız bir yer vardı ki oraya hiçbir zaman ne gün ışığı, ne temiz hava girmemişti. Ne Agafya Matveyevna'nın gözleri, ne Anisya'nın çevik elleri oranın hakkından gelemezdi. Burası Zahar'ın iniydi.

Odanın penceresi yoktu. Sürekli karanlık, burayı bir insanın oturacağı yer olmaktan çıkarmıştı. Zahar bazen ev sahibinin orayı düzeltmeye, temizlemeye çalıştığını görünce kendinden emin bir eda ile fırça, boya ve ayakkabıların nerede, nasıl saklanacağını bir kadının bilemeyeceğini, elbiselerini yere yığmasının, yatağını sobanın karşısındaki tozlu kö-

şeye sermesinin kimseyi ilgilendirmeyeceğini, elbiseleri giyenin, yatakta yatanın kendisi olduğunu söylerdi. Odasında bir süpürge, birkaç tahta parçası, iki tuğla, bir fıçı dibi, iki kütük vardı. Bunlarsız iş görmezdi ve nedenini anlatmazdı. "Tozlar, örümcekler beni rahatsız etmiyor, ben sizin mutfağınıza burnumu sokuyor muyum? Siz de bana karışmayın." derdi. Bir gün Anisya'yı odasında bulmuş ve üzerine saldırıp dirseğiyle öyle korkutmuştu ki kadın bir daha kapıdan bakmaya bile cesaret edemiyordu. İş yüksek mahkemeye düşüp, efendinin kararına bağlanınca, İlya İlyiç bütün ciddiyetiyle odayı görmeye gitti, fakat kapıdan odanın içine bir an baktıktan sonra sadece yere tükürdü ve hiçbir şey söylemedi. Zahar, bir değişiklik umuduyla İlya İlyiç'in arkasından gelmiş olan Agafya ile Anisya'ya, "Çok büyük bir iş gördünüz!" dedi, kaşlarını ve favorilerini oynatan geniş gülümsemesiyle ile güldü.

Bütün öteki odalar ışıklı ve tertemizdi. Eski soluk perdeler kalkmış, konuk odasının, çalışma odasının kapılarına, pencerelerine mavi, gri perdeler, kırmızı oyalı tüller asılmıştı. Hepsini Agafya kendi eliyle yapmıştı. Yastıklar kar gibi beyazdı ve tavana kadar dağ gibi yükseliyorlardı. Yorganlar ipekle kaplanmıştı. Agafya Matveyevna'nın odasında haftalarca masalar yan yana dizilmiş ve üzerlerinde bu yorganlarla İlya İlyiç'in yeni hırkası dikilmişti. Agafya Matveyevna kesmiş, biçmiş, bu işleri sert göğsü üstünde göz nuru dökerek, iplikleri dişleriyle koparark yapmıştı. Büyük bir sevgiyle, sonsuz bir sabırla çalışmıştı. Beklediği karşılık yalnızca haşmetli İlya İlyiç'in hırkasını, yorganlarını sıcak, rahat ve yumuşak bulmasıydı. İlya İlyiç kanepesine uzanmış, günlerce onun işleyen dirseklerini seyretmişti. Çok defa Oblomovka'da olduğu gibi, kumaşa girip çıkan ipliğin sesiyle uyuya kalmıştı.

Bazen Oblomov onu durdurmaya çalışır, "Haydi, bu kadar çalışmak yeter, yorulacaksın." derdi. O da, gözlerini ve

ellerini hiç işinden ayırmadan, "Tanrı kullarının çalışmasını ister." diye karşılık verirdi.

Kahve ilk günlerde olduğu gibi gene güzel pişiyor ve özenle Oblomov'un önüne getiriliyordu. İşkembe çorbası, makarna, parmesan peyniri, börekler, soğuk balık çorbası, evde büyümüş piliçler, bütün bunlar birbiri arkasından biteviye geliyor ve küçük evin tekdüze hayatına hoş bir değişiklik veriyordu. Güneş bütün gün evin içindeydi, kâh bir tarafın, kâh öbür tarafın pencerelerinden bol bol giriyordu, çünkü evin etrafında yalnız sebze bahçeleri vardı, güneşi kapayan hiçbir şey yoktu. Kanaryalar sevinçle ötüşüyor, ıtır çiçekleri ve zaman zaman çocukların kontun bahçesinden getirdikleri sümbüller halis bir Havana purosunun dumanına ya da Agafya Matveyevna'nın güçlü kollarıyla dövdüğü tarçın ve vanilyaya karışarak küçük odayı keskin bir koku ile dolduruyordu. İlya İlyiç'in hayatı altın bir kafes içinde yalnız günler, geceler ve mevsimlerle değişerek geçiyordu. Günleri hiçbir olay bulandırmıyor, acılaştırmıyordu. Ştolts onu İvan Matveyeviç'in hileli borcundan kurtardıktan ve Tarantyev'le ikisi çekip gittikten sonra hayatında üzücü hiçbir şey kalmamıştı. Şimdi, çevresinde basit, iyi yürekli, sevimli insanlar vardı. Hepsi hayatlarını ona bağışlamış, onun zahmetsizce yaşamasına, hiçbir şey duymamasına çalışıyordu.

Agafya Matveyevna hayatının en güzel günlerini yaşıyordu. Hayatını her zamankinden daha dolu hissediyordu, fakat gene eskisi gibi mutluluğunu dile getiremiyordu, daha doğrusu düşünmüyordu bile. Sadece Tanrının İlya İlyiç'e uzun ömürler vermesi, onu "bütün dertlerden, kederlerden, zorluklardan" koruması için dua ediyor, kendini, çocuklarını ve evini Tanrıya emanet ediyordu. Yüzünde her zaman bulutsuz, tam bir mutluluğun belirtisi vardı; fakat bu ifadenin ancak onun tabiatındaki insanlarda görülebilecek nadir bir tarafı da vardı. Eskisinden daha gürbüzdü. Geniş göğsünde, omuzlarında hep aynı rahatlık hali vardı. Gözleri iyi-

likle ve bir ev kadını titizliğiyle parlıyordu. Uysal Anisya'nın, Akulina'nın ve kapıcının başında eski sakin vakarını bulmuştu. Eskisi gibi dolaptan mutfağa, mutfaktan kilere uçar gibi gidiyor, ne yaptığını bilen bir insan haliyle ağır, ölçülü emirler veriyordu.

Anisya eskisinden daha canlı, daha sevimli olmuştu, çünkü gördüğü işler çoğalmıştı. Agafya Matveyevna'nın buyruklarıyla durmadan sağa sola koşuyordu. Gözleri sahiden daha fazla parlıyor ve burnu, o anlamlı burnu, eskisinden daha fazla görünüyordu. Düşüncelerine, niyetlerine, endişelerine göre şekil alıyor ve dili durduğu zaman burnu konuşuyordu. Her iki kadın hayattaki yerlerine uygun elbiseler giyiyorlardı. Agafya Matveyevna'nın şimdi ipekli elbiselerle, mantolarla dolu geniş bir gardırobu vardı. Başlıklarını nehrin öbür kıyısında, Liteyni'de bir yere ısmarlıyordu. Ayakkabılarını büyük mağazalardan, şapkasını Morskaya Sokağı'ndan alıyordu. Anisya mutfak işlerini bitirdiği zaman, özellikle pazar günleri yünlü bir elbise giyiyordu. Yalnız Akulina yine eskisi gibi sade bir gömlek giyiyor, kapıcı da yazın bile koyun postundan ceketini çıkarmıyordu.

Zahar üstüne ne söyleyelim? Eski frakını ceket haline sokmuştu. Pantolonunun ne renk olduğunu, kravatının neden yapıldığını kestirmeye imkân yoktu. Ayakkabıları temizliyor, uyuyor ya da kapıda oturup dalgın dalgın gelip geçen birkaç kişiye bakıyordu. Bazen de en yakın dükkâna gidip Oblomovka'da ve Gorohovaya Caddesi'nde yaptıklarını tekrarlıyordu.

Ya Oblomov? Oblomov, çevresindeki rahatlığın, durgunluğun ve bolluğun canlı örneğiydi. Yaşadığı hayata alışmış ve epey düşündükten sonra başka bir amacı olmadığı, arayacak başka bir şeyi kalmadığı, hayattaki idealine kavuştuğu düşüncesinde karar kılmıştı. Eksik kalan sadece, doğduğu köyde, köleler arasında yaşanacak gamsız bir hayata hayal gücünün kattığı şiirli taraflardı. Zaman ve yer dolayısıyla man-

zaranın değişik olmasına rağmen şimdiki hayatını Oblomovka'nın devamı sayıyordu. Burada da Oblomovka'da olduğu gibi hayatın sıkıntılarından kolayca kurtulmak ve alabildiğine rahat bir hayat sürmek mümkündü. İçin için bir başarı sevinci duyuyordu; çünkü artık hayatın kıyısına çekilmişti; o hayat ki insanı durmadan işe çağırır, büyük sevinçlerin ışığıyla aydınlanan, büyük acıların yıldırımlarıyla dolan geniş bir gök altında, fırtınalar içinde geçer, o hayat ki içinde boş umutlar, parlak mutluluk hülyaları hüküm sürer ve düşünce kendi kendini yakar kavurur; tutkular insanı kemirir, zekâ yener ya da yenilir; orada insan sürekli bir savaşa girişir, savaş sahnesinden yaralı, bitkin ama gene de doymamış, muradına ermemiş olarak çekilir. Oblomov, savaşla elde edilen hazları tatmadığı için onlardan kolayca vazgeçebildi ve savaş dışındaki sessiz, hareketsiz, kavgasız, hayatsız köşesinde rahata kavuştu.

Zaman zaman hayal gücü tekrar alevlenirse unutulmuş anılar, kavuşulmamış hülyalar dirilip önüne çıkarsa, hayatını böyle harcadığı için vicdan azabı duyarsa uykusu kaçar, gece uyanıp yatağından sıçrar, yaşarken kadri bilinmemiş bir ölüye ağlar gibi parlak hayat hülyaları üstüne acı ve umutsuz gözyaşları dökerdi. Sonra tekrar etrafına bakar, gündelik keyiflere kapılır, kızıl göklerde batan güneşi dalgın dalgın seyreder ve sonunda karar verirdi ki hayatı kendiliğinden böyle sönüp durgunlaşmamıştır, kader, insan hayatının rahat tarafını göstermek için Oblomov'un mahsus böyle yaşamasını istemiştir. Hayatın kasırgalı taraflarını gösteren, yaratıcı ve yıkıcı güçleriyle pençeleşen birçok başka insan vardı; herkes kendine düşeni yapacaktı.

İşte Oblomovkalı Eflatun bu felsefeye vardı, kaderinin türlü kaygıları, sorunları ortasında onunla avuttu kendini. O, er meydanına çıkacak bir pehlivan olarak değil, sakin bir savaş seyircisi olarak doğup büyümüştü. Ürkek ve gevşek ruhu büyük mutluluk kaygılarına, dertlerin, talihin rüzgârları-

na dayanamazdı. Onun kendine özgü, bambaşka hayatını yaşaması gerekti; başka şey aramasına, kendini değiştirmesine, vicdan azabı duymasına gerek yoktu.

Zamanla bu çeşit üzüntüler ve azaplar pek seyrekleşti ve yavaş yavaş kendi hayatının, bu düz ve geniş tabutun içine yattı, tıpkı kendi mezarını hazırlayan eski keşişler gibi. Çiftliğini yoluna koymak, evini oraya taşımak hülyalarından vazgeçti. Ştolts'un Oblomovka'ya koyduğu kâhya ona belli zamanlarda bir hayli para gönderiyor, Noel'de köylüler türlü yiyecekler getiriyor, evde bolluk ve neşe hüküm sürüyordu. İlya İlyiç bir çift at satın aldı, fakat ihtiyaten öyle atlar seçti ki kırbaç en az üç defa sallandıktan sonra harekete geçiyorlardı. Birinci ve ikinci kırbaçta, ilkin atların biri, sonra ötekisi yana doğru bir adım atıyor, nihayet boyunlarını, kıçlarını ve kuyruklarını zorla oynatıp ikisi de birden başlarını sallaya sallaya yürümeye başlıyorlardı. Vanya'yı, Neva'nın öbür kıyısındaki ortaokula, Agafya Matveyevna'yı çarşıya öteberi almaya onlar götürüyorlardı. Karnavalda ve yaz yortusunda bütün aile İlya İlyiç'le beraber gezintiye ya da panayıra gidiyor, bazen de bir loca tutulup yine hep beraber tiyatroya gidiliyordu. Yazın kırlara, İlya yortusu Baruthane tarafına uzanıyorlar ve hayat belli olaylarla geçip gidiyordu. Hayatın rüzgârları dünyanın en küçük köşelerine kadar girmeseydi, burada hayatın hiçbir yıkıcı değişikliği olmadığı söylenebilirdi. Fakat maalesef, dağların temelini ve geniş gökleri sarsan bir yıldırım sesi, daha az gümbürtülü, daha az şiddetli olmakla beraber bir farenin deliğinden de duyulur.

İlya İlyiç, Oblomovka'daki gibi güzel yemekler yiyor ve gene oradaki gibi tembel tembel geziyor ve hemen hiçbir iş görmüyordu. Yaşının ilerlemesine rağmen şarabı ve votkayı hiç düşünmeden içiyor, uzun öğle uykularına yatıyordu. Birdenbire bütün bunlar değişiverdi.

Bir gün öğle uykusundan uyandı, kanepeden kalkmak istedi, kalkamadı, konuşmak istedi, konuşamadı. Korku için-

de, yardım istemek için elini salladı. Yalnız Zahar'la beraber yaşasaydı sabaha kadar elini sallar, ölür ve ölümü ertesi gün duyulurdu; fakat Agafya Matveyevna'nın gözü, Tanrı gözü gibi hep onun üzerindeydi. Zekâsıyla değil, sezgisiyle İlya İlyiç'in iyi halde olmadığını anlayıverdi. Bunun içine doğmasıyla Anisya'nın arabaya binip doktora gitmesi bir oldu. Hemen başına buzlar koydu, dolaptan türlü türlü ilaçlar çıkardı, bu gibi haller için bildiği, duyduğu bütün çarelere başvurdu. Zahar bile bu arada çizmelerinden birini giymeyi başardı, öteki çizmesini aramadan doktora, ev sahibine ve Anisya'ya yardım etmeye yeltendi. Doktor, İlya İlyiç'ten kan aldı ve hasta kendine gelince bir kalp krizi geçirdiğini, bundan böyle hayat tarzını değiştirmesi gerektiğini söyledi. Votka, şarap, bira, kahve yasaktı. Pek seyrek olarak birazcık içebilecekti. Yağlı, baharlı yemekler yemeyecekti. Her gün idman yapacak ve ancak geceleri, o da fazla kaçırmadan, uyuyacaktı. Agafya Matveyevna olmasa tabii bunların hiçbiri yapılamazdı. Ne yapıp yapıp rejimi eve soktu ve herkesi bu rejime uymaya zorladı; hileyle, sevgiyle Oblomov'un şarap içmesine, güzel yemekler yemesine, öğle uykusuna yatmasına engel oluyordu. Tam uykuya dalacağı sırada odanın içinde bir sandalye devriliyor ya yandaki odada eski bir tabak şangur şangur kırılıyor ya da çocuklar müthiş bir yaygara koparıyorlardı. Bu da kâfi gelmezse Agafya Matveyevna'nın tatlı sesi işitiliyor, İlya İlyiç'i çağırıp bir şey soruyordu. İlya İlyiç sabah akşam mutfağın önündeki bahçede iki saat yürüyordu. Agafya Matveyevna da onunla birlikte yürüyor, kendi yürüyemediği zaman bu işi Vanya'ya, Maşa'ya ya da her isteneni yapmaya hazır olan eski dostumuz Alekseyev'e bırakıyordu.

İşte İlya İlyiç bahçede Vanya'nın omzuna dayanmış yürüyor. Vanya artık bir delikanlı olmuş, sırtında okul üniforması, çevik, canlı adımlarını İlya İlyiç'in yürüyüşüne uydurmaya çalışıyor. Oblomov inme indiği günden beri bacaklarının birini güç oynatıyor.

Oblomov:

— Haydi, artık içeri gidelim Vanya, dedi.

Kapıya doğru yürüdüler. Agafya Matveyevna eşikte gözüktü:

— Nereye böyle çarçabuk? dedi ve onları içeri sokmadı.

— Amma da çabuk ha! Yirmi defa gittik geldik. Çitten buraya kadar üç yüz elli adım. İki kilometreden fazla yürüdük.

— Vanya, kaç defa gittiniz?

Vanya duraksadı. Agafya gözlerinin içine bakarak:

— Yalan söyleme Vanya, dedi; bak sana söyleyeyim; pazara bir yere gidemezsin.

— Hayır anne, sahi yürüdük... on iki defa.

Oblomov:

— Seni külhani seni! dedi. Hep akasya dalları kırıyordun, saymadın ki! Ben saydım ama.

— Yok, yok, biraz daha yürüyün; zaten balık çorbası da hazır değil henüz.

Kapı yüzlerine kapandı.

Balık çorbası büyük bir tencere ile masaya konmuş, dumanı tütüyordu. Oblomov her zamanki yerine, kanepeye yerleşti; sağ tarafına Agafya Matveyevna bir sandalyeye, sol tarafına üç yaşında bir çocuk, bir bebek iskemlesine oturdu. Onun yanında, on üç yaşına basmış olan Maşa, sonra Vanya, daha sonra da, o akşamlık, Oblomov'un karşısına Alekseyev oturdu.

Agafya Matveyevna Oblomov'a yemek verirken:

— Durun biraz, size dere balığı vereyim, iri bir balık buldum, dedi.

Oblomov:

— Bununla bir börek iyi giderdi, dedi.

— Unuttum, gerçekten unuttum. Dün akşam aklımdaydı, nasıl da unuttum... Bakın İvan Alekseyeviç, sizin köfteniz için lahana pişirmeyi de unuttum.

Bu da bir kandırmacaydı. Alekseyev:

— Zararı yok, ben ne olsa yerim, dedi.

Oblomov sordu:

— Sahi, niçin Alekseyev için biftek ya da etli bezelye pişirmedin? Onları sever.

— İlya İlyiç, çarşıya kendim gittim, iyi sığır eti bulamadım. (Alekseyev'e dönerek) Ama sizin için biraz vişne şurubu ile pelte yaptım, seversiniz, biliyorum.

Pelte İlya İlyiç'e dokunmuyordu. Onun için Alekseyev ondan yemeye mecburdu ve yedi.

Yemekten sonra hiçbir güç Oblomov'u uzanmaktan men edemezdi. Çoğunlukla, oturduğu kanepeye sırtüstü yatar, bir saat kadar uyumadan orada dinlenirdi. Uyumaması için Agafya Matveyevna kahveyi önünde öğütür, çocuklar halının üstünde oynar, İlya İlyiç de onlara katılmamazlık edemezdi. Vanya çocuğu kızdırınca Oblomov:

— Kızdırma Andriyuşa'yı! Şimdi ağlayacak, diye bağırır, ya da çocuk sandalyenin altına girince Maşenka'ya yalvarırdı:

— Maşenka, çocuğa bak, başını sandalyeye çarpmasın.

Maşenka da koşar, küçük kardeşini kurtarırdı.

O akşam bir an odaya bir sessizlik çöktü. Agafya Matveyevna kahveye bakmak için mutfağa gitti. Çocuklar sustu. Birden odada bir horultu duyuldu. İlkin hafiften başladı ve gittikçe gürültüsü arttı. Agafya Matveyevna bir arabacı külahı gibi kocaman bir kahve cezvesiyle dumanı tüte tüte içeri girerken horultuyu duydu ve şaşakaldı. Alekseyev'e sitemle bakıp başını salladı. Alekseyev, "Uyandırmak istedim, dinlemedi!" diyerek özür diledi. Agafya Matveyevna hemen kahveyi masanın üstüne koydu, yerden Andriyuşa'yı alıp kanepede yatan Oblomov'un üstüne koydu. Çocuk Oblomov'un üstünde emekledi, yüzüne yaklaştı ve burnunu yakaladı. İlya İlyiç telaşla uyandı:

— Hey, ne var? Ne oluyor?

Agafya Matveyevna tatlı bir sesle:

— Uyudunuz, Andriyuşa kanepeye çıkıp sizi uyandırdı, dedi.

Oblomov çocuğu kolları arasına alarak:

— Yok canım, hiç uyumadım, dedi. Andriyuşa'nın üstüme geldiğini duydum. Konuşulanları hep işitiyordum. Ah seni yaramaz, burnumu tutarsın ha? Sana vereyim mi burnumu, ister misin?

Çocuğu sevip okşadı. Yere bıraktı ve esnedi:

— İvan Alekseyeviç, bir şeyler söylesenize.

— Her şeyi konuştuk, İlya İlyiç; bir şey kalmadı ki...

— Nasıl olur canım! Siz bunca insan görüyorsunuz; herhalde havadisleriniz vardır. Kitap okumuyor musunuz?

— Okuyorum, bazı bazı; ya da başkaları okuyup anlatıyor, ben de dinliyorum. Dün Aleksey Spiridoniç'in evindeydim. Üniversiteli bir oğlu var; o okuyordu...

— Ne okuyordu?

— İngilizler üstüne... Bir yere silah, cephane götürüyorlarmış. Aleksey Spiridoniç bir savaş çıkacak, diyordu.

— Nereye götürmüşler?

— İspanya'ya mı, Hindistan'a mı, hatırlamıyorum; fakat elçi fena halde kızmış.

— Hangi elçi?

Alekseyev tavana bakıp hatırlamaya çalışarak:

— Gerçekten unutmuşum, dedi.

— Kiminle savaş çıkacakmış?

— Bir Türk paşasıyla galiba.

— Başka ne siyasi haberler var?

— Dünyanın gittikçe soğuduğunu yazıyorlar. Bir gün baştan başa buz kesilecekmiş.

— Bu siyasi haber değil.

— Siyasetten konuşuyorlardı; sonunu getirmeden hemen bunu okudular. Biliyorum, bu siyaset değil, edebiyattır.

— Edebiyat üstüne ne okudular?

— Şey, en iyi yazarların kimler olduğunu: Dimitriyev, Karamzin, Batyuşkov, Jukovski...

— Ya Puşkin?

— Puşkin yoktu. Ben de şaştım. Puşkin gibi bir dâhi...

Sustular. Agafya Matveyevna, el işini getirip çalışmaya başladı. Bir Oblomov'a, bir Alekseyeviç'e bakıyor, keskin kulaklarıyla dışarılarda bir gürültü, bir düzensizlik var mı, yok mu, Zahar mutfakta Anisya ile kavga mı ediyor, Akulina tabakları yıkıyor mu, hepsini fark ediyor; sokak kapısı gıcırdayınca kapıcının içki içmeye gittiğini anlıyordu.

Oblomov düşünceli bir sessizliğe gömüldü. Yarı uyanık yarı uykuda idi. Düşüncelerini bir noktaya toplamadan başıboş dört yana gezdiriyor, kalbinin seslerini dinliyor, hiçbir yere bakmayan gözlerini açıp kapıyordu. Belirsiz, esrarlı, rüyalı bir hal içindeydi. İnsan bazı anlarda eskiden yaşadığı şeyleri tekrar yaşıyormuş gibi olur. İçinde bulunduğu an bir rüya ya da yaşanılıp da unutulmuş bir hal gibidir, ama aynı insanlar sanki yine çevresine oturmuşlardır, onları tanır ve evvelce duymuş olduğu sözlerini tekrar duyar. Hayal gücü, eski sahneyi aynen canlandıramaz, hafıza geçmişi bulup çıkaramaz ve insan şaşırıp kalır. Oblomov böyle bir haldeydi. Evvelce yaşadığı rahat bir anı yaşıyordu. Saatin sesleri bildik seslerdi, dişle koparılan ipliğin sesi, bir fısıltı halinde duyduğu sözler bildik şeylerdi.

— İğneye ipliği geçiremiyorum, gel sen geçir Maşa, senin gözlerin keskindir.

Dalgın dalgın Agafya Matveyevna'nın yüzüne bakıyor ve bir yerde çok eskiden gördüğü bir çehre, hafızasının derinliklerinden yüze çıkıyor, bu sözleri nerede duyduğunu arıyordu. Oblomovka'daki evin bir şamdanla aydınlanan büyük ve karanlık oturma odasını gördü. Annesiyle konuklar yuvarlak masanın çevresine oturmuşlar, sessiz sessiz dikiş dikiyorlar. Babası odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüyor... Bugün ve geçmiş birbirine karıştı. Kendini ırmaklarından süt ve

bal akan, insanları çalışmadan ekmek yiyen, yaldızlı sırmalı elbiseler giyen bir masal ülkesinde gördü... Masal anlatılışını, çanak ve bıçak seslerini duyar gibi oldu. Dadısına sarılmış, titrek sesini dinliyordu. Dadı Agafya Matveyevna'yı göstererek, "Militrissa Kirbityevna!" dedi. Sanki aynı bulut, aynı mavi gökten geçiyor, aynı rüzgâr pencereden girip saçlarını okşuyordu. Dışardan Oblomovka'daki hindilerin gluk glukları işitiliyordu.

Köpek havlamaya başladı; bir konuk olacak. Belki Andrey'le babası Verhliyovo'dan geliyorlar. Ne sevinçli bir gün geçecek! Evet, Andrey olacak. Adımlar yaklaştı, yaklaştı, kapı açıldı. Oblomov, "Andrey!" diye bağırdı. Sahiden Andrey karşısındaydı; çocuk değil, orta yaşlı bir adam olarak. Oblomov kendine geldi. Ştolts, hayaliyle değil, etiyle kemiğiyle önünde duruyordu.

Agafya Matveyevna bebeği yakaladı, masadan dikişlerini filan topladı ve çıktı. Alekseyev de derhal kayboldu. Ştolts'la Oblomov yalnız kaldılar. Sessiz ve hareketsiz bakıştılar. Ştolts'un gözleri iki bıçaktı sanki. Oblomov uzun bir ayrılıktan sonra sevgilisine kavuşan bir âşık gibi heyecandan titreyen bir sesle:

— Andrey sen misin? dedi.

— Benim. Sen hayatta mısın? İyi misin?

Oblomov kollarını boynuna doladı ve dostunu göğsüne bastırdı, cevap yerine öyle bir "ah!" çekti ki, içinde ayrıldıkları günden beri birikmiş ve hiçbir zaman dile gelmemiş bütün acıları, sevinçleri vardı.

Oturdular ve tekrar uzun uzun bakıştılar.

Andrey sordu:

— İyi misin?

— Şimdi iyiyim, çok şükür.

— Nasıl? Hasta mıydın?

— Evet Andrey, bir inme geçirdim.

— Ne diyorsun? Vah vah! Bir aksaklık bırakmadı ya?

— Hayır, yalnız sol bacağımı rahat oynatamıyorum.

— Ah, İlya! İlya! Ne oldu sana? Kendini harap ediyorsun. Ne yaptın bunca zamandır? Şaka değil, birbirimizi görmeyeli beş yıl oldu.

Oblomov içini çekti.

— Niçin Oblomovka'ya gelmedin? Niçin mektup yazmadın?

— Ne söyleyeyim Andreyim? Beni bilirsin, hiçbir şey sorma.

— Beş yıl hep burada, bu evde oturdun ha? Hiçbir yere kımıldamadan?

— Evet, hep burada oturdum, artık hiçbir yere de gidemem.

— Ne? Sahi mi söylüyorsun?

— Evet Andrey... öyle.

Ştolts ona dikkatle baktı ve odanın içinde düşünceli düşünceli yürümeye başladı.

— Olga Sergeyevna nasıl, iyi mi? Nerede? Hatırlıyor mu?

Ştolts sözünü kesti:

— İyi, seni de daha dün ayrılmışsınız gibi hatırlıyor. Nerede olduğunu şimdi söylerim.

— Çocukların nasıl?

— Onlar da iyi... Ama burada kalacağın ciddi değil İlya, değil mi? Seni alıp çiftliğe götürmeye geldim.

Oblomov telaş içinde sesini kısıp odanın kapısına bakarak:

— Yok, yok, dedi; aman sakın bir şey söyleme, söz açma bundan!

— Niçin? Ne var Tanrı aşkına? Beni bilirsin; bu ödevi çoktan üzerime aldım, kolay kolay bırakmam. Şimdiye kadar birçok iş engel oluyordu, artık serbestim. Bizimle beraber, yanı başımızda yaşayacaksın. Olga ile karar verdik, böyle olacak. Tanrıya şükür seni daha kötü bir halde bulmadım. Korkuyordum ki... Haydi, gidiyoruz. Seni zorla götürmeye yemin ettim. Hayatını değiştireceksin, biliyor musun nasıl...

Oblomov sabırsızlıkla dinliyordu:

— Aman yavaş konuş, ne olur! Sonra evdekiler...

— Ne var?

— Duyarlar... Ev sahibi sahiden gideceğim sanır...

— Ona ne canım! Bırak onu!

Oblomov, Ştolts'un ondan hiç ummadığı kararlı bir sesle:

— Hayır, buna imkân yok, dedi. Dinle Andrey! Beni kandırmaya çalışma boşuna; burada kalacağım!

Ştolts, dostuna hayretle baktı. Oblomov sakin ve soğukkanlıydı.

— Sen mahvolmuşsun İlya! Bu ev, bu kadın... Bu yaşayış tarzı... İmkânı yok! Haydi gidiyoruz.

Oblomov'u kolundan yakaladı ve kapıya doğru çekti.

— Niçin gitmemi istiyorsun? Nereye?

— Bu kuyudan, bu bataklıktan dışarı; dünyaya, açık, tabii, sağlam hayata. Neredesin? Ne oldu sana? Kendine gel! Özlediğin hayat bu muydu senin? Böyle tarla faresi gibi bir delikte mi yaşayacaktın? Hatırlasana...

Oblomov azimli bir yüz ve açık bir ifadeyle:

— Hatırlatma; geçmişi rahat bırak; o günler geçti artık, dedi. Beni ne yapacaksın? Beni sürüklemek istediğin dünya ile hiçbir ilgim kalmadı artık. İki ayrı parçayı lehimleyemezsin. Ben bu deliğe canlı tarafımla bağlıyım. Beni dışarı çıkarmak ölüme götürmektir.

— Ama bir etrafına bak. Kimlerle yaşıyorsun?

— Biliyorum, farkındayım... Ah Andrey, her şeyi biliyorum. Yıllarca bu hayatı yaşamaktan utandım. Ama ben senin yolunda yürüyemem... Belki bundan önceki gelişinde olurdu. Şimdi... (Gözlerini yere dikip bir an durdu.) çok geç... Git ve beni bırak. Senin dostluğuna layığım; ama benim için üzülmene değmez.

— Hayır İlya, benden sakladığın bir şey var. Ama seni mutlaka götüreceğim, sana güvenemediğim için götüreceğim... Dinle beni, kalk, elbiseni giy; benim oturduğum yere

gidelim; akşamı orada geçiririz. Sana anlatacak birçok şeyim var. Neler oluyor biliyor musun? Duymadın değil mi?

Oblomov ne var der gibi yüzüne baktı.

— Öyle ya, kimseyi gördüğün yok ki. Haydi gel, sana hepsini anlatırım... Arabada beni kim bekliyor biliyor musun? Çağırayım mı?

Oblomov'un beti benzi atarak müthiş bir telaşla haykırdı:

— Olga! Tanrını seversen onu buraya getirme. Haydi git, git. Güle güle, Tanrı aşkına git.

Oblomov dostunu bayağı dışarıya itiyordu, ama Ştolts kımıldamadı.

— Sen gelmezsen gidemem; ona söz verdim, anlıyor musun İlya? Bugün olmazsa yarın, mutlaka geleceksin. Beni kovabilirsin ama elimden kurtulamazsın. Yarın değilse öbür gün.

Oblomov başını eğdi, bir şey söylemiyor, Ştolts'a bakmaya cesaret edemiyordu.

— Ne zaman söyle? Olga soracak.

Oblomov başını dostunun omzuna koydu, onu kucakladı ve tatlı bir sesle yalvardı:

— Ah Andrey, ne olur, ikiniz de bırakın beni... Unutun beni!

Ştolts kollarından sıyrılıp hayretle yüzüne baktı:

— Nasıl? Ebediyen mi?

Oblomov fısıldar gibi:

— Evet, dedi.

Ştolts bir iki adım geriledi:

— Bunu sen mi söylüyorsun İlya? Beni başından savıyorsun ha? Hem de onun, o kadının yüzünden... (Birden derin bir acıyla haykırdı.) Ah yarabbi!.. İlya!.. Yoksa demin gördüğüm çocuk... İlya! İlya! Ondan kaç, çabuk, çabuk kaç buradan. Nerelere kadar düştün! Bu kadın... Kim bu kadın?

Oblomov sakin sakin:

— Karım, dedi.

Ştolts yıldırımla vurulmuşa döndü.

— Çocuk da benim oğlum. Ona senin adını koydum.

Oblomov sırrını açmış ve rahat bir nefes almıştı.

Şimdi beti benzi uçmak, şaşkın şaşkın etrafına bakmak sırası Ştolts'a gelmişti. Önüne "uçurum", "taş duvar" çıkmıştı. Oblomov uzaklaşmış, görünmez olmuş, yere gömülmüştü. Ştolts içinin yandığını fark ediyordu. Dostunu görmeye koşarken ölüm haberini almış bir insan gibiydi. Dudaklarından kendiliğinden şu kelimeler döküldü:

— Mahvolmuş! Olga'ya ne söyleyeceğim ben?

Oblomov son kelimeleri duydu, bir şeyler söylemeye çalıştı, söyleyemedi. Kollarını Andrey'e açtı, savaşa veya ölüme giden iki dost gibi birbirlerine sarıldılar. Bu sarılış sözlerini, gözyaşlarını, duygularını boğdu...

Oblomov, ayrılırken:

— Andrey, Andreyimi unutma! dedi.

Ştolts bir şey söylemeden ağır ağır odadan çıktı, ağır ağır avluyu geçti ve arabaya bindi. Oblomov da kanepeye oturdu, dirseklerini masaya dayadı, elleriyle yüzünü kapadı.

Ştolts keder içinde avluyu geçerken şunları düşünmüştü: "Hayır, senin Andreyini unutmayacağım. Senin işin bitmiş İlya! Oblomovka'nın artık ıssız karanlıklardan kurtulduğunu, onun da yavaş yavaş gün ışığına çıktığını sana söylemeye gerek yok. Dört yıl sonra orada bir istasyon olacağını, köylülerin tren yolunda çalışacağını, buğdayın artık ırmağa kadar trenle taşınacağını... Okullar açılacağını, eğitimin yayılacağını sana ne diye söylemeli? Hayır, yeni mutluluğun fecri seni telaşa düşürür, karanlığa alışmış gözlerini rahatsız eder. Fakat Andreyini senin gidemeyeceğin yere götüreceğim... Onunla beraber gençlik hülyalarımızı gerçekleştireceğim."

Ştolts geriye dönüp küçük evin pencerelerine son bir defa bakarak ilave etti: "Elveda eski Oblomovka! Senin devrin geçti!"

Olga kalbi çarparak sordu:

— Ne var?

Andrey sert ve ciddi:

— Bir şey yok, dedi.

— Yaşıyor mu? Sağlığı iyi mi?

— Evet.

— Niçin bu kadar çabuk döndün? Niçin beni çağırmadın? Onu niçin getirmedin?

— İmkânsız.

Olga telaşla sordu:

— Peki, içerde ne oldu? Aranızda uçurum mu açıldı, söylesene?

Ştolts sustu.

— Canım, ne var, ne oluyor içerde?

— Oblomovluk!

Ştolts dertli dertli söylediği bu son kelimeden sonra Olga'nın ısrarla sorduğu soruların hiçbirine karşılık vermedi, eve kadar dalgın bir sessizlik içinde kaldı.

X

Beş yıl geçti. Dünyada ve Viborg Mahallesi'nde birçok değişiklik oldu. Bayan Pşenitsina'nın evinin önündeki boş sokağın öbür tarafına yazlık evler yapılmıştı. Bunlar arasında, hükümet konağına benzer büyük bir bina bizim rahatlık ve gamsızlık yuvasının pencerelerine bir zamanlar sevinçle dolan güneşe engel oluyordu. Küçük ev büsbütün küçülüp bir kulübe haline gelmişti. Yıkanmamış, tıraş olmamış bir adam gibi bitkin, perişan görünüyordu. Sıvalar dökülmüş, yağmur boruları kırılmış, bu yüzden çamur içinde kalan avluya eski zamanda olduğu gibi bir tahta uzatılmıştı. Kapıya biri gelince, köpek, zincire asılıp var gücüyle havlamıyor, yerinden kıpırdamadan tembel tembel homurdanıyordu.

Evin içinde de her şey ne kadar değişmişti! Orada başka bir kadın oturuyor, başka çocuklar oynuyordu. Zaman zaman serseri Tarantyev'in yıpranmış kırmızı yüzü görülüyordu; fakat yumuşak, tatlı Alekseyev meydanlarda yoktu. Ne Zahar kalmıştı, ne Anisya. Mutfakta şişman bir aşçı, Agafya Matveyevna'nın sessizce verdiği emirleri gelişigüzel, isteksizce yapıyordu. Aynı Akulina, üstünde gömleği, belinde kemeri, çamaşır ve bulaşık yıkıyordu. Gene uyuklayan kapıcı, aynı koyun postundan ceketiyle küçük kulübesinde ömrünün son yıllarını tembel tembel geçiriyordu. Sabah erkenden

ve akşamüstü, yemek vakti İvan Matveyeviç'in yüzü yine sarmaşıklı çitin üstünden görünüyordu. Yine koltuğunda bir tomar kâğıt, ayaklarında kış yaz giydiği lastikler vardı.

Oblomov'a ne olmuştu? Neredeydi? Oblomov'un vücudu, en yakın kilisenin sakin avlusunda, fundalar arasındaki mütevazı bir taşın altında dinleniyordu. Dost bir elin diktiği leylaklar, mezarını sarmıştı, sessiz havasında bir pelin kokusu yükseliyordu. Uykusuna huzur meleği kanatlarını germiş gibiydi.

Şefkatli karısının dikkatli bakımına, bir an üzerinden ayrılmayan gözlerine rağmen sürekli rahatlık, hareketsizlik, gamsızlık yavaş yavaş hayat makinesini körletmişti. İlya İlyiç zahmet çekmeden, can çekişmeden, kurulmamış olduğu için duran bir saat gibi bitivermişti. Kimse son anlarını görmedi, son iniltilerini işitmedi. Birincisinden bir yıl sonra bir inme daha gelmiş ve iz bırakmadan geçmişti. Yalnız İlya İlyiç zayıflamış, sararmış, az yemek yer, bahçeden başka bir yere gidemez olmuş, gittikçe daha sessiz, daha dalgın bir hale düşmüştü. Zaman zaman da ağlıyordu. Ölümün yaklaştığını hissedip korkuyordu. Birkaç defa bayılıp kaldığı da oldu. Bir sabah Agafya Matveyevna ona her zamanki gibi kahvesini getirdi ve onu sakin sakin uyuyormuş gibi ölü buldu. Yalnız başı yastıktan biraz aşağı düşmüş, eli herhalde ağrı duyduğu için kalbinin üstünde gerilip kalmıştı.

Agafya Matveyevna üç yıldan beri duldu; bu süre içinde her şey yine eski haline dönmüştü. Kardeşi devlet taahhütlerine girmiş, parasını kaybetmiş ve binbir dalavereden, iltimastan sonra tekrar, "köylülerin kaydedildiği" bürodaki eski kâtiplik işini bulmuştu. Yine eskisi gibi her gün yürüyerek daireye gidiyor ve getirdiği yarım rubleleri, yirmi, yirmi beş kapiklik mangırları gizli bir kutuya dolduruyordu. Tekrar Oblomov'dan önceki gibi kaba saba fakat bolluk içinde geçinmeye başladılar.

Evin içinde şimdi en önemli şahsiyet İvan Matveyeviç'in karısı İrina Panteleyevna idi. Yine sabahları geç kalkabiliyor, günde birkaç defa kahve içebiliyor, bir o kadar elbise değiştirebiliyordu. İş olarak bütün yaptığı da yalnız eteklerinin iyice kolalanmasına göz kulak olmaktı.

Başka hiçbir şeyle ilgilenmezdi, evin idaresi yine eskisi gibi Agafya Matveyevna'da idi. Bütün ailenin yiyeceğine giyeceğine, çayına, kahvesine o bakıyor, çamaşırı o yıkattırıyor, çocukları, Akulina'yı, kapıcıyı o idare ediyordu. Fakat niçin bunları yapıyordu? Nihayet Bayan Oblomov'du ve evin sahibiydi. Kendi başına rahat rahat yaşayabilirdi. Ne diye bu kadar insanın yükünü üstüne alıyor, başkasının çocuklarına bakıyor, bir kadının ancak aşk ve aile bağları ya da geçim kaygısıyla katlanabileceği ıvır zıvır işlere, zahmetlere katlanıyordu? Kendi hizmetçileri olması gereken Zahar ve Anisya ne olmuşlardı? Kocasının canlı mirası, küçük Andriyuşa neredeydi?

Çocukları hayata atılmışlardı. Vanya tahsilini bitirmiş, sonra bir daireye memur olmuştu. Maşa bir daire müdürü ile evlenmişti. Andriyuşa'yı Ştolts'la karısı büyütmek üzere almışlardı ve onu kendi çocukları gibi seviyorlardı. Agafya Matveyevna kalbinde çocuklarına aynı yeri veriyorsa da Andriyuşa'nın ilerisini ötekilerden başka türlü görüyordu. Andriyuşa'nın terbiyesiyle, yaşayışıyla, geleceğiyle Vanya ve Maşa'nın hayatları arasında dünya kadar fark vardı. Hiçbir üzüntü duymadan, "Bu ikisi kibar filan değil," derdi; "benim gibi, onlar da zoru zoruna yaşamak için doğmuşlar. (Andriyuşa'yı çekinerek değilse bile dikkat ve özenle okşayarak, adeta saygıyla) Halbuki bu küçük bir soylu! Bakın derisi ne kadar ince, şeftaliye benziyor. Elleri, ayakları küçücük. Saçları ipek gibi... Tıpkı babası."

Onun için Ştolts'un Andriyuşa'yı evlat edinmesini hoş görmüş, hatta sevinçle karşılamıştı. "Onun yeri orası, burada, bu aşağılık yerde, kardeşimin pis çocukları arasında ne

işi var!" diyordu. Kadın, Oblomov'un ölümünden sonra altı ay Zahar'la, Anisya'yla beraber, matem içinde yaşadı. Hep kocasının mezarına gidip durmadan gözyaşı döktü; yemek yemez oldu; hemen hemen yalnız çayla yaşadı. Uykusuz geceler geçirdi, perişan, bitkin bir hale geldi. Kimseye dert yanmadı ve zamanla büsbütün içine kapandı, Anisya'ya bile açılmaz oldu. Ruhunda olup bitenden kimse bir şey bilmiyordu.

Bakkal yiyecek almaya gelen yeni aşçıya, "Hanımın hâlâ kocasına ağlıyor mu?" diye sorar; kilisenin mezarlığında bekçi her hafta ağlayıp dua etmeye gelen bu bir türlü teselli bulmaz dulu bir ahbabına gösterip, "Hâlâ kocasına ağlıyor!" der; kardeşinin evindekiler de, "Hâlâ yaslar içinde!" diye söylenirlerdi.

Bir gün kardeşinin ailesi, çoluğu, çocuğu ve hatta Tarantyev ansızın, sözde başsağlığı için çıkageldiler. Beylik avutmalar, öğütlemeler başladı. Çocuklarını düşün de kendine biraz acı, gibilerden. İlk kocası öldüğü zaman Agafya Matveyevna'ya bütün bu laflar söylenmiş, etkili de olmuşlardı; ama şimdi nedense bunlardan tiksiniyor, daha fena oluyordu. Konuyu değiştirdikleri zaman ferahladı. Tekrar hep beraber oturabileceklerini, "hısım akrabası arasında daha kolay avunacağını, ev idaresini ondan iyi bilen olmadığı için kendileri için de bunun daha hayırlı olacağını" söylediler. Agafya Matveyevna düşünmek için mühlet istedi, iki ay daha ağladı ve nihayet teklifi kabul etti. O sırada Ştoltslar Andriyuşa'yı almışlar ve Agafya Matveyevna yalnız kalmıştı.

Üstünde siyah bir elbise, boynunda bir şal, odadan mutfağa bir gölge gibi gidip geliyor, eskisi gibi yine dolabı açıp kapıyor, dikiş dikiyor, örgü örüyor, fakat her işi mecalsiz, ağır ağır yapıyordu. Hafif bir sesle, isteksiz isteksiz konuşuyor, etrafına eskisi gibi gamsızca bakıp geçmiyor, gözleri her şey üstünde ayrı ayrı duruyor, bakışı bazen bir yere saplanıp kalıyordu. Gözlerinde gizli bir düşünce vardı. Bu düşünce

sanki kocasının ölüsüne uzun uzun bakakaldığı an yüzüne yerleşmiş, bir daha da silinmemişti.

Evin içinde gidip geliyor, elleri gerekli olan her şeyi yapıyor, fakat zihni hareketlerine karışmıyordu. Kocasının ölüsü başında birden hayatının anlamını kavrar gibi olmuş, üzerinde düşünmüş, o günden sonra da bu düşünce, yüzünde bir gölge gibi kalmıştı. Acısının şiddeti gözyaşlarıyla akıp gidince, kaybettiği şeyi ölçmeye başladı; onun için artık küçük Andriyuşa'dan başka her şey ölmüştü. Ancak onu gördüğü zaman yaşar gibi oluyordu. Yüzüne bir canlılık geliyor, gözlerine ilkin bir sevinç, sonra anılar ve yaşlar doluyordu. Etrafındaki her şeye yabancıydı.

Kardeşi bir ruble fazla harcamış, et fazla pişmiş ya da balık taze değilmiş diye öfkelendiği, gelin hanım etekleri iyi kolalanmamış ya da çay soğuk olmuş, açık olmuş diye söylendiği, şişman aşçı kabalık ettiği zaman, Agafya Matveyevna hiç aldırış etmiyor, "Ev sahibi, hanımefendi!" gibi dikenli fısıltıları duymamazlıktan geliyordu. Hepsini ıstırabının vakarı ve mağrur sessizliğiyle karşılıyordu. Fakat bayram ya da karnaval günleri evde herkes yiyip içerken, şarkı söyleyip eğlenirken birdenbire gözlerinden yaşlar boşanıyor ve gidip bir köşeye saklanıyordu. O zaman tekrar içine kapanıyor ve zaman zaman kardeşiyle karısına acıyarak, hatta mağrur bakıyordu. Kendini hayattan müzik ve ışık payını almış sayıyordu. Tanrı, hayatına bir nefes üfleyip tekrar geri çekmiş, bir güneş onu birden aydınlatmış, sonra ebediyen sönmüştü... Evet ebediyen sönmüştü, ama hayatı da artık silinmez bir anlam kazanmıştı; şimdi niçin yaşamış olduğunu, niçin bundan sonra boşuna yaşayacağını biliyordu.

Ne kadar büyük, ne kadar kusursuz bir aşk içinde yaşamıştı! Oblomov'u hem bir sevgili, hem bir koca, hem de üstün bir insan olarak sevmişti; fakat bunu o zaman da, şimdi de kimselere söyleyemezdi. Etrafındakilerin hiçbiri onu anlayamazdı. Zaten bunu hangi dille söyleyebilirdi? Kardeşinin,

karısının, Tarantyev'in kelimeleri yetmezdi; çünkü onların böyle düşünceleri yoktu. Onu yalnız İlya İlyiç anlayabilirdi, fakat ona da hiçbir şey söylememişti, çünkü o zaman kendisi de bir şey anlamıyor, ne söyleyeceğini de bilmiyordu.

Yıllar geçtikçe geçmişini daha iyi anladı, gittikçe daha sessiz, daha kapalı oldu. Bütün hayatı, bir an gibi gelip geçen yedi yılın tatlı ışığında yıkanmış, artık arzu edecek hiçbir şeyi, gidilecek hiçbir yeri kalmamıştı. YalnızŞtolts kışın çiftlikten gelince evine koşar ve minnet dolu gözlerle Andryuşa'ya bakar, onu mahcup bir şefkatle okşardı. Andrey İvanoviç'e bir şeyler söylemek, teşekkür etmek, içinde kabaran duyguları önüne sermek isterdi.Ştolts onu anlayabilirdi, fakat Agafya Matveyevna nasıl konuşacağını bilemez, sadece Olga'nın ellerine sarılıp öper, sonra öyle sıcak gözyaşları dökerdi ki Olga da ağlamaktan kendini alamaz, Štolts bile dayanamayarak hemen odadan kaçardı. Her üçünü aynı duygu, ölen dostlarının temiz ruhu birbirine bağlıyordu. Štolts'la Olga onu alıp çiftliğe götürmeye çalıştılar; beraber yaşarız, Andriyuşa'nın yanında olursun dediler, fakat her defasında aynı cevabı aldılar: "İnsan nerede doğmuşsa, yaşamışsa orada ölmeli." Štolts ona çiftliğin hesaplarını, payına düşen parayı boşuna gönderirdi; her defa geri çevirir, paranın Andriyuşa için saklanmasını rica ederdi, "Benim hakkım değil, onun hakkı; o bir soylu, paraya ihtiyacı olur; ben nasıl olsa yaşarım." derdi.

XI

İki bay, bir öğle vakti Viborg Mahallesi'nin bir sokağında yürüyorlardı; arkalarından bir araba yavaş yavaş geliyordu. Bunlardan biri Ştolts, öteki de bir yazar dostu, iriyarı, durgun halli bir adamdı; dalgın, uykulu gözleri vardı. Bir kiliseye geldiler, ibadet bitmiş, herkes sokağa çıkıyordu. İlk çıkanlar dilencilerdi. Yazar:

— Bu dilencilerin nereden çıktığını merak ediyorum, dedi.

— Nereden mi? Nereden olacak, binbir çeşit delikten çıkıp geliyorlar.

— Onu demek istemiyorum; insan nasıl dilenci oluyor, nasıl bu hale düşüyor? Acaba birdenbire mi oluyorlar, yoksa yavaş yavaş mı? Sahiden mi, yalancıktan mı dilencilik ediyorlar?

— Bunları niçin merak ediyorsun? Yoksa Petersburg'un Esrarı diye bir kitap mı yazmak niyetindesin?

Yazar, tembel tembel esneyerek:

— Belki... dedi.

— Peki, işte sana bir fırsat, bir tanesini çağır sor; bir gümüş ruble verirsen sana bütün hikâyesini anlatır, sen de yazar, okuyucularına satarsın. İşte şu ihtiyar, en çok rastlanan dilenci tipi. Gel ihtiyar, gel buraya!

İhtiyar döndü, şapkasını çıkarıp onlara doğru yürüdü:

— Beyefendiler, dedi; otuz savaşta yara almış ihtiyar bir askere yardım edin.

Ştolts şaşkına dönerek bağırdı:

— Zahar! Sen misin?

Zahar birden durdu, eliyle gözlerini güneşten koruyarak Ştolts'a dikkatle baktı:

— Affedersiniz! Beyefendi hazretleri, sizi tanıyamadım... Gözlerim artık görmüyor ki.

— Ştolts'u unuttun mu? Efendinin dostu?

— Tanrım! Andrey İvanoviç, siz misiniz? Sahiden kör olmuşum! Ah sevgili efendim...

Zahar, Ştolts'un ellerine sarıldı, ellerini tutamayınca ceketinin ucunu öptü. Gülüyor mu, ağlıyor mu belli değildi: "Tanrı, ben garibi sevindirmek istedi!" diye haykırıyordu. Bütün yüzü kırmızıya boyanmış gibiydi; burnunun ucu morarmıştı. Başında hiç saç yoktu; favorileri hâlâ duruyordu; fakat karmakarışık ve bembeyazdı. Sırtında bir tarafı yırtık, soluk, berbat bir pardösü, çıplak ayaklarında eski, yamalı galoşlar, elinde tüyleri dökülmüş bir kürklü kasket vardı.

— Ah! Ah! Tanrı mübarek bayram günü beni sevindirmek istedi.

— Niçin bu hale düştün? Utanmıyor musun halinden?

— Ah Andrey İvanoviç; sevgili efendim! Ne yaparsın! Yaşamak için! Anisya sağken böyle serseri değildim, yiyeceğim, içeceğim vardı. Mekânı cennet olsun, koleradan ölünce, ev sahibinin kardeşi beni istemedi; iş yapmadan ekmek yiyemezsin, dedi. Mihey Andreyeviç Tarantyev de boyuna bana tekme atıyordu; beni yaşadığıma pişman ettiler! Ne kahırlar çektim, bilseniz. Bir lokma ekmek bile vermiyorlardı. Tanrı razı olsun, hanım olmasaydı çoktan soğuktan ölür giderdim. Bana kışlık elbise, istediğim kadar ekmek veriyordu. Ocağın üstünde bir yer de vermişti. Benim

yüzümden kadıncağızı azarlamaya başladılar, ben de evden çıktım. İki yıldır yersiz yurtsuzum.

— Niçin bir işe girmedin?

— Bu zamanda iş nerede bulursun, Andrey İvanoviç efendimiz? İki yer denedim, beğenmediler. Şimdi her şey değişti; eskisi gibi değil. Uşağın okuryazar olması gerek; hem de şimdiki efendilerin evleri eskisi gibi hizmetçilerle dolu değil. Bir, bilemedin iki uşak tutuyorlar. Ayakkabılarını kendileri çıkarıyorlar, bir çeşit makine de icat etmişler! Ah, ne günlere kaldık! Ne ayıp! Ne ayıp! Kibarlık, asillik ortadan kalkıyor. Bir Alman tüccarının yanına hademe olarak girdim; ilkin iyi gidiyordu, fakat sonra bana sofra işi verdi, benim harcımmış gibi. Bir gün sofra takımlarını götürüyordum. Bohemya porseleni mi ne diyorlar; Tanrı kahretsin, tahtalar öyle kayıyordu ki... Birden ayağım yana kaydı, bütün takımlar tepsi ile beraber yere düştü, beni de hemen kovdular. Bir defa da bir kontes, halimi tavrımı beğendi, "Kellifelli bir efendiye benziyor." dedi, beni kapıcı olarak aldı. Eski tarz, kibar bir iş; bütün yapılacak şey ciddi ciddi oturmak; bacak bacak üstüne atıp bir ayağınızı sallamak. Birisi gelince hemen cevap vermeyeceksiniz: İlkin biraz homurdanacaksınız, sonra, adamına göre ya içeri ya kapı dışarı. Kibar konuklar geldi mi, tabii bastonunuzu kaldırıp şöyle selamlayacaksınız. (Zahar kapıcı selamını taklit etti.) İş güzeldi doğrusu, inkâr etmem; fakat Tanrı selamet versin, hanımefendiye bir şey beğendirmek çok zordu. Bir gün odama girdi, bir tahtakurusu gördü; sanki tahtakurularını ben icat etmişim gibi kıyameti kopardı. Tahtakurusuz ev olur mu hiç. Bir gün de yanımdan geçerken burnuna bir içki kokusu gelir gibi olmuş, beni kovdu. Ne belalı kadındı, yarabbi!

— Ama gerçekten de içki kokuyorsun, hem de nasıl!

Zahar yüzünü acı acı buruşturdu:

— İnsan efkârlanınca böyle olur, Andrey İvanoviç! Arabacılığı da denedim; bir yere girdim, fakat ayaklarım donu-

yordu; gücüm kuvvetim de yok, ihtiyarladım artık. Arabanın atı bir Tanrının belası idi. Bir defa az kalsın bir arabanın altında kalıp beni de ezdirecekti; bir defa da bir ihtiyara çarptık, karakola düştük...

— Peki artık şu içkiyi bırak da yine bir ayak işine gir. İstersen bana gel, sana bir ev vereyim, beraber çiftliğe gidelim... İşitiyor musun? Sana söylüyorum...

— İşitiyorum, Andrey İvanoviç, sevgili efendim, fakat... Ah... Onu mezarında bırakıp gitmek istemiyorum. Sevgili efendim, İlya İlyiç'i... Bugün yine onun için dua ettim! Tanrı gani gani rahmet eylesin. Böyle bir insanı Tanrı nasıl başımızdan eksik etti! Bizim mutluluğumuz ona bağlıydı. Yüz yıl yaşayacak adamdı... Ah! Ah! Bugün mezarına gittim, bu taraflara her geldikçe giderim, oturur ağlarım... Bazen orada kendimi unutur kalırım, buralarda ses seda olmaz; birden sesini duyar gibi olurum: Zahar! Zahar! Bir ürperme alır beni. Böyle bir efendi bir daha bulunmaz. Ah, sizi ne kadar severdi... Tanrı rahmet etsin, cennetinden ayırmasın.

— Bize gel de Andriyuşa'yı gör. Söylerim, sana yemek yedirirler, elbise verirler. Şu parayı da al.

— Gelirim, gelirim; Andrey İlyiç'i görmem gerek. Kim bilir ne kadar büyümüştür! Ah yarabbi, iyi oldu da sizi gördüm. Gelirim. Sevgili Andrey İvanoviç, Tanrı size uzun ömürler versin.

Ştolts'la dostu arabaya binip uzaklaştılar.

Ştolts sordu:

— Nasıl, bu dilencinin hikâyesini dinledin mi?

— Bahsettiği İlya İlyiç kim?

— Oblomov; sana ondan çok bahsetmiştim.

— Evet, hatırladım; senin bir dostun, bir okul arkadaşın. Ne oldu?

— Öldü, hayatı yok yere harcandı gitti.

Ştolts içini çekip biraz daldıktan sonra:

— Zekâca kimseden aşağı değildi, dedi. Tertemiz, billur gibi bir ruhu vardı. Asil heyecanları olan bir insandı. Ama hiçbir şey yapmadı.

— Niçin? Ne yüzden?

— Ne yüzden mi?.. Oblomovluk!

— Oblomovluk mu? O da ne demek?

— Biraz zihnimi, anılarımı toparlayayım da anlatayım; sen de yazarsın, belki birisinin işine yarar.

Ştolts dostuna işte bu okuduğunuz hikâyeyi anlattı.